

Klasa: 441-03/12-01/13
Urbroj: 50301-05/05-13-7

Zagreb, 11. travnja 2013.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

Predmet: Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o financiranju između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i Upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj o integraciji sredstava iz Instrumenta pretpristupne pomoći u okviru Programa transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa za pomoć iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja, s Konačnim prijedlogom zakona

Na temelju članka 85. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst) i članaka 129. i 159. Poslovnika Hrvatskoga sabora, Vlada Republike Hrvatske podnosi Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o financiranju između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i Upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj o integraciji sredstava iz Instrumenta pretpristupne pomoći u okviru Programa transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa za pomoć iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja, s Konačnim prijedlogom zakona za hitni postupak.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila prof. dr. sc. Branka Grčića, potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, dr. sc. Jakšu Puljiza, zamjenika ministra regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, te Helgu Bubanović Devčić i Matiju Derka, pomoćnike ministra regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

PREDSJEDNIK

Zoran Milanović

**PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU SPORAZUMA O FINANCIRANJU
IZMEĐU VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, EUROPSKE KOMISIJE I
UPRAVLJAČKOG TIJELA SA SJEDIŠTEM U MAĐARSKOJ O INTEGRACIJI
SREDSTAVA IZ INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI U OKVIRU
PROGRAMA TRANSNACIONALNE SURADNJE JUGOISTOČNA EUROPA ZA
POMOĆ IZ EUROPSKOG FONDA ZA REGIONALNI RAZVOJ U SKLOPU CILJA
EUROPSKA TERITORIJALNA SURADNJA, S KONAČNIM PRIJEDLOGOM
ZAKONA**

**PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU SPORAZUMA O FINANCIRANJU
IZMEĐU VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, EUROPSKE KOMISIJE I
UPRAVLJAČKOG TIJELA SA SJEDIŠTEM U MAĐARSKOJ O INTEGRACIJI
SREDSTAVA IZ INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI U OKVIRU
PROGRAMA TRANSNACIONALNE SURADNJE JUGOISTOČNA EUROPA ZA
POMOĆ IZ EUROPSKOG FONDA ZA REGIONALNI RAZVOJ U SKLOPU CILJA
EUROPSKA TERITORIJALNA SURADNJA**

I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje Zakona o potvrđivanju Sporazuma o financiranju između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i Upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj o integraciji sredstava iz Instrumenta pretpristupne pomoći u okviru Programa transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa za pomoć iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja (u daljnjem tekstu: Sporazum o financiranju) sadržana je u članku 140. stavku 1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst).

II. OCJENA STANJA I CILJ KOJI SE ZAKONOM ŽELI POSTIĆI

Vlada Republike Hrvatske i Europska komisija su 27. kolovoza 2007. godine sklopile Okvirni sporazum između Vlade Republike Hrvatske i Komisije Europskih zajednica o pravilima za suradnju u svezi financijske pomoći Europske zajednice Republici Hrvatskoj u provedbi pomoći u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), kojeg je Hrvatski sabor potvrdio 3. listopada 2007. godine (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 10/2007) (u daljnjem tekstu: Okvirni sporazum). Okvirni sporazum određuje opća pravila suradnje i provedbe pomoći Europske unije u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA).

Dana 15. veljače 2012. godine, Europska komisija je usvojila Odluku C(2012)1077 kojom se mijenja Odluka C(2007)6590 o usvajanju operativnog programa "Jugoistočna Europa" (u daljnjem tekstu: Program) za strukturnu pomoć Zajednice iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja u Austriji, Bugarskoj, Grčkoj, Mađarskoj, Italiji, Rumunjskoj, Sloveniji i Slovačkoj uz sudjelovanje Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, Republike Moldavije, Crne Gore, Srbije i Ukrajine kako bi se integrirala IPA i sredstva Europskog Instrumenta susjedstva i partnerstva. Izmjena Odluke usvojena je kako bi se u program "Jugoistočna Europa", uz sredstva Europskog fonda za regionalni razvoj (u daljnjem tekstu: EFRR), integrirala IPA sredstva te olakšala provedba zajedničkih transnacionalnih projekata unutar Programa.

Za provedbu navedenog Programa, nužno je da Vlada Republike Hrvatske, Europska komisija i Upravljačko tijelo sa sjedištem u Mađarskoj sklope Sporazum o financiranju, kako bi se odredili uvjeti potrebni za isporuku pomoći Europske unije, pravila i postupci u svezi s isplatom vezanom uz ovu pomoć, kao i uvjeti pod kojima će se upravljati tom pomoći.

Cilj Programa je poboljšati teritorijalni, ekonomski i društveni proces integracije u Jugoistočnoj Europi i doprinijeti koheziji, stabilnosti i konkurentnosti područja kroz razvoj transnacionalnih partnerstava i zajedničkog djelovanja na pitanjima od strateškog značaja.

Dodatni cilj Programa je izgraditi kapacitet lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija za upravljanje EU programima te ih pripremiti za upravljanje budućim prekograničnim programima u okviru cilja 3 kohezijske politike EU, Europska teritorijalna suradnja.

Tehnički, pravni i administrativni okvir u kojem će se provoditi mjere financirane u Republici Hrvatskoj iz komponente Prekogranična suradnja programa IPA, određen je Okvirnim sporazumom, a Sporazum uređuje detaljne uvjete potrebne za isporuku pomoći Europske unije, pravila i postupke u vezi s isplatom ove pomoći, kao i uvjete pod kojima će se upravljati tom pomoći.

Vlada Republike Hrvatske donijela je na sjednici održanoj 25. listopada 2012. godine Odluku o pokretanju postupka za sklapanje Sporazuma o financiranju aktom klase: 441-03/12-01/13, urbroja: 50301-25/ 25-12-4.

Sporazum o financiranju predstavlja sporazum standardnog sadržaja i oblika na temelju kojeg se mogu primiti sredstva za projekte, kakav Europska komisija obično sklapa s državama primateljicama pomoći Europske unije.

Sporazum o financiranju sadrži Dodatak I „Operativni program Jugoistočna Europa“, Dodatak II „Okvirni sporazum“, Dodatak III „Financijski plan IPA doprinosa“, Dodatak IV „Financijsko upravljanje projektima“, Dodatak V „Doprinosi država korisnica za tehničku pomoć“, Dodatak VI „Izvješće o provjeri“, Dodatak VII „Izjava o potvrdi izdatka“, Dodatak VIII „Predložak za potvrđivanje izdataka Komisiji“ i Dodatak IX „Popis nadležnih nacionalnih tijela odgovornih za program Jugoistočna Europa“.

Provedba Programa odvijat će se putem podijeljenog upravljanja u skladu s odredbama članka 53. (b) i Glave II. drugog dijela Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 od 25. lipnja 2002. godine o Financijskoj uredbi primjenjivoj na opći proračun Europskih zajednica. Praćenje i evaluacija programa i projekata provode se radi sustavnog nadzora nad provedbom i procjene učinka dogovorenih aktivnosti i mjera, te služe kao korektivni mehanizam u slučaju neispunjavanja predviđenih rezultata ili nepoštivanja dogovorenih rokova. Praćenje projekata financiranih sredstvima Europske unije trenutačno se u Republici Hrvatskoj obavlja putem Zajedničkog nadzornog odbora.

Sporazum o financiranju je u ime Europske komisije, 18. lipnja 2012. godine potpisao g. Walter Deffaa, glavni direktor uprave za regionalnu politiku, u ime Upravljačkog tijela u Mađarskoj, 22. lipnja 2012. godine potpisao ga je g. Simo Balazs, voditelj Upravljačkog tijela, a u ime Vlade Republike Hrvatske, 31. listopada 2012. godine, potpisao ga je g. Matija Derk, pomoćnik ministra regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, u svojstvu Nacionalnog koordinatora programa IPA.

III. OSNOVNA PITANJA KOJA SE PREDLAŽU UREDITI ZAKONOM

Ovim Zakonom potvrđuje se Sporazum o financiranju kako bi njegove odredbe u skladu s člankom 141. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst) postale dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Potvrđivanjem Sporazuma o financiranju stvara se pravna osnova za bespovratno korištenje financijskih sredstava za projekte pomoći Programa.

Zakonom se utvrđuje način osiguranja financijskih sredstava potrebnih radi izvršavanja Sporazuma o financiranju odnosno provedbe Zakona i određuje središnje tijelo državne uprave nadležno za provedbu Zakona. Zakonom se također utvrđuje dan stupanja na snagu Zakona.

IV. OCJENA SREDSTAVA POTREBNIH ZA PROVEDBU ZAKONA

Provedba ovoga Zakona zahtijeva osiguranje dodatnih financijskih sredstava u državnom proračunu Republike Hrvatske. Za provedbu ovog Zakona osiguran je financijski doprinos Republike Hrvatske u svrhu sufinanciranja obveza koje proizlaze iz Sporazuma o financiranju u proračunu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Najviši iznos pomoći IPA u sklopu programa Jugoistočna Europa za godine 2010.-2013., izračunat s obzirom na prihvatljive javne izdatke, utvrđuje se u visini od 16.500.000,00 eura.

Troškovi sufinanciranja koje osigurava Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije ulazit će u redovna proračunska sredstva Ministarstva u 2013. i 2014., u iznosu od 290.000,00 kuna u državnom proračunu Republike Hrvatske za 2013. godinu i u iznosu od 110.000,00 kuna u državnom proračunu Republike Hrvatske za 2014. godinu.

V. PRIJEDLOG ZA DONOŠENJE ZAKONA PO HITNOM POSTUPKU

Temelj za donošenje ovoga Zakona po hitnom postupku nalazi se u članku 159. Poslovnika Hrvatskoga sabora, i to u drugim, osobito opravdanim državnim razlozima.

S obzirom da je Sporazum o financiranju stupio na snagu 31. listopada 2012. godine kada ga je potpisala posljednja od tri stranke, potrebno je da se po hitnom postupku donese Zakon, kako bi se omogućilo potvrđivanje Sporazuma. Donešenje Zakona po hitnom postupku potrebno je iz razloga kako bi njegove odredbe postale dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske. Donešenjem Zakona po hitnom postupku omogućit će se također i provedba ugovorenih projekta.

S obzirom na prirodu postupka potvrđivanja međunarodnih ugovora, kojim država i formalno izražava spremnost da bude obvezana već potpisanim međunarodnim ugovorom, kao i na činjenicu da se u ovoj fazi postupka, u pravilu, ne mogu izvršiti izmjene ili dopune teksta međunarodnog ugovora, predlaže se ovaj Zakon raspraviti i prihvatiti po hitnom postupku, objedinjavajući prvo i drugo čitanje.

**KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU SPORAZUMA O
FINANCIRANJU IZMEĐU VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, EUROPSKE
KOMISIJE I UPRAVLJAČKOG TIJELA SA SJEDIŠTEM U MAĐARSKOJ O
INTEGRACIJI SREDSTAVA IZ INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI U
OKVIRU PROGRAMA TRANSNACIONALNE SURADNJE JUGOISTOČNA
EUROPA ZA POMOĆ IZ EUROPSKOG FONDA ZA REGIONALNI RAZVOJ U
SKLOPU CILJA EUROPSKA TERITORIJALNA SURADNJA**

Članak 1.

Potvrđuje se Sporazum o financiranju između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i Upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj o integraciji sredstava iz Instrumenta pretpristupne pomoći u okviru Programa transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa za pomoć iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja, potpisan u Bruxellesu, 18. lipnja 2012. godine, u Budimpešti, 22. lipnja 2012. godine i u Zagrebu, 31. listopada 2012. godine, u izvorniku na engleskom jeziku.

Članak 2.

Tekst Sporazuma o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona, u izvorniku na engleskom jeziku i u prijevodu na hrvatski jezik glasi:

SPORAZUM O FINANCIRANJU

IZMEĐU

VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

EUROPSKE KOMISIJE

I

UPRAVLJAČKOG TIJELA SA SJEDIŠTEM U MAĐARSKOJ

**O INTEGRACIJI SREDSTAVA IZ INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI U
OKVIRU PROGRAMA TRANSNACIONALNE SURADNJE JUGOISTOČNA
EUROPA ZA POMOĆ IZ EUROPSKOG FONDA ZA REGIONALNI RAZVOJ U
SKLOPU CILJA EUROPSKA TERITORIJALNA SURADNJA**

(Podijeljeno upravljanje)

SADRŽAJ

Preambula

POGLAVLJE I.	OPĆE ODREDBE
POGLAVLJE II.	FINANCIJSKI DOPRINOS IZ PROGRAMA IPA
POGLAVLJE III.	PRIHVATLJIVOST IZDATAKA PROGRAMA IPA
POGLAVLJE IV.	STRUKTURE I TIJELA NA PROGRAMSKOJ RAZINI I U DRŽAVAMA KORISNICAMA
POGLAVLJE V.	ODGOVORNOSTI NA PROGRAMSKOJ RAZINI I NA RAZINI DRŽAVE KORISNICE
POGLAVLJE VI.	FINANCIJSKO UPRAVLJANJE
POGLAVLJE VII.	JAVNA NABAVA, IZBOR PROJEKATA, POSTUPCI UGOVARANJA I PROVEDBA PROJEKATA
POGLAVLJE VIII.	ZAVRŠNE ODREDBE

Dodaci

DODATAK I.	Operativni program Jugoistočna Europa
DODATAK II .	Okvirni sporazum
DODATAK III.	Financijski plan IPA doprinosa
Prilog 1.	Financijski plan IPA doprinosa s raspodjelom na države partnere u "IPA neintegriranoj fazi"
Prilog 2.	Financijske alokacije IPA doprinosa u "IPA integriranoj fazi"
Prilog 3.	Okvirna raspodjela IPA doprinosa po prioritetnoj osi u "IPA integriranoj fazi"
DODATAK IV.	Financijsko upravljanje projektima
DODATAK V.	Doprinosi država korisnica za tehničku pomoć
DODATAK VI.	Izvešće o provjeri
DODATAK VII.	Izjava o potvrdi izdatka
DODATAK VIII.	Predložak za potvrđivanje izdataka Komisiji
DODATAK IX.	Popis nadležnih nacionalnih tijela odgovornih za program Jugoistočna Europa

SPORAZUM O FINANCIRANJU**IZMEĐU****VLADE REPUBLIKE HRVATSKE,****EUROPSKE KOMISIJE****I****UPRAVLJAČKOG TIJELA SA SJEDIŠTEM U MAĐARSKOJ**

Dalje u tekstu nazvane: „stranke“ ili pojedinačno „država korisnica“ u slučaju Vlade Republike Hrvatske, „Komisija“ u slučaju Europske komisije i „upravljačko tijelo“ u slučaju upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj.

Budući da:

- (1) je Vijeće Europske unije 17. srpnja 2006. usvojilo Uredbu (EZ) br. 1085/2006 o uspostavljanju instrumenta pretpristupne pomoći¹. S učinkom od 1. siječnja 2007. ova Okvirna Uredba IPA utvrđuje ciljeve i temeljna načela pretpristupne pomoći državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama za razdoblje od 2007. do 2013. i predstavlja jedinstvenu pravnu osnovu za pružanje financijske pomoći tim državama u njihovom nastojanju da pospješe političke, gospodarske i institucionalne reforme u svrhu članstva u Europskoj uniji.

¹ SL L 210,31.7.2006., str.82.

- (2) je 12. srpnja 2007. Komisija usvojila Uredbu (EZ) br. 718/2007² o provedbi Uredbe (EZ) br. 1085/2006 koja sadrži detaljne odredbe o primjenjivom upravljanju i kontroli.
- (3) se sukladno članku 91. stavku 1. Uredbe (EZ) br. 718/2007. pomoć u okviru komponente prekogranična suradnja treba provoditi kroz višegodišnje operativne programe. Navedeni programi trebaju se sastavljati u skladu s općim političkim okvirom iz članka 4. Uredbe (EZ) br.1085/2006, primjenjivim višegodišnjim indikativnim financijskim okvirom iz članka 5. navedene Uredbe i relevantnim višegodišnjim indikativnim planskim dokumentima iz članka 6. iste Uredbe.
- (4) je 14. listopada 2009. Komisija usvojila višegodišnji indikativni financijski okvir (VIFO) za 2011. i 2013³ a 26. travnja 2011. Komisija je usvojila višegodišnji indikativni dokument (VIPD) 2011.-2013. za IPA komponentu prekogranična suradnja.
- (5) su 27. kolovoza 2007. Vlada Republike Hrvatske i Komisija sklopile Okvirni sporazum koji utvrđuje opća pravila za suradnju i provedbu pomoći Unije u sklopu Instrumenta pretpriступne pomoći.
- (6) je Komisija 15. veljače 2012. usvojila Odluku C(2012)1077 kojom se mijenja Odluka C(2007)6590 o usvajanju operativnog programa „Jugoistočna Europa“ za strukturnu pomoć Zajednice iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja u Austriji, Bugarskoj, Grčkoj, Mađarskoj, Italiji, Rumunjskoj, Sloveniji i Slovačkoj, uz sudjelovanje Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, bivše jugoslavenske republike Makedonije, Republike Moldove, Crne Gore, Srbije i Ukrajine kako bi se integrirala sredstva instrumenata IPA i ENPI. Odluka o izmjenama usvojena je s ciljem integriranja, u sklopu programa „Jugoistočna Europa“ („Program SEE“), pomoći IPA kao dodatka EFRR-u., kako bi se omogućila nesmetana provedba zajedničkih transnacionalnih projekata u sklopu programa.
- (7) je program SEE program koji se financira iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) u sklopu kojega, sukladno izmjenama iz Odluke C(2011)1850 i C(2012)1077 zajedničke transnacionalne projekte podržava integrirana pomoć IPA u sklopu programa, kao dodatak „glavnom“ EFRR-u. Izmjene programa SEE trebale bi omogućiti korištenje 16.5 milijuna eura dodatnih sredstava IPA za države korisnice na temelju sudjelovanja više država za vrijeme integrirane faze IPA (druga faza koja traje od 2010.-2013.) u sklopu programa SEE.
- (8) u skladu s člankom 86. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 718/2007, komponenta prekogranična suradnja može podržavati sudjelovanje prihvatljivih regija država korisnica u transnacionalnim programima. U prvoj fazi razdoblja provedbe programa SEE (2007.-2010.), sredstva IPA su dodjeljivana, no zbog nepostojanja višedržavnog i integriranog karaktera program nije bio uravnotežen niti u fazama izbora projekta niti u fazama provedbe. Cilj druge faze provedbe programa IPA u sklopu programa SEE je osiguranje jednakih mogućnosti i odgovornosti partnerima iz država članica i

² SL L 170, 29.06. 2007, str. 1.

³ COM (2009) 543, zadnji od 14. listopada 2009.

partnerima iz država korisnica i puna integracija potonjih u zajedničke transnacionalne projekte. U tom smislu, podrška partnera iz država članica je od presudne važnosti.

- (9) pravila upravljanja programom IPA integriranog u sklopu programa SEE i pravila o sudjelovanju država korisnica u programu trebaju biti u skladu s već utvrđenim pravilima za korištenje sredstava iz EFRR u sklopu programa SEE. Utvrđena su u operativnom programu SEE i potrebno ih je dodatno utvrditi u financijskim sporazumima u skladu s člankom 86. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 718/2007.
- (10) stranke, sukladno tomu, trebaju sklopiti Sporazum o financiranju („ovaj Sporazum“) utvrđujući odredbe u skladu s kojima Vlada Republike Hrvatske prihvaća program IPA pomoći integriran u sklopu programa SEE i suglasna je s njegovim pravilima sustava isplate, upravljanja i revizije.
- (11) se program IPA u sklopu programa SEE treba provoditi putem podijeljenog upravljanja u skladu s odredbama utvrđenima u člancima 53. točka (b) i 53b i Glavi II. drugog dijela Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 od 25. lipnja 2002. o Financijskoj uredbi primjenjivoj na opći proračun Europskih zajednica.⁴
- (12) bi načelo vodećeg partnera trebalo biti osnovno pravilo ugrađeno u temelj svakoga projekta koji se financira iz programa SEE. Vodeći partner trebao bi predstavljati svaki transnacionalni projekt kao jedini direktni kontakt između projekta i Zajedničkog upravljačkog tijela programa .
- (13) je u financijskom planu potrebno navesti primjenjivi višegodišnji financijski okvir za program IPA pomoći. Također je prikladno odrediti, za svaku prioritetnu os, maksimalni iznos doprinosa iz programa IPA i njegovu stopu sufinanciranja kao i iznos koji se uplaćuje iz nacionalnih javnih doprinosa.
- (14) je za program SEE potrebno donijeti zajednička pravila o prihvatljivosti i unijeti ih u priručnik o programu.
- (15) u skladu s člankom 89. stavkom 1 Uredbe (EZ) br. 718/2007 izdaci podmireni iz proračuna programa IPA trebaju u državama članicama i državama korisnicama imati različit početni datum prihvatljivosti. Budući da zajednička programska tijela sa sjedištem u Mađarskoj preuzimaju sveukupnu financijsku odgovornost za sredstva isplaćena iz programa te upravljaju njegovom prioritetnom osi, „Tehničkom pomoći“, prikladno je pojasniti različite početne datume prihvatljivosti izdataka.
- (16) izdaci koje prijavi partner u projektu IPA moraju biti prihvatljivi u okviru zajedničkih pravila o prihvatljivosti programa SEE sadržanih u priručniku o programu, relevantnih propisa EU i nacionalnih propisa. Izdaci koje prijavi korisnik tehničke pomoći trebali bi biti prihvatljivi u okviru pravila o prihvatljivosti dogovorenih za tehničku pomoć sadržani u priručniku o tehničkoj pomoći koji je odobrio nadzorni odbor, te u okviru relevantnih propisa EU i nacionalnih propisa.

⁴

SL L 248, 16.9.2002., str. 1.

- (17) je potrebno odrediti strukture i tijela za upravljanje programom IPA pomoći u sklopu programa SEE kao i njihove funkcije i odgovornosti. Nadalje, partneri iz država korisnica trebaju imati jednake prilike što se tiče strateške uloge unutar transnacionalnih projekata, s iznimkom vodećeg partnera koji se imenuje iz redova država članica EU koje sudjeluju u programu SEE ali istovremeno njihove odgovornosti su slične odgovornostima partnera iz država članica. Sukladno tomu, ne bi smjelo biti većih odstupanja među ulogama i odgovornostima partnera iz programa IPA odnosno EFRR.

- (18) je potrebno podržati nove zadatke zajedničkih struktura i tijela upravljanja u odnosu na integrirani program IPA, doprinoseći zadacima komunikacije, revizije i upravljanja programom SEE, tehnička pomoć iz sredstava programa IPA treba se integrirati u okvir tehničke pomoći programa SEE te se njome treba upravljati pristupom projektnog upravljanja.

- (19) radi provjere zakonitosti i regularnosti izdataka financiranih iz programa IPA pomoći svaka država korisnica treba pravovremeno uspostaviti vlastiti sustav kontrole i odrediti kontrolore odgovorne za provjeru isporuke sufinanciranih proizvoda i usluga, valjanosti izdataka prijavljenih za potrebe projekata ili dijelove projekata koji se provode na njihovom području, te usklađenost tih izdataka i srodnih projekata ili dijelova tih projekata s relevantnim propisima EU i nacionalnim propisima.

- (20) radi osiguranja zajedničkog razumijevanja propisa u vezi s kontrolom na nacionalnoj razini, potrebno je razviti smjernice na nacionalnoj razini u skladu s relevantnim propisima EU i nacionalnim propisima, na temelju smjernica za kontrolu na programskoj razini.

- (21) svaka država korisnica, domaćin projektnog partnera iz programa IPA, odgovorna je za sprečavanje nepravilnosti, njihovo otkrivanje, donošenje odluka o njima i njihovo ispravljanje kao i za osiguranje povrata nepropisno plaćenih iznosa i povrat nepropisno plaćenih iznosa u slučaju neuspješnog postupka povrata sredstava između upravljačkoga tijela i vodećeg partnera.

- (22) se, nadalje, transnacionalni programi trebaju provoditi na temelju ugovora o jedinstvenoj subvenciji koji se sklapa između upravljačkog tijela/zajedničkoga tehničkog tajništva i vodećeg partnera. Vodeći partner snosi odgovornost za ukupan doprinos EU dodijeljen projektu, koji obuhvaća i doprinose iz EFRR-a i doprinose iz IPA programa. Navedene odgovornosti utvrđuju se u ugovoru o subvencioniranju.

- (23) prijave projekata trebaju jasno razlikovati aktivnosti (i njihove troškove) koje se odvijaju na području Europske unije i koriste sredsta EFRR-a i onih koje se odvijaju na području države korisnice i koriste sredstva programa IPA.

- (24) se detaljna pravila koja vrijede za pozive na podnošenje projektnih prijedloga, postupke ugovaranja i provedbu projekata utvrđuju u programskim dokumentima koje odobrava odbor za praćenje i potrebno ih je dodatno utvrditi ovim Sporazumom.
- (25) ovaj Sporazum uspostavlja pravila koja uređuju sudjelovanje Republike Hrvatske u programu SEE koji se financira iz EFRR-a u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja te je stoga prikladno da Sporazum potpiše upravljačko tijelo programa sa sjedištem u Mađarskoj.
- (26) program SEE usvojen u skladu s Odlukom C(2012)1077, u dijelu koji se tiče integriranog programa IPA, čini sastavni dio ovog Sporazuma,

SPORAZUMJELE SU SE:

Poglavlje I. Opće odredbe

Članak 1. Predmet

- 1. Ovaj Sporazum sklapa se između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj.
- 2. Sporazum se tiče provedbe programa IPA integriranog u sklopu programa SEE u svrhu financiranja zajedničkih transnacionalnih projekata uz sudjelovanje država korisnica.

Program SEE kako je izmijenjen Odlukom C(2012)1077, iz Dodatka 1 ovog Sporazuma, čini sastavni dio ovog Sporazuma.

- 3. Svi dokumenti i korespondencija koja se odnosi na program SEE u dijelu koji se tiče integriranog programa IPA treba imati oznaku: CCI2007CB163PO069.
- 4. Ne dovodeći u pitanje odredbe utvrđene u Uredbi (EZ) br. 718/2007, u Okvirnom sporazumu, u Odluci C(2011)1850 i Odluci C(2012)1077 i u Financijskoj uredbi, ovaj Sporazum utvrđuje načela na kojima se uređuje sudjelovanje Republike Hrvatske u programu SEE i uspostavlja posebna pravila o partnerstvu, upravljanju, uključujući financijsko upravljanje, praćenje, vrednovanje i nadzor u skladu kojima se u sklopu programa provodi integrirana IPA pomoć.

Članak 2. Programsko područje obuhvaćeno IPA pomoći

Program IPA obuhvaća sljedeća prihvatljiva područja u sklopu programa SEE:

- a) cjelokupno državno područje Albanije
- b) cjelokupno državno područje Bosne i Hercegovine
- c) cjelokupno državno područje Republike Hrvatske
- d) cjelokupno državno područje bivše jugoslavenske Republike Makedonije
- e) cjelokupno državno područje Crne Gore i
- f) cjelokupno državno područje Republike Srbije

Članak 3.

Opća načela primjene IPA pomoći

1. Provedba IPA pomoći temelji se na postupcima i načelima EFRR-a koji su već uspostavljeni za program SEE, uključujući korištenje alata i predložaka za izvješćavanje te projektnih i proračunskih struktura EFRR-a.
2. IPA pomoć provodi se putem zajedničkog upravljanja u skladu s odredbama članka 53. točka (b), 53.b i Glave II. Dijela II. Uredbe (EZ, Euratom) br. 1605/2002.
3. Integrirani program IPA financira projekte koji se biraju putem poziva na prijedlog projekata raspisanih nakon 31. prosinca 2010.

Članak 4.

Načelo vodećeg partnera

1. Sukladno članku 52., vodeći partner predstavlja svaki transnacionalni projekt u svojstvu izravnog kontakta između projekta i zajedničkih upravljačkih tijela programa.

Vodećeg partnera, koji se mora nalaziti u državi članici koja je dio programskog područja programa SEE, imenuju projektni partneri između sebe.

2. Vodeći partner preuzima sljedeće odgovornosti:

(a) utvrđuje mjere za uređivanje svojih odnosa s projektnim partnerima koji sudjeluju u projektu putem sporazuma koji uključuje, *između ostaloga*, odredbe kojima se jamči dobro financijsko upravljanje sredstvima dodijeljenima projektu, uključujući mjere za osiguranje povrata nepropisno plaćenih iznosa;

(b) odgovoran je za osiguranje provedbe cjelokupnog projekta;

(c) jamči da su izdaci koje su prikazali projektni partneri koji sudjeluju u projektu nastali u svrhu provedbe projekta te da odgovaraju aktivnostima koje su projektni partneri dogovorili;

(d) provjerava jesu li kontrolori potvrdili izdatke koje su prikazali projektni partneri koji sudjeluju u projektu;

(e) odgovoran je za prijenos financijske pomoći EU, uključujući i doprinos programa IPA partnerima koji sudjeluju u projektu.

3. Svaki projektni partner iz programa IPA koji sudjeluje u projektu odgovoran je za nepravilnosti povezane s izdacima koje je prijavio.

*Članak 5.
Načela pomoći*

1. Komisija jamči primjenu sljedećih načela u vezi s financijskom pomoći iz IPA programa integriranog u sklopu programa SEE;
 - odobrena financijska pomoć u skladu je s načelima usklađenosti, komplementarnosti, koordinacije, partnerstva i koncentracije,
 - pomoć je usklađena s politikama EU i podržava usklađivanje s *pravnom stečevinom Unije*,
 - pomoć je u skladu s proračunskim načelima utvrđenima u Uredbi (EZ, Euratom) br. 1605/2002,
 - pomoć je u skladu s potrebama utvrđenima u postupku proširenja i apsorpcijskim kapacitetima države korisnice,
 - operacije se pravilno pripremaju, imaju jasne i provjerljive ciljeve koji se moraju ostvariti u određenom razdoblju,
 - potrebno je spriječiti, tijekom različitih faza provedbe, svaku vrstu diskriminacije temeljene na spolnoj pripadnosti, rasnom ili etničkom podrijetlu, vjeri ili uvjerenju, invaliditetu, dobi ili seksualnoj orijentaciji,
 - ciljevi pretpristupne pomoći ostvaruju se u okviru održivog razvoja i promicanja zaštite i unaprijeđenja okoliša kao cilja kojemu Europska unija teži.
2. Svaka država korisnica nastoji osigurati da su sve aktivnosti i ciljevi koji se ostvaruju zbog provedbe pomoći IPA u skladu sa zakonima i važećim politikama Europske unije te da doprinose usvajanju i primjeni pravne stečevine Europske unije, u slučaju država kandidatkinja, i postupnom usklađivanju s pravnom stečevinom Europske unije u slučaju država potencijalnih kandidatkinja.
3. Države korisnice osiguravaju sukladnost, komplementarnost i koordinirano djelovanje programa pomoći IPA integriranog u sklopu programa SEE s ostalim oblicima pomoći Unije uključujući, ali ne ograničavajući se na, ostale komponente programa IPA iz Uredbe (EZ) br. 1085/2006 kao i s financijskom pomoći Europske investicijske banke, drugih međunarodnih financijskih institucija ili bilateralnih donatora.

Članak 6.
Uzajamna pomoć

1. Države članice čine sve što je u njihovoj moći kako bi podržale upravljačko tijelo, tijelo nadležno za ovjeravanje, revizorsko tijelo i zajedničko tehničko tajništvo u izvršavanju njihovih dužnosti.
2. Partneri iz država članica podržavaju partnere iz država korisnica u provedbi zajedničkih transnacionalnih projekata.

Poglavlje II.
Financijski doprinos iz programa IPA

Članak 7.
Integrirana IPA pomoć

1. Ukupna IPA pomoć integrirana u okviru programa SEE obuhvaćena ovim Ugovorom utvrđena je u stavcima 2. i 3.
2. Najviši iznos IPA pomoći u sklopu programa SEE za godine 2010.-2013. izračunat s obzirom na prihvatljive javne izdatke utvrđuje se u visini od EUR 16 500 000 odobrenih godišnje s proračunske stavke 13 05 03 02 kako slijedi:
 - a) EUR 4 000 000 za 2010. ;
 - b) EUR 4 000 000 za 2011.;
 - c) EUR 4 200 000 za 2012.;
 - d) EUR 4 300 000 za 2013.

3. Stope sufinanciranja po prioritetnim osima utvrđuju se kako slijedi:

Za prioritetnu os br. 1 „Pomaganje inovacija i poduzetništva“ utvrđuje se stopa sufinanciranja od 85% a najviši iznos pomoći iz programa IPA izračunat u pogledu ukupnih prihvatljivih javnih izdataka utvrđuje se u visini od EUR 3.366.922.

Za prioritetnu os br. 2 „Zaštita i unaprjeđenje okoliša“ utvrđuje se stopa sufinanciranja od 85% a najviši iznos pomoći iz programa IPA izračunat u pogledu ukupnih prihvatljivih javnih izdataka utvrđuje se u visini od EUR 4 366 743.

Za prioritetnu os br. 3 „Poboljšanje dostupnosti“ utvrđuje se stopa sufinanciranja od 85% a najviši iznos pomoći iz programa IPA izračunat u pogledu ukupnih prihvatljivih javnih izdataka utvrđuje se u visini od EUR 3 298 872.

Za prioritetnu os br. 4 „Razvoj tranzicijskih sinergija za područja održivog rasta“ utvrđuje se stopa sufinanciranja od 85% a najviši iznos pomoći iz programa IPA

izračunat u pogledu ukupnih prihvatljivih javnih izdataka utvrđuje se u visini od EUR 3 847 463.

Za prioritetnu os br. 5 „Tehnička pomoć“ utvrđuje se stopa sufinanciranja od 85% a najviši iznos pomoći iz programa IPA izračunat u pogledu ukupnih prihvatljivih javnih izdataka utvrđuje se u visini od EUR 1 650 000.

4. Tehnička pomoć financirana iz sredstava IPA integrira se u okviru tehničke pomoći programa SEE. Države korisnice osiguravaju sufinanciranje Prioritetne osi br 5 u iznosu od 15% sukladno Prilogu V ovog Sporazuma.

Godišnji nacionalni doprinosi država korisnica prenose se na bankovni račun upravljačkog tijela za doprinose država partnera:

- a. 2010. i 2011. nacionalni doprinosi do 30. lipnja 2012.
- b. 2012. nacionalni doprinosi do 31. siječnja 2013.
- c. 2013. nacionalni doprinosi do 31. siječnja 2014.

Nacionalne države obavezuju se da će osigurati likvidnost ovog bankovnog računa.

Poglavlje III. Prihvatljivost izdataka programa IPA

Članak 8. Primjenjiva pravila

1. Zajednička pravila o prihvatljivosti utvrđuju se za program SEE i sadržana su u priručniku programa.

Zajednička pravila o prihvatljivosti koja se tiču tehničke pomoći utvrđuju se za program SEE i sadržana su u priručniku programa koji je odobrio odbor za praćenje.

2. Izdaci koje je prijavio projektni partner iz programa IPA prihvatljivi su u skladu sa zajedničkim pravilima o prihvatljivosti programa SEE navedenima u priručniku programa, relevantnim propisima EU i nacionalnim propisima.

Izdaci koje je prijavio korisnik tehničke pomoći prihvatljivi su u skladu s pravilima o prihvatljivosti koja su dogovorena za tehničku pomoć i navedena u priručniku o tehničkoj pomoći, relevantnim propisima EU i nacionalnim propisima.

3. Pravila o prihvatljivosti izdataka na programskoj razini moraju uzeti u obzir pravila iz članka 34. i članka 89. Uredbe (EZ) br. 718/2007. U slučaju posebnih vrsta izdataka kao što su režijski troškovi, zajednički troškovi, doprinosi u naravi, programska pravila primjenjuju se sukladno navedenom.

*Članak 9.
Razdoblje prihvatljivosti*

1. Izdaci u sklopu programa SEE isplaćeni iz proračuna IPA prihvatljivi su ako su ih projektni partneri počinili nakon što su sve tri stranke potpisale ovaj Sporazum.
2. Izdaci koje su tijela zajedničkog programa isplatila iz proračuna programa IPA unutar prioritetne osi „Tehnička pomoć“ u sklopu programa SEE prihvatljivi su od datuma usvajanja Odluke C(2011)1850.
3. Izdaci iz stavaka 1. i 2. prihvatljivi su do 31. prosinca 2015.

*Članak 10.
Prihvatljivi izdaci*

1. U skladu s člankom 34. stavkom 3. i člankom 89. stavkom 2. Uredbe (EZ) br. 718/2007, sljedeći troškovi nisu prihvatljivi za isplate doprinosa iz programa IPA:
 - (a) porezi, uključujući porez na dodanu vrijednost;
 - (b) carinske pristojbe i carine na uvoz;
 - (c) kupovina, najam ili leasing zemljišta i postojećih zgrada;
 - (d) novčane kazne i sudski troškovi;
 - (e) operativni troškovi;
 - (f) rabljena oprema;
 - (g) troškovi bankovnih usluga, troškovi jamstava i ostali slični troškovi;
 - (h) troškovi valutne konverzije, pristojbe i gubici zbog mijenjanja valute u vezi s bilo kojom komponentom računa u eurima, kao i svi drugi isključivo financijski troškovi;
 - (i) doprinosi u naturi;
 - (j) kamata na dug.
2. Iznimno od odredaba članka 34. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 718/2007 i u skladu s člankom 89. stavkom 3. prihvatljivi su sljedeći troškovi:
 - (a) porez na dodanu vrijednost, ako su zadovoljeni sljedeći uvjeti:
 - (i) ako ga nije moguće odbiti ni na koji način
 - (ii) ako je utvrđeno da njegovo plaćanje snosi krajnji korisnik
 - (iii) ako je jasno utvrđen u projektnom prijedlogu

- (b) naknade za transnacionalne financijske transakcije;
 - (c) kada provedba operacije zahtijeva otvaranje jednog ili više posebnih računa, plaćanje bankovnih naknada za otvaranje i vođenje računa;
 - (d) naknade za pravne konzultantske usluge, javnobilježničke naknade, troškove tehničkih ili financijskih stručnjaka i troškove računovodstva ili revizije, ako su izravno povezani za sufinanciranu operaciju i potrebni za njezinu pripremu ili provedbu;
 - (e) trošak bankovnih jamstava ili jamstava drugih financijskih institucija u mjeri u kojoj nacionalni propisi ili propisi EU navedena jamstva zahtijevaju;
 - (f) režijski troškovi, prema programskim pravilima
3. Sljedeće aktivnosti financirane iz sredstava programa IPA prihvatljive su u skladu s prioritetnom osi br. 5 „Tehnička pomoć“ programa SEE:
- a) dodatni troškovi za osoblje zajedničkog tehničkog tajništva za financijsko upravljanje i administraciju;
 - b) upravljanje i daljnji razvoj Sustava praćenja i informiranja IMIS 2007.-2013.;
 - c) doprinos proračunu tehničke pomoći za aktivnosti na programskoj razini vezano uz informacije i komunikacije, reviziju, vanjsku ekspertizu i vrednovanje;
 - d) doprinos aktivnostima kontaktnih točaka država korisnica.
4. Osim tehničke pomoći za program SEE i u skladu s člankom 89. stavkom 4. uredbe (EZ) br. 718/2007, sljedeći izdaci koje plaćaju javna tijela za vrijeme pripreme ili provedbe projekta prihvatljivi su u skladu s prioritetnom osi br. 1 do 4 programa SEE:
- a) troškovi stručnih usluga koje pruža javno tijelo koje nije krajnji korisnik za vrijeme pripreme ili provedbe projekta;
 - b) troškovi usluga vezanih za pripremu i provedbu projekta koje pruža javno tijelo koje je i samo krajnji korisnik i koje izvršava projekte za vlastiti račun bez korištenja drugih vanjskih davatelja usluga ako se radi o dodatnim troškovima koji se odnose na izdatke stvarno i izravno plaćene za sufinanciranje projekta.

Dotično javno tijelo ispostavlja račun za troškove iz točke (a) ovog stavka krajnjem korisniku ili potvrđuje one troškove temeljem dokumenata ekvivalentne dokazne vrijednosti koji omogućuju utvrđivanje realnih troškova koje to tijelo plaća za navedeni projekt.

Troškove iz točke b) ovog stavka moraju potvrđivati dokumenti koji omogućuju utvrđivanje realnih troškova koje je dotično javno tijelo platilo za navedeni projekt.

Članak 11.
Postupak obrade primljenih sredstava

1. Primici u svrhu pomoći iz programa IPA uključuju prihod koji je zaradio projekt za vrijeme njegovog sufinanciranja, od prodaje, najma, pristupa uslugama/naknade za usluge ili druge ekvivalentne prihode osim:
 - a) prihoda nastalih kroz ekonomski vijek trajanja sufinanciranih investicija u slučaju investiranja u poduzeća;
 - b) prihoda nastalih u okviru mjera financijskoga inženjeringa, uključujući fondove poduzetničkog kapitala i kreditne fondove, jamstvene fondove, leasing;
 - c) kada je primjenjivo, doprinosi sufinanciranju projekata iz privatnoga sektora, koji se prikazuju uz javni doprinos u financijskim tablicama Programa.
2. Primici, kako je utvrđeno u stavku 1. prikazuju prihod koji se oduzima od iznosa prihvatljivih izdataka za dotični projekt. Najkasnije do zatvaranja programa SEE, ti prihodi se oduzimaju od relevantnih projektnih prihvatljivih izdataka u cijelosti ili proporcionalno, ovisno o tome jesu li nastali u potpunosti ili djelomično kao rezultat sufinanciranog projekta.

Poglavlje IV.
Strukture i tijela na programskoj razini i u državama korisnicama

Odjeljak I.
Zajedničke strukture i tijela na programskoj razini

Članak 12.
Upravljačko tijelo

1. Mađarska nacionalna razvojna agencija obavlja ulogu upravljačkoga tijela za program SEE.
2. Upravljačko tijelo obavlja svoje zadatke u vezi s programom IPA pomoći integriranim u sklopu programa u skladu s odjeljkom 7.1.2. Operativnog programa SEE.

Članak 13.
Tijelo nadležno za ovjeravanje

1. Mađarska Državna riznica ima ulogu tijela nadležnoga za ovjeravanje za program SEE.
2. Tijelo nadležno za ovjeru izvršava svoje dužnosti u vezi s programom IPA integriranom u sklopu programa u skladu s odjeljkom 7.1.3. Operativnoga programa SEE.

*Članak 14.
Revizijsko tijelo*

1. Opća uprava za reviziju europskih fondova u Mađarskoj ima ulogu tijela nadležnoga za reviziju za program SEE.
2. Revizijsko tijelo izvršava svoje dužnosti u vezi s programom IPA pomoći integriranim u sklopu programa u skladu s odjeljkom 7.1.4. Operativnoga programa SEE.
3. Revizijskom tijelu pomaže skupina revizora uključujući jednog predstavnike svake države korisnice. Predstavници koji se delegiraju u skupinu revizora imenuju se u roku od tri mjeseca nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

Revizijsko tijelo i revizori postavljeni u skupinu revizora nisu ovisni o sustavu upravljanja i nadzora.

*Članak 15.
Zajedničko tehničko tajništvo*

Zajedničko tehničko tajništvo programa SEE obavlja svoje zadatke u vezi s programom IPA integriranim u sklopu programa u skladu s odjeljkom 7.1.5. Operativnoga programa SEE.

*Članak 16.
Odbor za praćenje*

Odbor za praćenje uspostavlja se na razini programa. Predstavници država korisnica su punopravni članovi Odbora za praćenje.

**Odjeljak II.
Strukture u državama korisnicama**

*Članak 17.
Nacionalna koordinacija*

Svaka država partner, u skladu s principom partnerstva sukladno članku 87. Uredbe (EZ) 718/2007, mora uspostaviti Nacionalni odbor ili primijeniti odgovarajuće postupke na nacionalnoj razini u skladu sa svojom institucionalnom strukturom kako bi uključila regionalna i lokalna tijela kao i relevantna sektorska tijela i institucije i nevladine organizacije ili druge društveno-ekonomske i institucionalne partnere koje dotična država partner smatra relevantnima.

*Članak 18.
Nacionalno tijelo i operativna struktura*

1. Nacionalno tijelo je određeno i biti će odgovorno za koordinaciju sudjelovanja države korisnice u programu SEE.

Detalji o hrvatskom nacionalnom tijelu uključeni su u Dodatak IX.

Sudjelovanje države korisnice u programu SEE osiguravaju operativne strukture koje su osnovala nadležna nacionalna tijela.

2. Operativne strukture usko surađuju s upravljačkim tijelom.
3. Predstavnici operativnih struktura su članovi odbora za praćenje

*Članak 19.
Kontaktne točke SEE*

1. Svaka država korisnica uspostavlja kontaktnu točku programa SEE kako bi podržala provedbu programa IPA u sklopu programa SEE.

Kontaktna točka SEE obavlja zadatke u uskoj suradnji sa zajedničkim tehničkim tajništvom.

2. Zadaće kontaktne točke SEE navedene su u operativnom programu u odjeljku 7.1.6.

*Članak 20.
Kontrolori*

1. Popis kontrolora imenovanih u državama korisnicama nalazi se u Dodatku IX.

***Poglavlje V.
Odgovornosti na razini programa i države korisnice***

***Odjeljak I.
Odgovornosti tijela na programskoj razini***

*Članak 21.
Upravljačko tijelo*

1. Upravljačko tijelo odgovorno je za upravljanje i provedbu pomoći iz EFRR-a i programa IPA pomoći u sklopu programa SEE.
2. Upravljačko tijelo dostavlja Komisiji opis sustava upravljanja i kontrole na temelju informacija koje dostavljaju države sudionice.
3. Upravljačko tijelo nije odgovorno za pravilnost izdataka koje prijavljuje svaki partner koji sudjeluje u projektu. Za ovu svrhu svaka država korisnica uspostavlja vlastiti sustav kontrole opisan u članku 27. i imenuje kontrolore u skladu s člankom 28.

4. Upravljačko tijelo utvrđuje da je izdatke svakog korisnika koji sudjeluje u programu potvrdio kontrolor.
5. Upravljačko tijelo sastavlja plan komunikacije i vrši njegove značajnije izmjene.
6. Upravljačko tijelo uspostavlja i upravlja sustavom praćenja i informiranja u sklopu programa SEE za integrirani program IPA pomoći.
7. Upravljačko tijelo podržava aktivnost ovjeravanja koju obavlja tijelo nadležno za ovjeravanje pokretanjem sustava za izvješćivanje o ovjerama. S tim ciljem upravljačko tijelo, prije sastavljanja izjave o izdacima, predaje tijelu nadležnom za ovjeravanje izvještaj o provjeri procedura i izvršenim provjerama izdataka uključenih u izjavu o troškovima. Upravljačko tijelo traži od nacionalnih tijela relevantne podatke u obliku ovjerenog izvješća navedenog u Dodatku IX.

Članak 22.

Tijelo nadležno za ovjeravanje

1. Tijelo nadležno za ovjeravanje odgovorno je za izradu i dostavljanje ovjerenih izjava o izdacima i zahtjeva za plaćanjem Komisiji.
2. Tijelo nadležno za ovjeravanje prima isplate Komisije i koristi ih za plaćanje doprinosa IPA projektnim partnerima iz programa IPA.

Sve isplate doprinosa iz programa IPA su u eurima.

3. S ciljem podržavanja aktivnosti ovjeravanja, tijelo nadležno za ovjeravanje može radi utvrđivanja činjenica obavljati posjete strukturama zajedničkog upravljanja koje sudjeluju u financijskom upravljanju programom.

Članak 23.

Odjel za financijske transfere

Odjel za financijske transfere odgovoran je za tehničko upravljanje isplatama pomoći EU, uključujući i doprinosa iz programa IPA, vodećem partneru.

Članak 24.

Revizijsko tijelo

Revizijsko tijelo odobrava sustave i postupke kontrole u državama korisnicima. Revizijsko tijelo odgovorno je za provedbu zadata iz operativnog programa navedenih u odjeljku 7.1.4.

Članak 25.
Zajedničko tehničko tajništvo

1. Njegove zadaće navedene su u operativnom programu u odjeljku 7.1.5. i uključuju funkcije tehničkog upravljanja i operativne funkcije za provedbu programa.

Članak 26.
Odbor za praćenje

1. Odbor za praćenje odgovoran je za izbor projekata. Sukladno tomu Nacionalna tijela za koordinaciju nisu nadležna vršiti predodabir prijava projekata.
2. Odbor za praćenje osigurava usklađenost i koordinaciju u provedbi programa IPA pomoći integriranog u sklopu Programa SEE i utvrđuje ukupnu djelotvornost i kvalitetu provedbe programa IPA.
3. Zadaće odbora za praćenje navedene su u operativnom programu u odjeljku 7.1.1.

Odjeljak II.
Odgovornosti država korisnica

Članak 27.
Sustav upravljanja i kontrole

1. Svaka država korisnica uspostavlja svoj vlastiti operativni kontrolni sustav s ciljem provjere zakonitosti i pravilnosti izdataka koje je prijavio svaki projektni partner iz programa IPA koji sudjeluje u projektu i izdataka za tehničku pomoć.

Sustav upravljanja i kontrole osigurava postupke koji omogućuju primjereni tijek revizije.

Revizijsko tijelo u svakoj državi korisnici odobrava sustav kontrole. Odobravanje sustava preduvjet je za nadoknadu troškova iz doprinosa programa IPA projektnim partnerima programa IPA iz dotične države korisnice.

2. Zajedničke smjernice za kontrolu utvrđuju se na razini programa.

Smjernice za kontrolu na nacionalnoj razini utvrđuju se na temelju zajedničkih smjernica za kontrolu koje su utvrđene na razini programa u skladu s relevantnim propisima EU i nacionalnim propisima.

3. Upravljačko tijelo, zajedničko tehničko tajništvo i tijelo nadležno za ovjeravanje redovito se izvještavaju o funkcioniranju sustava kontrole u svakoj državi korisnici.

*Članak 28.
Kontrolori*

1. Svaka država korisnica osigurava da izdatke korisnika programa IPA u roku od tri mjeseca od datuma završetka svakog izvještajnog razdoblja potvrde nacionalni kontrolori.

Kontrolori osiguravaju usklađenost nastalih izdataka s propisima EU i nacionalnim propisima, realnost prijavljenih troškova i isporuke proizvoda i usluga, obavljajući provjere i izdajući izjavu o potvrdi izdataka u vezi svakog zahtjeva za povratom sredstava, u obliku utvrđenom u Prilogu VII.

Izjava o potvrdi izdataka izdaje se u eurima.

2. Provjere na nacionalnoj razini pokrivaju administrativne, financijske, tehničke i fizičke aspekte projekta.

Provjere uključuju 100% administrativne provjere i, prema potrebi, provjere na licu mjesta.

Kada se provjere na licu mjesta obavljaju na temelju uzorka, kontrolori u državama korisnicama vode evidenciju u kojoj opisuju i opravdavaju metodu uzoraka i određuju projekte ili transakcije na kojima će se obavljati provjera.

3. Kontrolori utvrđuju pisane norme i postupke provjere i vode evidenciju o svakoj provjeri, navodeći obavljani rad, datum i rezultate provjere i mjere koje se poduzimaju u vezi primijećenih nepravilnosti.

4. Predstavnici kontrolora u državama korisnicama pozivaju se u radnu skupinu kontrolora koju osnivaju predstavnici kontrolora država članica koje sudjeluju u programu SEE.

Rad ove skupine koordinira i podržava zajedničko tehničko tajništvo. Redovite konzultacije članova radne skupine organiziraju se u razdoblju provedbe programa.

*Članak 29.
Izvještaj o provjeri*

1. Tijela iz Dodatka IX. odgovorna su za izradu izvještaja o provjeri u pravilnim vremenskim razmacima u obliku utvrđenom u Prilogu VI.

2. Izvještaj o provjeri obuhvaća informacije o:

- a) usklađenosti nacionalnog sustava kontrole,
- b) plaćanjima nacionalnih doprinosa projektnim partnerima i
- c) svim nepravilnostima nastalima tijekom razdoblja obuhvaćenim izvještajem:

- Nepravilnosti i povrat sredstava u obliku kopije izvještaja dostavljenog Komisiji i

- informacije koje ne zadovoljavaju uvjete za prijavu Komisiji, u obliku skraćenog izvještaja.
3. Izvještaj o provjeri mora se podnijeti zajedničkom tehničkom tajništvu u roku od dva tjedna nakon završetka svakog tromjesečja (15. siječnja, 15. travnja, 15. srpnja i 15. listopada).

Bez obzira na obvezu podnošenja Dijela II. i Dijela III. izvještaja o provjeri do navedenih rokova, Dio I. izvještaja o provjeri (Informacije o usklađenosti sustava kontrole) dostavljaju se državama korisnicama decentraliziranim sustavom kontrole u roku od dva tjedna od završetka svakog polugodišta (15. siječnja i 15. srpnja) uzimajući u obzir metodologiju koju primjenjuju države korisnice utvrđenu u opisu upravljanja i sustava kontrole.

Članak 30. Tijek revizije

1. Države korisnice osiguravaju da su svi popratni dokumenti potrebni za zadovoljavajući tijek revizije koji se odnose na nastale izdatke i isplate evidentirani i pohranjeni u elektroničkom obliku i dostupni.
2. Države korisnice mogu donijeti odluku o dodjeli javnog nacionalnog doprinosa projektima. U tom slučaju treba osigurati da se doprinos dodijeli onim projektima koji se podržavaju odlukom odbora za praćenje.

Države korisnice obavještavaju upravljačko tijelo o iznosima nacionalnog doprinosa namijenjenog projektima za vrijeme predaje izvještaja o provjeri u skladu s člankom 57.

Članak 31. Vrednovanje

1. Vrednovanjem se nastoji poboljšati kvalitetu, učinkovitost i dosljednost pomoći iz fondova EU te strategiju i primjenu programa SEE, istovremeno vodeći računa o cilju održivog razvoja i relevantnim propisima EU o utjecaju na okoliš i strateškim procjenama okoliša.
2. Za vrijeme programskog razdoblja države korisnice, zajedno s državama članicama, vrše vrednovanja u vezi s praćenjem programa SEE, posebno kada praćenje otkriva značajno odstupanje od početno utvrđenih ciljeva. Uz prijedlog za reviziju programa SEE, potrebno je dostaviti analize razloga provođenja revizije i očekivanog učinka revizije. Rezultati vrednovanja ili analiza šalju se odboru za praćenje operativnog programa i Komisiji.

3. Vrednovanja se financiraju iz proračuna tehničke pomoći programa.

*Članak 32.
Informacije i promidžba*

Države korisnice osiguravaju informacije o programu SEE uključujući popis projekata koji se sufinanciraju u okviru programa IPA i popis korisnika. Informacije se upućuju građanima i korisnicima kako bi se istakla uloga Europske unije i osigurala transparentnost pomoći iz programa IPA.

*Članak 33.
Troškovi struktura i tijela na nacionalnoj razini*

Troškove struktura i tijela u svakoj državi korisnici za provedbu programa IPA integriranog u sklopu programa SEE snosi dotična država korisnica, osim tehničke pomoći iz članka 10.

**Poglavlje VI.
Financijsko upravljanje**

**Odjeljak I.
Zajednička pravila plaćanja**

*Članak 34.
Zajednička pravila plaćanja*

1. Plaćanja tijekom provedbe i konačna isplata koju vrši Komisija obavljaju se u skladu s proračunskim sredstvima. Svaka isplata knjiži se u najranije otvorene proračunske obveze.
2. Isplate mogu imati oblik pretfinanciranja, plaćanja tijekom provedbe i konačne isplate.
3. Najkasnije do 30. travnja svake godine, zajedničko tijelo nadležno za ovjeravanje šalje Komisiji okvirne projekcije svojih mogućih zahtjeva za plaćanje u tekućoj i narednoj financijskoj godini.
4. Sve razmjene podataka o financijskim transakcijama između Komisije i tijela koje su imenovala države sudionice vrše se u elektronskom obliku. U slučaju više sile, posebno zbog kvara kompjuterskoga sustava ili nedostatka trajne veze, tijelo nadležno za ovjeravanje može poslati izjavu o izdacima i zahtjev za plaćanje u tiskanoj kopiji.

*Članak 35.
Pravila za izračunavanje plaćanja tijekom provedbe i konačne isplate*

Plaćanje se izračunava primjenom stope sufinanciranja utvrđene u članku 7. na prihvatljivu stopu javnih izdataka prijavljenu u okviru svake odgovarajuće prioritetne osi u svakoj ovjerenoj izjavi o izdacima.

Međutim, doprinos IPA kroz plaćanja tijekom provedbe i konačna plaćanja ne može biti veći od javnog doprinosa i najvećeg mogućeg iznosa pomoći iz fondova EU za svaku prioritetnu os kako je utvrđeno u odluci Komisije o odobravanju programa SEE.

*Članak 36.
Izjava o izdacima*

Sve izjave o izdacima uključuju, za svaku prioritetnu os, ukupan iznos prihvatljivih izdataka koja plaćaju projektni partneri u provedbi programa i odgovarajućih javnih izdataka koji su plaćeni ili moraju biti plaćeni projektnim partnerima u skladu s uvjetima kojima se uređuju javni izdaci. Izdaci koje plaćaju projektni partneri pravdaju se računima s potvrdom plaćanja ili računovodstvenim dokumentima jednake dokazne vrijednosti.

*Članak 37.
Akumulacija pretfinanciranja i plaćanja tijekom provedbe*

1. Kumulativni ukupan iznos pretfinanciranja i konačne isplate ne može prelaziti 95% doprinosa IPA u sklopu programa SEE.
2. Kada se dostigne gornja granica, tijelo ovlašteno za ovjeravanje nastavlja prosljeđivati Komisiji sve ovjerene izjave o izdacima na dan 31. prosinca godine n, kao i o iznosima namirenima tijekom godine za IPA program integriran u sklopu programa SEE, najkasnije do kraja veljače godine n+1.
3. Države korisnice programa zajednički snose odgovornost za osiguranje likvidnosti u slučaju kada program SEE dostigne 95% potrošnje do trenutka kada Komisija izvrši konačnu isplatu.

*Članak 38.
Ukupna plaćanja projektnim partnerima programa IPA*

Države korisnice osiguravaju da projekt dobije ukupni iznos javnih doprinosa pravovremeno i u potpunosti. Ne mogu se naplaćivati posebne naknade ili druge naknade istovjetnog učinka koje bi krajnjim korisnicima smanjile te iznose.

**Odjeljak II.
Pretfinanciranje programa IPA pomoći**

*Članak 39.
Predfinanciranje*

Pretfinanciranje u iznosu od 50% od prve tri proračunske obveze programa IPA pomoći integriranog u sklopu programa SEE Komisija plaća tijelu nadležnom za ovjeravanje kada se

proširenje sustava upravljanja i kontrole preda Komisiji.

Tijelo nadležno za ovjeravanje vraća Komisiji ukupan iznos uplaćen kao pretfinanciranje ako u roku od dvadeset i četiri mjeseca od datuma kada je Komisija uplatila prvi obrok iznosa pretfinanciranja nije poslat zahtjev za plaćanje u sklopu programa SEE.

Članak 40. Kamate

Kamate nastale pretfinanciranjem doprinosa programa IPA integriranog u sklopu programa SEE knjiže se isključivo u program budući da se smatraju sredstvima države korisnice u obliku javnog nacionalnog doprinosa i prijavljuju se Komisiji u vrijeme zaključenja IPA programa integriranog u sklopu programa SEE.

Članak 41. Obračun

Iznos plaćen kao pretfinanciranje doprinosa IPA u sklopu programa SEE u potpunosti se obračunava s računa Komisije po zaključenju IPA programa integriranog u sklopu programa SEE.

Odjeljak III. Plaćanja tijekom provedbe

Članak 42. Prihvatljivost zahtjeva za plaćanja tijekom provedbe

1. Svako plaćanje tijekom provedbe koje vrši Komisija podliježe sljedećim uvjetima:
 - (a) Komisija je morala primiti zahtjev za plaćanje i izjavu o izdacima;
 - (b) Komisija u čitavom razdoblju za svaku prioritetnu os nije uplatila više od maksimalnog iznosa pomoći iz programa IPA pomoći kako je utvrđeno u odluci Komisije o odobravanju programa SEE;
 - (c) upravljačko tijelo poslalo je Komisiji najnoviji godišnji izvještaj o provedbi;
 - (d) Komisija nije dala obrazloženo mišljenje o počinjenom prekršaju sukladno članku 258. Ugovora, koje se tiče operacije ili operacija za koje se izdaci prijavljuju u navedenom zahtjevu za plaćanje.
2. Ako se ne ispuni jedan ili više uvjeta iz stavka 1. Komisija obavještava države korisnice i tijelo nadležno za ovjeravanje u roku od jednog mjeseca kako bi se mogli poduzeti potrebni koraci s ciljem popravljivanja stanja.

*Članak 43.**Datum podnošenja zahtjeva za plaćanje tijekom provedbe i
odgode plaćanja*

1. Tijelo nadležno za ovjeravanje šalje zahtjeve za plaćanje tijekom provedbe Komisiji u što većoj mogućoj mjeri, tri puta godišnje. Za plaćanja koja Komisija vrši u tekućoj godini, zadnji datum za podnošenje zahtjeva za plaćanje je 31. listopada.
2. Ovisno o raspoloživim sredstvima i nepostojanju obustave plaćanja, Komisija vrši plaćanje tijekom provedbe najkasnije u roku od dva mjeseca od datuma kada je registrirala zahtjev za plaćanje koji zadovoljava gornje uvjete iz članka 42.

Odjeljak IV.***Zaključivanje programa IPA pomoći i konačna isplata****Članak 44.**Uvjeti za izvršenje konačne isplate*

1. Komisija vrši konačnu isplatu pomoći programa IPA integriranog u sklopu programa SEE pod uvjetom da:
 - (a) je tijelo nadležno za ovjeravanje poslalo zahtjev za plaćanje uključujući sljedeće dokumente do 31. ožujka 2017.:
 - i) zahtjev za konačnu isplatu i izjavu o izdacima;
 - ii) završni izvještaj o provedbi pomoći iz programa IPA;
 - iii) izjavu o zaključenju; spomenutom u članku 62(1)(e) Uredbe vijeća (EZ) 1083/2006, i
 - (b) Komisija nije dala obrazloženo mišljenje u vezi prekršaja u skladu s člankom 258. Ugovora koji se odnose aktivnost ili aktivnosti čiji se izdaci prijavljuju u navedenom zahtjevu za plaćanje.
2. Ukoliko se Komisiji ne pošalju dokumenti na koje se odnosi stavak 1. konačna isplata automatski se opoziva u skladu s člankom 46.
3. Komisija obavještava države korisnice o svojem mišljenju o sadržaju izjave o zaključenju u roku od pet mjeseci od datuma zaprimanja iste. Izjava o zaključenju smatra se prihvaćenom ako Komisija u roku od pet mjeseci ne navede primjedbe.
4. U skladu s raspoloživim sredstvima, Komisija obavlja konačnu isplatu u roku od četrdeset i pet dana od datuma koji je kasniji:

- (a) od datuma prihvatanja završnog izvještaja; i
 - (b) od datuma prihvatanja izvještaja o zaključenju.
5. Ne dovodeći u pitanje stavak 6. saldo proračunske obveze opoziva se dvanaest mjeseci nakon završne isplate. Program IPA pomoći integriran u sklopu programa SEE smatra se zaključenim odmah po izvršenju sljedećega:
- (a) izvršena je završna isplata koju određuje Komisija temeljem dokumenata iz stavka 1;
 - (b) poslana je opomena o dugovanju za sredstva koja je Komisija nepropisno platila državama korisnicama iz programa IPA pomoći;
 - (c) opozvana je konačna isplata proračunskih obveza.
- Komisija obavještava države korisnice o datumu zaključenja programa IPA pomoći u roku od dva mjeseca.
6. Neovisno o rezultatima revizija koje je obavila Komisija ili Europski revizorski sud, završna isplata koju je obavila Komisija može se izmijeniti u roku od devet mjeseci od datuma kada su sredstva isplaćena ili, u slučaju negativnog salda koji države korisnice moraju nadoknaditi u roku od devet mjeseci od datuma izdavanja opomene o dugovanju. Izmjena salda ne utječe na datum zaključenja programa IPA pomoći integriranog u sklopu programa SEE.
7. Zaključivanje programa ne dovodi u pitanje pravo Komisije da izvrši financijsku korekciju u kasnijoj fazi.
8. Zaključenje programa ne utječe na obaveze države korisnice da nastave čuvati pripadajuće dokumente sukladno članku 45.

Članak 45. *Čuvanje dokumenata*

1. Svi dokumenti koji se odnose na pomoć iz programa IPA pomoći integriranog u sklopu programa SEE moraju biti dostupni u razdoblju od najmanje tri godine od zatvaranja programa IPA pomoći u sklopu programa SEE.
- Ovo razdoblje prekida se u slučaju pravnih postupaka ili uz valjano obrazložen zahtjev Komisije.
2. Dokumenti se pohranjuju u originalu ili u ovjerenim inačicama na uobičajeno prihvatljivim nosačima podataka.
3. Upravljačko tijelo vodi evidenciju o tijelima kod kojih su pohranjeni originalni popratni dokumenti koji se odnose na izdatke i kontrole, uključujući:

- (a) dokumente koji se odnose na specifične nastale troškove i prijavljena plaćanja u sklopu programa a koji su potrebni za zadovoljavajući tijek revizije uključujući dokumente koji su dokaz stvarne isporuke sufinanciranih proizvoda ili usluga;
 - (b) izvještaje i dokumente koji se odnose na kontrole koje obavljaju tijela iz članka 28.
4. Upravljačko tijelo osigurava da su dokumenti iz stavka 1. dostupni osobama i tijelima ovlaštenima za provođenje inspekcije te da su kopije i izvaci dokumenata dostavljeni tim osobama i tijelima obavezno uključujući ovlašteno osoblje upravljačkog tijela, tijelo nadležno za ovjeravanje i revizijsko tijelo te ovlaštene službenike Europske unije i njihove ovlaštene predstavnike.
 5. Uobičajeno prihvaćenim nosačima podataka iz stavka 2. smatraju se:
 - (a) fotokopije originalnih dokumenata;
 - (b) mikrofilmovi originalnih dokumenata;
 - (c) elektronske inačice originalnih dokumenata;
 - (d) dokumenti koji postoje samo u elektronskom obliku.
 6. Postupak utvrđivanja istovjetnosti dokumenata pohranjenih na uobičajeno prihvaćenim nosačima podataka s originalnim dokumentima utvrđuju nacionalna tijela i njima se osigurava da su pohranjene inačice u skladu s nacionalnim zakonskim uvjetima te da se mogu koristiti u svrhu revizije.
 7. Ako dokument postoji samo u elektronskoj verziji, računalni sustavi u upotrebi moraju biti u skladu s prihvaćenim sigurnosnim standardima kojima se osigurava da su pohranjeni dokumenti u skladu s nacionalnim zakonskim uvjetima i da se mogu koristiti u svrhu revizije.

Odjeljak V.

Automatski opoziv sredstava

Članak 46.

1. Komisija automatski opoziva dio proračunskih izdvajanja za program IPA pomoći kada, do 31. prosinca treće godine nakon godine n koja označava godinu u kojoj je preuzeta proračunska obveza:
 - (i) sredstva nisu utrošena u svrhu predfinanciranja; ili
 - (ii) nisu iskorištena za plaćanje tijekom provedbe; ili
 - (iii) nije predložena izjava o izdacima u odnosu na njih.
2. Dio proračunskih izdvajanja koji je na dan 31. prosinca 2015. još otvoren automatski se opoziva ako Komisija do 31. ožujka 2017. nije primila prihvatljiv zahtjev za isplatu.

Odjeljak VI.

Nepravilnosti i povrat sredstava

*Članak 47.
Nepravilnosti*

1. Svaka država korisnica koja je domaćin projektnom partneru odgovorna je za sprečavanje, otkrivanje i ispravljanje nepravilnosti te donošenje odluka o njima.
2. Svaka država korisnica koja je domaćin projektnom partneru odgovorna je za izvještavanje Komisije o nepravilnostima putem IMS-a (sustava za upravljanje nepravilnostima) kao i za izvještavanje o postupcima uspostavljenima u odnosu na sve prethodno prijavljene nepravilnosti i na važne promjene koje iz njih proizlaze.

U roku od dva mjeseca od završetka svakog kvartala, države korisnice izvješćuju Komisiju o svim nepravilnostima koje su bile predmetom primarnih administrativnih ili sudskih nalaza.

3. Svaka država korisnica šalje kopiju tromjesečnih izvješća upravljačkom tijelu. Upravljačko tijelo sastavlja registar tih izvješća s ciljem informiranja Komisije o nepravilnostima na programskoj razini.

*Članak 48.
Povrat sredstava i isplata*

1. Vodeći partner odgovoran je za povrat nepropisno plaćenih sredstava zajedno s kamatama na teret projektnih partnera i isplatu nepropisno plaćenih sredstava tijelu nadležnom za ovjeravanje.

U slučaju neuspješnog postupka povrata sredstava između vodećeg partnera i projektnog partnera, upravljačko tijelo zahtijeva da država korisnica koja je domaćin projektnom partneru snosi financijske posljedice i vrati tijelu nadležnom za ovjeravanje nepropisno uplaćena sredstva zajedno s kamatama.

Država korisnica vraća nepropisno plaćena sredstva što je prije moguće ali najkasnije u roku od 6 mjeseci nakon zahtjeva upravljačkoga tijela.

2. Dodatak IX. sadrži popis nacionalnih tijela odgovornih za upravljanje postupkom isplate sredstava u ime države korisnice.
3. U roku od mjesec dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma, država korisnica obavještava upravljačko tijelo o tijelu odgovornom za vraćanje nepropisno plaćenog iznosa. Sljedeće informacije će biti osigurane: ime i adresa tijela, ime, položaj i brojeve telefona, fax-a i e-maila odgovorne osobe.

Država korisnica izvještava upravljačko tijelo o promjenama koje se tiču tijela odgovornog za isplatu nepropisno plaćenih iznosa u roku od deset radnih dana od dana nastanka promjene.

4. U slučaju da Komisija donese odluku o financijskoj korekciji ili isplati, tijelo nadležno za ovjeravanje i upravljačko tijelo zajedno odlučuju o financijskoj obvezi država korisnica nakon konzultacija s dotičnim državama korisnicama, temeljem izvješća o

reviziji ili drugih dokumenata Komisije. U skladu s ovom odlukom država korisnica isplaćuje iznos naveden u zahtjevu upravljačkog tijela u roku od mjesec dana.

Poglavlje VII.
Javna nabava, izbor projekata, postupci ugovaranja
i provedba projekta

Članak 49.
Pravila javne nabave

U skladu s člankom 121. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 718/2007, postupak javne nabave u području koje pokriva program IPA pomoći u sklopu programa SEE slijedi odredbe Poglavlja 3. Dijela 2. Glave IV. Uredbe (EZ, Euratom) br. 1605/2002 i Poglavlja 3. Dijela 2. Glave III. Uredbe (EZ, Euratom) br. 2342/2002 kao i Odluke Komisije C(2007)2034 o pravilima i postupcima primjenjivima na usluge, nabavu i ugovore o radu koji se financiraju iz općeg proračuna Europskih zajednica u svrhu suradnje s trećim zemljama, osim Odjeljka II.8.2. Odluke Komisije C(2007) 2034, koji podliježe promjenama prema članku 56. o tehničkoj pomoći.

Članak 50.
Pravila sudjelovanja i porijekla, prihvatljivost za donacije

Pravila sudjelovanja i porijekla, kao i pravila o prihvatljivosti donacija, moraju biti u suglasnosti s člankom 19. Uredbe (EC) broj 1085/2006.

Međutim, odstupanja su dozvoljena u skladu s Odlukom C(2011)3740.

Članak 51.
Izbor projekata

1. Izbor projekata je općenita odgovornost odbora za praćenje.
2. U prijavama za zajedničke transnacionalne projekte utvrđeni su vodeći partneri koji potpisuju ugovor o subvenciji u ime partnera iz EFRR-a i partnera iz programa IPA sa Zajedničkim tehničkim tajništvom koje djeluje u ime upravljačkoga tijela.

Članak 52.
Vodeći partner

1. Vodeći partner predstavlja projekt i djeluje kao jedini izravni kontakt između projekta i struktura zajedničkog upravljanja programom SEE.

2. Vodeći partner radi na temelju partnerskog ugovora iz članka 53 i odgovoran je za pravilnu provedbu projekta i za financijske aspekte ukupne pomoći Europske unije dodijeljene projektu, uključujući sredstva iz EFRR-a i programa IPA.
3. U projektnim prijavama naznačena je jasna razlika između aktivnosti - i njihovih troškova - koje se odvijaju na području Europske unije i koriste pomoć iz EFRR-a i onih koje se odvijaju na području država korisnica i koriste pomoć u sklopu programa IPA.

*Članak 53.
Partnerski sporazum*

Vodeći partner utvrđuje način uređivanja svojih odnosa s partnerima koji sudjeluju u projektu u sporazumu koji obuhvaća, između ostaloga, odredbe koje jamče pravilno financijsko upravljanje sredstvima dodijeljenima projektu, uključujući postupke za povrat nepropisno plaćenih sredstava.

*Članak 54.
Plaćanje doprinosa IPA vodećem partneru*

1. Plaćanje doprinosa IPA odobrava isključivo tijelo nadležno za ovjeravanje pod uvjetom da je vodeći partner dostavio dokaz o napretku aktivnosti koje se obavljaju s ciljem provedbe programa i da je zajedničko tehničko tajništvo primilo izjave o likvidaciji izdataka u odnosu na svaki zahtjev za plaćanje.

Plaćanje vodećem partneru tehnički obavlja odjel za financijske transfere.

2. Vodeći partner podnosi zahtjev za plaćanje u eurima, temeljem izjave o likvidaciji izdataka u eurima.

Projektni partneri iz država korisnica pretvaraju u eure iznose izdataka na fakturama izražene u nacionalnoj valuti prije dostavljanja nadležnom kontroloru u državi korisnici na potvrđivanje.

Izdaci se izražavaju u eurima koristeći mjesečni računovodstveni devizni tečaj Komisije koji je na snazi posljednjeg mjeseca izvještajnog razdoblja. Tečajni rizik snosi dotični projektni partner.

3. Pomoć iz programa IPA isplaćuje se u eurima na posebni bankovni račun vodećega partnera koji je otvoren posebno za potrebe projekta i naznačen je u ugovoru o subvencijama.
4. Vodeći partner odgovoran je za povrat sredstava partnerima u što kraćem roku i u potpunosti.

Članak 55.

Ugovor o subvenciji

1. Odgovornosti vodećega partnera utvrđuju se u jedinstvenom ugovoru o subvenciji koji se zaključuje između zajedničkog tehničkog tajništva u ime upravljačkoga tijela i vodećeg partnera.
2. Odluku o korištenju raspoloživih sredstava iz programa IPA donosi odbor za praćenje. Upravljačko tijelo snosi zakonsku odgovornost za ugovor o subvenciji što se tiče programa SEE. Temeljem odluke odbora za praćenje, zajedničko tehničko tajništvo potpisuje ugovor o subvenciji, u ime upravljačkoga tijela, s vodećim partnerom na provedbi projekta. Pri zaključivanju ugovora o subvenciji zajedničko tehničko tajništvo ne može odstupati od odluka odbora za praćenje.
3. Zajedničko tehničko tajništvo šalje pravno obvezujući ugovor o subvenciji Sustavu za informacije i nadzor programa SEE IMIS 2007-2013.
4. Pomoć IPA odobrava se isključivo za projekte opisane u obrascu zahtjeva koji je odobrio odbor za praćenje, i on je sastavni dio ugovora o subvenciji.
5. Ugovor o subvenciji zaključuje se u eurima.
6. Upravljačko tijelo odgovorno je za povrat nepropisno plaćenih sredstava u okviru ugovora o subvenciji.
7. Ugovor o subvenciji utvrđuje odgovornosti vodećeg partnera i upravljačkoga tijela u vezi povrata nepropisno plaćenih sredstava, sukladno članku 48.
8. Tehničko tajništvo redovito izvještava države korisnice o potpisivanju ugovora o subvencijama.
9. U slučaju povlačenja korisnika programa IPA iz ugovora o subvenciji, država korisnica koja je domaćin dotičnog korisnika mora biti obaviještena najmanje 5 radnih dana ranije.

Članak 56.

Projekti tehničke pomoći

1. Aktivnosti tehničke pomoći u vezi s upravljanjem programom provode programska tijela i nacionalna tijela i kontaktne točke u državama korisnicama.
2. Aktivnosti tehničke pomoći pripremaju se u obliku „Projekata tehničke pomoći“. Prijedlozi projekata tehničke pomoći odobrava odbor za praćenje.
3. Tehnička pomoć koju provode programska tijela sa sjedištem u Mađarskoj, financirana iz sredstava programa IPA poštuje procedure, uključujući nabavu, jednake onima koje su utvrđene za tehničku pomoć koja se financira iz EFRR-a.

Projekti tehničke pomoći koje provode programska tijela u skladu su s pravilima za prihvatljivost na razini programa.

Projekti tehničke pomoći koje provode nacionalna tijela i kontaktne točke u državama korisnicama u skladu su s pravilima o provedbi programa IPA, uključujući nabavu, utvrđenima u programskim dokumentima i u ovom Sporazumu.

*Članak 57.
Izvješćivanje o dužnostima*

1. Izvješća o napretku i zahtjevi za plaćanje povezani su za vrijeme provedbe programa.

Predaju se u pravilnim vremenskim razmacima, u načelu svakih šest mjeseci, za vrijeme provedbe projekta.
2. Završno izvješće o napretku predaje se skupa sa zadnjim zahtjevom za plaćanje u roku od tri mjeseca nakon završetka projekta.
3. Rokovi za izvješća utvrđuju se u ugovorima o subvenciji.

Detaljna pravila o izvještajima biti će objašnjena u Priručniku za provedbu programa.

*Članak 58.
Detaljna pravila o provedbi*

Detaljna pravila poziva na dostavu prijedloga, ugovaranja i provedbe projekta uređuju se u programskim dokumentima koje odobrava odbor za praćenje.

**Poglavlje VIII.
Završne odredbe**

*Članak 59.
Tumačenje*

1. U slučaju da je bilo koja odredba ovog Sporazuma proturječna pojmovi iz ovog sporazuma imaju jednako značenje koje im se pripisuje u Uredbi (EZ) br. 1085/2006 i Uredbi (EZ) br. 718/2007.
2. U slučaju da je bilo koja odredba ovog Sporazuma proturječna pozivanje na ovaj Sporazum znači pozivanje na Sporazum sa svim njegovim pripadajućim izmjenama, dopunama ili zamjenama.
3. Pozivanja na Uredbe Vijeća ili Komisije odnose se na inačice tih uredbi kako je navedeno u ovom Sporazumu. Prema potrebi, promjene navedenih uredbi prenijet će se u Sporazum u skladu s izmjenama.

4. Naslovi u ovom Sporazumu nemaju pravni značaj i ne utječu na njegovo tumačenje.

Članak 60.

Djelomična nevaljanost i nenamjerne pravne praznine

1. Ako je odredba ovog Sporazuma nevaljana ili to postane ili ako Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to ne utječe na valjanost ostalih odredbi Sporazuma. Stranke zamjenjuju nevaljane odredbe valjanima koje su u najvećoj mogućoj mjeri sukladne svrsi i namjeri nevaljane odredbe.
2. Stranke popunjavaju svaku nenamjernu prazninu odredbama koje najviše odgovaraju svrsi i namjeri ovog Sporazuma, u skladu s Uredbom (EZ) br. 1085/2006 i Uredbom br. 718/2007.

Članak 61.

Revidiranje i izmjene

1. Provedba ovog Sporazuma podložna je periodičnim kontrolama prema dogovoru stranaka.
2. Izmjene o kojima su stranke postigle dogovor moraju biti u pisanom obliku i sastavni su dio ovog Sporazuma. Te izmjene stupaju na snagu na datum koji odrede stranke.

Članak 62.

Prestanak

1. Ne dovodeći u pitanje stavak 2. Sporazum prestaje tri godine nakon datuma zaključenja pomoći IPA u sklopu programa SEE. Ovaj prestanak ne isključuje mogućnost financijskih korekcija Komisije u skladu s člankom 56. Uredbe (EZ) br. 718/2007.
2. Bilo koja stranka može okončati ovaj Sporazum tako da uputi pismenu obavijest ostalim strankama. Takav prestanak stupa na snagu šest kalendarskih mjeseci od datuma pisane obavijesti.

Članak 63.

Rješavanje nesuglasica

1. Nesuglasice u tumačenju, učincima ili provedbi Sporazuma na bilo kojoj ili svim razinama sudjelovanja, rješavaju se sporazumno konzultacijama između stranaka.
2. U slučaju nepostizanja sporazuma stranke mogu pribjeći arbitraži u skladu s Fakultativnim pravilima Stalnog arbitražnog suda za arbitražu između međunarodnih organizacija i država, a koja su na snazi na datum sklapanja ovoga Sporazuma.
3. Jezik koji se koristi u postupcima arbitraže je engleski jezik. Tijelo ovlašteno za imenovanje je glavni tajnik Stalnog arbitražnog suda i to na pisani zahtjev jedne od stranaka.

Odluka arbitra obvezujuća je i konačna za sve stranke.

*Članak 64.
Obavijesti*

1. Sva priopćenja u vezi ovog Sporazuma sastavljanju se u pisanom obliku i na engleskom jeziku. Svako priopćenje mora biti potpisano i predano u izvorniku ili upućeno faksom.
2. Priopćenja u vezi ovog Sporazuma šalju se na sljedeće adrese:

Za Komisiju:

Europska Komisija
Opća uprava za regionalni razvoj
B-1049 Brussels/Belgija
Fax: +32 2 296 32 90

Za državu korisnicu:

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU
Adresa: Trg kralja Petra Krešimira IV,
10000 Zagreb
Fax.:+385 1 6391 993

Za upravljačko tijelo

Nacionalna razvojna agencija (Mađarska)
Wesselenyi u 20-22.
H – 1077 Budimpešta/Mađarska
Fax:+36 1 474 9201

*Članak 65.
Broj izvornika*

Ovaj Sporazum sastavljen je u tri primjerka na engleskom jeziku.

*Članak 66.
Dodaci*

Dodaci su sastavni dio ovog Sporazuma.

Sljedeći Dodaci su obvezujući i mogu biti mijenjani samo na zahtjev upravljačkog tijela:

DODATAK VI: Izvješće o provjeri (uključujući sažetak izvješća)

DODATAK VII: Izjava o potvrdi izdataka (IPA) (zajedno s prilogima A do C); Izjava o potvrdi izdataka za projekt IPA tehnička pomoć (zajedno s prilogima A do C);

Svaka izmjena gornjih Dodataka smatra se usvojenom ako potpisnice Sporazuma nisu navele primjedbe u roku od 15 radnih dana od dana kada je upravljačko tijelo primilo pisanu obavijest o izmjeni.

U slučaju izmjene dodatka IX, Republika Hrvatska obavijestit će Europsku komisiju i upravljačko tijelo u pisanom obliku u roku od 15 radnih dana od dana izmjene.

Članak 67.
Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu na datum potpisivanja. Ako ga stranke potpišu na različite datume, Sporazum stupa na snagu na datum kada ga je potpisala posljednja od tri stranke.

Potpisao, za i u ime Vlade Republike Hrvatske, u Zagrebu, 31. listopada 2012.

Matija Derk, *pomoćnik ministra u Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova EU, NIPAC*

Potpisao, za i u ime Komisije, u Bruxellesu, 18. lipnja 2012.

Walter Deffaa, *glavni direktor*

Potpisao, za i u ime upravljačkog tijela, u Budimpešti, 22. lipnja 2012.

Balázs Simó, *voditelj Upravljačkog tijela*

DODATAK I

Operativni program Jugoistočna Europa

CCI 2007 CB 163 PO 069

Europska teritorijalna suradnja

2007. – 2013.

Jugoistočna Europa (JIE)

*Program transnacionalne suradnje za Europsko područje u tranziciji
na putu ka integraciji*

Operativni program

Konačna verzija odobrena od strane Europske komisije

20. prosinca 2007.

(broj rješenja: C(2007)6590)

1. preinačena verzija

Odobrena od strane Europske komisije

24. ožujka 2011.

(broj rješenja: C(2011)1850)

2. preinačena verzija

Odobrena od strane Europske komisije

SADRŽAJ

Sažetak programa	46
1. Uvod	50
1.1 Pravna osnova	50
1.3 Programsko područje	51
1.4 Priprema operativnog programa	53
2. Analiza	54
2.1 Teritorijalna integracija	54
2.2. Zemljopisna obilježja	55
2.3 Konkurentnost – gospodarski rezultati i inovacija	60
2.4 Okoliš (u skladu sa SEA-om)	66
2.5 Pristupačnost – Prometna i IC-mreža	70
2.6 Teritorijalna struktura	78
2.7 Dosadašnje iskustvo iz razdoblja 2000 – 2006, suradnja u Jugoistočnoj Europi	82
3. SWOT i izazovi	85
3.1 Prednosti, slabosti, prilike i prijetnje	85
3.2 Izazovi za područje suradnje	86
4. Programska strategija	90
4.1 Ciljevi i prioritetne osi programa suradnje	90
4.2 Provedbena načela	98
4.2.1. Vidljivi i konkretni projekti suradnje	98
4.2.2. Kvaliteta partnerstva	99
4.2.3 Proaktivni razvoj projekata kroz procedure "otvorenih natječaja"	100
4.3 Primjena načela EU	101
4.3.1. Princip: Promicanje održivog razvoja	101
4.3.2 Princip: Promicanje jednakih mogućnosti i nediskriminacija	102
4.3.3 Princip: Supsidijarnost	102
4.4 Kvantifikacija ciljeva	103
4.5 Usklađenost i komplementarnost s drugim politikama i programima	108
4.5.1 Usklađenost sa politikama Zajednice	108
4.5.2 Komplementarnost s drugim programima i mjerama koje financiraju Strukturni fondovi IPA, ENPI, EAFRD i EFF	110
4.6 Glavni zaključci ex-ante evaluacije i strateška procjena okoliša	113
4.6.1 Glavni zaključci ex-ante evaluacije	113
4.6.2 Glavni rezultati strateške procjene utjecaja na okoliš	120
4.7. Indikativna podjela po kategorijama na razini programa	129
5. Prioritetne osi	129
5.1 Prioritet 1: Olakšavanje inovacija i pštva	129
5.1.1 Razvoj tehnologija i inovacijskih mreža na specifičnim područjima	132
5.1.2 Razvoj poticajnog okruženja za inovativno poduzetništvo	134
5.1.3 Unaprijediti okvirne uvjete i utrti put za inovacije	135
5.2 Prioritetna os 2: Zaštita i unapređenje okoliša	137

5.2.1	Poboljšati integrirano upravljanje vodama i transnacionalnu prevenciju rizika od poplava	138
5.2.2	Poboljšati prevenciju od okolišnih rizika	139
5.2.3	Promicati suradnju u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima	140
5.2.4	Promicanje energetske i efikasnosti resursa	141
5.3	Prioritetna os 3: Poboljšanje pristupačnosti	144
5.3.1	Poboljšati koordinaciju u promociji, planiranju i upravljanju za primarne i sekundarne transportne mreže	146
5.3.2	Razviti strategije za rješavanje "digitalnog jaza"	147
5.3.3	Unaprijediti okvirnih uvjeta za multi-modalne platforme	148
5.4	Prioritetna os 4: Razvoj transnacionalne strategije za održivi rast područja	150
5.4.1	Ključni vezani problemi koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja	152
5.4.2	Promicati uravnotežen uzorak atraktivnim i dostupnim područjima rasta	153
5.4.3	Promicanje korištenja kulturnih vrijednosti za razvoj	156
5.5	Prioritetna os 5: Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnja kapaciteta	157
6.	Financijski plan	159
6.1	Godišnja dodjela ERDF-a u program	159
6.2	Indikativni prikaz EFDF doprinosa po prioritetnim osima	160
6.3	Financijski plan za IPA doprinos	161
6.3.1	Financijski plan za IPA doprinos sa raspodjelom na partnerske zemlje u "IPA	161
6.3.2	Financijska alokacija IPA doprinosa u 2. fazi provedbe programa	162
6.3.3	Indikativni prikaz IPA doprinosa po prioritetnim osima u 2. fazi provedbe programa (2010-2013)	163
6.4	Financijski plan za ENPI doprinose	164
7.	Provedbene odredbe za operativni program	165
7.1.	Struktura upravljanja Programom	165
7.1.1.	Odbor za praćenje (MC)	167
7.1.2.	Upravljačko tijelo (MA)	169
7.1.3.	Certifikacijsko tijelo (CA)	171
7.1.4.	Revizorsko tijelo (AA)	172
7.1.5.	Zajedničko tehničko tajništvo (ZTT)	173
7.1.6.	Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe	175
7.1.7.	Nacionalna koordinacija	177
7.2.	Razvoj i odabir projekata	177
7.2.1	Izrada projekata	180
7.2.2	Odabir projekata	180
7.2.3	Prihvatljivi predlagatelji projekata	181
7.2.4	Uključivanje sudionika iz drugih transnacionalnih program	182
7.3	Uključivanje država partnera s prostora jugoistočne Europe koje nisu članice EU-a	182
7.3.1	Sudjelovanje na programskoj razini	182
7.3.2	Sudjelovanje na projektnoj razini – financiranje	183
7.4	Informiranje i promidžba	190
7.5	Provedba na razini projekta i upravljanje financiranjem na razini Programa	191
7.5.1	Provedba na razini projekta	191
7.5.2	Sustavi kontrole za odobravanje izdataka	193
7.5.3	Opis tokova financijskih sredstava ERDF-a i postupaka s tim sredstvima od razine projekta do razine Programa	193
7.6	Praćenje i evaluacija	197
7.6.1	Praćenje	197

7.6.2	Evaluacija	198
7.7	Posebna pravila primjene proračuna Tehničke pomoći Programa	198
7.7.1	Proračun Tehničke pomoći	199
7.7.2	Upravljanje Tehničkom pomoći	200
7.8	Revizija	201
7.8.1	Revizije operacija	201
7.9	Nepravilnosti i povrat nepravilno plaćenih sredstava	201
7.9.1	Određenje pojma	201
7.9.2	Izvještavanje	202
7.9.3	Povrat	202
7.9.4	Nepravilnosti vezane uz projekte Tehničke pomoći	203
7.9.5	Greške sistemske prirode	203
PRILOG A – Literatura za analizu		204
PRILOG B – Tablice		208
PRILOG C - Tablice Strateška procjena okoliša		221
PRILOG D – Karta programsko područja Jugoistočne Europe		240
PRILOG E – Lista nacionalnih vlasti u IPA zemljama		241

Tablice, slike i karte

Tablica 1:	Programsko područje	46
Tablica 2:	Prioritetne osi i područja djelovanja (Aol-areas of intervention)	48
Tablica 3:	Zemlje koje sudjeluju u programu Jugoistočna Europa	52
Tablica 4:	Predviđena sredstva za prioritetne osi	96
Tablica 5:	Sustav ciljeva	97
Tablica 6:	Podskup ex-ante kvantificiranih pokazatelja OUTPUT-a za operativni program	104
Tablica 7:	Set kvantificiranih ex-ante REZULTAT-indikatora za prioritetne osi i područja djelovanja	106
Tablica 8:	Usklađenost između prioriteta NSRF-a/SCF-a i OP-a Jugoistočna Europa	111
Tablica 9:	Integracija ključnih preporuka u OP Jugoistočna Europa	118
Tablica 10:	Proceduralni koraci i vremenska linija	120
Tablica 11:	Sadržaj Izvješća o okolišu prema članku 5 i Aneksu I SEA direktive	121
Tablica 12:	Preporuke iz izvješća o utjecaju na okoliš	124
Tablica 13:	Indikativna raščlamba po kodovima za prioritetne temu na programskoj razini (u skladu s Aneksom II Komisije provedbene uredbe)	127
Tablica 14:	Indikativna raščlamba po kodovima za financije i teritorij na programskoj razini (u skladu s Aneksom II provedbene uredbe Komisije)	128
Tablica 15:	Godišnja dodjela ERDF-a programu (u eurima)	159
Tablica 16:	Prioritetne osi po izvoru financiranja (u eurima)	160
Tablica 17:	Financijski plan sadrži godišnji doprinos za 2007., 2008. i 2009. sa raspodjelom na partnerske zemlje	161
Tablica 18:	Osnovni pokazatelji veličine i gospodarske aktivnosti u regiji Jugoistočna Europa, 2005.	208
Tablica 19:	Demografska statistika	209
Tablica 20:	Statistike o radu	210
Tablica 21:	Socijalni indikatori	211
Tablica 22:	Urbana struktura	212
Tablica 23:	Regionalne nejednakosti na NUTS III razini	213
Tablica 24:	Okolišni indikatori	214
Tablica 25:	Indikatori konkurentnosti	215
Tablica 26:	Strukturalni indikatori	216
Tablica 27:	Indikatori infrastrukture	217
Tablica 28:	Izravna strana ulaganja prema unutarnjim zalihama u milijunima dolara, 2004	218
Tablica 29:	Glavne karakteristike programa INTERREG III B područja suradnje	219
Tablica 30:	Opskrba vodom i pokrivenost odvodnje	220
Slika 1:	Logički dijagram ciljeva programa i prioritetnih osi	90
Slika 2:	Definicija rezultata po intervencijskoj logici	104
Slika 3:	Generiranje rezultata, zbirke u unutarnjem nadzor, odabir pokazatelja za OP	105
Slika 4:	Prioriteti i područja djelovanja	129
Slika 5:	Struktura upravljanja Programom za Jugoistočnu Europu	166
Slika 6:	Pozivi za dostavljanje prijedloga projekata	179
Slika 7:	Upravljanje financiranjem projekata (ERDF dio)	195

Karta 1:	Programsko područje Jugoistočne Europe	52
Karta 2:	Vrste krajolika	57
Karta 3:	Razvoj stanovništva	58
Karta 4:	BDP po glavi stanovnika, 2003.	62
Karta 5:	Transeuropska prometna mreža i Paneuropski prometni koridori	73
Karta 6:	Glavne transnacionalne osi i autocesta ka morskim lukama	73
Karta 7:	Gradovi u Jugoistočnoj Europi u 2006	79

Sažetak programa

Transnacionalni program suradnje Jugoistočna Europa dio je nove **europske teritorijalne suradnje** za programsko razdoblje 2007. - 2013.

Opći cilj transnacionalna suradnje je poticanje **uravnoteženog teritorijalnog razvoja i teritorijalne integracije** diljem područja na kojem se surađuje.

Transnacionalna suradnja je usmjerena na ograničeni broj **prioritetnih područja** u skladu s Lisabonskom agendom i Göteborgskim procesom: inovacije, okoliš, pristupačnost i održivi urbani Razvoj.

Akcija koje se odnose na **inovacije** donose izravni doprinos uravnoteženom gospodarskom razvoju transnacionalnom području suradnje. Akcija koje se odnose na **okoliš i pristupačnost** moraju imati jasnu transnacionalnu dimenziju. Akcije za jačanje **održivog urbanog i policentričnog razvoja** se mogu provesti na više razina (transnacionalnoj, nacionalnoj, regionalnoj) s jasnim transnacionalnim utjecajem.

Transnacionalna suradnja Programa Jugoistočna Europa se suočava sa **dodatnim izazovom**.

Iako je transnacionalna suradnja Programa Jugoistočna Europa dio **unutarnje kohezijske politike** EU-a, aktivno se traži puno sudjelovanje zemalja ne-članica u programskom području koristeći vanjske **pretpristupne pomoći i europske politike o susjedstvu (European Neighbourhood Policy)**. Programsko područje obuhvaća **16 zemalja** s ukupnim stanovništvom od 200 milijuna i predstavlja jedno od **najraznolikijih i najsloženijih područja za transnacionalnu suradnju** u Europi. To je jedino područje za transnacionalni program suradnje sa takvim velikim brojem ne-EU zemljama (kandidata, potencijalnih kandidata i trećih zemalja).

Tablica 1: Programsko područje

Zemlja	Područje
Albanija	Cijelo područje
Austrija	Cijelo područje
Bosna i Hercegovina	Cijelo područje
Bugarska	Cijelo područje
Hrvatska	Cijelo područje
Bivša jugoslavenska Republika Makedonija	Cijelo područje
Grčka	Cijelo područje
Mađarska	Cijelo područje
Italija	Lombardija, Provincija Autonomna Bolzano/Bozen, Prov. Autonomna Trento, Veneto, Friuli-Venezia-Giulia, Emilia Romagna, Umbrija, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata
Republika Moldavija	Cijelo područje
Crna Gora	Cijelo područje
Rumunjska	Cijelo područje
Srbija	Cijelo područje
Slovačka	Cijelo područje
Slovenija	Cijelo područje
Ukrajina	Chernivetska Oblast, Ivano-Frankiviska Oblast, Zakarpatska Oblast, Odessa Oblast

Jugoistočna Europa predstavlja **jedinstven krajolik za poboljšanje integracije, konkurentnosti i time teritorijalne kohezije**.

Kao globalni cilj u programu suradnje Jugoistočna Europa će se **razvijati transnacionalna partnerstva** na pitanjima od **strateškog značaja** za poboljšanje **teritorijalne, ekonomske i socijalne integracije**, te će se doprinijeti **koheziji, stabilnosti i konkurentnosti**.

Program donosi **zajednički pristup izazovima**, fokusirajući se prvenstveno na **pitanja od strateške važnosti**. Sukladno zahtjevima članka 6. Uredbe ERDF-a (1080/2006) program identificira strateška tematska pitanja, koja su relevantna za područje suradnje i koji će se rješavati kroz višerazinske transnacionalne akcije.

Prioritetna os 1 „Olakšavanje inovacija i poduzetništva” će posebno doprinijeti budućem razvoju Jugoistočne Europe kao mjestu inovacija. Cilj je olakšati inovacije, poduzetništvo, gospodarstvo temeljeno na znanju i poboljšati integraciju i gospodarske odnose u području suradnje.

Prioritetna os 2 „Zaštita i poboljšanje okoliša” pridonijet će poboljšanju uvjeta okoliša i boljem upravljanju zaštićenim i ostalim prirodnim/poluprirodnim područjima. Konkretni je cilj prioritetne osi 2 ukloniti ograničenja koja nameću nacionalne prepreke, predvidjeti buduće ekološke opasnosti i prilike i razvijati zajedničko transnacionalno djelovanje za zaštitu prirode i ljudi.

Prioritetna os 3 „Poboljšanje pristupačnosti” posebno će pridonijeti poboljšanju pristupačnosti lokalnih i regionalnih sudionika europskim mrežama. One uključuju fizičku infrastrukturu i pristup informacijskom društvu. Konkretni je cilj prioritetne osi 3 promicati koordiniranu pripremu za razvoj pristupnih mreža i podržavati multimodalnost.

Prioritetna os 4 „Razvoj transnacionalnih sinergija za područja održivog rasta” pridonijet će uravnoteženoj i policentričnoj strukturi programskog područja. Konkretni je cilj prioritetne osi 4 razvijati i primjenjivati integrirane strategije rješavanjem za gradska područja i regionalne sustave naselja, što vodi optimalnoj policentričnoj strukturi u programskom području i korištenje kulturnih vrijednosti za održivi razvoj.

Prioritetna os 5 „Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnje kapaciteta” pridonijet će nesmetanoj provedbi programa te istovremeno omogućiti programskim tijelima, dionicima, predlagачima projekata i krajnjim korisnicima potpuno iskorištavanje prilika koje posebice pružaju cilj 3 Europske teritorijalne suradnje i transnacionalna suradnja.

Ove prioritetne osi su dodatno razrađene dolje na različite **razine područja djelovanja**.

Tablica 2: Prioritetne osi i područja djelovanja (Aol- areas of intervention)

Prioritetna os 1 „Olakšavanje inovacija i poduzetništva”	Prioritetna os 2 „Zaštita i poboljšanje okoliša”	Prioritetna os 3 „Poboljšanje pristupačnosti”	Prioritetna os 4 „Razvoj međudržavnih sinergija za područja održivog rasta”	Prioritetna os 5 „Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnje kapaciteta”
Aol 1.1 Razvoj tehnoloških i inovacijskih mreža u specifičnim poljima	Aol 2.1 Poboljšanje integriranog upravljanja vodama i prevencija rizika od poplava	Aol 3.1 Poboljšati suradnju u promociji, planiranju i upravljanju za primarne i sekundarne transportne mreže	Aol 4.1 Uhvatiti se u koštac sa ključnim problema koji pogađaju metropolitanska područja i regionalne sustave naselja	Aol 5.1 Osigurati upravljačku jezgru za provedbu programa
Aol 1.2 Razvoj poticajnog okruženja za inovativno poduzetništvo	Aol 2.2 Poboljšati prevenciju okolišnih rizika	Aol 3.2 Razviti strategije za rješavanje "digitalnog jaza"	Aol 4.2 Promicati uravnoteženi obrazac atraktivnih i pristupačnih područja rasta	Aol 5.2 provesti prateće aktivnosti (...)
Aol 1. Unaprijediti okvirne uvjete i otvoriti put za inovacije	Aol 2.3 Promicati suradnju u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima	Aol 3.3 Poboljšati okvirne uvjete za multi-modalne platforme	Aol 4.3 Promicati uporabu kulturnih vrijednosti za razvoj	
	Aol 2.4 Promicati energetske efikasnost i efikasnost korištenja resura			

Program ima za **cilj ostvariti visoko kvalitetne, transnacionalne projekte usmjerene na rezultate, strateškog karaktera i značajne za programsko područje**. To zahtijeva visoku kvalitetu partnerstva i **višerazinski pristup** aktivnostima.

Projektne partnerstva moraju sadržavati **partnere iz najmanje tri države sudionice**, od kojih barem jedna mora biti članica EU. Zadatak svakog podnositelja zahtjeva (project applicant) je predstaviti **odgovarajući kombinaciju aktivnosti**, koja će proizvesti **konkretnu i vidljivu outpute**, te će osigurati ispunjenje predloženih projektnih ciljeva i doprinijeti ciljevima programima. Detaljne procedure za **generiranje projekata, prijavu i odabir** će se razvijati i priopćavati potencijalnim podnositeljima zahtjeva u obliku detaljnih priručnika za kandidate (*Applicants Manuals*).

Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) je glavni izvor financiranja programa. Ukupni raspoloživih ERDF proračun iznosi 206,7 milijuna eura za razdoblje od 2007 do 2013. Ovaj iznos dopunjen nacionalnim javnim sredstvima i na kraju iznosi 245,1 milijuna eura. Financijska sredstva znatno su veća nego za predstojeći program INTERREG IIIB CADSES 2000. - 2006.

Uključivanje zemalja ne-članica u transnacionalne projekte je **značajan element** programa. **Sredstva za projektne partnere iz zemalja ne-članica** će doći iz **drugih izvora EU** (npr. Instrument za pretprijetnu pomoć IPA, ENPI-ja). Za razdoblje od 2007.-2009., financiranje IPA

zemalja je osigurano iz IPA sredstava (prekogranična komponenta) raspodijeljena odvojeno za svaku IPA zemlju i upravljana su od strane dotičnih EU Delegacija (iznimka: Hrvatska gdje se sredstvima upravlja od strane nacionalnih vlasti, sa ex-ante kontrolom EU Delegacije. Od 2010. sredstava, IPA sredstva se prenose u proračunsko poglavlje 13 (Regionalna politika) i integrirana su u program, direktno te uključuju partnere iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije; Crne Gore, Albanije i Bivše jugoslavenske Republike Makedonije u partnerstva, ali bez raščlambe po zemljama.

Prihvatljivi projektni partneri su javne vlasti; tijela ekvivalentna javnima i bilo koje pravno tijelo uređeno javnim ili privatnim pravom. Posebna pravila se koriste za financijske izvore kao što su (ERDF, IPA, ENPI). Dodatne informacije su pružene u poglavlju 7.2.3 "Prihvatljivi podnositelji zahtjeva" i u programskom vodiču.

Upravljačko tijelo (Managing Authority) je **Nacionalna razvojna agencija (Mađarska)** nalazi se u Budimpešti. Upravljačko tijelo je odgovorno za upravljanje i provedbu programa u skladu sa odgovarajućim propisima.

Za **generiranje i odabir transnacionalnih projekata** bit će odgovoran **Odbor za praćenje** (Monitoring committee) potpomognut **Zajedničkim tehničkim tajništvom** (Joint Technical Secreteriat-JTS). Mreža "**SEE**" **Kontakt točaka** (Contact points) , predstavlja program u partnerskim državama služiti kao nacionalna koordinacija za provedbu programa.

1. Uvod

1.1 Pravna osnova

1 UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 1083/2006 u kojoj su izložene opće odredbe o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu i Kohezijskom fondu i kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1260/1999 (u nastavku pod nazivom „Opće odredbe”),

2 UREDBA (EZ) br. 1080/2006 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o Europskom fondu za regionalni razvoj kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1783/1999 (u nastavku pod nazivom „Uredba ERDF-a”)

3 UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 1828/2006 koja donosi propise za primjenu Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 u kojoj su izložene opće odredbe Europskog fonda za regionalni razvoj, Europski socijalni fond i Kohezijski fond i Uredba (EZ) br. 1080/2006 Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom fondu za regionalni razvoj (u nastavku pod nazivom „Provedbeni propis”)

4 UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 1085/2006 kojom se uspostavlja Instrument pretpristupne pomoći (IPA) (u nastavku pod nazivom „Uredba IPA-e”)

5 UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 718/2007 Uredbe Vijeća za primjenu (EZ) br. 1085/2006 uspostavljanje instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA).¹

6 UREDBA (EZ) br. 1638/2006 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA, listopad 2006 kojom se utvrđuju opće odredbe o osnivanju ENPI-ja²

1.2 Transnacionalna suradnja u okviru Teritorijalne suradnje

Program transnacionalne suradnje zemalja Jugoistočne Europe (JIE) dio je novog Cilja 3 **Europske teritorijalne suradnje** za programsko razdoblje 2007. - 2013.

U okviru Kohezijske politike, Cilj 3 pod nazivom „Europska teritorijalna suradnja” sada postaje **zaseban** cilj ravnopravan s Ciljem 1 pod nazivom „Približavanje” i Ciljem 2 pod nazivom „Regionalna konkurentnost i zapošljavanje” te će zamijeniti Inicijativu Zajednice INTERREG III 2000-2006. Program transnacionalne suradnje zemalja Jugoistočne Europe (JIE) proistekao je iz prijašnjeg Programa INTERREG IIIB CADSES.

U skladu s Općom uredbom (čl. 3, 1083/2006), **opći cilj** transnacionalne suradnje je **ojačati integrirani teritorijalni razvoj** (= teritorijalna povezanost) **vezan uz prioritete Zajednice**.

¹ Člankom 86 (4) ove Uredbe utvrđuje se pravna osnova za upravljanje IPA doprinosima na integrirani način u okviru programa, propisuje detaljna pravila o integriranom upravljanja izložena u programskom dokumentu i u financijskim sporazumima

² ENPI Ureda se tiče provedbe ENPI sheme što je opisano u pod-poglavlju 7.3.2.4

Teritorijalna povezanost pridaje posebnu pažnju **specifičnim potrebama** širih područja transnacionalne suradnje te bi također trebala biti **uključena u napore** da se osigura da čitavo europsko područje dobiju priliku pridonijeti **programu rasta i zapošljavanja** (obnovljena Lisabonska agenda³).

Strateške smjernice Zajednice o koheziji (2006/702/EZ) navode da na područjima transnacionalne suradnje postoji potreba za **povećanjem gospodarskog i socijalnog uključivanja i povezivanja**. Programi transnacionalne suradnje nastoje povećati suradnju država članica na pitanjima od strateške važnosti.

Članak 6. **Uredbe o europskim fondovima za regionalni razvoj** (ERDF) 1080/2006 navodi da će **transnacionalne suradnja** koja podržava **integrirani teritorijalni razvoj** na području suradnje biti usmjerena na **četiri prioriteta područja**: inovaciju, okoliš, pristupačnost i održivi razvoj gradova.

Aktivnosti vezane uz **inovacije** pružaju izravan doprinos uravnoteženom gospodarskom razvoju područja transnacionalne suradnje. Djelovanje vezano uz **okoliš i pristupačnost** imat će jasnu transnacionalnu dimenziju. Djelovanje usmjereno ka ojačavanju **održivog urbanog i policentričnog razvoja** može se nazvati višerazinskim (transnacionalno, državno, regionalno) s jasnim transnacionalnim utjecajem.

Program transnacionalne suradnje zemalja Jugoistočne Europe nalazi se pred **dodatnim izazovom**:

Program nije samo dio **Kohezijske politike** koja utječe na države članice, već i sastavni dio u okviru **pretpristupne pomoći i europske susjedske politike**, ojačavajući veze s partnerima na obje strane granica Unije. Programsko se područje nalazi na jugoistočnom rubu Unije gdje je smješteno i nekoliko država kandidatkinja za pristup i država potencijalnih kandidatkinja, kao i trećih zemalja uključenih u okvir europskog partnerstva, te se na taj način proteže daleko izvan postojećih vanjskih granica EU.

Nakon proširenja u 2007., 8 država članica djelomično ili sasvim sudjeluje u programu **Jugoistočne Europe** za teritorijalnu transnacionalnu suradnju u razdoblju 2007-2013. Ostale programske regije ne pripadaju državama članicama već državama kandidatkinjama ili trećim zemljama. Uključivanje potencijalnih i sadašnjih država kandidatkinja kao i trećih zemalja **bit će od presudne važnosti za područja suradnje u Jugoistočnoj Europi**.

1.3 Programsko područje

Prihvatljivo se područje pravno temelji na odluci Komisije od 31. listopada 2006. s popisom regija i područja prihvatljivih za financiranje iz Europskog fonda za regionalni razvoj pod okriljem ciljeva prekogranične i transnacionalne europske teritorijalne suradnje za razdoblje 2007-2013 (broj dokumenta C(2006) 5144), (2006/769/EZ).

³ Kao odgovor na činjenicu da različiti potencijali europskih regija **nisu dovoljno uvaženi u Lisabonskoj strategiji**, ministri prostornoga planiranja europskih država članica započeli su 2004. proces sastavljanja dokumenta 'Teritorijalna agenda Europske unije', koji treba biti usvojen 2007.

Programsko područje Jugoistočne Europe (JIE) obuhvaćeno ovim Operativnim programom velika je zemljopisna regija koja se proteže na 2,7 milijuna četvornih km i uključuje **16 država s ukupno 200 milijuna stanovnika**.

Područje uključuje **sva tri tipa gore navedenih regija**: regije država članica (među njima su i države osnivateljice, države koje su se pridružile Uniji u različitim fazama njezinoga razvoja te nove države članice), regije potencijalnih i sadašnjih država kandidatkinja te treće zemlje:

Karta 1: Programsko područje Jugoistočne Europe

Tablica 3: Zemlje koje sudjeluju u programu Jugoistočna Europa

Država / Područje	Odnosi s EU	Status	Financiranje
Albanija: Čitavo područje	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)	Potencijalna kandidatkinja	IPA
Austrija: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF
Bosna i Hercegovina: Čitavo područje	Nema ugovornog odnosa s EU, autonomne trgovinske povlastice u EU, pregovori o SSP-u od 25.11.2005.	Potencijalna kandidatkinja	IPA
Bugarska: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF
Hrvatska: Čitavo područje	SSSP (potpisan 2001, provodi se od veljače 2005), pregovori o pridruživanju od 3.10.2005.	Kandidatkinja	IPA
Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija (BJRM): Čitavo područje	SSSP (potpisan 2001, provodi se od 2004), od 17.12.2005 BJRM je država kandidatkinja, ali pregovori još uvijek nisu započeli	Kandidatkinja (bez pregovora)	IPA
Grčka: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF
Mađarska: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF

Italija: Regije: Lombardija, Provincija Autonomna Bolzano/Bozen, Prov. Autonomna Trento, Veneto, Friuli-Venezia-Giulia, Emilia Romagna, Umbrija, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata	Država članica EU-a		ERDF
Republika Moldavija: Čitavo područje	Sporazum o partnerstvu i suradnji (PCA) od srpnja 1998.	Treća zemlja	ENPI
Crna Gora: Čitavo područje	Autonomne trgovinske povlastice od 2000, pregovori o SSP-u od listopada 2005.	Potencijalna kandidatkinja	IPA
Rumunjska	Država članica EU-a		ERDF
Srbija: Čitavo područje	Autonomne trgovinske povlastice od 2000, pregovori o SSP-u od listopada 2005.	Potencijalna kandidatkinja	IPA
Slovačka: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF
Slovenija: Čitavo područje	Država članica EU-a		ERDF
Ukrajina: Čermovestka Oblast, Ivano-Frankivska Oblast, Zakarpatska Oblast, Odessa Oblast	Sporazum o partnerstvu i suradnji (PCA) od ožujka 1998. ENP Akcijski plan na snazi od veljače 2005	Treća zemlja	ENPI

1.4 Priprema operativnog programa

Postojeći je program rezultat intenzivnog i iscrpnog radnog postupka koji zahtijeva visok stupanj i kakvoću transnacionalne suradnje, razgovora i komuniciranja. Uspostavljena je Radna skupina, kao i dva Tima za izradu nacrt. Nakon uvodnog tehničkog sastanka održanog u Bruxellesu 31. siječnja 2006. organiziran je niz sastanaka koji su se održavali gotovo svaki mjesec na nekoliko mjesta diljem programskog područja.

Državni službenici, javni službenici i vanjski stručnjaci sastajali su se i raspravljali o mogućnostima i najboljim načinima poticanja i promicanja suradnje na programskom području. Operativni se program između sastanaka postupno razvijao na temelju rezultata razgovora, uz pomoć dodatnih savjetovanja između članova Radne skupine i Timova za izradu nacrt te uz opsežna istraživanja. Razmišljanja građana dotičnih država također su uvelike uzeta u obzir, kao i njihove napomene, opažanja i prijedlozi. Operativni je program pomno ispitan na temelju opsežne ex ante evaluacije i strateške procjene utjecaja na okoliš (SEA). I ex ante evaluacija i strateška procjena obavljene su paralelno i interaktivno s razvojem samog Operativnog programa: Stručnjaci su davali doprinos i upućivali primjedbe na dokument tijekom svih faza pripreme programa. Postupak pripreme Operativnog programa za područje suradnje u Jugoistočnoj Europi završen je predajom Europskoj komisiji 18/07/2007.

2. Analiza

Uvod

Programsko je područje jedno od **najraznolikijih i najsloženijih područja transnacionalne suradnje** u Europi. To je jedino transnacionalno Programsko područje s tako velikim brojem država sudionica koje nisu članice EU-a (kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje i treće zemlje) i takvom raznovrsnošću institucionalnih odnosa, uklopljenosti u ili blizine EU-a.

Razrada **analize** programa transnacionalne suradnje na prostoru koji je u gotovo svakom pogledu vrlo raznolik predstavlja **velik izazov**. Osim što partneri u programu imaju različite statuse i odnose s EU, područje je okarakterizirano i **vrlo različitim gospodarskim, društvenim, infrastrukturnim, tehnološkim te administrativnim i institucionalnim razlikama**. Osim **velikog pomanjkanja** raspoloživih usklađenih podataka, nema niti značajne preliminarne tematske analize ukupnog područja. Za analizu su korišteni zadnji najnoviji i dostupni podaci. Međutim, u nekim poljima za vrijeme izrade naišlo se na **nedostatak konsolidiranih informacija o EU 27**. Iz tog razloga podaci o EU 25 također su uključeni. Kad god je riječ o ovakvom slučaju napravljena je poveznica sa EU-25 ili EU 27.

Slijedeći strateške i političke smjernice Unije, uspostava i razvoj transnacionalne suradnje trebaju se usmjeriti na **inovacije, okoliš, pristupačnost i održivi razvoj gradova** (u skladu s člankom 6. Uredbe br. 1080/2006). Zbog različitog statusa koji države sudionice programa imaju u EU, kao i zbog različitih administrativnih i stručnih struktura te razine razvoja vezanog uz ekonomsku podlogu, infrastrukturu, tehnologiju, inovacijski potencijal i civilno društvo, četiri gore spomenute teme **obuhvaćaju tek mali dio posebnih potreba** ovog europskog prostora.

Radi boljeg razumijevanja izazova transnacionalne suradnje na ovim prostorima, sljedeća analiza služi i kao **pozadinsko izvješće** te su stoga u nju uključena neka dodatna pitanja koja nisu izravno povezana s prioritetima programa.⁴

2.1 Teritorijalna integracija

Ovo je Programsko područje najheterogenije u Europi s obzirom na svojstvene kulturne, političke, etničke, društvene i povijesne karakteristike regija sudionica. Povijesno gledano, politička, kulturna (nekoliko jezika, istočni, zapadni, južni i srednjoeuropski utjecaji), društvena, etnička (nekoliko država i etničkih grupa) i vjerska raznolikost Europe i Orijenta susreću se na ovom području suradnje. Ta velika raznolikost predstavlja potencijal ne samo za stvaranje identiteta, već i sukoba, ali je i temelj prekogranične i transnacionalne povezanosti.

Ovo područje velike raznolikosti, različitih kultura, jezika i vjera suočava se prije svega s izazovima društvene, gospodarske i političke integracije u različitim aspektima:

⁴ Analiza se u najvećoj mogućoj mjeri temelji na usklađenim i usporedivim podacima (Eurostat, Svjetska banka). U većini se slučajeva raspoloživi podaci odnose isključivo na cijelu državu, stoga regionalna tumačenja nisu moguća u svim poglavljima. Zbog velikih razlika u količini, kakvoći i strukturi podataka vezanih uz ove prostore suradnje, korištenje prosječnih podataka može zavarati, dok usmjerenost na razlike pruža jasniju sliku ove specifične situacije

- produbljivanje integracije zemalja iz skupine EU 27,
- predintegracijski proces zemalja pristupnica
- proces produbljivanja odnosa sa susjednim zemljama EU
- stabilizacija i razvoj bilateralnih odnosa

To se ne bi trebalo odnositi samo na integraciju kako takvu, već i na njezine prostorne posljedice. Integracija utječe na:

- unutarnju različitost i razvojne procese
- odnos između jakih i slabih regija te na strukturu urbane hijerarhije i na
- različite institucionalne i pravne strukture, okvire i kapacitete.

2.2 Zemljopisna obilježja

Fizički, politički i društveni zemljopis programskog područja vrlo je važan čimbenik ne samo za razumijevanje postojeće situacije u području već i za prepoznavanje poveznica za pitanja transnacionalne suradnje.

Stvaranje novih država

Ovaj je prostor tijekom stoljeća bio pod utjecajem promjenljivih povijesnih kretanja koja su dovela do rušenja carstava, političkih sustava i područja interesa, do ratova, stvaranja novih država i promjenljivih demarkacija. Takav dinamičan razvoj sustava i političkih okvira ne samo da dovodi do novih struktura i odnosa, već zahtijeva i nove pristupe i strukture suradnje i komunikacije.

Raznolikost krajolika

Topografija ne samo da utvrđuje strukturu prostora i naselja, već tvori zemljopisni okvir, gospodarske temelje i mogućnosti razvoja. Raznolikost krajolika u programskom području može se opisati na sljedeći način:

- planinska područja

Alpe, koje se protežu od Francuske u Švicarsku, sjevernu Italiju i Austriju pa sve do dinarskih Alpa duž jadranske obale, Apenini kao hrbat Italije, Karpati na istočnome dijelu Jugoistočne Europe te Balkan, Pindos, lanac Olimp-Ossa-Pilion i Rodopi najvažnija su planinska područja. Veliko mađarska ravnica, prostrani travnjaci na nadmorskoj visini od oko 100 m, nalaze se između tih planinskih vijenaca. Planinska područja mogu biti obilježena posebnom gospodarskom strukturom (poljoprivreda, šumarstvo, turizam), strukturom naselja i klimatskim uvjetima. Velik dio tih područja pripada gospodarski nerazvijenim regijama. Planinska su područja ekološki vrlo osjetljiva i stoga su od iznimno velikog ekološkog interesa.

- more i morska područja

Izuzev Austrije, Mađarske, Slovačke i Srbije, svi programski partneri imaju pristup moru, i to Mediteranskome ili Crnome. Stoga su za neke od partnerskih regija obalni i pomorski prostori od presudne gospodarske, kulturne i ekološke važnosti.

Turizam je jedan od ključnih sektora na ovim područjima. Primorske regije zaslužne su za veći dio turističkih noćenja cjelokupnog programskog područja, sa sezonskim vrhuncima tijekom ljetnih mjeseci. Suprotno tomu, industrijski i prometni sektori (pomorski promet, luke) zaslužni su za dobre gospodarske rezultate i stabilnost primorskih regija. Uključivanje luka u učinkovite i primjerene prijevozne i logističke sustave smatra se jednim od najvažnijih budućih izazova.

Grčka ima 9.840 otoka i obalu dugu oko 15.000 km. Duž hrvatske obale Jadranskog mora prostire se 1.185 manjih i većih otoka od kojih je 67 naseljeno. Ograničeni razvojni potencijali, demografski problemi, stabilizacija opskrbe robom i uslugama, pristupačnost i uključivanje na nacionalna tržišta i prijevozni sustav glavni su izazovi ovoga dijela programskog područja.

S ekološkog stajališta, među najvećim problemima primorskih regija su zagađenost uzrokovana prometom, turizmom i velikim rijekama koje utječu u more nakon protjecanja kroz pretežno industrijalizirane i izgrađene regije i područja intenzivne poljoprivrede s visokom gustoćom intenzivnog uzgoja stoke te korištenje poljoprivrednih kemikalija. Kakvoća morske vode na nekim se plažama smanjuje ako se u blizini nalaze kanalizacijski ispusti iz većih urbanih aglomeracija.

- rijeke i riječni sustavi

Dunav, kao jedna od najvećih rijeka u Europi koja povezuje 7 država partnera programskog područja i 4 glavna grada (Beč, Bratislava, Budimpešta, Beograd), ima vrlo važnu ulogu za programsko područje ne samo u topografskom i ekološkom, već i u gospodarskom i kulturnom smislu. Protežući se od sjeverozapada do jugoistoka, Dunav predstavlja izravnu vezu od Atlantika i nekoliko najvažnijih luka Zapadne Europe do Crnog, pa čak i do Sredozemnog mora. Dunav je važan i za proizvodnju energije, a blizina rijeke nudi dobre lokacijske uvjete za određene industrije i logističke aktivnosti. **Delta Dunava** je specifičan krajolik u programskom području. Tvori najveće i najbolje očuvane delte u Europi i jedno je od najvećih močvarnih područja na svijetu, staništa ptica močvarica i muzej biološke raznolikosti, koja uključuje 30 vrsta ekosustava.

Pored Dunava, druge **rijeke/riječni-sustavi**, igraju važnu ulogu sa međunarodne točke gledišta, uključujući Tiszu i Savu u centru, Po na Zapadu, Axios, Nestu i Strimonas i Ardas-Euros na jugu, također se nalazi u programskom području.

Karta 2: Vrste krajolika

EuroGeographics

Izvor:

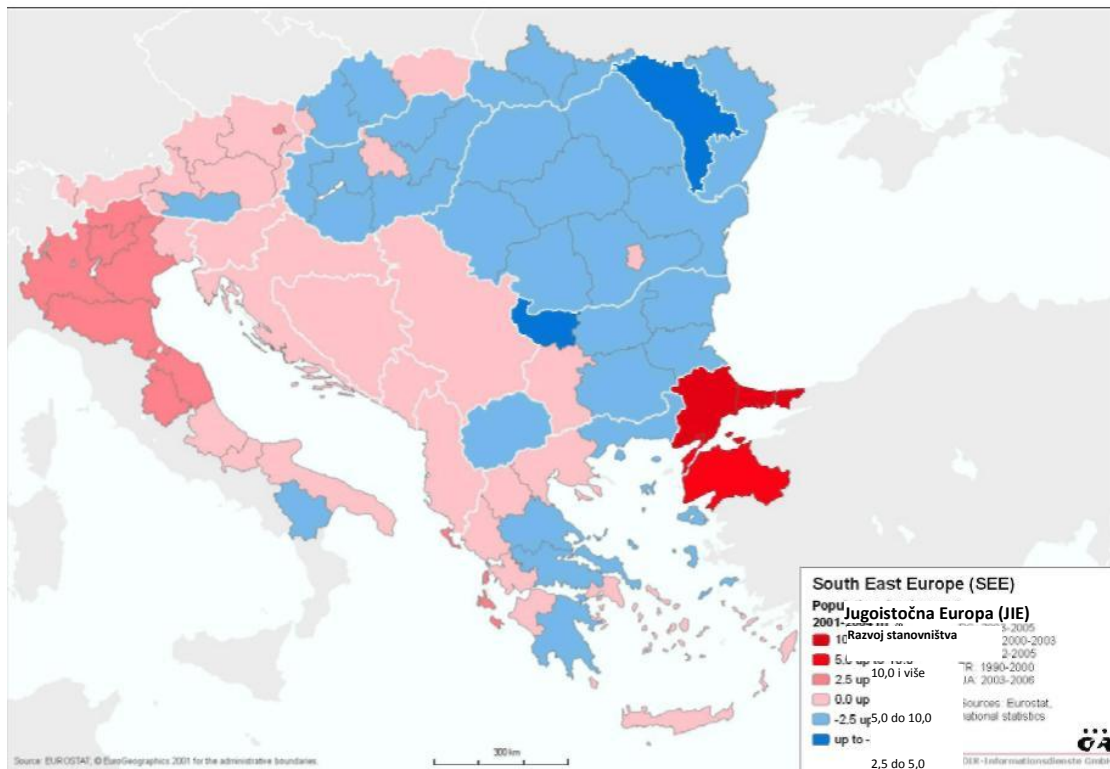
Demografski razvoj

Demografska su kretanja vrlo raznolika između i unutar država na programskom području, ovisno o gospodarskim, društvenim, kulturnim i prostornim čimbenicima. Problemi koje treba riješiti su:

- prostorna koncentracija pozitivnog ili negativnog demografskog razvoja, npr. migracije, depopulacija (ruralna nasuprot urbanim područjima)
- starenje stanovništva i
- migracije

Vezano uz **porast stanovništva** na državnoj razini, većina članica EU-a (osim Mađarske, Bugarske, Rumunjske) na programskom području proteklih godina doživljava skroman porast broja stanovnika, uglavnom zahvaljujući imigracijama. Oprečna se kretanja primjećuju među državama ne-članicama EU-a koje su, također zahvaljujući imigracijama, u relativno kratkom razdoblju izgubile značajan dio svojega stanovništva.

Karta 3: Razvoj stanovništva

Općenito, demografski razvoj u državama članicama EU-a koje se nalaze na programskom području slijedi europski trend **starenja stanovništva**. Stoga je u tim državama glavni problem starenje stanovništva čiji se snažan utjecaj očituje u društvenim i zdravstvenim uslugama kao i na tržištu rada. S druge pak strane, države kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje i treće zemlje slijede dva različita pravca. Države poput Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Albanije i imaju snažnu pozitivnu ravnotežu između stopa rađanja i umiranja, nadoknađujući tako emigracijske gubitke i održavajući stanovništvo u porastu, dok se za Ukrajinu očekuju daljnja pogoršanja uslijed ozbiljnih negativnih omjera između stopa rađanja i umiranja u kombinaciji s emigracijom.

Za neke je države (kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje i treće zemlje) **migracija** glavni čimbenik koji utječe na negativan demografski razvoj. Slabi ekonomski rezultati i nepovoljne prilike glavni su motivacijski činitelji koji potiču vanjsku migraciju. Posebno se ističe trend iseljavanja iz Ukrajine, Bugarske, Rumunjske, Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije. Spomenuto je iseljavanje usmjereno uglavnom prema Zapadnoj Europi (EU-15) i Sjevernoj Americi.

Migracija je vrlo složen fenomen s pozitivnim i/ili negativnim utjecajima na države/regije iz kojih potječe, ali i na države/regije prema kojima je usmjerena. Posebice u gospodarski nerazvijenim ruralnim ili starim industrijskim područjima, suočenima sa strukturalnim promjenama ili problemima, migracija (uglavnom mladog stanovništva) dovodi do depopulacije i starenja te do gubitka (kvalificiranih) ljudskih resursa (odljev mozgova) za početak ili nastavak razvojnog procesa. S druge pak strane, u državama/regijama pogođenima migracijom može doći do povećanog pritiska na tržište rada, društvene sustave i stanovanje, što često biva popraćeno socijalnim nemirima i sukobima različitih kultura.

Na programskom području postoje svi spomenuti problemi, neke su države omiljena imigracijska odredišta (npr. Italija, Austrija, Grčka), dok su druge suočene s velikim iseljavanjem. Integracija doseljenika je složena tema koja potiče neprekidne rasprave diljem Europe: previsoka zastupljenost doseljenika u siromašnim gradskim naseljima i sklonost prostornoj segregaciji kao posljedica niskih primanja i nezaposlenosti stvaraju plodno tlo za širenje ilegalne imigracije.

Društveno-kulturni aspekti i kulturna baština

Programsko je područje vrlo raznoliko u smislu **etniciteta, kulture i vjere**. Dok se veća homogena područja nalaze na rubnome dijelu, središnji dio područja pokazuje vrlo veliku raznolikost. U smislu etničke i vjerske pripadnosti, brojne se narodnosti često nalaze u pograničnim područjima susjednih država.

U nekim je državama sudionicama programa romska populacija najranjivija nacionalna manjina. Potpuna i učinkovita jednakost nije postignuta za Rome, koji su i dalje snažno izloženi diskriminaciji te se suočavaju s teškoćama po pitanju stanovanja, zdravlja, zapošljavanja i obrazovanja (visoka stopa nepismenosti).

Općenito, etničke se različitosti smanjuju. Dugoročni razlozi toga su urbanizacija i asimilacija. U prošleme desetljeću, međutim, nasilni su oblici homogenizacije stvorili homogena područja čak i u nekad multietničkim zemljama. Povratak ljudi progonjenih ratom i sukobima neizvjestan je i povlači nekoliko pitanja. Preseljenja, međutim, uzrokuju nove vrste etničkih sukoba u drugim regijama. To je jedan od problema s kojima su suočeni neki dijelovi područja.

Kulturna baština je definirana kao sveukupnost materijalne i nematerijalne kulturne imovine kao što su knjižnice, arhivi i muzeji, građevine (crkve, dvorci, samostani), kao i izraz narodne kulture, znanstvenih opažanja i tako dalje. Kulturna baština pridonosi ne samo kulturološkoj raznolikosti i kreativnosti kao dio regionalnog identiteta, već je i velik izvor gospodarskih djelatnosti, posebice u pogledu turističkog i urbanističkog razvoja.

U programskom području postoje opsežne aktivnosti usmjerene na zaštitu kulturne baštine (povijesna urbana područja, spomenici i povijesne cjeline, kulturni krajolici). Kao primjeri tog širokog raspona kulturne baštine, ovdje ćemo spomenuti imovinu uvrštenu na UNESCO-ov Popis zaštićene svjetske spomeničke baštine⁵.

Programsko područje karakterizira velika raznovrsnost vrijednih kulturnih područja kojima je potrebno razborito upravljanje u cilju očuvanja, unapređenja i održivog iskorištavanja. Mnogim se lokacijama, osim onima vrlo poznatima, ne posvećuje nikakva briga, dok ostale još uvijek nisu prepoznate te su izložene svim mogućim rizicima.

Graditeljski spomenici prije svega uključuju vjerske (samostani, crkve, džamije, sinagoge) i arhitekturne dijelove nekih povijesnih gradova. U područjima pogođenima etničkim sukobima, njihovo je postojanje često ugroženo. Njihovo čuvanje može ojačati regionalnu integraciju budući da je njihova lokacija tipična na granicama država i u regijama koje prelaze etničke granice (npr. morski i dunavski lučki gradovi, samostani i svetišta povezana s određenom religijom, postaje

⁵ Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) nastoji poticati prepoznavanje, zaštitu i očuvanje kulturne i prirodne svjetske baštine za koju se smatra da posjeduje izrazitu vrijednost za čovječanstvo. To je utjelovljeno u međunarodnoj povelji pod nazivom **Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine**, koju je UNESCO usvojio 1972.

Egnacijevog puta (Via Egnatia), kameni mostovi kasnih carstava, narodna mjesta šovanja, itd.). Zaštita takve baštine nužno traži suradnju raznih etničkih područja i država.

2.3 Konkurentnost – gospodarski rezultati i inovacija

Velike državne i regionalne različitosti karakteriziraju društveno-gospodarsku uspješnost programskog područja.

Analiza rezultata regionalnog BDP-a po glavi stanovnika otkriva da je programsko područje daleko od koherentnog. Područje uključuje najbogatije i najsiromašnije regije Europe, s više nego deseterostrukim razlikama između regija. Najveće razlike u BDP-u po glavi stanovnika pojavile se u 20. stoljeću, a značajan dio čak i tijekom posljednjih petnaestak godina.

Postoji vidljiva razlika između starih i novih članica EU-a te država ne-članica. Sve regije područja NUTS 2, čija je prosječna razina BDP-a manja od 50% u usporedbi sa zemljama iz skupine EU-25, nalaze se u novim članicama, državama kandidatkinjama, potencijalnim kandidatkinjama ili trećim zemljama (Izvor: Eurostat).

Vezano uz razinu gospodarske djelatnosti i rasta, u programskom su području uočljiva dva obrasca gospodarskih prednosti. Prvo, jasna razdjelnica između zapada i istoka vidljiva je kod najjačih regija na zapadu (talijanske regije, Austrija) i najslabije razvijenih na istoku (regije glavnih gradova uz iznimku Grčke). Drugo, gospodarska je snaga očito pod utjecajem statusa integracije u EU: stare države članice (EU 15) obično su gospodarski uspješnije od novih članica, koje su opet uspješnije od država kandidatkinja, potencijalnih kandidatkinja i trećih zemalja.

Gospodarski se proces u programskom području temelji na različitim potencijalima i slijedi vrlo različite razvojne putove: nove i (potencijalne) države kandidatkinje uspješnije su od starih država članica. Čimbenici konkurentnosti poput plaća, poreza i sustava potpora u kombinaciji s kvantitativnom i kvalitativnom raspoloživošću dobro obrazovne radne snage i potrebom restrukturiranja državne privrede nude dobre uvjete za visoku uspješnost poticaja.

U smislu uspješnih gospodarskih poticaja (stopa rasta BDP-a po glavi stanovnika), gospodarski rezultati pokazuju drugačiju sliku. Države poput Grčke, nove članice EU-a, kandidatkinja, potencijalnih kandidatkinja i susjednih zemalja (posebice Albanije) obično su uspješnije od starih država članica iz skupine EU 15 između 1995. i 2003. Iako su prve godine nakon pada „Željezne zavjese” bile obilježene teškom gospodarskom krizom uzrokovanom golemim izazovima iznutra (politički i gospodarski) i izvana (tj. globalizacija, europski proces integracije) prilagođenim procesima preobrazbe, posljednje je desetljeće donijelo visok gospodarski rast koji je, posebice u regijama glavnih gradova, doveo do izuzetno uspješnog sustizanja država Zapadne Europe. Gospodarski rast regija, posebice u novim državama članicama, bolji je nego u većini zapadnoeuropskih država. Države s najvišom stopom rasta BDP-a su Mađarska, Slovačka i Slovenija. Ne nude svi čimbenici konkurentnosti, kao što su plaće, porezi i sustavi potpora u kombinaciji s kvantitativnom i kvalitativnom raspoloživošću dobro obrazovne radne snage i potrebom restrukturiranja nacionalne privrede, dobre uvjete za visoku uspješnost poticaja.

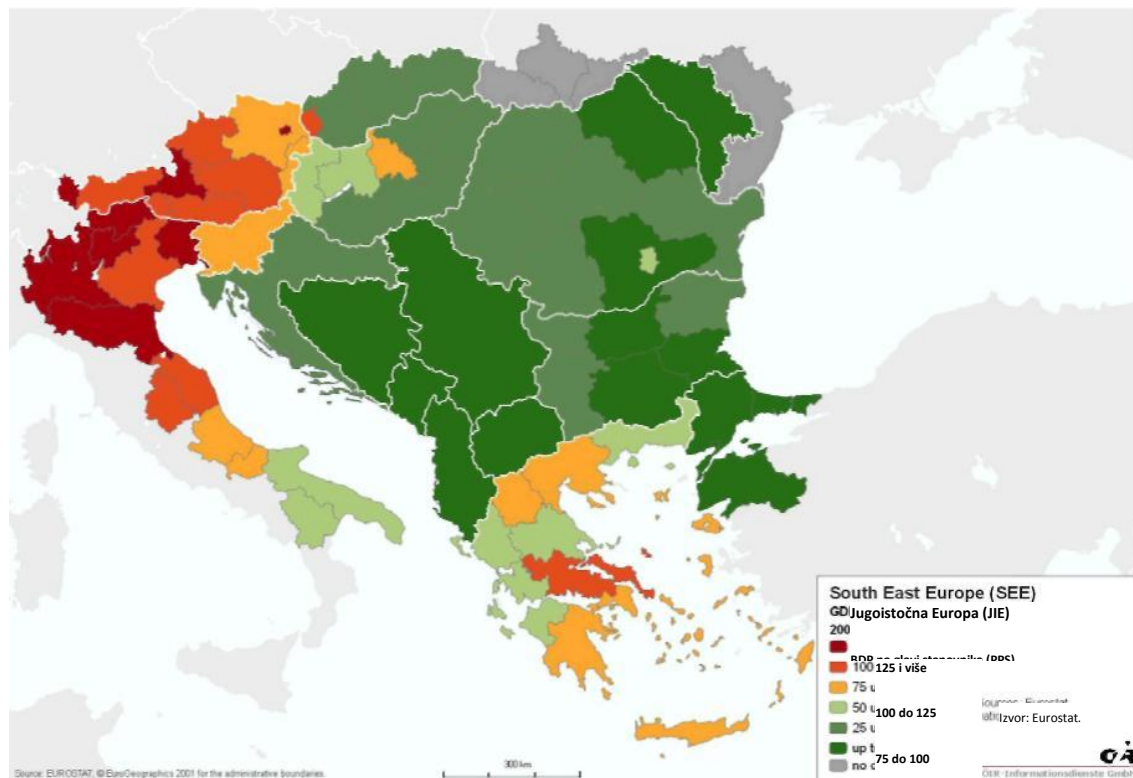
FDI kao pokretač razvoja – tekuća konkurentnost većine država sudionica programa očito ovisi o prisutnosti stranog kapitala u državi.

Izravna inozemna ulaganja (FDI) bila su i ostala glavni izvor rasta i konkurentnosti u svim tranzicijskim zemljama u Europi. Posebice nove članice poput Mađarske, Slovačke i Slovenije imaju veliku korist od porasta priljeva iz inozemnih izravnih ulaganja. Od 2000. se inozemna ulaganja sve više usmjeravaju na države ne-članice iz Jugoistočne Europe, pri čemu najveću korist ostvaruju države kandidatkinje. Za brojne države s područja Jugoistočne Europe najvažniji ulagači dolaze iz Austrije (za Hrvatsku), Grčke (za Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju) i Italije (za Albaniju), dok ulaganja iz samih regija imaju važnu ulogu i u podupiranju radnih mjesta te podizanju BDP-a i pokretanja domaćeg kapitala. Međutim, čini se da raspodjela izravnih inozemnih ulaganja u Jugoistočnoj Europi daje veću prednost naprednijim državama te tako povećava razlike, unatoč pozitivnom utjecaju ulaganja iz susjednih zemalja u manje razvijene države. Ono što je točno za državnu razinu još je točnije za regionalnu razinu. Rast i konkurentnost regija funkcija je izravnih inozemnih ulaganja u pojedine regije. Budući da su takva ulaganja prilično selektivna pri izboru regija i nezainteresirana za pitanja koherentnosti, rezultat je dramatično povećanje gospodarske i dohodovne nejednakosti između i unutar država na programskom području. Glavni gradovi i ostala gospodarski snažna područja ostvaruju mnogo veću korist iz izravnih inozemnih ulaganja.

Od ukupnih izravnih inozemnih ulaganja u regiji tijekom 2004. najveći udio (49%) otpada na Italiju, zatim Austriju (13,9%) i Mađarsku (13,0%), dok zemlje ne-članice u regiji primaju vrlo malene iznose (npr. Albanija 0,3%, Bosna i Hercegovina 0,4%, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija 0,3%, Srbija i Crna Gora 0,9%) (Izvor: UNCTAD,. Konferencija Ujedinjenih naroda o trgovini i razvoju).

Sve veći priljevi izravnih inozemnih ulaganja rezultirali su rastućim doprinosom stranih tvrtki gospodarstvima država. Prisutnost velikih međudržavnih poduzeća odlučujući je čimbenik regionalne konkurentnosti u manje razvijenim područjima, i to na dva načina: Ulaganje stranih poduzeća prije svega podrazumijeva da su u regiji prisutni neki važni čimbenici koji osiguravaju isplativost i konkurentnost, npr. jeftina i kvalificirana radna snaga, osnovna infrastruktura, gospodarska politika usmjerena na poduzetništvo. Drugo, nakon što se uhodaju, poslovi stranih poduzeća uvelike pridonose konkurentnosti regije, posebice ako se roba i proizvodi mogu nabaviti unutar regije.

Karta 4: BDP po glavi stanovnika, 2003.

Strukturalne promjene nailaze na različite razine konkurentnosti u gospodarstvu s obzirom na sektorsku važnost te na kakvoću i učinkovitost proizvodnje i usluga, ali i institucionalnog okvira.

Gospodarska struktura država sudionica programa ima sličnosti i razlika sa strukturom zemalja skupine EU-25. Sličnost je u tome što oba područja doživljavaju pad važnosti poljoprivrede i industrije te porast važnosti usluga u strukturi BDP-a. Razlike su relativno velika važnost poljoprivrede u nekim dijelovima programskog područja. (npr. Bugarska, Rumunjska, Albanija, Srbija, Crna Gora, Moldavija, Ukrajina.). Proteklih se godina, posebice u novim državama članicama i državama kandidatkinjama te u nekim potencijalnim kandidatkinjama, povećao udio uslužnog sektora. Naposljetku, unatoč ozbiljnom opadanju od 1990, industrija još uvijek čini 19% BDP-a u Albaniji i 38% u Rumunjskoj. Naravno, sličnosti ili razlike BDP-a s EU ne smiju podcijeniti kvalitativne razlike između pojedinih država u ovom području, naročito u industrijskom i uslužnom sektoru.

Kao važan preduvjet gospodarskog razvoja, sve su države u programskom području poduzele značajne korake prema **gospodarskoj slobodi**. Kao posljedica, već se nalaze vrlo blizu europskom prosjeku. Treće zemlje Ukrajina i Moldavija tek trebaju ostvariti stanoviti napredak u cilju dostizanja europskih brojki.

Usporedba između 150 država pokazuje da u regiji postoje ozbiljni problemi institucionalne prirode, poput korupcije, koji utječu na gospodarski i društveni napredak, ali i na privlačnost regije vanjskim ulagačima. Indeks percepcije korupcije (CPI) rangira više od 150 država prema zamijećenim razinama korupcije određenima na temelju stručnih procjena i anketa o javnome mnijenju.

Na temelju te procjene vidljivo je da neki dijelovi Jugoistočne Europe pate od relativno visoke razine korupcije. Samo jedna država (Austrija) ima rezultat iznad prosjeka zemalja skupine EU-25, a samo su tri države ostvarile rezultat jednak ili veći od srednje vrijednosti ljestvice (Mađarska, Italija, Slovenija). Ostale su države ostvarile vrlo slabe rezultate.

Političke i gospodarske prilike (pretvorba, integracija, osnivanje novih država) posljednjih su desetljeća dovele do velikih promjena u trgovinskim odnosima i u velikoj mjeri utjecale na programsko područje.

Slom istočnog bloka, tekući proces europske integracije, vrijeme izolacije i oštih sankcija za vrijeme i nakon rata u bivšoj Jugoslaviji tijekom 1990, uništili su i promijenili tradicionalne gospodarske odnose među državama programskog područja.

Trgovinski odnosi na području uglavnom znače bliske trgovinske odnose sa jednom od glavnih europskih gospodarskih sila, poput Njemačke ili Italije. Otprilike jedna trećina vanjske trgovine Mađarske ili Slovenije usmjerena je na Njemačku, a Njemačka je i za Austriju najvažniji trgovinski partner u Europi. Za Albaniju, Hrvatsku, Srbiju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu i Rumunjsku, najvažniji je partner Italija. Države koje su tek nedavno stekle nezavisnost djelomice su zadržale svoje tradicionalne unutarnje gospodarske poveznice i trgovačke tokove. Među bivšim jugoslavenskim republikama još uvijek postoji intenzivna trgovina, iako je ekonomska recesija smanjila volumen. Za Slovačku je Češka Republika još uvijek drugi glavni trgovinski partner. . Rusija je i dalje glavni trgovinski partner nekadašnjih sovjetskih republika Moldavije i Ukrajine. Preživjele su čak i starije tradicionalne veze. Drugi najveći trgovinski partner Mađarske je Austrija (Izvor: Međunarodni monetarni fond, MMF) Kakogod, međuregionalna trgovina između većine država u programskom području je još uvijek slaba, ali brzo raste.

Razvoj tržišta rada slijedi strukturalne promjene gospodarstava pojedinih država i određen je značajnim promjenama u potrebama za radnom snagom vezanima uz vještine, fleksibilnost i razine plaće.

Značajne promjene gospodarskih struktura, razvojnih procesa i odnosa među državama od 1989. određuju strukturu tržišta rada u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, s velikim razlikama između starih država članica iz skupine EU 15 i novih država članica, kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja.

Dok je tržište rada u starim državama članicama bilo pod utjecajem stvarnih poslovnih ciklusa, u novim je državama članicama te kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama tržište rada pod utjecajem procesa pretvorbe, strukturalnih promjena u gospodarstvima država i posljedica rata. Glavne karakteristike potonjih bile su značajno i trajno opadanje te velike promjene potražnje za radnom snagom (što uzrokuje dodatne pritiske i raskorake na tržištu rada uslijed novih zahtjeva vezanih uz kakvoću radne snage).

S druge strane, države iz skupine EU-15 na programskom su području bile suočene s problemima tržišta rada u sekundarnom sektoru, povećavanjem udjela (honorarnih) poslova u uslužnom sektoru i pritiskom na niskokvalificirane poslove uslijed porasta broja stranih radnika.

Što se tiče **radne snage** općenito, podatci o udjelu radne snage za 2004 (udio stanovništva u dobi od 15 do 64 godine, odnosno ekonomski aktivnog stanovništva, izvor: Svjetska banka) pokazuje sljedeće obrasce: Udio muške radne snage u ukupnom stanovništvu varira između 70% i 80%, dok je prosjek udjela ženske radne snage za oko 10-15% niži. Suprotno iskustvima država skupine EU-15, udio ženske radne snage u tranzicijskim je zemljama bio veći, ali je dramatično pao tijekom ranih godina tranzicije.

Međutim, među državama postoje značajne razlike. Austrija, Slovačka, Slovenija, ali i Bosna i Hercegovina i Moldavija, općenito pokazuju relativno visok udio radne snage (oba spola), dok Grčka, Albanija, Srbija, Crna Gora pokazuju visok udio muške, ali nizak udio ženske radne snage. Slabiji se podatci navode također i za Italiju, Mađarsku, Bugarsku, Rumunjsku, Hrvatsku i Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju.

Statistike o **nezaposlenosti** za 2005. pokazuju da je Jugoistočna Europa podijeljena u smislu raspoloživih prilika za zaposlenjem. Iako je prosječna brojka za Jugoistočnu Europu naizgled skromna (9%), to je prvenstveno zbog utjecaja niskih vrijednosti u nekim članicama iz skupine EU-25 (npr. Austrija, Slovenija, Mađarska). Općenito je većina država sudionica bila suočena s gubitkom zaposlenja tijekom procesa tranzicije uslijed privatizacije poduzeća iz javnog sektora i smanjivanja prikrivene nezaposlenosti u državnim institucijama. Smanjila se potražnja zaposlenika u privatnom sektoru, koji je još uvijek u fazi razvoja. Situacija je kritična u državama poput Bosne i Hercegovine, Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, Srbije i Crne Gore. Stopa nezaposlenosti je veća od 30%, a nezaposlenost je najozbiljniji društveni i gospodarski problem koji prijeti destabilizacijom društvene strukture, institucija i pravnog sustava, ugrožavajući životne uvjete i moral značajnog dijela populacije. Najsiromašnije grupe na tržištu rada su: žene, mladi, starije nezaposlene osobe, slabije obrazovane i niskokvalificirane osobe, dugotrajno nezaposleni, osobe s invaliditetom, demobilizirani vojnici, izbjeglice i etničke manjine (npr. Romi) (Izvor: WIIW).

Razlike u gospodarskim rezultatima, različite institucionalne strukture, manjak ili nepostojanje (državnih) inovacijskih strategija glavna su obilježja inovacijskih kapaciteta programskih područja.

Inovacijski se kapacitet može opisati edukacijskim sustavom, ljudskim kapacitetima (razina stručnosti) i institucionalnim okvirom za istraživanje i razvoj (javni i privatni sektor, institucije, poduzeća, proračuni, programi i politike).

Općenito, **razina stručnosti**⁶ – različita između država sudionica i pojedinih regija – ne dostiže europski prosjek. Promatrajući ukupan broj učenika upisanih u školski sustav u 2004 (omjer ukupnog broja upisanih, bez obzira na dob, za populaciju dobne skupine koja službeno odgovara razini prikazane obrazovanosti), slabiji se podaci zamjećuju kod upisa u osnovnu školu i u većem opsegu kod upisa u srednju školu za nove države članice Bugarsku i Rumunjsku, kao i za kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje te treće zemlje.

⁶ Izvor podataka: Svjetska banka, 2006.

Drugi pokazatelj prilika vezanih uz aktivan razvoj stručnosti je iznos **javnih izdataka za obrazovanje**.⁷ Podaci za javne izdatke za 2004. izraženi u postocima BDP-a kreću se od 6% u Sloveniji do 2,8% u Albaniji, a čak i neke članice iz skupine EU-15 pokazuju prilično nizak postotak javnih izdataka, npr. Grčka (4%) i Italija (4,7%).

Razvojno-istraživački (R&D) sustav uključuje sveučilišta, druge javne i privatne ustanove za istraživanje i razvoj, znanstvene i tehnološke parkove, centre za inovacije i prijenos tehnologija. Dok su sveučilišta i znanstveni centri koncentrirani u važnijim urbanim područjima i/ili regionalnim gospodarskim središtima, neki su uspostavljeni u drugim regijama u cilju poticanja inovacija i razvojnih procesa.

Sveučilišta država članica EU na programskom su području vrlo kvalitetna u nastavi i istraživanju te predstavljaju dobru razinu internacionalizacije, tako da mogu jamčiti plodnu suradnju u cilju pomaganja drugima u dostizanju standardne razine i pružanja doprinosa Bolonjskom procesu i novoj Lisabonskoj strategiji⁸. Iako je u zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama zamijećen određeni napredak kod prilagođavanja sustava obrazovanja i istraživanja, izvješća o napretku navode da neke manje države iz ove skupine nisu ispunile zahtjeve izložene u Bolonjskom procesu te da je provedba postojećeg zakonodavstva na niskoj razini.

U skladu s postojećim nacionalnim strategijama za inovaciju i tehnologiju, pojedinačne države na programskom području uglavnom imaju tehnološke parkove i centre za inovacije i prijenos tehnologije. U starim su državama članicama takve ustanove ključni partneri za provedbu državnih i regionalnih inovacijskih strategija. U novim državama članicama, takve su institucije uspostavljene tijekom procesa pretvorbe, a regionalna je rasprostranjenost mnogo manja. U većini država kandidatkinja, potencijalnih kandidatkinja i trećih zemalja nedostaju takve ustanove i institucije, kao i odgovarajući strateški koncepti.

Vezano uz **izdatke za istraživanje i razvoj** (GERD), brojke su općenito prilično niske u usporedbi sa zemljama iz skupine EU 25. U 2004. samo je Austrija (2,3% BDP-a) u istraživanje i razvoj uložila više od skupine zemalja EU 25 (1,9%), dok je na drugome mjestu bila Slovenija (1,6%) popraćena Italijom i Hrvatskom (1,1%). Ipak, u Rumunjskoj, Bugarskoj i većini država kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja ustanovljeni su vrlo niski izdaci za istraživanje i razvoj (Izvor: DG Enterprise and Industry, 2006.).

U pogledu novijih kretanja izdataka za istraživanje i razvoj, neke države unutar programskog područja pokazuju čak i opadanje udjela izdataka za istraživanje i razvoj, kao npr. Slovačka, Bugarska i Rumunjska, dok se najviše stope rasta mogu uočiti u Mađarskoj i Austriji.

⁷ Nema raspoloživih podataka za Bosnu i Hercegovinu te Srbiju i Crnu Goru.

⁸ Prema Bolonjskom procesu i Lisabonskoj strategiji, glavno težište izobrazbe i istraživanja nalazi se na razvoju i radu koji potiču znanje i inovacije, uklanjajući prepreke fizičke, radne i akademske pokretljivosti i razvijajući gospodarstvo utemeljeno na znanju s više radnih mjesta i boljih poslova. To će pridonijeti stvaranju Europskog prostora visokog obrazovanja (EHEA) i Europskog istraživačkog prostora (ERA) te njihove stroge integracije u skladu s planovima iz Lisabona.

Programsko područje pokazuje slabe rezultate u području istraživanja i razvoja te pokazuje dvostruki prostorni model u kojemu nekoliko država ima rezultate usporedive s europskim mjerilima, ali u većini je prisutna niska razina inovativne aktivnosti. To je posljedica još uvijek prisutnog nedostatka regulative i institucionalnih kapaciteta te, uslijed toga, niske konkurentnosti i to uglavnom u zemljama potencijalnim kandidatkinjama i trećim zemljama.

Uz javni sektor, važnu ulogu u istraživanju i razvoju igraju i poduzeća. U ovom kontekstu veličina, položaj u postupku proizvodnje i raspoloživi kapacitet za istraživanje i razvoj poduzeća određuju razinu, neposredni rezultat te kakvoću razvojno istraživačkih aktivnosti. Gospodarska struktura koju ocrtava poduzetnički sustav daje vrlo raznoliku sliku u ovom području. U Austriji, u talijanskim regijama i u Grčkoj mala i srednja poduzeća prevladavaju u gospodarskoj strukturi. Velika poduzeća tradicionalno nalazimo u ključnim industrijama (čelik, strojevi, vozila, hrana i piće, nafta i kemikalije). Sve do preustroja gospodarskog i političkog sustava, poduzetnički sustav u prijašnjim socijalističkim državama bio je obilježen industrijskim kompleksima i velikim proizvodnim jedinicama u državnom vlasništvu. Tijekom procesa preustroja broj malih i srednjih poduzeća naglo se povećao, predvođen uslužnim sektorom. Međutim, strukturalnim promjenama pridonose i izravna inozemna ulaganja. Ovaj uspješni poticaj posebno je jak u državama članicama EU-a, dok je u nekima od zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja temelj malih i srednjih poduzeća još uvijek prilično slab.

Općenito je inovacijski kapacitet malih i srednjih poduzeća mnogo niži od onoga velike industrije, stoga je važno utemeljiti kvalificirane i prikladne okvire kako bi **motivirali mala i srednja poduzeća na inovacijske aktivnosti** ili ih približili rezultatima razvojno istraživačkih aktivnosti.

Ova situacija ukazuje na važan razlog zašto rezultati programskog područja u polju istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru (izdaci poslovnog sektora za istraživanje i razvoj – BERD) ostaju na **niskoj razini** (u skladu s bruto izdatkom za istraživanje i razvoj – GERD) u apsolutnom, ali i u relativnom smislu. U državama sudionicama udio poduzetničkih izdataka za istraživanje i razvoj u ukupnim izdacima za istraživanje i razvoj varira između 24% i 60% (podaci se temelje na izdacima za sredstva i opremu), dok je zemljama EU 25 udio poslovnog sektora 64% (Izvor: DG Enterprise and Industry 2006.).

U smislu zapošljavanja u **istraživačkom sektoru**, brojka za Jugoistočnu Europu upola je manja od prosjeka zemalja EU-25. Ovi su loši rezultati posljedica slabih istraživačkih temelja u državama kandidatkinjama i trećim zemljama. Pored toga, Italija i Grčka, kao i nova članica Mađarska, pokazuju relativno niske brojke.

2.4 Okoliš (u skladu sa SEA-om)

Prirodna bogatstva, biološka raznovrsnost

Zbog raznih krajolika (planinska područja, primorje i more, riječni sustavi) postoje značajne razlike vezano uz postojeće stanje okoliša, prirode i opsega problema s kojima se suočavaju.

Programsko područje obiluje vrlo raznolikim prirodnim bogatstvima, uključujući velika područja šuma i poljoprivrednih zemljišta, planinska područja, važne vodene tokove, obale sa svojstvenim krajolikom, urbanizirana područja, industrijalizirana i rudarska područja. U pravilu, ta su bogatstva izložena raznim nepovoljnim utjecajima industrijalizacije, intenzivne poljoprivrede, prometa i urbanizacije i intenzivnog turizma. Ovisno o krajobraznim obilježjima, gospodarskoj strukturi i

rezultatima, strukturi naseljavanja i gustoći naseljenosti, glavni su ekološki problemi i izazovi korištenje zemljišta, vode, zaštićena područja, urbani okoliš, razvoj nekadašnjih industrijskih zemljišta itd.

Na cjelokupnom teritoriju postoje područja s **vrijednim ekosustavima** koja su osobito osjetljiva i zahtijevaju posebnu pozornost. Neka od njih već su zaštićena, ali mnoga su izložena određenim rizicima zbog nerazumnog korištenja i klimatskih promjena.

Programsko područje sadrži glavne **europske rijeke** nakon Volge, koji su osnova lokalnih gospodarstava i identiteta, kao što su Dunav, Tisa i Sava na istoku i Pad na zapadu, Axios, Nestos, Strimonas i Evros na jugu, kao i golemo **obalno područje** uzduž Jadranskog, Crnog i Egejskog mora, koje je kolijevka europske povijesti i civilizacije.

Nekontrolirani razvoj, u smislu promjena u korištenju zemljišta, povećane potrošnje energije, rastuće površine metropolitanskih područja, pogoršao bi sve probleme vezane uz vodu. Potrebno je osmisliti dobru ravnotežu između iskorištavanja i čuvanja ekoloških funkcija, posebice **planinskih i obalnih područja**, kao i močvara, kako bi se spriječio gubitak ekološke ravnoteže s utjecajem na turističku industriju i industriju slobodnog vremena, koje predstavljaju značajan dio izvora prihoda regije.

Ekološka obilježja

Najozbiljnije ekološke prijetnje proizlaze iz povećanja protoka motoriziranog prometa i rastućeg broja uskih grla u urbanim područjima, iz napuštenih, kontaminiranih područja, propusta u energetske učinkovitosti, iz rizika od prirodnih katastrofa i onih uzrokovanih ljudskim djelovanjem, ugroženih zaliha vode, sječe šuma i erozije zemljišta, nedostatne opskrbe i odvodne infrastrukture te značajne industrije s postrojenjima koja još uvijek djeluju bez ekološki prihvatljivih tehnologija.

Ekološka situacija u programskom području znatno se poboljšala u zadnjih 15 godina. Emisija većine zagađivača smanjena je zbog pada proizvodnje, ali i zbog restrukturiranja i ekoloških mjera. Što se ekoloških rizika vezanih uz gospodarske djelatnosti tiče, programsko područje ima prosječnu **ekološku kakvoću** sličnu zemljama EU-25. Svakodnevne emisije organskih zagađivača u vodu po stanovniku su 9.211 kg u regiji i 9.361 kg u zemljama EU-25. Međutim, ovaj prosječni iznos skriva relativno visoke emisije u državama kao što su Mađarska, Slovenija, Bugarska, Rumunjska i Srbija, kao i vrlo niske emisije u državama kao što su Albanija, Bosna i Hercegovina, Grčka. Općenito, čini se da u državama, koje su značajnim dijelom bile temeljene na industriji u razdoblju prije 1989, još uvijek djeluju pogoni s tehnologijama koje nisu ekološki prihvatljive, kao što je slučaj u Austriji ili Italiji (Svjetska banka, 2004.).

Pristup Europske unije **upravljanju otpadom** temelji se na tri načela: prevencija, reciklaža i ponovna upotreba otpada te sve bolje konačno zbrinjavanje i praćenje. Zbog povezanosti količine otpada i BDP-a, količina otpada koja se godišnje proizvede u zemljama EU-25 još je veća od one u programskom području. Međutim, količina otpada također se brzo povećava u državama sudionicama koje nisu u EU 25. Mnoga područja, uglavnom u državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, osobito ruralna područja, nemaju uslugu komunalnog sustava skupljanja otpada.

Odlaganje otpada ostaje prevladavajuća metoda zbrinjavanja otpada u Europi, s manjim količinama u zemljama EU 15 i znatno većim količinama u zemljama pristupnicama u 2004. i 2007. te

državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama. Podaci vezani uz reciklažu prilično su obeshrabrujući. Stopa reciklaže u mnogim je državama minimalna. U relativno malo država, reciklaža pojedinih tokova otpada znatno je povećana tijekom prošlog desetljeća. U EU 15, reciklaža (uključujući kompostiranje) komunalnog otpada iznosila je 21% u 1995. i 29% u 2000 (Eurostat, 2002). Za usporedbu, u zemljama pristupnicama EU-u gdje postoje podaci, izvještena je prosječna stopa reciklaže komunalnog otpada od 8,6% za razdoblje 1998.-2001.

U pogledu performansi za **opskrbu vodom i usluge odvodnje**, urbana područja su pokrivena u širokom opsegu, dok u nekim zemljama ruralna područja pokazuju ozbiljan nedostatak usluga. U pogledu ukupne pokrivenosti usluga u 2004, regija se neformalno mogu podijeliti u dvije široke skupine zemalja⁹:

- Zemlje s **dobrom do umjerenom izvedbom za opskrbu vodom** (udio priključenih kućanstva između 82 i 100%) i **odvodnju** (više od 50 posto kućanstava priključeno): Austrija, Italija, Bugarska, Slovačka i Hrvatska (gdje su čak i sanitarni priključci iznad 70%) i Grčka, Mađarska, Bosna i Hercegovina i Ukrajina
- Zemljama sa **slabom usluge u opskrbi vodom** (udio kućanstava priključenih između 41 i 82%) i **odvodnji** (pokrivenost kućanstava manje od 50%): Rumunjska, Albanija, Srbija i Crna Gora i Republika Moldavija

Snažan **rast prometa**, posebice cestovnog prometa, uzrokuje sve **veće ekološke pritiske**, poput zagađenja zraka i vode, emisije stakleničkih plinova, fragmentacije i uništenja staništa, kojima se treba suprotstaviti održivom prometnom politikom. Povećanje opsega prometa i prometnih aktivnosti također će uzrokovati i rastuću potražnju za fosilnim gorivima, predstavljajući prijetnju energetskej sigurnosti i uzrokujući veće emisije CO₂.

Korištenje zemljišta, prirodni rizici i upravljanje rizikom

Jugoistočna Europa se mora suočiti s posljedicama širenja naselja i urbane raštrkanosti. Od budućih obrazaca pristupačnosti se očekuje da će utjecati na urbani razvoj i krajolik. Veliki udio stanovništva još uvijek živi u ruralnim ili polu-urbanim područjima, što predstavlja dodatni izazov na urbano-ruralne odnose.

Zbog tekućih klimatskih promjena potrebno je za programsku regiju uzeti u obzir buduće povećanje prirodnih rizika, kao što su suša i poplava te rizici od šumskih požara, odrona zemlje i tako dalje. U programskom području ekološki rizici se vrlo se razlikuju. Regije u južnom dijelu područja suočavaju se s većim rizikom od suša, potresa i požara, dok se regije na sjeveru suočavaju s većim rizikom od poplava u nizinama i odronima u planinskim predjelima. Velike poplave i šumski požari u posljednjih nekoliko godina su posebno pokazali da nedostaje upravljačka struktura rizicima na transnacionalnoj razini.

U Jugoistočnoj Europi udio stanovništva koji živi u urbanim područjima je relativno nizak u odnosu na onaj u EU 25. To je djelomično zbog niske razine urbanizacije u Bugarskoj, Rumunjskoj i zemljama Zapadnog Balkana, gdje veliki dio stanovništva živi u ruralnim i polu-urbanim područjima.

⁹ Izvor: Program zajedničkog sustava praćenja WHO-UNICEF, www.wssinfo.org, 2.5.2007.; podaci za Sloveniju i Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju nisu dostupni

Ali postoji jasan trend suburbanizacije u svim gradskim područjima od početka 1990. Dodatno, segregacija unutar postojećih urbanih područja je u porastu.

Pritisak na zemljište, urbana raštrkanost i gubitak tradicionalnih pejzaža će osobito utjecati na ona područja u Jugoistočnoj Europi, koja će imati veći potencijal dostupnost u bliskoj budućnosti. Širenje prometne infrastrukture velike brzine, ali i proširenja zračnih luka i morskih luka će imati presudan utjecaj na razvoj urbanih područja. Neki od Europskih koridorima povezanih sa trans-europskom mrežom, uključujući 30 prioriternih projekata, utjecat će na krajolik programskog područja.

Kao jedan od rezultata promijene načina korištenja zemljišta i visok postotak zatvorenih površina, registriran je povećan **broj poplava** u posljednjem desetljeću: između 1998. i 2004., Europa je doživjela razorne poplave, uključujući katastrofalne poplave duž rijeke Dunav u ljeto 2002. Od 1998. sve poplave zabilježene u Europi uzrokovale su oko 700 smrtnih slučajeva, premještanje oko pola milijuna ljudi i sigurne ekonomske gubitke u iznosu najmanje 25 milijardi eura. Poplave tijekom ljeta 2005., u Austriji, Bugarskoj i Rumunjskoj i drugdje, čak su povećale ove brojke

(COM 2006 15). Opseg i učestalost poplava vjerojatno će se povećati u budućnosti kao rezultat klimatskih promjena, neprimjerenog upravljanja rijekama i građevinskim aktivnosti u području ugroženom poplavama.

Tok Dunava i drugih većih riječnih sustava je postao ekstremniji u Srednjoj i istočnoj Europi, s **više poplava i gorim fluvijalnim sušama**. Ispravljanje i jaružanje korita povećalo je eroziju kanala, produbljivanje korita, snižavanje razine vode i prekidanje veza između korita i rukavaca. Rezultati su doveli do pada vode u okolnim parcelama, vodonosnicima i **širenje saliniteta** na poplavnom području.

Potencijal drugih **prirodnih ili ljudski uzrokovanih opasnosti** je u porastu, također. Dok u srednjoj ili na sjevernim područjima Europe zabilježeno više oborina u posljednjih nekoliko godina, mediteranska regija će se morati suočiti s manje snijega-i kiše u budućnosti, što će dovesti do veće opasnosti od suša i šumskih požara. Ekstremniji vremenski događaji uzrokovat će stvarnu prijetnju za ljudsko zdravlje, gospodarsko blagostanje i materijalnu imovinu.

Energija iz obnovljivih izvora i energetska učinkovitost

Planirana ravnoteža programskog područja u gospodarskom i društvenom razvoju uzrokovat će sve veću potražnju za opskrbom električnom energijom, koju bi trebalo osigurati ekološki prihvatljivom proizvodnjom energije.

U većini država članica EU-a unutar programskog područja udio energije iz **obnovljivih izvora** za primarnu proizvodnju energije malo je ispod prosjeka zemalja EU 25 (2005.: 6,38% uključujući električnu energiju proizvedenu u reverzibilnim hidroelektranama osim Austrije (21%) i Slovenije (11%)) kao velike šumarske države. Unutar primarne proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, biomasa i otpad uz hidrosnagu daleko su najobilniji izvori energije iz obnovljivih izvora.

Vezano uz udio električne energije iz **obnovljivih izvora energije** u nacionalnoj potrošnji, programska područja pokazuju vrijednosti ispod prosjeka zemalja EU 27 (14% u 2005.), ne uzimajući u obzir proizvodnju električne energije u reverzibilnim hidroelektranama koja funkcionira s energijom iz energetske mreže. Najviši udio proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora ima Austrija (58%), nakon koje slijede Rumunjska (36%), Hrvatska (36%), Slovenija (24%) i Slovačka (16%).

Značajni potencijal obnovljivih izvora energije u državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama nalazi se u velikim šumskim i poljoprivrednim područjima, koja mogu biti izvor energetske bio-mase, kao i gorskim i obalnim područjima s jakim potencijalom vjetra i općenito jakim sunčevim zračenjem.

Tijekom 1995. - 2003. došlo je do značajnog povećanja **učinkovitosti** industrijskog sektora zemalja EU 25. Iako teška industrija, na primjer nemetalni minerali i željezo te čelik i obojeni metali, ostaju segmenti s najvećom potrošnjom energije, njihova specifična energija¹⁰ smanjena je za 0,5-2,5% godišnje (Izvor: DG TREN) .

Za razliku od zemalja EU 25, energetska učinkovitost u Bugarskoj, Rumunjskoj i državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama u ranoj je fazi provedbe i realizacije. Ograničen napredak posebno je očit kod energetske učinkovitosti u većini država kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja, od čega nekoliko još mora donijeti zakonodavstvo vezano uz tu problematiku te čije administrativne sposobnosti zahtijevaju dodatno jačanje.

2.5 Pristupačnost – Prometna i IC-mreža

Transnacionalna pristupačnost i prometna mreža

Regija ima značajnu ulogu u europskoj prometnoj mreži, djelujući kao most između Sjeverne, Južne, Istočne i Zapadne Europe. Iako postojeća prometna mreža pruža osnovnu pristupačnost programskom području, mreža i prijevozna sredstva izvan područja EU-25 još uvijek su uglavnom nekvalitetni i pružaju lošu razinu usluge, uvelike uslijed nedovoljnih ulaganja i nedostatka odgovarajućeg održavanja.

Općenito, programskom je području potrebno radikalno restrukturiranje i novo planiranje usluga prijevoza u cilju osiguranja jednakosti pristupa s visoko kvalitetnom infrastrukturom i prelaskom na ekološki prihvatljive sustave.

Stoljećima su se prometne mreže razvijale u skladu s trgovinskim i putničkim zahtjevima, ali i političkim ograničenjima. Oba ta faktora utječu na situaciju u programskom području i u novije vrijeme doživjeli su značajne promjene. **Transeuropska prometna mreža (TEN-T)** služi kao relativno dobro razvijena prijevozna osnova unutar EU-a, dok Mreža TINA, odn. **Paneuropski prometni koridori**, ima komplementarnu funkciju izvan teritorija EU-a. Navedene mreže tvore prioritetnu prometnu mrežu, koja je definirana na Paneuropskim prijevoznim konferencijama, posebice onima u Kreti (1994.) i u Helsinkiju (1997.), koje su obuhvaćale sljedeće vrste prometa: cestovni, željeznički, promet unutarnjim plovnim putovima i pomorski promet¹¹.

U smislu **pristupačnosti** prevlada dvostruki obrazac. Dok države EU 25 pokazuju relativno visoke razine pristupačnosti (iako slabije od središnjih zemalja EU 25, odnosno „Pentagona” određen kao London, Pariz, Milano, Munich i Hamburg), situacija je gora u državama koje su postale članice EU u 2007., ali još i gora (osim sjeverne Hrvatske u državama kandidatkinjama i potencijalnim

¹⁰ Mjereno prema završnoj potražnji energije na jedinicu bruto dodane vrijednosti (GVA), prema cijenama iz 1995, izvor: Opća uprava za promet i energetiku (DG TREN).

¹¹ Za većinu koridora potpisan je Memorandum o razumijevanju između Ministara prijevoza odgovarajućih vlada i Europske komisije. Navedeni su brojni koridori koji prolaze prostorom Jugoistočne Europe, a neki od njih postali su dijelom TEN-T-a proširenjem EU-a 2004.

kandidatkinjama, kao posljedica teške situacije prošlih desetljeća uzrokovane nedovoljnim ulaganjem i održavanjem.

U budućnosti, politika Paneuropskih prometnih koridora (mreža TINA) značajno će poboljšati postojeću situaciju i povećati pristupačnost regije (uglavnom prema manje pristupačnima jugu i istoku), uz daljnje unapređivanja Transeuropske prometne mreže (TEN-T), uglavnom po njezinim visoko-prioritetnim osima. Unutar programskog područja te visoko-prioritetne osi¹² predviđaju uglavnom unapređivanje željezničkih veza, a dodatno unapređivanje cesta planira se u osi Igoumenitsa/Patras–Atena–Sofija–Budimpešta.

Tri od pet identificiranih **Glavnih transeuropskih prometnih osi** važno je za programsko područje:

- **Autoceste prema morima:** povezati područja Baltičkog, Barentsovog, Atlantskog, Mediteranskog, Crnog i Kaspijskog mora, kao i obalnih država unutar pomorskog područja te s nastavkom kroz Sueski kanal prema Crvenom moru.
- **Središnja os:** povezati centar EU-a s Ukrajinom i Crnim morem te s Kaspijskim morem kroz unutarnji plovni put. Također su predviđene veze prema središnjoj Aziji i Kavkazu, kao i izravna veza sa Trans-sibirskom željeznicom i veza s unutarnjim plovnim putem Dona/Volga prema Baltičkom moru.
- **Jugoistočna os:** povezati EU kroz Balkan s Kavkazom i Kaspijskim morem, kao i s Egiptom i Crvenim morem. Također je predviđen pristup vezama s balkanskim državama, kao i vezama s Rusijom, Iranom i Irakom te Perzijskim zaljevom.

Uz to, određene su "blage" mjere s ciljem otklanjanja fizičkog i administrativnog uskog grla po glavnim identificiranim prijevoznim osima te s ciljem olakšanja suradnje i komunikacije između nadležnih tijela u različitim državama (usklađivanje dokumenata i postupaka, zajednička granična kontrola, itd). Ove mjere uključuju pomorsku sigurnost i zaštitu okoliša, željezničku interoperabilnost, proširenje Europskog satelitskog radionavigacijskog sustava (GALILEO) kao i proširenje inicijative Jedinstveno europsko nebo "Single European Sky" na susjedne zemlje¹³.

Paneuropski prometni koridori od visoke su važnosti unutar programskog područja, a služe i kao veza sa sjevernom i zapadnom Europskom unijom. Glavna prometna os i, prema tome, smjer glavnog toka prometa regije je od sjeverozapada prema jugoistoku, ojačan **koridorom VII** unutarnje plovidbe, kojega predstavljaju dunavski putovi unutarnje plovidbe. **Koridor X** kreće iz Salzburga kroz Ljubljana-Zagreb-Beograd-Niš-Skopje-Veles do Valuna sa granama prema Grazu, Budimpešti, Sofiji i Bitoli i Florini.

Drugi glavni koridor u Jugoistočnoj Europi je **koridor IV**, kreće is Dresdena i završava u Constanti (glavan grana) Istanbulu i Valunu. **Koridor V** povezuje Veneciju sa Kievom preko Trsta, Kopera, Ljubljane, Budimpešte, Uzhoroda i Lviva. Koridor IV i koridor V biti će iznimno važni za prometno povezivanje sa tržištima dalekog istoka, posebice sa Kinom.

Usprkos općoj važnosti sjeverno-južnih koridora, stupanj izgradnje na tim koridorima općenito je nizak, posebice u državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, ali i u novim

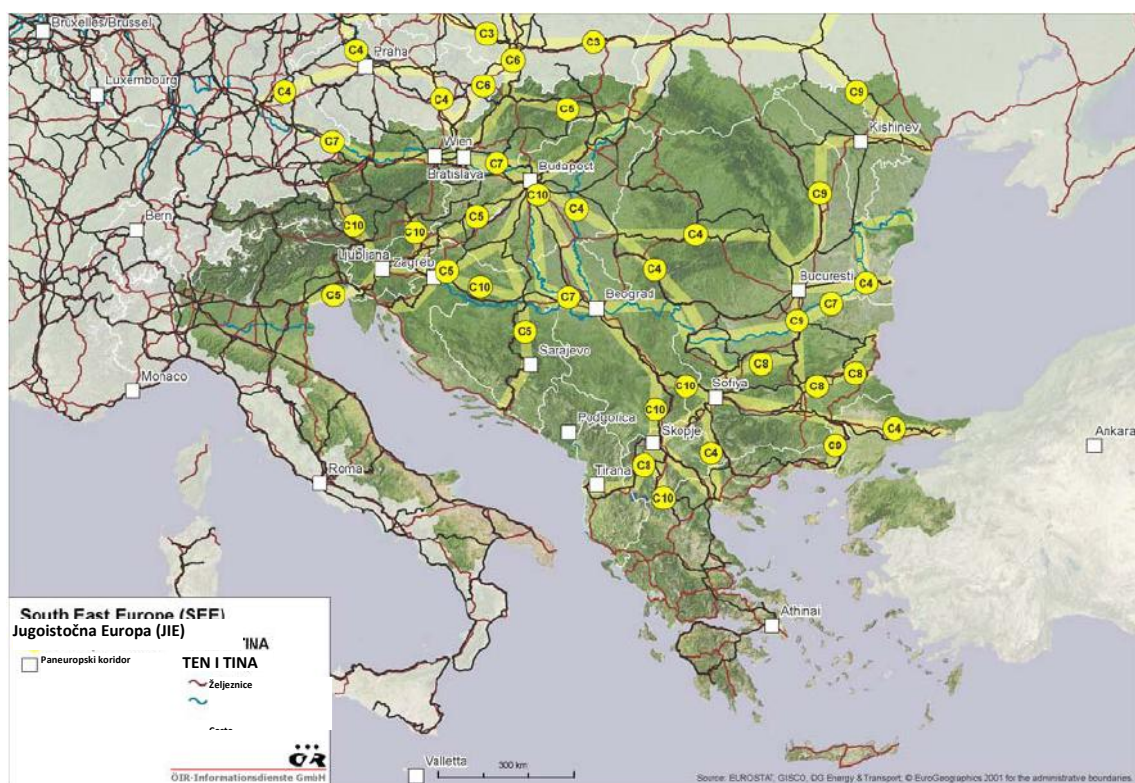
¹² 1. Željeznička os Berlin–Verona/Milano–Bologna–Napulj–Messina–Palermo, 6. Željeznička os Lyon–Trst–Divaca/Koper–Divaca–Ljubljana–Budimpešta–ukrajinska granica, 7. Os autoceste Igoumenitsa/Patras–Atena–Sofija–Budimpešta, 18. Os unutarnjeg plovnog puta Rajna/Meuse–Maina–Dunav, 22. Željezničkih os Atena–Sofija–Budimpešta–Beč–Prag–Nürnberg/Dresden, 29. Željeznička os jonsko/jadranskog intermodalnog koridora

¹³ Izvor: Izvješće Grupe visokih predstavnika pod predsjedanjem Loyole De Palacio, MREŽE ZA MIR I RAZVOJ (NETWORKS FOR PEACE AND DEVELOPMENT), studeni 2005.

državama članica EU-a (2007). To posebno vrijedi za **Koridor V**, koji spaja Ukrajinu preko Mađarske, Slovačke i Slovenije s Jadranskim morem (Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom) te **Koridor IX**, koji započinje u Sjevernoj Europi i Rusiji/ Bjelorusiji i ide preko Ukrajine/Moldavije, Rumunjske i Bugarske do Grčke i Egejskog mora.

Koridor VIII povezuje Jadransko more sa Crnim morem, ali povezuje i koridore koji idu od sjevera (zapada) prema jugu (istoku) međusobno. Izgradnja ovog koridora (od Jadranskog mora do Crnog mora) s Bugarskom i Rumunjskom (Burgas/Várna–Durres – Bari/Brindisja) također je spora, dok će paralelna autocesta Egnatia-Odos u Grčkoj biti dovršena do 2008.

Karta 5: Transeuropska prometna mreža i Paneuropski prometni koridori

Izvor: Gisco, DG Energy and Transport

Karta 6: Glavne transnacionalne osi i autoceste ka morskim lukama

Source: High Level Group

Pomorska navigacija od visoke je važnosti za većinu partnera u programu. Programsko područje obuhvaća glavne strateške provozne linije i važne pomorske luke unutar tri europska prometna područja:

- Prometno područje Crnog mora

- Jadransko-jonsko prometno područje
- Prometno područje Egejskog mora
- Sredozemno prometno područje

Luke Constanta (u Rumunjskoj), Burgas i Varna (u Bugarskoj) te Odesa (u Ukrajini) najznačajnije su unutar Prometnog područja Crnog mora, zbog svojih razgranatih aktivnosti i primanja velikih pomorskih brodova. Piraeus, Thessaloniki i Alexandroupolis (u Grčkoj) i Istanbul (u Turskoj) najznačajnije su luke unutar Mediteranskog prometnog područja, dok su unutar jadransko-jonskog prometnog područja prisutne talijanske i slovenske luke (Venecija, Trst, Ancona, Bari i Koper) te luke država kandidatkinja i država potencijalnih kandidatkinja (Rijeka, Split, Ploče, Durres i Vlore), od kojih je Rijeka najvažnija. Predviđeni razvoj Koridora TEN i Paneuropskog koridora također bi trebao ojačati veze između država s pristupom moru i država koje nemaju pristupa moru.

Uz to, **unutarnji plovni putovi, Dunav** i njegovi pritoci, također su od velike važnosti unutar programskog područja. Unutarnja plovidba skoro je potpuno prekinuta uništavanjem mostova u Srbiji, ali unatoč tome Dunav ima znatan potencijal za prijevoz robe. Dunavom se odvija trgovina balkanskih država s Rusijom i Ukrajinom, ali i ponešto provoza između zapadne Europe i države Crnog mora, čime se nekim zemljama okruženima kopnom pruža izravan pristup moru.

Logistika igra ključnu ulogu u osiguravanju (održive) pokretljivosti i povećanju modalnog udjela ekološki prihvatljivih načina prijevoza. Njezina je važnost sve veća zbog porasta globalizacije proizvodnje, zajedno s pripadajućim lancima nabave. Danas se pojavljuju brojni trendovi – neki od njih protuslovni – kao npr. centralizacija organizacije logistike u europskim i regionalnim distributivnim centrima, decentralizacija u kontekstu zasićenja na europskim cestama te izdvajanje logističke djelatnosti (otpremnici kupuju multifunkcionalne logističke usluge od pružatelja vanjskih usluga). Inicijativa Komisije Europske unije iz 2004. o „pomorskim autocestama” usmjerena je na poticanje integriranih intermodalnih mogućnosti, temeljenih na međuobalnom prometnom povezivanju te pružajući frekventne, visokokvalitetne alternative cestovnome prijevozu. Smjernice su postavile tri glavna cilja: usmjeravanje teretnog toka na pomorske linije, povećavanje kohezije i smanjenje cestovnog opterećenja izmjenom modaliteta.

Vezano uz intermodalni prijevoz, nedavno izrađena studija o prijevoznoj infrastrukturi¹⁴ navodi da je taj tip prijevoza još uvijek ograničen u državama programskog područja te da se posebne intermodalne prijevozne instalacije (u slučaju kada postoje) uglavnom ne koristi dovoljno. Najveći broj operacija intermodalnog prijevoza odvija se u pomorskim ili riječnim lukama ili na kolodvorima. Razvoj mogućnosti za intermodalni prijevoz obično je uključen u razvojne planove za luke i željeznice pojedinačno.

Vezano uz **zračni prijevoz**, postoje velike razlike u količini prometa, kako u putničkom prijevozu, tako i u prijevozu tereta i pošte. U 2005. Italija je prijavila najveći broj putnika (88 milijuna) i količinu tereta (754.000 tone), nakon čega slijedi Austrija (20 milijuna putnika, 182.000 tone tereta) i Grčka (31 milijun putnika, 106.000 tona tereta). Unutar EU-25, države koje su pristupile u 2004. i u 2007. jasno pokazuju veći međugodišnji rast broja putnika u 2005. Međutim, dok se broj putnika povećao u svim državama EU 27, teretni se promet u svim državama osim Austrije smanjio (Izvor: Eurostat).

¹⁴ Europska konferencija ministara prometa (ECMT), Studija regionalne prometne infrastrukture (TIRS) na Balkanu, Konačno izvješće izradila tvrtka Lois Berger SA u ožujku 2002.

Suprotno situaciji u EU 25, zračni prijevoz u državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama ima manji promet nego deset godina prije (s iznimkom Turske), ali sada dolazi do stabilnog porasta zračnog prometa, a prognoze predviđaju veliku potražnju za tim prometom. U nekim se dijelovima programskoga područja već javila potreba povećanja kapaciteta, a dokazi nam govore da će, srednjoročno govoreći, tako biti na cijelom području regije. Ovo povećanje nosit će sa sobom zahtjevan uvjet državama da osiguraju dostupnost kapaciteta, omoguće optimalnu strukturu zračnog prostora i mrežu linija.

Unutar programskog područja tokovi zračnog prijevoza¹⁵ orijentirani su sjeverozapadno/jugoistočno, pružajući uslugu prazničnim odredištima i istočnome Mediteranu te povezujući Srednji Istok i Afriku sa rutnim prometom na dolasku/odlasku iz europske regije. Zbog postojećih ograničenja, kao što su fragmentacija zračnog prostora u zemljama nečlanicama EU-a i zatvaranje kosovskog zračnog prostora, zračni prostor programskog područja složeniji je od onoga Europske unije, gdje je okvir za stvaranje Jedinственog europskog neba (SES) donesen 2004. Propisi SES-a promiču učinkovitije i sigurnije korištenje europskog zračnog prostora bez obzira na nacionalne granice. U 2004. Europska je komisija također započela pregovore s osam partnera iz Jugoistočne Europe (Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Bugarskom, Hrvatskom, Bivšom Jugoslavenskom Republikom Makedonijom, Rumunjskom, Srbijom, Crnom Gorom i misijom UN-a na Kosovu) o ugovoru o „Zajedničkom europskom zračnom prostoru“ (ECAA), koji je potpisan 2005. s ciljem razvitka ECAA do 2010.

U sažetom prikazu situacije **postojeće mreže prometne infrastrukture**, moraju se navesti sljedeće **glavne slabosti** u usluzi na razini regiji, koji zahtijevaju hitnu pažnju kreatora nacionalnih politika i politike EU-a:

- Kao prvo, zbog prijašnjeg su sustava prometne mreže ili zastarjele – te zahtijevaju rekonstrukciju i održavanje – ili nepostojeće, kao što je slučaj u nekoliko zemalja Srednje i Istočne Europe. Autocesta u skladu s Europskim normama vrlo je malo i ne mogu pružati uslugu brzo rastućoj potražnji za prometom. Unatoč naporima, prometna mreža u programskom području, a posebno u državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, još je uvijek nezadovoljavajuća i zahtijeva značajna sredstva za proširenje.
- Kao drugo, čak u državama s naprednijim prometnim mrežama, kao što je Italija, neprekidno povećanje prometa smanjilo je učinkovitost autocesta.
- Kao treće, željeznička mreža na programskome području nije dovoljno razvijena. U nekim državama postoje učinkoviti sustavi koji pokrivaju dio njihovog područja, dok druge države imaju neučinkovite sustave željezničkog prometa. Prekidi na granicama vrlo su često razlogom ograničene učinkovitosti željeznice na transnacionalnoj razini.
- Kao četvrto, tradicionalna prijevozna linija Dunava (Koridor VII) danas se nedovoljno koristi, ali ima mnogo potencijala za razvoj. Bolje iskorištavanje Dunava kao međunarodnog prijevoznog plovnog puta značajno bi koristilo cijelome području, pružajući održivu alternativu cestovnom prijevozu s pozitivnim utjecajem na okoliš (smanjenje plinskih emisija, smanjenje cestovnog opterećenja, itd.) i na gospodarstvo riječnih lučkih gradova.
- Postojanje rijeka, kao što su Dunav, Tisza i Sava, kao i povezanih riječnih sustava te Jadranskog, Jonskog, Egejskog i Crnog mora otvara prilike za eksploataciju kombiniranih koridora kopno/voda.

¹⁵ Izvor: Opći uprava za promet i energetiku – Radna skupina za Pristup funkcionalnom bloku zračnog prostora za Jugozapadnu Europu (SEE FABA WG), Izvješće o prilikama za primjenu Pristupa funkcionalnom bloku zračnog prostora za Jugozapadnu Europu, veljača 2006.

Nacionalna i regionalna pristupačnost

Unutar posljednjih petnaest godina dogodile su se **brze prometne promjene**, cestovni promet je izrazito napredovao u svim državama; međutim, cestovna mreža nije uspjela nadoknaditi deficit uzrokovan brzim povećanjem opterećenja vozilima; nadalje, niti tehničko stanje niti kakvoća sporednih cestovnih mreža ne postižu razinu iz 1990. Unutarnja plovidba samo se neznatno povećala, djelomice zbog ratnih šteta i rušenja mostova, a djelomice zbog restrukturiranja gospodarstva.

U Jugoistočnoj Europi, isključujući Grčku, stupanj razvoja prijevoza pokazuje pad u smjerovima zapad-istok i sjeverozapad-jugoistok, temeljem na kakvoći i kapacitetu infrastrukture i usluge. Jugoistočna Europa daleko je iza brojki za EU-25 za nekoliko ključnih pokazatelja, kao npr. za **cestovnu infrastrukturu**.

Zemlje sudionice iz EU-25 i Hrvatska imaju povezane europske mreže autocesta, dok Srbija i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija imaju neposredne i neprekidne veze (kroz Mađarsku i Hrvatsku), dok Bugarska, Rumunjska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina te Albanija nemaju nikakve veze prema tim zemljama. Udio asfaltiranih cesta u regiji iznosi samo 76%, u usporedbi s 93% u EU 15. Ova niska brojka objašnjava se kakvoćom prijevoznog sustava u novim članicama EU-a (2007.), državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama. **Mreža autocesta** (po kriteriju gustoće) također je najrazvijenija u zemljama EU-25 i Hrvatskoj, nakon čega slijede Srbija i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija. S druge strane, autoceste koridori u Bugarskoj i Rumunjskoj imaju samo kratke, nevezane dionice; prilično ograničene glavne ceste s dvije razdvojene kolničke trake u Bosni i Hercegovini i Albaniji nemaju status autoceste. Broj je automobila više-manje isti kao i iznad (Izvor: Svjetska banka).

Kakvoća **željezničkog sustava** također je dosta slaba, gustoća željeznica toga sustava (33 km/km^2) je oko 2/3 gustoće za EU 25 (48 km/km^2). Gustoća je najviša u Mađarskoj, Slovačkoj i Austriji, a najniža u Albaniji i Grčkoj. Među novim članicama EU-a (2007.) i državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, Rumunjska i Hrvatska pokazuju podatke koji dosežu prosjek EU 25 (Izvor: Svjetska banka).

Otpremništvo tereta željeznicom nazadovalo je najviše u Bosni i Hercegovini, dok je prijevoz putnika željeznicom nazadovao većinom u Hrvatskoj i Albaniji. Usprkos činjenici da se promet na brojnim željezničkim linijama smanjio ispod ključne razine, samo je nekoliko linija eliminirano. **Brze željeznice** ne postoje (provedba dugoročnih planova za izgradnju tračnica između glavnih gradova s minimalnom brzinom od 200 km/h zahtijeva najmanje 20 do 25 godina), dok tračnice koje omogućavaju najveću brzinu od 160 km/h (koje se grade u nekoliko dijelova međunarodnih linija Transeuropskih/Paneuropskih koridora) čine samo 2 do 4% nacionalnih željezničkih mreža.

Nadalje, neke države smještene na moru dijele izazov osiguranja pristupačnosti (za putnike i teret) velikom broju malih otoka (većina kojih je rijetko naseljena) **obalnim prijevozom** (posebno Hrvatska i Grčka).

Gradski prometni sustav

Zbog njihove administrativne, gospodarske i kulturne funkcije, prometni sustav gradova od visoke je važnosti. Održivi gradski prometni sustav ključan je ako želimo istovremeno uzeti u obzir i rastuće zahtjeve mobilnosti stanovništva i uvjete kakvoće življenja i radnih prostora.

Studije Inicijative za gradski promet¹⁶ pokazuju da gradovi u tranzicijskim zemljama obično imaju urbane cestovne mreže, koje **nisu gusto razvijene**, kao što su to u gradovima smještenim u zemljama EU 15, a **postotak vlasništva automobila još je uvijek niži** u tim državama. Nadalje, te studije govore da je udio javnog prijevoza u gradovima nekih od novih država članica još uvijek **znatno viši** nego u gradovima zemalja EU 15. Smatra se mogućim da ograničeni cestovni prostor u gradovima služi kao svojevrsna mjera upravljanja potražnjom, koja – u kombinaciji s nižim postocima automobilskeg vlasništva – služi kao **poticaj za veći udio modaliteta javnog prijevoza do danas** (iako je obnova autobusnog voznog parka još uvijek manje redovita u tim gradovima nego u gradovima zemalja EU 15). Usprkos tome – zbog daljnjeg gospodarskog razvoja – može se pretpostaviti da će se, osim ako se to ne spriječi političkim mjerama, ovaj povoljan udio toga modaliteta približiti manje povoljnome trendu u gradovima zemalja EU 15.

Informacijski i telekomunikacijski sustav

Ozbiljan raskorak u kakvoći i količini telekomunikacijske infrastrukture te pristupa uslugama između pojedinih država i regija specifičan je za situaciju u programskom području.

Uz poboljšanje prometne infrastrukture i usluga, razvoj **telekomunikacija** mora uključivati izgradnju infrastrukture. Pristup znanju od visoke je važnosti u smislu strukturalne instalacije u vezi s konkurentnosti područja EU.

U smislu **telekomunikacijskih usluga i infrastrukture**, podaci također govore o velikim razlikama između zemalja EU 25 i Jugoistočne Europe. Primaran uzrok ovoga jaza niska je razina telekomunikacijske infrastrukture u državama kandidatkinjama, potencijalnim kandidatkinjama i trećim zemljama i u Rumunjskoj. U nekim državama, kao npr. u Rumunjskoj ili Moldaviji, raspoloživih telefonskih linija na 1000 ljudi upola je manje nego u EU (dok je broj mobilnih telefona po stanovniku u Rumunjskoj jedan od najviših u Europi).

Što se tiče udjela **korisnika Interneta**, situacija je još više polarizirana. Jugoistočna Europa ima u prosjeku 154 Internet korisnika na 1000 stanovnika, dok je brojka za EU 25 veća od dvostruke (322). Ovu se golemu razliku objašnjava niskom ili vrlo niskom razinom korištenja Internetom u državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama. Međutim, važno je napomenuti da među članicama EU jedino Austrija, Italija i Slovenija imaju visoke brojke korisnika Internetom. Podaci drugih država EU 25 za korištenje Internetom bliži su prosjeku Jugoistočne Europe nego prosjeku EU 25 (Izvor: Svjetska banka).

¹⁶ Izvor: Inicijativa za gradski promet (*Urban Transport Initiative*), godina druga, 2005.

2.6 Teritorijalna struktura

Karakteristika programskog područja regionalna je različitost, u smislu gospodarske moći, inovacije, konkurentnosti i pristupačnosti, između urbanih i ruralnih područja. Pored toga, utemeljenje novih država, a time i utemeljenje novih granica, poremetilo je postojeće obrasce političkih, gospodarskih, društvenih i kulturalnih odnosa.

Značajka Jugoistočne Europe su male države, ako uzmemo da 13 država ima stanovništvo manje od 11 milijuna ljudi. Postoji regije velikih država kao što je Italija i pogranične regije trećih zemalja kao što su Ukrajina, koje sudjeluju u ovome programu.

Uz to, postoje značajne **regionalne razlike** unutar programskog područja. Tu nalazimo neke od najbogatijih regija u Europi (npr. Beč, Lombardija), kao i najsiromašnije države i regije kontinenta (Moldavija i Albanija). Međunacionalne nejednakosti u novim državama članicama i zemljama izvan EU obično su u prosjeku više nego u starim članicama EU (EU 15), a iz više razloga, vezanih uz proces integracije i strukturalne promjene u ovim državama, te se nejednakosti također pojačavaju tijekom vremena.

Regije u kojima su smješteni glavni gradovi obično su **najjače regije** u državi, jer su tamo koncentrirane urbane funkcije. One su "žarišne točke" znanja (sveučilišta, visoko školstvo), kulturalnih zaklada, funkcija koje donose odluke u javnome i privatnom sektoru, prijevoznih i telekomunikacijskih usluga itd. Oni preuzimaju funkciju povezivanja, odlučivanja i kontrole, kao i glavnu ulogu u smislu inovacije i konkurentnosti. U nacionalnom kontekstu, to su najsnažnije regije u smislu rasta BDP-a i produktivnosti. Većina inozemnih izravnih ulaganja (u novim državama članicama EU i državama izvan EU) usmjerena je prema njima. S obzirom na konkurentnost regije u kojima su smješteni, glavni gradovi u povoljnom su položaju. Drugu najvišu razinu BDP-a po stanovniku nalazimo u većini regija država članica EU 15 i u zapadnim pograničnim područjima novih članica EU, državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama. S izuzetkom Albanije, najsiromašnije regije Europe danas su one na istočnoj i južnoj vanjskoj granici EU: u Moldaviji i u zapadnoj Ukrajini.

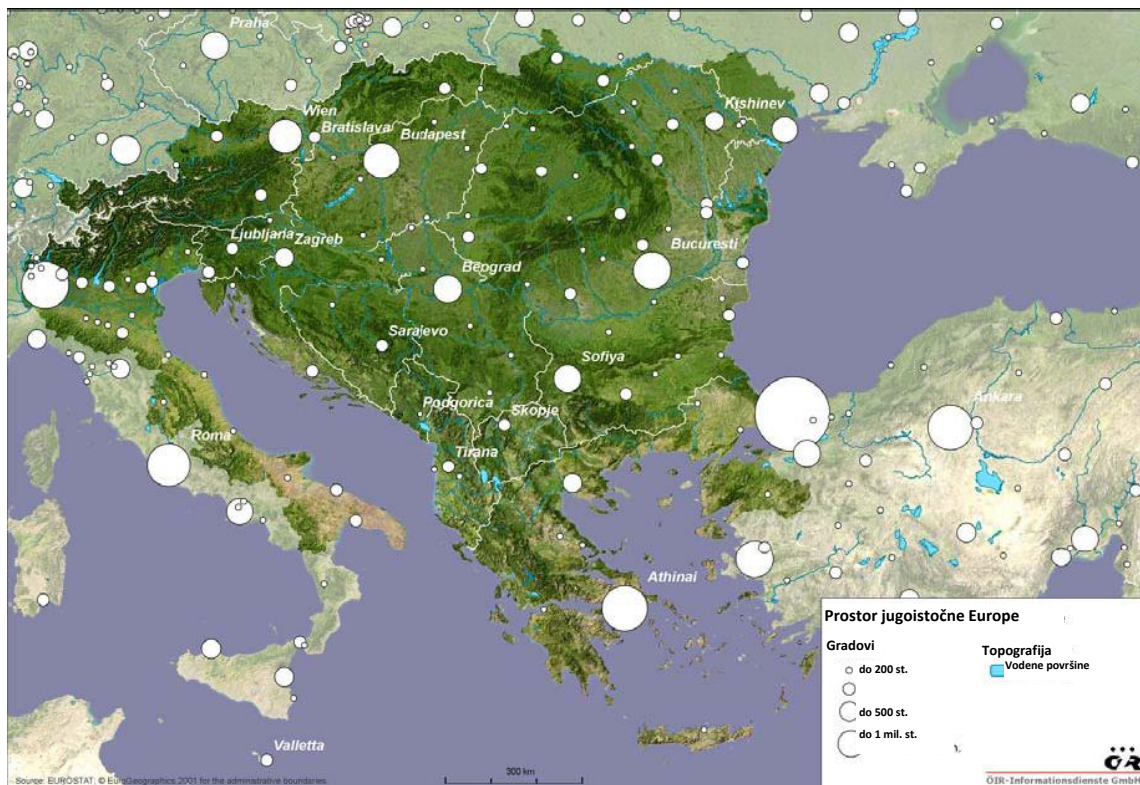
Urbani sustav¹⁷

Gustoća naseljenosti daje jasnu sliku stvarnog rasporeda naseljenosti u programskom području. Na državnoj razini, najgušće naseljeno područje nalazi se u Italiji (2005.: državni prosjek 191 st/km², u istočnoj Italiji 193 st/km²), a slijede je Slovačka, Mađarska i Albanija (109-110 st/km²). Na pod državnoj razini, stanovništvo je jasno koncentrirano u regijama u kojima su smješteni glavni gradovi te se s ovim trendom može se mjeriti samo još nekoliko drugih regija.

Programsko područje obilježavaju istaknute **urbane strukture**. U smislu stanovništva, najveća su urbana područja Atene, Budimpešte, Beča, Milana, Istambula, Bukurešta, Beograda, Sofije i Thessalonikija. Broj stanovnika manji od 1 milijuna imaju glavni gradovi Zagreb, Bratislava, Sarajevo, Ljubljana, Podgorica, Skopje, Tirana, ali i važni gradovi kao Bologna i Bari u Italiji; u Bugarskoj Plovdiv; Iasi, Timisoara i Constanta u Rumunjskoj; te Odesa u Ukrajini.

¹⁷ Ovo je poglavlje temeljeno na rezultatima projekata Urbanističke mreže za Središnju i Jugoistočnu Europu (*PlanNET CenSE*).

Karta 7: Gradovi u Jugoistočnoj Europi u 2006.

Izvor: EuroGeographics

U programskom je području prisutan **veliki broj raznovrsnih gradova**, koji mogu **voditi glavnu riječ u teritorijalnom policentričnom razvoju**. Metropolitanske regije, kao i veliki, srednje veliki te mali gradovi raspoređeni su ravnomjerno po području (vidjeti kartu). U programskom području nalazimo i policentrične i monocentrične strukture. Države kao Slovenija i Slovačka Republika potiču policentričnost kao tradicionalnu političku opciju, podupirući je raznim instrumentima. Također i u državama koje su policentrične, kao što su Austrija i Italija, ruralni su dijelovi snažno povezani s urbanim centrima, koji su stoga imućniji. Države kao što su Srbija, Crna Gora i Albanija imaju policentričnu mrežu, dosada bez potpore politike kroz administrativnu i političku decentralizaciju, pa su prema tome snažno centralizirane u funkcijskom smislu. Mađarska i Makedonija još uvijek su više-manje centralizirane u funkcijskom smislu i smislu pristupačnosti s određenim pomacima prema decentralizaciji, ali gospodarske djelatnosti i moć koncentrirani su u glavnim urbanim centrima. Rezultat ove tri mogućnosti očit je u ruralnim područjima, gdje zaseoci bez moći ili instrumenata brzo propadaju i suočavaju se s društvenim, gospodarskim i ekološkim izazovima. Ovdje je **policentrizam izložen riziku** zbog trenutnog teritorijalnog razvojnog obrasca u Europi. Do sada je samo ograničeni broj većih gradova u novim članicama EU i državama kandidatkinjama, odn. većinom glavni gradovi, imalo koristi od integracijskog procesa.

Stoga se smatra da je značaj **policentričnih politika i njihove provedbe od velike važnosti za europsku integraciju**. Svako promicanje i primjena policentričnosti ovisi o upravljačkoj moći relevantnih izvršnih institucija. U cilju primijene ili daljnjeg razvoja koncepta policentričnog razvoja na transnacionalnoj razini, presudno je uzeti u obzir vrlo različite načine implementacije na državnoj i regionalnoj razini, koje odražavaju vrlo različite sustave uprave i političke kulture u

državama sudionicama programa. **Nema izričite urbane politike** na državnoj razini u zemljama Jugoistočne Europe. U većini država, moć s obzirom na **prostorni razvoj** na državnoj razini **je slaba ili čak nepostojeća**.

Sve veća raznolikost funkcionalne međuovisnosti između gradova i njihove okolice zahtijeva **suradnju lokalnih samouprava** u polju mjesnog prijevoza, upravljanja otpadom, proizvodnje i upotrebe energije te zaštite okoliša. Kako bi se pružila podrška održivom urbanom (i ruralnom) razvoju, komplementarnost između gradova i okolice, gradova i regije ili među sličnim bliskih manjim gradovima ne bi trebala biti usmjerena samo na gospodarsku i infrastrukturnu problematiku, već i na sve urbane funkcije, na primjer kulturu, obrazovanje, znanje i socijalnu infrastrukturu.

Ruralne i rubne regije

Općenito, programska regija pokazuje relativno **visok udio neurbanog stanovništva** (36%), u usporedbi s prosjekom zemalja EU-25 (24%). Unutar grupe zemalja članica EU-a uočljiva je visoka razina ruralnih područja za Slovačku, Sloveniju, Rumunjsku i Grčku (postoje razlike između unutarnjih i primorskih regija) i za države zapadnoga Balkana, odn. Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju, Srbiju, Crnu Goru i Hrvatsku. Visoki udio ruralnih područja također se može pronaći u nekim (planinskim ili obalnim) dijelovima Austrije i Italije, gdje velik dio stanovništva živi u ruralnim i poluurbanim područjima (Izvor: Svjetska banka i procjena iz Eurostata SEED centralne regionalne baze podataka, OECD).

Niska razina urbanizacije u regiji pokazuje da gospodarstvo još uvijek u velikoj mjeri ovisi o poljoprivredi i da mogućnosti ostvarivanja koristi od (ponovnog) razvoja proizvodnje i širenja usluga nisu u potpunosti iskorištene. Također nam isti podatak ukazuje na činjenicu da veliki dio stanovništva možda **nema izravan pristup brojnim uslugama** koje su dostupne u gradovima. Zbog strukturalnog stanja, ruralna područja često se suočavaju sa sljedećim trendovima i problemima:

- Depopulacija i starenje ruralnog društva zbog procesa strukturalnih promjena, smanjenja poljoprivredne proizvodnje ili gubitka posla u glavnim granama
- Niži nivo pristupa i kvalitete osnovnih usluga i slabiji prodor ICT-ja u odnosu na urbanim područjima
- Snažna ovisnost o posebnim industrijama (poljoprivreda, ribolov, šumarstvo, rudarstvo)
- Nepovoljni uvjeti za diversifikaciju vezano uz financijske i ljudske kapacitete
- Rubni položaj i oskudna prometna mreža
- Visoka stopa nezaposlenosti i nepovoljna struktura nezaposlenog stanovništva
- Odljev mozgova
- Problemi sa stabilizacijom tehničke i socijalne infrastrukture
- Loša povezanost sa središnjim regijama

U programskom području postoje ruralne regije koji su razvile **relativno dobar konkurentski položaj u poljoprivredi ili turizmu** (npr. obalna područja (Sredozemlje i Crno more), planinska

područja (npr. Alpe, Karpati). Međutim, brojna ruralna područja još nisu uspjela ostvariti strukturalnu promjenu i imaju znatne gospodarske probleme, često zbog svoga perifernog položaja.

Ruralna područja koja doživljavaju pritiske, na primjer zbog gospodarskog rasta i širenja susjednih urbanih područja, moraju se **suočiti s velikim izazovima**, u smislu sve veće gustoće prometa, pritiska vezanih uz korištenje zemljišta i ekoloških opterećenja (buka, otpad...).

Ruralne regije **nisu ujednačena područja** u smislu razvojnih prilika i izgleda. Raznolikost ruralnog razvoja u programskom području jasno govori da prostorne razvojne strategije moraju uzimati u obzir mjesne i regionalne uvjete, karakteristike i zahtjeve. Novi poticaj može se očekivati od intenziviranja odnosa između (dominantnih) gradova i okolice (urbano-ruralni odnos). U policentričnom urbanom sustavu mali i srednji gradovi i njihove međuovisnosti tvore važna središta i veze, posebno za ruralne regije.

Pogranična područja

U prošlih 25 godina programsko je područje prolazilo kroz brojne političke i strukturalne promjene (kraj komunističkih režima, 3 kruga pristupanja EU-u 1995, 2004, 2007, rat u SFR Jugoslaviji), koje su temeljito promijenile političko lice područja. Danas unutar programskog područja postoje **vrlo različiti granični odnosi**: unutarnje granice EU-a, sa i bez schengenskog statusa, vanjske granice EU-a, dvostrane granice, iako će se status određenih granica u budućnosti mijenjati (npr. povećanje Schengena).

Brojna pogranična područja čine se raznolikijima od onih u EU 27. Dok neke države pokazuju poznati obrazac EU-25 rubnih, demografski i gospodarski manje imućnih pograničnih područja, u drugim su državama ti trendovi manje očiti, jer nekoliko pograničnih područja uživa u naklonosti glavnog grada koji je smješten blizu granice. (npr. Beč–Bratislava). Kao posljedica osnivanja novih država, stare i **ustaljene veze prekinute su i sada ih se mora obnoviti na novim temeljima**. Ponekad kada odvajanje nije prošlo mirnim putem, neprijateljstvo, nepovjerenje i mržnja čine dio baštine s kojom se ove države nose i kroz koju vide odnos sa svojim „novim” susjedima.

2.7 Dosadašnje iskustvo iz razdoblja 2000 – 2006¹⁸, suradnja u Jugoistočnoj Europi

Program za Jugoistočnu Europu oslanjat će se na iskustva stečena tijekom prethodnog programa za područje CADSES-a. Suradnja u ovome području započela je sredinom devedesetih, kada je **Program INTERREG IIC** (1997 – 1999) odigrao značajnu ulogu u uspostavljanju i poboljšanju mreže suradnje i pridonio boljem razumijevanju zajedničkih izazova i rješenja. Projekt pod programom nasljednikom, **Programom INTERREG IIIB** CADSES (2000 – 2006), mogu se oslanjati na ove temelje.

U skladu sa studijom ZTT-a iz listopada 2006, sredstva iz proračuna ERDF veća od 143 milijuna EUR (i 100 milijuna EUR nacionalnog sufinanciranja) dodijeljena su tijekom programskog razdoblja 2000 -2006. kako bi se podržala razrada **134 projekata CADSES-a**, unutar kojih je više od 1.600 projektnih partnera bilo uključeno u CADSES. **Broj partnera** u postojećem u razdoblju financiranja (2000 -2006) skoro je osam puta veći nego u prvom razdoblju financiranja, što znači da je ispunjen cilj stvaranja i poticanja transnacionalne suradnje, tijekom dva razdoblja financiranja CADSES-a.

Projektni partneri dolaze iz **svih 18 država** koje sudjeluju u programu CADSES. Većina partnera ima sjedište u starim državama članicama (vodi Italija, a prate je Njemačka, Austrija i Grčka). Među pet novih država članica EU-a, Mađarska i Poljska mogu se pohvaliti s najvećim brojem sudionika. Iz Bugarske, Rumunjske i Hrvatske – unatoč suočavanju sa administrativnim poteškoćama – sudjeluju sa značajnim brojem partnera.

Međutim, pred sudionike iz različitih država postavljaju se **različiti početni uvjeti** za transnacionalnu suradnju (uključujući institucionalni kapacitet/iskustvo, političke prepreke, itd). Iako proces proširenja i pristupna perspektiva za mnoge države znače ravnopravniji temelj, još uvijek se moraju izraditi odredbe kojima će se olakšati uključivanje transnacionalnih partnera.

Iskustvo u CADSES-u pokazalo je visoku motivaciju koju ometaju **istaknute administrativne prepreke**. Okviri IPA i ENPI¹⁹ definitivno će olakšati uključenje partnera iz zemalja koje nisu članice EU-a. Međutim mobilizacija partnera na više razina u zemljama EU-a također je presudna.

Prijedlozi projekata i studija CADSES-a naglašavaju važnost **projekata s višerazinskim pristupom** (tj. s vidljivim lokalnim/regionalnim rezultatom i učinak dodatan onome transnacionalnom), podrške razmjeni unutar projekata sa sličnim temama ili strukturama, sudjelovanja čimbenika u malim i srednjim gradovima, njegovanja suradnje među različitim međudržavnim zonama (tj. MedSpace, Crno more i posebno Central) te napretka od nižih struktura prema višima i razvoja integracijske zone, čak i ako se radi samo o ograničenom zemljopisnom području.

Najveći broj projekata (38%) bavi se **prostornim razvojem**, budući da su ostali projekti su raspodijeljeni relativno jednolično na problematiku **prometnog sustava** (19%), **prirodne i kulturne baštine** (19%) i **zaštite okoliša** (24%).

¹⁸ Izvor: Studija srednjoročne procjene Programa INTERREG-a za programsko razdoblje 2000-06; Srednjoročna procjena Programa INTERREG IIIB za CADSES, prosinac 2003; Radno izvješće – Nova srednjoročna procjena Programa INTERREG IIIB za CADSES, rujan 2005; Iskustvo sa radionica za suradnju istok-zapad u području CADSES, Leipzig listopad 2006; Projektna knjiga INTERREG IIIB za CADSES, listopad 2006; INTERREG – Procjena potreba, izradio INTERACT, veljača 2004.

¹⁹ **Europskom** instrumentu susjedstva i partnerstva

Studije i izvješća provođena u okviru strateških projekata²⁰ u području CADSES predlažu intenziviranje transnacionalne suradnje unutar **3 široke tematske grupe**:

- **Metropolitanska područja i policentričnost:** Ova se tematska grupa smatra visoko složenim pitanjem koje se bavi ulogom metropolitanskih područja, kao gusto naseljenih područja koja dominiraju gospodarskim rastom, inovacijom i znanjem, društvenim i demografskim trendovima, ruralno-urbanim odnosima i uključivanjem u transnacionalne i globalne gospodarske zone. Pitanju se može pristupiti kao području borbe protiv negativnih razvoja događaja („mono-kultivacija” u gospodarstvu i zapošljavanju, nagomilavanje kapitala, znanja i iskustva, širenje grada i segregacija, nazadovanje gospodarskih sektora), ili kao prilici za razvoj različitih i izdvojenih, ali i komplementarnih gradskih mreža, iskorištavanje razvojno-istraživačkih instalacija i potencijala te ustanova kao poveznica s većim transnacionalnim područjem. Posljednje, ali ne i manje važno, paralelno s gospodarskim i urbanističkim dimenzijama potrebno je naglasiti ulogu urbanih područja u čuvanju kulturne baštine, kao susretišta brojnih kulturnih pravaca.
- **Pristupačnost** putem prometnih i telekomunikacijskih mreža: Ova je grupa usmjerena na zahtjeve i potrebe postojeće infrastrukture, projekcije za nova ulaganja u infrastrukturu te kapacitete javnoga i privatnog sektora za osmišljavanje, provedbu, održavanje i upravljanje tim ulaganjima. Pristupačnosti se treba pristupiti ne samo u operativnom smislu, već također i u zemljopisnom. Zbog toga se mora naglasiti napredak veza sjever-istok i zapad-istok, zajedno s poboljšanjem regionalnih i sekundarnih mreža i upotrebom lučkih područja te njihove veze s dijelovima bez pristupa moru.
- **Zaštita okoliša i prirodnih bogatstava:** Obilježje područja CADSES velika je raznolikost prirodnih okoliša. Međutim, izvori problema prisutni su kroz cijelo područje. Prema tome, upravljanje vodama i obrada otpadnih voda, korištenje vodnih resursa u poljoprivredi, energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije, razvoj nekadašnjih industrijskih zemljišta i kontrola zagađenja, suburbanizacija, cestovni prijevoz, erozija i sve veća fragmentacija uređenih i zaštićenih područja te napokon potreba za transnacionalnom koordinacijom zakona o zaštiti i administrativnih odredbi zajedno sa svim gore navedenim.

Međutim, u razdoblju 2000. - 2006. sveobuhvatno prihvaćanje CADSES-a **nije bilo u potpunosti bez problema**. Neki od problema koji su se pojavili bili su zajednički problemima transnacionalne suradnje, drugi su bili svojstveni području. Tematska orijentacija CADSES-a imala je očitu podršku. Strategija je u nekim slučajevima bila **suviše opširna**, s premalo fokusa na proces proširenja i Europsku susjedsku politiku. Taj nedostatak usmjerenosti izazivao je neka pitanja, ali to nije utjecalo na privlačnost transnacionalne suradnje. To je očito iz velikog broja prijavljenih projekata (559 unutar 4 poziva) i odobrenih projekata. Međutim, **provedba programa** otkrila je **slabe točke**, koje bi trebalo uzeti u razmatranje. Evaluacije programa, radionice i konferencije, projektne knjige i povratne informacije od dionika mogu poslužiti kao vrijedan izvor dosadašnjeg iskustva.

Jedan od glavnih problema provedbe bio je zahtjev za **jasnoćom struktura**. Prema tome, uloga i zadatak Upravne direkcije, Zajedničkog tehničkog tajništva, Zajedničkog odbora za praćenje/Zajedničkog upravljačkog odbora te posebice Točke kontakta za CADSES (CCP) i transnacionalne točke kontakta za CADSES (TCCP) nisu uvijek jasne korisnicima. U nekim je slučajevima ove **nejasnoća oko uloga** popraćena **kašnjenjima** u programskom procesu (npr. odgode u finalizaciji Ugovora o potpori), što je utjecalo na kredibilitet transnacionalne suradnje.

²⁰ Vision Planet, PlanNet CenSE, ESTIA-SPOSE

Izravno vezana uz uloge uključenih tijela potreba je za **transparentnošću** u promidžbi programa i programskim priopćenjima, izradi i odabiru projekata. Jednostavan pristup značajnim dokumentima i informacijama o programskim zahtjevima i upravnim postupcima mogao bi značajno pomoći. Web stranica CADSES-a igrala je pozitivnu ulogu u tom smjeru, iako sa **zakašnjenjem**. Važnost „**Dopune Programa**” trebala bi biti naglašena u smislu novog programskog razdoblja, posebno vezano uz potrebu za jasnim ciljevima i napucima o prihvatljivosti u cilju kretanja prema konkretnoj provedbi.

Projektni partneri i dionici također su izrazili potrebu za **zajedničkim sredstvima**, na primjer priručnikom za pomoć pri izradi i provedbi projekata. Objavljivanje „Priručnika za procjenu” i Projektna knjige naišlo je na odobravanje. Nastajanje Priručnika za upravljanja projektom također je bilo pozdravljeno. **Mehanizme dobivanja povratne informacije od partnera** potrebno je daljnje razraditi, definitivno izvan obvezatnog Postupka izvještavanja (i svrhe), koji je potrebno bolje objasniti korisnicima. **Praćenje programa** trebalo bi moći pružiti što je ranije moguće smislene i korisne informacije.

U vezi Dodane vrijednosti Zajednice, utvrđene su neke zanimljive točke. Zahtjev za **vidljivim i konkretnim neposrednim rezultatima** bio je pitanje od interesa, posebno kada se tražila visokorangirana politička pomoć, koja nije uvijek raspoloživa. **Pristup od nižih struktura prema višima** izvorno zamišljen za CADSES, možda i **nije najbolje rješenje** za ovo područje. Potencijal CADSES-a u podizanju svijesti o Strukturnim fondovima u novim državama članicama i državama ne-članicama, promicanjem razvoja institucija i izgradnje njihovih kapaciteta te prijenosa znanja i iskustva, bio je donekle ograničen **povremenim nejasnoćama** oko neposrednih rezultata i rezultata.

U usporedbi s drugim transnacionalnim Programima, CADSES je prošao dosta dobro. U većini slučajeva sličnosti u ciljevima, postupcima i upravljačkim strukturama su očite. Međutim, za CADSES je početni **omjer država članica – država ne-članica** bio **4:14** i bili su prisutni **različiti institucionalni preduvjeti**. Zato se, u smislu učinkovitosti programa, također treba obratiti pažnju i na neravnotežu u sudjelovanju država i iskustva vodećih partnera (LP). Usporedba s Baltičkom pomorskom regijom mogla bi biti najsmislenija, ako uzmemo u obzir veliki broj država ne-članica prisutnih u oba programa i veličinu programskog proračuna. Izuzmemo li od različiti povijesni i politički kontekst, **definicija uloga te suradnja** između Upravne direkcije, Zajedničkog tehničkog tajništva te Zajedničkog upravljačkog odbora i Zajedničkog odbora za praćenje unutar Baltičke pomorske regije možda nudi neke praktične savjete.

3. SWOT i izazovi

3.1 Prednosti, slabosti, prilike i prijetnje

Rezultati socio-ekonomske analize sažeti su u sljedećoj SWOT analizi i formiraju most prema programskoj strategiji (globalni i specifični ciljevi, utvrđivanje prioriteta i osi).

Prednosti	Slabosti
Raznolika gospodarska strukturu i dinamičan razvoj	- Postojanje neravnoteža unutar programskog područja - različite ekonomske nejednakosti kao element odvajanja. (npr. gospodarske razlike uz EU vanjskim granicama, između starih i novih članica država i zemalja kandidata, unutar zemalja, urbani-ruralnim, centar-periferija)
Lokacijska prednosti - važno sjecište između Sjeverne i zapadne Europe i Dalekog i Bliskog istoka Snažne i uspješne kapitalne regije kao nositelji gospodarskog rasta	Depopulacija i migracije kao posljedica strukturne promjene i nestalih radnih perspektiva, Niska razina R & D ulaganja u privatnom i javnom sektoru i nestalih R & D koncepte i / ili implementacija (osobito u nekim zemljama kandidatima) Slaba dostupnost i loša kvaliteta osnovnih usluga (prijevoz, informacije, telekomunikacije) uopće i posebno u zemljama kandidatima, ali i u ruralnim / rubnim područjima
Snažan policentrični sustav i vodeća uloga malih i srednjih gradova	Zaostaje u kvaliteti i količini visoke razvijene infrastrukture (željeznice, cesta, vodeni način, zračni prijevoz, telekomunikacije) i nedovoljno održavanje postojeće prometne infrastrukture
Visoki potencijal radne snage	Kvaliteta prirodnih dobara (npr. voda, tlo, zrak, bioraznolikost) i povećanje zagađenja
Prisutnost sveučilišta i istraživačkih instituta s visokom razinom internacionalizacije i širokom ponudom obrazovnih ustanova dobro razvijena R & D infrastruktura u središnjim regijama Postojeće strategije po definiciji TEN i Pan-Europskih koridora Pristup do mora, važnost luka velikog kapaciteta	Niska razina iskorištavanja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti Neadekvatno upravljanje i nedostatak očuvanja i poboljšanje prirodnih i kulturnih dobara Nedovoljna koordinacija u zaštiti od i sprečavanje prirodnih katastrofa Proces Izgradnje institucija zaostaje (kandidati i treće zemalja)
Rijeke pogodne za prijevoz tereta, Dunav, kao važan međunarodni unutarnji plovni put	Vrlo spora izgradnja i modernizacija pan-europskih koridora, zbog manjka financijskih sredstava
Široko biološke raznolikosti i obilje prirodnih resursa visoke ekološke vrijednosti	

Prilike	Prijetnje
Bolji pristup (urbanim) uslugama i informacijama kroz tehnološki napredak i europske integracije Mobilnost radne snage kroz članstvo u EU i usklađivanje Dinamične FDI aktivnosti Intenzivni trgovinski odnosi među susjednim zemljama i regijama Održivi turizam R & D infrastruktura i (transnacionalna, regionalna) prijenos znanja Proces Internacionalizacije gospodarstva, obrazovanja i istraživačkog sustava Kvalificirani ljudski resursa kao osnova za promicanje poduzetničkih vještina Izgradnja i nadogradnja Pan-europskih koridora (u skladu s TEN mrežom) Razvoj intermodalnog transporta i logistike i strateški važna pozicija jugoistočne Europe ekoloških prometnih sustava i potencijal unutarnjih plovni putova (npr. Dunav) za održivi međunarodni prijevoz Koordinacija međunarodnih / nacionalnih / regionalnih interesa Izgradnja kapaciteta i jake institucije	Proces depopulacija, gubitak gospodarske baze i pogoršanje socijalne nejednakosti i izolacija perifernih regija Postojanje puno pograničnih područja s povijesnim opterećenja Pad i starenje stanovništva s pritiskom na tržišta rada, socijalne i zdravstvene usluga Povećanje procesa pod-urbanizacije uzrok povećanja aktivnosti s negativnim utjecajem na okoliš Socijalne segregacije, zbog ekonomskih problema, migracije, nedostatak ili nedovoljna integracija etničkih manjina Odgođena integracija zajedničkih tržišta Niska prilagodljivosti radne snage na nove zahtjeve potencijalnih poslodavaca Nepodudarnosti u prihodima i razini distribucije - snažan rast gospodarskih i razlika u dohotku među regijama, stanovništvom Odljev mozgova - migracije kvalificirane radne snage / i obrazovanih osoba Visoka gustoća i povećanje prometnih tokova (urbana područja, transnacionalne rute ...) Vrlo spora izgradnja i modernizacija Pan-Europskih koridora, zbog manjka financijskih sredstava Nedostatak suradnje između donositelja odluka Odvajanje i proturječnost međunarodnih / nacionalnih i regionalnih interesa Tehnološki rizici i rizici od prirodnih opasnosti

3.2 Izazovi za područje suradnje

SWOT analiza nudi širok i detaljni pregled nad **najvažnijim prednostima i slabostima područja te nove mogućnosti i alarmantne prijetnje** koje utječe na programsko područje. Ipak velika i raznolika područja poput Jugoistočne Europe može biti samo neznatno istaknuta u jednoj SWOT analizi.

No, čak i kada se koristi vrlo gust i kompaktan SWOT program izazov je iznaći neki **ključne izbore**. Program transnacionalne suradnje Jugoistočne Europe ne može riješiti sve probleme. Resursi se moraju koncentrirati u području s jasnom transnacionalnom dimenzijom (kao što su inovacije, okoliš, pristupačnost kao i urbani i regionalni razvoj) i gdje transnacionalna suradnja može napraviti koristi na području suradnje.

Jedinstvenost područje suradnje je naglašeno u više navrata. Program Jugoistočne transnacionalne suradnje predstavlja prepoznatljivu priliku za sve koji sudjeluju, države i regije da reagiraju na strateške izazove koji se ne rješavaju ili ne mogu se rješavati unutar drugih programa i inicijativa. Ti strateški izazovi su:

- Ubrzanje **integracija** na svim razinama
- Korištenje teritorijalnog kapitala kako bi se olakšala **konkurentnost i inovacije**
- Prevladavanje ograničenja nametnutih od strane nacionalnih barijera da se zaštiti i poboljša **okoliš**
- Koordinirano poboljšanje **pristupačnosti**
- Zajednička djelovanje za uravnotežene **teritorijalne strukture**.

U sljedećim odlomcima ilustrirano je tih **pet strateški izazova**.

Integracija

Jugoistočna Europa se sastoji od **široke mješavine zemalja**. Koncentrirane su stare i nove države članice EU, zemlje kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje i treće zemlje. Razlike među njima su očite. Ovo područje široke različitosti, različitih kultura, jezika i različitih religija suočava se sa brojnim izazovima socijalne, ekonomske i političke naravi. Neki od najbogatijih i najsiriromašnijih regija kontinenta zovu programsko područje svojim domom. Neki od njih su zone mira, prosperiteta i suradnje već desetljećima, dok su drugi tek nedavno prešli preko previranja posljednjih 20 godina.

Unatoč razlikama, sve države i regije su spojene u **univerzalnu viziju europskih integracija**. Države članice su okrenute prema potrebi da prodube svoju integraciju u EU strukturi i koriste mogućnosti koje im se nude za. Kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje kanaliziranje svoje napore u ispunjavanju kriterija za ravnopravno članstvo, stabilizaciju i razvoj bilateralnih odnosa.

Procesi europskih integracija nudi se svakoj zemlji sa nizom alata i mogućnosti financiranja. Postoji visoka koncentracija regija Cilja 1 i povezanih strukturnih fondova za podršku, dok se Instrument pretpristupne pomoći koristi u nečlanicama na način da je u vezi sa instrumentima regionalne politike EU. Korištenje programa za transnacionalnu suradnju u ta dva područja je presudno.

Osim strukturnih fondova postoje i druga područja za transnacionalne djelovanja. Jugoistočna Europa jedno je od **najbrže rastućih područja u Europi**, unatoč **velikim razlikama i uznemirujućoj nedavnoj prošlosti**. Bitno je izbjeći **nove podjela**, koji su više ekonomske nego političke naravi. Trenutno brzo **prekidanje suradnje** je vidljivo osobito u državama s rastom ekonomskih razlika, selektivnog ulaganja i odljeva mozgova. Transnacionalna suradnja, a ne fondovi za preusmjeravanje postojećih trendova mogu napraviti značajan doprinos **preorijentaciji uzoraka suradnje i motivaciji za zajedničko djelovanje**. Postoji jedinstvena prilika za sve aktere na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini za integraciju u mreže i zajednički razvoj kao odgovora na probleme koji su im nametnuti.

Konkurentnost i inovacije

Zahtjev za povećanjem konkurentnost i inovacija je **prisutan u svakodnevnoj raspravi** o regionalnom razvoju. Međutim, Jugoistočna Europa rijetko je povezana sa ta dva pojma. Postoje **velike "bijele točke" u inovaciji mentalnog krajolika** u programskom području. Područje prolazi kroz fundamentalnu promjenu obrazaca proizvodne i gospodarenja nakon promjena 1990. Neke regije, posebno glavni gradovi su se dobro prilagodili novim izazovima, dok se drugi pokušavaju preorijentirati.

Međutim, **glavne komparativne prednosti** programskog područja su **privremene prirode**. Niska cijena rada, smanjeni porezi i sustav subvencija te ne mogu trajati vječno. Kombinacija količine i kvalitete raspoložive dobro obrazovane radne snage, razvoj javne svijesti i restrukturiranje gospodarstva **jedino jamči rast i integraciju** na svjetskim tržištima u dugom roku.

Područje je izazov za rješavanje zahtjeva za konkurentnost i inovacije u dvije dimenzije:

- Zemljopisne dimenzije, odnosi se na selektivnu koncentraciju kapaciteta, ulaganja, radnu snagu i infrastrukturu u određenim geografskim područjima, osobito na zapadnom obuču.
- Razlike u institucionalnoj konfiguraciji, kvalifikaciji ljudskih resursa, mobilizaciji i umrežavanju postojećih institucija i razvoju kritične mase na strani ponude i potražnje

Okoliš

Jugoistočna Europa je **dom široke raznolikosti krajolika, ekosustava i vrsta**. Velik broj zaštićenih područja, potencijal za upošljavanje, ekološki prihvatljivih tehnologija i sredstva za budući gospodarski i društveni razvoj su jake točke područja. Međutim, okolišu prijeti **veliki broj čimbenika** kao što su onečišćena područja, rizici od prirodnih i ljudskih katastrofa, prijetnje zalihama vode, krčenje šuma i erozije tla. Također globalne pojave, kao što su **globalne klimatske promjene** će utjecati na područje što uzrokuje suše, poplave i šumske požare.

Međunarodna zajednice i EU su temu "okoliš" stavili u središte agende političkog i regionalnog razvoja. U jugoistočnoj Europi izazov ima tri dimenzije:

- Suočavanje s naslijeđem iz prošlosti zbog baštine nametnute regiji nakon 1945.
- Reagiranje na mogućnosti koje nadolaze (npr. obnovljive izvore energije, nadzorne tehnologije, turizam) i pripremanje na novonastale prijetnje (npr. klimatske promijene)
- Koordinacija aktivnosti između fragmentirane političke okoline

Pristupačnost

Programsko područje ima značajnu ulogu u europskoj transportnoj mreže, djeluje kao most između sjevera, juga, istoka i zapada Europe. Postojeće mreže ne **mogu držati korak s porastom potražnje i sve zahtjevnijim standardima**. Veliki broj instrumenata i koncepata kao što su TEN i Pan-europskih prometni koridori prelazi područje. Međutim, **mogućnosti su pod-optimalno**

iskorištene zbog manjka koordinacije ili nedostatka know-how. Osim toga dostupnost mreže nudi značajne prednosti susjednim područjima, bez širenja koristi u regijama. Posljednje, ali ne i najmanje važno, dostupnost je temeljna na ekološkoj dimenziji, koju treba uzeti u obzir pri planiranju i interveniranju.

Pristup intervencijama mora uzeti u obzir sljedeće parametre:

- Potreba za koordinacijom kroz nacionalne i regionalne granice te kroz instrumente i fondove
- Interesni kompromis između nacionalnih, regionalnih i lokalnih dionika za razvoj prometnih mreža u skladu s politikama razvoja i aglomeracije
- Integracija kontinentalnih područja i pomorskih zona
- Korištenje informacijskih tehnologija²¹ i multi-modalnih platformi kao alternativa fizičkoj pokretljivosti i cestovnom prijevozu.

Teritorijalna struktura

Područje karakterizira opsežan i uravnotežen obrazac naseljavanja. Međutim, ti obrasci se **brzo mijenjaju** kako glavne regije jačaju, pojedine zone gomilaju ljude resurse i kapital i veliki broj regija i manja centara upada u spiralu pada i degradacije. Regionalne razlike uvjetovane gospodarskom moći, inovacijama, konkurentnosti i pristupačnosti između urbanih područja i ruralnih područja su značajke područja. Osim toga, pojava novih zemalja, a time i uspostavljanje novih granica je uznemirilo već postojeće obrasce političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih odnosa.

Osim utjecaja između regija i metropolitanskih područja, centri i periferije se suočavaju s **hitnim problemima** unutar svojih granica. Visoka koncentracija aktivnosti i ljudskih resursima u samim gradovima uzrokuje urbane raštrkanosti, segregacije i opterećivanja okoliša i infrastrukture. S druge strane područja u opadanju nemaju sredstva za održavanje njihovog statusa i naslijeđene infrastrukture čime ulaze u začarani krug.

Urbana područja su mjesta gdje se gospodarske aktivnosti, kulturni napredak, inovacije i znanje privlači i generira. Transnacionalna suradnja je potrebna zbog stanja mozaika u području zbog velikog broja centara i njihovih funkcionalnih odnosa. Intervencije se moraju kretati u dva smjera:

- Horizontalno, odnosi se na razvojne perspektive centara i regija između njih
- Okomito, adresiranje problema u urbanim područjima i zajednički pristupi za njihovo rješavanje.

²¹ Informacijske i komunikacijske tehnologije

4. Programska strategija

4.1 Ciljevi i prioritetne osi programa suradnje

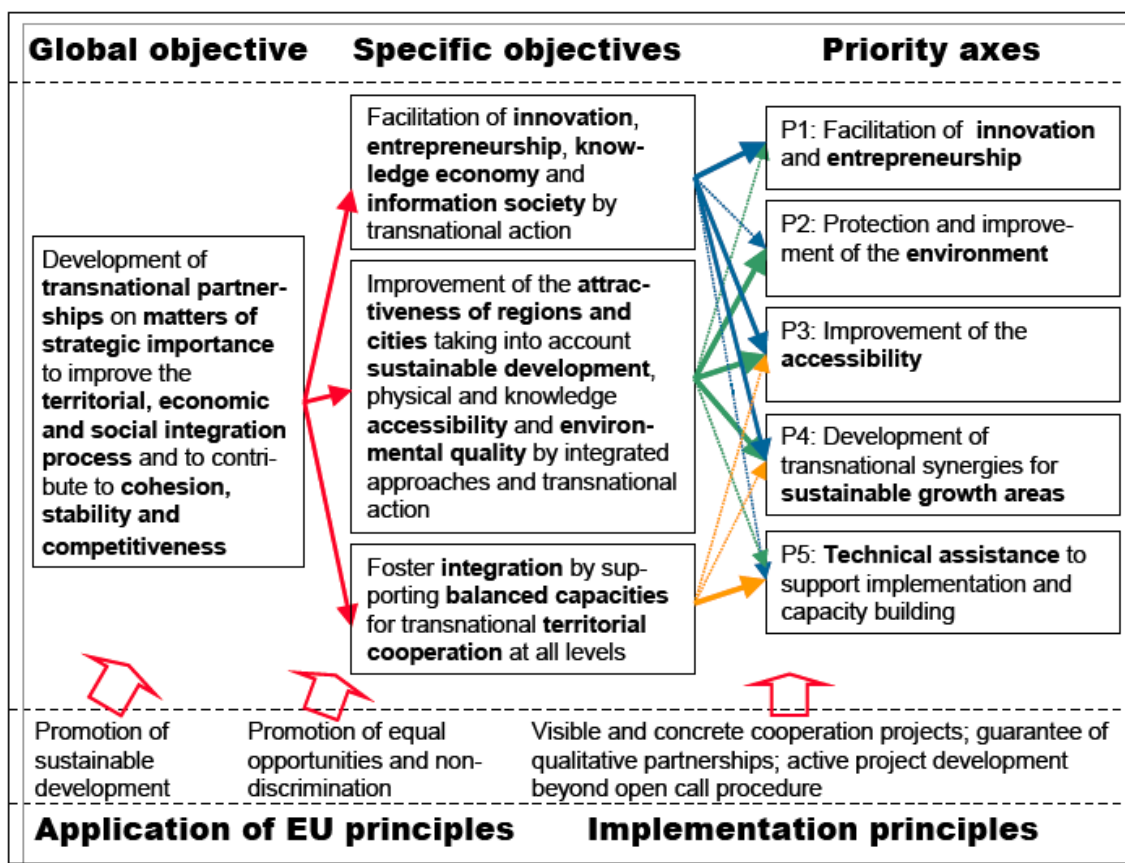
Programska strategija rezultat je interakcije sljedećih elemenata:

- **Strateških odluka EU-a**, kao su navedene u Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji (2006/702/EZ),
- **Posebni potreba i izazova** područja suradnje, odn. Jugoistočne Europe, kao što je prikazano u analizi i SWOT analizi ovoga dokumenta,
- **Opsega i ograničenja** Cilja 3. Programa transnacionalne suradnje, kako su izloženi u odnosnim propisima (npr. Uredba br. 1080/2006).

Ovi elementi oblikuju obris strategije i određuju postavljanje **općih i konkretnih ciljeva te pripadajućih prioritetnih osi operativnog programa**.

Programska strategija strukturirana je u obliku **jednog općeg cilja, tri konkretna cilja i implementacijska načela**, koji će biti postignuti implementacijom **pet prioritetnih osi**.

Slika 1: Logički dijagram ciljeva programa i prioritetnih osi

Opć

Napredak međ
partnerstava ve
problematiku o
važnosti, u cilju
procesa teritorij
gospodarske i s
integracije te pr
koheziji, stabiln
konkurentnost

Promicanje odr
razvoja

Primje

„Programska strategija” donosi **dosljednu zajedničku teritorijalnu strategiju** za područje suradnje u Jugoistočnoj Europi, koja pojašnjava glavne ciljeve i prioritetne osi koje je potrebno provesti.

Opći cilj programa:

Program će razvijati **transnacionalna partnerstva u pitanjima od strateške važnosti** za poboljšanje **procesa teritorijalnog, gospodarskog i socijalnog uključivanja** te pridonijeti **koheziji, stabilnosti i konkurentnosti**.

Opći je cilj u skladu sa Strateškim smjernicama Zajednice o strateškom fokusu Programa transnacionalne suradnje, sa svrhom rješavanja potrebe za **stabilnošću** područja suradnje u Jugoistočnoj Europi te se nadovezuje na dosadašnja iskustva iz razdoblja 2000-2006.

Jugoistočna Europa **predstavlja jedinstven krajolik za jačanje uključivanja, konkurentnosti te stoga i teritorijalne povezanosti**. Taj prostor predstavlja najraznolikije, najheterogenije i najsloženije područje transnacionalne suradnje u Europi i obuhvaća 17 država (ili njihovih regija).

Cilj teritorijalne povezanosti postavlja uvjete političkog odgovora na rješavanje pitanja **konkurentnosti i uključivanja**. Te dvije politike ne smiju biti protuslovne, već komplementarne, u cilju **teritorijalnog povezivanja** programskog područja

Konkurentnost se postiže iskorištavanjem i razvojem gospodarskih snaga i mogućnosti uz korištenje teritorijalnih središta i razvijanje polova razvoja.

Uključivanje se postiže uklanjanjem prepreka slobodnom kretanju, izgradnjom mreža i jačanjem uzajamnog djelovanja i suradnje.

Navedene definicije politike **blisko su povezane**. Korištenje gospodarskih snaga zahtijeva razvoj uzajamnog djelovanja i suradnje, korištenje teritorijalnih središta podrazumijeva uklanjanje prepreka, dok jačanje polova razvoja pretpostavlja umrežavanje svih značajnih dionika, pod uvjetom da žele djelovati na integriranim svjetskim tržištima.

Politike konkurentnosti i uključivanja **razilaze se** kod pitanja **teritorijalne povezanosti**. Teritorijalna se povezanost postiže smanjivanjem regionalnih različitosti, usklađivanjem cjelovitih sektorskih politika i ostvarivanjem dodane vrijednosti u usporedbi s očekivanim rezultatima provedbe pojedinih programa i inicijativa. Drugim riječima, teritorijalna povezanost Jugoistočne Europe **više je od pukog zbroja** svih državnih i regionalnih politika regija i država sudionica.

Program usvaja **pristup zajedničkog izazova**, usmjeravajući se **prije svega na tematska pitanja, a ne samo na zemljopisni pristup**. U skladu sa zahtjevima članka 6. Uredbe ERDF-a (1080/2006), Program utvrđuje strateška tematska pitanja (predmete od strateške važnosti) koja su značajna za područje suradnje i koja će se rješavati višerazinskim transnacionalnim postupcima. Ta tematska pitanja podrobno su razrađena do konkretne **razine područja djelovanja**.

Učinkovita transnacionalna suradnja na čitavom programskom području može se postići isključivo promicanjem partnerstava s **jasnim višerazinskim i tematskim pristupom** koja će rezultirati visoko kvalitetnim transnacionalnim projektima strateškog karaktera usmjerenima na rezultate i značajnima za programsko područje.

Kao druga posljedica ovoga pristupa, Program također – ali ne isključivo – podržava napore usmjerene, i s jasnim pozitivnim utjecajem, na veća **transnacionalna zemljopisna područja**, kao što su porječja, prometni koridori ili policentričan razvoj. Ovo je posebno važno za Program budući da transnacionalna zemljopisna područja mogu biti od izrazitog značaja sa združeni gospodarski, društveni i ekološki razvoj, ali u pravilu nisu postavljena za ciljeve drugih programa, primjerice programa prekogranične ili međuregionalne suradnje.

Gore spomenuta **pitanja od strateške važnosti** koja je potrebno riješiti sažeta su u Konkretnim ciljevima programa:

Posebni cilj Programa 1:

Program će omogućiti **inovacije, poduzetništvo, gospodarstvo utemeljeno na znanju i informacijsko društvo** putem konkretnih akcija i vidljivih rezultata.

Ovaj cilj predstavlja osnovu čiste "strategije ubrzanja" koja kombinira i ojačava snage i mogućnosti Jugoistočne Europe na način definiran u SWOT analizi. Cilj je u skladu s Prioritetom 2 Strateških smjernica Zajednice.

Konkretni cilj programa 1 snažno je – ali ne isključivo – povezan s Prioritetnim osima 1, 3 i 4.

Argumenti za Konkretni cilj programa 1 su sljedeći:

- Zahtjeve Lisabonske agende (u kontekstu EU) treba provesti u svim europskim programima;
- Komparativna prednost mnogih zemalja Jugoistočne Europe su "niske plaće". Ta će prednost za nekoliko godina nestati. Neophodno je ulagati u inovacije;
- Temeljne istraživačke institucije postoje i pružaju obrazovanje na zadovoljavajući način. Međutim, ako ne postoje nikakve odgovarajuće mogućnosti zapošljavanja, visokokvalificirani kadar će napustiti regiju;
- U urbanim centrima postoje polovi razvoja. Treba ih njegovati. Regija ima najveću stopu rasta na tom području; ulaganja u inovacije će pomoći održati tu razinu;
- Slaba i nerazvijena informacijska infrastruktura i infrastruktura znanja u području je suočena sa stalno rastućom potražnjom. Stoga intervencija u tom smjeru može napraviti izravnu i vidljivu razliku u razvoju područja;
- Istraživanje, tehnologija i inovacijska ulaganja snažno su polarizirana u zapadnom dijelu programskog područja, mehanizme širenja treba promicati kroz transnacionalne aktivnosti;
- Programsko je područje obilježeno mnogim malim državama. Inovacija zahtijeva određenu kritičnu masu (kapital, ljudski kapaciteti, znanje, mreže). To se teško može postići u pojedinačnim državama, stoga se preporučuju transnacionalni postupci.

Posebni cilj Programa 2:

Program će povećati **atraktivnost regija i gradova** uzimajući u obzir **održivi razvoj**, fizičku **pristupačnost**, **dostupnost** znanja te **kakvoću okoliša** kroz integrirane pristupe i transnacionalne aktivnosti.

Ovaj cilj pruža uravnoteženu kombinaciju razvoja i očuvanja putem elemenata za strukturiranje, stabiliziranje i sprječavanje koji se izravno bave slabostima i prijetnjama utvrđenima u SWOT analizi. Ovaj cilj u skladu je s prioritetom 1 Strateških smjernica Zajednice.

Konkretni cilj Programa 2 primjenjuje se prvenstveno u Prioritetnim osima 2, 3 i 4.

Sljedeći su **argumenti** za konkretni cilj Programa 2:

- Europski trendovi pokazuju da su regije i gradovi atraktivni kada nude dugoročno osigurane mogućnosti zaposlenja i kvalitetu življenja. U programskom području atraktivne regije nalaze se uglavnom na rubu područja dok u središtu postoje vruće točke s vrlo izraženim gospodarskim, društvenim i ekološkim problemima. Trenutačni su polovi razvoja prenatrpani, potencijalna područja rasta moraju ponovo definirati svoju ulogu, a manji centri propadaju. Ovi se problemi ne mogu rješavati samo na nacionalnoj razini. transnacionalne aktivnosti poduprijet će nacionalne ili regionalne strategije;
- Uravnotežena raširenost područja konkurentnog rasta u području uz snažne unutrašnje i vanjske funkcionalne odnose koji se smatraju nužnim preduvjetom za rješavanje regionalnih različitosti. Promicanje policentričnog razvoja stoga zahtijeva i dobro raspoređena, snažna čvorišta i dinamičke tokove i interakcije između njih. Oni ne smiju biti ograničeni samo na gospodarsko polje. Budući da se čvorišta razvijaju i rastu na kulturnim raskrižjima, kulturna razmjena i promicanje kulture trebaju biti aktivan element;
- Razvoj i rast ovisni su o učinkovitoj vezi s europskim i globalnim tržištima. Na primjer, morska područja okružuju programsko područje; no, postoje slabe veze između luka i područja okruženih kopnom. Iskorištavanje obalnih područja i luka presudno je za uključivanje na globalno tržište;
- U sektoru okoliša primjećuju se glavne promjene. Ukupno zagađenje smanjeno je zbog opadanja industrije, no, izvori zagađenja i vruće točke postaju sve brojniji i izmiču kontroli. Predviđeni gospodarski rast i povezana stopa potrošnje zahtijevaju djelovanje. No, učinkovitost djelovanja ograničena je ako se djeluje samo na nacionalnoj razini budući da zagađenje ne prestaje na granicama;
- Područje karakterizira veliki broj manjih država s rascjepkanom infrastrukturom, isprekidanim mrežama i prirodnim bogatstvima koja se pružaju diljem nekoliko država. Pod takvim okolnostima nužno je transnacionalno djelovanje koje može pružiti okvir za koordinaciju.

Posebni cilj Programa 3:

Program će poticati **integraciju** podržavanjem **uravnoteženih kapaciteta za transnacionalnu teritorijalnu suradnju na svim razinama**.

Ovaj cilj obuhvaća osnovnu potrebu za razvojem strateških aktivnosti u zemljopisnom području, koje karakteriziraju različiti uvjeti okvira za transnacionalne, višerazinske, međusektorske i provedbene oblike suradnje. Cilj je postići unaprijeđene i uravnotežene uvjete okvira za transnacionalnu suradnju u svim regijama sudionicama Jugoistočne Europe. Uvjeti okvira uključuju aktivnosti podizanja svijesti, izgradnju zajedničkog identiteta i razvijanje metodologije i sredstava za utvrđivanje mogućnosti prostora. Ovaj cilj u skladu je sa Strateškim smjernicama Zajednice (poglavlje 2.5. transnacionalna suradnja).

Konkretni cilj Programa 3 primjenjuje se prvenstveno - ali ne isključivo- u Prioritetnoj osi 5.

Sljedeći su **argumenti** za konkretni cilj Programa 3:

- Za razliku od drugih programa, područje suradnje karakteriziraju **krajnje različitosti** koje produbljuju razlike između država članica i trećih zemalja. Razvoj kapaciteta za transnacionalnu suradnju postaje **cilj po sebi** koji zahtijeva posvećivanje posebne pozornosti popratnim aktivnostima.
- **Glavni izazovi** u programskom području obuhvaćaju fragmentiranu administraciju, neodređenu ulogu potencijalnih dionika, ograničen značaj dosadašnje transnacionalne suradnje i otežanu provedbu zbog mnoštva regulativnih okvira.

Ciljevi Prioritetnih osi

Globalni i konkretni ciljevi operativnog programa primjenjuju se kroz **pet prioritetnih osi**. Ove prioritetne osi na različit način doprinose konkretnim programskim ciljevima. .

Prioritetne osi 1, 3 i 4 će doprinijeti olakšavanju **inovacija, poduzetništva, ekonomiji znanja i informacijskom društvu** kroz intervencije u inovacijske mreže, okruženje i okvirne uvjete, kroz rješavanje "digitalnog jaza" na transnacionalnoj razini i kroz razvoj sinergija metropolitanskih područja kao **primus locus** za postizanje Specifičnog programskog Cilja 1.

Prioritetne osi 2, 3 i 4 će posebno pridonijeti programskom cilju 2 poboljšanje **privlačnosti regija i gradova** uzimajući u obzir **održivi razvoj**, fizička **pristupačnost** i dostupnost znanju **te kvalitetu okoliša** kroz intervencije u upravljanju vodama, zaštiti okoliša, sprečavanju rizika, upravljanju zaštićenim područjima i resursima, koordinaciji razvoja, dostupnosti mreža i kroz zajedničke pristupe problemima i potencijalima rasta i metropolitanskim područjima.

Posljednje, ali ne i najmanje važno, Prioritetu 5 je cilj uravnoteženje kapaciteta za transnacionalnu teritorijalnu suradnju na svim razinama, kao što je izraženo kroz Specifični programski Cilj 3.

Konačno prioriteta su u skladu s tematskim područjima iz članka 6., Reg. (EZ) br. 1080/2006 i uklapaju se u Strateške smjernice Zajednice o koheziji (2006/702/EC), što se tiče teritorijalne dimenzije kohezijske politike.

Prioritetna os 1 „Olakšavanje inovacija i poduzetništva” posebno će pridonijeti budućem razvoju Jugoistočne Europe kao mjesta inovacije. Konkretni je cilj prioritetne osi 1 olakšati inovaciju, poduzetništvo i gospodarstvo utemeljeno na znanju te poboljšati integraciju i gospodarske odnose u području suradnje.

Konkretni cilj prioritetne osi 1 može se postići ostvarivanjem operativnih ciljeva koji obuhvaćaju razvoj tehnoloških i inovacijskih mreža, promicanje okoline koja omogućava inovativno poduzetništvo i poboljšanje uvjeta okvira za inovaciju.

Prioritetna os 2 „Zaštita i poboljšanje okoliša” pridonijet će poboljšanju uvjeta okoliša i boljem upravljanju zaštićenim i ostalim prirodnim/poluprirodnim područjima. Konkretni je cilj prioritetne osi 2 ukloniti ograničenja koja nameću nacionalne prepreke, predvidjeti buduće ekološke opasnosti i prilike i razvijati zajedničko transnacionalno djelovanje za zaštitu prirode i ljudi.

Konkretni cilj prioritetne osi 2 može se postići ostvarivanjem operativnih ciljeva koji obuhvaćaju integrirano upravljanje vodama, sprječavanje poplava i upravljanje poplavama, sprječavanje ekoloških rizika, upravljanje prirodnim bogatstvima te promicanje učinkovitosti resursa i energetske učinkovitosti.

Prioritetna os 3 „Poboljšanje pristupačnosti” posebno će pridonijeti poboljšanju pristupačnosti lokalnih i regionalnih sudionika europskim mrežama. One uključuju fizičku infrastrukturu i pristup informacijskom društvu. Konkretni je cilj prioritetne osi 3 promicati koordiniranu pripremu za razvoj pristupnih mreža i podržavati multimodalnost.

Konkretni cilj prioritetne osi 3 može se postići ostvarivanjem operativnih ciljeva koji obuhvaćaju koordinaciju u promoviranju i planiranju primarnih i sekundarnih prometnih mreža i upravljanju njima, razvoj strategije za rješavanje „digitalnog jaza” i poboljšanje uvjeta okvira za multimodalne platforme.

Prioritetna os 4 „Razvoj transnacionalnih sinergija za područja održivog rasta” pridonijet će uravnoteženoj i policentričnoj strukturi programskog područja. Konkretni je cilj prioritetne osi 4 razvijati i primjenjivati integrirane strategije rješavanjem s jedne strane visoke koncentracije gospodarskih, ekoloških i društvenih problema i problema u upravljanju koji utječu na gradska područja i regionalne sustave naselja, i s druge strane prihvaćanjem prilika koje donose optimizacija dane policentrične strukture i iskorištavanje kulturnih vrijednosti za razvoj područja rasta.

Prioritetna os 4 prikazuje konkretni međusektorski karakter koji snažno povezuje gospodarska, ekološka, društvena i upravljačka pitanja.

Konkretni cilj prioritetne osi 4 može se postići ostvarivanjem operativnih ciljeva koji obuhvaćaju izazove presudnih problema koji utječu na gradska područja i regionalne sustave naselja, promicanje uravnotežene strukture atraktivnih i dostupnih područja rasta i promicanje kulturnih vrijednosti kao sredstva razvoja.

Prioritetna os 5 „Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnje kapaciteta” pridonijet će nesmetanoj provedbi programa te istovremeno omogućiti programskim tijelima, dionicima, predlagačima projekata i krajnjim korisnicima potpuno iskorištavanje prilika koje posebice pružaju cilj 3 Europske teritorijalne suradnje i transnacionalna suradnja.

Konkretni je cilj prioritetne osi 5 **poduprijeti provedbu** programa i povećati kapacitet institucija i korisnika u programskom području.

Konkretni cilj prioritetne osi 5 može se postići ostvarivanjem operativnih ciljeva koji obuhvaćaju osiguranje temeljnog upravljanja za provedbu programa i popratnih aktivnosti u cilju podupiranja stvaranja i provedbe visokokvalitetnih, rezultatima usmjerenih transnacionalnih projekata i partnerstava.

Predviđena sredstava po prioritetnim osima

Sustavnost ciljeva programa, unutarnja koherentnost programa i golema različitost programskog područja zahtijevaju **uravnoteženu raspodjelu** raspoloživih sredstava. Predviđena sredstva navedena u tablici odražavaju ravnotežu između interesa sudionika programa i okvira Kohezijske politike EU-a.

Tablica 4: Predviđena sredstva za prioritetne osi

Priority axes	Budget share (ERDF funds, rounded numbers)
P1: Olakšavanje inovacija i poduzetništva	21,3%
P2: Zaštita i poboljšanje okoliša	27,4%
P3: Poboljšanje pristupačnosti	21%
P4: Razvoj transnacionalnih sinergija za područja održivog rasta	24,3%
P5: Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnje kapaciteta	6%

Tablica 5: Sustav ciljeva

Globalni programski ciljevi	Specifični programski ciljevi	Ciljevi prioritetnih osi (povezani rezultati su navedeni u kvantifikaciji)	Operativni ciljevi (podudaraju se s područjima intervencije, primjeri aktivnosti su definirani u svakom Aol)
Program suradnje razvijat će međudržavna partnerstva u pitanjima od strateške važnosti za poboljšanje procesa teritorijalnog, gospodarskog i socijalnog uključivanja te pridonijeti koheziji, stabilnosti i konkurentnosti	1. Međudržavnim djelovanjem program suradnje olakšat će inovaciju, poduzetništvo, gospodarstvo utemeljeno na znanju i informacijsko društvo 2. Program suradnje povećat će atraktivnost regija i gradova uzimajući u obzir održivi razvoj, fizičku pristupačnost i dostupnost znanja te kakvoću okoliša kroz integrirane pristupe i međudržavne aktivnosti 3. Program suradnje poticati će integraciju podržavanjem uravnoteženih kapaciteta za međudržavnu teritorijalnu suradnju na svim razinama	P1: Olakšati inovaciju, poduzetništvo i gospodarstvo utemeljeno na znanju te poboljšati integraciju i gospodarske odnose u području suradnje (<i>P1 „Olakšavanje inovacija i poduzetništva”</i>)	1. Razviti tehnološke i inovacijske mreže u određenim područjima 2. Razviti okolinu koja omogućava inovativno poduzetništvo 3. Poboljšati uvjete okvira i postaviti temelje za inovaciju
		P2: Ukloniti ograničenja koja nameću nacionalne prepreke, predvidjeti buduće ekološke opasnosti i prilike i razvijati zajedničko međudržavno djelovanje za zaštitu prirode i ljudi, (<i>P2 „Zaštita i poboljšanje okoliša”</i>)	4. Poboljšati integrirano upravljanje vodama i sprječavati rizike od poplava 5. Poboljšati sprječavanje ekoloških rizika 6. Promicati suradnju u upravljanju prirodnim bogatstvima i zaštićenim područjima 7. Promicati energetske učinkovitost i učinkovitost resursa
		P3: Promicati koordiniranu pripremu za razvoj pristupnih mreža i podržavati multimodalnost (<i>P3 „Poboljšanje pristupačnosti”</i>)	8. Povećati koordinaciju u promoviranju i planiranju primarnih i sekundarnih prometnih mreža i upravljanju njima 9. Razviti strategije za rješavanje „digitalnog jaza” 10. Poboljšati uvjete okvira za multimodalne platforme
		P4: Razvijati i primjenjivati integrirane strategije rješavanjem s jedne strane visoke koncentracije gospodarskih, ekoloških i društvenih problema i problema u upravljanju koji utječu na gradska područja i regionalne sustave naselja, i s druge strane prihvaćanjem prilika koje donose optimizacija dane policentrične strukture i iskorištavanje kulturnih vrijednosti za razvoj područja rasta (<i>P4 „Razvoj međudržavnih sinergija za područja održivog rasta”</i>)	11. Rješavati presudne probleme koji utječu na gradska područja i regionalne sustave naselja 12. Promicati uravnoteženu strukturu atraktivnih i dostupnih područja rasta 13. Promicati korištenje kulturnih vrijednosti za razvoj
		P5: Poduprijeti provedbu programa i povećati kapacitet institucija i korisnika u programskom području (<i>P5 „Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnje kapaciteta”</i>)	14. Osigurati temeljno upravljanje za provedbu programa 15. Provoditi popratne aktivnosti u cilju podupiranja stvaranja i provedbe visokokvalitetnih, rezultatima usmjerenih međudržavnih projekata i partnerstava

4.2 Provedbena načela

Program će podržati ekonomsko-društveni proces integracije kroz poticanje **konkretnih i vidljivih projekata međunarodne** teritorijalne suradnje sa **visokom kvalitetom partnerstva** na svim prioritetnim osima.

U tu svrhu program oblikuje **specifične zahtjeve** vezane za stvaranje vidljivih i konkretnih projekata suradnje, pro-aktivni razvoj projekta ("targeted calls ") putem procedure otvorenih poziva (open calls), ocrtavajući moguće aktivnosti i jamstvo kvalitetnih partnerstva.

Ovo poglavlje ima za cilj pružanje:

- **Pomoći prijaviteljima** projekata i
- Pomoći tijelima odgovornim za **odabir projekata**.

4.2.1 Vidljivi i konkretni projekti suradnje

Za razliku od EU-a glavnih programa i ciljeva teritorijalna suradnja često pati zbog **nedodirljivosti i neodređenosti rezultata i outputa**. Gledajući **outpute uspješnih CADSES projekata**, postaje jasno da programsko područje zahtijeva provedbu **zajedničke konkretne akcije s rezultat-orijentiranim pristupom**, a ne isključivo s naglaskom na razmjenu iskustava i umrežavanje. **Politika kohezije Zajednice** utjelovljena kroz strukturne fondove i kohezijski fond, instrumente pretpristupne pomoći i **Europsku politiku susjedstva** nudi sveobuhvatni okvir u tom smjeru.

Iako vrijednost razmjene iskustava i umrežavanje ostaje na snazi, **tematsku suradnju u određenim područjima** treba dodatno poticati. "**Proces recenzija**" mogao bi pomoći ovom aspektu, pogotovo **tijekom generacije projektnih ideja** i tokom **razrade projektnih prijedloga**. Takav proces može jamčiti kvalitetne "**bottom-up**" projekte sa jasnim transnacionalnim naglaskom na programskom području.

Projekti će proizvoditi **korisne, primjenjive i prenosive outpute**, priprema ulaganja i ostvarivanje konkretnih primjera malih ulaganja u infrastrukturu kao opipljiv dokaz učinkovitosti metodologija i strategije na transnacionalnoj razini.

Spomenuto zahtijeva visoku kvalitetu partnerstva i **višerazinski pristup** aktivnostima. Na transnacionalnoj razini gotovo ne postoje administrativne vlasti i vrlo je malo transnacionalnih politika. Program djeluje kao moderator za nadležne nacionalne i regionalne aktere da se razviju partnerstva i premoste transnacionalne jaz. Obično nema transnacionalnih medija, dok su lokalni akteri usmjereni na svoje usko radno okruženje. Stoga na lokalnoj razini projekti moraju uključivati kompetentne partnere koji mogu imati važnu ulogu, a koji mogu proizvesti output sa jasnim i vidljivim utjecajem. Program stoga treba usmjeriti na projekte koji omogućuju da se slijedi višerazinski pristup uključujući različite perspektive na istu temu.

Za tu svrhu transnacionalni program suradnje South East Europe nudi široku lepezu mogućnosti suradnje. Postoje neka ograničenja nametnuta od strane cilja 3 i dostupnosti programskih sredstava. Međutim, generatori projekata i predlagatelji projekata imaju mogućnost predložiti točnu kombinaciju aktivnosti da ostvare pojedinačne ciljeve projekta, a time pridonese i ciljevima programa na svim razinama.

Projekti mogu uključivati **aktivnosti kao što su** umrežavanje i razmjena informacija, studija i operativnih planova, izgradnju kapaciteta, promotivne akcije, usluge namještanja, priprema i vođenje ulaganja predloženih iz transnacionalnih strateških koncepata, uključujući i ulaganja u infrastrukturu ako je to primjereno i opravdano.

Očito je da **nijedna od tih aktivnosti** ne može poslužiti ciljevima programa sama **zasebno**. Ove vrste aktivnosti su uvijek **samo indikativne**. Program Transnacionalne suradnje South East Europe i generirani projekti su **vođeni ciljevima**.

Zadatak svakog podnositelja zahtjeva za projekt i svih predloženih intervencija je predstaviti **odgovarajuću kombinaciju aktivnosti**, koja će proizvesti vidljive outpute, osigurati ispunjenje predloženog projektnog cilja i doprinijeti ciljevima programima.

Međutim, **vidljivost nije samo projektno orijentirana**. To zahtijeva aktivno uključivanje programskog **nadzornog sustava**, koji mora biti u stanju proizvesti značajne i sveobuhvatne rezultate.

Nadalje, u **tijeku procesa evaluacije** na razini Odbora za praćenje (MC) predviđeno je od samog početka za osiguravanje odgovarajućeg upravljanja i provedbe programa od strane odbora.

4.2.2 Kvaliteta partnerstva

Partnerstva bi trebala:

- Uključivati najmanje tri zemlje programskog područja, od kojih je jedna država članica EU (detalji su navedeni u poglavlju 7.2.2 "Odabir projekata").
- Vođena ciljevima
- Provedbeno orijentirana
- Relevantna, imati potrebnu "kritičnu masu"
- Imati mogućnost upravljanja transnacionalnim partnerstvima, a također kompetentna za postizanje ciljanih tematskih rezultata
- Skloni zajedničkom učenju i interakciji, promicanju informacijskih tokova i imaju volju za rješavanjem konflikata.

Iskustvo je pokazalo da **ne postoji univerzalna definicija dobrog partnerstva**. Priroda svakog projekta i cilja postavlja zahtjeve za partnere. Proces orijentirani projekti će imati koristi od međusektorske participacije. Strateški projekti zahtijevaju višerazinski pristup, uključujući glavne donositelje odluka da se suoče s relevantnim pitanjima i predlože uspješna rješenja. Svi projekti

imaju koristi od uravnotežene nacionalne zastupljenosti (npr. neravnoteže partnerstva uključuju općinu iz jedne države i Ministarstvo iz druge države i to treba izbjegavati). Konačno partnerstva trebaju biti **velika koliko se zahtijeva** da se postignu ciljeve projekata ali **što manja** kako bi ostala pogodna za rukovođenje i fleksibilna. Partnerstva ne trebaju biti umjetno "napuhana", jasno navodeći razlike između partnera, članova i mreže ciljne skupine.

4.2.3 Proaktivni razvoj projekata kroz procedure "otvorenih natječaja"

Glavni način provedbe programa je objavljivanje **otvorenim natječajima**. U tim pozivima transnacionalne suradnje potencijalni korisnici mogu dostaviti svoje prijedloge u skladu s prioritetnim osima programa i daljnje detaljne informacije o specifičnim pozivima. Razvoj od dna prema vrhu projektnih ideja mora biti ohrabren i podržani od strane programa.

Dodatno i kao odgovor na potrebu jačanja programa strateški karaktera i njegova vidljivost i konkretne napore, program dodaje **stratešku top-down komponentu** ciljane pozive ("targeted calls ") za tzv. mainstream bottom-up uključivanje aktera. Naime, Program potiče i aktivno vodi razvoju brojnih transnacionalnih projekata, koji su od strateške vrijednosti programskim partnerima.

Generiranje strateških projekata i definiranje pitanja od velike važnosti uklapa se u ulogu predloženu za prioritetnu os 5 za tehničku pomoć. Općenito programi transnacionalne suradnje predstavljaju određeni izazov za tehničku pomoć. **Čini se da će Jugoistočna Europa biti najzahtjevnija među njima, posebno s obzirom na sposobnost i iskustvene razlike između korisnika i dionika** u generiranju predviđenih strateških projekata. Osovinski aspekti su publicitet i komunikacija, projektno generiranje i selekcija projekata. Tehnička pomoć nudi **alate** (npr. tematski seminari) za olakšavanje i pripremne aktivnosti.

Pored općih uvjeta koje su gore navedeni od **"top-down projekata"** Očekuje se da će:

- Napraviti izvanredan doprinos u ostvarivanju programa i ciljeva prioritetnih osi u skladu sa provedbenim načelima i primjenom načela Europske unije
- Nositi se s tematskim pitanjima od velike važnosti za područje suradnje
- Doprinijeti integraciji prostora (npr. suradnja metropolitanskih područja)
- Biti od iznimne važnosti za političku agendu u području suradnje u Jugoistočnoj Europi
- Uključiti strateška partnerstva koja okupljaju ključne aktere sa kapacitetima za ostvarivanje, kao što će i iskoristiti rezultata projekta
- Povezivanje programa sa drugim programskim područjima, prvenstveno Srednjoeuropski prostor, Alpski Prostor, Crnomorski i Mediteranska prostor (npr. kroz prostorne istraživačke mreže)

Detaljniji opis nalazi se u **poglavlju 7.2 "Razvoj i odabir projekata"**.

4.3 Primjena načela EU

Ovo poglavlje se odnosi na načela EU, prema članku 16 i 17 Opće uredbe i opisuje kako će se program slijediti ove horizontalne ciljeve.

4.3.1. Princip: Promicanje održivog razvoja

U skladu s **člankom 17 Opće uredbe**, Operativni program odgovara na opći cilj zaštite i poboljšanja okoliša kao što je navedeno u članku 6. Ugovora. Od projekata se očekuje aktivno rješavanje šire brige za okoliš treba doprinijeti realizaciji **Strategije održivog razvoja EU**.²²

U relevantnim područjima, projekt će dodatno razmotriti načela politike Zajednice o zaštita i unapređenju prirodnog nasljeđa i biološke raznolikosti, kao i povezanih izmjena i dopuna, kao što je **Flora-Fauna-Habitat direktiva** (92/43/EEC), direktiva o **Pticama** (79/409/EEC) **NATURA 2000** i ekološki sustav.

Razvoj u programskom području Jugoistočne Europe se odvija u vrlo osjetljivim područjima. Kao načelo horizontalne održivosti mora biti dio svih prioriteta. Posebne točke pozornost odgovaraju na pitanje jesu li aktivnosti suočeni s različitim zahtjevima korisnika. Održivi koncepti se osobito traže i provode u regionalnom i okolišnom razvoju, daljnji razvoj nacionalnih i parkova prirode, ali i u sektoru aktivnosti, npr. turizam, slobodno vrijeme, tehničkoj infrastrukturi (energija). Načelo održivosti ima za cilj pružiti relevantne uvjete za razvoj živućih generacija, bez smanjenja mogućnosti razvoja za buduće generacije. Da bi se došlo do ove točke, moraju se uzeti u obzir tri dimenzije održivosti - zaštita okoliša, ekonomska i socijalna dimenzija.

- Održivost okoliša znači prijateljsko korištenje prirodnih resursa, poboljšanje kakvoće okoliša, zaštita biološke raznolikosti i sprječavanje rizika za ljude i okoliš
- Ekonomska održivost znači stvaranje gospodarskog sustava usmjerenog budućnosti i povećanje gospodarske sposobnosti i sposobnosti za inovacije
- Socijalna održivost znači socijalnu ravnotežu, pravo na ljudski život i sudjelovanje stanovništva u politici i društvu

U kontekstu programu to bi značilo da sve predviđene radnje poštuju tri dimenzije održivosti. Sveukupna Struktura ciljeva i prioriteta pokazuje izravne poveznice na te dimenzije, obraćajući se zaštiti i unapređenju okoliša, promicanju gospodarskog sustava, usmjerenog budućnosti, koji se temelji na znanju i inovacijama i podcrtavanju društvene jednakosti i sudjelovanju javnosti.

Održivost podrazumijeva: ravnomjerniji razvoj regija

Ovaj cilj podrazumijeva da područja koja su manje preferirana npr. u smislu pristupačnosti i gospodarskih struktura moraju biti uključena u proces modernizacije, što će pridonijeti smanjenju

²² Izvješće komisije za Vijeće i Europski parlament na pitanje Strategije održivog razvitka
Sažetak: operativna platforma. Bruxelles, 13. prosinac 2005, COM (2005) 658 konačna v.

regionalnih razlika u dugoročnoj perspektivi. Uravnotežen policentrični razvoj, bliske veze između gradova i njihovih zaleđa.

Održivost podrazumijeva: Poboljšano regionalno upravljanje i uključenost

Poboljšano upravljanje intervencijama. To znači uključenje svih relevantnih dionika, promicanje veće uloge lokalnih vlasti, stjecanje prava koordinacije između teritorijalnog i tematskih prioriteta i poticanja dobrog planiranja i prakse upravljanja.

4.3.2 Princip: Promicanje jednakih mogućnosti i nediskriminacija

Ugovorom iz Amsterdama 1999. usvojeno je rodno osviještena politika kao jedan od glavnih zadataka Zajednice - neravnoteže treba ukinuti i podržati jednake mogućnosti za muškarce i žene. **Članak 16. Opće uredbe** propisuje da države članice i Komisija moraju voditi brigu o jednakim mogućnostima za muškarce i žene i nediskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije primjenom Europskih fondova. Štoviše, u svakom slučaju javne potrošnje mora se osigurati da se ocijeniti utjecaj izdataka na jednake mogućnosti i nediskriminaciju, a ako je potrebno, aktivnosti trebaju biti prilagođene.

Provedba aktivnosti u skladu s europskim i nacionalnim politikama jednakih mogućnosti i nediskriminacije. Stati na kraj diskriminaciji i postići jednake mogućnosti među spolovima je zadatak politike - uvođenje načela ravnopravnosti spolova je strategija za to. Jednake mogućnosti nisu zasebna tema, to je osnovni princip za svaku pojedinu aktivnosti. Po uključivanju jednakih mogućnosti za sve koncepte i aktivnosti trebala bi se postići ravnotežu i pravednost u društvu.

U kontekstu Jugoistočne Europe to bi značilo da svi prioriteti nude alate i mogućnosti za poboljšanje njihove situacije diskriminiranih skupina, dok se u području jednakih mogućnosti sprečavaju ili smanjuju negativna kretanja (puno ekonomsko i društveno sudjelovanje nacionalnih manjina). Ovi elementi su cijenjeni u svim prioritetnim osim odnoseći se na participaciju i dostupnost za sve te promicanje uključivanja svih građana u razvojne procese

4.3.3 Princip: Supsidijarnost

Načela supsidijarnosti je namijenjeno kako bi se osiguralo da se odluke donesene na razini osiguraju optimalnu učinkovitost i utjecaj i istodobno što je moguće bliže građanima i da se konstantno provjerava što su napravili i da li je djelovanje na razini Zajednice opravdano u svjetlu mogućnosti na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. U kontekstu programa to bi značilo da se problemi počnu rješavati, a projekti se razvijaju na razini na kojoj je dodana vrijednost zajamčena i lokalne ili nacionalne rješenja nisu učinkovitiji od akcije poduzete na transnacionalnoj razini. Prioriteti programa nude praktična sredstva za osnaživanje civilnog društva, promicanje sudjelovanja lokalnih i regionalnih vlasti za jačanje transnacionalnih veza.

4.4 Kvantifikacija ciljeva

ERDF regulativa (posebno članak 12. (4)) naglašava potrebu za opisivanjem ciljeva svake prioritetne osi pomoću ograničenog broja pokazatelja za **outpute i rezultate**. Za sve prioritetne osi treba postaviti kvantificirani ciljeve putem ograničenog skupa indikatora za **mjerjenje postignuća** programskih ciljeva.

Zbog ograničenih financijskih sredstava i opsega ograničenja moguće aktivnosti unutar Cilja 3 programa transnacionalne suradnje, očito je da će rezultati programa uglavnom biti nematerijalne prirode, u nekim slučajevima materijalna ulaganja mogu biti prikladna i opravdana. Program suradnje nikada neće biti zamjena za programe konvergencije i konkurentnost, koji su više orijentirani ulaganju i proizvode koji imaju više vidljive i mjerljive neposredne outpute i rezultate. Tako će u slučaju transnacionalnog programa suradnje rezultati biti teže mjerljivi u odnosu na programe konvergencije i konkurentnost.

Unatoč ovim ograničenjima, skup rezultata i pokazatelja rezultata razvijen je za mjerenje postignuća programa suradnje. Pokazatelji outputa i rezultata razvijeni su zajedno sa specifičnim ciljevima prioritetnih osi uzimajući u obzir operativne ciljeve od područja djelovanja i zajednički minimalni ključni pokazatelji koje zahtijeva Komisija.²³

Operativni program sadrži samo **podskup outputa i pokazatelja rezultata**, koji su ex-ante kvantificirani. **Cijeli set** indikatora bit će razvijen u zasebnom dokumentu (Programski Priručnik). Cijeli set pokazatelja služi **za interno upravljanje programom** i tvori prijeko potreban temelj za **izvješćivanje i komunikacijske potrebe** da programska postignuća načini **vidljivim** programskim partnerima i široj javnosti. Puni set pokazatelja nije dio operativnog programa.

Ex-ante kvantifikacija **ciljanih outputa** temelji se na **dva parametra**: raspodjeli ERDF sredstava po prioritetnim osima i procijenjenoj prosječnoj veličini projekta (1,5 milijuna eura sredstava ERDF).

²³ Novi programski period, 2007 – 2013: Metodološka radna knjiga, radni dokument br. 2, 1 June 2006

Tablica 6: Podskup ex-ante kvantificiranih pokazatelja OUTPUT-a za operativni program

	Target 2007-2015	izvor podataka
Pokazatelji za prioritetne osi		
Prioritetna os 1: Ukupan broj projekata kako bi se olakšalo inovacija i poduzetništva	29	monitoring
Prioritetna os 2: Ukupan broj projekata zaštite i poboljšanja okoliša	36	monitoring
Prioritet 3: Ukupan broj projekata za poboljšanje pristupačnosti	37	monitoring
Prioritetna os 4: Ukupan broj projekata za razvoj transnacionalne sinergije za održivi rast područja	28	monitoring
Ukupan br. Projekata P1-P4	130	Zbroj
Indikatori koji pokazuju stupanj suradnje		
- Broj projekata povezanih s samo dva od sljedećih kriterija: zajednički razvoj, zajednička provedba, zajednički odabir osoblja, zajedničko financiranje	0	monitoring
- Broj projekata povezanih s samo tri od sljedećih kriterija: zajednički razvoj, zajednička provedba, zajednički odabir osoblja, zajedničko financiranje	104 (80%)	monitoring
- Broj projekata povezanih s četiri od sljedećih kriterija: zajednički razvoj, zajednička provedba, zajednički odabir osoblja, zajedničko financiranje	26	monitoring

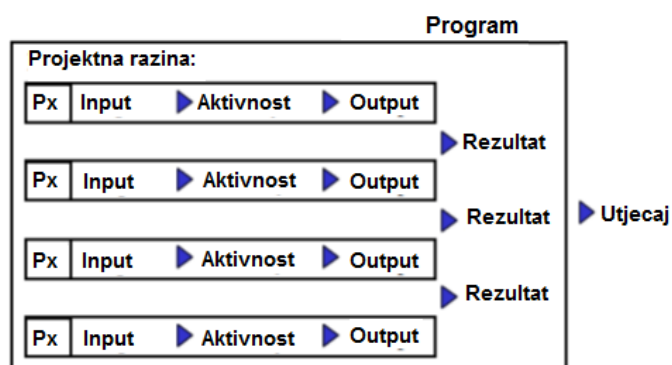
Potpuni popis output pokazatelja (koji nije dio operativnog programa) može sadržavati izlazne pokazatelje koji se odnose na **sve prioritetne osi** i područja djelovanja (uključujući tehnička pomoć) i **horizontalne** output pokazatelje koji odražavaju obilježja projekta, načela strateške provedbe, outpute projektnih aktivnosti, javnu svijest. Svi relevantni pokazatelji bi trebali biti **uključeni u obrascima za prijavu i izvještajima**.

Definicija i generiranje rezultata

Rezultati su generirani kroz outpute projekata u sklopu programa. Za razliku od toga pokazatelji utjecaja odnose se na dugoročne posljedice programa i izvan su kontrole menadžmenta programa. Dakle, pokazatelji utjecaja nisu uključeni u program.

Pokazatelji rezultata su povezani s **operativnim ciljevima** koji odgovaraju jednom područja djelovanja. Stoga ukupno **13 pokazatelja rezultata** je definiran za prioritetne osi 1 do 4, koji će biti ex-ante kvantificirati.

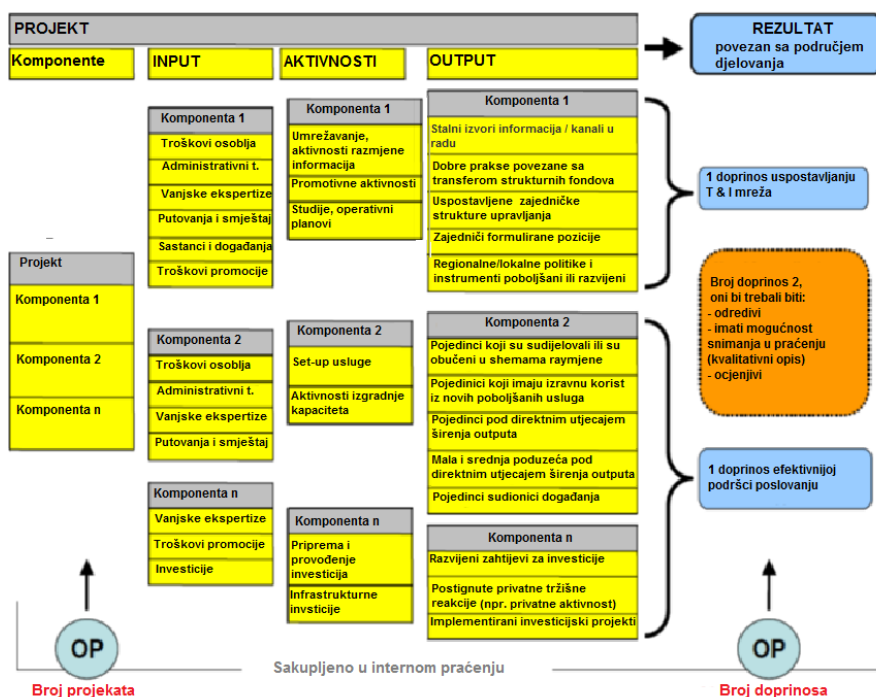
Slika 2: Definicija rezultata po intervencijskoj logici

Da se ilustrira **generiranja** rezultata: Projekti se obično sastoje od **komponenti**. Ove komponente se odnose na **inpute**, kao što su različite vrste troškova (npr. troškovi osoblja). Troškovi se odnose na **aktivnosti** (npr. umrežavanje, razmjena informacija djelatnosti, studije, obuka). Aktivnosti generiraju **outpute** (npr. stalni izvori informacija/kanali u radu, zajednički formuliranim pozicijama, obučeni pojedinci ili sudjelovanje u shemi razmjene). I - izvan opsega projekta – outputi generiraju rezultate. Rezultati odražavaju operativne ciljeva područja djelovanja. Jedno komponente ili snop komponenti može generirati rezultat i stoga doprinijeti ostvariva djelovanja nju operativnog cilja. Stoga **ukupan broj doprinosa prelazi ukupan broj projekata**. Doprinosi trebaju biti: **odredivi**, u praćenju imati mogućnost **snimanja** (s kratkim kvalitativnim opisom) i **ocjenjivi** (standardne kvalitete).

Sljedeća slika služi kao **ilustracija**, i ne daje nikakva konkretne definicije za praćenje sustava.

Slika 3: Generiranje rezultata, zbirke u unutarnjem nadzor, odabir pokazatelja za OP

Kvantificiranje pokazatelja rezultata

Jedan projekt može generirati više odredljivih, snimljivih i ocjenjivih doprinosa na jedan ili nekoliko operativnih ciljeva. Pretpostavlja se da je svaki projekt stvara **u prosjeku 3 doprinosa**. Dakle, **130 projekata** proizvesti ukupno **390 doprinosa** na **13 operativnih ciljeva** odnoseći se na jedno područje djelovanja. Ex-ante kvantifikacija **ciljanih rezultat** ovisi o **značaju** pojedinih područja djelovanja.

Projekti će objaviti relevantnosti bilo kojeg pokazatelj rezultata sa da / ne izborom i nakon toga će dati kratki kvalitativni opis gdje je to moguće. Svi projektni doprinosi operativnim ciljevima jedne prioritetne osi su akumulirani. Ukupan iznos po prioritetnim osima odražava ostvarenje postavljenih cilja. Ovaj broj predstavlja pokazatelje rezultata na razini prioritetnih osi. Ako se tijekom provedbe

ispostavi da osobito visoka ponderirana područja djelovanja ne pokazuju odgovarajuće performanse (u smislu br. doprinosa), treba poduzeti mjere kako bi se poboljšala učinkovitost.

Tablica 7: Set kvantificiranih ex-ante REZULTAT-indikatora za prioritetne osi i područja djelovanja

Pokazatelji rezultata koji odgovara ciljevima prioriteta i područja intervencije	Target 2007-2015	Izvor podataka
P1: Ukupan broj doprinosa za olakšane inovacije, poduzetništvo, ekonomiju znanja, poboljšane integracije i gospodarske odnose u području suradnje	88	Sum
Broj uspostavljenih doprinosa tehnološki i inovacijski orijentiranim mrežama u specifičnim tehnološkim područjima	38	Monitoring
Broj doprinosa učinkovitijem pružanju kolektivnog poslovanja i potpore inovacijama posebno za mala i srednja poduzeća	28	Monitoring
Broj doprinosa poboljšanom inovativnom upravljanju i povećanju javne svijesti s obzirom na inovacije	22	Monitoring
P2: Ukupan broj doprinosa za zaštitu i poboljšanje okoliša	108	Sum
Broj doprinosa poboljšanju integriranog upravljanja vodama i prevencija rizika od poplava	23	Monitoring
Broj doprinosa poboljšanju međudržavnih sprečavanja rizika strukture i sustava	34	Monitoring
Broj doprinosa koordiniranim aktivnostima upravljanja prirodnim dobarima i zaštićenim područjima	27	Monitoring
Broj doprinosa koordiniranim aktivnostima na energetske i štedljive tehnologije, uslugama i politikama	24	Monitoring
P3: Ukupan broj doprinosa za koordiniranu pripremu pristupačnosti mrežama i podržanoj multi-modalnosti	111	Sum
Broj doprinosa koordiniranoj promociji, planiranju i operacijama na primarnim i sekundarnim prometnim mrežama	36	Monitoring
Broj doprinosa koordiniranih aktivnosti da bi se umanjio digitalni jaz među državama i regijama osobito u slučaju tržišnog neuspjeha	32	Monitoring
Broj doprinosa koordiniranih aktivnosti za povećanje učinkovitosti postojećeg prometnog sustava i poticanog prijelaza na ekološke transportne sustave	43	Monitoring
P4: Ukupan broj doprinosa za razvoj i provođenje integrirane strategije za metropolitanska područja i regionalne sustave naselja, optimizirane policentrične strukture u području i korištenje kulturnih vrijednosti za održivi razvoj	27	Sum
Broj doprinosa za izradu i širenju strategija, znanja i vještine i pilot akcija za rješavanje ključnih problema koji djeluju u gradskim područjima i regionalnim sustavima naselja	27	Monitoring
Broj doprinosa na snabdijevanje partnera s novim alatima za izradu njihova uloga i stvaranje novih partnerstava za funkcionalna područja rasta	27	Monitoring
Broj doprinosa poboljšanju zajedničkog očuvanja i boljeg korištenja kulturnih vrijednosti za razvoj i održivi turizam	29	Monitoring
Ukupan broj doprinosa	390	

Polazna linija za outpute i pokazatelje rezultata u cilju pružanja informacija o fizičkom napretku operativnog programa

Prema provedbi Uredbe (ANEX XX. - godišnja i završna izvješća) za svaki kvantificirani pokazatelj iz operativnog programa informacije o početku, cilj i ostvarenje ciljeva mora se osigurati.

Ciljevi neće biti navedeno za svaku godinu, već kumulativni za razdoblje 2007. - 2015.

Kao osnovica za 2007. primjenjivati će se vrijednost "0". Za naredne godina rezultat pojedine respektabilne prethodne godine primjenjuju se u svakom slučaju kao polazna linija.

Kontekst-pokazatelji

Kontekst pokazatelji trebaju pratiti razvoj društveno-ekonomskog konteksta programa. Kontekst pokazatelji čine dio **analize** da opišu društveno-ekonomski razvoj stanja na temelju službene statistike (npr. javni izdaci za obrazovanje u % BDP-a, 2004.).

Za OP kontekst pokazatelji (nadilaze analizu) nisu definirani. Za program kontekst pokazatelji su neprikladne, budući da javni rashodi, koji se primjenjuju u okviru OP, pokazuju samo **jedan vrlo mali dio** cjelokupnih javnih izdataka na područje suradnje. Veza između programskih sredstava i kontekst pokazatelja (makro i među-ekonomske vrijednosti), ne može biti napravljena.

4.5 Usklađenost i komplementarnost s drugim politikama i programima

4.5.1 Usklađenost sa politikama Zajednice

OP Jugoistočna Europa u 2007. – 2013. pridonosi ostvarivanju prioriteta uspostavljenih u ažuriranoj Lisabonskoj i Gothenburgskoj strategiji i Strateškim smjernicama Zajednice. Uz to, uzima u obzir europske politike u odnosu na urbani razvoj, prostorni razvoj, promet i okoliš.

Tijekom summita Europskog vijeća održanog u ožujku 2000. usvojena je **Lisabonska strategija** u kojoj je naglasak je stavljen na neophodnost da EU postane "najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo znanja s više radnih mjesta koja imaju bolju kvalitetu uz veću socijalnu koheziju". Opseg ove strategije, koja čini socio-ekonomski program je proširen ugovorom sklopljenim u tijekom summita u Gothenburgu gdje održivi gospodarski razvoj postaje sastavni dio. Odnoseći se na nezadovoljavajuće rezultata Lisabonske strategije predloženo je njeno inoviranje (u izvješću Europskog proljetnog summita²⁴) usvojen je takozvani Lisabonski akcijski program prezentiran u dokumentu pod nazivom "Zajedničke aktivnosti za gospodarski rast i zapošljavanje – Novi početak Lisabonske strategije".

Politika kohezije mora pridonijeti provedbi obnovljene Lisabonske strategije. U Strateškim smjernicama Zajednice (2006/702/EC, listopad 2006.) sljedeće prioritete Zajednice su definirani:

- Pобољшanje privlačnosti zemalja članica, regija i gradova kroz poboljšanje pristupačnosti, osiguravajući odgovarajuću kvalitetu i razinu usluga, i očuvanja okoliša (smjernica: učiniti Europu i njene regije atraktivnijim mjestom za ulaganja i rad)
- Poticanje inovacija, poduzetništva i rasta ekonomije znanja putem istraživanja i inovacijskih kapaciteta, uključujući i nove informacijske i komunikacijske tehnologije (smjernica: poboljšanje znanja i inovacije za rast)
- Stvaranje više boljih radnih mjesta privlačenjem više ljudi u zaposlenost ili poduzetničke aktivnosti, poboljšanje prilagodljivosti radnika i poduzeća te povećanje ulaganja u ljudski kapital (smjernica: više boljih radnih mjesta)

Strateške smjernice Zajednice formuliraju daljnje strateške teme, koji su podržani od strane South East programa i to su:

- Poticanje strategije prostornog planiranja, promicanje policentričnog pristupa, te poboljšanje veza između ruralnih i urbanih područja. Ova strategija treba imati za cilj jačanje uloge gradskih područja kao polova izvrsnosti, u isto vrijeme kontrola njihovog širenje (urbana raštrkanost) i činjenje malih i srednjih gradove atraktivnijim, jačanjem njihove gospodarske baza
- Poboljšanje upravljanja intervencijama. To znači uključanje svih relevantnih dionika, promicanje veće uloge lokalnih vlasti, stjecanje prava koordinacija između teritorijalnog i tematskih prioriteta i poticanja dobrog planiranja i upravljanja

²⁴ Izvješće Europskog vijeća sa proljetnog summita: Zajedničke aktivnosti za gospodarski rast i zapošljavanje. Novi početak Lisabonske strategije. COM (2005) 24, Bruxelles, 2. veljače 2005.

Važnost **urbanih pitanja** je dodatno razvijena u priopćenju Komisije: "Kohezijska politika i gradovi: Urbani doprinos rastu i radnim mjestima u regijama" (COM (2006) 385 finalna v., srpanj 2006.)

URBACT 2007. – 2013. se bavi posebnim izazovima u vezi stanja u urbanim područjima u Europi. Program će olakšati gradovima zadatke ključnih uloga u ostvarivanju Lisabonske i Gothenburgške strategije težeći slijediti opće ciljeve : " poboljšati učinkovitost politika održivog integriranog urbanog razvoja u Europi, s ciljem provedbe Lisabonsko-Göteborgške strategije ". Kao prioritetne osi definirane su: "Gradovi, motori rasta i radnih mjesta "(1) i "Atraktivni i kohezivni gradovi "(2).

Sa **Perspektive europskog prostornog razvoja (ESDP, 1999)** napravljen je važan korak prema koordiniranoj regionalnoj i prostornoj politici. Postoje tri osnovna cilja, koja bi trebala voditi ka održivom i uravnoteženom razvoju teritorija Europske unije:

- Ekonomska i socijalna kohezija
- Očuvanje i upravljanje prirodnim i kulturnim resursima
- Više uravnotežena konkurentnost europskog prostora

Europske integracije su dio Europske sigurnosne i obrambene politike (ESDP). Lokalne i regionalne vlasti moraju surađivati u regionalnom razvoju preko granica.

Daljnji razvoj **EU politika prometnog sustava** bi značio da se zadovolje društveno gospodarske, socijalne i ekološke potrebe. Činjenica je da su efektivni prometni sustavi esencijalni za europski prosperitet i imaju značajan utjecaj na gospodarski rast, društveni razvoj i okoliš što je već formulirano u Bijeloj knjizi "Europska prometna politika za 2010.: vrijeme za odluku ". Prometna politika EU-a će pomoći pružiti Europljanima učinkovit prometni sustavi koji:

- nudi visoku razinu mobilnosti za ljude i poslove diljem Unije
- štiti okoliš, osigurava energetske sigurnost, promiče minimalne radne standarde u sektoru i zaštiti putnika i građana
- spajanje na međunarodnoj razini, projektiranje politika Unije za održivu mobilnost, zaštita inovacija, sudjelovanjem u međunarodnim organizacijama

Trans-europska mreža (TEN) jedan je od ključnih projekata, bavi se razvojem širokopojasne prometne infrastrukture Europske unije, povezivanjem nacionalnih mreža moderne i učinkovite infrastrukture čime se povećava pristupačnost unutar EU.

Program „**i2010 - Information Society in 2010**“ bi trebao pridonijeti stvaranju informacijskog društva. To će prvenstveno odnositi na aktivnosti za postizanje određenih ciljeva inicijativa koje će se sastojati od povećanju dostupnosti informacijskih tehnologija. Projekti implementirani u okviru ove transnacionalne suradnje 2007 - 2013 pridonijet će gradnji informacijskog društva.

U skladu s točkom 11 Uredbe prijedloga o ERDF aktivnostima u vezi malih i srednjih poduzeća transnacionalni OP će pridonijeti ostvarenju **Europske Povelje o malom gospodarstvu** usvojene na Europskom vijeću u lipnju 2000. u Santa Maria de Feiri, na području "Povećanje tehnoloških kapaciteta u malim poduzećima."

Načela politike Zajednice o zaštiti i unapređenju **okoliša**, npr. formuliranih u **Šestom akcijskom programu Zajednice 2002.-2012.** (EAP6)²⁵, odnoseći se na rješavanje ključnih ciljeva zaštite okoliša i prioritete, kao i na relevantne izmjene i dopune uključujući i smjernice EU koje će se također poštovati. To se konkretno odnosi na ispunjenje obveza navedenih u smjernicama 92/43/EEC (Smjernica o staništima), smjernica o pticama 79/409/EEC i smjernice koje se odnose na Natura 2000 ekološki sustav.

Projekti koji pridonose ostvarenju prioriteta registriranih u **Strategiji održivog razvoja EU** bit će podržani u OP-u, jer je potrebno da se koncentriraju naponi zemalja partnera na promicanju ključnih pitanja u području klimatskih promjena, energije, javnog zdravstva, socijalne isključenosti, demografije i migracija, upravljanju prirodnim vrijednostima i uravnoteženom prometu.

Ostali programi koji mogu biti od važnosti za programa Jugoistočne Europe obuhvaćaju:

- **FP7:** Sedmi okvirni istraživački program sa svojim prioritetima na kolaborativnom istraživanju, ideja, ljudski resursa (ljudi) i kapaciteta (malih i srednjih poduzeća).
- **CIP:** Okvirni program za konkurentnost i inovacije s ciljem poticanja konkurentnosti poduzeća, posebno malih i srednjih poduzeća, za promicanje svih oblika inovacija, uključujući i eko-inovacije, da se ubrza razvoj održivog, konkurentnog, inovativnog i inkluzivnog informacijskog društva, promicanje energetske učinkovitosti i novih i obnovljivih izvora energije izvori u svim sektorima, uključujući prijevoz.

Osim spomenutih, posebni transnacionalni, nacionalni i regionalni programi, kao što su primjerice Konvencija o zaštiti rijeke Dunav su važni.

Programa Jugoistočna Europe priznaje potencijale suradnje s tri nove zajedničke inicijative kohezijske politike za ulaganja, rast i radna mjesta u državama članicama i regijama. Tri inicijative su JASPERS (Zajednička pomoć za podršku projektima u europskim regijama), JEREMIE (Zajednički europski resursi za mikro do srednja poduzeća) i JESSICA (Zajednička europska podrška održivom ulaganju u gradska područja). Iako program Jugoistočna Europe ne financira velike investicije, vrlo ohrabruje pripremu takvih ulaganja, koja se mogu financirati iz drugih programa (npr. Kohezijski fond i sl.). U tom smislu sve tri inicijative mogu biti od posebne važnosti za program Jugoistočne Europe.

4.5.2 Komplementarnost s drugim programima i mjerama koje financiraju Strukturni fondovi IPA, ENPI, EAFRD i EFF

Koordinacija aktivnosti između transnacionalnih programa za Jugoistočnu Europu i **nacionalnih programa** koji pokrivaju dijelove prihvatljivog područja smatra se neophodnom za stvaranje sinergije na različitim razinama kako bi se omogućilo financiranje daljnjih aktivnosti za transnacionalne projekte. Koordinacija s ovim programom zato je osobito potrebna kod:

²⁵ Odluka br. 1600/2002/EZ Europskog parlamenta i Vijeća na 22 srpnja 2002.

- **Nacionalnog strateškog referentnog okvira i Nacionalnih strateških planova za ruralni razvoj** uključene zemlje članice
- **Instrument za pretpristupnu pomoć** (IPA) za zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje i odgovarajuće višegodišnje indikativne planske dokumente
- **Instrument europskog susjedstva i partnerstva** (ENPI)

Nacionalni strateški referentni okvir (NSRF) je pripremljen od strane nacionalnih vlasti država članica, a Okvir za usklađenost strategija (SCF) je sastavljen od nacionalnih vlasti zemalja kandidatkinja. Ovi okviri prikazuju nacionalne strateške prioritete 2007 - 2013. Tijekom ex-ante evaluacije, NSRFs i SCF u kojem sudjeluju sve Članice EU i Hrvatska (dostupna je nacrtana verzija za vrijeme izrade programa) su pregledani i navedeni kao koherentni s obzirom na ciljeve u vezi s konvergencijom, konkurentnosti i zapošljavanju (za dodatne informacije vidi 4.6.1 Glavni nalazi ex-ante procjenu, "vanjske koherentnosti s drugim politikama", kao i izvješće o ex-ante evaluaciji).

Tablica 8: Usklađenost između prioriteta NSRF-a/SCF-a i OP-a Jugoistočna Europa

Jugoistočna Europa OP	P1: Olakšavanje inovacija i poduzetništva	P2: Zaštita i poboljšanje okoliša	P3: Poboljšanje pristupačnosti	P4: Razvoj međudržavnih sinergija za područja održivog rasta	Poglavlje o teritorijalnoj/trans nacionalnoj suradnji ili druga relevantna područja
NSRF, SCF					
Austrija	●	●	●	●	✓
Bugarska	●	●	●	●	✓
Hrvatska	●	●	●	#	-
Grčka	●	●	●	●	✓
Mađarska	●	●	●	●	-
Italija	●	●	●	●	✓
Rumunjska	●	●	●	●	✓
Slovačka	●	●	●	●	-
Slovenija	●	●	●	#	-

... usklađenost sa bar jednim NSRF prioritetom

Izvor: Izvješće o EX-ante evaluaciji, nacrt na 25 travnja 2007.

Komplementarne aktivnosti sa **NSRF-om** (operativni programi ERDF, ESF i Kohezijski fond), **IPA** i **ENPI** su programi s naglaskom na transnacionalna pitanja, koja su u skladu s nacionalnim ciljevima utvrđenim od strane zemalja koje sudjeluju. Posebnu pozornost treba uzeti za projektne aktivnosti koje se odnose na društvene probleme (npr. migracije, integracija osoba u nepovoljnom položaju i sl.) i **ESF je otkrio Operativne programe** u cilju iskorištavanja potencijala komplementarnosti. Program dodaje širu europsku dimenziju tim programima olakšavajući transnacionalne integracije i usklađenost po pitanjima od strateške važnosti.

U sklopu **Cilja 3 europske teritorijalne suradnje** bit će bitno uzeti u obzir **preklapanje sa drugim programima** koji pokrivaju dijelove prihvatljivog područja (prekograničnu i međuregionalnu suradnju, druga područja transnacionalne suradnje), kako bi se poboljšala sinergija i iskorištavanje

potencijala komplementarnosti, ali da se izbjegne dupliciranje aktivnosti. U tom kontekstu, koordinacija u programu Jugoistočna Europa sa preklapanjem transnacionalnih područja suradnje (Srednja Europa, Alpski prostor, Crnomorska sinergija i Mediteranski prostor) biti će uzete u obzir naročito kroz proaktivni proces razvoja projekta izvan postupaka "Otvorenih poziva" kao što je opisano u odjeljku 4.2.3.

Posljednje, ali ne i najmanje važno, koordinirano provođenje aktivnosti će biti vrlo važno u odnosu na mjere koje financira **EAFRD** (Europskih poljoprivredni fondova za ruralni razvoj, uključujući i LEADER 2007. – 2013.) posebno za aktivnosti u okviru **programa ruralnog razvoja**, kao što su razvoj poduzetništva, pristupačnost, podizanje svijesti i privlačnosti, kvaliteta okoliša (uključujući i upravljanje prirodnim resursima, upravljanje vodama i sprječavanje rizika, aktivnosti povezan s biološkom raznolikost) i korištenja obnovljivih izvora energije i **EFF** (Europski fond za ribarstvo).

Vjerojatno slične aktivnosti treba uzeti u obzir i koordinirano se mogu pojaviti uglavnom u prioritetnoj osi 4 (Razvoj transnacionalnih sinergija za održivi razvoj područja) i prioritetnoj osi 2 (zaštita i poboljšanje okoliša).

Ključnu ulogu u ciljanju sinergije i kontinuirane komplementarnosti u provedbi programa sa svim gore navedenim instrumentima igra mehanizam Nacionalne koordinacije i procedure npr. kroz **Nacionalni odbor za odgovarajuće nacionalne procedure** kao što je navedeno u poglavlju 7.1.7 Nacionalna koordinacija.

4.6 Glavni zaključci ex-ante evaluacije i strateška procjena okoliša

4.6.1 Glavni zaključci ex-ante evaluacije

Postupak i sadržaj ex-ante evaluacije

Sadržaj ex-ante evaluacije

ÖAR Regionalberatung je postavljen od strane Ministarstva infrastrukture i prometa, Italije, kao Upravljačko tijelo INTERREG IIIB CADSES "Programa za susjedstvo" 2000 – 2006 da provede ex-ante evaluaciju budućeg transnacionalnog Programa suradnje Jugoistočna Europa. Ovaj ugovor uključuje pripremu strateške procjene utjecaja na okoliš (SEA). Stoga SEA i ex-ante evaluacija provedena su u neposrednoj koordinaciji obje u uvjetima vremena i sadržaja.

Komponente ex-ante evaluacije odgovaraju onima sadržanim u radnom dokumentu Europske komisije:

1. Procjena društveno-ekonomske analize, važnost Strategije
2. Racionalnost i dosljednosti strategije
3. Vanjska usklađenost s drugim politikama (nacionalna razina, EU)
4. Očekivani rezultati i utjecaji
5. Provedbeni sustav

Ove komponente su određene tijekom sastanaka s programskom grupom, a niti Upravljačko tijelo, niti radna skupina nisu navela dodatna evaluacijska pitanja ili zahtjeve ex-ante procjeniteljima.

Baveći se ovim komponentama, iskustvo stečeno tijekom programskog perioda 2000. – 2006. je uzeto u obzir, posebice nalazi srednjoročne evaluacije (MTE) 2003 MTE ažurirane 2005.

Proces ex ante evaluacije

Ex-ante evaluacija provedena je paralelno sa izradom operativnog programa, tj. procjene su pripremane iterativnim postupkom, na temelju privremenih rezultata programskog procesa i bliskom koordinacijom s programskim timom.

Ovaj proces može se podijeliti u nekoliko faza odnosno stupnjeva procjene:

1. Na sastanku tima za izradu 11./12.9.2006. u Ljubljani ex-ante evaluacijski tim predstavio je sadržaj evaluacije i plan rada.
2. Procjena prve tri sastavnice izvršena je na temelju 1. nacrtu operativnog programa (listopad 2006). O glavnim nalazima se raspravljalo i prikazani su na radnoj skupini (12. i 13. Listopada 2006). Rad je dokument koji sadrži detaljne komentare, o čemu su raspravljali programski stručnjaci.

3. Sljedeći procjena provedena je na temelju nacrtne verzija 1.1. (Studeni 2006.). Evaluatori su ocijenili vanjsku usklađenost programa s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom i politikom rizika te predstavili rezultate na sastanku radne skupine (6. i 7. Prosinca 2006.)
Nacrt programa je bio u procesu redefiniranja u ovoj fazi, daljnji koraci evaluacije nisu napravljeni.
4. Na temelju nacrt Operativnog programa (verzija 2.1, siječanj 2007.) evaluatori su procijenili uključivanje preporuka, vjerojatnost očekivanih rezultata i utjecaja (temelji se na metodi "Procesa praćenje utjecaja") kao i pokazatelja i provedbenog sustava. Glavni Nalazi su prezentirani na radnoj skupini (6. i 7. veljače 2007.). O detaljnim komentarima i preporukama raspravljano je sa programskim stručnjacima.
5. Na temelju nacrt OP-2.2.-izrađen je nacrt izvješća koji je predstavljen na sastanku radne skupine 19. i 20. travnja 2007. Sljedeći ovaj sastanak, procjena očekivanih utjecaja je finalizirana na temelju financijske alokacije i kvantifikacije Indikatora predviđenih u OP verziji 3.0.

Rezultati i dodana vrijednost ex-ante evaluacije

Procjena društveno-gospodarske analize, važnost strategije

Analiza pokazuje stvarni pregled trenutne situacije u području suradnje. Općenito analiza sadrži najnovije podatke o ekonomskoj i socijalnoj situaciji programskog područja, uglavnom - zbog nedostatka dostupnosti za određene dijelove u programskog područja – na nacionalnoj razini. Glavne razlike, deficiti i razvojni potencijali, u odnosu na programsku strategiju su predstavljeni na jezgrovit način, i opsežne konzultacije dionika su uzete da bi se identificirale potrebe ili prikupile razvojne ideje. Preporuke ex-ante evaluatora su u velikoj mjeri integrirane, uklanjaju nedosljednosti između početne SWOT analize i opisa područja.

Racionalnost i dosljednosti strategije

Cilj programa te odabrani prioriteti adekvatno naglašavaju potrebe, identificirane u socio-ekonomskoj analizi. OP pokazuje visok stupanj strateške racionalnosti: opći i specifični ciljevi su u skladu s načelima programa, a odabrani prioriteti naglašavaju definirane ciljeve. Program je dobro usmjeren i teži jačem provedbenom fokusu, u usporedbi s 2000. – 2006. INTERREG IIIB CADSES- Programa susjedstva. Iskustvo stečeno u provedbi ovog programa, rezultati srednjoročne evaluacije i ažuriranja uzeto je u obzir.

Većina preporučenih izmjena i dopuna u tijeku ex-ante evaluacije su inkorporirane, što vodi do poboljšanja opravdanja prioriteta, kao i jasnijem opisu među prioritetnih ciljeva i područja djelovanja. Također područje primjene i provedbe horizontalnih načela je napravljeno vidljivim.

Međutim, provedba strategije - posebno namjeravani fokus i stupanj ambicije još uvijek je povezana s nekim od rizika koje treba uzeti u obzir tokom provedbe programa:

- Prevođenje programske strategije u akciju: Ovo će posebno zahtijevati pro-aktivni razvoj transnacionalnih projekata u skladu s određenim ciljem, koji se može postići ako postoji zajedničko razumijevanje svih partnera programa. Ako se ovaj proces transformacije ne može provesti brzo postoji rizik od sporog početka programa, kašnjenja u provedbi, pa čak i do oduzimanja doznačenih sredstava za program.
- Sudjelovanje zemalja kandidata i trećih zemljama na projektnoj razini je ključno za dostizanje programskih ciljeva. Naponi treba pojačati kako bi se pronašlo aktere u tim zemljama. Potrebna primjena različitih fondova (uz IPA i ERDF i ENPI), kao i 10% / 20%-pravila (u trećim zemljama i zemljama članicama EU) može u isto u vrijeme odgoditi samu provedbu programa.
- Potreba za identificiranjem novih aktera: realizacija strateških projekata zahtijeva uključenost ključnih aktera za odgovarajuće teme
- Za jačanje projekta pred-ulaganja odnosno moguće podrške projekta sa drugim fondovima, traže se smjernice za program i na nacionalnoj razini.

Vanjska Usklađenost s drugim politikama

OP nacrt je u skladu sa općom uredbom o strukturnim fondovima i ERDF uredbom, osobito članak 6 (2). Je isto u skladu s osnovnim ciljem kohezijskih smjernica, posebno 2,5 na transnacionalnoj suradnji (ekonomska i socijalna integracija).

Nacrt operativnog programa procijenjen je da bude u skladu s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom (NSRF-om) za sve zemlje članice EU iz programu i za Hrvatsku (Strategic Coherence Framework²⁶). Osim toga, provedeni su razgovori s osobama odgovornim za NSRF.

Ova procjena je pokazala da su svi prioriteti nacrt OP-a u skladu s NSRF ciljevima i prioritetima. Stoga je sadržaj programa su u skladu s nacionalnim strategijama. U onim slučajevima, gdje NSRF sadrži posebno poglavlje o teritorijalnoj suradnji, također je provjereno da nacrt OP bude u skladu s prioritetima i ciljevima navedenim u njemu. Ova konzistentnost sa NSRF-om znači da - u načelu - svaka država članica iz OP Jugoistočna Europa će imat sredstva dostupna kroz različite OP-e koji se mogu koristiti za sufinanciranje akcije potpore u transnacionalnim projektima.

Prilikom izrade programa, također je bilo uzeto u obzir da će program pod EAFRD-om i ESF-om ispuniti komplementarnu funkciju da se izbjegne preklapanje i da se stvore moguće sinergije.

Provedbeni sustav

Nacrt operativnog programa sadrži kratak pregled strukture i postupaka za provedbu programa, uključujući opise programskih struktura (MC, MA, JTS, CA²⁷, AA²⁸, CP²⁹), ciklus trajanja projekta, razvoj projekta i procedure natječaja, informiranje i promidžbu, kao i Informacije o uključivanju ne EU-a država partnera u programskom područje. Osim toga, opis sustava za praćenja i elektroničke razmjene podataka su dostupni.

²⁶ SCF za Bivšu jugoslavensku republiku Makedoniju podaci nisu bili dostupni za vrijeme izrade programa .

²⁷ CA, Certifikacijsko tijelo (Certifying Authority)

²⁸ AA, Revizorsko tijelo (Audit Authority)

²⁹ CP, Kontakt točke (Contact Points)

Programske upravljačke strukture su u skladu sa zahtjevima Europskog fonda za regionalni razvoj i uzimaju u obzir iskustva od menadžmenta CADSES programa susjedstva. Odlučeno je da se upravne strukture koncentriraju na jednom mjestu i da se odaberu iskusne institucije.

Uloge i zadaće raznih struktura su jasno opisane i postoji jasna podjela između zadataka menadžmenta, Certifikacijskog i Revizorskog tijela.

Na razini projekta predviđeno je načelo vodećeg partnera, može se graditi na iskustvima iz prošlog programskog razdoblja.

Postoji dobar i koristan opis željenih kvaliteta projekata i mehanizama za generiranje projekata (ciljani pozivi, 1 i 2 korak procedure). Ovo može napraviti značajan doprinos ka namjeravanom fokusu na outpute i rezultate, ali provedba razvoja proaktivnih projekata još ostaje nejasna osim ako je dana usklađenost između poglavlja 4.2.2 i 7.2.

Sustav praćenja i evaluacije također prikazuje orijentaciju prema promatranju postignuća očekivanih rezultata i ciljeva. Međutim, opisi su samo osnovni, i ostaje za vidjeti dali je zatraženi fokus na očekivane rezultate i doprinos projekta stvarno integriran u predlošku za aplikacije i izvješća, i ako će donesena evaluacija u tijeku biti implementirana na adekvatan način da potakne Odbor za praćenje (MC) u njegovim predviđenim zadacima.

Što se tiče komplementarnost s drugim programima, ne postoje odredbe su za preklapanje s CENTRAL, Alpine Space i Mediteran Programima, izvan primjene 20% pravila. Konkretno, mehanizam za koordinaciju donošenja odluka na razini projekta trebao bi biti uveden kao i odredbe za nastavak uspješnog partnerstva, koja su utemeljene unutar (puno većeg) CADSES prostora suradnje.

Kako bi se omogućilo brzo pokretanje programa, kao i glatka provedba programa, slijedeći preporuke ex-ante evaluacije su podcrtane:

- Brza uspostava programske administracije i procedure moraju biti osigurane
- Bit će predviđeno da sve Kontakt točke imaju istu razinu predanosti i da je financijska podrška osigurana
- Brza uspostava tehničkog sustava praćenje i kontrolnog sustavima u zemljama članicama

Glavni rezultati s obzirom na očekivane utjecaje

Kako bi se procijenila vjerojatnost rezultata i učinaka, dijagrami učinka pripremljeni su od procjenitelja na razini prioriteta. Ove početni dijagrami su prezentirani radnoj skupini i obrađeni su s programskim timom stručnjaka.

Ovi dijagrami učinka pokazuju da su očekivani učinci povezani na uvjerljiv način za vrste aktivnosti/projekata predviđenih za potporu. Svi očekivani rezultati i utjecaji će vjerojatno biti postignuti s predviđenim aktivnostima. Stoga program prikazuje, prilično konzistentnu "Teoriju djelovanja", iako je tek nekoliko mehanizama utjecaja specificirano ili završeno.

Međutim, postoji jasna potreba za kontinuiranim upravljanjem na razini programa kako bi se osigurao fokus i napredak u odnosu na rezultate. Elementi u tom smjeru su ciljani pozivi, razvoj strateških projekata i kontinuirano praćenje projektnih doprinosa (putem aplikacijskih/ Izvješća).

Indikator sustava sastoji se od dvije vrste - outputa i pokazatelja rezultata

- U predloženom sustavu outputi su zarobljeni na vrlo agregiranoj razini (broj projekata na razini prioritetne osi), ali sa dodatnim skupom pokazatelja sadržanih u Programskom priručniku će biti moguće pružiti podatke o pokazateljima na razini područja djelovanja i time zadovoljiti očekivane potrebe izvješćivanja Europskoj komisiji (koja nisu jasni u ovom trenutku)
- Pokazatelji rezultata koji se smatraju proxy pokazateljima, koji mjeri doprinos projekata programskim ciljevima, ali ne i ostvarivanje ciljeva po sebi

Priručnik programa će sadržavati dodatni set pokazatelja, koji bi trebao dati više detaljne i kvalitetnije informacije o projektima podržanim od strane programa, uključujući detaljnije raščlanjivanje pokazatelja po području intervencije (Aol).

Financijska izdvajanja po razini prioriteta je dogovoreno na kolaborativan način između programskih partnera, uzimajući u obzir njihove tematske preferencije, procjenu za potencijal generiranja projekata i iskustva stečenih tijekom tekućeg programskog razdoblja. Na temelju ovih premisa dobivena distribucija - jasna sklonosti za prioriteta 2 (okoliš) i 3 (pristupačnost) - čini se vjerojatnim, ali niže izdvajanja za prioritete 1 (inovacije) i 4. (održivi rast područja) i dalje treba nastojati ostvariti namjeravane ciljeve.

Preciznija slika financijskih izdvajanja po područjima djelovanja (na temelju agregiranja kvantifikacije za kategorije rashoda) otkriva da Aol 3,3 (multimodalne platforme), 1.1. (tehnoške i inovacijske mreže) i 3.1. (transportne mreže) će primiti najviše izdvajanja, zatim slijede 2.2 (okolišni rizici) i 3.2 (pristup informacijskim i komunikacijskim tehnologijama). Tih pet područja djelovanja dobit će gotovo 50% ukupnih sredstava, što se smatra prikladnim s obzirom da su to tematska područja od važnosti diljem EU, koji također imaju dobar potencijal za demonstriranje transnacionalne dodane vrijednosti.

Najmanja izdvajanja predviđene su za Aol 1.3 (okvirni uvjeti za inovacije), 2.1 (menadžment voda / sprečavanje rizika) i 2.4 (energetska učinkovitost i učinkovitost resursa). Ostaje da se vidi da li skromna izdvajanja za dva potonja zapravo ne mogu ugroziti postizanje njihovih operativnih ciljeva, stoga, projektnu generaciju u ova dva područja treba pomno pratiti i preraspodjelu sredstava uzeti u obzir ako se dokaže da je financijski opseg premali.

Kvantificiranje indikatora temelji se na dvije uvjerljive pretpostavke (prosječna veličina projekta i očekivani doprinosi po projektu). Pretpostavljena prosječna veličina projekta u uvjetima ERDF doprinosa (1,5 mil.) je znatno viša nego u 2000. – 2006. CADSES programu (1 Mil.), zbog namjera menadžmenta programa da se usredotoči na veće projekte, kojima se može lakše rukovati. Ostaje za vidjeti je li ta pretpostavka također u skladu s financijskim kapacitetima namijenjenim podnositeljima zahtjeva, osobito u novim zemljama članicama.

Budući da će stopa sufinanciranja biti mnogo veći nego u tekućem programskom razdoblju, ukupni financijski kapacitet će biti gotovo isti kao u 2000. – 2006. CADSES Program- kao što će biti i očekivani ukupni broj projekata (130 nasuprot 134 u ovom trenutku).

Ciljevi za pokazatelje rezultata (očekivani doprinosi ciljevima za područje djelovanja) temelji se na pretpostavci za prosječno tri doprinosa po projektu, što se čini ambicioznim ali ostvarivim - ali će

zahtijevati odgovarajuće izvješćivanje tih doprinosa, tako da sve njih mogu biti uredno ostvareni.

Sve u svemu može se konstatirati da je dodjela financijskih sredstava - kako u pogledu količine i njihove raspodjele na prioritete i područja djelovanja - u skladu s programskom teorijom djelovanja. I može se očekivati da će ova raspodjela pružiti odgovarajuću podršku za postizanje ciljeva kako je navedeno u OP-a.

Integracija ključnih preporuka u Operativni program

Sljedeća tablica sadrži sintezu glavnih preporuka za vrijeme ex-ante evaluacije i kako su ugrađeni tijekom procesa programiranja:

Tablica 9: Integracija ključnih preporuka u OP Jugoistočna Europa

Ex-ante preporuke	Integracija u finalnu verziju OP-a
<i>Povratne informacije za prvu nacrtanu verziju OP-a (rujan 2006.)</i>	
Poboljšati usklađenost analiza i SWOT s drugim programskim dijelovima – posebice strategijom i prioritetima	Prioritetnih osi i odgovarajuća područja djelovanja bolje objašnjena u svjetlu SWOT analize i izazova
Analiza će se usredotočiti na relevantne informacije OP-a, neka poglavlja će biti ojačana ili bolje opisana, SWOT struktura će se poboljšati	Poglavlje analiza ima novu strukturu u skladu s prioritetnim osima, malo je kraće i obogaćeno s kartama, važni nalazi su istaknuti. Novo poglavlje "izazovi" je dodano
Strategija se mora dalje razvijati, ciljevi i izbor prioriteta bolje opravdani	Poglavlje strategija je znatno izmijenjeno, tablica pokazuje sustavno ciljeva koji su dodani, prioritetne osi su bolje objašnjene u svjetlu SWOT analize izazova
Za predložene aktivnosti transnacionalna dodana vrijednost mora biti osigurana	Opis prioriteta i područja djelovanja je znatno poboljšana u odnosu na transnacionalnu dodanu vrijednost
U okviru prioriteta fokus na inovacije bi trebao biti širi i tip nekih projekata predulaganje istaknut	Opis prioriteta i područja djelovanja također je značajno poboljšana u odnosu na predinvesticijske vrste aktivnosti

Povratne informacije za nacrtu verziju 1.1. OP-a (studenj 2006.)	
Sumnje u vezi prihvatljivost isključivo ruralnih aktivnosti u "Prioritet 3 - održivi urbani razvoj" smatrat će se	Revidirani Prioritet 4: "Razvoj transnacionalne sinergija za područja održivog rasta" ima za cilj razviti i provoditi integrirane strategije za metropolitanska područja i regionalne sustave naselja, optimizirati područja policentričnih struktura i korištenje kulturnih vrijednosti za održivi razvoj. Mogući slične aktivnosti podržane od EAFRD (Europski poljoprivrednih fondova za ruralni razvoj, uključujući LEADER 2007. – 2013.) moraju biti uzeti u obzir i koordinirani u fazi implementacije.
Rizik od širokog tematskog pristupa smatra se, komplementarnim s drugim programima i jasni kriteriji za odabir projekata su zatraženi	Program donosi zajednički izazov pristup s naglaskom na strateška pitanja za tematska područja, koja su temeljito opisana u prioritetnim osima i područjima djelovanja. Kriteriji za odabir projekata navedeni su u točki 7.2.2 i dalje će se razvijati u priručnicima za prijavu
Rizik od nedostatka transnacionalne dodane vrijednost mora biti uzet u obzir	S poboljšanim opisom prioriteta i područja djelovanja ovaj rizik bi treba ostati manji
Rizik od odgođenog starta zbog nejasnog fokusa, razmatrat će se novi provedbeni postupaka i primjena različitih sredstava	Program transnacionalne suradnje predstavlja specifičan izazov. Protiv ovog izazova operativni program je optimiziran kako bi rizike bio što je manje moguće. Sve dodatne rizike treba uzeti u obzir u provedbi. Visoki rizik - izvan pojmova programskog menadžmenta - leži u nedostatku usklađenosti propisa i pravnih normi.
Povratne informacije za nacrtu verziju 2.1. OP-a (siječanj 2007.)	
Struktura prioriteta, opis će biti poboljšán	Opis prioriteta slijedi u revidiranom OP-u jedinstvene strukture (kontekst, ciljevi, objašnjenja, ciljne skupine i / ili indikativni potencijalni korisnici)
Pokazatelji trebaju biti revidirani kako su outputi uhvaćeni samo na vrlo agregiranoj razini, a rezultati pokazatelja u odnosu na opise područja djelovanja često nisu vidljivi	Odjeljak 4,4 je potpuno revidiran u skladu s ex-ante procjenom
U poglavlju provedba neki opisi su previše detaljni, kapitalizacija kao zadatak za JTS i CP bi mogla biti spomenuta	Odjeljci 5,5 i 7,7 će biti usklađeni
Opis procedura poziva mora biti koherentna između poglavlja	Preporuka su uzete u obzir u OP-a (Harmonizacija odjeljaka 4.2 i 7.2)
Opis kvalitete projekta treba staviti u jedno poglavlje	Željena kvaliteta projekta opisana je u odjeljku 4.2 i 7.2.2 (i ne samo u jednom poglavlju). Jaki signali potencijalnim podnositelji zahtjeva su bitni. "provedbena načela" treba promatrati kao dio strategije i trebaju ukazivati na kvalitativne zahtjeve, a ne na administrativne specifikacije. Kriteriji za odabir projekata su navedene u točki 7.2.2 i dalje će biti razvijena u Priručniku za prijavitelje
Međunarodne organizacije, konzorcije i nevladine organizacije treba uzeti u obzir kao prihvatljive partneri	Nevladine organizacije koje ispunjavaju kriterije u OP (točka 7.2.3) su prihvatljivi projektni partneri. Slučaj međunarodnih organizacija se još uvijek razmatra.

4.6.2 Glavni rezultati strateške procjene utjecaja na okoliš

Prema **SEA direktivi** (2001/42/EZ) strateška procjena utjecaja na okoliš se provodi za program Jugoistočne Europe.

Glavni cilj strateške procjene okoliša bio je utvrditi značajne utjecaje po pitanjima zaštite okoliša. Osim toga, cilj je bio da se integriraju okolišna pitanja u programskom postupku u ranoj fazi kako bi se osigurala visoka razina zaštite okoliša i promicanje održivog razvoja.

Proces je omogućio vlastima nadležnim za okoliš država članica i široj javnost da izraze svoje mišljenje o utjecaju provedbe programa na okoliš.

Ovaj dio donosi pregled osnovnih faza SEA procesa, također u korespondenciji sa cjelokupnim procesom i koracima programiranja.

Tablica 10: Proceduralni koraci i vremenska linija

PROCES PROGRAMIRANJA		2006. tjedan	SEA PROCES	
11.-12. rujna 2006.	DT- sastanak Ljubljana	37	Dijagnoza o pitanjima okoliša	
		39	16. listopada 2006.	Izvješće o djelokrugu
12.-13. listopada 2006.	TF- sastanak Bukurešt, RO	41	Konzultacije s ekološki nadležnim tijelima -> Komentari na djelokrug	
03. studenog 2006.	OP nacrt 1-0	45	1. Studenog 2006.	Prvi nacrt (verzija 1-1) Izvješće o okolišu
28. studenog 2006.	OP nacrt 1-1	48		
06. / 07. prosinca 2006.	TF- sastanak Thessaloniki, GR	49		
28. prosinca 2006.	OP nacrt 2-0	52		
		2007.		
		02	31. siječanja 2007.	Drugi nacrt (verzija 2-1) Izvješće o okolišu
06. / 07. veljače 2007.	TF- sastanak Ljubljana;SLO	06		
22. / 23. veljače 2007.		08		
19. ožujka 2007.	OP nacrt 2-2	10		
		12	21. ožujka 2007.	Treći nacrt (verzija 2-2) Izvješće o okolišu
		12	22. ožujka 2007.	Početak javnih SEA konzultacija
19. / 20. Travnja 2007.	TF- sastanak Sinaia, RO			
04. svibnja 2007.	Završni OP, Verzija 3-0	20	18. svibnja 2007.	Završetak javnih SEA konzultacija
		20	23. svibnja 2007.	“Sažeta izjava“, verz. 1-0
	Predaja Europskoj komisiji	29	18. srpanja 2007.	
		34	23. kolovoza 2007.	“Sažeta izjava“, verz. 2-0
	Ponovna predaja Europskoj komisiji	44 / 45	31. listopada 2007.	“Sažeta izjava“, završna verzija

Izvješće o okolišu - metodologija i rezultati procjene

Izvješće o okolišu opisuje trenutnu situaciju i vjerojatno razvoj pitanja o okoliš. Ovaj "zero-opcija" predstavlja "referentnu vrijednost" za cjelokupnu ocjenu procesa u okviru SEA. Međunarodni okolišni ciljevi, zakoni i propisi po pitanju zaštite okoliša u programskome području Jugoistočne Europe su sažeti.

Za svako područje djelovanja mogući učinci po relevantnim pitanjima zaštite okoliša moraju biti analizirani, u odnosi na "vodeća pitanja" i ciljeve zaštite okoliša. Kako nijedno od područja djelovanja nije opisane dovoljno detaljno da se izvrši kvantitativna procjena, procjena se koncentrira na kvalitativne opise mogućih utjecaja po relevantnim ekološkim pitanjima se odnose na SEA direktive (2001/42/EZ).

SEA direktiva zahtijeva identifikaciju razumnih alternativa za programa. U postupku od više koraka SEA pruža preporuke kako optimizirati program. Pozitivni, neutralni i negativni učinci po pitanjima zaštite okoliša u različitim verzijama nacrtu operativnog programa su procjenjivane tijekom procesa programiranja. SEA tim je predložio preformuliranje prioriternih osi / područja djelovanja, nove aktivnosti i kriterije za odabir projekata radnoj skupini koje su uglavnom uključenu u posljednjim verzijama programa. Ovi prijedlozi i preporuke se smatraju mogućim alternativama operativnog programa (SEA Direktiva, članak 5).

Zbog odredba članka 6. Uredbe ERDF-a regulativa "zero-opcija" se ne smatra "Razumnom alternativom" u svjetlu direktive. Međutim, utjecaj na okoliš od "zero-opcije" je prikazan u poglavlju 5. Izvješće o okolišu prema Aneksu I. lit. b Direktive.

Tablica 11: Sadržaj Izvješća o okolišu prema članku 5 i Aneksu I SEA direktive

Odredba direktive	Poglavlje Izvješće o okolišu	Komentari
Lit. a) pregled sadržaja, Glavni ciljevi plana ili programa i odnosa s ostalim relevantnim planovima i programima	Poglavlje 2	Konačni nacrt programa i ovdje navedene prioritne osi / područja djelovanja su proizvod kontinuiranih interakcije između SEA-a tima i radne skupine.
Lit. b) relevantni aspekte postojećeg stanja okoliša i vjerojatni razvoj bez provedbe	Poglavlje 5	Uključujući procjenu utjecaja na okoliš "zero-opcije"
Lit. c) okolišna obilježja područja koja će vjerojatno biti pod značajnim utjecajem	Poglavlje 5	Najviše podataka o okolišu je analizirano na transnacionalnoj bazi zbog karaktera Operativnog programa.
Lit. d) svi postojeći problemi zaštite okoliša koji su važni za plan ili program uključujući, posebice one koje se odnose na bilo koje područje zaštite okoliša određenog značaja, kao što su područja određena na temelju direktiva 79/409/EEC i 92/43/EEC;	Poglavlje 5	Poglavlje 5-5 uključuje pregled broja i područje u skladu s direktivama 79/409/EEC i 92/43/EEC (Natura 2000 network).
Lit. e) ciljevi zaštite okoliša, uspostavljeni na međunarodnoj razini, razini Zajednice ili na razini država članica, koje su relevantne za plan ili program i način na koji se ovi ciljevi i ostalo u vezi s okolišem uzima u obzir tijekom njegove izrade;	Poglavlje 4	Kako program Jugoistočne Europe djeluje na transnacionalnoj razini, opis ciljeva usmjerenih na okoliš je bio usredotočen na međunarodne i okvire zajednice.
Lit. f) (f) mogući značajniji učinci na okoliš, uključujući pitanja kao što su biološka raznolikost, stanovništvo, ljudsko zdravlje, flora, fauna, tlo, voda, zrak, klimatski faktori, materijalna imovina, kulturnu baštinu uključujući arhitektonsku i arheološku baštinu,	Poglavlje 6	Procjena mogućih značajnih utjecaja na okoliš je razrađena na temelju relevantnih informacija, različitih faza razvoja programa. Što je rezultiralo interaktivnim procesom, što vodi do optimizirane verzije operativnog programa.

krajolik i međudodnos između navedenih čimbenika;		
Lit. g) mjere predviđene za sprečavanje, smanjivanje i što potpunije neutraliziranje bilo kakvih značajnih negativnih učinke na okoliš, na provedbu plana ili programa;	Poglavlje 6	Predložene preinake i dopune osigurana su od programskog tima (radna skupina) i raspravljane su unutar iterativnog procesa. One su uglavnom integrirane u konačni nacrt programa. Detaljni kriteriji koji se koriste u odabira projekta (uključujući kriterije prihvatljivost i kvalitete smislu utjecaja na okoliš) biti će odobreni od strane budućeg Nadzornog odbora (MC-a) i biti će dostupni predlagateljima projekata u obliku "Priručnika za prijavu" (vidi OP, pog. 7.2.2)
Lit. h) pregled razloga za odabir alternative i opis kako je izvršena procjena uključujući sve probleme (kao što su tehnički nedostaci ili nedostatak know-how-a) na koje se naišlo u sastavljanju	Poglavlje 3	Ne postoji alternativa za temeljne promjene ukupne strukture programa, kao moguće strategije i prioritetne osi se moraju odnositi se na čl. 6 ERDF uredbe. Procjena različitih nacrtanih verzija Operativnog programa (uključujući i različite pristupe za postizanje ciljeva prioritetnih osi) u skladu sa zahtjevima SEA direktive da se "dostaviti Pregled razloga za odabir alternative "
Lit. i) opis mjera predviđenih u vezi s praćenjem u skladu s člankom 10.	Poglavlje 7	Okolišni indikatori će biti sastavni dio proširenog skupa pokazatelja praćenja, koji će biti zaključeni u zasebnom dokumentu od budućeg Nadzornog odbora (OP, pog. 7.6.1)
Lit. j) ne-tehnički sažetak informacija pod uvjetom da su pod gore navedenim naslovima	Poglavlje 0	Nema dodatnih komentara

Integracija SEA procesa tijekom programiranja

Izrada Operativnog programa je provedena u okviru transnacionalne radne skupine, sastoji se od predstavnika nacionalnih tijela uključenih država članica Europske unije, aktualnih i potencijalnih kandidatkinja, kao i trećih zemalja, koje su podržane od strane vanjskih stručnjaka pružajući tehničku pomoć za programiranje, ex-ante evaluaciji i strateškoj procjeni utjecaja na okoliš. Proces je uključivao niz sastanaka radne skupine, i nastavak rasprave s konstantnom povratnom vezom SEA i programskih stručnjaka od rujna 2006 do travnja 2007. Uključenost vlasti za zaštitu okoliša i SEA-stručnjaka u proces programiranja i uska veza sa SEA procesom osigurava da su ekološki aspekti razmatrani u ranoj fazi te su adekvatno integrirani.

Mogući utjecaji programa na okoliš (ne-tehnički sažetak)

Program integrira pozitivne učinke po pitanjima okoliša u transnacionalnoj suradnji i razvojnim aktivnostima. Prioritetna os 1 podržava stvaranje ili restrukturiranje tehnologije i mreža usmjerenih inovacijama, što će povećati primjenu najboljih (ili skoro) najboljih tehnologija i - u srednjoročnoj perspektivi - će dovesti do više resursa i energetske učinkovitosti u proizvodnji i uslužnom sektoru. Prioritetna os 2 podržava zaštitu okoliša i prirodnih resursa, s pozitivnim utjecajem na većinu pitanja zaštite okoliša, uključujući biološke raznolikosti i ljudsko zdravlje.

Prioritetna os 3 ima za cilj promijeniti transnacionalne okvirne uvjeta za poticanje, planiranje i rad za primarne i sekundarne prometne mreže i multimodalne platforme. Prioritetna os 4 promiče aktivnosti za poboljšanje uvjeta života u urbanim područjima, s pozitivnim učincima na vodne resurse, tlo, zrak i zdravstvene rizike vezane za okoliš.

Procjenu mogućih pozitivnih ili negativnih učinaka nije moguće izvesti za sva područja djelovanja, zbog nedostatka podataka o detaljima mogućim aktivnostima. Čini se da neke aktivnosti imaju samo ograničen utjecaj po pitanjima okoliša (npr. "Razviti poticajno okruženje za inovativno poduzetništvo").

Negativan utjecaj po pitanjima okoliša ne može se isključiti, ako program podržava planiranje i pripremu prometne infrastrukture (ceste, željeznice, plovni putovi) ne uzimajući u obzir utjecaj na okoliš. To bi moglo dovesti do povećanja zauzetog zemljišta, fragmentaciji staništa i dodatnom utjecaju kroz zrak i buku u osjetljivim područjima. Provedba tijekom rizičnih tehnologija (kao što genski izmijenjeno sjeme) ili neuravnotežena iskorištavanje izvora energije mogla bi imati negativan utjecaj na krajolik, tlo i bio-raznolikosti. Ovi rezultati ocjenjivanja bi trebao biti uzeti u obzir prilikom postupaka odabira projekata.

Glavni rezultati

Programske prioritetne osi i područja djelovanja uglavnom će imati pozitivan ili neutralan učinak na relevantna pitanja zaštite okoliša. Značajan negativni utjecaj na okoliš može se isključiti, pošto će kriteriji odabira projekata bit će razrađeni u skladu sa sveobuhvatnim načelom "promicanje održivog razvoja".

Provedba programa trebala bi se usredotočiti na ključna pitanja dugoročnog uravnoteženog razvoja u transnacionalnom kontekstu, kao i na smanjenje negativnih utjecaja klimatskih promjena, kontrole emisije u zrak, kooperativno upravljanje prirodnim resursima, održivim prometnim sustavima i integriranom upravljanju rizicima.

Preporuke iz izvješća o utjecaju na okoliš

SEA pruža preporuke za poboljšanje Operativnog programa iz okolišne perspektive. Ovi prijedlozi za nove aktivnosti, preinake i za odabir projekata koji će se provoditi u cilju promicanja pozitivnih utjecaja na okoliš i ublažavanja mogućih negativnih utjecaja na okoliš. Tablica u nastavku daje pregled glavnih SEA prijedloga i kako su usvojeni u program.

Tablica 12: Preporuke iz izvješća o utjecaju na okoliš

SEA komentari	Integracija u OP
Širenje i primjena bi trebala inovacija utjecati na gospodarski razvoj, što dovodi do veće učinkovitost korištenja resursa i energije, a osobito uspostavom institucija koje rade na pitanjima transfera regionalnih znanja, sposobnosti i tehnologija.	Ovaj cilj je na široko naglašen u okviru Prioritetne osi 1: "Olakšavanje inovacija i poduzetništva": Aktivnosti trebaju stvoriti konkretne projekte u izgradnji tehnologija i inovacijskih kapaciteta za poboljšanje proizvoda, procesa i usluga, integrirane čiste tehnologije i pratećih inovacija u javnim uslugama.
Transnacionalne tehnologije i inovacijske mreže trebaju integrirati "procjenu rizika" kako bi identificirali mogući ekoloških rizika i društvenih utjecaja novih tehnologija.	Ova preporuka je registrirana u ciljevima prioritetne osi 1.
Operativni program izriekom se treba baviti transnacionalnim aktivnosti koje podržavaju dugoročno smanjenje emisije u zrak, uključujući emisiju stakleničkih plinova izvan okvira ciljanog vremena od Kyoto protokola (2012 +). Know-how transfer bi trebao biti podržan u području sustava gospodarenja otpadom, kontrole emisija u zrak, čistije proizvodnje i potrošnje, kao i energetske učinkovitosti.	Prioritetna os 2 podržava aktivnosti, koje su namijenjene "Promicanju energije i resursne učinkovitost": svrha ovog područje djelovanja je podrška transnacionalnoj suradnji u donošenju politika EU i direktiva uključujući okvire zajednice za energetske učinkovitost i smanjenje emisije stakleničkih plinova. Transnacionalne aktivnosti koje podržavaju integrirano gospodarenje otpadom te dugoročno smanjenje emisije u zrak naglašeno je u prioritetnoj osi 4, posebice na području djelovanja "uhvatiti se u koštac sa ključnim problemima koji utječu na gradska područja".
Projekti kojima je cilj povećanje iskorištavanja obnovljivih izvora energije trebaju biti usuglašeni sa procjenom utjecaja, analizom mogućih negativnih utjecaja na poljoprivredu, šumarstvo, biološku raznolikost, tlo, vodu, zrak i razvoj krajobraza.	Ova preporuka biti će uključena u proceduru odabira projekata koju će razviti budući nadzorni odbor.
Transnacionalni program se treba usredotočiti na razvoj održivog i energetske učinkovitog prometnog sustava, uključujući multi-modalnu logistiku i alternativni načine za poboljšanje dostupnost bez značajnijih utjecaja na okoliš (posebice za smanjenje emisija u zrak, buku, zauzimanje zemljišta).	Ova preporuka je uključena u ciljevima prioritetne osi 3.
Svi projekti koji će poduprijeti razvoj fizičke infrastrukture i / ili proširenje prometnih mreža treba biti popraćen procjenom utjecaja na okoliš (EIA-SEA), što je odraz dugoročnih učinaka na urbani razvoj, zauzimanje zemljišta, biološku raznolikost, zagađenje zraka i klimatske promjene. Operativni program transnacionalne neće podržavati projekte, koji nisu u skladu s postojećim. Europskim pravnim okvirom (kao što je direktiva Okvir o vodama, Natura 2000 mreže).	Ova preporuka biti će uključena u proceduru odabira projekata koju će razviti budući nadzorni odbor. Detaljni kriteriji (uključujući kriterije prihvatljivosti i kriterije kvalitete) koji se koriste u postupku odabira projekata razvijat će se i biti će odobreni od strane budućeg nadzornog odbora (vidi OP, poglavlje 7.2.2). Ti kriteriji će također jamčiti da neće biti neslaganje s postojećim Europskim pravnim okvirom (kao što je direktiva Okvir o vodama, Natura 2000 mreže). Odbor za praćenje može ograničiti opseg prihvatljivih prijavitelja u datom pozivu za prijavu projekata uzimajući u obzir posebne aranžmane dotičnog Poziva.
Održive urbane mreže trebaju optimizirati materijalne tokove, energetska učinkovitost, niske emisije transportnih sustava (uključujući i poboljšanje javnog prijevoza). Predloženo je da se dodaju ta načela općim ciljevima za provedbu programa.	Ovi principi su ugrađeni u ciljeve prioritetne osi 2 "zaštita i unapređenje okoliša" i u prioritetnu os 4 "Razvoj transnacionalnih sinergija za područja održivog rasta".
Strategije za regeneraciju brzorastućeg broja posjeda za stanovanje sa niskim građevinskih standardima, zapuštenih urbanih četvrti i onečišćenih industrijske zona na što bi trebale biti usmjerene biti transnacionalne aktivnosti, uključujući i pilot projekte, tehničku pomoć i nove upravne metode.	Strategije za rješavanje ozbiljnih problema u urbanim područjima (uključujući i sanaciju tzv. <i>brownfields</i> -a) eksplicitno naglašenih u području djelovanja "Uхватiti se u koštac sa ključnim problema koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja "(prioritetna os 4) - vidi "Primjeri (višerazinskih) aktivnosti, razvijanje transnacionalnih sinergija u planiranju i upravljanju

Održivi razvoj turizma treba integrirati u Operativni program kao dodatno područje djelovanja, koje podržava ciljeve prioritetne osi 4. "Razvoj transnacionalnih sinergija za područja održivog rasta", osobito u obalnim područjima i brdsko-planinskim regijama.	Transnacionalne strategije koje podupiru održivi razvoj turizma mogu se naglasiti kroz području djelovanja "Uхватите se u koštac sa ključnim probleme koji utječu na metropolitanska područja i regionalne sustave naselja " (prioritetna os 4), visoko koncentrirane aktivnosti u turizmu u osjetljivim područjima mogu stvoriti bitne međusobno povezane probleme ekonomske, okolišne socijalne i upravljačke prirode.
Pomoć pri generiranju projekta i primjena projektnih kriterija za odabir treba sadržavati preporuke navedene u poglavlju 6,2 Izvješće o okolišu. Programski priručnik bi trebao obuhvatiti skup "indikatora utjecaja na okoliš", koji čine programska dostignuća u uvjetima "načela održivosti" vidljivim za programske partnere i širu javnost.	Ova preporuka će biti uključene od strane ZTT-a / nadzornog odbora pri razvoju priručnika za prijavitelje i detaljnijih kriterija za odabir projekata (vidi OP, poglavlje 7.2.2). Okolišni indikatori biti će sastavni dio proširenog skup pokazatelja nadzora, koji će biti zaključen u zasebnom dokumentu od budućeg nadzornog odbora (vidi OP, poglavlje 7.6.1).

Javne konzultacije

Prema SEA-direktivi članci 5. i 6. tijela nadležna za okoliša i javnost imala su priliku izraziti svoje mišljenje o nacrtu Operativnog programa i o Izvješću o zaštiti okoliša.

Postojale su dvije ključne faze konzultacija unutar SEA-procesa:

- Faza 1: određivanje djelokruga - Konzultacije sa tijelima nadležnim za okoliš o opsegu i razini detalja Izvješća o utjecaju na okoliš u svim državama članicama: 16. Listopad - 30. listopada 2006.
- Faza 2: Izvješće o okolišu i nacrt operativnog programa - Konzultacije s općom javnosti i tijelima nadležnim za okoliš o Izvješću utjecaja na okolišu i nacrtu programa:

Informacije za javnost o tijeku procesa planiranja, uključujući relevantne dokumente i poziv za slanje komentara na web stranicu www.cadses.net (23. ožujka - 18. svibnja 2007.)

Tijela za zaštitu okoliša u svim državama članicama bila su pozvana od strane radne skupine da pošalju komentare na Izvješće o utjecaju na okoliš i na nacrt Operativnog programa, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom za provedbu direktive SEA (23. ožujka - 18. svibnja 2007.). U svim državama članicama provedena je javna rasprava u skladu s nacionalnim SEA zakonodavstvom. Raspored za nacionalne tijela nadležna za okoliša da završe sažete izjave stoga je produžen do kraja rujna 2007.

Rezultati javnih konzultacija i kako su usvojeni u konačni operativni program

Sva pitanja prikupljena tijekom javne rasprave su dostavljena od nacionalnih vlasti nadležnih za okoliš ili multi-nacionalne organizacije (UNEP / unutarnje tajništvo Karpatske konvencije). Organizacije civilnog društva i nevladine udruge nisu postavile nikakav komentar tijekom javnih konzultacija. Da se donese pregled, sadrži slijedeće preporuke:

- Proširena analiza trenutnog stanja okoliša ("zero-alternativa" programa koji nisu u provedbi)

- Detaljne normativnih reference na međunarodnoj razini, osobito prema temama kvaliteta zraka, zdravlje ljudi i zaštita od poplava
- Detalji o kriterijima za odabir projekata trebaju biti dio operativnog programa što bi jamčilo da će SEA-rezultati i utjecaji na okoliš biti uzeti u obzir tijekom provedbe programa
- "Usklađenost sa međunarodnim, europskim i nacionalnim zakonodavstvom za SEA i okolišnu procjenu utjecaja " da se doda mjerama za smanjenje mogućih negativnih utjecaja na okoliš
- Strože obveza prema nadzornom sustavu za praćenje utjecaja na okoliš

Sva relevantna pitanja koja se tiču zaštite okoliša, koja su otvorena tijekom javnih konzultacija u zemljama članicama programa Jugoistočne Europe, navedeni su u Aneksu Operativnog programa. Dodatak uključuje i napomene o tome kako su rezultate javnih konzultacija uključeni u završni Operativni programa. Ovaj posljednje pregled je razrađen 31. listopada 2007 nakon zatvaranja opće javne rasprave, uključujući i izjave iz svih nacionalnih za tijela nadležnih za okoliša, gdje su postupci konzultacija prošireni u skladu s nacionalnim SEA zakonodavstvom.

Praćenje utjecaja programa na okoliš

Operativni program nudi niz osnovnih pokazatelja za praćenje i evaluaciju. Potpuni sustav indikatora bit će dalje razvijen u zasebnom dokumentu od budućeg Odbora za praćenje. Preporuča se, da bi okolišni indikatori bi trebali biti sastavni dio proširenog skupa indikatora, kao praćenje i vrednovanja u tijeku će "činiti neophodnu osnovu za izvješćavanje i komunikaciju da se programski uspjesi naprave vidljivim za programske partnere i širu javnost. "(OP, poglavlje 7.6.1).

Uz to, praćenje mora ispuniti sljedeće uvjete:

- treba procijeniti rezultate procjene utjecaja na okoliš koji se odnos4 na poglavlje 6 Izviješća o okoliša
- treba otkriti nepredviđene značajne utjecaje na okoliš
- treba izmjeriti učinkovitost postupaka za odabir projekata u smislu ublažavanja i izbjegavanja značajnih negativnih učinaka po pitanjima okoliša

Praćenje će omogućiti programskim tijelima da poduzmu korektivne mjere, ako se procjena pokaže neočekivane negativne utjecaje na okoliš.

Pri izradi kriterija za odabir projekata (uključujući kriterije prihvatljivosti kao i kriterije kvalitete, vidi OP, poglavlje 7.2.2) biti će bitno da se uključe zahtjevi za izbjegavanjem značajnih učinaka na relevantna okolišna pitanja. Preliminarna procjena utjecaja na okoliša preporuča se, vjerojatno na temelju "vodećih pitanja" (vidi poglavlje. 3.3.1 Izviješće o okolišu).

Svaki projekt vjerojatno će imati značajan utjecaj na Natura 2000 mora biti u skladu s odgovarajućim procjenama njegovih implikacija po čl. 6. i 7. Direktive o staništima.

4.7 Indikativna podjela po kategorijama na razini programa

Tablica 13: Indikativna raščlamba po kodoima za prioritetne temu na programskoj razini (u skladu s Aneksom II Komisije provedbene uredbe)

Tema	Kod	Prioritetna dimenzija tema (prema uredbi Komisije br 1828/2006)	Raspodjela ERDF-a
Istraživanje i tehnološki razvoj (R & TD), inovacije i poduzetništvo	3	Transfer tehnologije i unapređenje mreža suradnje između malih poduzeća, između tih i drugih poduzeća i sveučilišta, post-sekundarne edukacije svih vrsta, regionalnih vlasti, istraživačkih centara i znanstvenih i tehnoloških stupova (znanstveni i tehnološki parkovi, tehnopolisi i sl.)	13.567.756
Istraživanje i tehnološki razvoj (R & TD), inovacije i poduzetništvo	5	Napredne usluge podrške za tvrtke i grupe tvrtki	8.193.515
Istraživanje i tehnološki razvoj (R & TD), inovacije i poduzetništvo	6	Pomoć malim i srednjim poduzetnicima za poticanje ekoloških proizvoda i proizvodnih procesa (uvodenje učinkovitog sustav upravljanja okolišem, donošenje i korištenje preventivskih, tehnologija, integracija čistih tehnologija u tvrtke	556.207
Istraživanje i tehnološki razvoj (R & TD), inovacije i poduzetništvo	9	Ostale mjere za poticanje istraživanja, inovacija i poduzetništva u malim i srednjim poduzećima	1.365.586
Informacijsko društvo	11	Informacijske i komunikacijske tehnologije (pristup, sigurnost, interoperabilnosti, prevencija rizika, istraživanje, inovacije, e-sadržaj itd.)	4.851.251
Informacijsko društvo	12	Informacijske i komunikacijske tehnologije (TEN-ICT)	3.199.328
Informacijsko društvo	13	Usluge i aplikacije za građane (e-zdravstvo, e-vlada, e-učenje, e-uključenost i sl.)	6.174.073
Informacijsko društvo	14	Usluge i aplikacije za mala i srednja poduzeća (e-commerce, obrazovanje i trening, umrežavanje i sl.)	3.199.328
Informacijsko društvo	15	Ostale mjere za poboljšanje pristupa i učinkovitog korištenje ICT-a od strane malih i srednjih poduzeća	3.199.328
Transport	16	Željeznice	3.530.293
Transport	17	Željeznice (TEN-T)	3.530.293
Transport	19	Mobilna željeznička imovine (TEN-T)	882.573
Transport	20	Autoceste	882.573
Transport	21	Autoceste (TEN-T)	882.573
Transport	25	Urbani transport	3.530.293
Transport	27	Multimodalni transport (TEN-T)	15.058.908
Transport	28	Inteligentni transportni sustav	6.453.818
Transport	29	Zračne luke	882.573
Transport	30	Luke	1.765.147
Transport	32	Unutarnji plovni putovi	1.765.147
Energija	39	Obnovljiva energija: vjeter	865.211
Energija	40	Obnovljiva energija: solama	865.211
Energija	41	Obnovljiva energija: biomasa	865.211
Energija	42	Obnovljiva energija: hidro e., geotermalna i sl	865.211
Energija	43	Energetska učinkovitost, kogeneracija, upravljanje energijom	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	44	Upravljanje kućanstvima i industrijskim otpadom	865.211

Zaštita okoliša i prevencija rizika	45	Upravljanje i distribucija vode (za piće)	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	46	Tretman voda (otpadnih)	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	47	Kvaliteta zraka	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	48	Integrirana prevencija i kontrola zagađenja	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	49	Ublažavanje i prilagodba na klimatske promjene	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	50	Sanacija industrijskih postrojenja i kontaminiranog zemljišta	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	51	Promicanje biološke raznolikosti i zaštite prirode	5.373.983
Zaštita okoliša i prevencija rizika	52	Promicanje čistog urbanog prijevoza	865.211
Zaštita okoliša i prevencija rizika	53	Sprečavanje rizika (uključujući izradu i provedbu planova i mjera za sprečavanje i upravljanje prirodnim i tehnološkim rizicima)	17.895.363
Zaštita okoliša i prevencija rizika	54	Druge mjere za očuvanje okoliša i prevenciju rizika	
Turizam	55	Promocija prirodnih dobara	3.331.869
Turizam	56	Zaštita i razvoj prirodne baštine	3.358.739
Kultura	58	Zaštita i očuvanje kulturne baštine	4.464.540
Kultura	59	Razvoj infrastrukture za kulturu	4.464.540
Kultura	60	Druge pomoć za poboljšanje usluga kulture	
Urbana i ruralna regeneracija	61	Integrirani projekti za urbanu i ruralnu regeneraciju	17.196.745
Poboljšanje pristupa zapošljavanju i održivosti	70	Posebne mjere za povećanje sudjelovanja migranata zaposlenosti i time jačanje njihove socijalne integracije	661.413
Poboljšanje socijalne uključenosti manje favoriziranih osoba	71	Putovi prema uključivanju i ponovnom ulasku u radne odnose za ugrožene ljude, borba protiv diskriminacije u pristupu i napretku na tržištu rada i promicanju prihvatanja različitosti na radnom mjestu	1.322.827
Poboljšanje ljudskog kapitala	74	Razvoj ljudskih potencijala u području istraživanja i inovacija, osobito kroz post-diplomske studije i obuku istraživača, umrežavanje aktivnosti između sveučilišta, istraživačkih centara i poduzeća	18.347.113
Jačanje institucionalnih kapaciteta na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini	81	Mehanizmi za poboljšanje dobrih politika i programa, monitoringa i evaluacije na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, izgradnja kapaciteta u isporuci politika i programa	15.331.430
Tehnička pomoć	85	Priprema, provedba, nadzor i inspekcija	6.200.749
Tehnička pomoć	86	Evaluacija i studije, informacije i komunikacije	6.200.749
Ukupna alokacija ERDF-a			206.691.645

Tablica 14: Indikativna raščlamba po kodovima za financije i teritorij na programskoj razini (u skladu s Aneksom II provedbene uredbe Komisije)

Dimenzija 2: Kodovi za forme financija		Dimenzija 3: Kodovi za teritorijalnu dimenziju	
Kod	Raspodjela u eurima	Kod	Raspodjela u eurima
01 Bespovratna pomoć	206.691.645	09 Transnacionalno područje suradnje	206.691.654

5. Prioritetne osi

Ovo poglavlje daje detaljna objašnjenja o odabranim prioritetnim osima i sljedećim područjima intervencije. Prioritetnih osi ne smije se smatrati kao "potpuno odvojeni odjeljci", osi slijede integrirani pristup i pokazuju mnoga sučelja. U praksi aplikacije mogu rješavati samo jedno područje intervencije ili mogu biti relevantne za više od jedne prioritetne osi. U potonjem slučaju, podnositelji zahtjeva i menadžment programa, moraju uzeti u obzir koja prioritetna os odgovara cilju projekata na najbolji način, te se prijaviti samo pod toj osi.

Operativni program definira ukupno četiri prioritetne osi plus jednu os za tehničku pomoć. Prioritetne osi pokrivaju određeni broj **indikativnih područja djelovanja**. Provedba područja djelovanja dovest će do ostvarenja globalnih i specifičnih ciljeva programa.

Slika 4: Prioriteti i područja djelovanja

Prioritetne osi	Područja djelovanja			

5.1 Prioritetna os 1: Olakšavanje inovacija i poduzetništva

Kontekst

Analize su istaknule da se programsko područje odlikuje **jakim razlikama** u ekonomskoj moći i inovacijskim aktivnostima između zemalja, ali i unutar svake države. Jasna **podjela „Zapad-Istok“** postaje sve očitija s obzirom da se **najjače regije** nalaze na zapadu (talijanske regije, Austrija) te najmanje razvijene su na Istoku (regije oko glavnih gradova i Grčka su iznimke). U smislu **ekonomske dinamike** posljednje desetljeće je donijelo visoki gospodarski rast, posebno na

području regija oko glavnih gradova, te dovode do impresivnog **procesa približavanja** Zapadnoj Europi. Ekonomski rast u regijama, posebno u novim članicama EU, je bolji nego u većini zapadnoeuropskih zemalja.

Čini se da područja imaju slabe performanse s obzirom na pokazatelje ulaganja u istraživanje i razvoj s jedne strane i s druge strane, **dualni prostorni uzorak** prikazan je tamo, gdje **nekoliko zemalja** ima inovativne aktivnosti **usporedive s europskim standardima**, međutim **većina** od njih ima **nisku razinu inovativnih aktivnosti** (uglavnom zbog nedostatka propisa i institucionalnih kapaciteta uglavnom u potencijalnim kandidatkinjama i trećim zemljama) i kao rezultat toga, nisku razinu konkurentnosti. Općenito, **inovacijska sposobnost malih i srednjih poduzeća** je znatno niža nego u velikoj industriji, pa će biti vrlo važno da se uspostavi kvalificirani i prikladni okviri, te da se motivira mala i srednja poduzeća na inovacijske aktivnosti ili da se ih približi rezultatima ulaganja u istraživanje i razvoj.

"Ubrzana strategija" kojoj je cilj olakšanje inovacijskih aktivnosti, treba se temeljit na **prednostima i mogućnostima koje se mogu iskoristiti**. To su: dobro razvijena R & D infrastruktura u centralnim regijama i kvalificirani ljudski resursi, te jake strane direktne investicije u novim državama članicama, aktualna akademska istraživanja kao početne točke. Transnacionalne aktivnosti bi mogle služiti **grupiranjem "subkritične mase"** kako bi se postigla **bolja vidljivost** čak i na međunarodnoj razini.

Ciljevi prioritetnih osi i rezultirajući operativni ciljevi

U svjetlu ovog konteksta i zaključcima, prioritetna os 1 bi trebala bi doprinijet posebno budućem razvoju Jugoistočne Europe kao **mjestu inovacija**, što neposredno doprinosi gospodarskom rastu i zapošljavanju u tehnološkom sektoru.

Ova prioritetna os ima za cilj olakšati inovacije, poduzetništvo, ekonomiju znanja i poboljšati integraciju i gospodarske odnose u području suradnje, te posebno težiti ka postizanju **tri operativna cilja** i podržavati će transnacionalna partnerstva i kao i druga djelovanja koja pridonose:

- Razvoju tehnologija i inovacijskih mreža u specifičnim područjima
- Razvoju poticajnog okruženja za inovativno poduzetništvo
- Stvaranju okvirnih pretpostavaka i otvaranju putova za inovacije

S obzirom na značajne regionalne razlike na tom području, razvoj inovacijskih kapaciteta treba biti usmjeren na **različite oblike podrške** računajući da su konkurentnost i integracija komplementarne:

- Prvenstveno, u odnosu na područja prednosti i mogućnosti, kroz proces umrežavanja. Treba naglasiti aktivnosti izgrađene na **postojećim stupovima aktivnosti**, kako bi iskoristile regionalni potencijal za tehnologije i inovacije i potakle umrežavanja i tehnološku suradnju u

specifičnim tehnološkim poljima (npr. napredni inženjering, Informacijska i komunikacijska tehnologija ...)

- Drugo, rješavanje **strukturnih deficita u sektoru malog i srednjeg poduzetništva**, kao što je loš pristup znanju, "loše ceste" prema tržištu, nizak stupanj suradnje, niska razina internacionalizacije i nedostatak otvorenosti za nove tehnologije.
- Treće, naglasak treba staviti na jačanje **uvjeta koje omogućavaju razvoj inovacijskog okruženja** (na razini rukovođenja) i promicanje javne svijesti ("grass-root" pristup).

Glavna podrška za istraživanje, tehnološke i inovacijske projekte u Europi i Jugoistočnoj Europi proizlazi iz nacionalnih i europskih programa i shema (npr. FP7-RTD, CIP Okvirni program za konkurentnost 2007. – 2013., specifične inovacijski prioriteti okvira za podršku Zajednice i operativni programi).

Međutim, jaka koncentracija na istraživanja, tehnologije i inovacijskih aktivnosti te vezane investicije u ta područja su najvidljivije na **sjeverozapadnom rubu** programskog područja, odnosno na rubu takozvanog "Pentagona". Te regije **u potpunosti koriste mogućnosti** koje nude gore navedeni EU programi. **Izazov** za programsko područje, će biti razvoj **zajedničkog interesa** na relevantnim područjima, što bi rezultiralo **uspješnim prijenosom** tih kapaciteta na potencijalne polove.

Programi teritorijalne suradnje trebali bi se baviti još uvijek postojećom rascjepkanošću uz nacionalne i regionalne linije, te bi trebali iskoristiti kreativne mogućnosti dostupne na tom području i spajati nacionalne i regionalne aktere u svrhu poticanja inovacijskog duha i izgradnje inovacijskih kapaciteta. U tom smislu transnacionalna suradnja treba **nadopuniti** europske i nacionalne tehnološke i inovacijske programe.

Usmjerenost na istraživanje, tehnologiju i inovacije obuhvaća značajan organizacijski i poduzetnički razvojni aspekt. Naglasak na čisto znanstvena istraživanja, zanemario bi važnost strukturnih prilagodba i zrelosti poslovnog okruženja za poduzetničko istraživanje i razvoj.

Cilj je uspostaviti **optimalno razvojno okruženje** za inovativna poduzeća, počevši od identifikacije znanstvenih istraživanja, koji se mogu komercijalno iskoristiti, i njihov prijenos u poslovni svijet, u promicanju kooperativnih odnosa. Program se ne namjerava natjecati sa, ili zamijeniti glavne istraživačke programe. Ne bi se trebala pojaviti dominacija akademskih institucija u mrežama, koje bi se trebale sastojati od primijenjenih inovacijskih aktera. Na kraju, program može dati značajan doprinos u procesu integriranja "procjena rizika", otkrivanju mogućih okolišnih rizika i društvenih utjecaja novih tehnologija na transnacionalnoj razini.

Ciljane skupine i/ili potencijalni korisnici su prvenstveno: kolektivni akteri za poslovnu podršku; akteri iz područja inovacija i tehnologije; lokalne, regionalne i nacionalne vlasti i dodatno, akteri iz područja obrazovanja i kulture.

Područja djelovanja

5.1.1 Razvoj tehnologija i inovacijskih mreža na specifičnim područjima

Programsko područje suočava se s mnogo istraživanja, tehnologija, inovacija i obrazovnih kapaciteta, potencijalni stupovi s početnim iskustvom u suradnji, ali općenito sa podkritičkom masom i nedostatkom (međunarodno) vidljivosti.

Dakle, postoji potreba za poticanjem mreža suradnje, klastera, tehnoloških platformi u svrhu stvaranja kritične masu i **jačanja specifičnih tehnoloških polja**, stjecanja (međunarodne) vidljivosti, omogućavanja istraživanja, tehnološkim i inovacijskim akterima da učinkovitije sudjeluju u europskim programima, te da se postavi mehanizam kako bi se omogućilo dijeljenje i širenje ključnih tehnologija i pomoglo da se uspostavi opskrbeni lanac.

Svrha ovoga područja djelovanja je prvenstveno priprema, stvaranje ili restrukturiranje tehnologija i inovacijsko orijentiranih mreža u specifičnim tehnološkim područjima, u industrijskim i uslužnim djelatnostima, relevantnim za programsko područje.

Suradnja bi trebala - u idealnom slučaju – generirati konkretne projekte u izgradnji tehnoloških i inovacijskih kapaciteta za poboljšanje proizvoda, procesa i usluga u specifičnim tehnološkim područjima (npr. napredni inženjering, automobilska industrija, informacijske i komunikacijske tehnologije, plastika, životna znanost, urbane tehnologije), što bi trebala bi dugoročno postići intenzivnije korištenje tehnologija i inovacija u Jugoistočnoj Europi. Zato pozornost treba obratiti i na primjenu tehnologija i inovacija na lokalnoj i regionalnoj razini te na integriranje čistih tehnologija i promicanje inovacija u javnim uslugama (npr. zelene nabave).

Aktivnosti trebaju ići iznad pojedinih interesa i pokazati pravi **kooperativni karakter** i **uzajamne koristi**.

Mreže bi trebale biti izravno povezane s djelovanjem usmjerenim na razvoj **vještina i sposobnosti**. **Razmjena vještina na različitim razinama** trebala bi biti podržana (inovatori, znanstvenici, profesori, studenti) što bi omogućilo istovremenu razmjenu iskustava i znanja.

U okviru tehnologije i inovacijsko orijentiranih mreža, moguća je provedba zajedničkih pilot projekata, povezanih s **ulaganjima nižeg ranga**.

U programskom području od **javnog sektora** se očekuje da bude glavni generator poslovnih ugovora, pogotovo kroz korištenje Strukturnih fondova. Mreže koje potiču inovacije i nove tehnologije (npr. čiste i energetske učinkovite tehnologije, informacijske i komunikacijske tehnologije za upravljanje mobilnošću) promovirati će uključivanje **inovativnih aspekata u javnoj nabavi**. Ovaj pristup može biti dvojak: s jedne strane inovativna rješenja bit će uvedena u javnim službama, s druge strane inovacije mogu steći kritičnu masu potrebnu za uspjeh na tržištu. Uvođenje **inovativno orijentiranih javnih nabava**, zahtijeva razvoj pravila o javnoj nabavi i procjeni natječajnih pravila koja omogućuju uvođenje tehničkih promjena i inovacijskih rizika (npr. u razvoju modernih tehnologija za postrojenja za obradu vode, inovativnih koncepata energije za javne zgrade, softverskih rješenja za elektronsko rukovođenje i elektronsku demokraciju).

Suradnja bi trebala biti uspostavljena s **Innovation Relay** centrima (IRC), koje se financiraju u okviru CIP-a (Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007. - 2013). Jedna od glavnih zadaća ureda IRC je pronaći odgovarajuće partnere za suradnju u Europi.

Ciljne skupine i/ili indikativni potencijalni korisnici tog područja djelovanja su tehnološki i inovacijski akteri / institucije, uključujući i visoko obrazovanje.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koje mogu biti podržane u ovo područje djelovanja:

- Priprema aktivnosti koje podržavaju razvoj tehnologije i inovacijsko orijentiranih mreža u specifičnim tehnološkim područjima (npr. studije izvedivosti, uspostava baze podataka)
- Razvoj transnacionalnih partnerstva oko istraživanja, tehnoloških i inovacijskih centara i agencija, u sektorima s visokim tehnološkim sadržajem
- Olakšanje stvaranja ili konsolidacija ili restrukturiranje transnacionalnih mreža proizvodnih klastera
- Stvaranje ili jačanje mreža suradnje između tvrtki i istraživačkih centara, tehnoloških i inovacijskih objekata različitih zemalja i promicanje zajedničkih aktivnosti s obzirom na primijenjena istraživanja
- Stvaranje transnacionalnih timova za razmjenu (iz tehnoloških i inovacijskih agencija, centara) specijaliziranih u izgradnji mjera tehnoloških i inovacijskih kapaciteta za poboljšanje proizvoda, procesa i usluga
- Transnacionalna partnerstva koja promiču uključivanje inovativnih aspekata u javnoj nabavi u odnosu na primjenu tehnologija od zajedničkog interesa
- Strateška suradnja s ciljem povećanja korištenja inovativnih i novih, ekoloških tehnologija i primjena na lokalnoj i regionalnoj razini
- Uspostava transnacionalnih mreže između odgovarajućih centara visokog obrazovanja i istraživanja, te tehnoloških i inovacijskih institucija
- Osnivanje zajedničkih trening tečajeva vezanih s tehnološkim i inovacijskim mrežama
- Uspostavljanje mreža znanstvenih i tehnoloških parkova, razvojnih standarda i mjesnih pretpostavaka za uspješno uspostavljanje tehnološki orijentiranim nekretninama ("integrirani kampusi visoke tehnologije") koje se nalaze u programskom području
- Povećanje internacionalne razine istraživanja, tehnološki i inovacijskih objekata, posebice na sveučilištima i u onim područjima, gdje je međunarodna ocjena razine visokog obrazovanja i istraživanja još uvijek nedovoljna
- Olakšavanje primjene tehnoloških inovacija u programskom području, kroz jačanje mobilnosti istraživača, podupirući razmjenu znanja
- Poticanje politike kako bi podržao pristup i veze između istraživanja, tehnologije i inovacijskih objekata.

5.1.2 Razvoj poticajnog okruženja za inovativno poduzetništvo

Potreba u programskom području čini se očita : gospodarstvo utemeljeno na malom i srednjem poduzetništvu sa vodećim tvrtkama kao pokretačkom snagom inovacija i internacionalizacije, ali s druge strane nedovoljna suradnja i internacionalizacija malog i srednjeg poduzetništva, te klastera koji ostaju na lokalnoj razini, velike razlike u gospodarskom razvoju u okviru programskog područja.

Svrha ovoga područja djelovanja je prvenstveno priprema i/ili stvaranje (ili restrukturiranje) mreža za bolje iskorištenje mogućnosti u Jugoistočnom ekonomskom prostoru, za učinkovitije pružanje kolektivnog poslovanja i usluga koje potiču inovacije, posebno za mala i srednja poduzeća .

Ovo područje intervencije promovira "drugi stupanj" grupiranja što podrazumijeva umrežavanje postojećih **kapaciteta za potporu malih i srednjih poduzeća** u programskom području, što služi uspostavi mehanizama kako bi se omogućilo dijeljenje i širenje učinkovitih pristupa u podupiranju malog i srednjeg poduzetništva.

Stoga mreže trebaju razmjenjivati, razvijati, promicati i primijeniti (u pilot projektima) odgovarajuće "meke" mjere, npr. za bolje iskorištavanje mogućnosti tržišta u programskom području, za osiguranje pristupa relevantnim informacijama malim i srednjim poduzećima , za potporu transferu tehnologija, za poticanje mikro i obiteljskih poduzeća, te za razvijanje poduzetnički duha među njima. Osim toga cilj mreža je mobilizirati početnike, upravljanje intelektualnim i industrijskim vlasništvom i pravom na patente, olakšati pristup odgovarajućim oblicima financiranja i promicanja znanja i vještina potrebnih za inovacije.

Ciljne skupine i/ili indikativni potencijalni korisnici ovoga područja djelovanja su akteri u okviru poslovne podrške , te objekti usmjereni na potrebe malih i srednjih poduzeća.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava, koji mogu biti podržani u sklopu ovog područja djelovanja jesu:

- Umrežavanje kapaciteta za potporu malim i srednjim poduzećima za uspostavu mehanizama za razvoj, dijeljenje i širenje učinkovitih pristupa u pružanju podrške inovativnom poduzetništvu
- Sakupljanje stručnosti u mrežama za pomoć malim i srednjim poduzećima , u dijagnosticiranju i rješavanju pravnih, organizacijskih i ljudskih pitanja povezanih s inovacijskim procesima
- Aktivnosti usmjerene na suradnju, kojima je cilj potpora i promicanje ženskog poduzetništva
- Razmjena prakse i iskustava među inovativnim malim i srednjim poduzećima (objekti za podršku u upravljanju malim i srednjim poduzećima)
- Povećanje svijesti unutar malih i srednja poduzeća na području inovacija i tehnologija, u svrhu poboljšavanja pristupa tržištu
- Razvoj standarda i lokalnih uvjeta za uspješne inovacijski orijentirane nekretnine ("inovativni poslovni parkovi") koje se nalaze u programskom području
- Razvoju regionalnih struktura za poslovne podrške unutar transnacionalnih partnerstava
- Suradnja na području inovacijskog financiranja malog i srednjeg poduzetništva, upoznavanje malih i srednjih poduzeća s različitim tehnikama financijskog inženjeringa ili postavljanje transnacionalnih inovacijskih povjerenja.

5.1.3 Unaprijediti okvirne uvjete i utrti put za inovacije

Jačanje **kapaciteta institucija i društva za inovacije** je kritična komponenta sveukupnih inovacija. **Nestanak ili nedostatak** (nacionalni) **inovacijske strategije** glavno je obilježje programskog područja u svojstvu inovacija. U najboljem slučaju pozornost je usmjerena na nacionalnu i regionalnu razinu inovacijskih sustava, program također traži poticanje "transnacionalnog inovacijskog sustava" za jugoistočnu Europu. Transnacionalna suradnja se smatra pogodnom za razvijanje institucionalnog okvira kako bi se olakšale i potaknule inovacije, stvorilo prijateljsko okruženje za koordinirane akcije u programskom području (Inovativna sredina, novi oblici institucionalnog upravljanja). To bi moglo biti razvijeno uzimajući u obzir iskustvo na postojećoj dobroj praksi u "Regionalnim Inovacijskim Strategijama" iz EU-a Inovativnih Akcijskih Programa.

Svrha ovoga područja djelovanja je prvenstveno postaviti razmjenu i koordinacijske mehanizme za istraživanje, tehnologiju i inovacijske pristupe i politike (aspekt upravljanja) i povećanje javne svijesti o važnosti tehnološkog napretka od strane transnacionalnih aktivnosti u okolini (aspekt svjesnosti).

Moderan sustav promicanja inovacija zahtijeva razumijevanje većine građana. Slika i uspjeh lokacijske tehnologije ovisi o tome kako je opće društvena klima otvorena za nova kretanja. U društvu, što tendenciozno pozitivno suočava "nove", također inovativne ideje lakše će postati opće prihvaćene i da će privući istraživače i poduzeća. Što se tiče dugoročnog utjecaja zahvata posebnu pozornost treba posvetiti mladima, a posebno paralelama s obrazovnim programima.

Aktivnosti treba npr. podržati formiranje slike Jugoistočne Europe kao mjesta inovacija i rasta, potaknuti mlade ljude da razviju poduzetnički duh, mobilizirati postojeće institucije u kontaktiranju i komunikaciji sa stanovništvom, probuditi entuzijazam za znanstveno obrazovanje, uzeti se u koštac s informacijama koje nedostaju u području tehnologije i inovacija, umanjiti strahove glede nove tehnologije, obraćajući posebnu pozornost na pitanja ravnopravnosti spolova da bi se povećalo sudjelovanje žena u tehnologiji i inovacijama.

Ovaj zahvat dijelom obuhvaća klasične ciljne tehnološko i inovacijske skupine i povezuje ih s Informacijskim Društvom za sve. Za potporu aktivnostima moraju se definirati posebni standardi kvalitete. Aktivnosti trebaju biti usmjerene na definiranu grupu i ne predstavljati pojedinačne interese ili proizvode.

Ciljne skupine i / ili indikativni potencijalni korisnici ovoga područja djelovanja su nacionalne i regionalne vlasti, kulturni i obrazovni akteri, akteri poduzetničke potpore, tehnološki i inovacijski akteri.

Primjeri (višerazinske) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koji mogu biti podržani u ovoj oblasti djelovanja:

- Postavljanje mehanizama razmjene i koordinacije za istraživanje, tehnologiju i inovacijske pristupe i politike diljem Jugoistočne Europe između ključnih igrača inovacijskog sustava (uključujući i programe razmjene)
- Poboljšati zajedničko upravljanje na regionalnoj i lokalnoj razini s obzirom na inovativno poduzetništvo. Aktivnosti mogu podržati razvoj "upravljanja inovacijama", "potpore inovacijama" i "politiku upravljanja inovacijama" kroz analizu i praćenje inovacija te razvoj i koordinaciju inovacijske politike

- Mreže između regija koje dijele interes u određenom gospodarskom području / sektoru, s ciljem jačanja gospodarskog profila dotičnih regija
- Promicanje slike stvaranja Jugoistočne Europe kao mjesta inovacija i rasta temeljenih na informacijsko komunikacijskim tehnologijama (ICT)
- Mobiliziranje postojećih institucija (npr. istraživačkih instituta, centara za obrazovanje, medija) u kontaktiranju i komuniciranju s građanima putem ICT-a za promicanje inovacija
- Korištenje ICT-alata uključenih Informacijskih Udruga da potiču mlade ljude na razvoj poduzetničkog duha i buđenje entuzijazam za znanstvenim obrazovanjem (npr. otvorene učionice za učenike dostupne od strane ICT)
- Uzimajući priliku da objasni i ogleda potencijal Inovativno Tehnološkog Okruženja.

5.2 Prioritetna os 2: Zaštita i unapređenje okoliša

Kontekst

Okoliš postavlja jedan od **temeljnih stupova kohezijske politike EU** kao što je definirano u Göteborguškom prioritetu, ističući okolišnu dimenziju EU djelovanja i potrebu za zaštitu i unapređenje okolišnih resursa kao preduvjet održivom rastu. Ekološki ciljevi su iskazana **6. Program djelovanja za zaštitu okoliša** Europske zajednice 2002.-2012. (6 EAP.), Koji identificira četiri okolišna područja za prioritetne aktivnosti: 'klimatske promjene', 'priroda i biološka raznolikost', 'okoliš, zdravlje i kvaliteta života' i 'priroda resursi i otpad'. Na cijelom području Šestog programa djelovanja za okoliš i izvedene sedme tematske strategije (npr. Tematska strategija za zrak, otpad prevenciju i recikliranje, morski okoliš, tla, pesticidi, prirodni resursi i urbana sredina) nudi korisna **smjernicu za transnacionalne aktivnosti**.

Jugoistočna Europa se odlikuje **velikim i raznolikim prirodnim okruženjem** u rasponu od alpskih i kontinentalnih do mediteranskih regija. Dominira veliki broj ruralnih područja sa odlikama **netaknutih ekosustava** i nepokvarenih prirodnih elemenata. Druga područja **su jako pogođena industrijalizacijom**, zauzimanjem zemljišta i urbanom raštrkanošću, cestovnim prometom i intenzivnom poljoprivredom. Granična zona predstavljaju izazovne zone jer cjepkaju zaštićena područja i ekosustave, a istodobno su se razvili do zone minimalnog ljudskog utjecaja zbog bivših političkih podjela.

Prema **SWOT** analizi područje karakterizira bogata biološka raznolikosti, veliki broj netaknutih krajolika, planinskih područja i zaštićenih prirodnih područja. Prostor posjeduje veliki broj rijeka kao ekološku imovinu, ali kao i opasnosti zbog čestih poplava. Osim toga industrijalizacijska baština uzrokuje brojne probleme u kvaliteti prirodnih vrijednosti i još uvijek predstavlja veliku prijetnju. Očekuje se da će broj zagađivača, razina emisija, tehnološki rizici i potrošnja resursa vrlo brzo rasti zbog promjena u gospodarskom sektoru. Značajni potencijali također može biti iskorišten uglavnom u korištenju alternativnih izvora energije, koordinirane zaštite prirodnih područja i iz područja prevencije rizika i upravljanja prirodnim katastrofama (naročito za upravljanje poplavama), gdje su transnacionalne integracije i koordinacije od presudne važnosti.

Okolišna politika je vođena europskim strategijama i direktivama, ali i dalje su glavna kompetencije u rukama pojedinih država. U **državama članicama** nacionalna sredstva, a posebno Kohezijski fond osigurava referentni okvir za akcije zaštite okoliša. U **državama nečlanicama** kakvoća okoliša postupno postaje prioritet, a sredstva za pitanja zaštite okoliša su uvijek problem, međunarodni donatori imaju samo ograničen učinak.

Izabrana strategija usredotočuje se na mogućnosti za prevladavanje problema naslijeđenih iz prošlosti. Istodobno susreće očekivane ekološke prijetnje. **Transnacionalna akcija** mogla bi prvenstveno služiti za prevladavanje fragmentacije područja i da pruži okvir za usvajanje i razvoj potrebnih metoda i struktura.

Ciljevi prioritetnih osi i rezultirajući operativni ciljevi

U svjetlu navedenog **određenog cilja prioritetne osi 2** je da prevlada ograničenja nametnuta od strane nacionalnih barijera, da se predvide buduće ekološke prijetnje i mogućnosti i razviju zajedničke transnacionalne aktivnosti za zaštitu prirode i ljudi.

Ova prioritetna os nastoji posebice ostvariti četiri **operativna cilja** i podržat će transnacionalna partnerstva i djelovanja koji pridonose:

- Poboljšanju integriranog upravljanja vodama i prevenciji rizika od poplava
- Unaprjeđenju sprečavanja ekoloških i tehnoloških rizika
- Promicanju suradnje u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima
- Promicanju energetske i učinkovitost resursa

Operativni ciljevi pokrivaju širok spektar, ali su **usko povezani**. Na primjer, jamstvo održive kvalitetne vodoopskrbe jasno je povezano sa prevencijom okolišnih rizika, dok bi se uspješno upravljanje prirodnim imovine trebalo smatrati vrlo relevantnim za korištenje štedljivih tehnologija i propisa. Za većinu regija glavne intervencije u okolišu će biti ugrađene u nacionalnim programima. Međutim, u jako rascjepkanim područjima fokus transnacionalnog djelovanja je potreban zbog nepodudarnosti u financiranju, razlikama u kapacitetu, neizbježnim "bijelim točkama" u jezgri područja i sveprisutna ograničenja nametnuta nacionalnim granicama.

Ciljane skupine i/ili indikativni potencijalni korisnici su prvenstveno: institucije za planiranje i državne agencije, nevladine organizacije i mreže, regionalne i lokalne vlasti i srodna javna komunalna poduzeća, pružatelji energetske usluga, tehnološki centri i znanstvene ustanove, udruge i komore, turističke agencije, upravljačka tijela za prirodne resurse.

Područja djelovanja

5.2.1 Poboljšati integrirano upravljanje vodama i transnacionalnu prevenciju rizika od poplava

Programsko područje sadrži **važne rijeke** poput Dunava, Tise, Save, Axios i Euros između ostalog i velika **obalna područja** duž Jadranskog mora, Crnog mora i Egejskog mora. Ta područja su važni čimbenici u ekonomskim i društvenim aktivnostima za građane tih područja. Međutim, te aktivnosti postavljaju ograničenja za raspoložive rezerve vode s jedne strane i skloni su elementarnim nepogodama i rizicima od poplavama. Specifičan izazov za prostor Jugoistočne Europe je zajedničko upravljanje rizicima od poplavama, upravljanje vodnim resursima i riječnim slivovima područja. Sveobuhvatni planovi slivova velikih rijeka u području i izazovi poplava u riječnim bazenima trebaju biti naglašeni. Zalihe vode, rijeke i njihov utjecaj su transnacionalni po sebi. Tako samo transnacionalni pristup može imati dugoročni utjecaj.

Svrha područja djelovanja je razvoj transnacionalnih struktura i sustava/alata za integrirano upravljanje vodnim resursima i prevenciji rizika od poplava.

Transnacionalna suradnja bi trebala generirati konkretne projekte, koji će naglasiti potrebu za zajedničkim aktivnostima u upravljanju riječnim slivovima obalnim područjima, morima, jezerima i pitkom vodom. Promicanje umrežavanja i vještina za uspješne transnacionalne aktivnosti, uz ulaganja u infrastrukturu gdje je to prikladno dati će regijama potrebne alate.

Integrirano upravljanje vodama i transnacionalno sprečavanje rizika od poplava bi trebalo doprinijeti rješavanju **klimatskih promjena**. Osim toga, važno je da zaštita od poplava razvijen

na način koji je u skladu sa **Okvirnoj direktivi o vodama** i **Direktiva o procjeni i upravljanju poplavnim rizikom** (npr. integrirani plan upravljanja koji obuhvaća dvije direktiva).

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava mogu biti podržani u sklopu ovih područja djelovanja:

- Razrađeni integrirani razvoj i upravljanje planovima riječnih bazena, slivnim područjima, obalnim područjima, morima, jezerima i resursima pitke vode uključujući održive politike korištenja zemljišta, poljoprivrede i razvoja šuma podupirući jačanje integriranog pristupa krajoliku i upravljanju zemljištem
- Integrirano upravljanje rizicima od poplava uključujući i planova upravljanja, usklađivanje različitih standarda; poboljšana institucionalne suradnje i bolju integraciju nacionalnih i regionalnih upravnih struktura
- Razrađene studije predviđanja i analize o utjecaju klimatskih promjena na meteorologiju, hidrologiju, eroziju i dr..
- Koordiniranje, usklađivanje i razvoj zajedničkih aktivnosti za upravljanje vodama
- Koordiniranje, usklađivanje i razvoj sustava praćenja i mehanizama alarmiranja
- Koordiniranje, usklađivanja i razvijanja integriranih reakcijskih sustava zaštite od poplava
- Koordiniranje, usklađivanje i razvoj zajedničkih sustava civilne zaštite
- Razvoj alternativnih metoda sustava kvalitetne zaštite voda i tretmana otpadnih voda
- Jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini za razvoj integriranog upravljanja vodama i transnacionalnoj prevenciju rizika od poplava osobito u provedbi Okvirne direktive o vodama i drugih srodnih dokumenata.

5.2.2 Poboljšati prevenciju od okolišnih rizika

Jugoistočna Europa je područje pod utjecajem velikog broja ekoloških rizika. Neki od njih su **endemski** (npr. potresi, suše, poplave i šumski požari), drugi su nametnuti ili **akcelerirani** ljudskom djelatnošću (npr. kontaminacija, klizišta, erozija), a treći su uzorkovani globalnim čimbenicima kao što su **klimatske promjene**. U programskom području okolišni rizici imaju niz oblika u rasponu od **suše, potresa i požara** u južnom dijelu **kemijske izljeve** i **klizišta** u sjevernom dijelu. Očekuje povećanje rizika zbog intenziviranih ljudskih aktivnosti i zbog ubrzanih globalnih klimatskih promjena.

Smatra se da je potrebna transnacionalna akcija budući da čak i zasebne vruće točke okoliša mogu imati jasan utjecaj na ogromno područje i stanovništvo.

Svrha područja djelovanja je razvoj transnacionalnih struktura i sustava / alata za zaštitu od okolišnih rizika i sveobuhvatnih politika razvoja kako bi se smanjili rizici i utjecaji na zdravlje ljudi, biološku raznolikost i druga pitanjima o zaštiti okoliša.

Transnacionalna suradnja treba generirati konkretne projekte, koji će razviti politike, planove i sustave za zajedničku prevenciju okolišnih rizika, olakšava razmjenu informacija i koordinaciju aktivnosti u slučaju nužde uz rehabilitaciju pogođenih područja i izvora rizika.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava mogu biti podržani u sklopu ovih područja djelovanja:

- Razvoj integriranih politika za koordiniranu prevenciju rizika i reagiranja na okolišne rizike
- Razvijanje planova, mjera i sustava, uključujući prostorne i planove korištenja zemljišta kako bi se spriječili i nosili s prirodnim rizicima (osobito požarima, poplavama, širenjem pustinja, sušama, potresima) i tehnološkim rizicima
- Razvijanje sustava za praćenje (npr. za kontrolu emisija, skupni podatci o potencijalnim izvorima zagađenja, sustava za praćenje emisija kontrolu kvalitete zraka, onečišćenja i sl.) i mehanizama upozorenja za potencijalne prirodne i industrijske opasnosti, šumske požare, kao i kemijsko i biološko onečišćenje vode, tla i zraka
- Primjena mehanizama upozorenja na potencijalne opasnosti (poplave, obalne opasnosti, šumske požare, kemijska i biološka onečišćenja vode, tla i zraka, industrijskih nesreća, kontrole sigurnosti nuklearnih elektrana i sl.)
- Razvijanje informacijskih sustava koji se odnose na prijevoz opasnih tvari i identifikaciju odgovarajućih mjera kako bi obavještavaju odgovarajuće skupine
- Razvijanje regionalnih "predviđanja rizika", uključujući buduće potencijalne rizike, npr. uz prometne koridore, zone ekonomskih aktivnosti i sl.
- Identifikacija i upravljanje izvorima rizika (informacijske politike, razmjena podataka i izvješća i sl.);
- promicanje transnacionalne aktivnosti ciljevima zaštite okoliša kao i smanjenje emisija u zrak, zaštiti tla itd.
- Provedba podizanje svijesti i planova za vanredne situacije za stanovništvo koje se nalazi u vrlo osjetljivim područjima
- Provedba strategije za rehabilitaciju tzv. "brownfields-a"
- Olakšavanje zajedničkih nabava i/ili rada infrastrukture za sprečavanje rizika

5.2.3 Promicati suradnju u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima

Zaštićena područja i netaknuta prirodnog dobra su neophodni elementi za ljudsko zdravlje, biološku raznolikost i društveno-gospodarske aktivnosti. Ekološke štete imaju dugoročne negativne učinke i posljedice na lokalnu društvenu i ekonomsku ravnotežu. U programskom području zaštićena područja su važan čimbenik razvoja, posebno u turizmu / industriji slobodnog vremena. Istovremeno će neizbježno doći do pritiska od **očekivanog rasta gospodarskih aktivnosti i povezanih promjenama u korištenju zemljišta**. EU nudi opsežan okvir direktiva, smjernica i alata za upravljanje prirodnim vrijednostima i zaštićenim područjima. U većini slučajeva ovaj okvir

podcrtava važnost prekograničnog i transnacionalnog djelovanja. U "opterećenom" programskom području ova važnost postaje nužnost.

Svrha području djelovanja je suradnja i prijenos znanja u upravljanju prirodnim imovinom (npr. osjetljivim ekosustavima, prirodnim i poluprirodnim područjima, zaštićenim područjima) i podrška izgradnji transnacionalne svijesti o važnosti prirodnih vrijednosti kao faktor razvoja.

Transnacionalna suradnja bi trebala generirati konkretne projekte, koji će naglašavati potrebu za provedbom zakonodavstva EU te će omogućiti koordinirano upravljanje određenim područjima. Projekti također moraju poštivati zahtjev za prijenosom znanja i razvojem vještina za korisno upravljanje prirodnim vrijednostima i zaštićenim područjima.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koji mogu biti poduprti u sklopu ovog područja djelovanja:

- Razvoj zajedničkih strategija u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima
- Poboljšanje prijenosa znanja o sveobuhvatnoj primjeni relevantnih EU direktiva (Fauna-flora-staništa direktiva, Direktiva o pticama, Okvirna direktiva o vodama itd.)
- Unaprijediti informiranje javnosti i sudjelovanje javnosti s obzirom na upravljanje prirodnim imovinom i zaštićenim područjima
- Razvoj i koordiniranje planova upravljanja i strukturama za područja od transnacionalnog interesa određenim kao zaštićenim područjima na nacionalnoj razini
- Razvijanje korporativnog identiteta za transnacionalne mreže zaštićenih područja (npr. Natura 2000)
- Poticanje razvoja aktivnosti vezanih uz biološku raznolikost i očuvanje prirodne baštine, osobito na Natura 2000 mjestima
- Razvoj i razmjena praksi upravljanja (posebno u Natura 2000), kako bi se osigurala sveobuhvatna koherentnost i komplementarnost zaštićenih područja i suočavanje s problemima od fragmentacije i povezanosti između Natura mjesta u području
- Provedba transnacionalne strategije za održivi ruralni/maritimni turizam u osjetljivim područjima
- Izgradnja svijesti o važnosti prirodnih vrijednosti kao čimbeniku gospodarskog razvoja sektora kao što su poljoprivreda, turizam i zdravstvene usluge.

5.2.4 Promicanje energetske i efikasnosti resursa

Stoljećima prirodni okoliš na području prisiljava lokalnu zajednicu na maksimalno korištenje resursa i dostupnih izvora energije u regiji. To nasljeđe je zanemareno u nedavnoj prošlosti, zbog centralizacije, industrijalizacije i novih obrazaca potrošnje. Potražnja za energijom i resursima je pala u posljednjih nekoliko godina, ali se očekuje da će vrlo **brzo rasti u bliskoj budućnosti s obzirom na predviđene prilagodbe prema ostatku EU**. Nedavna zakonodavstva i trendovi tehnologije nude velike mogućnosti za promociju i širenje učinkovitosti energije i resursa u tom području. EU Politika zaštite okoliša određuje jasne ciljeve npr. u vezi s klimatskim promjenama i smanjenjem emisije stakleničkih plinova. Druge inicijative, a posebno **CIP 2007-2013** i njezin pod-

programa **"Inteligentna energija za Europu"** naglasak stavlja na promicanje energetske i učinkovitosti resursa. Transnacionalno djelovanje u tom području sadrži značajan element prijenosa znanja i iskustva od najiskusnijih zona na one s još neiskorištenim resursima.

Svrha područja djelovanja je uspostaviti koordinaciju i prijenos znanja i iskustva na energetske i resursno učinkovite politike, da surađuje u donošenju i prilagodbi politika i direktivama iz relevantnih područja i pripremi područja kako bi se pokrio očekivani rast potražnje za energijom i resursima kroz prijateljski pristup okolišu. Intervencije bi trebale biti popraćene procjenom utjecaja, uzimajući u obzir moguće negativne učinke na poljoprivredu, šumarstvo, biološku raznolikost, tlo, vodu, zrak i razvoj krajolika na transnacionalnoj razini.

Transnacionalna suradnja bi trebala generirati konkretne projekte, koji će podržati usvajanje energetske i resursno učinkovitih politika i tehnologija. Projekti bi trebali olakšati koordinaciju između relevantnih sudionika i podizanja svijesti o politikama i štedljivim tehnologijama u programskom području.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstva koji mogu biti koji mogu biti poduprti u sklopu ovog područja djelovanja:

- Razvijanje održive politike učinkovite opskrbe energijom i resursima na nacionalnoj ili regionalnoj razini, koje pomažu u provedbi relevantnih EU smjernica i direktiva
- Uspostava zajedničke strategije za štednju energije i energetske učinkovitost
- Razvoj "predviđanja potrošnje resursa", uključujući buduća uska grla i problematična područja
- Omogućavanje koordinacije pružatelja energetske usluga, posebno među udruženjima obnovljivih izvora energije i regionalnih i lokalnih vlasti
- Koordiniranje razvoja infrastrukture za korištenje obnovljivih izvora energije, a posebno hidroenergije na transnacionalnoj razini
- Poticanje razvoja i korištenja goriva iz obnovljivih izvora
- Potpora nagrađivanju i promoviranju energetske štedljivih tehnologija i postupaka
- Razvoj transnacionalnih politika za smanjenje emisije kako bi se smanjila emisija stakleničkih plinova
- Razvoj transnacionalne strategije koja podupire i koordinira održivo korištenje shema obnovljivih izvora energije (hidroenergija, biomasa, geotermalna energija i sl.)
- Poboljšanje prenošenja znanja i iskustva o sveobuhvatnim nacionalnim strategijama održivog gospodarenja otpadom (izbjegavanje - ponovno korištenje - reciklaža)
- Poboljšanje prenošenja znanja i iskustva o sveobuhvatnim nacionalnim strategijama za održivo gospodarenje vodama (tehnološke strategije učinkovitog korištenja vode)
- Razvoj transnacionalnih mreža "zelene industrije", energetske agencija, regionalnih i lokalnih vlasti

- Razvijanje mjere kojima se smanjuje obujam prometa i / ili podrške ekološki-prijateljskom značenju prijevoza a posebno javnog prijevoza
- Poticanje razvoja održivih aktivnosti upravljanja otpadom i kretanje prema kreiranju društva spremnog na recikliranje
- Poticanje energetske učinkovitosti i razvoja obnovljivih izvora energije, kao i bolje koordiniranje energetske učinkovitih sustava upravljanja i promicanju održivog prometa uključujući informacije upućene industrijskim kupcima, davateljima usluga i građanima o pitanjima kao što su kako smanjiti potrošnju energije.

5.3 Prioritetna os 3: Poboljšanje pristupačnosti

Kontekst

Pristupačnost se smatra jednim od **glavnih uvjeta** za gospodarski razvoj i rast i na kraju za teritorijalnu koheziju. To olakšava razmjenu dobara i ideja te kretanje i interakciju ljudi. Svi ti aspekti su od velike važnosti u Jugoistočnoj Europi. Prometni koridori su ogledni primjeri mogućnosti koje se nude za regije kroz koje prolaze dok te iste imaju trend zaostajanja. Stoga je razvoj transnacionalnih i međuregionalnih mreža pristupačnosti ključni faktor za smanjenje postojećih razlika.

Postojeće mreže u Jugoistočnoj Europi su **u većini slučajeva jako fragmentirane** zbog političkog nasljeđa ili su okrenute prema unutra, uglavnom služeći pojedinim državama i regijama. U većini slučajeva te mreže su **slabije kvalitete** i ne mogu se nositi sa stalnim porastom u cestovnom prometu. **Dvostruki obrazac** pristupačnosti je vidljiv i s **odgovarajućim financiranim TEN projektima** na jednoj strani, ali ambiciozna i **teška Pan-europska transportna koridor mreža** izvan teritorija Europske unije koja obuhvaća **cestovni, željeznički, riječni i pomorski promet** na drugoj strani. Međutim, potencijal koji nude okolni morski putovi i predviđena "Morska autocesta" te značaj velikih plovnih rijeka poput Dunava i dalje ostaju neiskorišteni. Tako **kontradiktorni trendovi** u prometnom sektoru su vidljivi s visokim zagušenja postojeće infrastrukture, ali bez razvoja održive alternative. Slično se događa u **Informacijsko-komunikacijskom sektoru (ICT)** u kojem razvoj **mreža i usluga stvara veliki jaz** između članica EU članica i trećih zemalja postoji. Taj jaz se očituje i između samih država članica.

Prema **SWOT** analizi Programsko područje karakterizira osnovna infrastrukturna mreža, koja treba hitno ulaganje u obnovu, nadogradnju i dovršetak. Ograničena je primjena znanja i iskustva na ulaganja, strategije, financijske inženjering alate kako bi se sakupile potrebne investicije i inicijative koje su zaustavljene raznim nacionalnim i regionalnim interesima. Postojeća infrastruktura (fizička i ICT) je jako podijeljena zbog topografije i nacionalnih barijera i ne odgovaraju postavljenim europskim standardima. Međunarodne i Zapadno-Istočne veze su prilično slabe. Veze s lukama i pomorskim zonama su nerazvijene.

Ipak, Jugoistočna Europa je prostor s velikom koncentracijom TEN projekata i paneuropskih koridora. Paralelno postoje održive alternative cestovnom prometu (luke, vodeni putovi, multimodalne platforme) s velikim tržišnim potencijalom. Međunarodne financijske institucije nude značajan niz alata i mogućnosti financiranja za razvoj potrebne infrastrukture za poboljšanje dostupnosti.

U programskom području dostupnost infrastrukture se financira i provodi kroz velik **broj instrumenata**. U državama članicama dostupne su mogućnosti nacionalnih fondova, strukturni fondovi, međunarodne financijske institucije (npr. EIB), javna privatna partnerstva. U ne-članica je intenzivnije zalaganje međunarodnih financijskih institucija i donatora, jer su državna sredstva ograničena. U svim slučajevima svaka država slijedi **svoj plan** u razvoju dostupnosti njihove infrastrukture. Tako obilje provedbenih mogućnosti i programa čini **koordinaciju u području jugoistočne Europe vrlo teškom**. Dok TEN politika EU podupire koordinaciju na "kontinentalnoj" razini, **intra-regionalne razlike** na sekundarne mreže i njihova povezivanja na spomenute TEN-T mreže ostaju netaknute.

Osim toga, prostorno temeljen pristup se očituje u zemljopisnoj orijentaciji koridora, koji ostavljaju velike **"bijele točke"** i **zanemarenu pomorske zone** u tom području. Tako uspješna integracija mreža ne bi trebala biti usmjerena uglavnom samo na koridore sjever-jug i zapad-istok, nego bi trebala obratiti pozornost i na sekundarne mreže. Topografija predstavlja neke prepreke u razvoju mreže. Međutim, okružena morima (Jadransko, Jonsko, Egejsko i Crno more) i susjedna

obalna područja uz rijeke i željezničke veze, tvore privlačno okruženje za regionalni razvoj i EU prometne provedbene politike. Konačno prostorna dimenzija dostupnosti je povezana s EU politikom zaštite okoliša. Potreba za međunarodnom suradnjom je očita u odnosu na prirodno okruženje uključenih država i postojećeg europskog zakonodavnog okvira (kao što su Direktiva o vodama, Priroda 2000 mreža).

Transnacionalni program suradnje ne može zamijeniti postojeće programe i planove. Međutim, to može **stvoriti platformu za koordinaciju i dogovor među državama**, kao i temelje za pregovore s međunarodnim financijskim institucijama, donatorima itd..

Strategija koja slijedi Prioritetnu os 3 pokušava pokrenuti prednosti i mogućnosti koje pruža regija, a koje proizlaze iz EU-okvira kako bi se prevladale slabosti regije. Prioritetna os 3 pridonijet će posebno poboljšanju dostupnosti lokalnih i regionalnih aktera na europskim mrežama. To uključuje dva glavna izazova:

- Fizička pristupačnost (primarna i sekundarna prometna infrastruktura)
- Virtualni pristup (pristup ICT mrežama i uslugama)

Ciljevi prioritetne osi i rezultat operativnih ciljeva

Specifičan cilj Prioritetne osi 3 je poticanje koordinirane pripreme za razvoj pristupačnosti mreža i podršku multi-modalnosti.

Ova prioritetna os nastoji posebice ostvariti tri **operativna cilja** i da će podržati transnacionalna partnerstva i postupke koji pridonose:

- Poboljšanju koordinacije u promociji, planiranju i operaciji za primarne i sekundarne transportne mreže
- Razvijati strategije za rješavanje "digitalnog jaza"
- Poboljšati okvirne uvjete za multi-modalne platforme

Program je suočena s velikim brojem pitanja i područja i ograničenih sredstava. Glavni izvor financiranja i dalje predstavljaju nacionalni programi i strukturni fondovi Operativnih programa. Program će pridonijeti koordinaciji povezanih sudionika, koji su ograničena bilo operativnim sredstvima, nacionalnim granicama ili institucionalnim preprekama. Razvoj učinkovite transportne mreže, obuhvaćajući održive i energetske učinkovite transportne sustave bez značajnog utjecaja na okoliš, usko ovisi u maksimalnom korištenju ICT (Informacijsko-komunikacijske tehnologije) kao pomoćnog sredstva i kao zamjenu za fizičku pokretljivost, dok promocija multimodalnosti je očita provođenju akcija za samu održivost mreže. Dakle mješavina prometnih mreža, ICT i multimodalnost nudi uravnoteženi pristup koji se odnosi na dostupnost, unutar i između regija.

Ciljane skupine i / ili indikativni potencijalni korisnici su prvenstveno: Nacionalna tijela, planiranje institucije, regionalne i središnje državne vlasti, gradovi i ruralne zajednice, komore i udruge, transportne vlasti, međunarodne organizacije i tijela.

Područja djelovanja

5.3.1 Poboljšati koordinaciju u promociji, planiranju i upravljanju za primarne i sekundarne transportne mreže

Jugoistočna Europa je prostor s velikom koncentracijom programa, planova i financijskih alata za razvoj primarnih i sekundarnih transportnih mreža. Provedba je, međutim, spora, bilo zbog nedostatka znanja, institucionalnih ili ugovornih nedostataka. Također koordinacija sa susjednim ili pogođenim zemljama je minimalna. Na razlike u zemljišno-zaključanim zemljama i pomorskim državama i topografija i političke fragmentacije ne olakšavaju formuliranje zajedničkih pozicija i akcijskih planova. Međunarodna suradnja treba biti autohtoni element u razvoju mreže zbog provedbe zahtjeva i utjecaja kojij se proteže kroz nekoliko država.

Svrha područja djelovanja je pružanje alata i prostora za koordinirano promicanje, planiranje i razvoj primarnih i sekundarnih transportnih mreža. Intervencije mogu biti ili za regionalna i lokalna tijela koja guraju svoje programe u središnju državu ili za nekoliko država jugoistočne Europe prema Europskoj uniji i drugim međunarodnim institucijama.

Program ne može financirati velike infrastrukturne investicije. Međutim, značajan doprinos može se očekivati u mobiliziranju zainteresiranih strana, provođenju studija izvedivosti i akcijskih planova te koordinaciju operacija koje se financiraju iz drugih proračuna. Transnacionalna akcija može podržati politiku koordinacije između nadležnih partnera i međunarodnog umrežavanja regionalno usidrenih pilot projekata.

Regionalne interese i potrebe, treba uzeti u obzir pri planiranju visoko i srednje rangiranih prometnih mreža. Ovo je kako bi se osiguralo da područja zapravo profitiraju od prometnih mreža. Transnacionalna suradnja trebala generirati konkretne projekte koji će doprinijeti stvaranju i jačanju mreže za koordinirani razvoj prometne povezanosti i koridora i razradu konkretnog programa i financijskih planova za razvoj mreže. Projekti također trebaju ponuditi prostor za ekološki prijevoz i zajedničko upravljanje mrežama.

Primjeri (višerazinska) aktivnosti unutar međunarodnih partnerstava koje mogu biti podržane u ovoj oblasti djelovanja:

- Promicanje politike koordinacije među nadležnim partnerima i izrade usklađenih strategija za ulaganja u infrastrukturu, promicanje komplementarnosti između različitih vrsta ulaganja i mobiliziranje različitih financijskih instrumenata
- Razvijanje zajedničke akcijske planove za realizaciju fizičke infrastrukture financirane od strane drugih programa

- Promicanje transnacionalne procjene utjecaja na okoliš (EIA-SEA) i međunarodne procjene teritorijalnog utjecaja (TIA) u suradnji s realizacijom fizičke infrastrukture financirane od strane drugih programa
- Povećanje transparentnosti koridora u tijeku povezanih programa i projekata
- Objašnjavajući JPP sheme za dijelove prometne infrastrukture
- Uspostava zajedničkih tijela prometnih mreža za upravljanje
- Poticanje na sudjelovanje transnacionalne javnosti u savjetovanju tijekom razvoja infrastrukturne mreže
- Jačanje koordiniranog razvoja regionalnih zračnih luka
- Stvaranje inteligentnog prometnog informacijskog sustava za aglomeracije
- Razvijanje rješenja za fleksibilni javni prijevoz u skladu s potrebama mobilnosti
- Analiziranje i maksimiziranje učinaka promijenjene / poboljšane dostupnosti na regionalnih / lokacijskih razvojnih mogućnosti
- Rješavanje konkretnih problema perifernih i osjetljivih regija (npr. promet u planinskim predjelima)
- Poboljšanje pristupa međunarodnim pomorskim i riječnim lukama kako bi se postigla buduća strateška prednost u globalnoj teretnoj konkurenciji
- Zajedničke promotivne kampanje za pomorski i riječni transport i podizanje svijesti o ekološkim i ekonomskim prednostima.

5.3.2 Razviti strategije za rješavanje "digitalnog jaza"

Pristup informacijama je *conditio sine qua non* u okviru kohezijske politike EU. Pristup ICT-a i jednako tako značajno i unosa i korištenje ICT-a je važno ne samo za kućanstva i poduzeća, ali i za javna tijela za pružanje velikog broja usluga koje danas nepotrebno zahtijevaju fizičku prisutnost građana. Područje zaostaje u tom sektoru. Međunarodna suradnja na tom području je potrebna kako bi se stekla potrebna kritična masa za razvoj predviđenih planova i alata.

Svrha područja djelovanja je podrška zajedničkim inicijativama kako bi se umanjio "digitalni jaz" osobito među državama i regijama gdje je tržišni neuspjeh očit ili se očekuje. "Digitalni jaz" je jaz između onih sa redovitim i učinkovitim pristupom informacijama i znanju putem ICT (informacijska i komunikacijska infrastruktura) i onih bez.

Transnacionalno suradnja trebala bi generirati konkretne projekte koji će doprinijeti razvoju koncepata javno-privatnog partnerstva za ICT pristupačnost, razvoj koncepata i implementacije ICT rješenja za lokalne i regionalne vlasti javnih usluga, suradnje tijela javne vlasti i znanstvenih institucija u razvoju javnih usluga, interoperabilnost informacijskih sustava i usklađivanje ICT obuke.

Predviđene su također pripremne aktivnosti za razvoj regionalne ICT infrastrukture i usluga za alternativu skupim zemaljskih širokopojasnim priključcima na transnacionalnoj osnovi. Program nije namijenjen za izravno financiranje širokopojasne infrastrukture.

Primjeri (višerazinska) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koja mogu biti podržani u ovoj oblasti djelovanja:

- Podići svijest o ICT (Informacijsko komunikacijskim tehnologijama) mogućnostima u regijama u kojima razvoj informacijskog društva zaostaje u razvitku
- Potpora malim i srednjim poduzećima posebice u udaljenim područjima da razviju svoje poslovanje kroz primjenu ICT platforme za poticanje gospodarskog i društvenog razvoja
- Razvoj javno-privatnog partnerstva za dostupnost ICT
- Jačanje uloge regionalne i lokalne uprave u provedbi informacijskog društva posebice u udaljenim područjima
- Razvoj javnih usluga putem rješenja i alata e-vlade u suradnji s javnim ovlastima i znanstvenim institucijama
- Uspostava zajedničkih standarda u ICT razvoju u svezi podrške uslugama i tečajeva obrazovanja
- Promoviranje interoperabilnost informacijskih sustava, npr. u poslovnoj podršci ili edukaciji
- Razvijanje baze podataka o međunarodnom interesu
- Poticanje na korištenje naprednih informacijskih i komunikacijskih tehnologija kako bi se smanjila potreba za putovanjima i kako bi se zamijenila fizička mobilnost kroz virtualne razmjene.

5.3.3 Unaprijediti okvirnih uvjeta za multi-modalne platforme

Završetak prometnih mreža, integracija u svjetskom tržištu i rast potrošačkih navika u području predstavlja **težak teret za transportnu mrežu**, koja je trenutno **monopolizirana cestovnim prometom**. Pitanja operativne učinkovitosti, iskorištavanje raspoloživih alternativnih putova i posljednje ali ne i najmanje brige za okoliš, naglašavaju potrebu za promocijom multi-modalne platforme. Transnacionalna akcija je očito važno pitanje zbog međusobnih gospodarskih i prometnih obrazaca među regijama i utjecaja multi-modalnosti ili nedostatka istih u velikim područjima.

Svrha područja djelovanja je podrška za multi-modalne platforme i promicanje alternativnih prijevoznih sredstava (npr. željeznice ili mora u odnosu na cestu) sa stajališta javnog interesa. Multi-modalne platforme mogu napraviti postojeći promet učinkovitijim, a s druge strane potiče zaokret prema ekološki prihvatljivim sustavima. Aktivnosti bi trebale ići dalje od pojedinačnih interesa i pokazati pravi združeni karakter i uzajamnu korist.

Transnacionalna suradnja trebala bi generirati konkretne projekte koji će doprinijeti razvoju multimodalnih koncepata i akcijskih planova, poticati sporazume za promicanje multimodalnosti i podržavati razvoj alata i sustava za olakšavanje multi-modalne platforme.

Primjeri (višerazinska) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstva koja mogu biti podržana u ovoj oblasti djelovanja:

- Povećanje potencijal riječnog i pomorskog prometa (Short Sea Shipping i transporta na velike udaljenosti) po konceptima i akcijskih planova za razvoj multi-modalnih terminala i koncentratore i poboljšanje veza sa zaleđem
- Pomoćne platforme za komunikaciju i koordinacije između regionalnih i gradskih vlasti i privatnih pružatelja usluga i investitora i njihovih kolektivnih udruga
- Razvoj koncepata i ugovora o multi-modalnim vezama osobito između aglomeracija
- Razvijanje multi-modalnih prometnih rješenja i akcijskih planova (uglavnom preko plovni putova i mora) u cilju olakšavanja ili zaobilazanja uskih grla i nedostajućih karika transnacionalnog kopnenog prijevoza.
- Poboljšanje međusobnog djelovanja i intermodalnosti putničkog i teretnog prometa na kopnu, unutarnjim plovnim putovima, morem i zrakom, uključujući usklađivanje svih oblika javnog prometa preko državnih granica i međunarodnim koridorima Zapad-Istok i Sjever-Jug
- Stvaranje mreže istraživanja i inovacija s naglaskom na multimodalnih transportne rješenja, uključujući nove opreme, tehnoloških razvoja, upravljanje logističkih lanaca i sl.
- Razvoj transnacionalne strukture upravljanja opskrbnim lancem, uključujući mjere za poboljšanje učinkovitosti multimodalnih logističkih lanaca (uvođenje pametnih tehnologija, pojednostavljenje administracije i sl.)
- Razvoj informacijsko komunikacijsko tehnoloških (ICT) alata i strukture za bolje veze s multi-modalne platforme uključujući optimizaciju kapaciteta vlakova, autoprijevoznike cijene, "jedno zaustavljanje" za transportne transakcije
- Razvoj mreže logističkih centara i poticanje razmjene iskustava u području upravljanja, pružanja usluga, suradnje unutar i izvan programskog područja
- Podrška zajedničkom planiranju napora za ujednačavanju transportne i logističke investicije, kao i usklađenih logističke kapaciteta i usluga razvijanje rješenja za poboljšanje logistike iz obnovljivih izvora energije

5.4 Prioritetna os 4: Razvoj transnacionalne strategije za održivi rast područja

Kontekst

Analiza prvotno ističe rastuće tendencije koncentriranog razvoja pojedinih područja vezanih uz **povećanje nejednakosti unutar područja** i uključivanja bitnih problema, kao što su socijalna segregacija, rastuće siromaštvo, nedostatak ulaganja u određenim područjima, nedovoljno pružanje javnih usluga, preopterećivanje prometnih kapaciteta. Ova točka odnosi se prije svega na **unutarnju koheziju** rastućih područja.

Drugo, **prema uzorku** metropolitanskih područja, srednjih i malih gradova **distribuiranih preko programskog područja** pokazuje se **dramatično povećanje razlika** između jačih i slabijih gradova / regija. Monocentrizam kod nekoliko metropolitanskih regija je ojačao zbog trenutnog razvoja u većini zemalja. Danas kod jugoistočnih zemalja postoje mnogo veće razlike od "zapadnih zemalja" u Europi. Trenutni trend povećava tu razliku, dok je u starim zemljama članicama EU ta razlika konsolidirana ili smanjena.

Treće, struktura, funkcija i uloga kapitala, velikih, srednje i male veličine gradova je djelomično novo definirana kroz nove državne strukture u programskom području i **nudi općenito veliki potencijal** za daljnje povećanje koordiniranog strateškog planiranja, koordinirani marketing i lobiranje, i funkcionalnu podjelu. Različiti gradovi mogu profitirati na svojim **potencijalnim komplementarnostima** i tako postizati konkurentnost, (međunarodnu) vidljivost i osigurati dovoljnu razinu javnih usluga. Postoji šansa za razvoj u dugoročnim **"Integracijskim zonama"** potpomognutih od strane prometnih koridora kao nositelja rasta i konkurentnosti u kontekstu uravnoteženog regionalnog razvoja, prema boljem položaju u Europi i uhvatiti korak s metropolitanskim regijama u starim zemljama članicama.

Četvrto, tu je nedostatak politike **"centralizacije periferije"** što znači poticanje održivog rasta ugroženih područja u ruralnim područjima s ciljem razvoja mjesta s minimalnom veličinom, a time i osiguranje javnih usluga.

Peto, **velika kulturna raznolikost** (iz prapovijesti, a iza drevne grčke civilizacije, Helensko doba, Rimsko i Bizantskog carstvo, Osmanska država, Habsburške Monarhije, komunističkog razdoblje ..) može dalje koristiti kao čimbenik razvoja i kao sredstvo globalne konkurentnosti.

Ciljevi prioritetne osi i rezultat operativnih ciljeva

U svjetlu tih zaključaka Prioritetna os 4 doprinijet će posebno za budući razvoj jugoistočne Europe kao **mjesta održivog i policentričnog razvoja gradskih područja i regionalnih sustava namire**.

Ova prioritetna os pokazuje određeni **međusektorski karakter** snažno međusobno povezuju ekonomske, ekološke, socijalne i pitanja upravljanja. Priopćenje Komisije o **"Kohezijska politika i gradovi: urbani doprinos za rast i radna mjesta u regijama"**³⁰ u potpunosti odražava ovaj pristup. Prema Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji (poglavlje 2.1) visoke kvalitetna

³⁰ KOM (2006) 385 Finalna verzija, Brussels, 2006/07/13

urbana sredina **pridonosi** prioritetima **obnovljene Lisabonske strategije** kako bi se Europa učinila privlačnijim mjestom za rad, život i ulaganja.

Cilj prioritetne osi je razviti i implementirati integrirane strategije za velegradska područja i regionalne sustave naselja, raditi na optimalnim policentričnim strukturama u programskom području i korištenje kulturnih vrijednosti za održivi razvoj.

Naglasak treba staviti na akcije:

- S jedne strane rješavanju **visoke koncentracije ekonomskih, ekoloških,, socijalnih i problema upravljanja**³¹ koji obuhvaćaju gradska područja i regionalne sustave naselja i
- S druge strane, **uzimajući u obzir šanse** koje nudi optimizacija dane policentrične strukture i korištenje kulturnih vrijednosti koje mogu iskoristiti za razvoj područja rasta

Kao cilj ukazuje, prioritet održivog urbanog i regionalnog razvoja naselja poprima različite oblike preventivnih mjera i razvojnih čimbenika.

Ova prioritetna os nastoji posebice ostvariti **tri operativnih ciljeva** i podržava transnacionalna partnerstava i akcije koje pridonose:

- Hvatanju u koštac ključnih problema koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja
- Promicanju uravnoteženih uzoraka atraktivnim i dostupnim područjima rasta
- Promicati korištenje kulturnih vrijednosti za razvoj

Prvo, **unutarnja kohezija** unutar urbanih područja je osnovni uvjet potreban za održivi gospodarski razvoj. Pitanja **Raznolikosti** i **migracija** su neki od prioriteta na kojima bi se trebalo poraditi.

Drugo, doprinos optimizaciji postojeće opsežne policentrične strukture u smislu **"funkcionalne policentričnosti"** nudi šanse za povezivanje manjih centara na atraktivna područja rasta, kapitalizirati svoje **potencijalne komplementarnosti** i time postići konkurentnost i osigurati dovoljnu razinu javnih usluga. Područje karakterizira značajan uzorak malih i srednjih gradova. Ovi gradovi imaju potencijal za razvoj funkcionalne suradnje. Razvoj funkcionalnih nadopunjavanja i urbano-ruralnih partnerstava mogao biti budući faktor uspjeha za jačanje **relativne konkurentnosti pojedinih regija** i osiguranje ključnih javnih usluga. Osim toga, korištenje **kulturnih vrijednosti** mogu promovirati kreativnost, kulturni identitet i generiranje prihoda i zaposlenosti.

Transnacionalni projekti suradnje su alati za razvoj i u tom smislu primjenjuju integrirane strategije, dijeljenje znanja i najbolje prakse i provedbu pilot-projekata. **Transnacionalna razina je mjerilo gdje više kreativnih obrazaca i iskustva suradnje mogu međusobno djelovati.**

Transnacionalnim projektima suradnje će se nadopuniti (mali) URBACT program, kao instrument za razmjenu iskustava i umrežavanje gradova.

Ciljane skupine i/ili indikativno potencijalni korisnici su prvenstveno: civilno društvo, nevladine organizacije, lokalna, regionalna i državna uprava, sudionici u kulturi i obrazovanju, sudionici koji podupiru poslovanje, privatni sektor.

³¹ Planiranje, utjecaj i provođenje politike i poslova organizacije

Područja djelovanja

5.4.1 Ključni vezani problemi koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja

U programskom području žarišta s visokom koncentracijom gospodarskih, socijalnih i sustava upravljanja okolišem, problemi postoje. Trenutni stupovi rasta su preopterećeni i pokazuju sve veće unutarnje razlike, potencijalna područja rasta moraju redefinirati svoju ulogu dok manja središta se smanjuju. Ti problemi ne mogu biti izazvani samo na nacionalnoj razini. Program suradnje podržava zajedničku akciju koja služi kao pojačivač za nacionalnu ili regionalnu strategiju.

Zajednička istraživanja i pilot projekti suradnje mogli bi se razviti u **širokom spektru pitanja od zajedničkog interesa**. Transnacionalna suradnja treba kombinirati razmjenu iskustava s odgovarajućim pilot-projekata u urbanim područjima i naselje se odnose strategija, vještina i znanja.

Svrha ovoga područja djelovanja je razvoj, implementacija i širenje konkretnih strategija i akcijskih planova i iskorištavanja transnacionalnih vještina i znanja kako bi se riješili ključni problemi koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja.

Ključni problemi mogu biti **povezane ekonomske, ekološke, socijalne i politike upravljanja** prirodom. Višerazinske aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstva trebale bi nastojati poboljšati ove vrste ključnih problema.

Suradnja partnera, koji rade na sličnim ili komplementarnim problemima, mogu koristiti transnacionalno partnerstvo unutar područja suradnje kao "pojačala" za lokalne akcije. Partneri koji surađuju mogu koristiti transnacionalno partnerstvo također u smislu "**programske postavke**", kako bi dobili vanjsku podršku inovativnim idejama i pristupima. Partneri mogu **povući njihove resurse** za provedbu obuke i pilot akcija. Partnerski projekti provode se na lokalnoj i regionalnoj razini mogu postići **izrazitu vidljivost** za građane.

U suprotnosti s međuregionalne suradnje - koja se u načelu bavi sa sličnim pitanjima - teritorijalna suradnja ima za cilj razvijanje **trajnih partnerstva** u određenom području suradnje. Samo teritorijalni program suradnje može to iznijeti. Jačanje međuregionalne razmjene mogu pridonijeti više kohezivnom i uravnoteženom teritorijalnom razvoju u području Jugoistočne Europe.

Primjeri (višerazinska) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koji mogu biti podržani u ovoj oblasti djelovanja:

Razvoj transnacionalne sinergije u području javne infrastrukture i javnih usluga, npr.:

- Razvoj zajedničkih pilot projekata suradnje za poboljšanje urbane infrastrukture (npr. pročišćavanje otpadnih voda, poboljšanje vode za piće, obnova energetske učinkovitosti) i poboljšati korisne interne veze
- Razvijanje nove načine financiranja javne infrastrukture
- Poboljšanje javne nabave za urbanu infrastrukturu prema standardima EU
- Poboljšanje upravljanja i nadzora sustava za zelene površine
- Razvijanje učinkovitih načina za stambeno restrukturiranje i poboljšanje stambenih područja

- Rješavanje potreba naseljenih područja koja pate od gospodarskog i pada broja stanovnika

Razvoj transnacionalne sinergije u planiranju i upravljanju, npr.:

- Razvoj integrativnih alata kao što su gradske razvojne strategije kako bi se pokrilo siromaštvo, ekonomski razvoj, okoliš (npr. urbani planovi upravljanja okolišem), gradsko upravljanje, održivi razvoj u turizmu i financijama
- Razvoj i akcijski planovi za kooperativna rješenja za urbane obnove i revitalizacije
- Razvijanje planova za restrukturiranje bivših vojnih kampova
- Razvoj GIS-mreža (geografski informacijski sustavi) za rješavanje specifičnih potreba (npr. zagađenje tla)
- Rješavanje problema uknjižbe zemljišta, posebice u vezi urbana područja
- Jačanje upravljanja, registracije i regulacija nekretnina uz razvoj i obnovu urbanih zemljišta korištenih u industrijske svrhe
- Promicanje upravljanja i razvoj odgovornosti i transparentnosti lokalnih vlasti se također može riješiti. Ključni partneri - privatni sektor, zajednice i nevladine organizacije, kao i na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj vladi - treba mobilizirati u planiranju, provedbi i vrednovanju urbanog razvoja (npr. gradski-okrug/menadžment-čtvrť)

Razvoj transnacionalne sinergije u društvenim pitanjima (u kontekstu integriranih projekata za urbane i regionalne obnove), npr.:

- Razvijanje putova uključivanja osoba u nepovoljnom položaju, migranti i skupina s posebnim potrebama

Razvoj transnacionalne sinergije u gospodarskim pitanjima (u kontekstu integriranih projekata urbane i regionalne obnove), npr.:

- Razvijanje mjere za poticanje poslovnih prilika, inovacija i poduzetništva u kriznim područjima
- Razvoj i upravljanje tehnoloških standarda za gospodarske infrastrukture (kao što su MSP poslovni inkubatori) koji služe za poboljšanje područja s nedostatkom ulaganja.

5.4.2 Promicati uravnotežen uzorak atraktivnim i dostupnim područjima rasta

Urbani policentrizam u Jugoistočnoj Europi je u **velikoj opasnosti**: Do sada je samo ograničen broj velikih gradova, od kojih je većina glavnih gradova, imalo koristi od društveno-gospodarskog razvitka koji sada prevladava u tom području. Ono što je u tijeku je **označena polarizacija** rasta, inovacija, pristupačnosti i ulaganja i posljedično teritorijalnog razvoja u velikom dijelu programskog područja (monocentrizam). Očuvanje održive policentrične teritorijalne organizacije je pravi i težak izazov s kojim se kreatori politike moraju suočiti na različitim razinama. Transnacionalno djelovanje može pridonijeti prevladavanju dileme između visokog-rangiranog cilja (promicanje održivog policentrizma) i ograničene dostupnosti zajedničke svijesti, zajedničke strategije i objedinjenih sredstava za postizanje tog zahtjevnog cilja. Transnacionalna akcija može poslužiti

kao **okvir** i **zaštitna ljuska** za razvoj partnerstva za lokalne / regionalne aktivnosti u razvijenim i eksperimentalnim razvojnim strategijama za **održivi** razvoj **policentrizma**, a time i jačanja teritorijalne kohezije u Jugoistočnoj Europi nasuprot prisilnom dijeljenju.

S obzirom na okruženje smatra se da je ključno za promicanje uravnotežene raspodjele konkurentskih područja rasta u području suradnje u kombinaciji s jakim unutarnjim i vanjskim funkcionalnim odnosima.

Svrha ovog područja djelovanja je izrada integrirane prostorne i razvojne strategije za jačanje funkcionalne regije kao nositelji rasta i konkurentnosti te pružanje alata partnerima za formuliranje svoje uloge i za stvaranje novih partnerstva u tim područjima.

Ovaj zahvat slojevitog rješavanju problema. Oni se mogu svrstati u:

Zajednička akcija formuliranja i upravljanja "funkcionalne policentričnosti"

Svrha je razvoj, implementacija i širenje konkretnih strategija i akcijskih planova i iskorištavanja transnacionalnih vještina i znanja kako bi se pridonijeti optimizaciji postojeće opsežne policentričnom strukture u smislu "funkcionalna policentričnosti" povezivanje manjih središta u atraktivna područja rasta, kapitaliziranje njihovih potencijalnih nadopunjavanja i na taj način postizanje **konkurentnosti** i osiguravanje povoljne **razine javnih usluga**.

U postojećim policentričnim strukturama svi elemente potrebni za **razvoj područja rasta** s "kritičnim masama" su prisutni. Izazov formuliranja i provedbe strategije za funkcionalnu suradnju znači iskoristiti potencijalna nadopunjavanja i nadilaženje geografskih udaljenosti između različito velikih gradova kroz pojačanu suradnju poveznica. Ovo bi trebao biti temeljeno na analizi različitih funkcija i specijalizaciji i definiranju "**Tko** će se specijalizirati u **što**?" Funkcionalni potencijali trebaju se međusobno nadopunjavati. Raspodjela javnog novca na „pogrešna mjesta“ treba izbjegavati. To će zahtijevati donošenje strateških odluka u **identificiranju i jačanje „područja rasta“** i stavljanje na mjesto mreža koje ih povezuju u oba smisla fizičkom (infrastruktura) te ljudskom (izgradnja kapaciteta, vještine, znanje). Karta Jugoistočne Europe treba pokazati nekoliko međusobno - povezanih zona velikog rasta, svatko rezbareći vlastitu nišu u europskom (i globalnom) ekonomskom prostoru. Međutim, funkcionalna policentričnost podrazumijeva stvaranje "regionalnih kompenzacijskih mehanizama" i odricanje od "militantnog" natjecanja.

Zajednička akcija za podršku upravljanja kao nova partnerstva funkcionalnih područja

Svrha je razvoj struktura i kapaciteta za razvoj **dosljedne politike**, planove i pilot projekte za sve različite čimbenika koje promiču održivi rast i radna mjesta u funkcionalnim područjima.

Javni organi su više svjesni pitanje: Što se događa izvan tradicionalnih administrativnih granica (određenih granica), ali unutar funkcionalne povezanosti. Upravljanje se može vidjeti kao participativni proces uključivanja relevantnih sudionika za identifikaciju i razvoj funkcionalnih područja. Suradnja je opcija za zadržavanje kontrole nad razvojnim procesima i vraćanju snage u planiranju razvoja. U stvari postoji veliki broj praktičnih ograničenja za djelotvorno institucionalizirani ili neformalni oblik suradnje s kojim se treba pozabaviti kao što su nejasni pravni

okvir za suradnju, nizak stupanj suradnje između gospodarskih razvojnih agencija i regionalnih razvojnih agencija; nepotpuno razvijen mehanizam inter-komunalnih financijskih naknada i ugovornih mehanizama i nedostatak zajedničkog upravljanja zemljištem (Land Use management). Aspekt upravljanja mogao biti dodatna prednost za ruralne i prigradske sredine, koje obično nemaju mogućnost da se izraze i obrane njihovi interesi prema gradskim zonama.

Urbano-ruralni odnosi trebali bi dobiti na pozornosti, kao usluge od općeg interesa za brzo smanjenje i starenje ruralnih područja.

Primjeri (višerazinskih) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koji mogu biti podržani u ovoj oblasti djelovanja:

- Razvijanje zajedničkih akcijskih planova za funkcionalna područja, npr. u kombinaciji s velikim i planiranim procesima sudjelovanja, za bolju koordinaciju između općinskih vlasti (obje središnje i prigradske) i ruralnih i regionalnih vlasti, koji su ohrabrene za povlačenje njihovih sredstava. "Teška pitanja" regionalnog razvoja (kao razvoj transportne i poslovne lokacije) treba biti nadopunjena intervencijama na polju kvalitete života kao što su na područja kulture, turizma i slobodnog vremena. Pozornost treba posvetiti gospodarstvu temeljenom na znanju i kvalifikacijskim pitanjima.
- Jačanje suradnje operativnih marketinških aktivnosti kako bi podržao gospodarski i regionalni razvoj, privlačenje ulaganja u transnacionalne regionalne mreže
- Integrirani poslovni koncept funkcionalnih ekonomskih regija: Predstavljanje i koordiniranje raspršenih poslovnih ponuda koje pokrivaju funkcionalnu regiju malih općina, razvoj poslovnih zona koje se nalaze na najbolje primjerenim i dostupnim mjestima
- Razvijanje boljih administrativnih procedura za lokacijski poslovni razvoj. Optimizirati i standardizirati procedure javnog odlučivanja unutar gospodarskog obračunskog razdoblja; Transparentnost obveza i uvjeta za privatne investitore (npr. obvezujuće Priručnik uprave za ulagače koji objašnjava jasno definirane, pouzdane uvjete za razvoj); Definirana "ključna programska područja", kao osnova za provedbu projektnih metoda upravljanja; uvesti „akcijsko planiranje“, što znači izradu "regionalnih poslovnih planova"
- Stvaranje javnih sredstava ili drugih relevantnih alata za intervencije na tržištu zemljišta i kao instrument politike javnih površina, kako bi "zaštitili" područja za namjeravanu uporabu
- Jačanje sudjelovanje privatnog novca u procesu provedbe gradskih i regionalnih razvojnih projekata uz pomoć odgovarajućih oblika JPP-a, razvoj tijela za upravljanje fondovima za obnovu i razvoj resursnih središta.
- Razvoj mreža i drugih oblike suradnje između javnih tijela da bi se uštedjelo na investicijskim troškovima (npr. zajednički industrijski parkovi)
- Promicanje napretka i sudjelovanja javnosti, uspostavljanje pravobranitelja i voditelja policentričnosti, razvoj kapaciteta decentralizacije (financijske, menadžerske, političke), uspostava „menadžmenta predgrađa“ kao urbano-ruralnih sučelja
- Stvaranje mreža regionalnih razvojnih agencija za promicanje integriranog pristupa za poboljšanje mogućnosti za partnere.

- Uzimajući sve prednosti suvremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija kako bi podržao dobre urbane politike upravljanja i održivi urbani razvoj
- Razvijanje suradnje usmjerene ne samo na gospodarska i infrastrukturna pitanja nego na sve gradske funkcije, kao što su kultura, obrazovanje, znanje i socijalnu infrastrukturu.

5.4.3 Promicanje korištenja kulturnih vrijednosti za razvoj

Programsko područje je bogato kulturnim vrijednostima i turističkim potencijalom. Urbani razvoj ne može se odvijati u "kulturnom vakuumu", ali treba poštovati kulturne krajolike u kojima je ugrađen. Stoga mobilizacija **kulturnih vrijednosti** u kontekstu urbanog razvoja predstavlja priliku za promicanje lokalnih identiteta, premošćivanju urbanih centara i ruralnog periferija i stvaranje Jugoistočnih europskih gradova privlačnim mjestima za život i rad.

Svrha ovoga područja djelovanja je uključivanje kulturnih vrijednosti kao sastavni dio programskog područja u planiranju i razvoju procesa urbanih centara, sustava naselja i okolnih ruralnih područja.

Transnacionalna akcije trebaju podržavati zajedničku zaštitu i korištenje kulturnih vrijednosti kao čimbenik razvoja i resurs održivog turizma.

Projekti bi trebali biste bili sigurni da poduzeta akcija pridonosi razvoju unutarnjeg potencijala i generira izravno ili neizravno prihod i radna mjesta.

Primjeri (višerazinske) aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstava koja mogu biti podržani u ovoj oblasti djelovanja:

- Poboljšanje dobre politike, planiranja programa i izgradnje kapaciteta s obzirom na zajedničku zaštitu i korištenje kulturnih vrijednosti
- Jačanje zajedničke promocije povijesnih mjesta, zajedničko označavanje i komunikacijske strategije, razvoj transnacionalnih marketinških koncepata za gradska povijesna središta
- Transnacionalno sabiranje specifičnih stručnih znanja, npr. za bolje upravljanje arheološkim nalazištima
- Koordinirani pristup u očuvanju kulturne baštine u kombinaciji sa zajedničkim stručnim usavršavanjem (izrada baze podataka, mapiranje i praćenje stranica od kulturnog interesa, tehnike restauracije, također korištenje informacijsko komunikacijskih tehnoloških alata)
- Promicanje kulturnog turizma, npr. kroz razvijanje kulturnih putova
- Podrška obrazovanju u području tradicionalnih materijala i kulturnim resursima
- Razvoj javno-privatnog partnerstva civilnog društva za obnovu istaknutih stranica
- Poboljšanje percepcije kulturne baštine uz pomoć novih medijskih alata.

5.5 Prioritetna os 5: Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnja kapaciteta

Kontekst

Općenito transnacionalne programi suradnje predstavljaju određeni izazov za tehničku pomoć.

Čini se da je transnacionalni program suradnje Jugoistočna Europa najveći izazov među njima.

Program se suočava s **dodatnim izazovom**. Nalazi se na Jugoistočnom rubu Unije, gdje je koncentracija nekoliko kandidata i potencijalnih kandidata, kao i partnera iz trećih zemalja, što ide daleko izvan današnjih vanjskih granica EU-e. Program upravljanja treba ih podržati da u potpunosti sudjeluju u projektu suradnje. Posebice to vrijedi za zemlje Zapadnog Balkana, Ukrajine i Republike Moldavije. **Visoki rizik - izvan sredstava programa upravljanja** - leži u nedostatku usklađenosti propisa i pravnih normi.

Ciljevi prioritetne osi i rezultat operativnih ciljeva

U svjetlu tih zahtjeva Prioritetna os 5 ima za cilj poduprijeti provedbu programa i povećanje kapaciteta institucija i korisnika u programskom području za transnacionalna djelovanja.

Prioritetna os 5 nastoji posebice ostvariti dva operativna cilja:

- Osigurati **temelj upravljanja** za provedbu programa (provedba programa i ugovaranje, priprema, nadzora, evaluacija i kontrola)
- Provesti **prateće aktivnosti** koje podržavaju stvaranje i primjenu visoke kvalitete, transnacionalni projekti orijentirani na rezultate i partnerstva te promicanje kapitalizacije rezultata.

Kao što je detaljno navedeno u **poglavlju 7.7 (konkretnim provedbenim pravilima iz programskog budžeta Tehničke pomoći)** Tehnička pomoć će biti utrošena na aktivnosti potrebne za učinkovito i ujednačeno upravljanje i provedbu programa u skladu s člankom 46. Opće Regulative³².

Tehnička pomoć će pokriti troškove za "Programski priručnik" (odvojeni dokument) i troškove za pripremu sljedećeg programskog razdoblja.

Tehnička pomoć će se mijenjati kako bi se osiguralo praćenje okoline programa, ako je potrebno, prema izvješću SEA i osobito ako se mjere praćenja smatraju neadekvatnima.

Pošto je ovo posebna potreba za programsko područje, Tehnička pomoć treba podržati **prateće aktivnosti poticanjem sudjelovanja, projekt proizvodnje i odabira** projekata po aktivnostima (**indikativno**): Kampanja za podizanje svijesti razvoja metodologije i alata za prepoznavanje potencijala u tom području, pronalaženje zajedničkih interesa i pomoć pri razvoju zajedničkog

³² Uredba Vijeća (EK) Br. 1083/2006 od 11. srpnja 2006 (SL L 210 str. 25)

identiteta, aktivno podržavati širenje informacija na partnerske zemlje koje su uključene i na područjima suradnje, medijski rad.

Posebno ciljani pozivi, seminari, studije, godišnje konferencije, publikacije i promicanje programa će doprinijeti većoj važnosti i uspješnosti u provedbi programa.

Jedna od slabosti većine 2000 - 2006 programa je ta što **je teško prenijeti znanje** izvan sufinanciranih partnerstva. Često, vrijedno znanje, alati, najbolje prakse i tehnike su razvijeni od strane projekata, ali nisu dovoljno razrađeni i rašireni za stvaranje dodane vrijednosti za širi krug korisnika. Stoga novi program treba predvidjeti posebne mjere i alate za **kapitalizaciju rezultata** u korist novih projekata u tijeku, kao i sudionika, stručnjaka, tvoraca politike i nositelja svih regija. Značajan saveznik u tom nastojanju su zahtjevi Okvira Strukturnih Fondova bilo u zemljama članicama ili kandidatima i potencijalnim zemljama kandidatima, koje ističu zajedničke potrebe i brige u različitim područjima obrađenim u operativnom programu.

Ove **mjere bi mogle značiti (indikativno)**: Peer to peer razmjene, konzultacije s prethodnicima, inspiracija od strane lidera (programska i projektna razina), aktivno upravljanje tematskim pitanjima od iznimne važnosti, proaktivna promocija regija (npr. upravljanje partnerovim podacima), usvajanje naprednih alata i metodologija za povećanje inovacijskog potencijala i programske vidljivosti. Važan alat će biti uspostava baze podataka projekata koja pruža informacije o sadržaju i provođenju.

Posebna pozornost posvetit će se na usluge koje pruža **Program INTERACT II**. Ovaj rašireni EU Program se fokusira na dobro upravljanje teritorijalnom suradnjom te pruža podršku temeljenu na potrebama sudionika uključenih u provedbene programe u okviru ciljeva Europske teritorijalne suradnje. Ciljne skupine za INTERACT prvenstveno su vlasti koji će se osnovati u skladu s Uredbama Vijeća 1083/2006 i 1080/2006 kao i drugih tijela uključenih u provedbu programa. Kako bi se osigurala maksimalna korist od programa INTERACT za provedbena tijela ovoga Programa, poticat će se korištenje usluga i dokumentacije INTERACT, kao i sudjelovanje na seminarima INTERACT. Zavisni troškovi prihvatljivi su unutar Tehničke pomoći.

6. Financijski plan

6.1 Godišnja dodjela ERDF-a u program

Tablica 15: Godišnja dodjela ERDF-a programu (u eurima):

Godina	ERDF
2007.	31.918.022
2008.	29.689.399
2009.	29.565.665
2010.	28.565.151
2011.	30.342.331
2012.	29.004.134
2013.	27.606.943
Ukupno 2007. – 2013.	206.691.645

ERDF proračun koji će se dodjeljivati projektima (94%): 194.290.148

6.2 Indikativni prikaz EFDF doprinosa po prioritetnim osima

Tablica 16: prioritetne osi po izvoru financiranja (u eurima)

Prioritetne osi	Sredstva zajednice (a)	Nacionalna javna sredstva (b)	Nacionalna privatna sredstva (c)	Ukupna sredstva (d)= (a) + (b) + (c)	Stopa sufinanciranja (e) = (a)/(d)	Za informaciju	
						EIB doprinos	Druga sredstva
P1 Inovacije	44.051.157	7.773.734	0	51.824.891	0,85	0	0
P2 Okoliš	56.739.828	10.012.911	0	66.752.739	0,85	0	0
P3 Pristupačnost	43.160.834	7.616.618	0	50.777.452	0,85	0	0
P4 Održivi rast područja	50.338.329	8.883.234	0	59.221.563	0,85	0	0
P5 Tehnička pomoć	12.401.497	4.133.832	0	16.535.329	0,75	0	0
UKUPNO	206.691.645	38.420.329	0	245.111.974		0	0

S obzirom na stavak 1 (b) članka 53 Uredbe Vijeća 1083/2006/EC doprinos iz fonda izračunava se na temelju javne prihvatljivosti izdataka. izdaci.

6.3 Financijski plan za IPA doprinos

6.3.1 Financijski plan za IPA doprinos sa raspodjelom na partnerske zemlje u "IPA ne-integriranoj fazi"

Tablica 17: Financijski plan sadrži godišnji doprinos za 2007., 2008. i 2009. sa raspodjelom na partnerske zemlje

Godine			
Partnerske zemlje	2007.	2008.	2009.
Hrvatska	400.000	400.000	400.000
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	453.020	506.080	560.202
Albanija	200.020	200.000	400.202
Bosna i Hercegovina	453.020	406.080	460.202
Crna Gora	670.000	748.369	812.242
Srbija	1.114.228	988.513	1.264.283
Ukupno	3.290.288	3.249.042	3.897.131

Za 1. (ne integriranu) fazu provedbe Programa, IPA financiranje za sudjelovanje zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja u regionalnoj politici prekogranične suradnje EU je odlučeno od Komisije na godišnjoj razini.

6.3.2 Financijska alokacija IPA doprinosa u 2. fazi provedbe programa

U drugoj fazi provedbe programa, godišnji IPA doprinos je kako slijedi (nije donesen po zemljama)

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
Iznos	4.000.000	4.000.000	4.200.000	4.300.000	16.500.000

IPA proračun koji će se dodjeljivati projektima (90%) je 14.850.000 EUR, dok će preostalih 1.650.000 EUR (10%) biti korišteno za tehničku pomoć.

6.3.3 Indikativni prikaz IPA doprinosa po prioritetnim osima u 2. fazi provedbe programa (2010-2013)

Financijski plan sadrži godišnju raspodjelu od 2010. Do 2013. IPA doprinosa distribuiranih po prioritetnim osima

Prioritetne osi	Sredstva zajednice	Nacionalna javna sredstva	Nacionalna privatna sredstva	Ukupna sredstva	Stopa sufinanciranja	Za informaciju	
						EIB doprinos	Druga sredstva
	(a)	(b)	(c)	(d) = (a) + (b) + (c)	(e) = (a)/(d)		
P1 Inovacije	3.366.922	594.16	0	3.961.085	0,85	0	0
P2 Okoliš	4.336.743	765.307	0	5.102.050	0,85	0	0
P3 Pristupačnost	3.298.872	582.154	0	3.881.026	0,85	0	0
P4 Održivi rast područja	3.847.463	678.964	0	4.526.427	0,85	0	0
P5 Tehnička pomoć	1.650.000	291.176	0	1.941.176	0,85	0	0
UKUPNO	16.500.000	2.911.764	0	19.411.764		0	0

S obzirom na stavak 1. članka 90 Uredbe Komisije 718/2007/EC doprinos IPA-e izračunava se na temelju javno prihvatljivih izdataka.

6.4 Financijski plan za ENPI doprinose

Prioritetne osi	Sredstva zajednice (a)	Nacionalno sufinanciranje (b)	Nacionalna privatna sredstva (c) = (a) + (b)	Stopa sufinanciranja (e) = (a)/(c)	Za informaciju	
					EIB doprinos	Druga sredstva
P1 – P4 Prioriteti	1.800.000	200.000	2.000.000	0,90	0	0
P5 Tehnička pomoć	200.000	0	200.000	1,00	0	0
UKUPNO	2.000.000	200.000	2.200.000		0	0

ENPI proračun koji će se dodjeljivati projektima (90%): 1.800.000 EUR

S obzirom na omjer veličine ENPI-a i ERDF-a (IPA-e) raspodjela sredstava između prioriteta P1-P4 nije naznačena. 10% nacionalnog sufinanciranje treba biti pruženo od ENPI partnera ili iz državnog proračuna ENPI zemalja.

Nacionalno sufinanciranje nije potrebno za prioritet tehnička pomoć, što je 10% ENPI raspodjele.

7. Provedbene odredbe za operativni program

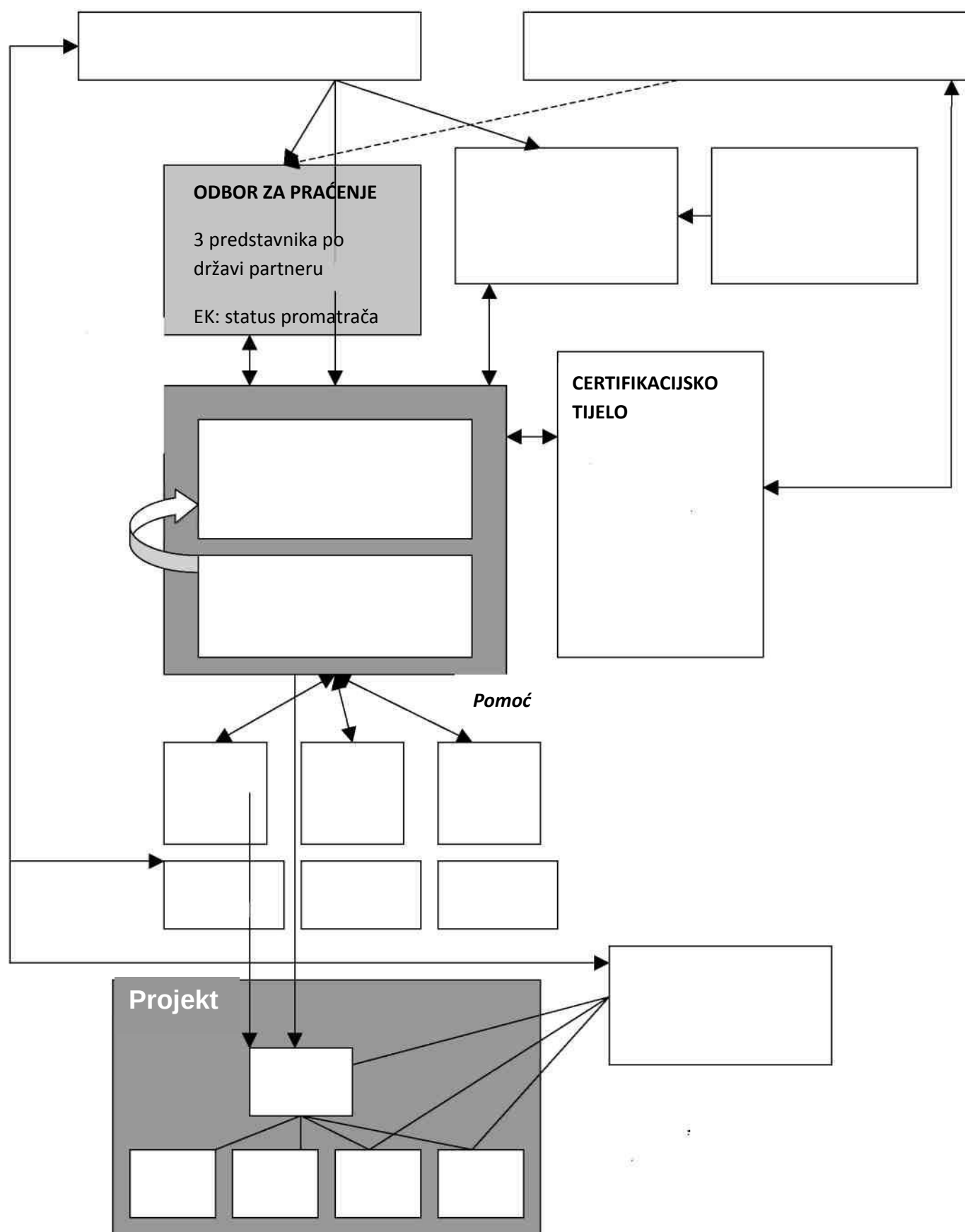
7.1. Struktura upravljanja Programom

Određene su sljedeće strukture upravljanja Programom:

- Odbor za praćenje (MC)
- Upravljačko tijelo (MA)
- Certifikacijsko tijelo (CA)
- Revizorsko tijelo (AA)
- Zajedničko tehničko tajništvo (ZTT)
- Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe (SCP)³³
- Nacionalni odbori (NO)

³³ „Prostor Jugoistočne Europe” (SEES) odnosi se na cilj osiguravanja da kontaktne točke prvenstveno predstavljaju međudržavni program u državama partnerima te da nacionalne kontaktne točke mogu pokrenuti i provoditi aktivnosti međudržavnog karaktera u korist Programa.

Slika 5: Struktura upravljanja Programom za Jugoistočnu Europu

7.1.1. Odbor za praćenje (MC)

Predmetne države partneri uspostavljaju Odbor za praćenje Programa za Jugoistočnu Europu unutar tri mjeseca nakon odluke Europske komisije o odobrenju Programa.

Opći su zadaci Odbora za praćenje osigurati kakvoću, učinkovitost i odgovornost programskih operacija te odabrati projekte za financiranje.

Odbor za praćenje djeluje u skladu s odgovarajućim propisima:

*Članak 65 Opće odredbe
Zadaci Odbora za praćenje*

Nadzorni odbor uvjerava se u učinkovitost i kakvoću provedbe operativnog program, u skladu sa sljedećim odredbama:

- (a) razmatra i odobrava kriterije za odabir aktivnosti za financiranje unutar šest mjeseci od odobrenja operativnog programa i odobrava svaku prerađu tih kriterija u skladu s potrebama Programa;
- (b) povremeno ocjenjuje napredak prema postizanju konkretnih ciljeva operativnog programa na temelju dokumenata koje dostavlja Upravljačko tijelo;
- (c) pregledava rezultate provedbe, osobito ostvarenje ciljeva postavljenih za svaku prioritetnu os i evaluacije navedene u članku 48 (3);
- (d) razmatra i odobrava godišnja i zaključna izvješća o provedbi navedena u članku 67;
- (e) prima obavijesti o godišnjem kontrolnom izvješću ili o dijelu izvješća koje se odnosi na predmetni operativni program i o bilo kakvim važnim napomenama koje bi Komisija mogla imati nakon pregleda toga izvješća ili u vezi s dijelom toga izvješća;
- (f) može Upravljačkom tijelu predložiti bilo kakvu reviziju ili pregled operativnog programa kojima će se omogućiti postizanje ciljeva Fondova iz članka 3. ili poboljšati upravljanje Programom, uključujući upravljanje njegovim financiranjem;
- (g) razmatra i odobrava svaki prijedlog kojim se mijenja i dopunjava sadržaj Odluke Komisije o doprinosu iz Fondova.

Članak 19. 3. Uredbe ERDF-a

Odabir aktivnosti

Osim vršenja zadataka navedenih U članku 65. Uredbe (EZ) br. 1083/2006, Odbor ZA praćenje ili Upravljački odbor Koji GA izvještava odgovorni Su ZA odabir aktivnosti.

Odbor za praćenje sastavlja vlastita pravila postupka unutar institucionalnog i pravnog programa - okvira.

U skladu s institucionalnom strukturom država partnera, Odbor za praćenje sastoji se od 3 predstavnika svake države partnera, po mogućnosti i na nacionalnoj i na regionalnoj razini kako bi se osigurala učinkovitost i dobra zastupljenost. Predmetne vlade imenuju članove Odbora za praćenje unutar 30 dana od odobrenja operativnog programa. Šira uključenost na regionalnoj i lokalnoj razini osigurava se putem Nacionalnih odbora (ili drugih istovjetnih nacionalnih postupaka u državama partnerima), koji se uspostavljaju u svakoj državi partneru. Članovi Odbora za praćenje mogu pozvati dodatne savjetnike na sastanke Odbora sa statusom promatrača (član Odbora mora unaprijed obavijestiti Predsjedavajućeg o sudjelovanju savjetnika).

U Nadzornom odboru država članica i trećih zemalja će se osigurati da su **SEA-rezultati uzeti u obzir** tijekom provedbe programa, korištenje i praćenje SEA postupke na nacionalnoj razini.

Države partneri izmjenjuju se u predsjedavanju Odborom za praćenje jednom godišnje u parovima koji se sastoje od države članice EU-a i države koja nije članica EU-a. Prava i obveze predsjednika i potpredsjednika određeni su u Pravilniku Odbora.

Predstavnici Europske Komisije (uključujući DG Regio, Opću upravu za proširenje i ostale opće uprave, po potrebi) sudjeluju kao promatrači. Zajedničko tehničko tajništvo obavlja funkcije tajništva za Odbor za praćenje, uključujući pripremu dokumenata, rješenja i zapisnika.

Odbor za praćenje sastaje se najmanje jednom godišnje. Odluke u Odboru donose se temeljem dogovora između nacionalnih delegacija (jedno glasovanje po delegaciji). Odluke se mogu donositi putem pisanih postupaka uređenih Pravilnikom.

Odbor za praćenje može osnovati pododbore s konkretnim zadacima, npr. za izradu projekata. Propise kojima se uređuju sastav i poslovi pododbora određuje Odbor za praćenje u svojim pravilnicima. Zajedničko tehničko tajništvo pomaže u radu pododbora. Konačnu odluku o prihvatanju ili neprihvatanju projekta uvijek donosi Odbor za praćenje.

7.1.2. Upravljačko tijelo (MA)

Imenovano Upravljačko tijelo je:

Nacionalna razvojna agencija (Mađarska)
H - 1133 Budimpešta
Pozsonyi út 56.

Upravljačko tijelo odgovorno je za upravljanje programom i njegovu provedbu u skladu s odgovarajućim propisima.

Prema članku 15. Uredbe ERDF-a, Upravljačko tijelo nije odgovorno za pravilnost aktivnosti i njihove izdatke. U tu svrhu, svaka država članica uspostavlja vlastiti nadzorni sustav, unutar kojega imenuje nadzornike odgovorne za provjeru zakonitosti i pravilnosti izdataka koje su iskazali svi korisnici koji sudjeluju u aktivnosti.

Članak 60. Općih odredbi Dužnosti Upravne direkcije

Upravljačko tijelo odgovorno za upravljanje operativnim programom i njegovu provedbu u skladu s načelom razumnoga financijskog upravljanja, a posebice za:

- (a) osiguranje da aktivnosti odabrane za financiranje budu u skladu s kriterijima primjenjivim na operativni program te u skladu s primjenjivim propisima Zajednice i državnim propisima cijelo vrijeme trajanja njihove provedbe;
- (b) provjeravanje da su sufinancirani proizvodi i usluge isporučeni te da su izdaci koje su iskazali korisnici za aktivnosti zapravo nastali i da su skladu s propisima Zajednice i državnim propisima; provjere pojedinačnih aktivnosti na licu mjesta mogu se vršiti na temelju odabira uzorka sukladno detaljnim propisima koje Komisija treba usvojiti u skladu s postupkom navedenim u članku 103
- (c) osiguranje da postoji sustav za bilježenje i pohranjivanje knjigovodstvenih zapisa u računalnom obliku o svakoj aktivnosti operativnog programa te da se skupljaju podaci o provedbi potrebni za upravljanje financiranjem, nadgledanje, provjere, revizije i evaluaciju;
- (d) osiguranje da korisnici i ostala tijela koja sudjeluju u provedbi aktivnosti ustanove poseban računovodstveni sustav ili odgovarajući računovodstveni kod za sve transakcije koje se odnose na te aktivnosti, ne dovodeći u pitanje nacionalne računovodstvene propise;
- (e) osiguranje da se evaluacije operativnih programa navedene u članku 48 (3) vrše u skladu s člankom 47;
- (f) uspostavljanje postupaka koji jamče čuvanje svih dokumenata vezanih uz izdatke i revizije potrebnih za osiguranje odgovarajuće dokumentacije tijekom revizije, u skladu sa zahtjevima iz članka 90;
- (g) osiguranje da certifikacijsko tijelo prima sve nužne informacije o izvršenim postupcima i provjerama vezanim uz izdatke za potrebe potvrđivanja;
- (h) usmjeravanje rada Odbora za praćenje i opskrbljivanje istoga dokumentima potrebnima za omogućavanje praćenja kakvoće provedbe operativnog programa u smislu njegovih specifičnih ciljeva;
- (i) sastavljanje i, nakon odobrenja Odbora za praćenje, podnošenje Komisiji godišnjih i zaključnih izvješća o provedbi;
- (j) osiguranje usklađenosti sa zahtjevima za informiranje i promidžbu navedenima u članku 69;

Članak 15. Uredbe ERDF-a

Funkcija Upravne direkcije

1. Upravljačko tijelo vrši zadatke navedene u članku 60. Uredbe (EZ) br. 1083/2006, izuzev zadataka vezanih uz pravilnost aktivnosti i izdataka s obzirom na državne propise i propise Zajednice, kako je navedeno u točki (b) toga članka. U skladu s navedenim, provjerava jesu li izdaci svakog korisnika sudionika aktivnosti potvrđeni kod nadzornika navedenog u članku 16 (1) ove Uredbe.

Prema članku 13. Provedbenog propisa, Upravljačko tijelo dužno je obavljati sljedeće zadatke u cilju ispunjenja funkcija navedenih u stavcima (a) i (b) članka 60. Općih odredbi.

*Članak 13. Provedbenog propisa
Upravljačko tijelo*

1. U svrhu odabira i odobrenja aktivnosti za financiranje na temelju članka 60. Uredbe (EZ) br. 1083/2006, Upravljačko tijelo osigurava da korisnici budu obaviješteni o određenim uvjetima u vezi usluga ili proizvoda koji se dostavljaju temeljem aktivnosti, planu financiranja, vremenskom roku za izvođenje te o financijskim i ostalim informacijama koje se čuvaju i priopćavaju. Upravljačko tijelo uvjerava se da korisnik može ispuniti navedene uvjete prije donošenja odluke o odobrenju.
2. Provjere Upravne direkcije na temelju članka 60 (b) Uredbe (EZ) br. 1083/2006 obuhvaćaju administrativne, financijske, tehničke i fizičke aspekte aktivnosti, prema potrebi. Ovim provjerama osigurava se da su iskazani izdaci stvarni, da su usluge ili proizvodi dostavljeni u skladu odlukom o odobrenju, da su zahtjevi korisnika za naknadu pravilni te da su aktivnosti i izdaci u skladu s propisima Zajednice i državnim propisima. One uključuju postupke kojima se izbjegava dvostruko financiranje iz drugih programa Zajednice ili državnih programa i u drugim programskim razdobljima. Provjere uključuju sljedeće postupke:
 - (a) administrativne provjere s obzirom na svaki zahtjev korisnika za naknadu;
 - (b) provjere pojedinačnih aktivnosti na licu mjesta.
3. Pri vršenju provjera na licu mjesta prema točki (b) stavka 2. na temelju odabira uzorka za operativni program, Upravljačko tijelo dužno je voditi evidenciju u kojoj se opisuje i obrazlaže metoda uzimanja uzoraka i utvrđuju aktivnosti ili transakcije odabrane za provjere. Upravna tijela utvrđuje veličinu uzorka kako bi se pružilo razumno jamstvo zakonitosti i pravilnosti glavnih transakcija s obzirom na razinu rizika koje je Upravljačko tijelo utvrdilo za vrstu korisnika i odnosne aktivnosti. Također je dužna svake godine pregledati metodu uzimanja uzoraka.
4. Upravljačko tijelo uspostavlja pisane norme i postupke za provjere izvršene na temelju stavka 2. te vodi evidenciju o svakoj provjeri u kojoj navodi izvršene poslove, datum i rezultate provjere i poduzete mjere u vezi otkrivenih nepravilnosti.
5. Kada je tijelo imenovano kao Upravljačko tijelo također korisnik operativnog programa, postupcima za provjere navedenima u stavcima 1. do 4. ovoga članka mora se osigurati odgovarajuća podjela dužnosti u skladu s točkom (b) članka 58 (1) Uredbe (EZ) br. 1083/2006.

Upravljačko tijelo će provesti gore opisane funkcije s obzirom na doprinos IPA-e u "IPA integriranoj fazi" Programa. Kontrolori određenih IPA partnerskih država također će osigurati gore navedene zadatke.

Upravljačko tijelo će provesti gore opisane funkcije također s obzirom na doprinos IPA-e u "IPA integriranim fazi" Programa. Kontrolori određenih IPA partnera države također će osigurati gore navedene zadatke. Upravnu direkciju izravno podržava Zajedničko tehničko tajništvo, budući da ono operativno upravlja cijelim Programom. Iako Upravljačko tijelo snosi cjelokupnu odgovornost za Program, za određene zadatke upravljanja programom (zapošljavanje članova ZTT-a, pripremanje ugovora, postavljanje i rad sustava praćenja Programa, plaćanja za projekte³⁴ itd.) mogu se zadužiti posrednička tijela temeljem *članka 59 (2) Općih odredbi*. Zaduživanje za određene zadatke propisano je u opisu sustava upravljanja i nadzora i uređeno je posebnim okvirnim sporazumom (ugovorom) koji određuje Upravljačko tijelo. Upravljačko tijelo zadužuje **VÁTI - mađarsko javno neprofitno društvo** kao jedinoga posrednika za upravljanje određenim unaprijed definiranim zadacima na programskoj razini.

³⁴ Zasebni odjel mađarskog javnog neprofitnog društva VÁTI kao Jedinica prijenosa financijskih sredstava odgovoran je za tehničko upravljanje uplaćivanjem sredstava ERDF-a krajnjim korisnicima.

7.1.3. Certifikacijsko tijelo (CA)

Imenovano Certifikacijsko tijelo je:

**Ministarstvo financija
Mađarske H - 1051 Budimpešta
József nádor tér 2-4.**

Glavni su zadaci Certifikacijskog tijela sastavljanje i podnošenje Komisiji potvrđenih izjava o izdacima i zahtjeva za plaćanjem te primanje uplata od Komisije.

Certifikacijsko tijelo postupa u skladu s odgovarajućim propisima:

*Članak 61. Općih odredbi
Dužnosti Certifikacijskog tijela*

Certifikacijsko tijelo operativnog programa odgovorno je posebice za:

- (a) sastavljanje i podnošenje Komisiji potvrđenih izjava o izdacima i zahtjeva za plaćanjem;
- (b) potvrđivanje:
 - (i) da je izjava o izdacima točna, da proizlazi iz pouzdanih računovodstvenih sustava i da se temelji na provjerljivim popratnim dokumentima;
 - (ii) da su iskazani izdaci u skladu s primjenjivim propisima Zajednice i državnim propisima te da su nastali vezano uz aktivnosti odabrane za financiranje u skladu s kriterijima primjenjivim na Program i u skladu s propisima Zajednice i državnim propisima;
- (c) osiguravanje da je u svrhu certificiranja primilo odgovarajuće informacije od Upravne direkcije o postupcima i provjerama vezanima uz izdatke uključene u izjave o izdacima;
- (d) uvažavanje, u svrhe certifikacije, rezultata svih revizija koje je izvršilo Revizorsko tijelo ili koje su izvršene pod njegovom odgovornošću;
- (e) čuvanje računovodstvene evidencije u računalnom obliku o izdacima iskazanim Komisiji;
- (f) vođenje evidencije o vraćenom iznosu i povučenom iznosu nakon otkazivanja cjelokupnog ili dijela doprinosa za aktivnost. Iznosi koji se vraćaju uplaćuju se u Opći proračun Europske unije prije završetka operativnog programa na način da ih se odbije od sljedeće izjave o izdacima.

Upravljačko tijelo će provesti gore opisane zadatke također s obzirom na doprinos IPA-e u "IPA integriranoj fazi" programa.

7.1.4. Revizorsko tijelo (AA)

Imenovano Revizorsko tijelo Programa je:

Vladin ured za kontrolu (Mađarska)
H - 1126 Budimpešta
Tartsay Vilmos u. 14.

Odgovornosti Revizorskog tijela određene su sljedećim propisima:

<i>Članak 62. Općih odredbi</i> <i>Dužnosti Revizorskog tijela</i>	
1.	Revizorsko tijelo operativnog programa odgovorno je posebice za:
(a)	osiguranje da se provode revizije za provjeru učinkovitog funkcioniranja upravljačkog i kontrolnog sustava operativnog programa;
(b)	osiguranje da se revizije aktivnosti provode na temelju odgovarajućeg uzorka kako bi se provjerili iskazani izdaci;
(c)	podnošenje Komisiji, unutar devet mjeseci od odobrenja operativnog programa, revizorske strategije u kojoj se navode tijela za provedbu revizija navedenih u točkama (a) i (b), korištene metode, metoda uzimanja uzoraka za revizije aktivnosti i indikativno planiranje revizija, kako bi se osiguralo da se revidiraju glavna tijela i da revizije budu ravnomjerno raspoređene tijekom programskoga razdoblja.
(Kada se zajednički sustav primjenjuje u nekoliko operativnih programa, može se predati jedna revizorska strategija.)	
(d)	do 31. prosinca svake godine od 2008. do 2015:
(i)	podnošenje godišnjeg kontrolnog izvješća Komisiji u kojemu su izloženi nalazi revizija vršenih tijekom prethodnog 12-mjesečnog razdoblja sa završetkom 30. lipnja odnosno godine i u kojemu se izvještava o bilo kakvim nedostacima otkrivenim u sustavima za upravljanje programom i nadzor programa. Prvo izvješće, koje se podnosi do 31. prosinca 2008, obuhvaća razdoblje od 1. siječnja 2007. do 30. lipnja 2008. Informacije o revizijama izvršenima nakon 1. srpnja 2015. uključuju se u završno kontrolno izvješće koje je dio završne deklaracije navedene u točki (e);
(ii)	izdavanje mišljenja, na temelju kontrole i revizija provedenih unutar njegove nadležnosti, o učinkovitosti djelovanja upravljačkog i kontrolnog sustava, kako bi se pružilo dovoljno jamstvo pravilnosti izjava o izdacima podnesenih Komisiji i da su, sukladno tomu, glavne transakcije provedene u skladu sa zakonom i pravilne;
(iii)	podnošenje Komisiji, gdje je primjenjivo na temelju članka 88, deklaracija za djelomično završno procjenjivanje zakonitosti i pravilnosti odnosnih izdataka. (Kada se zajednički sustav primjenjuje u nekoliko operativnih programa, informacije navedene u točki (i) mogu se zajedno navesti u jednom izvješću, a mišljenje i deklaracija podneseni prema točkama (ii) i (iii) mogu obuhvatiti sve uključene operativne programe);
(e)	podnošenje Komisiji, najkasnije do 31. ožujka 2017, završne deklaracije u kojoj se ocjenjuje valjanost zahtjeva za plaćanje završnog stanja te zakonitost i točnost glavnih transakcija obuhvaćenih završnom izjavom o izdacima, čiji je dio završno kontrolno izvješće.
2.	Revizorsko tijelo dužno je osigurati da revizorski rad uvažava međunarodno prihvaćene revizorske norme.
3.	U slučaju da revizije i kontrole navedene u stavku 1. točkama (a) i (b) izvršava tijelo koje nije Revizorsko tijelo, Revizorsko tijelo dužno je osigurati nužnu funkcijsku neovisnost takvoga tijela.
4.	Komisija podnosi svoje primjedbe o revizorskoj strategiji navedenoj u stavku 1 (c) najkasnije tri mjeseca od primitka iste. U nedostatku napomena unutar ovoga razdoblja, ona se smatra prihvaćenom.

Navedene opisane zadaće bit će ispunjene od AA u odnosu na IPA doprinose, kao u "IPA integriranoj fazi".

Tijelo za reviziju će također biti zaduženo za ocjenu sukladnosti sa predviđenim člankom 71.

Međudržavna grupa revizora

Temeljem članka 14. Uredbe ERDF-a, uspostavlja se Međudržavna grupa revizora kao pomoć Revizorskom tijelu:

Članak 14. Uredbe ERDF-a

Određivanje nadležnih tijela

2. Revizorskom tijelu za operativni program pomaže grupa revizora koja se sastoji od predstavnika svake države članice koja sudjeluje u operativnom programu i koja vrši zadatke navedene članku 62. Uredbe (EZ) br. 1083/2006. Grupa revizora uspostavlja se najkasnije unutar tri mjeseca od odluke o odobrenju operativnog programa. Grupa revizora sastavlja vlastiti pravilnik, a njome predsjedava Revizorsko tijelo za operativni program.

Predstavnike Međudržavne grupe revizora za Program za prostor Jugoistočne Europe imenuje svako državno tijelo odgovorno za reviziju u predmetnoj državi partneru. Popis odgovornih državnih institucija priložen je Memorandumu o razumijevanju.

Revizorsko tijelo i revizori imenovani u Međudržavnu grupu revizora moraju biti neovisni od upravljačkog i kontrolnog sustava Programa. Zajedničko tehničko tajništvo pruža podršku poslovima Revizorskog tijela i Grupe revizora.

7.1.5. Zajedničko tehničko tajništvo (ZTT)

Program ima jedinstveno Zajedničko tehničko tajništvo u skladu s člankom 14 (1) Uredbe ERDF-a. Zajedničko tehničko tajništvo podržava Upravnu direkciju u koordinaciji i provedbi Programa.

Članak 14. Uredbe ERDF-a

Određivanje nadležnih tijela

1. Upravljačko tijelo, nakon savjetovanja s državama članicama zastupljenima u programskom području, uspostavlja Zajedničko tehničko tajništvo. Zajedničko tehničko tajništvo pomaže Upravljačkom tijelu i Odboru za praćenje i, ako je potrebno, Revizorskom tijelu u provedbi njihovih odgovarajućih zadataka.

Zadaci Zajedničkog tehničkog tajništva su:

Zadaci na razini Programa

- a) suradnja s administrativnim, središnjim, regionalnim i lokalnim organizacijama u prihvatljivom području u svrhu prikupljanja podataka i informacija nužnih u procesu provedbe Programa (izrada/revizija višegodišnjih programskih dokumenata);
- b) promidžbene aktivnosti vezane uz operativni program putem izravnih kontakata s nadležnim organizacijama (konferencije, info dani, brošure i druge vrste materijala za informiranje);
- c) sudjelovanje u radnim skupinama uspostavljenima za izradu/reviziju programskih dokumenata;
- d) pripremanje prijedloga za izmjene i dopune Programa;

Zadaci Tajništva vezani uz Odbor za praćenje (MC)

- a) vršenje uobičajenih zadataka tajništva, tj. organizacija sastanaka, priprema i slanje poštom dokumentacije za zapisnike, izrada zapisnika sastanaka na dogovorenim jezicima, sastavljanje i podnošenje radnih dokumenata članovima odbora, u skladu s unutarnjim pravilnicima Odbora;
- b) Predaja rezultata sastanaka za evaluaciju projekata Odboru za praćenje;
- c) Provođenje operativnih odluka Odbora za praćenje, uključujući upravljanje pisanim postupcima
- d) Pomoć i tehnička koordinacija pri izradi nacrtu godišnjih izvješća;

Administrativno upravljanje vanjskim uslugama i ostalim aktivnostima vezanim uz tehničku pomoć

- a) osiguranje administrativnog upravljanja (vanjskim) zadacima i uslugama, tj. tumačenje usluga i prevođenje u slučaju potrebe, vanjski stručnjaci, projekti tehničke pomoći itd.

Praćenje

- a) pridonošenje postavljanju sustava praćenja;
- b) redovito održavanje i ažuriranje sustava praćenja;

Izrada i procjena projekata

- a) podržavanje izrade i razvoja projekata (organizacija informativnih seminara itd.);
- b) upravljanje procesom prijave projekata: priprema i stavljanje na raspolaganje dokumenata nužnih za prijavu i odabir projekata (opće informacije o programu i projektu; standardizirani obrasci za prijavu i odabir projekata); davanje informacija i savjeta predlagateljima; primanje, evidentiranje i provjeravanje prijava (službeno, tehnički, prihvatljivost);
- c) procjenjivanje prijedloga unutarnjeg osoblja ili vanjskih stručnjaka

Provedba projekta

- a) Potpisati ugovore o subvenciji u ime Upravljačkog tijela
- b) Upravljanje provedbom Programa/projekta: priprema materijala potrebnih za provedbu Programa/projekta (ugovor o potpori s vodećim partnerom, obrasci za izvještavanje, smjernice za provedbu...); pružanje savjeta i pomoći transnacionalnim projektnim partnerima vezano uz provedbu aktivnosti i upravljanje financijama
- c) Organiziranje radionica za vodeće partnere radi pružanja dodatnih informacija i razjašnjenja o provedbi projekata
- d) Osiguranje razmjene podataka o različitim prijedlozima projekata
- e) Provjeravanje financijskih izvješća i izvješća o aktivnostima koje je pripremio vodeći partner; praćenje napretka projekata prikupljanjem i provjeravanjem izvješća o praćenju provedbe projekta, praćenjem neposrednih rezultata itd.
- f) Doprinos komunikaciji i kapitalizaciji na rezultatima projekta i podržavanje programa u širenju rezultata i rezultata u partnerskim državama.

Ostali zadaci

- a) Podrška aktivnostima kontaktnih točaka;
- b) Upravljanje zajedničkom bazom podataka za traženje partnera/projekata;
- c) Pripremanje bilo kakvih drugih dokumenata koje zatraži Europska komisija ili Odbor za praćenje;
- d) Organiziranje radnih sastanaka nadzornika
- e) Podrška aktivnostima Revizorskog tijela i Grupe revizora

Godišnje planove rada Zajedničkog tehničkog tajništva mora odobriti Odbor za praćenje. Zajedničko tehničko tajništvo financira se iz proračuna tehničke pomoći.

Osoblje Zajedničkog tehničkog tajništva zapošljava VÁTI - mađarsko javno neprofitno društvo na temelju okvirnog ugovora s Upravljačkim tijelom. Sjedište ZTT-a je u Budimpešti.

Zajedničko tehničko tajništvo ima međunarodno osoblje iz država partnera. Broj osoblja i njihova stručnost moraju odgovarati gore navedenim zadacima.

7.1.6. Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe

Glavni je zadatak Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe predstavljati Program u državama partnerima, i one služe kao nacionalne koordinacijske točke za provedbu Programa. Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe dopunjavaju aktivnosti Zajedničkog tehničkog tajništva te mogu pokretati i vršiti druge posebne transnacionalne aktivnosti.

Glavni zadaci Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe su sljedeći:

- pomoć u izradi projekata, podnošenju prijava i postupku provedbe;
- pridonijeti informiranju i promidžbi u odnosnoj državi;
- podržavati Nacionalne odbore u ispunjenju njihovih transnacionalnih zadataka;
- služe kao kontaktne točke za predlagatelje projekta i partnere na nacionalnoj razini

Transnacionalne aktivnosti Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe pridonijet će postizanju ciljeva Programa. Sve Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe pozivaju se da osmisle transnacionalne aktivnosti te ih predaju Odboru za praćenje (ili njegovom nadležnom pododboru) na odobrenje. Odobrene aktivnosti Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe u državama članicama mogu se financirati iz posebnog proračunskog pravca ERDF-ova proračuna tehničke pomoći za Program (u obliku posebnih projekata tehničke pomoći) u skladu s odredbama utvrđenima u poglavlju „*Posebna pravila primjene proračuna tehničke pomoći za Program*”.

Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe uspostavljaju se i organiziraju u svakoj državi partneru kako bi mogle odgovarajuće predstavljati Program u predmetnoj državi i imati potrebne ovlasti za provođenje svojih zadataka.

Suradnja s Zajedničkim tehničkim tajništvom

“SEE“ kontakt točke su sastavni dio veći dio tehničkog provedbenog tima koji se sastoji od Zajedničkog tehničkog tajništvo i svih kontakt točkaka. U skladu s člankom 14. ERDF propisa, Zajedničko tehničko tajništvo je odgovorno za provedbu programa uz potporu Upravljačkog tijela i nadzornog odbora. Iz tog razloga, temeljna zadaća je tehnička provedba i ostaje na Zajedničkom tehničkom tajništvu koje koordinira suradnju kontaktnih točaka i zajedničke akcije.

Unutar mreže kontaktnih točaka, svaka kontakt točka ispunjava niz zadataka vezanih za **provedbu programa**.

Specifičnosti kontakt točaka:

- Pruža lako dostupne prvi savjete za predlagatelje projekata;
- Djeluje kao ambasador za transnacionalnu suradnju i uključuje tijela odgovorna za nacionalni, regionalni i lokalni razvoj i druge zainteresirane dionike;
- Pruža odgovarajuće nacionalne i regionalne dokumente, propise i strateške radove za program;
- Prepoznaje ciljne skupine i pružiti pojedinosti o programu;
- Pruža potporu podnositeljima zahtjeva u traženju partnera u svojim nacionalnim državama i pomaže u identificiranju sinergije između podnositelja zahtjeva i projekata,
- Doprinosi procjeni prijava u smislu prihvatljivosti partnera i pruža dodatne Informacije po potrebi (npr. informacije o nacionalnoj važnosti projektnih ideja);
- Pomoći u identificiranju relevantnih vanjskih tematskih stručnjaka (npr. za procjenu prijava) ako se to zatraži od strane Nadzornog odbora.
- Sudjeluju kao promatrači u nadzornim i upravnim odborima.

Vezano uz organizaciju događaja, promociju programa i kapitalizaciju, kontaktne točke:

- Organizira nacionalne aktivnosti informiranja i podržava Zajedničko tehničko tajništvo u organizaciji i provedbi transnacionalnih događaja, seminara i transnacionalnih sastanaka koji se odvijaju u državama članicama;
- Doprinosi provedbi komunikacije i kapitalizaciji plana, osiguravaju u tijeku kapitalizaciju rezultata na nacionalnoj i regionalnoj razini i podržavaju program u širenju neposrednih outputa i rezultata u državama članicama.
- Pružiti podatke i informacije, pridonosi pravljenju biltena, identificira ciljne skupine komunikacijske i potrebne informacije u državama članicama;
- Uspostaviti i održavati, zajedno sa Zajedničkim tehničkim tajništvom poveznice na srodne tematske informacijske mreže;
- Uspostaviti i održavati, zajedno s zajedničkim tehničkim tajništvom kontakte sa regionalnim i nacionalnim dionicima;
- Prepoznajte informacijske praznine, kao i sinergije projektnih ideja i potreba za projekte.

7.1.7. Nacionalna koordinacija

Svaka država partner mora uspostaviti Nacionalni odbor – ili provoditi odgovarajuće nacionalne postupke u skladu sa svojom institucionalnom strukturom – u cilju uključivanja regionalnih i lokalnih vlasti, nadležnih sektorskih tijela i institucija, nevladinih organizacija i bilo kojih drugih društveno-gospodarskih i institucionalnih partnera koje predmetne države partneri smatraju mjerodavnima.

Nacionalni odbori (ili drugi istovjetni nacionalni postupci) kao integrirani dio provedbe transnacionalnih programa imaju snažan savjetodavni i potporni status. Oni nemaju pravo prethodno odabirati prijavljene projekte budući da je za odabir projekata nadležan isključivo Odbor za praćenje. Nacionalne odbore podržavaju odgovarajuće Kontaktne točke za prostor Jugoistočne Europe i članovi Odbora za praćenje odgovarajućih država partnera. Uspostavljaju se uske veze između Zajedničkog tehničkog tajništva i odgovarajućih Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe koje će prenositi informacije ili dokumente Nacionalnim odborima i obratno.

Glavna **uloga Nacionalnog odbora ili odgovarajućih nacionalnih procedura** je osigurati Informacije i savjetovanje o sukladnosti i/ili komplementarnosti i /ili sinergiji projektnih prijava i velikog broj ERDF, ESF, EARDF i EFF Operativnih programa i drugih relevantnih inicijativa, koje se provode u okviru programskog područja. Bogatstvo i složenost programa, gdje komplementarnost treba biti osigurana čini da se ovaj zadatak može izvršiti samo na **decentraliziran način**, nudi vrijednu podršku Nadzornom odboru.

U IPA zemljama, sudjelovanje države u programu osigurava operativna struktura postavljen od strane nadležnog nacionalnog tijela dotične zemlje. Operativna strukture IPA zemalja će raditi u bliskoj suradnji s Upravljačkim tijelom. Predstavnici operativne strukture su članovi nadzornog odbora. Popis nacionalnih vlasti IPA zemalja je pripojen operativnom programu (Dodatak E).

7.2. Razvoj i odabir projekata

Opći je cilj Programa ostvariti transnacionalne projekte visoke kakvoće koji su usmjereni na rezultate, strateškog karaktera i značajni za programsko područje.

Za izradu transnacionalnih projekata odgovoran je Odbor za praćenje, uz potporu Zajedničkog tehničkog tajništva i mreže Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe. U cilju učinkovitog provođenja ovoga zadatka, kao i za ostala pitanja, Odbor za praćenje može osnovati posebne pododbore u cilju izrade projekata i nadziranja postupaka podnošenja prijava i evaluacije.

Odbor za praćenje također može uvesti hijerarhijske elemente u izradi projekata u cilju postizanja transnacionalnih projekata visoke razine. Ti elementi mogu uključivati (između ostaloga):

I. Vezano uz strukturu poziva za dostavljanje prijedloga projekata:

- **Otvoreni poziv za dostavljanje prijedloga projekata** (namijenjen svim potencijalnim predlagateljima projekata, za predaju projektnih ideja značajnih za prioritete Programa);
- **Ciljni pozivi** za dostavljanje prijedloga projekata:

- usmjereni na prioritete programa (izrada detaljnih opisa projekata)
- sužavanje ciljne skupine potencijalnih projektnih partnera;
- određivanje posebnih kriterija prihvatljivosti vezano uz broj i vrstu partnera (ili država), aktivnosti itd.
- potencijalni kriteriji odabira koji se koriste kasnije tijekom evaluacije i odlučivanja vezano uz prijavljene projekte.

Priprema ciljnih poziva može se podržati tematskim seminarima na razini dionika programa (ciljne skupine, stručnjaci, tijela za upravljanje programom, itd.) u cilju određivanja potencijalnih područja strateške suradnje koja mogu poslužiti kao temelj za ciljne pozive;

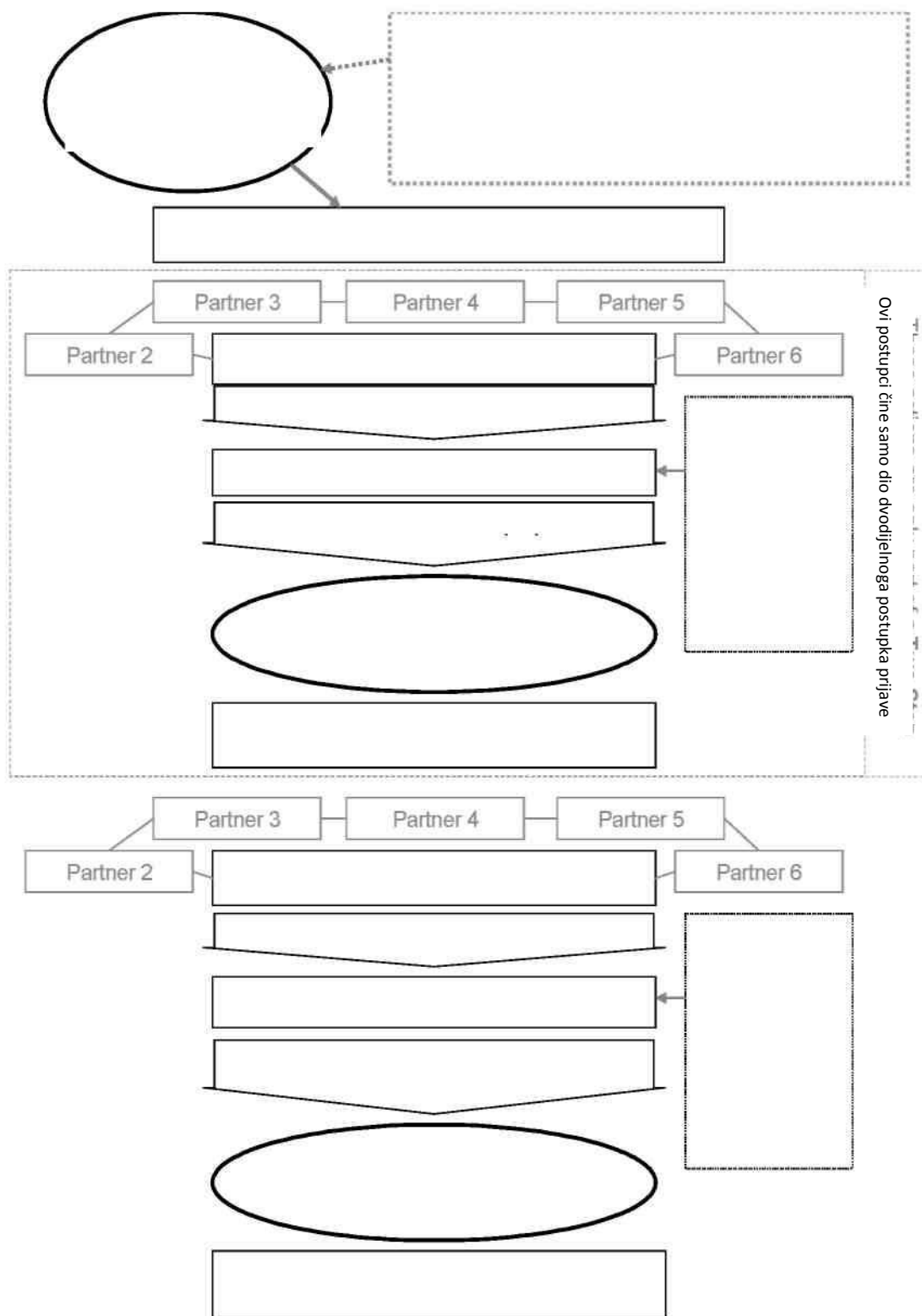
II. Vezano uz odabir projekata:

- **Jednodijelni postupak** prijave: svi predlagatelji projekata moraju predati cijeli paket za prijavu koji služi kao temelj za evaluaciju projekta i odluku Odbora za praćenje.
- **Dvodijelni postupak** prijave:
 - pozivanje potencijalnih predlagatelja projekata na predaju Iskaza interesa u kojima su opisani ciljevi, partnerstvo, aktivnosti, očekivani rezultati, isporuke itd. budućih transnacionalnih suradnji;
 - prethodni odabir Iskaza interesa za daljnji razvoj (u smislu partnerstva, sadržaja, rezultata itd.) i/ili pružanje povratnih informacija predlagateljima projekata u obliku prijedloga i uvjeta;
 - pokretanje rasprava s predlagateljima projekata u cilju usmjeravanja i upućivanja predlagatelja ka razvoju kvalitetnijih transnacionalnih projekata.
 - vodeći partner podnosi punu prijavu.

Za konačnu odluku o prihvaćanju/neprihvaćanju projekata odgovoran je Odbor za praćenje. Odbor za praćenje može uspostaviti pododbore i uključiti vanjske stručnjake za izradu i evaluaciju projekata, po potrebi.

Detaljne postupke za izradu, prijavu i odabir projekata izrađuje ZTT (uz sudjelovanje Kontaktnih točaka za prostor Jugoistočne Europe ako je potrebno), odobrava ih Odbor za praćenje, a priopćavaju se potencijalnim predlagateljima projekata u obliku detaljnih *Priručnika za predlagatelje projekata*.

Slika 6: Pozivi za dostavljanje prijedloga projekata

7.2.1 Izrada projekata

Uključeni u razvoj projekata dobit će pomoć i podršku. Ta podrška sastoji se od sljedećih elemenata:

- Sve države partneri u Programu vode brigu o širenju informacija o financiranju među potencijalnim predlagateljima projekata – s podrškom Zajedničkog tehničkog tajništva. Sve aktivnosti ove vrste bit će uključene u plan informiranja i promidžbe, osobito ako budu korištena sredstva Tehničke pomoći;
- Informacije o pozivu za prijavu projekata potencijalnim predlagateljima projekata u načelu pruža Zajedničko tehničko tajništvo;
- Kontaktne točke za prostor jugoistočne Europe, kao i Zajedničko tehničko tajništvo, pobrinut će se za obavješćivanje odgovornih nadležnih tijela država partnera o prilikama za razvoj zajedničkih projekata.

Pri izradi projekata mora se osigurati sljedeće:

- Da svi potencijalni predlagatelji projekata i projektni partneri dobiju iste informacije gdje god se nalazili;
- Podrška uspostavljanju partnerstava putem pomoći u pronalaženju zainteresiranih sudionika, npr. putem baze podataka ili manifestacija;
- Pružanje tehničke pomoći projektima (npr. u obliku oglednih primjeraka ugovora, itd).

7.2.2 Odabir projekata

Ukupnu odgovornost za odabir projekata snosit će Odbor za praćenje. U svrhu ostvarivanja ciljeva programa, Odbor za praćenje za prostor jugoistočne Europe tražit će projekte sa stvarnim transnacionalnim karakterom koji se odražava u:

- Relevantnosti predmeta/teme
- Konkretnosti predviđenih rezultata i učinaka
- Kakvoći partnerstva na projektu
- Dobrom omjeru troškova i koristi s obzirom na mobilizirana sredstva (financijska sredstva, ljudske potencijale, prirodna i kulturna dobra).

U postupku odabira primjenjuju se dva različita skupa kriterija za donošenje odluke o prihvatanju prijedloga. Prvi skup sastoji se od **kriterija prihvatljivosti** – postavlja minimalne zahtjeve koje prijedlog mora ispunjavati. Projekti koji ne ispunjavaju kriterije prihvatljivosti izdvajaju se. Drugi skup sastoji se od **kriterija kakvoće** – ti kriteriji čine osnovu za procjenu prijedloga u svrhu rangiranja projekata za odabir. Poštivanje međunarodnih, Europskih i nacionalnih odredbi za **zaštitu okoliša** (npr. SEA i procjena utjecaja na okoliš) bit će kriterij za odabir.

Detaljne kriterije (uključujući kriterije prihvatljivosti i kakvoće) koji se primjenjuju u postupku odabira projekata razradit će ZTT u suradnji s Kontaktnim točkama za prostor jugoistočne Europe i potencijalnim uključenim pododborima koje je odobrio Odbor za praćenje te će biti priopćeni potencijalnim predlagateljima projekata u obliku detaljnih Priručnika za predlagatelje projekata.

Odbor za praćenje može ograničiti raspon prihvatljivih predlagatelja projekata u određenom pozivu za prijavu projekata uzimajući u obzir posebna obilježja tog poziva.

Kriteriji prihvatljivosti

*Uredba ERDF-a Članak 19. 1.
Odabir operacija*

Operacije odabrane za operativne programe usmjerene na razvoj prekograničnih aktivnosti iz članka 6. stavka 1. i na uspostavljanje i razvoj transnacionalne suradnje iz članka 6. stavka 2. uključuju korisnike iz najmanje dvije države, od kojih je najmanje jedna država članica, koje surađuju na najmanje dva od sljedećih načina za pojedinu operaciju: zajednički razvoj, zajednička provedba, zajednički odabir osoblja i zajedničko financiranje.

Odabrane operacije koje ispunjavaju gore navedene uvjete moguće je provesti u jednoj državi pod uvjetom da su ih predstavili subjekti iz najmanje dvije države.

- Partneri su iz najmanje tri države partnera, od kojih je najmanje jedna država članica;
- Jednom od partnera ne dodjeljuje se više od 40% ukupnog doprinosa Zajednice (sredstva ERDF-a, IPA-e, ENPI-ja);
- Projekt se neposredno bavi jednim od prioriteta Programa;
- Partneri projekta su prihvatljivi (u skladu s pravilima prihvatljivosti utvrđenima u operativnom programu i odgovarajućem pozivu za prijavu projekata);
- Predviđeni izdaci koji se nadoknađuju sredstvima Zajednice prihvatljivi su (u skladu s pravilima prihvatljivosti utvrđenima u pozivu za prijavu projekata);
- Poštuju se svi mjerodavni propisi Zajednice vezani uz status prihvatljivog krajnjeg korisnika, s posebnim naglaskom na članak 19. Uredbe ERDF-a

7.2.3 Prihvatljivi predlagatelji projekata

U skladu s člankom 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 privatna tijela, tijela javne vlasti i istovrijedna tijela mogu biti uključena u projekte i kao ne financirajući partneri ili vanjski suradnici – poštujući sve odnosne propise Komisije i nacionalne propise (npr. propise o javnoj nabavi).

Članak 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006

(4) 'korisnik': gospodarski subjekt, tijelo ili tvrtka, bilo javna ili privatna, odgovorna za pokretanje ili pokretanje i provedbu operacija. U kontekstu planova pomoći na temelju članka 87. Ugovora, korisnici su javne ili privatne tvrtke koje provode individualni projekt i primaju javnu pomoć;

Prihvatljivi prijavitelji bit će navedeni u programskom Priručniku za svaki poziv na dostavu projektnih prijedloga, uključujući indikativan popis vrsta ustanova koje ispunjavaju uvjete.

Pored ovih općih pravila prihvatljivosti Odbor za praćenje može odrediti posebna pravila prihvatljivosti u slučaju različitih poziva.

7.2.4 Uključivanje sudionika iz drugih transnacionalnih program

Uključivanje sudionika iz drugih transnacionalnih programa obavlja se u skladu s odnosnim propisima Komisije:

*Uredba ERDF-a Članak 21.
Posebni uvjeti koji određuju mjesto odvijanja operacija*

2. U kontekstu transnacionalne suradnje i u uredno opravdanim slučajevima, ERDF može financirati nastale izdatke pomoću partnera smještenih izvan područja koje sudjeluje u operacijama do granice od 20% iznosa njegovog doprinosa operativnom programu o kojem je riječ, kad takvi izdaci idu u korist regija koje se nalaze u području cilja suradnje.

Fleksibilnost osigurava "pravilo 20 posto" prvenstveno će se koristiti na programskoj razini kako bi se uključiti akteri iz drugih transnacionalnih programa. Nadzorni odbor ima pravo uvesti teritorijalne ili temu ograničenja u korištenju 20 posto pravila fleksibilnost u slučaju različitih poziva ili prioriteta.

U uredno opravdanim slučajevima, Program će poštivati „pravilo 20%“. Financijska uključenost drugih sudionika izvan programskog područja moguća je ako odgovarajući postupci kontrole i revizije i odnosni pravni sustav udovoljavaju zahtjevima koje je postavilo Upravljačko tijelo. Povezane aktivnosti i plaćanja pažljivo će pratiti i prijavljivati ZTT tijekom cijelog programskog razdoblja.

Detaljan postupak korištenja „pravila 20 posto“ utvrdit će Odbor za praćenje (uključivši ZTT i ostale značajne sudionike) i o njemu obavijestiti potencijalne predlagatelje projekata u obliku detaljnih **Priručnika za predlagatelje projekata**.

7.3 Uključivanje država partnera s prostora jugoistočne Europe koje nisu članice EU-a

Uključivanje država partnera s prostora jugoistočne Europe koje nisu članice EU-a

Uključivanje država ne-članica u transnacionalne projekte presudan je element programa. Bez značajnog sudjelovanja država ne-članica na programskoj i projektnoj razini, Program će se suočiti s teškoćama u ostvarivanju svojih ciljeva. Stoga svaki značajan sudionik (službe Komisije, države partneri) treba tijekom cijelog programskog razdoblja nastojati unaprijediti odnosni regulatorni, institucionalni i financijski okvir.

SEE Program je financiran iz ERDF, započet pod teritorijalnom suradnjom Europske unije, s potencijalnim IPA i ENPI komponentama. U Operativnom programu se predviđa da će zajednički projekti će biti podržane od strane IPA i ENPI sredstava, kao i - dodatno "Mainstream" od ERDF-a.

7.3.1 Sudjelovanje na programskoj razini

Cilj programa je potaknuti države ne-članice da se potpuno uključe u Program. Za države partnere s prostora jugoistočne Europe u pristupnom i pretpristupnom razdoblju punopravno

članstvo u programu može biti važna etapa pripreme za pristupanje. Zadatak predsjedanja programom – u kojem se države partneri rotiraju jednom godišnje – također mogu potpomoći institucionalnom uključivanju država ne-članica. S dvije države koje djeluju zajedno kao predsjedateljica i supredsjedateljica, razina svijesti i pripravnosti supredsjedajuće države ne-članice mogu značajno porasti.

7.3.2 Sudjelovanje na projektnoj razini – financiranje

Najvažnije pitanje vezano uz uključivanje država ne-članica na projektnoj razini svakako je financiranje sudjelovanja projektnih partnera. Tijekom cijelog razdoblja provedbe Programa morat će se pronaći i primijeniti ona rješenja koja omogućavaju usklađeno upravljanje različitim sredstvima na programskoj razini i pristup upravljanju projektima u državama partnerima koje nisu članice Europske zajednice koji najviše sliči onome ERDF-a. Kako bi se ostvario taj cilj, neophodna je bliska suradnja između nadležnih uprava Komisije, tijela za upravljanje Programom (Upravljačko tijelo, ZTT), Odbora za praćenje i nadležnih državnih tijela. Presudan element te suradnje obveza je članova Odbora za praćenje iz država ne-članica da svakodnevno izravno kontaktiraju s institucijama zaduženima za izvore financiranja određene države ne-članice. Financiranje Kontaktnih točaka za prostor jugoistočne Europe u državama ne-članicama trebaju osigurati odnosni vanjski i državni financijski instrumenti.

Sredstva za sudjelovanje u financiranju od strane projektnih partnera iz država ne-članica trebale bi, ako je moguće, potjecati od drugih (IPA, itd) sredstava EU-a dodijeljenih na programskoj razini. Dostupnost ENPI sredstava nije osigurana tijekom **1. faze (2007. - 2010.) provedbe programa**. IPA sredstva su alocirana, ali ne s obzirom na ne-integrirani karakter, program se suočio sa neravnotežom u odabiru projekata i tokom provedbenih faza. Izmjenom Operativni Programa na kraju 2010 predviđeno je da, ako sporazum može biti postignut s europskom Komisijom i državama partnerima, oko 16,5 milijuna eura dodatnih sredstava IPA-e može se koristiti za IPA zemalja na *multi-country* osnovi tijekom **2. faze provedbe programa**. Također je predviđeno da dodatnih na 2 milijuna eura koji će bit dostupan iz ENPI sredstava. Kako će korištenja IPA i ENPI sredstva biti integrirano u transnacionalnim projektima, integracija vanjskog financiranja ne može ugroziti nesmetanu provedbu u tijeku i za buduće ERDF projekte i ispravnost vanjskog financiranja u isto vrijeme, stoga će MA i MC procijeniti rizike i izvedivost pravilne provedbe svakog poziva prije pokretanja. U slučaju ozbiljne sumnje MC može odlučiti ne dodijeliti vanjsko financiranje u određenom pozivu za dostavu prijedloga

Za brzo i jednostavno uključivanje partnera iz država ne-članica može se primijeniti odgovarajuće **pravilo fleksibilnosti ERDF-a**, iako ono omogućuje samo vrlo ograničeno sudjelovanje s obzirom na financijske i sadržajne aspekte

7.3.2.1 ERDF – primjena pravila fleksibilnosti od 10 posto

Uredba ERDF-a Članak 21.

3. U kontekstu prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje, ERDF može financirati izdatke nastale tijekom provedbe operacija ili dijelova operacija na teritoriju država izvan Europske zajednice do granice od 10% iznosa njegovog doprinosa operativnom programu o kojem je riječ, kad se one provode u korist regija Zajednice.
4. Države članice osiguravaju zakonitost i regularnost tih izdataka. Upravljačko tijelo potvrđuje odabir operacija izvan prihvatljivih područja kako je navedeno u stavcima 1, 2. i 3.

„Pravilo fleksibilnosti od 10 posto” treba koristiti za poticanje uključivanja u Program partnera iz država ne-članica korištenjem sredstava iz proračuna ERDF-a za financiranje vanjskih izdataka u kontekstu projekta. To je najbrži i najjednostavniji financijski instrument za uključivanje partnera iz država ne-članica. Ograničen skup prihvatljivih troškova treba razraditi i zaključiti na programskoj razini uvodeći ograničenja s obzirom na opća pravila programske razine. Korist za područje EU-a od sredstava ERDF-a potrošenih za financiranje vanjskih izdataka mora se pratiti tijekom kako odabira projekta, tako i odobravanja troškova projekta. Ukupnu odgovornost za upravljanje vanjskim izdacima projekta pomoću pravila 10 posto preuzima Vodeći partner projekta iz države članice.

Kao opće pravilo, pravilo fleksibilnosti od 10 posto primjenjivat će se za sve projekte, tj. svi projekti će imati mogućnost predvidjeti 10% svojih sredstava iz proračuna ERDF-a za potrošnju izvan područja EU-a. Odbor za praćenje, međutim, ima pravo promijeniti ovaj opći pristup tijekom provedbe programa te smanjiti ili povećati postotak s obzirom na pojedini poziv za prijavu projekata. U svakom slučaju, Odbor za praćenje mora poštivati granicu od 10% fleksibilnosti na razini proračuna programa.

Detaljan postupak korištenja „pravila 10 posto” utvrdit će Upravljačko tijelo / ZTT uključivši i ostale značajne sudionike, i o njemu obavijestiti potencijalne predlagatelje projekata u obliku detaljnih Priručnika za predlagatelje projekata.

7.3.2.2 Financiranje sredstvima IPA-e (1. faza provedbe programa)

Komisija daje sredstva IPA-e na programskoj razini za financiranje sudjelovanja partnera iz država ne-članica Europske zajednice. Sljedeće elemente provedbe treba napomenuti. Daljnje informacije bit će dostupne u pozivu za projektnu dokumentaciju.

- (a) Nadležna tijela kandidatkinja / potencijalnih kandidatkinja dužna su uspostaviti operativne strukture da se bave upravljanjem i provedbom programa SEE u zemlji. Operativna struktura će surađivati s Upravnim tijelima SEE programa i bit će zastupljene u Zajedničkom Nadzornom odboru kao punopravna članica.
- (b) Zajednički nadzorni odbori SEE programs će pripremiti poziv za podnošenje prijedloga, aplikacijski paket (Smjernice za podnositelje) za provedbu programa.
- (c) Prije nego što budu objavljeni, Poziv za dostavu prijedloga i aplikacijski paket biti će podneseni Delegaciji EK zemlji kandidatkinj / potencijalnoj kandidatkinji koja sudjeluje u SEE programu, za ex-ante odobrenje.
- (d) Da bi bili prihvatljivi za financiranje od strane IPA-e, zajedničke operacije uključuju korisnike iz država članice i iz IPA zemalja. Prijave za zajedničke aktivnosti određuju financijski vodeći partneri koji se nalaze u državi članici za dio zajedničkog djelovanja, uzimajući mjesto na strani EU s ERDF sredstvima, a financijski vodeći partner u svakoj

od kandidatkinja / potencijalnih kandidatkinje za dio zajedničkog djelovanja odvija se na strani kandidatkinje / potencijalne kandidatkinje na strani IPA fondova. Prijave mora jasno razlikovati aktivnosti - i njihove troškove – koje se odvijaju na EU strani s ERDF sredstvima i onim koje se odvijaju na strani kandidatkinja / potencijalnih kandidatkinja s IPA sredstvima.

- (e) Zajednički nadzorni odbori SEE programa je odgovorna za odabir zajedničkog djelovanja.
- (f) Evaluacijsko izvješće i popis zajedničkih aktivnosti odabranih za financiranje bit će podneseno delegacijama Europske komisije na odobrenje. Ovo odobrenje će se odnositi samo na sudjelovanje partnera iz zemalja kandidatkinja / potencijalnih kandidatkinja u relevantnim zajedničkim operacijama.
- (g) U zemljama u kojima se IPA pomoći upravlja decentralizirano, provedbena agencija će donijeti IPA potpore svojim nacionalnim vodećim partnerima koji sudjeluju u odabranim zajedničkim operacijama (dok će nadležno tijelo SEE programa donijeti ERDF potpore za vodeće partnere nadležne za dio zajedničkih operacija koji se odvija na teritoriju EU). U zemljama u kojima se s IPA pomoći upravlja na centraliziran način, Delegacija Europske komisije će izdati IPA potpore nacionalnim vodećim partnerima koji sudjeluju u odabranim zajedničkim operacijama.

7.3.2.3 Integracija IPA sredstava (2. faza provedbe programa)

Glavni princip integracije IPA fondova u SEE programski sustav je pružiti iste mogućnosti i odgovornosti prema partnerima iz država članica i partnerskih država. Predviđeni novi sustav daje mogućnost da se u potpunosti integriraju vanjski partneri u transnacionalna partnerstva, tako da cijelim projekt može upravljati jednim ugovorom u nadležnosti vodećeg partnera. Tijekom 2. faze provedbe programa ("IPA integrirana" faza), glavni partner projekta snosi odgovornost za ukupne doprinose Zajednica dodijeljene za projekt (tj. ERDF i IPA doprinos), te odgovornosti utvrđene su u jednom ugovoru o subvencioniranju između MA / Zajedničkog tehničkog tajništva i vodećeg partnera.

Nadzorni odbor zajedno s programskim tijelima, na temelju rezultata rasprave s partnerskim državama i europskom komisijom, slaže se da su sljedeća načela potrebno kako bi se osigurala nesmetana provedba integracije sredstava IPA-e u program sustav za upravljanje:

- 1. Pravilno i potpuno uspostavljen pravni okvir i financijski sustav.** Sporazumi o izmjenama i dopunama pravnog sustava i financijskih/revizorskih postupaka trebaju biti napravljene. Programski financijski, upravljački i revizorski sustavi trebaju se urediti sporazumima o financiranju potpisanim od strane Europske komisije i IPA partnerske države i supotpisano od Upravljačkog tijela; i dokumenti programske razine odobreni od strane nadzornog odbora i programskih vlasti (MA, CA, AA).

- 2. Integracija se temelji na utvrđenim programskim pravilima i procedurama.** U sredini programskog razdoblja, nakon počinjenja najmanje dvije trećine sredstava ERDF-a, bez većih odstupanja od prošlih ERDF procedura, stoga će IPA procedure slijediti već uspostavljene načine. Partnerima iz vanjskih partnerskih država treba dati istu priliku da igraju stratešku ulogu u okviru transnacionalnih partnerstva, ali u isto vrijeme također moraju preuzeti slične odgovornosti kao i partneri iz zemalja članica. To znači da se ne očekuju velike razlike između uloge i odgovornosti IPA i ERDF partnera.
- 3. Sukladan i operativan sustav upravljanja.** Potpuno operativan i sukladan kontrolni sustavi / procedure (odobren od strane nadležnog tijela za reviziju) biti će dostupni u svakoj partnerskoj državi u doglednom vremenu kako bi se mogla provjeriti potrošnja IPA-e projektnih partnera kao i izdaci za tehničku pomoć

Detaljna pravila koji se odnose na upravljanje i integraciju IPA sredstava će biti pokriveno financijskim sporazumom i dokumentima programske razine (Programski vodič, Provedbeni priručnik, Smjernice za kontrole). Tekst sporazuma o financiranju će biti razvijen od strane Europske komisije, uključuje MA / ZTT / CA / AA i potpisan od strane EK, Upravljačkog tijela programa i programa IPA partnerskih država.

Detaljni modaliteti reguliraju pozive, ugovaranja i provedbe projekta i uredit će se na razini programskih dokumenata odobrenih od strane Nadzornog odbora.

7.3.2.4 ENPI financiranje

ENPI Regionalni strateški dokument i indikativni program 2010.-2013. uključuju pod-prioritet o teritorijalnoj suradnji, prema kojem se (između ostaloga) odabranim graničnim regijama zemalja partnera daje mogućnost da surađuju sa regijama zemalja članica EU u kontekstu postojećih programa teritorijalne suradnje osnovanih na temelju ciljeva teritorijalne suradnje kohezijske politike EU.

To daje mogućnosti financiranja za partnere iz Republike Moldavije i Ukrajine u kontekstu programa Jugoistočna Europa.

ENPI sredstva, npr. godišnja izdvajanja za sudjelovanje u SEE programu za Moldaviju i Ukrajinu nisu bila dostupni u 1. fazi programa. Sudjelovanje partnera iz Moldavije i Ukrajine je osigurano kroz 10% ERDF pravilo fleksibilnost. U drugoj fazi provedbe programa 2 milijuna eura iz ENPI fonda će se koristiti za sudjelovanje partnera iz Ukrajine i Moldavija u transnacionalnim partnerstvima.

Kako se ENPI pravila bitno razlikuju od ERDF i IPA pravila, izravna integracije svih sredstva u jedan sustav ne može se voditi učinkovito u ovom programskom razdoblju. Dok se koordinacija svih programskih razina treba biti u skladu s pravilima programa, specifične ENPI sheme programa će se razvijati u skladu s općim pravilima u vezi s vanjskim financiranjem.

U tom smislu 4 glavna elementa koncepta ENPI provedbe unutar SEE Programa treba se definirati:

1. **SEE programska pravila** uređuje koordinaciju transnacionalnog programa Jugoistočna Europa (program na razini donošenja odluka, odabir projekata, komunikacija, TA menadžment, završni izvještajni okvir, itd.) također će se primjenjivati za ENPI sredstva.
2. **Implementacijska pravila ENPI dijelova projekta (ENPI ugovori) u načelu slijede pravila vanjskog financiranja.** ENPI Grant ugovori koji će se zaključiti između ENPI partnera i ZTT / UT; stoga su ENPI partneri odgovorni za dodijeljene ENPI doprinose.
3. Vodeći ERDF partner će dostaviti Obrazac za prijavu, potpisati Ugovor o subvencioniranju s ZTT (djeluje u ime UT), koji će djelovati kao izravni kontakt između projekta i zajedničkih upravljačkih tijela Programa (s obzirom na ERDF i IPA fondove). **Odnos između ERDF VP i ENPI partnera treba se uspostaviti Partnerskim ugovorom** gdje će biti definirane odgovornosti u vezi s transnacionalnim projektnim sustavom koordinacije i izvještavanja. Međutim, ENPI partneri će imati dodatnu obvezu, npr. izvještavanje VP o projektnim aktivnostima.
4. S obzirom na očekivane poteškoće na koje upravljaju programom kapaciteta i resursa i potreba na koncentracija napora na strateškim projektima, Nadzorni odbor će odlučiti **minimalnu veličinu projekta** (npr. 200.000 EUR) kako bi se ograničio broj ENPI ugovora u okviru programa. Iz istih razloga, po mogućnosti, ENPI projekti će biti jasnije definirani tijekom strateških postupaka razvoja projekta. Program bi, dakle, osigurao uključivanje nacionalnih sudionika u strateškim projektima koji bi zauzvrat poboljšali kvalitetu poslovanja.

2. Legalna pozadina

ENPI sredstva provodit će se kao posebna shema u okviru SEE programa, stoga programska pravila i ENPI Uredbe treba uzeti u obzir. Vodeća regulativa za ENPI sredstava **UREDBA (EK) br. 1638/2006 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA (u daljnjem tekstu: ENPI Uredba)** kojom se utvrđuju opće odredbe za uspostavu Europskog Instrumenta susjedstva i partnerstva. ENPI regulacija omogućuje među-državne akcije. Članak. 15 (2) h) ENPI Uredbe navodi da: "Pomoć Zajednice također se može koristiti za doprinos fondu osnovanom od strane Zajednice, njezinih država članica, međunarodnih i regionalnih organizacija, drugih donatora i partnerskih zemalja".

Osim važećih propisa za provedbu ENPI sredstava, pravila na razini programa također će biti navedena u Sporazumima o financiranju i dokumentima na razini programa (programski Priručnici).

3. ENPI Provedbene odredbe za operativni program

Nadzorni odbor

Ukupni zadaci Nadzornog odbora Programa Jugoistočna Europa su osiguranje kvalitete, učinkovitost i odgovornost programskih operacija, te odabir projekata za financiranje. Nacionalni predstavnici Moldavije i Ukrajine su članovi Nadzornog odbora na taj način u potpunosti zadovoljili članak 9. (9) ENPI regulacije "Zemlje sudionice će, uzimajući u obzir načelo partnerstva, zajednički odabrati one radnje u skladu s prioritetima i mjerama zajedničkog Operativnog programa koje će primiti pomoć Zajednice."

Upravljačko tijelo

Nadležno tijelo Programa Jugoistočna Europa (Nacionalna razvojna agencija, Mađarska) snosi odgovornost zajedničkog upravljačkog tijela u skladu s člankom 10. ENPI Uredbe

Zajedničko tehničko tajništvo

Prema članku 10. (1). "1. Zajednički operativni programi će se, u načelu, provoditi kroz zajedničku upravu zajedničkog upravljačkog tijela koje se nalazi u državi članici. Zajedničkom Upravljačkom tijelu može pomagati Zajedničko tehničko tajništvo.

"Program ima jedinstveno Zajedničko tehničko tajništvo koji također može pružiti svoju pomoć u skladu s Odredbama u poglavlju 7.1.5 i dopunama ENPI partnera. Zajedničko tehničko tajništvo djeluje u ime Upravljačkog tijela.

SEE kontaktne točke

Glavni zadatak „SEE“ kontaktne točke je da predstavlja program u partnerskim državama i služi kao nacionalna koordinacijska točka za provedbu programa. SEE kontaktne točke će nadopunjavati aktivnosti ZTT-a, i mogu inicirati i obavlja i druge posebne transnacionalne aktivnosti. Program je u svih 16 partnerskih država uspostavio kontakt točke.

U Moldaviji SEE kontaktna točka je unutar Državnog kancelara, Chisinau i u Ukrajini u okviru Ministarstva gospodarstva, Kijev.

Odabir projekata i ugovaranje

Odabir projekata će biti ukupna odgovornost Nadzornog odbora. Da bi bili podobni za financiranje iz sredstava ENPI, zajedničko djelovanje mora uključivati korisnike iz obje države članice i ENPI zemlje. Prijave za zajedničke aktivnosti određuju Vodećeg partnera koji se nalazi u državi članici koji će potpisati Ugovora o sufinanciranju s UT/ZTT u ime ERDF i IPA partnera, dok ENPI partneri će potpisati zasebne ugovore potpore s UT / ZTT.

Prihvatljivi podnosioci zahtjeva

Kao opće pravilo, podnositelji zahtjeva iz ENPI zemalja će biti prihvatljivi u skladu s člankom 14. ENPI uredbe. Prihvatljivi prijavitelji biti će navedeni u programskom priručniku svakog poziva za podnošenje prijedloga uključujući indikativni popis prihvatljivih vrsta institucija. Nadzorni odbor može postaviti određene pravila sudjelovanja od slučaja do slučaja za različite pozive za dostavu prijedloga projekata.

Provedba ENPI ugovora

Na razini projekta, postaviti će se posebne odredbe.

ENPI partneri će potpisati poseban ugovor i nabava će se izvršiti u skladu s pravilima o vanjskom djelovanju. Projektni izdaci će biti pregledani od strane neovisnih vanjskih revizora. Naknade padaju na teret projekta (vanjske prva razina kontrole) i mogu se prijaviti kao prihvatljivi troškovi.

Osim zahtjeva za izvještavanjem traži se definiranje općih uvjeta i posebnih uvjeta ugovora o bespovratnim sredstvima, ENPI partneri će imati obveze izvješćivanja prema ERDF vodećem partneru kako bi kako bi se omogućilo da vodeći partner ispuni svoje obveze izvješćivanja o napretku projekta u skladu s rokovima postavljena ugovorom.

Konkretna provedbena pravilima iz proračuna programa tehničke pomoći

Od 2. MEUR ENPI raspodjele programu 10% će biti korišteno za tehničku pomoć. Nacionalno sufinanciranje nije predviđeno. Operativni sustav tehničke pomoći SEE programa će se koristiti uključujući prihvatljivost rashoda i nabave.

Sljedeće aktivnosti će se provoditi u okviru tehničke pomoći financirane iz ENPI sredstva:

- Troškovi osoblja za financijsko upravljanje i administraciju
- Daljnji razvoj IMIS 2007-2013 sustava praćenja i informiranja (ako je primjenjivo)
- Doprinos zajedničkom proračunu programa tehničke pomoći za komunikacije, vanjske stručnjake, evaluacija (ako je primjenjivo), itd.

Povrat ENPI sredstava

Postupak povrata za ENPI doprinose uredit će se u Sporazumima o financiranju.

Ako Upravljačko tijelo nije u mogućnosti ostvariti povrat ENPI sredstva nepropisno korištenih unutar jedne godine od izdavanja naloga za povrat sredstava ka ENPI partner, MA će uputiti predmet Europskoj komisiji. Na temelju cjelokupne dokumentacije prenesene od strane Upravljačkog tijela, Europska komisija će preuzeti zadatak vraćanja iznosa kojeg duguje korisnik osnovan u Moldaviji ili Ukrajini ili izravno od strane nacionalnih tijela tih zemalja.

Nema nadoknade od strane Komisije koje će utjecati na isplate državama članicama u kojima su programska upravljačka tijela.

7.4 Informiranje i promidžba

Strategija informiranja i promidžbe Programa provodi se u skladu s odgovarajućim propisima Komisije:

Članak 69. Općih odredbi

Informiranje i promidžba

1. Država članica i upravljačko tijelo za operativni program pružaju informacije o operacijama i sufinanciranim programima te ih reklamiraju. Informacije su namijenjene građanima i korisnicima Europske unije, s ciljem naglašavanja uloge Zajednice i osiguravanja da dodjela pomoći iz fondova bude transparentna. Komisija usvaja provedbena pravila za ovaj članak u skladu s postupkom iz članka 103. stavka 3.
2. Upravljačko tijelo za operativni program odgovara za promidžbu u skladu s pravilima provedbe ove Uredbe koja je usvojila Komisija u skladu s postupkom iz članka 103. stavka 3.

Detaljni propisi i zahtjevi vezani uz informiranje i promidžbu utvrđeni su *člancima 2-9. Provedbenog propisa*.

Opća strategija informiranja i promidžbe za cijelo programsko razdoblje razvija se i podnosi Odboru za praćenje na odobrenje nakon što Komisija odobri program. Detaljan godišnji plan informiranja i promidžbe razvija ZTT (uključivši Kontaktne točke za prostor jugoistočne Europe) te on predstavlja temelj za odobrenje od strane Odbora za praćenje.

Ciljevi

Opći je cilj strategije informiranja i promidžbe je naglasiti ulogu Zajednice i osigurati da je pomoć iz sredstava transparentno sa proaktivnim širenjem informacija i pružanjem platforme koja potiče razmjenu iskustava u svrhu podizanja svijesti javnosti.

Opći ciljevi strategije informiranja i promidžbe su:

- Širenje informacija o mogućnostima ovog programa te osiguravanje transparentnosti za ciljne skupine programa uključujući relevantne aktera iz aspekta specifičnih programskih prioriteta
- Činiti da javnost bude svjesnija rezultata i koristi postignutih od transnacionalnih projekata
- Ispravno, pravovremeno, informiranje potencijalnih korisnika o pravilima i postupcima kako bi se osigurala pravilna provedba projekta

Ciljane skupine

Komunikacija treba biti usmjerena prvenstveno na potencijalne podnositelje zahtjeva i korisnike kako bi osigurali da su pravilno i na vrijeme informirani o mogućnostima financiranja, o pozivima na dostavu projektnih prijedloga i istovremeno kako bi bili sigurni da razumiju upravni postupak.

Druga ciljna skupina jest šira javnost i neizravni korisnici, koji bi trebali biti svjesni rezultata i dobitaka postignutih projektima. Informacije o rezultatima projekata također bi trebali biti pružene institucijama uključenim u kreiranje politike u području na kojeg se odnosi programski prioriteti.

7.5 Provedba na razini projekta i upravljanje financiranjem na razini Programa

Ovo poglavlje opisuje pravila provedbe sa za ERDF i IPA projektne dijelove.

7.5.1 Provedba na razini projekta

Program prati dva različita modela provedbe projekta, ovisno o strukturi IPA financijska alokacije u Programu:

U **1. fazi provedbe programa**, tzv. "IPA neintegrirana faza", Provedba projekta od ugovaranja do završetka projekta, uključujući obveze izvještavanja i uplate sredstava vrši se u skladu s propisima i pravilima relevantnima za financijske instrumente Programa (ERDF, IPA itd.). Ovaj model je pratio odabrane projekte unutar poziva za prijavu projekata pokrenutih do 31. prosinca 2010 (odnosno IPA fondove 2007-2009).

U **2. fazi provedbe programa**, tzv. "IPA integrirana faza" (projekti izabrani u pozivima za dostavu projektnih prijedloga objavljenih nakon 31. prosinca 2010, tj. sredstava IPA-e 2010 nadalje), provedba projekta se temelji na postupcima i načelima fonda za regionalni razvoj, uključujući korištenje ERDF izvještajne alate i predložak ERDF projekta i proračunske strukture.

Pravila za prihvatljivosti izdataka na razini programa će biti integrirana s obzirom na pravila postavljena člankom 34. i člankom 89. zakona 718/2007 EK Uredbe, također. U slučaju određenih vrsta rashoda (npr. režijski troškovi, zajednički troškovi, doprinosa u naravi i sl.) pravila programa primjenjuju se u skladu.

ENPI sredstva se mogu koristiti kako bi podržala integraciju partnera iz Ukrajine i Moldavije u transnacionalnim partnerstva. Kako ENPI sredstva neće biti integrirana u *mainstream* programe financijske procedure i procedure upravljanja, posebne odredbe koje reguliraju provedbu fonda ENPI projekta su detaljno opisane u poglavlju 7.3.2.4.

7.5.1.1 Načelo Vodećeg partnera

Primjena načela Vodećeg partnera prema članku 20. Uredbe ERDF-a osnovni je uvjet za sve operacije koje financira Program.

Projekt predstavlja Vodeći partner koji će djelovati kao jedini izravan kontakt između projekta i zajedničkih upravljačkih tijela Programa za prostor jugoistočne Europe. Odgovornost je Vodećeg partnera stvoriti uspješan konzorcij temeljem ugovora o suradnji kako bi se osigurala pravilna i kvalitetna provedba projekta.

Za odobrene projekte u okviru natječaja u "IPA neintegriranoj" fazi (tj. s IPA sredstvima 2007.-2009.), glavni partner nije odgovoran za financijske aspekte IPA sredstava. Za zajedničke projekte koji uključuju sudjelovanje partnera iz IPA zemljama, "financijska glavni partner" je imenovan u svakoj od država kandidatkinja / potencijalnih kandidatkinja za dio zajedničkog djelovanja su zemlji kandidatkinji / potencijalnoj kandidatkinji sa strane IPA fondova. Prijave moraju jasno razlikovati aktivnosti - i njihove troškove - na strani EU s ERDF sredstava i onih koje se odvijaju u zemljama kandidatkinjama / potencijalnim kandidatkinjama sa strane IPA fondova.

Za projekte odobrene pod pozivom za prijedloge pokrenute nakon integracije IPA fondova u program (odnosno IPA fondova 2010.-2013.) i na razini financijske provedbe projekta, vodeći partner će biti odgovoran za financijske aspekte sredstava IPA-e također.

7.5.1.2 Postupci ugovaranja

Temeljem formalnog odobrenja projekta od strane Odbora za praćenje ZTT priprema *ugovor o potpori ERDF-a* s Vodećim partnerom za ERDF. Upravljačko tijelo snosi zakonsku odgovornost za ugovor o potpori za stranu Programa za prostor jugoistočne Europe i odlučuje koje će programsko tijelo biti zaduženo za potpisivanje ugovora u ime Upravne direkcije. Upravljačko tijelo / ZTT koristit će obrazac ugovora o potpori ERDF-a koji odobri Odbor za praćenje. Pravno obvezujući ugovor o potpori projektu ZTT prijavljuje sustavu praćenja Programa.

Na temelju službenog odobrenja projekta od strane Nadzornog odbora, Zajedničkog tehničkog tajništva (nalazi su u VÁT-ju) zaključuje se ugovora o subvencioniranju s vodećim partnerom. Upravljačko tijelo nosi pravnu odgovornost za ugovaranje. Pravno obvezujući ugovor o sufinanciranju projekta mora biti prijavljen Zajedničkom tehničkom tajništvu na IMIS 2007.-2013. Monitoring i informacijski sustav programa.

U slučaju projekata u IPA neintegriranoj faze (tj. IPA sredstva 2007.-2009.), ugovor o subvencioniranju zaključilo je Upravljačko tijelo / ZTT samo za ERDF doprinose, dok je za projekte provedene u "IPA integriranoj fazi" (tj. iz IPA fondova 2010.-2013.) jedan ugovor o subvencioniranju se sklapa po projektu, što znači da vodeći partner potpisuje ugovor u ime IPA partnera.

7.5.1.3 Izvještavanje o projektu

Obveze izvještavanja

Izvješća o napretku i zahtjevi za plaćanjem bit će povezani tijekom razdoblja provedbe projekta. Stoga Vodeći partner projekta može zahtijevati doprinos Zajednice (ERDF doprinos, IPA doprinos za projekte u "IPA integriranoj fazi", tj. iz IPA fondova 2010.-2013.) dostavivši dokaz o napretku kako je opisan u radnom planu projekta.

Izvješća o napretku i zahtjeve za plaćanjem treba podnositi redovito u svakoj godini provedbe projekta (uglavnom nakon 6 mjeseci). Konačno izvješće treba podnijeti sa zadnjim zahtjevom za plaćanjem unutar tri mjeseca nakon završetka projekta. Rokovi za izvještavanje navode se u ugovorima o potpori. Detaljna pravila izvještavanja – uključujući popis odgovornih tijela za odobravanje izdataka na državnoj razini – određuju se u „Zajedničkim uputama o kontroli” Programa.

Izješćivanje za projekte odobrene u okviru programa IPA u neintegriranoj fazi (tj. IPA fondove 2007.-2009.) uključuje i ERDF i IPA sredstva

Izveštaji vezani uz zahtjeve za plaćanjem koje su podnijeli Vodeći partneri pripremaju se odvojeno kod ugovora za ERDF i IPA-u. U slučaju projekata koje zajednički financiraju ERDF i IPA, svakih šest mjeseci privremeno izvješće **dodatno** priprema Vodeći partner/funkcionalni Vodeći partner, a ono obuhvaća cjelokupnu projektnu aktivnost, financijski napredak i realizaciju partnerstva.

Obveze izvješćivanja u vezi s IPA 2007.-2009. sredstvima biti će postavljena u odgovarajućem programu IPA Darovnog ugovora.

7.5.2 Sustavi kontrole za odobravanje izdataka

Prema *članku 16. Uredbe ERDF-a*, svaka država članica uspostavlja sustav kontrole za odobravanje izdataka na nacionalnoj razini:

U skladu s člankom 13. Provedbene uredbe, provjere koje se vrše na nacionalnoj razini obuhvaćaju administrativni, financijski, tehnički i fizički vid operacija. Provjerama se utvrđuje jesu li iskazani izdaci stvarni, jesu li proizvodi i usluge isporučeni, te jesu li operacije i izdaci u skladu s odnosnim propisima Zajednice i nacionalni propisima. Proces provjere koju obavljaju kontrolori na nacionalnoj razini uključuje potpunu administrativnu provjeru i provjeru na licu mjesta, prema potrebi.

Nakon integracije IPA fondova u programskoj i projektnoj razini financijske provedbe, IPA partnerske države moraju imati takav sustav kontrolne tako da je moguće provjeriti isporuku proizvoda i usluga koje se sufinanciraju, utemeljenost izdataka za operacije ili dio operacija provodi se na njihovom teritoriju, kao i usklađenost takvih izdataka i povezanih operacija, ili dijelovi tih operacija s propisima Zajednice, kada je to relevantno, i njezinim nacionalnim propisima.

Upravljačko tijelo, ZTT i Certifikacijsko tijelo redovito su informirani o sustavu kontrole koji uspostavlja svaka država članica, a nakon integracije IPA sredstva na programskoj i projektnoj razini financijska provedba, po svakoj IPA partnerskoj državi.

Kako bi se osiguralo zajedničko razumijevanje pravila koja se primjenjuju za kontrolu na nacionalnoj razini, na programskoj razini se razrađuju **Upute za kontrolu** te detaljne kontrolne liste. Zajedničke **Upute za kontrolu** bit će temelj uputama koje se pripremaju na nacionalnoj razini. Upute na nacionalnoj razini moraju se izraditi u skladu s mjerodavnim propisima Komisije i nacionalnim propisima. Te upute također trebaju biti pravovremeno dostupne na početnoj web stranici Programa.

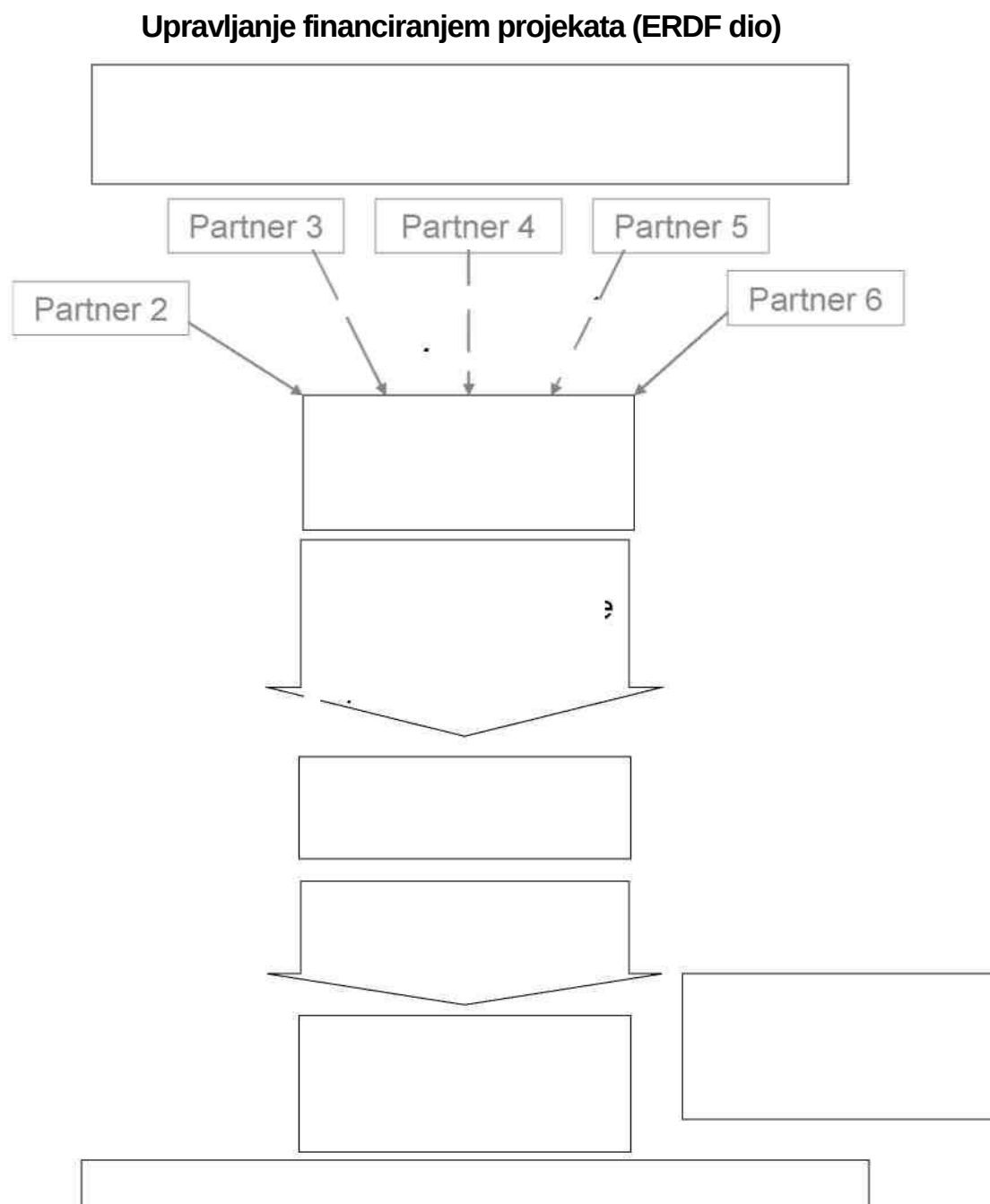
Predstavnici kontrolora svake države članice koja sudjeluje u Programu za prostor jugoistočne Europe osnovat će **radnu skupinu**. Nakon integracije IPA sredstava, predstavnici kontrolora IPA partnerskih država također će biti pozvani na radne skupine kontrolora. Rad te skupine koordinirat će i podržavati ZTT. Tijekom razdoblja provedbe Programa organizirat će se redovita savjetovanja za članove radne skupine.

7.5.3 Opis tokova financijskih sredstava ERDF-a i postupaka s tim sredstvima od razine projekta do razine Programa

Za odobre projekte u 1. fazi provedbe programa, odnosno sa neintegriranim IPA 2007.-2009. sredstvima, upravljanje financiranjem projekata, uključujući isplatu sredstava ERDF-a i IPA-e obavljat će se odvojeno u skladu s mjerodavnim propisima.

Etape financijskog tijeka za ERDF i za IPA u "IPA integriranoj fazi" su predstavljene su sljedećim dijagramom toka:

Slika 7: Upravljanje financiranjem projekata (ERDF dio)

7.5.3.1 Tok plaćanja Vodećim partnerima

- a) Nadležni kontrolor provjerava račune ili računovodstvene dokumente odgovarajuće dokazne vrijednosti koje je predao korisnik i provjerava isporuku sufinanciranih proizvoda i usluga, utemeljenost iskazanih izdataka te usklađenost takvih izdataka i povezanih (dijelova) operacija s propisima Zajednice i mjerodavnim nacionalnim propisima.
- b) Nakon primitka odobrenih zahtjeva za plaćanjem koje je predao korisnik, Glavni

korisnik sastavlja zahtjev za plaćanjem za projektnu razinu i predaje ga Zajedničkom tehničkom tajništvu.

- c) Nakon provjere zahtjeva za plaćanjem i odnosnog izvješća o napretku, ZTT prosljeđuje zahtjeve za plaćanjem Jedinici prijenosa financijskih sredstava. U postupku zahtjeva za isplatom sredstava, Jedinica prijenosa financijskih sredstava provlači zahtjeve za prijenos doprinosa ERDF-a i prateće integracije IPA-e, IPA doprinosa, iz Certifikacijskog tijela kroz sustav praćenja Programa, što rezultira odobrenjem plaćanja od strane Certifikacijskog tijela i prijenosom doprinosa ERDF-a i prateće integracije IPA-e, IPA doprinosa podignutog s računa Programa koji vodi Certifikacijsko tijelo na bankovni račun za tehničko raspolaganje koji vodi Jedinica prijenosa financijskih sredstava.

Po odobrenju Certifikacijskog tijela, Jedinica prijenosa financijskih sredstava prenosi uplaćeni doprinos ERDF-a Glavnim korisnicima. Provedba postupka plaćanja podržana je od strane IMIS 2007.2013. sustava za praćenje i sustava za informiranje Programa. Zahtjevi za plaćanjem na projektnoj razini i konkretne faze postupka upisuju se u sustav praćenja tako se kasnije mogu pronaći.

- d) Glavni korisnik prenosi doprinos ERDF-a i prateću integraciju IPA-e, IPA doprinosa korisnicima koji sudjeluju u operaciji.

7.5.3.2 Financijski postupci na programskoj razini (ERDF i IPA u "IPA integriranoj fazi), certifikacijski postupak

Doprinos ERDF-a i prateća integracija IPA-e, IPA doprinosa uplaćuje se na jedan račun koji otvara i vodi Certifikacijsko tijelo. Plaćanja Europske komisije obavljaju se u obliku predujmova, međuplaćanja i plaćanja završne bilance.

Na temelju odobrenih prihvatljivih izdataka provjerenih od strane Zajedničkog tehničkog tajništva, koji mogu biti potkrijepljeni plaćenim fakturama ili računovodstvenim dokumentima odgovarajuće dokazne vrijednosti, Upravljačko tijelo sastavlja izjavu o izdacima. Izjava o izdacima obuhvaća za svaku prioritetnu os ukupan iznos prihvatljivih izdataka plaćenih od strane Glavnih korisnika ili korisnika u provedbi operacija i pripadajući javni doprinos. Na temelju izjave o izdacima koju dostavlja Upravljačko tijelo, Certifikacijsko tijelo sastavlja zahtjev za plaćanjem i potvrdu izdataka i predaje ih zajedno s certificiranom izjavom o izdacima Europskoj komisiji.

Kao podršku certifikacijskoj aktivnosti Certifikacijskog tijela, Upravljačko tijelo održava sustav izvještavanja o provjeri. Prije sastavljanja izjave o izdacima Upravljačko tijelo priprema izvješće o provjeri za postupke i provjere obavljene s obzirom na izdatke iz izjave o izdacima. Kako bi dobilo odgovarajuće podatke o odobrenju i provjeri izdataka, Upravljačko tijelo od država partnera tražiti podatke u obliku izvješća o provjeri.

U cilju podrške svojoj certifikacijskoj aktivnosti, Certifikacijsko tijelo vrši kontrole sustava, obavlja takozvane istražne posjete strukturama zajedničkog upravljanja koje sudjeluju u upravljanju financiranjem programa.

7.6 Praćenje i evaluacija

7.6.1 Praćenje

U skladu s člankom 66. stavkom 2. Opće uredbe br. 1083/2006, Upravljačko tijelo i Odbor za praćenje provode praćenje uzimajući u obzir financijske pokazatelje i pokazatelje navedene u strateškom poglavlju Operativnog programa.

Sustav pokazatelja

Za Operativni program primjenjivat će se podskup kvantificiranih pokazatelja uzimajući u obzir zajedničke minimalne osnovne pokazatelje koje zahtijeva Komisija (Novo programsko razdoblje, 2007.-2013.: Metodološki radni dokumenti, Radni dokument br. 2, 1. lipnja 2006). Ex ante kvantifikacija ciljeva temelji se na dvama parametrima: financijskoj težini prioritetnih osi i prosječnoj veličini projekata na temelju prethodnih iskustava.

Potpuni skup pokazatelja bit će dalje razrađen u zasebnom priručniku. Potpuni skup pokazatelja služi za unutarnje upravljanje programom i čini prijeko potreban temelj za potrebe izvještavanja i komunikacije kako bi postignuća programa bila vidljiva partnerima Programa i široj javnosti. Ako je potrebno, ciljevi pokazatelja iz potpunog skupa mogu biti ex ante kvantificirani za internu uporabu. Potpuni skup pokazatelja nije dio Operativnog programa.

Pokazatelji omogućuju mjerenje napretka s obzirom na polazno stanje i učinkovitost ciljeva u provedbi prioriteta. Zajedničko tehničko tajništvo prati te pokazatelje.

Godišnje izvješće o provedbi

U skladu s člankom 67. Opće uredbe potrebno je pripremiti godišnje izvješće i konačno izvješće o provedbi. Godišnje izvješće sastavlja Zajedničko tehničko tajništvo, potvrđuje ga i podnosi Upravljačko tijelo te ga odobrava Odbor za praćenje prije slanja Komisiji.

Praćenje na projektnoj razini

Svrha praćenja projekta jest ustanoviti kako projekt napreduje u smislu izdataka, korištenja sredstava, provedbe aktivnosti, ostvarivanja rezultata i upravljanja rizicima. Aktivnosti praćenja projekta podrazumijevaju sustavno i trajno prikupljanje informacija, unos podataka u sustav praćenja, analizu vrijednosti pokazatelja definiranih u projektu i korištenje sustava kao podrške učinkovitom odlučivanju.

Zajedničko tehničko tajništvo može periodički ocjenjivati napredak i izvedbu projekta praćenjem pokazatelja projekta i donijeti potrebne odluke kako bi se očuvala stabilnost projekta.

7.6.1.2 Sustav za praćenje Programa i informiranje

Upravljačko tijelo odgovorno je za uspostavljanje sustava za prikupljanje pouzdanih financijskih i statističkih podataka o provedbi za pokazatelje za praćenje i za evaluaciju i proslijeđivanje tih podataka, u skladu s dogovorom između država članica i Komisije, pomoću informatičkih sustava koji omogućuju razmjenu podataka s Komisijom.

Zajednički sustav za praćenje i informiranje Programa za prostor jugoistočne Europe temeljit će se na upravljačkom informacijskom sustavu koji omogućuje prikupljanje podataka i praćenje na transnacionalnoj razini. Sustav treba poslužiti nadležnim tijelima (Odbor za praćenje, Upravljačko tijelo, Certifikacijsko tijelo, Revizorsko tijelo, Zajedničko tehničko tajništvo, Jedinica prijenosa financijskih sredstava, Kontaktne točke za prostor jugoistočne Europe) kao praktičan alat za obavljanje njihovih zadataka te promicati komunikaciju i protok informacija među državama partnerima. Sustav će podržavati i projektni ciklus i provedbu Programa.

Razvojem i uvođenjem sustava za praćenje Programa i informiranje upravljat će Zajedničko tehničko tajništvo, a financirat će se proračunom Tehničke pomoći.

7.6.1.3 Računalna razmjena podataka

Elektronička razmjena podataka između sustava **SFC** (temeljenog na sekvencijalnom dijagramu funkcija) Komisije i institucija za upravljanje programom (Upravljačko tijelo, Certifikacijsko tijelo, ZTT) uvjet je iz članka 39. Provedbenog pravilnika. Nakon uspostavljanja sustava za praćenje Programa i informiranje, u koordinaciji s Europskom komisijom bit će odlučeno o učinkovitom načinu razmjene podataka.

Informatički sustav za razmjenu podataka bit će razvijen kao alat za razmjenu svih podataka vezanih uz Operativni program. Informatički sustav koji se koristi mora ispunjavati prihvaćene sigurnosne norme kako bi osigurao da su dokumenti koje sadrži u skladu s nacionalnim pravnim zahtjevima i mogu se koristiti za potrebe revizije.

7.6.2 Evaluacija

Cilj evaluacije je povećati kakvoću, učinkovitost i dosljednost korištenja pomoći, strategije i provedbe Programa. Evaluacija se vrši prije (ex ante evaluacija), u tijeku i nakon (ex post evaluacija) programskog razdoblja prema članku 48. Opće uredbe. Države partneri osiguravaju sredstva potrebna za obavljanje evaluacije, organiziraju izradu i prikupljanje nužnih podataka i korištenje raznih vrsta podatka pribavljenih putem sustava praćenja.

Rezultati evaluacije podnose se Odboru za praćenje i Komisiji te se objavljuju na web stranici Programa.

Evaluacije se financiraju proračunom Tehničke pomoći.

7.7 Posebna pravila primjene proračuna Tehničke pomoći Programa

Tehnička pomoć je neophodna za pomoć zajedničkim strukturama (Upravljačkom tijelu, Zajedničkom tehničkom tajništvu i djelomice Kontaktnim točkama za prostor jugoistočne Europe) u provedbi Programa. Uzimajući u obzir veličinu i raznolikost programskog područja, 6% sredstava ERDF-a dodijeljenih ovom Programu bit će upotrijebljeno za prioritet „Tehnička pomoć”. Tehnička pomoć iz IPA fondova biti će integrirana u okviru Tehničke pomoći programa. Potrebno je poduprijeti povećanje zadataka strukture središnjeg managementa u IPA integracijskoj fazi

doprinosi komunikaciji, reviziji i zadacima mangementa zajedničkog programa. 10% IPA doprinosa u ovoj fazi biti će dodijeljeno Tehničkoj pomoći.

Proračun Tehničke pomoći koristit će se za potrebnu pomoć u pripremi, upravljanju, provedbi, praćenju, kontroli i evaluaciji Programa. ZTT treba osigurati podršku učinkovitoj provedbi Programa pomažući koordinirati transnacionalnu suradnju na programskoj razini.

Nadalje, proračun Tehničke pomoći trebao bi se koristiti za zadatke kojima je cilj poboljšati i osigurati valjanu provedbu Programa na razini izrade projekata (npr. tematski seminari, mjere informiranja i promidžbe, evaluacija) te povećati ukupnu kakvoću financiranih projekata.

Sljedeće aktivnosti vrše se u okviru Tehničke pomoći kako bi se osiguralo učinkovito upravljanje Programom:

- aktivnosti u vezi s pripremom, odabirom i evaluacijom projekata te podrškom projektima;
- aktivnosti kojima se promiče kapitalizacija rezultata;
- aktivnosti u vezi s podrškom zajedničkim strukturama;
- upravljanje Zajedničkim tehničkim tajništvom i njegov rad, uključujući pomoćno osoblje na horizontalnim zadacima;
- aktivnosti koje uključuju sastanke Odbora za praćenje i pododbora u vezi s intervencijama;
- pregled kontrola i inspekcija koje se provode na licu mjesta nad operacijama;
- revizija operacija;
- uspostavljanje, upravljanje i održavanje zajedničkog sustava za praćenje i informiranje za administraciju, evaluaciju i podršku Programu;
- priprema izvješća i studija (npr. godišnja izvješća, srednjoročna evaluacija, itd.);
- aktivnosti informiranja i promidžbe;
- predstavljanja i pomoć namijenjeni potencijalnim krajnjim korisnicima.

Sljedeće aktivnosti će se provoditi u okviru tehničke pomoći financirane iz IPA-e sredstva:

- Dodatni ZTT troškovi osoblja za financijsko upravljanje i administraciju
- Daljnji razvoj IMIS 2007.-2013. informacijskog i sustava praćenja
- Doprinos proračunu tehničke pomoći za komunikaciju, reviziju, vanjske stručnjake, evaluaciju, itd.
- Doprinos aktivnostima kontaktnih točaka IPA zemalja (pravo sufinanciranja)

7.7.1 Proračun Tehničke pomoći

6% ERDF-ovog proračuna Programa koristit će se za financiranje Tehničke pomoći, sa stopom od **25%** nacionalnog sufinanciranja. Države partneri članice EU-a prenosit će svoj udio nacionalnog sufinanciranja na poseban bankovni račun jednom godišnje.

U "IPA integriranoj fazi", **10%** IPA proračuna programa će se koristiti za financiranje tehničke pomoći, uz **15%** posto nacionalnog sufinanciranja. Partnerske države uključene u IPA integriranim faza će pružiti nacionalno sufinanciranje koje će se u načelu obračunavat po udjelu stanovnika u zemlji. Daljnje pravila o nacionalnim doprinosima uredit će se financijski sporazumi i programski priručnik o tehničkoj pomoći.

7.7.2 Upravljanje Tehničkom pomoći

Aktivnosti koje obuhvaća Tehnička pomoć bit će financirane temeljem pristupa upravljanja projektom. Sve aktivnosti upravljanja Programom (tj. rad ZTT-a, uključujući razvoj sustava praćenja i upravljanje njime itd.; ili transnacionalne aktivnosti izrade projekata od strane Kontaktnih točaka za prostor jugoistočne Europe itd) koje trebaju biti refundirane sredstvima Tehničke pomoći trebaju biti pripremljene u obliku „projekata Tehničke pomoći”. Planovi projekata Tehničke pomoći uključivat će:

- Ciljevi
- Aktivnosti
- Ciljne skupine
- Očekivane izdatke, itd.

Projekte Tehničke pomoći provode tijela za upravljanje Programom. Prijedloge projekata Tehničke pomoći mora prethodno odobriti Odbor za praćenje. Troškovi nastali tijekom provedbe projekta bit će nadoknađeni sredstvima Programa. Nadoknada će se vršiti na temelju nastalih izdataka i biti predmet redovite kontrole. Tijela za upravljanje Programom koja provode projekte Tehničke pomoći moraju poštivati pravila prihvatljivosti i pridržavati se postupaka prihvatljivosti na programskoj razini.

Za nabave iz IPA tehničke pomoći upravljane od jezgre upravljanje (ZTT, UT) će slijediti iste postupke (uključujući nabavu) kao u slučaju proračuna ERDF tehničke pomoći koji se provodi u okviru programa tehničke pomoći zajedničkih aktivnosti, kao što su doprinos programu na razini informacijskih i komunikacijskih aktivnosti, evaluacije, revizije i upravljanje monitoring i informacijskim sustavom, itd. Aktivnosti tehničke pomoći koje obavljaju kontaktne točkama u IPA zemljama su predmet IPA provedbenih pravila (uključujući nabavu) kao što je dodatno definirano u financijskim sporazumima i dodatnim programskim dokumentima.

7.8 Revizija

7.8.1 Revizije operacija

*Članak 16. Provedbena uredba
Revizije operacija*

1. Revizije iz točke (b) članka 62. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 1083/2006 vrše se svakih dvanaest mjeseci počevši od 1. srpnja 2008. na uzorku operacija odabranom metodom koju utvrdi ili odobri Revizorsko tijelo u skladu s člankom 17.

Revizije će se vršiti na licu mjesta, na temelju dokumentacije i evidencije koja se nalazi kod korisnika.

Revizijom se provjerava jesu li ispunjeni sljedeći uvjeti:

- Operacija ispunjava kriterije odabira za Operativni program i provodi se u skladu s odlukom o odobrenju i ispunjava sve primjenjive uvjete u vezi s njezinom funkcionalnošću i svrhom ili ciljem koji treba postići
- Iskazani izdaci podudaraju se s knjigovodstvenim zapisima i popratnim dokumentima koji se nalaze kod korisnika
- Izdaci koje je iskazao korisnik u skladu su s nacionalnim i propisima Zajednice
- Javni doprinos je isplaćen korisniku

U slučaju da se čini da su otkriveni problemi sistemske prirode te kao posljedica toga predstavljaju rizik za druge operacije u sklopu Programa, Revizorsko tijelo osigurava da se obavi dodatni pregled, uključujući dodatne revizije ako je potrebno, kako bi se formirala ljestvica takvih problema. Nadležna tijela poduzimaju nužne preventivne i korektivne postupke.

Metoda uzimanja uzorka operacija koje su predmet revizije treba biti u skladu s člankom 17. Provedbene uredbe.

Skupina revizora koja uključuje predstavnika svake države članice pomaže Revizorskom tijelu kako je opisano u točki 7.1.4.

7.9 Nepravilnosti i povrat nepravilno plaćenih sredstava

Detaljna regulacija odgovornosti vezane uz nepravilnosti bit će dio Memoranduma o razumijevanju Programa.

7.9.1 Određenje pojma

Članak 2. stavak 7. Opće odredbe

'nepravilnost': svako kršenje odredbi zakonodavstva Zajednice koje proizlazi iz djela ili propusta gospodarskog subjekta i koje je rezultiralo, ili bi rezultiralo, dovođenjem u pitanje općeg proračuna Europske unije putem naplate neopravdane stavke izdataka iz općeg proračuna.

Odgovornost vezana uz postupanje s nepravilnostima sastoji se od dva glavna zadatka, jedan je prijava Komisiji, a drugi je povrat nepravilno plaćenog iznosa.

7.9.2 Izvještavanje

Članak 28. Pravila provedbe

1. Ne dovodeći u pitanje druge obveze iz članka 70. Uredbe (EZ) br. 1083/2006, unutar dva mjeseca nakon završetka svakog tromjesečja, države članice izvještavaju Komisiju o bilo kakvim nepravilnostima koje su bile predmet osnovnog administrativnog ili sudskog nalaza.

4. Nepravilnosti u vezi s operativnim programima u okviru cilja europske teritorijalne suradnje prijavljuje država članica u kojoj je izdatke platio korisnik u provedbi operacije. Država članica istovremeno obavještava upravljačko tijelo, certifikacijsko tijelo programa i revizorsko tijelo.

Nakon IPA integraciju u program i na projektnoj razini, financijska provedba svake IPA partner država domaćina projektnog partnera odgovorna je za prijavu nepravilnosti otkrivene izravno Europskoj Komisiji putem IMIS sustava, kao i za izvješćivanje o postupcima pokrenutim u vezi sa svim nepravilnosti koje su prethodno zabilježene i o svim važnim promjenama koje proizlaze iz njih.

Država članica šalje primjerak svog tromjesečnog izvješća Upravljačkom tijelu. Upravljačko tijelo izrađuje upisnik takvih izvješća tako da može obavijestiti Komisiju o nepravilnostima na programskoj razini.

Upravljačko tijelo će napraviti evidenciju tih izvješća tako da se može obavijestiti Europsku Komisiju o nepravilnostima na programskoj razini.

7.9.3 Povrat

Upravljačko tijelo može povratiti novac samo od fizičkih ili pravnih osoba koje su u ugovornom pravnom odnosu s Upravljačkim tijelom.

Svaka država članica, i prateća IPA integracija, partnerska država domaćin projektnih partnera je odgovorna za sprečavanje, otkrivanje, donošenje odluko o ispravljanju nepravilnosti te vraćanju nepropisno plaćenih iznosa zajedno sa svim kamatama naplativim od projektnih partnera. Svaka država članica i , i prateća IPA integracija, partnerske države domaćina projektnog partnera će biti odgovoran za otplatu nepropisno plaćenih iznosa u slučaju neuspješnog postupka povrata između Upravljačkog tijela i vodećeg partnera. Daljnje pojedinosti o postupku povrata regulirane su u Memorandumu o razumijevanju i prateća IPA integracija u sporazumima o financiranju.

7.9.3.1 Raspodjela odgovornosti

Odgovornost država članica ograničena je na pogreške i nepravilnosti vezane uz izdatke koje su skrivili partneri smješteni na njihovom državnom teritoriju.

U fazi provedbe Operativnog programa za prostor jugoistočne Europe mogu se javiti dva tipa odgovornosti:

1. Ugovorna obveza između Upravne direkcije i Glavnog korisnika (paralelno s njom postoji i ugovorna obveza između Glavnog korisnika i projektnih partnera)
2. Zakonska obveza između Komisije i odnosne države partnera.

7.9.4 Nepravilnosti vezane uz projekte Tehničke pomoći

Nepravilnost može počiniti onaj tko ostvaruje korist od proračuna Tehničke pomoći.

Ako ikoja aktivnost kontrole ili revizije otkrije nepravilnost vezanu uz projekt Tehničke pomoći, odnosni dio rukovodstva mora vratiti nepravilno plaćen iznos Certifikacijskom tijelu.

7.9.5 Greške sistemske prirode

Tijekom funkcioniranja sustava mogu biti otkrivene greške koje onemogućuju otkrivanje nepravilnosti ili same uzrokuju nepravilnosti. (Na primjer, postoji pogreška u pozivu za prijavu projekata, što ukazuje na nepravilnosti.)

U tom slučaju, ako itko otkrije takvu grešku, Upravljačko tijelo / Certifikacijsko tijelo predaje cjelokupnu dokumentaciju Odboru za praćenje s preporukom kako riješiti problem. Odbor za praćenje odlučuje kako riješiti problem.

PRILOG A – Literatura za analizu

Capgemini/i2010, Online Availability of Public Services: How Is Europe Progressing? Web Based Survey on Electronic Public Services, Report of the 6th Measurement, June 2006

Centre for the Study of Democracy, South-East European Legal Development Initiative, Anti-Corruption in South-East Europe: First Steps and Policies, 2002

Commission of the European Communities COM(2006) 129 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Bridging the Broadband Gap

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Bulgaria May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Romania May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 336 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Freight Transport Logistics in Europe – the key to sustainable mobility

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, The former Yugoslav Republic of Macedonia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Albania 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Bosnia and Herzegovina 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Croatia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Kosovo (under UNSCR 1244) 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Serbia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Montenegro 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2006- 2007, Including annexed special report on the EU's capacity to integrate new members

Commission of the European Communities, Flash Eurobarometer 187 – The Gallup Organisation, 2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe, Analytical Report, July 2006

Commission of the European Communities, Information Society Benchmarking Report 2005, Information, Society and Media

Commission of the European Communities, Networks for Peace and Development, Extension of the major Trans-European transport axes to the neighbouring countries and regions, Report from the HighLevel Group chaired by Loyola de Palacio, November 2005

Commission of the European Communities, Report from the High Level Group chaired by Loyola dePalacio, NETWORKS FOR PEACE AND DEVELOPMENT, November 2005

Commission of the European Communities, Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2005

Council of Europe Development Bank, Social challenges in South Eastern Europe Economic and social situation in target group countries of South Eastern Europe, June 2005

DG TREN, The annual energy and transport review for 2004, part II - European Union Energy and Transport Developments

ECMT, Transport Infrastructure Regional Study (TIRS) in the Balkans, Final Report prepared by Lois Berger SA, March 2002.

ESPON ECPs Transnational Networking activities 097/2005 Data and Indicators of Western Balkans
Final Report, 2006

EUROPE INNOVA (Christian Ketels, Örjan Sölvell), Clusters in the EU 10 new member countries, 2006

European Commission - DG Energy and Transport, Analysis of the EU Air Transport Industry, 2004

European Commission - DG Energy and Transport, ASSESS – Assessment of the contribution of the TEN and other transport policy measures to the midterm implementation of the White Paper on the European Transport Policy for 2010, Final Report, Transport & Mobility LEUVEN, October 2005

European Commission - DG Energy and Transport, European Freight Transport, Modern logistics solutions for competitiveness and sustainability

European Commission - DG Energy and Transport, PAN-EUROSTAR, Pan-European Transport Corridors and Areas Status Report, Project N° TREN/B2/26/2004, Final Report, HB-Verkehrsconsult and VTT Technical Research Centre of Finland, November 2005

European Commission - DG Energy and Transport, Trans-European Transport Network, TEN-T priority axes and projects 2005

European Commission - DG Energy and Transport, White Paper: European transport policy for 2010: time to decide, 2001

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT production on aggregate labour productivity growth (staff papers), July 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT capital on economic growth (staff papers), June 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, European Innovation Progress Report 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Key indicators on the Competitiveness of EU's ICT Industry, March 2005

European Commission - DG Transport and Environment, The South East Europe Functional AirspaceBlock Approach Working Group (SEE FABAWG), Report on The Opportunities for the Application of The Functional Airspace Block Approach in South East Europe, February 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, Enlargement, two years after: An economic evaluation (occasional papers), May 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, The Western Balkans in transition (enlargement papers), December 2004

European Commission, Working Group of the Commission Services, DG Energy and Transport, DG External Relations and ErupeAid Co-operation Office, Transport and Energy infrastructure in South East Europe, October 2001

European Environment Agency, Energy and environment in the European Union, Tracking progress towards integration, 2006

European Environment Agency, Environmental assessment report No. 10, Europe's environment: The third assessment, Copenhagen, 2003

European Environment Agency, The European environment, State and Outlook 2005

Eurostat, Statistics in focus 08/2007, Air transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 12/2006, Measuring gender differences among Europe's knowledge workers

Eurostat, Statistics in focus 13/2006, Inland Waterways Freight Transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 15/2006, R&D and internationalisation

Eurostat, Statistics in focus 24/2006, SMEs and entrepreneurship in the EU

Eurostat, Statistics in focus 38/2005, The digital divide in Europe

Eurostat, Statistics in focus 6/2006, R&D expenditure in Europe

Eurostat, Statistics in focus 8/2006, Which are the characteristics of Europe's highly qualified human resources?

Kaczmarczyk, Pawel and Okolski, Marek, International Migration in Central and Eastern Europe – Current and Future Trends, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, Population Division, New York, July 2005

NEA Transport research and training BV, TEN-STAC: Scenarios, Traffic Forecasts and Analysis of Corridors on the Trans-European Network, Traffic, Bottlenecks and Environmental Analysis on 25 Corridors, Project founded by the European Community, September 2004

PLANCO Consulting GmbH, TEN-Invest, Transport Infrastructure Costs and Investments between 1996 and 2010 on the Trans-European Transport Network and its Connection to Neighbouring Regions, Essen 2003

SEE-ERA.NET, The SouthEast European Era-Net SEE-ERA.NET, Zagreb, December 2005

United Nations Development Fund for Women, The Story Behind the Numbers: Women and Employment in Central and Eastern Europe and the Western Commonwealth of Independent States, 2006

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, UNESCO Science Report 2005, South East Europe

United Nations, Economic Commission for Europe, Economic Survey of Europe 2005, No.2, The economic situation in the ECE Region in Mid-2005

Urban Transport Initiative, Year Two, 2005

Vienna Institute of Demography, International Institute for Applied Systems Analysis, Population Reference Bureau, European Demographic Data Sheet 2006, The forces driving unprecedented population ageing (www.populationeurope.org)

World Bank, The road to stability and prosperity in South Eastern Europe: A regional strategy paper, March 2000

World Health Organisation- United Nations International Children's Emergency Fund, WHO-UNICEF Joint Monitoring Programme, www.wssinfo.org

World Health Organisation, Health and Economic Development in South Eastern Europe, 2006

PRILOG B – Tablice

Sljedeće tablice su osigurane od radne skupine i korištene su kao osnova za analizu. u U nekim slučajevima najnoviji dostupni podaci Eurostata su se koristili za posljednju verziju programskog dokumenta.

Tablica 18: Osnovni pokazatelji veličine i gospodarske aktivnosti u regiji Jugoistočna Europa, 2005.

Zemlje	Područje	Stanovništvo		BDP			BDP/cap
	Tis.km ²	Mil.	Gustoća	Mil. EUR	89=100	EUR	PPS
Austrija	84	8.2	98	246,466	134	30,057	28,600
<i>Istočna Italija</i>	<i>149</i>	<i>28,6</i>	<i>193</i>	<i>709,444</i>	<i>154²</i>	<i>24,806</i>	<i>25,091</i>
Italija	301	57.6	191	1,417,241	122	24,605	24,200
Grčka	132	10.7	81	181,088	141	16,924	19,600
Mađarska	93	10.1	109	87,826	120	8,696	14,500
Slovačka	49	5.4	110	37,301	121	6,935	12,700
Slovenija	20	2.0	100	27,373	125	13,870	18,900
Bugarska	111	7.8	70	21,448	92	2,760	7,500
Rumunjska	238	22.2	93	79,314	101	3,500	7,700
Albanija	29	3.2	110	6,739	130	2,140	4,710
Bosna	51	4.1	80	7,995	64	1,950	6,140
Hrvatska	57	4.5	79	30,465	95	6,770	11,000
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	26	2.0	78	4,631	84	2,280	5,980
Srbija- Crna Gora	102	8.1	79	21,060	54	2,600	6,179
Republika Moldavija	34	4	124	3,691	44	460	
Ukrajina	604	46.9	78	65,510	59	1,396	6,240
EU 15	3,247	380	117	10,245,077	133	26,929	25,300
EU 25	3,985	455	144	10,798,352	132	23,749	23,400
SEE	1.931	196,8	102	2.234.457	120	8.892	12.425

Izvor: Eurostat (2006), WIIW (2006) a: 1995-2003

Tablica 19: Demografska statistika

Zemlje	Rast stanovništva	Dobna struktura stanovništva (15-64)	Očekivano trajanje života pri rođenju	Gruba stopa smrtnosti	Gruba stopa rađenja
		2002.	2002.	2002.	2002.
Austrija	6.9	68	79	10	9
<i>Istočna Italija</i>	5.1				
Italija	1.1	67	78	11	9
Grčka	5.2	67	78	11	9
Mađarska	-2.9	69	72	13	10
Slovačka	2.8	70	73	10	11
Slovenija	4.1	70	76	10	9
Bugarska	-13.2	69	72	14	9
Rumunjska	-1.7	69	70	13	10
Albanija	-0.6	65	74	6	17
Bosna	-5.2	72	74	8	12
Hrvatska	-0.2	68	74	12	10
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	2.4	68	73	9	14
Srbija- Crna Gora	-19.8	66	73	12	12
Republika Moldavija	-3.1	68	67	13	11
Ukrajina	-9.3	69	68	15	9
EU 15	4.6	67	78	10	10
EU 25	1.4	67	77	10	10

Izvor: Eurostat (2006), WIIW (2006.), Svjetska banka (2004.)

Tablica 20: Statistike o radu

Zemlje	Odnos radne snage i stanovništva	Stopa nezaposlenosti
	2002.	2005.
Austrija	46	5
Italija	45	8
Grčka	43	10
Mađarska	49	7
Slovačka	56	16
Slovenija	50	6
Bugarska	53	10
Rumunjska	48	8
Albanija	50	14
Bosna	46	46
Hrvatska	47	18
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	49	38
Srbija- Crna Gora	48	32
Republika Moldavija	52	
Ukrajina	53	8
EU 15	47	8
EU 25	49	9

Izvor: WIW (2006.), Svjetska banka (2004.)

Tablica 21: Socijalni indikatori

Zemlja	Zdravstveni izdaci % BDP-a	Iječnici / 1000 ljudi	Bolnički kreveti / 1000 ljudi	Ginijev indeks društvene nejednakosti ¹
	2001.	2002.	2002.	2002.
Austrija	8.0	3.2	8.6	30
Italija	8.4	4.3	4.9	36
Grčka	9.4	4.4	4.9	35
Mađarska	6.8	2.9	8.2	24
Slovačka	5.7	3.6	7.8	26
Slovenija	8.4	2.2	5.2	28
Bugarska	4.8	3.4	7.2	32
Rumunjska	6.5	1.9	7.5	30
Albanija	3.7	1.4	3.3	28
Bosna	7.5	1.4	3.2	26
Hrvatska	9.0	2.4	6.0	29
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	6.8	2.2	4.8	28
Srbija- Crna Gora	8.2	2.1	5.3	
Republika Moldavija	5.1	2.7	5.9	36
Ukrajina	4.3	3.0	8.7	29
EU 15	8.9	3.3	6.5	32
EU 25	8.5	3.2	6.5	32

Izvor: Svjetska banka (2004.)

1: Gini indeks mjeri u kojoj se mjeri raspodjela dohotka među pojedincima ili po kućanstvu u gospodarstvu odstupa od savršeno jednake raspodjele. Gini indeks 0 predstavlja savršenu jednakost, dok je indeks 100 podrazumijeva savršenu nejednakost.

Tablica 22: Urbana struktura

Zemlja	Urbano stanovništvo %	Broj gradova sa populacijom većom od 100,000 stanovnika	Metropolitansko stanovništvo kao dio ukupnog		Metropolitanski BDP kao dio ukupnog BDP-a	
			1991a	2003b	1991a	2003b
Austrija	66	5	0,20	0,20	0,20	0,20
Italija	67*	26*	00,7	0,06	0,07	0,06
Grčka	60	6	0,34	0,36	0,34	0,36
Mađarska	65	9	0,19	0,17	0,19	0,17
Slovačka	58	2	0,12	0,11	0,12	0,11
Slovenija	50	1	0,24	0,25	0,24	0,25
Bugarska	69	7	0,14	0,15	0,14	0,15
Rumunjska	56	25	0,09	0,09	0,09	0,09
Hrvatska	58	3		0,13		0,13
Albanija	44	1	0,12	0,27	0,12	0,27
Bosna	44	2		0,17		0,17
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	59	2	0,28	0,29	0,28	0,29
Srbija-Crna Gora	52	5	0,15	0,15	0,15	0,15
Republika Moldavija	43	4				
Ukrajina	71	41				
EU 15	79					
EU 25	76					

Izvor: Svjetska banka (2004.) i procjena iz Eurostata i SEED centralne regionalne baze podataka

a: Za Mađarsku, Italiju, Slovačku, Sloveniju, Bugarsku, Rumunjsku bazna godina je 1995.

b: za Albaniju, Bosnu, Srbiju najnovije informacije su iz 1998, i za Bivšu jugoslavensku republiku Makedoniju iz 2002.

*Brojke se odnose na istočno talijanske regije

Tablica 23: Regionalne nejednakosti na NUTSIII razini

Zemlja/regija	Koeficijent varijacije na temelju regionalnog BDP-a per capita		Maks./min. Odnos baziran na regionalnom BDP-u per capita	
	1991a	2003b	1991a	2003 b
Austrija	0,40	0,35	3,14	2,66
Italija	0,31	0,28	3,29	2,70
Grčka	0,19	0,25	2,70	4,22
Mađarska	0,48	0,61	3,05	3,79
Slovačka	0,37	0,44	3,08	3,67
Slovenija	0,21	0,32	1,68	2,10
Bugarska	0,39	0,49	2,87	2,81
Rumunjska	0,23	0,43	2,14	3,81
Hrvatska		0,42		3,12
Albanija	0,32	0,27	2,87	2,95
Bosna i Hercegovina		0,43		3,12
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	0,37	0,46	3,41	2,90
Srbija-Crna Gora	0,51	0,57	7,97	23,13

Izvor: Procjena iz Eurostata i SEES centralne regionalne baze podataka

a: Za Mađarsku, Italiju, Slovačku, Sloveniju, Bugarsku, Rumunjsku bazna godina je 1995.

b: za Albaniju, Bosnu, Srbiju najnovije informacije su iz 1998, i za Bivšu jugoslavensku republiku Makedoniju iz 2002.

Tablica 24: Okolišni indikatori

Zemlje	Emisije organskog onečišćujuće tvari vode ¹ (kg po danu)	
	Po kvadratnom metru	Po stanovniku
Austrija	962	9,852
Italija	1,646	8,601
Grčka	433	5,344
Mađarska	1,640	15,102
Slovačka	1,183	10,777
Slovenija	1,930	19,397
Bugarska	972	13,839
Rumunjska	1,400	15,008
Albanija	255	2,035
Bosna	175	2,171
Hrvatska	850	10,766
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	903	11,566
Srbija-Crna Gora	995	12,535
Republika Moldavija	1,007	8,118
Ukrajina	828	10,652
EU 15	1,580	8,673
EU 25	1,565	9,361

Izvor: Svjetska banka (2004.)

1: Emisije organskih onečišćujućih tvari vode su mjerene u smislu biokemijskog kisika u vodi kojeg će bakterije potrošiti razgradnji otpada. To je standardni test za vodu za prisutnost organskih onečišćujućih tvari. Emisije po radniku su ukupne emisije podijeljene po broju industrijskih radnika.

Tablica 25: Indikatori konkurentnosti

Zemlje	BDP po glavi stanovnika u eurima	Izvori bruto domaćih R & D ulaganja (GERD), kao udio GDP-a a	R & D izdaci kao udio BDP-a u poslovnom sektoru (BERD)a	Ukupan izvoz kao udio BDP-a	Ukupno R & D osoblje i istraživači u % ukupno zaposlenih	Istraživači u R & D-u na milijun ljudi	Ekonomске slobode	Indeks percepcije korupcije ¹ (CPI)
	2005.	2003.	2003.	2003.	2003.	2001.	2006.	2005.
Austrija	30,057	2,2		47	1,8		8,1	8,7
Italija	24,605	1,1	0,5	25	1,1	1128	7,5	5,0
Grčka	16,924	0,6	0,2	10	1,3	1400	7,2	
Mađarska	8,695	0,9	0,4	65	1,2	1440	7,6	5,0
Slovačka	6,935	0,6	0,3	85	1,0	1774	7,7	4,3
Slovenija	13,870	1,5	0,9	58	1,1	2258	7,6	6,1
Bugarska	2,760	0,5	0,1	48	0,6	1167	7,1	4,0
Rumunjska	3,500	0,4	0,2	39	0,4	879	6,8	3,0
Albanija	2,140			9			7,3	2,4
Bosna	1,950			20			7,0	2,9
Hrvatska	6,770	1,1	0,4	27	1,1	1187	7,2	3,4
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	2,280			25		387	7,2	2,7
Srbija-Crna Gora	2,600			11		2389		2,8
Republika Moldavija	460			41		329	6,9	2,9
Ukrajina	1,396			56		2118	6,8	2,6
EU 15	26,929	2,0	1,3	33	1,6	2531	7,8	7,4
EU 25	23,749	1,9	1,2	34	1,5	2366	7,8	6,9

Izvor: Gwartney J. and Lawson, R. (2006.), Internet centar za istraživanje korupcije (2005.)

1: Godišnji TI Index percepcije korupcije (CPI), prvotno objavljen u 1995, je najpoznatiji od TI-a alata. Bio je široko zaslužan za stavljanje TI i pitanja korupcije na međunarodnoj političkoj agendi. CPI ocjenjuje više od 150 zemalja u uvjetima percepcije razine korupcije, kako je određeno od strane stručnih procjena i pregleda mišljenja. CPI se odnosi na percepciju stupnja korupcije koju vide poslovni ljudi i analitičari zemlje i kreće se između 10 (vrlo čisto) i 0 (vrlo korumpirano).

1: Indeks mjeri stupanj do kojeg politika i institucije zemlje podržavaju ekonomske slobode. Temelj ekonomske slobode su osobni izbor, dragovoljna razmjena, sloboda da se natječu, i sigurnost privatnog vlasništva. Svaka komponenta je vidljiva i nalazi se na skali od 0 do 10 sa 10, da bi odražavala idealnu situaciju.

Tablica 26: Strukturalni indikatori

	Udio poljoprivrede uBDP-u (%)		Udio industrije u BDP-u (%)		Udio usluga u BDP-u (%)	
	1990.	2002.	1990.	2002.	1990.	2002.
Zemlje						
Austrija	3	2	37	32	60	66
Italija	3	3	33	28	64	69
Grčka	11	7	27	23	62	70
Mađarska	15	4	32	31	53	65
Slovačka	7	4	56	29	37	67
Slovenija	6	3	48	36	46	61
Bugarska	18	12	49	30	33	58
Rumunjska	20	13	48	38	32	49
Albanija	36	25	48	19	16	56
Bosna	9	18	48	37	43	45
Hrvatska	10	9	34	30	56	61
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	9	12	48	30	43	57
Srbija-Crna Gora	25	15	48	32	27	53
Republika Moldavija	51	24	31	23	18	53
Ukrajina	26	15	45	38	29	47
EU 15	3	2	34	28	63	70
EU 25	4	2	35	29	60	69

Izvor: Svjetska banka (2003., 2004.)

Tablica 27: Indikatori infrastrukture

Zemlje	Asfaltirane ceste %	Dužina cesta po četvornom km.	Dužina željeznica po četvornom km.	Potrošnja električne energije po glavi stanovnika kwh	Telefonski priključci na 1000 ljudi	Korisnici interneta na 1000 ljudi
	2001.	2000.	2000.	2001.	2002.	2002.
Austrija	100	2381	69	7,031	489	409
Italija	100	1594	55	4,813	481	352
Grčka	92	886	17	4,205	491	155
Mađarska	44	2024	83	2,998	361	158
Slovačka	87	872	75	4,360	268	160
Slovenija	100	1009		5,535	506	376
Bugarska	94	336	39	3,066	368	81
Rumunjska	50	834	48	1,620	194	83
Albanija	39	621	15	1,123	71	4
Bosna	52	428		1,444	237	26
Hrvatska	85	493	48	2,683	417	180
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	62	334	27		271	48
Srbija-Crna Gora	62	488	40		233	60
Republika Moldavija	86	372		785	161	34
Ukrajina	97	281	37	2,217	216	18
EU 15	97	1154	47	6,072	454	355
EU 25	93	1.095	48	5,579	430	332

Izvor: Svjetska banka

Tablica 28: Izravna strana ulaganja prema unutarnjim zalihama u milijunima dolara, 2004.

Zemlje	milijuni \$	%	po glavi
Austrija	62,657	13.9	7,641
Italija	220,720	49.0	3,832
Grčka	27,213	6.0	2,543
Mađarska	60,328	13.4	5,973
Slovačka	14,501	3.2	2,696
Slovenija	4,962	1.1	2,493
Bugarska	7,569	1.7	970
Rumunjska	18,009	4.0	811
Albanija	1,514	0.3	473
Bosna	1,660	0.4	405
Hrvatska	12,989	2.9	2,886
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	1,175	0.3	579
Srbija-Crna Gora	3,947	0.9	487
Republika Moldavija	940	0.2	223
Ukrajina	9,217	2.0	196
EU 15	3,794,199		9,973
EU 25	4,016,947		8,834

Izvor: UN (2005.)

Tablica 29: Glavne karakteristike programa INTERREG III B područja suradnje

	Broj odobrenih projekata	Broj projektnih Partnera	Ukupan Proračun u tis. €	ERDF doprinos	Partneri po projektu	Proračun po projektu u tis. €	Proračun po Partneru tis. €	Udio ERDF doprinosa
Alpski prostor	49	502	94600	42700	10	1931	188	45,1%
Arhimed	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
Atlantski rub	64	515	123783	72576	8	1934	240	58,6%
Baltički prostor	100	2325	196813	101159	23	1968	85	51,4%
CADSES	93	1124	197578	105335	12	2124	176	53,3%
Sjeverna periferija	89	574	49625	14220	6	558	86	28,7%
Sjeverno more	54	383	253961	126614	7	4703	663	49,9%
Sjeverozapadna Europa	85	522	618524	295661	6	7277	1185	47,8%
Jugozapadna Europa	76	376	100349	62303	5	1320	267	62,1%
Zapadni Mediteran	77	608	139266	70283	8	1809	229	50,5%
Ukupno	687	6929	1774499	890851	10	2583	256	50,2%

Izvor: Europska komisija (2005.) Studija "Teritorijalna suradnja i transnacionalna suradnja u okviru programa za Strukturne fondove"
 Drugo privremeno izvješće, broj 2004 CE 16 0 U 040, Centar za regionalne studije, Mađarska akademija znanosti.

Tablica 30: Opskrba vodom i pokrivenost odvodnje

Pokrivenost u %,2004	Pokrivenost opskrbom vode			pokrivenost odvodnje		
	ukupno	Spojena kućanstva	Napomena: podaci godine	ukupno	Spojena kućanstva	Napomena: podaci godine
Austrija	100	100		100	94	
Bosna i Hercegovina	97	85		95	57	
Bugarska	99	90		99	72	
Hrvatska	100	83		100	74	
Češka	100	95		98	88	
Njemačka	100	100		100	93	
Grčka	-	84	1995.		68	
Mađarska	99	94		95	52	
Italija	-	99		-	75	2000.
Poljska	-	98			57	
Republika Moldavija	92	41		68		
Rumunjska	57	49		-	49	
Srbija-Crna Gora	93	82		87	49	
Slovačka	100	96		99	71	
Slovenija	-	-		-	-	
Bivša jugoslavenska republika Makedonija	-	-		-	-	
Ukrajina	96	76		96	57	
Albanija	96	69		91	62	

Izvor: WHO-UNICEF, Zajednički program praćenja, www.wssinfo.org

PRILOG C - Tablice Strateška procjena okoliša

(SEA) - Rezultati javne rasprave

Prikazana su sva pitanja u vezi zaštite okoliša i SEA-rezultati, koji su prikupljeni tijekom javne rasprave u državama članicama Programa Jugoistočna Europa (23 ožujak - 18 svibanj 2007).

Ovaj pregled je razrađen 31. listopada 2007., nakon završetka opće javne rasprave, uključujući i izvješća nacionalnih tijela na području okoliša, gdje su raspravne procedure proširene u skladu s nacionalnim SEA zakonodavstvom.

Dodatak uključuje i primjedbe o tome kako su rezultati javne rasprave obrađeni u konačnoj verziji Operativnog programa (V 3-0, listopad 2007.)

AUSTRIJA: ministarstvo poljoprivrede, šumarstva, okoliša i vodnog gospodarstva, Odsjek V	
SEA-postavljena pitanja	Rješenja predstavljena u finalnoj verziji Operativnog Programa / ostale napomene
SEA Direktiva propisuje da se SEA mora provoditi tijekom pripreme programskih dokumenata i mora biti završena prije usvajanja. SEA, dakle, se može promatrati kao integralni dio procesa programiranja. Trebalo bi se pozitivno vrednovati to da se današnji SEA provodi u neposrednoj suradnji tima za planiranje kao interaktivnog procesa.	Nema daljnjih napomena
Izvješće o okolišu izostavlja sljedeće podatke: Zvučni opis vjerojatnog razvoja okoliša ukoliko programski dokument nije proveden (tzv. "nulta-alternativa") kao referentni okvir za procjenu pozitivnih i negativnih utjecaja nacrta Operativnog programa; Povijesni proces razvoja postojećeg nacrta programa, uključujući detaljan opis korištene metodologije; Pregled razloga za najpovoljniju alternativa u smislu brige za okoliš; Praćenje odredbe za provedbu programa; Kriterije za procjenu predloženih aktivnosti ili projekata, uključujući i formulaciju mjera za ublažavanje	Odgovarajući opis mogućeg razvoja trenutnog stanja okoliša izrađena je u poglavlju 5 Izvješća o okolišu. Povijesni proces razvoja različitih verzija Programa, uključujući javne rasprave o SEA i OP se obrađuje u poglavlju 4.6.2. u finalnom Operativnom Programu.; Razlozi za odabir alternativa kojima se isti bavi navedeni su u poglavlju 3.4 Izvješća o okolišu. Predviđene mjere u vezi nadzora u skladu s člankom 10 opisane su u poglavlju 7 Izvješća o okolišu. Daljnje pojedinosti o sustavu praćenja biti će razrađene od strane Nadzornog odbora. Evaluacijski kriteriji za odabir aktivnosti i projekata bit će razrađeni od strane Zajedničkog tehničkog tajništva u suradnji sa "SEE" kontakt točkama i potencijalnim uključenim pododborima, odobren od strane Nadzornog odbora u dodatnom dokumentu ("Aplikacija za upotrebu" - vidi poglavlje 7.2.2 Operativni Program). Izvješće o okolišu sadrži mjere za sprečavanje, smanjenje i moguće <i>off set</i> štetne učinke (poglavlje 6.3 Izvješće o okolišu), koje su uključene u konačnu verziju Operativnog programa.

Samo odgovarajući kriteriji odabira i jamstva zaštite okoliša za provedbenu fazu mogu omogućiti odgovarajuću procjenu značajnih utjecaja i osigurati ekološki prihvatljivu provedbu programskog dokumenta. Bez definiranja kriterija za odabir projekta i financiranja aktivnosti i projekata, što potencijalno utječe na okoliš, i uzimajući ih u obzir prilikom SEA postupka, takva izjava ne može se smatrati uvjerljivom.	Kriteriji za odabir projekata bit će razrađeni u skladu na globalnim i specifičnim ciljevima programa, provedbenim načelima i općim principima EU, uključujući i "promicanje održivog razvoja i ekološke održivosti". Odgovarajuće mjere zaštite okoliša bit će implementirane u procedure odabira i odobrene od strane Odbora za praćenje, prema poglavlju 7.2.2 Operativnog programa.
Dodijeljeni SEA zadatak je definirati prioritete na koje će se praćenje usredotočiti. Fokus bi mogao biti na kritičnim pitanjima identificiranim unutar SEA okvira vezano na ekološke učinke. Priznajući da nacrt operativnog programa Jugoistočna Europa ne ulazi u detalje što se tiče kriterija za odabir projekata ili prihvatljivih mjera, čak je od veće važnosti to što SEA sugerira određeni kriteriji evaluacije projekta kako bi se osiguralo da će izbor aktivnosti i projekata pridonijeti, u najvećoj koliko je to moguće, relevantnim ciljevima.	Mjere predviđene u vezi nadzora u skladu s člankom 10. SEA Uredbe su opisane u poglavlju 7 Izvješća o okolišu. Oni se usredotočeni na pitanja koja su identificirana unutar SEA okvira s obzirom na utjecaj na okoliš. Na razini projekta preliminarna procjena pitanja na okoliš preporuča se na temelju "Pitanja smjernice"(vidi poglavlje. 3.3.1). Sve preporuke navedene u poglavlju 6 Izvješća o okolišu imaju cilj mjeriti moguće pozitivne utjecaje i otkriti negativne učinke na pitanja zaštite okoliša. Svaki projekt vjerojatno ima značajan utjecaj na Natura 2000 područja koje mora biti u skladu s odgovarajućim procjenama njegovih implikacija za stranice s obzirom na ciljeve očuvanja (čl. 6. i 7. Direktiva o staništu) - vidi poglavlje 7 Izvješća o okolišu.
Poglavlje 3.1: Opći pristup: S obzirom na navedene čimbenike koji su važni u odlučivanju opsega i razine detalja u Izvješću o okolišu, daljnji opisi u Izvješću o okoliša nedostaju bilo kakve reference na "financiranje prirode mogućih projekata i njihovih mogućih učinaka na okoliš".	Karakteristike mogućih projekata, za što se može pretpostaviti da će primati podršku iz različitih područja intervencije i pitanja njihovih mogućih učinaka na okoliša, su najvažnije reference za procjenu utjecaja.
Poglavlje 3.3.1: Određivanje SEA ciljeva: Što se tiče pitanja vođenja za stavku (1) - Voda: "Hoće li OP stvoriti utjecaj na održivo korištenje vodenih resursa? "treba navesti da li se kvantitativna procjena može izvršiti ako je to vjerojatno zbog postojećih informacija na detaljnoj razini.	Kvantitativna procjena mogućih utjecaja na vodene resurse na razini programa ne može biti izvedena zbog nedostatka informacija o mjestu i podataka o mogućim transnacionalnim aktivnostima.

Poglavlje 4.3: zrak, klima: Okviri kakvoće zraka direktiva i njezine četiri direktive kćeri trebaju biti spomenute također. Preporučuje se dodati slijedeće kao glavne SEA ciljeve (kao u poglavlju 3,3): "HOĆE LI OP UNAPRIJEDITI KVALITETU ZRAKA? "	Okvirna Direktiva kakvoća zraka i njezine četiri Direktive kćeri bit će navedeni u finalnoj Verziji izvješća o okolišu , kao i dodatni SEA cilj "Hoće li OP poboljšati ambijentalnu kvaliteta zraka "? kao vodeće pitanje za procjenu okoliša i evaluaciju programa.
Poglavlje 4.4 Stanovništvo, ljudsko zdravlje: Kao jedan od referentnih dokumenata za postavljanje ciljeva zaštite okoliša kao u Europskom okolišnom i zdravstvenom akcijskom planu 2004.-2010. koji predlaže integrirani informacijski sustav o okolišu i zdravstvu, kao i koordinirani ljudski pristup bio-aktivnostima praćenja. Ovaj fokus se ne ogleda u glavnim SEA ciljeva ili odgovarajućih vodećih pitanja.	Ljudski zdravstveni problemi će biti integriran u glavne SEA ciljeve i u odgovarajuća vodeća pitanja u završnom Izvješću o okolišu.
S obzirom na reference na "predložene" direktive o procjeni i upravljanju poplavama diljem Europe tekst bi trebao biti ažuriran prema na stvarni status: 25/04/2007 Europske parlament je usvojio kompromisni paket usuglašen sa vijećem što je u stvari znači da je direktiva dogovorena. Formalno usvajanje se očekuje kasnije u 2007 od strane Vijeća. Direktiva o poplavama će biti uključen i u krajolika i kulturnu baštine, kao i u poglavlja o vodi (4.1, 5.1), jer se oba polja mogu biti izravno pogođena tijekom provedbe ovoga Operativnog programa. To je posebna važno jer Direktiva o poplavama znači stvaranje okvira EU za upravljanja poplavnim rizicima koji se temelji na uskoj koordinaciji i sinkronizaciji s Okvirnom direktivom o vodama 2000., što predstavlja kamen temeljac politike Europske unije za zaštitu voda.	Tekst o referencama "Direktive o procjenu i upravljanju poplavama diljem Europa "će se korigirati, direktiva o poplavama će biti uključena u poglavlje o vodi.
Predstavljeno izvješće o okolišu ne zadovoljava zahtjev SEA kao pokazatelja za opisivanje "zero alternative" i može se naći samo u sažetim okvirima spominjući neke buduće trendove. Kako vjerojatni razvoj okoliša u odabranom vremenskom razdoblju služi kao osnovni preduvjet za procjenu mogućih utjecaja na okoliš u nacrtu programa, " zero alternativa " treba biti opisana na usporedivoj razini detalja kako bi se osigurale pretpostavke koje se mogu jasno pratiti.	Poglavlje 5 Izvješća o okolišu Izvješće opisuje trenutno stanje okoliša i vjerojatnu evoluciju, prema tome bez provedbe programskih dokumenta na adekvatan način da se pruži osnovica za procjene utjecaja programa na okoliš prema SEA direktivi.
Poglavlje 5,3 Klima, Klima: Trenutna situacija u vezi kakvoće zraka treba biti dobro opisana. Poglavlje 5,4 Stanovništvo, ljudsko zdravlje: Ambijentalno zagađenje zraka se čini da je najveći zdravstveni problem povezan sa okolišem	Poglavlje 5.3 opisuje najvažnije trendove i opterećenja kao posljedicu emisija u zrak u programskom području.
Poglavlje 5.5 fauna, flora i biološka raznolikosti: Osim Navedenih prijetnji za biološku raznolikost, posljedice klimatskih promijeniti također treba riješiti.	Nema daljnjih napomene

Poglavlje 6. Općenito, informacije o metodologiji korištene za procjenu nisu dovoljne za potrebnu sljedivost informacija. Ostaje nejasno kako su osnovni podaci uzeti u obzir za procjenu, koji se kriteriji primjenjuju za dodjelu bodova za ostvarenje ciljeva, itd. Zbog nedostatka verbalno-argumentiranog opisa provedenih analiza za svako područje intervencije i potencijalnih učinaka na relevantna pitanja zaštite okoliša, klasifikacijski rezultati procjene u odabranoj metodi procjena nisu sasvim razumljivi.	U poglavlju 6, iz metodičkog pristupa procjene utjecaja proizlazi opće pitanje: "Postoji li značajan pozitivan i / ili negativan utjecaj o pitanjima okoliša u programskom području zbog mogućih akcija vezanih uz programske prioritete i područja intervencije istaknuta u OP-u? "Analizira se relevantno pitanje zaštite okoliša za svako područje intervencije mogućih učinaka, slijedeći „vodeće pitanje“ (vidi poglavlje 4.2.3). Ukoliko će područje intervencije vjerojatno doprinijeti na pozitivan način poboljšanju trendova zaštite okoliša u programskom području kao što je navedeno u poglavlju 5, rezultat procjene je pozitivan (+). Ako negativni trend na okoliš, kao što je navedeno u poglavlju 5 može poboljšati mogući ishod područja intervencije ili postojeća prirodna dobra programskog područja može se odraziti na negativan način, rezultat procjene je negativan (-). Ako područje intervencije utječe na pitanje okoliša u pozitivnom kao i u negativnom smislu, ukupna ocjena će biti neutralna (+/-).
Nadalje, treba eksplicitno naglasiti da prijedlozi za preinake prioriteta / područja intervencija i moguće mjere koje treba provesti u OP morati uzeti u obzir pri finaliziranju Operativnog programa.	Većina preporuka navedenih u poglavlju 6 Izvješća o okolišu su uključene u konačna verzija Operativnog programa.
6.2.2 Prioritet (2): Zaštita i poboljšanje okoliša s obzirom na prijedloge koji su potrebni za reformuliranje i moguće mjere koje treba provesti, dodat će se prema popisu primjera za interdisciplinarne strategije PLAN UPRAVLJANJA POPLAVNIM RIZICIMA, prema novoj Direktivi o procjeni i upravljanju poplavnim rizicima.	Planovima upravljanja poplavnim rizicima će biti dodani u moguće interdisciplinarne strategije i aktivnosti.
Procjene da je područje zahvata 4.2 nema relevantan utjecaj na ekološko pitanje "voda" ne mogu se pratiti, kao i to da se većina gospodarskog razvoja javlja u poplavnim područjima (sklonost riziku od ekonomskog gubitak kao i negativnog utjecaja na okoliš od poplavnih područja s opasnim materijalima). Opsežno širenje površina za gospodarske svrhe također dovodi do površinskog brtvljenja, koja ima negativan utjecaj na podzemne vode i regeneraciju što opet podržava pojavu poplava. Procjena će se revidirati u tom pogledu i na odgovarajući način također ispraviti u procjeni matrice na stranici 41.	Procjena će se revidirati u tom pogledu, na odgovarajući način procjena matrice na stranici 41.

Poglavlje 6.3 Zaključak iz procjene: Pretpostavlja se da će se navedeni problemi integrirati u program te proširiti pozitivne učinke i smanjiti negativne mogu se izjednačiti s mjerama ublažavanja. Čini se da oni predstavljaju odgovor na značajne učinke na okoliš identificirane sa svrhom utjecaja na glasnoću ili vjerojatnost ili frekvenciju utjecaja na okoliš. Međutim, treba obratiti pozornost na njihovu (ekološku) učinkovitost i prikladnost, kao i omjer troškova i koristi. Drugi bitan aspekt bi trebala biti činjenica da su mjere koje su u stanju na odgovarajući način pridonijeti izbjegavanju i smanjenju ili, ako je potrebno, poboljšanju učinaka s obzirom na uzročno-posljedične veze.	Nema daljnjih napomena
Poglavlje 6.3 Što se tiče ljudskih zdravstvenih problema treba dodati sljedeće (tiskanim slovima): Prioritetna os (1), druga točka: "... procjena rizika" za prepoznavanje mogućih utjecaja na okoliš I rizika po LJUDSKO ZDRAVLJE ... "Prioritetna os (2), treća točka: "..., analizu mogućih negativnih utjecaja na poljoprivredu, šumarstvo, biološku raznolikost, tlo, vodu, zrak i razvoj okoline, također U ODNOSU NA MOGUĆE NEGATIVNE UTJECAJE NA LJUDSKO ZDRAVLJE ".	"Ljudsko zdravlje" će biti dodano kao glavna preporuka u poglavlju 6.3 u skladu s odlukama vlasti nadležnih za okoliš.
Poglavlje 6.3 Matrica procjene (slika 6-7): SEA Direktiva zahtijeva ne samo procjenu utjecaja pojedinih prijedloga u programiranju dokumenta, nego i rezultate kumulativnog učinka. Ova analiza treba koristiti generirane informacije u prethodnim procjenama pojedinih mjere u programskim dokumentima. Predstavljena matrica procjene kao takva bez verbalnog opisa ne osigurava odgovarajući sažetak procjene, uzimajući kumulativni učinak u obzir.	Uzimajući u obzir veličinu programskog područja i vrstu mogućih aktivnosti koje će biti podržane uz potporu programa, nije bilo značajnih kumulativnih utjecaja na pitanja zaštite okoliša kao i procjenu izravnog ili neizravnog rezultata provedbe programa.
Poglavlje 7 Nadgledanje: Kao što je već spomenuto, nije dovoljno da samo SEA daje opće preporuke za budući sustav nadzora koji bi trebao biti postavljen od strane Nadzornog odbora. Prema SEA Direktiva mjera praćenja mora biti prikazana u Izvještaju o okolišu. U sadašnjosti slučaj Izvještaj o okolišu predložit će spominjane "pokazatelje utjecaja na okoliš" za programski vodič, kao što su "vodeća relevantna pitanja" za odabir projekata u kombinaciji s preliminarnom procjenom utjecaja na okoliša.	Mjere predviđene u vezi nadzora u skladu s Člankom 10 opisane su u poglavlju 7 Izvješća o okolišu. One su usredotočene na pitanja koja su identificirana u okviru SEA s obzirom na učinke na okoliš. Na razini projekta preliminarni utjecaj procjene na pitanja o okolišu preporuča se na temelju "vodećih pitanja" za odabir projekta (vidi poglavlje. 3.3.1) u kombinaciji s preliminarnom procjenom utjecaja. Svaki projekt vjerojatno imati značajan utjecaj na Natura 2000 područje, mora biti u skladu s odgovarajućim procjenama njegovih implikacija za stranice s obzirom na njihove ciljeve očuvanja (čl. 6. i 7. Direktiva Stanište).

BUGARSKA: Ministarstvo zaštite okoliša i vodnog gospodarstva Republike Bugarske	
SEA-postavljena pitanja	Rješenja predstavljena u finalnoj verziji Operativnog Programa / ostale napomene
SEA predstavljena u skladu sa zahtjevima Direktive 2001/42/EA i poglavlja 6 Zakona o očuvanju okoliša.	Nema daljnjih napomena
Za svaku podstavku odjeljka 4 SEA izvješća, zaključak o suglasnosti između ciljeva i prioriteta programa i da se naprave ciljevi o zaštiti okoliša na međunarodnoj i europskoj razini.	Procjenu utjecaja na okoliša (poglavlje 6 Izvješća o okolišu) temelji se na SEA ciljevima, koji su izvedeni iz ciljeva o zaštiti okoliša na međunarodnoj i europskoj razini kao što je navedeno u poglavlju 4. Na ovaj način zaključak o suglasnosti između ciljeva i prioriteta programa i cilj zaštite okoliša je ispunjen.
Preporučujemo sljedeće mjere "Projekti, uključujući i investicijske prijedloge / planovi i programi će biti usvojeni tek nakon ispunjenja zahtjeva međunarodnih, Europskih i nacionalnih zakonodavstava na SEA i procjene utjecaja na okoliš " te će biti dodani mjerama za smanjenje ili totalnu eliminaciju pretpostavljenih negativnih utjecaja provedbe programa na okoliš.	Preporučamo da "Usklađenost s međunarodnim, Europskim i nacionalnim zakonodavstvima na more i procjene utjecaja na okoliš" treba dodati navedeni kriteriji za odabir projekata, koji moraju biti konačno odobreni od strane budućeg Nadzornog odbora (vidi poglavlje 7.2.2 Operativnog programa).
Predlažemo razjašnjenje poslova u vezi nadzora. Ako je moguće, predložiti moguće pokazatelje nadzora i kontrole utjecaja na okoliš.	Mogući "kvalitativni" pokazatelji za praćenje i kontrolu utjecaja na okoliš programa provedbe navedeni su u poglavlje 3-3-1 Izvješća o okolišu ("vodeća pitanja").
Što se tiče metodologije za izradu SEA i odraza rezultata javnog mišljenja preporučujemo da se ista vezana uz SEA i OP zatvori.	Povijesni proces razvoja različitih verzija Programa, uključujući javne konzultacije o SEA i OP-u se objašnjava u poglavlju 4.6.2. u konačnoj verziji Operativnog Programa.
Preporučamo upoznavanje sa informacijama s obzirom na način kako su ekološke izjave i komentari uzimani u obzir.	Informacije o načinu na koji su ekološki izvještaji i komentari uzeti u obzir obrađeno je u poglavlju 4.6.2 Operativnog programa (uključujući ovu tablicu kao dodatak u aneksu).

BUGARSKA: Okružni guverner Distrikta Yambol	
SEA-postavljena pitanja	Rješenja predstavljena u finalnoj verziji Operativnog Programa / ostale napomene
Navodi se da na temelju nedostataka kvantitativnih prognoza, pokazatelji sastavnica okoliša u programu daju samo kvalitativne procjene. To čini nemogućim procjenu kvantitativnog utjecaja programskih ciljeva i aktivnosti na okoliš.	Nema daljnjih napomena
Nema podataka o predstavljenim teritorijima uključenim u NATURE 2000.	Slika 5-5 Izvješća o okolišu pokazuje broj, područje i postotak pokrivenog zemljišta koje će biti pridruženo zaštićenom području pod Direktivom FFH i / ili Direktiva o pticama u svim državama članicama.

BUGARSKA: Narodna skupština općina u Republici Bugarskoj (NSORB)	
SEA - Postavljena pitanja	Rješenje predstavljeno u finalnoj verziji Operativnog Programa / daljnje napomene
Preporučamo navesti da su djelatnosti vezane uz kulturnu baštinu i kontrolu onečišćenja zraka trebaju biti u skladu s nacionalnim zakonodavstvima.	Nema daljnjih napomena

ITALIJA: Ministarstvo zaštite okoliša i teritorijalne i morske zaštite	
SEA - Postavljena pitanja	Rješenje predstavljeno u finalnoj verziji Operativnog Programa / daljnje napomene
OP ima vrlo strateški okvirni pristup uključujući široko područje i vrlo različite zemlje: to je njegov glavni izazov. Predmeti i prioriteti OP-a odgovaraju potrebama koje proizlaze iz njegove socio-ekonomske analize, a tu je i dobra unutarnja koherentnost.	Nema daljnjih napomena
Čime detaljne postupke za izradu zahtjeva i odabir projekata će biti razvijena u obliku detaljnih uputa za podnositelje zahtjeva, predlažemo uključiti stručne analize okoliša kako bi se osiguralo da će se ove aspekte uzeti u obzir tijekom provedbe faze. Tu je i proceduralne aspekt koji nam daje neke sumnje: mogućnost da nadzorni odbor može ograničavati opravdane zahtjeve u određenim natječajima, što stvara to prednost za MA.	Kriteriji za odabir projekata bit će razrađen u skladu sa globalnim i specifičnim programskim ciljevima, provedbi načela i općim načelima EU, uključujući i "Promocija održivog razvoja ekološke održivosti". Odgovarajuće mjere zaštite okoliša će biti uključene u provedbu natječajnih postupaka i odobrene od strane nadzornog odbora, prema pog. 7.2.2 Operativnog programa. Unutar Nadzornog Odbora, stručna analiza okoliša država članica i trećih zemalja na administrativnoj razini će biti zastupljena način, na način, koji bi trebao jamčiti da morski rezultati će biti uzeti u obzir tijekom provedbe programa.
Ne Tehnička sinteza nedostaje, čak i ako je to predviđeno u rang. 4.6.2 (str. 69) OP; predlažemo objavljivanje ovog Aneksa za službeni prijenos EC	Ne-tehnički sažetak izvješća zaštite okoliša je uklonjen u pog. 4.6.2 finalne verzije Operativnog programa.
Postoji nedostatak informacija o JIE okolišu u Izvješću o okolišu, koji je usredotočen samo na slatke vode; s druge strane, OP predviđa mnoge aktivnosti za okoliš mora i luka. Osim toga potrebno je obratiti više pozornosti na utjecaje koji proizlaze iz pomorskog prometa na Jadranu. Željeli bismo primijetiti i posebno da OP ne uzima u obzir luku Taranto koja je, po našem mišljenju, od strateške važnosti u zemljopisnom području regije JIE.	U poglavlju. 5: Izvješće o okolišu, aktualna situacija u obalnim područjima je prikazana u kratkom odlomku. Utjecaj na pitanja zaštite okoliša, kao što su biološke raznolikosti i krajolik morskog okoliša (obalna područja), su ocijenjeni u pog. 6 Izvješća o okolišu, osobiti mogući utjecaji na prioritetne osi programa, vezani uz transport. Zbog nedostatka informacija o detaljima mogućih projekata uz potporu programu, nema procjena utjecaja na razini projekta koji može biti izvedeni kao dio "strateške procjene utjecaja na okoliš".

Ne postoji dovoljna razina povezanosti između analiza stanja okoliša u području, prijedloga za promjenu, te mogućih mjera koje treba provesti u OP	Procjenu utjecaja na okoliš (pog. 6 Izvješća o okolišu) temelji se na ciljevima SEA-e (pog. 4) i trenutnim stanju okoliša kao što je navedeno u pog. 5. Dakle, prijedlozi za preinake mogućih mjera koje se provode u OP su razrađeni iz rezultata procjene utjecaja, kako bi se poboljšala kvaliteta okoliša (počevši od trenutne razine kvalitete, kao što je opisano u pog. 5) i da se izbjegne značajan negativan utjecaj. Koherentnost između analize stanja okoliša u području i prijedlozi za promjene, moguće mjere koje treba provesti u OP-u su zajamčeni.
Što se tiče gospodarenja otpadom možemo naglasiti da se to ne smatra određenim područjem intervencije, unatoč pretpostavci izvješća o važnost, ove teme u širokom europskom natjecanju; također u analizi postojećeg stanja gospodarenja tema nije tako dobro naglašena i ne postoje procjene o potencijalnom utjecaju OP-a na ove komponente. Čini se neprimjereno staviti predložene aktivnosti za promicanje „društva recikliranja“ u AOI 2,4 "Promicanje Energetske Učinkovitosti i Resursa" (PG 88 od OP Nacrta 2,2) Pog. 5-2, str. 21: "komunalni otpadi kao indikator za opis materijalnog intenziteta gospodarstava u Europi, i dalje raste." Ova vrsta analize je apsolutno točna, ali mora biti učinkovito prevedena u OP-a AOI.	Transnacionalne aktivnosti podržavaju održive strategije gospodarenja otpadom, te mogu biti podržane na području intervencije 4.1 : "Rješavanje ključnih problema koja utječu na velegradska područja i regionalne sustave naselja " (transnacionalne sinergije u području javne infrastrukture i javnih usluga ...), agenda se može smatrati kao jedan od primjera za ključne probleme međusobno povezane ekonomske, ekološke, socijalne i upravljačke prirode.
Izvješće o okolišu razvija tradicionalni pristup koji se temelji na komponenti okoliša, ali OP odabire područja intervencija u odnosu na pritisak faktora. Zato preporučujemo umetanje dva odlomka o "prometu" i "urbanom okolišu". SEE OP je prigoda da se dijele zajednički pristupi između različitih država članica za različite teme u vezi područja održivog rasta; ovakav pristup mora biti organiziran prema različitim vrstama urbanih područja, te fokusiran ne samo na metropole, već i na manje gradove i sela.	Strukturni sadržaj Izvješća o okolišu je razrađen prema Prilogu i SEA Direktivi, uključujući i neizravne učinke "prometa" i "urbanog okoliša".
Zero Alternative nije jasno definiran ni procijenjen tako da je teško prepoznati dodatnu vrijednost proizvedenu kroz OP.	Pog. 5 Izvješća Okoliša opisuje aktualno stanje okoliša i vjerojatnu evoluciju, bez provedbe programskog dokumenta na adekvatan način, da se pruži osnovicu za procjenu utjecaja na probleme okoliša po pitanju SEA direktive.
Važna tema nadzornog sustava zauzima samo jednu stranicu Izvješća o okolišu. To bi trebao biti u potpunosti integrirano u ocjenu OP-a, ali to ne mora biti "jedan od ciljeva". Da bi se ispravno procijenio aspekt okoliša Operativnog programa potreban je treći sastojak, a to je neovisan subjekt sa specifičnim stručnim znanjem.	Nema daljnjih napomena
Sustav indikatora nije potpuno definiran i apsolutno je nezgodno da se odgodi njihov odabir u Programskom vodiču.	Kriteriji za odabir projekata i sustava pokazatelja za vrednovanje programa bit će razrađen u skladu sa globalnim i specifičnim programskih ciljevima, provedbom i načelima, te općim načelima EU, uključujući i "promicanje održivog razvoja i ekološku održivost".
Pog. 4,5 str.17 Željeli bismo dodati, naknadno u odnosu na COM 2006 216, sljedeću rečenicu: " Ova komunikacija, posebice, daje EU akcijski plan i predlaže konkretne mjere kako bi se zadovoljile obveze za zaustavljanje gubitka bio-raznolikosti"	Tekst će biti dodan u konačnoj verziji Izvješća Okoliša.

Pog. 4,5 str. 18 U principu, moglo bi biti korisno uputiti vodeća pitanja u "ključna politička pitanja" individualizirana "od strane EEA u „ Europski okoliš, stanje i pregled 2005". Konkretno, želimo preformulirati vodeća pitanja za biološku raznolikost kako slijedi: "Da li OP podržava cilj EU da se zaustavi gubitak bio-raznolikosti? Ako da kako? Ako ne, zašto? " "Hoće li OP utjecati na stanje zaštite staništa i vrsta u zaštićenim područjima, posebice u mrežu Natura 2000? Ako da, kako? "	Vodeća pitanja o "Bio-raznolikosti" prilagodit će se u konačnoj verziji Izvješća o Okolišu kao što je sugerirano u komentaru.
Pog. 5,1 str.20 "U zemljama srednje i istočne Europe samo 25% stanovništva (u prosjeku) vezano je sa pročišćavanjem otpadnih voda". OP mora predviđaju posebne mjere s ciljem poboljšanja sustava za pročišćavanje otpadnih voda	Transnacionalne aktivnosti koje podržavaju održive strategije za pročišćavanje otpadnih voda mogu biti podržana na području djelovanja 4.1 "Rješavanje ključnih problema koji pogađaju velegradska područja i regionalne sustave naselja" (transnacionalne sinergije u području javne infrastrukture i javnih usluga ...).
Pog. 5,3 str.25 „Količina transporta u zemljama Istočne Europe, dramatično se pomaknuo sa željeznica (zajedničkog prometna) na račun cesta i zračnih putova tijekom 1990-ih. To nije samo problem emisije CO₂, i buke, već i mnogih drugih stvari. To je pitanje promjene životnog stila i krajobraznog uređenja. Imamo priliku presresti važnu pojavu mutacije koja uključuje široki dio Europe, koja je u tranziciji između različitih modela razvoja. Možemo spasiti te teritorije, čuvajući te zemlje od učinka okolišnog dampinga, kroz kvarenje njegova krajobraza, osiromašenje njegove prirodne i kulturne baštine.	Nema daljnjih napomena.
Pog. 5,5 str .26: Ako u zemljama jugoistočne Europe postoje «veliki problemi u nadzoru i kontroli eksploatacije divlje faune i flore.» mora se obratiti posebna pažnju na izbjegavanje svih akcija koje bi mogle ugroziti njihovo prirodno nasljeđe, čak i s obzirom ako je to njihova velika prednost. Također se moraju odrediti i poboljšati sustavi informiranja o okolišu i nadzornom sustavu, jer se od toga sastoji prvi zahtjev bilo koje akcije za provedbu.	Područje intervencije 2-3 (OP, pog. 5-2-3) podržava aktivnosti unutar transnacionalnih partnerstva, koje razvijaju zajedničke strategije u upravljanju prirodnim dobrima i zaštićenim područjima, uključujući planove upravljanja ,sustav praćenja, kao i aktivnosti koje su usmjerene na podizanje svijesti.

Pog. 5,5 stranica27, budući da je u starim državama članicama (kao što su Italija) –proces <i>Sites of Community Interest</i> već završio, riječ "predložena" prije SCI nije uvijek pravilna. Moglo bi biti korisno navesti da su zemlje članice u različitim situacijama u odnosu na provođenje programa Natura 2000. Slika 5-5: -Predlažemo da se promijeni naslov na slici ,kako slijedi: "NATURA 2000 područja zaštićenih mjesta u državama članicama EU na području jugoistočne Europe" -S obzirom da iskazani podaci nisu ažurirani , molimo Vas da navedete datum reference zajedno sa izvorima, kako bi se izbjeglo pogrešno tumačenje U Italiji, na primjer, situacija se promijenila kako slijedi:	Tekst, kao i naslov i sadržaj podataka će biti ažurirani u konačnoj verziji Izvješća o Okolišu kao što je sugerirano u komentaru.																											
<table><tr><th colspan="3">SPA</th><th colspan="3">SCI</th><th colspan="3">Natura 2000 (*)</th></tr><tr><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th></tr><tr><td>590</td><td>3.707.328</td><td>12,3%</td><td>2280</td><td>4.504.960</td><td>15,0%</td><td>2543</td><td>5.812.828</td><td>19,3%</td></tr></table> (*) Broj i proširenje ukupne mreže Natura 2000 izračunata je bez preklapanja između SCI i SPA-a		SPA			SCI			Natura 2000 (*)			n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	590	3.707.328	12,3%	2280	4.504.960	15,0%	2543	5.812.828	19,3%
SPA			SCI			Natura 2000 (*)																						
n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%																				
590	3.707.328	12,3%	2280	4.504.960	15,0%	2543	5.812.828	19,3%																				
Pog. 5,6 str.27 «Jugoistočna Europa mora suočiti s posljedicama koje slijede disperziju i širenje urbanih naselja. Budući da će obrasci pristupačnosti utjecati na promjene u urbanom razvoju i krajolika. » Ova tema se također može produbiti u stavki o Urbanom okolišu. Str. 28 «Ali postoji jasan trend suburbanizacije u sve većem borju urbanih regija od početka 1990ih. Negativni učinci suburbanizacije su sve očiti, segregacija raste. Pojam pristupačnosti temelji se na pretpostavci da se privlačnost odredišta povećava s njegovom veličinom (izraženo preko populacije ili BDP-a) i opada sa udaljenosti, vremenom putovanja ili troškova puta. » Zemlje Jugoistočne Europe mogu naučiti lekciju koja je već eksperimentirana na u slučaju zemalja članica s područja Srednje Europe: ne povećavati razinu gradova ni sela. Prostorna struktura tipična za gospodarstva seoskog društva morala bi biti korisna u sljedećoj fazi digitalnog društva, zaobilazeći fazu burne urbanizacije može se sačuvati mreža socijalnih odnosa, koji su dodatna vrijednost manjih urbanih dimenzija. Politika koje će se provoditi u sektoru prometa moraju imati za cilj smanjenje troškova javnog prijevoza, istovremeno povećati troškove privatne mobilnosti uz pomoć alata kao što su politike cijena cestarina. Uspješna strategija mora se usmjeriti na	Nema daljnjih napomena.																											

izradu atraktivnije slike javnog prijevoza.	
Poglavlje 6 Predlažemo integraciju rasporeda koji se odnosi na svaki Aol. Područje intervencije (1.2): OP treba promicati inkubatore za zaštitu okoliša Inovacijska Poduzeća koja mogu raditi kao asistenti i potpora u optimizaciji izvedbe okoliša starih i novih postrojenja. Područje intervencije (1.3): Osim toga postoji mogućnost da se objasni i iskuša potencijal Inovacijskih Ekoloških Tehnologija	U stavci će biti dodan u konačnoj verziji Okoliša Izvješće i konačna verzija Operativnog Program.
Područje intervencije (3.1): Unutar komentara, željeli bismo dodati i sljedeće riječi: "i odgovarajuća procjena unutar članka 6 Direktive o staništu "nakon napomene procjena transnacionalnog teritorijalnog utjecaja (TIA). Unutar "Prijedloga za preformuliranje, moguće mjere koje treba provesti u OP-u ", mi bi željeli dodati riječi "i bio raznolikost" na kraju razdoblja kako slijedi: "[...] zagađenje zraka i klimatske promjene i biološka raznolikost". Osim toga u ovom Aol bi trebali uključiti priliku eksperimentiranja održivog Urbanog Plana Kretanja predviđenog u Tematskoj Strategiji za Urbani Okoliš. Područje intervencije (3.3): Unutar "Prijedloga za preformuliranje, moguće mjere koje treba provesti u OP-u ", mi bismo željeli dodati riječi: "i odgovarajuća procjena pod člankom 6 Direktive o Staništu ", nakon upućivanja na transnacionalne procjene teritorijalnog utjecaja (TIA). Područje intervencije (4.1): Osim toga u ovom Aol trebali bi biti uključiti mogućnost uvođenja Urbanog Plana gospodarenja okolišem u Tematsku Strategiju Urbanog okruženja.	U stavci će biti dodan u konačnoj verziji Izvješća o okolišu i konačnoj verziji Operativnog Programa.
Paragraf 6.3 Zaključci izvan procjene Prioritetna os (3): Željeli bismo dodati na drugom mjestu na popisu, u zgradama, sljedeće riječi: "odgovarajuće procjene unutar članka 6 direktive o Staništu" nakon osvrta na EIA-SEA.	Tekst će biti dodan u konačnoj verziji Izvješća o okolišu
Poglavlje 7, Nadzorni sustav Stranica 42 Sustav za nadzor i dalje će se definirati os strane budućeg Nadzornog odbora. Željeli bismo naglasiti da: - Na projektnoj razini, utjecaj na okoliš nije samo preporučljiv, nego i obvezno je za određene kategorije projekata (EIA) i za svaki projekt koji će vjerojatno utjecati na Natura 2000 kao što je navedeno u istom paragrafu. - vodeća pitanja nisu dovoljna za potpunu procjenu utjecaja na okoliš na razini projekta.	Preporučamo da u "Usklađenost s međunarodnim, Europskim i nacionalnim zakonodavstvima sa SEA i procjenama utjecaja na okoliš " treba dodati navedeni kriteriji za odabir projekata, koji trebaju biti konačno odobreni od strane budućeg Nadzornog odbora (vidi poglavlje 7.2.2 Operativnog programa).

Republika SLOVAČKA: Ministarstvo okoliša	
SEA-postavljena pitanja	Rješenja predstavljena u finalnoj verziji Operativnog Programa / ostale napomene
Uzimajući u obzir sadašnju razinu znanja preporučujemo da se odobri strateški dokument "Operativni Program Jugoistočna Europa" pod uvjetom navedenim u dijelu VI "ZAKLJUČCI" točka 3 "Preporuke ponovno razraditi, dovršiti i modificirati nacrt strateškog dokumenta", ove pozicije. Ako pojedini projekti financirani od strane OP SEE su predmet procjene utjecaja na okoliš prema Aktu i SEA direktivi ili EIA direktivama [...] bit će potrebno izvršiti procjenu utjecaja na okoliš u skladu s ovim propisima prije izdavanja dozvole u skladu s posebnim zakonskim aktima ili prije odobrenja strateškog dokumenta.	Nema daljnjih napomena
Rezultati procjene utjecaja na okoliš za OP SEE, obavijesti, napomena, izjava o utjecaju na okoliš i na nacrt OP SEE, definiran opseg i raspored procjene kvalitete utjecaja na okoliš i nacrt OP-a SEE, rezultati javne rasprave Utjecaja na okoliš i na nacrt OP SEE, rezultat stručne prosudbe i drugih konzultacija na okoliš pokazuju da nije potrebno ponovno znatno razraditi, ispuniti i modificirati nacrt strateškog dokumenta. Slažemo se sa zaključcima i preporukama navedenim u Izjavi o utjecaju na okoliš i njihove ugradnje u Nacrt strateškog dokumenta. Međutim, potrebno je da nacrt OP SEE uključuje sljedeće mjere kako bi se osigurala optimizacija okoliša provedbe strateškog dokumenta:	Nema daljnjih napomena
1. Pri odabiru projekata, uzimati u obzir kriterij isključivanja ili mijenjanja pojedinih projekata tako da su kompatibilni s okolišem, krajolikom i zaštitom ljudskog zdravlja.	Kao kriteriji odabira projekata bit će izrađen u skladu s ukupnim ciljevima programa (uključujući "Održivi razvoj" - vidi poglavlje. 4.3.1 od OP), značajni negativni utjecaji na okoliš biti će isključeni. Na razini projekta preliminarna procjena utjecaja na pitanja zaštite okoliša preporuča se na temelju "Vodećih pitanja" (vidi poglavlje. 3.3.1 Izvješća o zaštiti okoliša).
2. Da bi se osigurala puna provedba zaštite okoliša procjena utjecaja na projekt, razina plana i programa u skladu sa aktom, SEA i EIA Direktiva prije odobrenja se izdaju u skladu s specifičnim zakonskim aktom ili prije odobravanja strateškog dokumenta kako bi se postigla optimizacija odabranih rješenja i njihova lokalizacija, izbor tehnologija za zaštitu okoliša, razlaganje pojedinih provedbenih koraka kao i uravnoteženje okoliša, socijalnih i ekonomskih aspekata provedenih projekata, planova i programa.	Svi projekti koji će biti podržani od strane Transnacionalnog Programa Jugoistočna Europa 2007-2013 te će moraju uzeti u obzir sve pravne zahtjeve prema u skladu s okvirima zajednice / smjernicama, kao i nacionalnim zakonom, posebice direktive SEA i EIA - vidi poglavlje. 7.2.2 "Odabir projekta" u OP-a.
3. Pri odabiru projekata i odlučivanja o financiranju, kako bi se pratio održivi aspekt aktivnosti koji će biti podržan nakon završetka sufinanciranja projekta i uravnoteženja kratkoročnih i dugoročnih učinaka.	Kao kriteriji odabira projekata bit će izrađen aspekti kratkoročnih i dugoročnih učinaka na održivost u skladu s ukupnim ciljevima programa tijekom provedbe programa, biti će zatvoreni prema poglavlju 4.3.1 OP-a ("Održivi razvoj").

4. Pri odabiru projekata potrebno je uzeti u obzir stanje na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i transnacionalnoj i njihove utjecaj na poslovanje.	Nema daljnjih napomena
5. Osigurati transparentan pristup s obzirom na pristup informacijama tijekom procesa pokretanja poziv za dostavu projektnih prijava, odabir, praćenje i evaluacija projekata, prioritetnih osi i Programa, poštujući pravila tržišnog natjecanja.	Unutar područja zaštite okoliša administrativna razina Nadzornog odbora država članica i trećih zemalja biti će predstavljena što bi trebalo jamčiti da će morski rezultati biti uzeti u obzir tijekom provedbe programa (vidi poglavlje. 7.1.1 OP)
6. Praćenje i procjena ljudskog utjecaja na okoliš Operativnog programa SEE i odrediti predloženi nadzor.	Praćenje postupaka opisani su u poglavlje 7.6.1 Operativnog programa. Za praćenje i procjenu rezultata i učinaka aktivnosti programa, primijenit će se broj pokazatelja, uključujući i utjecaje na održivost, okoliš i ljudsko zdravlje. Detalji rezultata i pokazatelja rezultata biti će prilagođeni i uključeni u Priručnik Programa od strane Odbora za praćenje.
7. Dodati zdravstvene i ekološke kriterije za izbor i vrednovanje pojedinih projekata.	Kao kriteriji odabira projekata bit će izrađen u skladu s ukupnim ciljevima programa tijekom provedbe programa, zaštite okoliša i zdravstvenim kriterijima biti će zatvoren prema poglavlju 4.3.1 OP ("Održivi razvoj").
8. Razmotriti potporu projekata usmjerenih na smanjenje emisije i smanjenja klimatskih promjena i globalno zatopljenje u okviru međunarodne suradnje, uključujući i potporu projektima usmjerenih ka zaštiti okoliša, biti važnija.	Prioritet 2, Površina intervencije „Promicanje energetske i resursne učinkovitosti" usmjerava aktivnosti kako bi se smanjila emisija i na podršku transnacionalnim akcijskim planovima za smanjenje utjecaja na globalnu klimu.
9. Za obavljanje izmjene nacrt OP SEE prema relevantnim primjedbama navedenim u Dijelu II "OSNOVNI PODACI O STARTEŠKOM DOKUMENTU", poglavlje 6 "Pozicije utjecaja na okoliš i nacrt Operativnog programa SEE".	Većina ishoda konzultacija Izvješća o okolišu je implementirano u konačnoj verziji Operativnog programa. Svi projekti koji će biti podržani od strane Transnacionalnog Programa Jugoistočna Europa 2007-2013 morat će uzeti u obzir sve pravne zahtjeve prema okviru zajednice / smjernice, kao i nacionalno zakonodavstvo, posebice SEA i EIA Direktive - vidi poglavlje. 7.2.2 "Odabir projekta" u OP-u.
10. Kako bi se osiguralo pružanje dovoljno informacija korisnicima uključujući pitanja zaštite okoliša i potencijalne poveznice prijavljenih projekata na okoliš.	Značajke kvalitete na generiranje i primjenu projekta (kao što je navedeno u poglavlje 7.2. Operativnog programa) kao i ukupne strategije i načela Programa, koji uključuju pitanja zaštite okoliša i pitanja održivosti, biti će obaviješteni svi podnositelji projektnih zahtjeva i šira javnosti od strane budućeg Zajedničkog tehničkog tajništva.

Prioritet 1: Olakšavanje inovacija i poduzetništva 11. Širenje i primjena inovacija trebala bi dovesti do povećanja resursne i energetske učinkovitosti, osobito uspostavljanjem regionalnih sposobnosti znanja i institucija za prijenos tehnologije koje rade na tim pitanja. 12. Osigurati da transnacionalne tehnološke i inovacijske mreže integriraju "procjenu rizika" za prepoznavanje mogućih rizika na okoliš i društvenih utjecaja novih tehnologija, uzimajući u obzir sinergijske i kumulativne učinke. 13. Ne podržavati inovacije na temelju visoko rizičnih tehnologija, ali podupirati inovacije temeljene na najboljim raspoloživim tehnologijama. 14. Osigurati ispunjavanje posebnih sektorskih zahtjeva za transnacionalno širenje inovacija. 15. Podržati i pokrenuti otvorenu raspravu o potencijalnim utjecajima na okoliš za nove tehnologije.	Komentari su uključeni u preporuke Izvješća o okolišu i konačnu verziju Operativnog Programa (Primjeri višerazinskih aktivnosti unutar Prioriteta 1).
Prioritet 2: Zaštita i unapređenje okoliša 16. Za eksplicitno naglasiti transnacionalne aktivnosti, koje podržavaju dugoročno smanjenje emisija u zrak, uključujući emisije stakleničkih plinova izvan ciljanih vremenskih okvir Kyoto-protokola (2012 +) i projekata koji podržavaju restrukturiranje gospodarske i socijalne pozadine. 17. Podržati razmjenu know-how u području interdisciplinarnih strategija za komponente zaštite okoliša i ljudskog zdravlja. 18. Zaštititi aktivnosti umrežavanje i transnacionalne informacijske platforme usmjerene na prirodna područja i zaštitu krajolika i održivi razvoj određenih područja. 19. Podrška djelotvornim aktivnostima usmjerenim na povećanje udjela obnovljivih izvora energije koji će biti temeljeni na korištenju lokalnih potencijala i ograničenja pogođenih područja.	Komentari su uključeni u preporuke Izvješća o okolišu i konačnu verziju Operativnog Programa (Primjeri višerazinskih aktivnosti unutar Prioriteta 2).

Prioritet 3: poboljšanje pristupačnosti 20. Fokus na razvoj održivog i energetski učinkovit transportnog sustava, uključujući multimodalnu logistiku i alternativne načine za poboljšanje pristupačnosti i dosezanja ciljeva poboljšanja dostupnosti bez značajnog negativnog učinak na okoliš i ljudsko zdravlje. 21. Podržati proces transnacionalne procjene utjecaja na okoliša za pojedine aktivnosti i strateške dokumente (EIA i SEA) i npr. TIA. 22. Podršku sustavu prostorno-vremenske optimizacije prometne infrastrukture koji će se temeljiti na pravilnom odabiru određenog načina prijevoza ili pravilnoj kombinaciji pojedinih načina prijevoza; 23. Općenito preferirati ekološki prijevoz (željeznički, vodeni prijevoz). 24. Podržati aktivnosti usmjerene na omogućavanje pristupa javnim uslugama i uslugama od općeg gospodarskog interesa sredstvima osim fizičkog prijevoza (eLearning, digitalizacija knjižnica i ostalih izvora informacija, videokonferencije); 25. Ne podržavati transnacionalne projekte koji bi mogli biti u sukobu s postojećim europskim pravnim okvirom (kao što je <i>Water Frame</i> Direktiva, <i>Natura 2000</i> mreža).	Komentari su uključeni u preporukama Izvješća o okolišu i konačnu verziju Operativnog Program (Primjeri višerazinskih aktivnosti unutar Prioriteta 3).
Prioritet 4: Razvoj transnacionalnih sinergija za održivi rast područja 26. Osigurati da održive urbane mreže optimiziraju materijalne tokove, energetsku učinkovitost, niske emisije transportnih sustava (uključujući i poboljšanje javnog prijevoza) i riješiti osobito okolišne izazove u gradovima. 27. Strategije za obnovu visoko rastuće imovine za stanovanja s niskim građevinskim standardima, propalih urbanih područja i onečišćenih industrijskih zone naglašeno kroz transnacionalne aktivnosti, uključujući pilot projekte, tehničku pomoć i nova metode upravljanja. 28. Podržati samo održive projekte u turizmu koji će prihvatiti načela zaštite prirode i krajobraza. 29. Podržati djelatnosti bez negativnog učinka na ljudsko zdravlje ili aktivnosti koje podupiru ljudsko zdravlje. 30. Podržati aktivnosti vezane za optimiziranje distribucije pojedinih razvojnih aktivnosti koji će biti u skladu sa definiranim standardima područja, čime se osigurava prostorno i materijalno širenje razvojnih aktivnosti što dovodi do smanjivanja negativnih učinaka na okoliš i zdravlje ljudi. 31. Uzeti u obzir prirodne i društvene kapacitete i potencijalni neizravni utjecaji koji mogu imati za posljedicu od sveobuhvatnog gospodarskog iskorištavanja kulturne baštine.	Komentari su uključeni u preporukama Izvješća o okolišu i konačnu verziju Operativnog Program (Primjeri višerazinskih aktivnosti unutar Prioriteta 4).

Prioritet 5: Tehnička pomoć za potporu provedbe i izgradnju kapaciteta 32. Pomoć pri generiranju projekta i primjena kriterija za odabir projekata treba uključivati preporuke te pozicije i zaključke i preporuke utjecaja na dobitke i gubitke. 33. Priručnik program bi trebao obuhvatiti niz "Pokazatelja utjecaja na okoliš", koji čine programska dostignuća u smislu " načela održivosti " vidljivim programskim partnerima i široj javnosti.	Komentari su uključeni u preporukama Izvješća o okolišu i konačnu verziju Operativnog Program (Primjeri aktivnosti u okviru Prioriteta 5; aspekti kvalitete projekta ,generiranja i primjene kao što je navedeno u pog. 7.2).

GRČKA: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i javnih radova	
SEA - Postavljena pitanja	Rješenje predstavljeno u finalnoj verziji Operativnog Programa / daljnje napomene
1.OP je u skladu s međunarodnim i EU prioritetima i iznutra s prioritetnim osima na okoliš i promiče okoliš, stoga nema dodatnih napomena ili preformuliranja izvan onih koji se predlažu u SEA-i	Nema daljnjih napomena
2 .Za poboljšanje zaštite okoliša sljedeći uvjeti, ograničenja i smjernice za zaštitu i upravljanje okolišem treba uzeti u obzir: a. Pogodan prijedlog procjene i kriterija odabira na temelju programskih ciljeva i održivost, b. Bolje širenje o pitanjima okoliša tijekom natječaja i poziva za iskaz interesa ali i tijekom provedbe kako bi se poboljšalo uključivanje okolišnih elemenata	Kao kriteriji odabira projekata bit će izrađen u skladu s ukupnim ciljevima programa tijekom provedbe programa, kratkoročni i dugoročni aspekti utjecaja na održivost će biti zatvoren prema pog. 4.3.1 OP-a ("Održivi Razvoj "). Za odabir projekata će u cijelosti biti odgovoran Nadzorni odbor. Nadzorni odbor će tražiti projekte s pravim transnacionalnim karakterom, između ostalih, uzimajući u obzir "usklađenost s međunarodnim, europskim i nacionalnim odredbama za zaštitu okoliša (npr. SEA i okolišna procjena utjecaja) " - vidi poglavlje. 7.2.2 od OP-a. Projektna generacija (vidi pog. 7.2.1 OP-a) Pomoć i podrška će se pružiti za razvoj prikladnih projekata tijekom sljedećih "Otvorenih poziva" za projektne prijedloga (ciljajući sve potencijalne podnositelje zahtjeva, kako bi se podnijele projektne ideje relevantne za programske prioritete) ili "Ciljane pozive" za projektnih prijedloga, na primjer sa naglaskom na programske prioritete: Sve države partneri u programu vode brigu o širenju informacija vezanih za financiranje potencijalnih prijavitelja - uz pomoć Zajedničkog tehničkog tajništva. Sve aktivnosti ove vrste će biti integrirane u plan informiranja i promidžbe, uključujući i moguće primjere (višerazinskih) aktivnosti kroz transnacionalna partnerstva s naglaskom na pitanja okoliša.

3. Mreže tehnologije i inovacija trebale bi biti promovirane u područjima koja pridonose ili pomažu zaštiti okoliša (npr. čista i energetski učinkovita tehnologija)	Pod prioritetnom osi 1 (Olakšavanje inovacija i poduzetništvo), priprema, izrada ili restrukturiranje tehnologije i inovacijski orijentirane mreže u specifičnim tehnološkim područjima u industrijskim i uslužnim djelatnostima koje su relevantne za programsko područje će biti podržane. Posebna pozornost posvetit će se na integraciju čišćih tehnologija i potporu inovacijama u javnim službama.
4. S obzirom na sprječavanje i uklanjanje okolišnih rizika, razvoj integriranih planova i upijanje održivih mjera opreza treba promicati.	Kao dio područja djelovanja 2-2 "Poboljšanje prevencije okolišnih rizika "(višerazinske) aktivnosti kroz transnacionalna partnerstva, koja uključuju sustave praćenja (npr. kontrola emisija, skup podataka o potencijalnim izvorima zagađenja, sustavi monitoring emisija za kvalitetu zraka, onečišćenja itd.), upozoriti na potencijalne mehanizme prirodnih i industrijskih opasnosti, šumski požara, kao i kemijskih i bioloških onečišćenja vode, tla i zraka. Integrirano upravljanje rizicima od, uključujući planove upravljanja, harmonizaciju različitih normi; poboljšanje institucionalne suradnje i bolju integraciju nacionalnih i regionalnih upravnih struktura što će se podržat u sklopu prioritetne osi 2.
5. Akcije se odnose na nacionalne područja NATURA 2000 koje bi trebale biti u skladu s odobrenim planovima upravljanja i procjenama učinka na okoliš tih područja.	Detaljni kriteriji (uključujući kriterije prihvatljivosti i kriterije kvalitete) korištene u postupku odabira projekta razvijat će se i biti će odobreni od strane budućeg Nadzornog odbora (vidi OP, pog. 7.2.2). Ti kriteriji će također jamčiti da neće biti neslaganja s postojećim Europskim pravnim okvirom (kao što su <i>Water Frame</i> Direktiva, <i>Natura 2000</i> mreža). Odbor za praćenje može ograničiti opseg prihvatljivih prijava u određenom poziva za prijavu projekata uzimajući u obzir posebne aranžmane dotičnog poziva.
6. Dostupna energetski učinkovita prijevozna sredstva treba poticati u cilju poboljšanja dostupnost i smanjenje okoliša utjecaj. Posebnu pozornost treba posvetiti projektima koji zahtijevaju procjenu utjecaja na okoliš (EIA).	Višerazinske aktivnosti koje će biti podržane pod prioritetnom osi 3 uključuju promicanje transnacionalne procjene utjecaja na okoliš (EIA-SEA) i transnacionalne procjene teritorijalnog utjecaja (TIA) u koordinaciji sa realizacijom fizičke infrastrukture financirane od strane drugih programa. Područja djelovanja 3-1 "Poboljšati koordinaciju u poticanje, planiranje i upravljanje za primarne i sekundarne transportne mreže " će podržati transnacionalnu suradnja koja bi trebala generirati konkretne projekte koji će doprinijeti stvaranju i jačanje mreža za koordinirani razvoj prometnih veza i koridora. Ti projekti također trebaju ponuditi prostor za okolišno prijateljski prijevoz i zajedničko upravljanje mrežama.
7. Promicati transnacionalnu suradnju adresiranje OIE, energetsku učinkovitost, urbanu infrastrukturu i poboljšanje masovnog prijevoza, smanjenje stakleničkih plinova, ambijentalne buke, pravilnog upravljanja javnim urbanim prostorom i sl. Posebnu pozornost treba posvetiti održivom razvoju turizma u ruralnim, planinskim i obalnim područjima.	Svrha Područja intervencije 2-4 je uspostaviti koordinaciju i prijenos know-how na politike energetske i resursne efikasnosti, da surađuju u usvajanju i prilagodbi politikama EU i direktivama u relevantnim poljima i pripreme područja da pokriju očekivani rast potražnje za energijom i potrošnju resursa kroz okolišno prijateljski pristupi. Razvoj transnacionalnih politika za smanjenje emisije stakleničkih plinova i know-how prijenos o sveobuhvatnoj nacionalnoj strategiji održivog gospodarenja otpadom (izbjegavanje - ponovno korištenje - reciklaža) će biti podržani.

	Pod prioritetnom osi 4 (Razvoj transnacionalne sinergija za održivi rast područja), ključni problemi koji utječu na gradska područja i na regionalne sustave naselja (uključujući i turistička područja u ruralnim, planinskim i obalnim zonama) će se riješiti. Razvoj integrativnih alata kao što su razvoj gradskih strategije kako bi se pokrilo siromaštvo, ekonomski razvoj, okoliš (npr. urban planovi za upravljanje okolišem), kao i održivi razvoj turizam će biti podržani, uključujući i akcijskih planova za kooperativnih rješenja za urbanu obnovu i revitalizaciju.
8. Planovi, programi, projekti i akcije koje se provode u okviru Operativnog programa još su uvijek subjekt, ako odgovaraju zahtjevima nacionalnog zakonodavstvo.	Nema daljnjih napomena
Sustav praćenja 1. Praćenje utjecaja na okoliš provedenih u Grčkoj provodi Tijelo za planiranje (tj. predstavnici radne skupine Ministarstva financija) i podržan su od strane Ministarstva zaštite okoliša, 2. Nadzor se provodi kroz godišnja izvješća slijedeći upute u nastavku: I. godišnje izvješće o praćenju ima za cilj snimanje pokazatelja koji se odnose na aktivnosti programa koji predstavlja promjene u okolišu. Dodatni pokazatelji mogu biti dodani od strane odgovornih ministarstava, II. Ministarstvo financija odgovorno je za prikupljanje podataka III. Svako izvješće objavljuje se 6 mjeseci nakon završetka godine. Za 2008. izvješće će uključivati i mjere iz 2007. IV. Ako su očekivani negativni utjecaji na okoliš zabilježeni onda se predlaže dodatna zaštita i korektivne mjere.	Operativni program koji pruža skup ključnih pokazatelja za nadzor i evaluaciju. Puni set indikatora bit će razvijen u zasebnom dokumentu od budućeg Nadzornog odbora. Okoliša indikatori će biti sastavni dio proširenog skupa pokazatelja, kao i praćenje i evaluacija u tijeku će "činiti prijeko potreban temelj za izvješćivanje i komunikacijske potrebe da napravi programska dostignuća vidljivim programskim partnerima i široj javnosti "(OP, poglavlje 7.6.1). Praćenje programa će omogućiti programskim vlastima (Nadzornom odboru, Upravljačkom tijelu) poduzeti korektivne mjere, ako se procjena pokazuje neočekivane nepovoljne utjecaje na okoliš. Rezultati praćenja aktivnosti na nacionalnoj razini, posebice prikupljanje podataka i procjena utjecaja na regionalna okolišna pitanja, biti će integrirana u izvješća o praćenju na programskoj razini.

UNEP - Beč, Privremena Tajništvo Karpatske konvencije

SEA - Postavljena pitanja	Rješenje predstavljeno u finalnoj verziji Operativnog Programa / daljnje napomene
Željeli bismo posebno cijeniti konačne i detaljne reference nastale na Karpatskoj konvenciji po sebi u Strateškoj procjeni okoliša / Izvješće Centralna Europa 2007.-2013. Prema tome, želimo izraziti našu iskrenu nadu i očekivanje da sažete nalazi Izvješće o okolišu će također dovesti do više specifičnih reference na području Karpatske konvencije (Okvirna Konvencija za zaštitu i održivi razvoj od Karpata) u Operativnom programu samom po sebi, znajući da Karpatske konvencije može pridonijeti uspjehu programa, osiguravanjem transnacionalnih i integrativnih	Nema daljnjih napomena

platformi suradnje. Pozivanje na Karpatsku konvencije u programu Centralna Europa će također pomoći da se osigura da odredbe Karpatske konvencije o zaštita okoliša i održivog razvoja budu u potpunosti uzete u obzir tijekom provedbe programa. Informirajte se da je "Okvira konvencija za zaštitu i održivi razvoj planinskih područja u jugoistočnoj Europi" je trenutno u razvoju. Očekuje se da će pokriti ona planinska područja regije koja još nisu pokrivena Karpatskom konvencijom, posebno Zapadni Balkan Bugarsku i Grčku. Uvjereni smo da će ovaj novi međunarodni Instrument također podržati SEE Program 2007.- 2013. osiguravajući dužnu pažnju važnosti planinskih pitanjima o regionalnom razvoju i teritorijalnoj suradnji.	

PRILOG D – Karta programsko područja Jugoistočne Europe

PRILOG E – Lista nacionalnih vlasti u IPA zemljama

Albanija	Ministarstvo europskih integracija, Rr. Papa Gjon Pali II, br. 3 Tirana
Bosna i Hercegovina	Direkcija za europske integracije, Trg BiH 1 71 000 Sarajevo
Hrvatska	Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, Trg kralja Petra Krešimira IV br 1. , 10 000 Zagreb
Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija	Ministarstvo lokalne samouprave, Dame Gruev 14 1000 Skopje
Crna Gora	Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, Slanka Dragojovica 2, 81000 Podgorica
Srbija	Ured za europske integracije, Nemanjina 34, 11000 Beograd

DODATAK II

Okvirni sporazum

OKVIRNI SPORAZUM

IZMEĐU

VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

I

KOMISIJE EUROPSKIH ZAJEDNICA

O

**PRAVILIMA ZA SURADNJU U SVEZI FINANCIJSKE POMOĆI
EUROPSKE ZAJEDNICE REPUBLICI HRVATSKOJ U PROVEDBI
POMOĆI U OKVIRU INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI
(IPA)**

27. KOLOVOZA 2007.

Dodaci:

- DODATAK A: Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura, direkcija i tijela u skladu sa člankom 8. Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Republike Hrvatske od 27. kolovoza 2007. Godine
- DODATAK B: Obrazac Izjave o jamstvu Nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje u skladu sa člankom 17. Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Republike Hrvatske od 27. kolovoza 2007. Godine
- DODATAK C: Obrazac Godišnjeg izvješća o obavljenim revizijama Tijela Republike Hrvatske nadležnog za reviziju u skladu sa člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA
- DODATAK D: Obrazac Godišnjeg revizijskog mišljenja Tijela Republike Hrvatske nadležnog za reviziju u skladu sa člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA
- DODATAK E: Obrazac Revizijskog mišljenja Tijela Republike Hrvatske nadležnom za reviziju o završnoj izjavi o izdacima za zatvaranje programa ili dijelova programa u skladu sa člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA

Komisija Europskih zajednica, u daljnjem tekstu „**Komisija**“, djelujući za i u ime Europske zajednice, u daljnjem tekstu „Zajednica”

s jedne strane,

i

Vlada Republike Hrvatske, djelujući za i u ime Republike Hrvatske, u daljnjem tekstu „**Korisnik**“ sa druge strane,

zajednički nazvane „ugovorne stranke“

Uzimajući u obzir da

- (1) Dana 1. kolovoza 2006. godine, Vijeće Europske unije usvojilo je Uredbu (EZ) br. 1085/2006 od 17. srpnja 2006.⁽¹⁾ kojom se uspostavlja Instrument pretprijetupne pomoći (dalje u tekstu „Okvirna uredba o programu IPA”). Na snazi od 1. siječnja 2007. godine, ovaj novi instrument predstavlja jedinstvenu pravnu osnovu za pružanje financijske pomoći državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama u nastojanjima na unapređenju političkih, gospodarskih i institucionalnih reformi na putu do punopravnog članstva u Europskoj uniji.
- (2) Dana 12. lipnja 2007., Komisija je usvojila uredbu kojom se provodi Okvirna uredba o programu IPA, koja sadrži detaljne važeće odredbe o upravljanju i kontroli;
- (3) Ovaj novi instrument pretprijetupne pomoći (IPA) zamjenjuje pet prethodnih instrumenata u pretprijetupnom razdoblju: Uredba (EEZ) br. 3906/1989 o ekonomskoj pomoći određenim zemljama u srednjoj i istočnoj Europi, Uredba (EZ) br. 1267/1999 kojom se uspostavlja instrument strukturnih politika za pretprijetupno razdoblje, Uredba (EZ) br. 1268/1999 o potpori Zajednice za pretprijetupne mjere za poljoprivredu i ruralni razvoj; Uredba (EZ) br. 2666/2000 o pomoći Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Saveznoj Republici Jugoslaviji i Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji kojom se ukida Uredba (EZ-a) br. 1628/96 i mijenjaju i dopunjuju Uredbe (EEZ-a) br. 3906/89 i (EEZ-a) br. 1360/90 i Odluke 97/256/EZ i 1999/311/EZ, Uredba (EZ) 2500/2001 o financijskoj pomoći Turskoj;
- (4) Korisnik ispunjava uvjete u okviru programa IPA kako je određeno u Okvirnoj uredbi o programu IPA i u Uredbi Komisije br. 718/2007 od 12. lipnja 2007.⁽²⁾ kojom se provodi Okvirna uredba o programu IPA (dalje u tekstu „Provedbena uredba o programu IPA”);

¹ SL L 210, 31. srpnja 2006., str. 82.

² SL L 170, 29. lipnja 2007., str 1

- (5) Korisnik je naveden u Dodatku I. Okvirne uredbe o programu IPA te bi mu stoga trebalo biti otvoreno pet komponenti uspostavljenih u okviru programa IPA, odnosno, Pomoć u tranziciji i jačanje institucija, Prekogranična suradnja, Regionalni razvoj, Razvoj ljudskih potencijala i Ruralni razvoj;
- (6) Stoga je nužno utvrditi pravila za suradnju u svezi financijske pomoći EZ s Korisnikom u okviru instrumenta IPA;

SPORAZUMJELE SU SE KAKO SLIJEDI:

ODJELJAK I. OPĆE ODREDBE

Članak 1. Tumačenje

- (1) Ako u ovom Okvirnom sporazumu nema izričite suprotne odredbe, pojmovi koji se koriste u ovom Sporazumu nose isto značenje kao ono koje im je pripisano u Okvirnoj uredbi o programu IPA i Provedbenoj uredbi o programu IPA.
- (2) Ako u ovom Okvirnom sporazumu nema izričite suprotne odredbe, pozivanje na ovaj Sporazum predstavlja pozivanje na ovaj sporazum kako je povremeno izmijenjen, dopunjen ili zamijenjen.
- (3) Svako pozivanje na uredbe Vijeća ili Komisije odnosi se na onu verziju tih uredbi kako je naznačeno. Ukoliko je potrebno, izmjene tih uredbi prenijet će se u ovaj Okvirni sporazum pomoću izmjena i dopuna.
- (4) Naslovi u ovom Sporazumu nemaju pravno značenje i ne utječu na njegovo tumačenje.

Članak 2. Djelomična ništavost i nenamjerne praznine

Ukoliko neka odredba ovog Sporazuma jest ili postane ništava, ili ako ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to neće utjecati na valjanost ostalih odredbi ovog Sporazuma. Ugovorne stranke će zamijeniti ništavu odredbu valjanom odredbom koja će biti što je moguće bliža svrsi namjere ništave odredbe. Ugovorne stranke će popuniti sve nenamjerne praznine odredbom koja najbolje odgovara svrsi i namjeri ovog Sporazuma u skladu s Okvirnom uredbom o programu IPA i Provedbenom uredbom o programu IPA.

Članak 3. Cilj

- (1) U cilju promicanja suradnje između ugovornih stranaka i pomoći Korisniku u postupnom usklađivanju sa standardima i politikama Europske unije, uključujući, gdje je to primjereno, *pravnu stečevinu* Europske unije, u pogledu članstva, ugovorne stranke ugovaraju provedbu aktivnosti u raznim područjima kako je navedeno u dvije prethodno spomenute uredbe i kako je primjenjivo na Korisnika.

- (2) Aktivnosti pomoći financiraju se i provode u okviru pravnog, administrativnog i tehničkog okvira iz ovog Sporazuma te kako je detaljnije navedeno u Sektorskim sporazumima i/ili Sporazumima o financiranju, ako ih bude.
- (3) Korisnik poduzima sve potrebne korake kako bi osigurao odgovarajuće izvršavanje svih aktivnosti pomoći i omogućio provedbu povezanih programa.

Članak 4. Opća pravila o financijskoj pomoći

- (1) Sljedeća načela primjenjuju se na financijsku pomoć Zajednice u okviru programa IPA:
 - a) Pomoć poštuje načela koherentnosti, komplementarnosti ili dopunjavanja, koordinacije, partnerstva i koncentracije;
 - b) Pomoć je usklađena s politikama EU i podržava usuglašavanje s pravnom stečevinom;
 - c) Pomoć poštuje proračunska načela iz Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 od 25. lipnja 2002.⁽³⁾ o Financijskoj uredbi koja se primjenjuje na opći proračun Europskih Zajednica (dalje u tekstu „Financijska uredba“) i njezinim provedbenim Uredbama⁴;
 - d) Pomoć je usklađena s potrebama utvrđenim u procesu proširenja i apsorpcijskim kapacitetima Korisnika. U obzir uzima i naučeno iz prethodnih iskustava;
 - e) Snažno se potiče preuzimanje odgovornosti Korisnika nad programiranjem i provedbom a osigurava se i odgovarajuća uočljivost intervencije EU;
 - f) Operacije se uredno pripremaju, s jasnim i provjerljivim ciljevima, koje treba ostvariti u zadanom roku; postignute rezultate potrebno je ocijeniti pomoću jasno mjerljivih i odgovarajućih pokazatelja;
 - g) Svaka diskriminacija po osnovi spolne, rasne ili nacionalne pripadnosti, vjeroispovijesti ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolnoj orijentaciji sprječava se tijekom raznih faza provedbe pomoći;
 - h) Ciljevi pomoći u prepristupnom razdoblju provode se u okviru održivog razvoja i promidžbe općeg cilja Zajednice na zaštiti i poboljšanju okoliša.
- (2) Pomoć za Korisnika temelji se na prioritetima utvrđenim u postojećim dokumentima, odnosno u Europskom partnerstvu, Pristupnom partnerstvu, nacionalnom programu za usvajanje *pravne stečevine*, izvješćima i strateškom dokumentu sadržanom u godišnjem paketu dokumenata Europske komisije za proširenje EU, Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju i pregovaračkom okviru.

³ SL L 248, 16. rujna 2002., str.1., prema izmjenama Uredbom br. 1995/2006 od 13. prosinca 2006. (SL L 390, 30. prosinca 2006., str.1.)

⁴ Uredba Komisije (EZ, Euroatom) 2342/2002 od 23. prosinca 2002. kojom se uređuju detaljna pravila provedbe Uredbe Vijeća (EZ, Euroatom) 1605/2002 (SL L 357, 31. 12. 2002, str.1) izmijenjena Uredbom Komisije 478/2007 od 23. travnja 2007 (SL : 111, 28.4.2007.)

- (3) Sve operacije koje primaju pomoć u okviru programa IPA u načelu zahtijevaju sufinanciranje od strane Korisnika i Zajednice, osim ako nije drukčije dogovoreno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o financiranju.
- (4) Tamo gdje izvršenje aktivnosti ovisi o financijskim obvezama iz Korisnikovih vlastitih sredstava ili drugih izvora financiranja, financiranje Zajednice postaje dostupno u onom trenutku kada financijske obveze Korisnika i/ili drugi izvori financiranja i sami postanu dostupni.
- (5) Osiguranje financiranja od strane Zajednice u okviru programa IPA podliježe ispunjenju obveza Korisnika prema ovom Okvirnom sporazumu i prema Sektorskim sporazumima i Sporazumima o financiranju, ako ih bude.

Članak 5. Načini provedbe

- (1) Za provedbu pomoći u okviru programa IPA u Republici Hrvatskoj, utvrđeno je decentralizirano upravljanje, čime Komisija prenosi upravljanje određenim mjerama na Korisnika, dok zadržava ukupnu krajnju odgovornost za izvršenje općeg proračuna sukladno članku 53c Financijske uredbe i povezanih odredbi iz Ugovora o osnivanju EZ, primjenjuje se kao pravilo. Decentralizirano upravljanje mora pokriti najmanje provođenje natječaja, ugovaranje i isplate od strane državne uprave Korisnika. Operacije se provode u skladu s odredbama iz članka 53c Financijske uredbe i onim navedenim u ovom članku.
- (2) No ugovorne stranke mogu se sporazumjeti da će koristiti
 - a) centralizirano upravljanje kako je određeno u članku 53a Financijske uredbe u okviru komponente Pomoći u tranziciji i jačanju institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i u okviru komponente Prekogranične suradnje. Ono također može biti korišteno za tehničku pomoć unutar bilo koje komponente programa IPA. Operacije se provode u skladu s odredbama iz članaka 53. točka (a), 53.a i 54. do 57. Financijske uredbe.
 - b) zajedničko upravljanje kako je utvrđeno u članku 53.d Financijske uredbe za komponentu Pomoći u tranziciji i jačanje institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i za programe koji uključuju međunarodne organizacije. Operacije se provode u skladu s odredbama iz članaka 53. točka (c) i 53.d Financijske uredbe.
 - c) podijeljeno upravljanje kako je utvrđeno u članku 53b Financijske uredbe u okviru komponente Prekogranične suradnje, za prekogranične programe koji uključuju države članice Europske unije. Operacije se provode u skladu s odredbama iz članaka 53. točka (b), 53.b i Glave II. Drugog dijela Financijske uredbe. Sljedeća posebna odredba uzima se u obzir pri provedbi prekograničnih programa s državama članicama.
U slučaju kada jedna ili više država članica Europske unije i Korisnik sudjeluju u prekograničnom programu a nisu još spremne za provedbu cijelog programa pod podijeljenim upravljanjem, onaj dio programa koji se odnosi na državu(e)

članicu(e) provodi se u skladu s Glavom II. (Komponenta prekogranične suradnje), Poglavljem III., Odjeljkom 2. Provedbene uredbe o programu IPA (članci 101. i 138.), a onaj dio programa koji se odnosi na Korisnika provodi se u skladu s Glavom II., Poglavljem III., Odjeljkom 3. Provedbene uredbe o programu IPA. (članci 139. do 146. Provedbene uredbe o programu IPA, osim članka 142., Primjenjuju se odredbe iz članka 110. koje se odnose na zajednički nadzorni odbor).

- (3) Ukoliko to zahtijeva odnosna Odluka o financiranju, Komisija i Korisnik sklapaju Sporazum o financiranju u skladu sa člankom 8. Provedbene uredbe o programu IPA o višegodišnjim ili godišnjim programima. Sporazumi o financiranju mogu se sklapati između Komisije i nekoliko država korisnica u okviru programa IPA uključujući Korisnika za pomoć za programe koji se odnose na više država i horizontalne inicijative.
- (4) Ovaj Okvirni sporazum primjenjuje se na sve Sporazume o financiranju sklopljene između ugovornih stranaka radi financijske pomoći u okviru programa IPA. Tamo gdje postoje, Sektorski sporazumi u vezi s odnosnom komponentom primjenjuju se na sve Sporazume o financiranju sklopljene u okviru te komponente. Ukoliko Sporazum o financiranju ne postoji, pravila sadržana u ovom Okvirnom sporazumu primjenjuju se zajedno sa Sektorskim sporazumima, ako ih bude.

ODJELJAK II. UPRAVNE STRUKTURE I TIJELA

Članak 6. Uspostavljanje i imenovanje struktura i tijela za decentralizirano upravljanje

- (1) Korisnik mora imenovati sljedeće strukture i tijela u slučaju decentraliziranog upravljanja:
 - a) Dužnosnika nadležnog za akreditaciju (DNA);
 - b) Nacionalnog koordinatora programa IPA (NIPAK);
 - c) Strateškog koordinatora za komponentu Regionalnog razvoja i komponentu Razvoja ljudskih potencijala;
 - d) Nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje (NDO);
 - e) Nacionalni fond (NF);
 - f) Operativne strukture za svaku komponentu ili program, zadužene za upravljanje i provedbu pomoći u okviru Uredbe o programu IPA;
 - g) Tijelo nadležno za reviziju.
- (2) Posebne direkcije mogu se uspostaviti unutar općeg okvira koji utvrđuju prethodno opisana direkcije i tijela unutar ili izvan operativnih struktura koje su na početku imenovane. Korisnik osigurava da krajnja odgovornost za funkcije operativnih struktura ostane na operativnoj strukturi koja je na početku imenovana. Takvo restrukturiranje postaje formalno u pisanim sporazumima ili aktima Vlade te podliježe akreditaciji od strane nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i prijenosu upravljanja od strane Komisije.

- (3) Korisnik mora osigurati da se odgovarajuća podjela dužnosti primjenjuje na direkcije i tijela iz prethodnog stavka 1. i 2. u skladu s člankom 56. Financijske uredbe. Dužnosti se dijele kada se različiti zadaci u vezi s nekom transakcijom dodjeljuju različitim osobama, što pomaže osiguranju da svaki zasebni zadatak bude pravilno obavljen.

Članak 7. Uspostavljanje i imenovanje struktura i tijela za centralizirano ili zajedničko upravljanje

- (1) U slučaju centraliziranog ili zajedničkog upravljanja, nacionalni koordinator programa IPA djeluje kao predstavnik Korisnika prema Komisiji. Brine se za održavanje bliske veze između Komisije i Korisnika i u pogledu općeg procesa pristupanja i u pogledu pomoći EU u pretpripremnom razdoblju u okviru programa IPA.
- (2) Nacionalni koordinator programa IPA odgovoran je i za koordinaciju sudjelovanja Korisnika u odnosnim prekograničnim programima, kako s državama članicama tako i s drugim državama korisnicama, kao i u transnacionalnim, međuregionalnim ili programima morskih slivova u okviru drugih instrumenata Zajednice. Nacionalni koordinator programa IPA može delegirati zadatke u vezi s ovom potonjom odgovornošću na koordinatore prekogranične suradnje.
- (3) U slučaju komponente Prekogranične suradnje, operativne strukture imenuje i uspostavlja Korisnik, u skladu sa člankom 139. Provedbene uredbe o programu IPA.

Članak 8. Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura, direkcija i tijela

- (1) Direkcijama i tijelima navedenim u prethodnom članku 6. dodjeljuju se funkcije i zajedničke odgovornosti kako je navedeno u **DODATKU A** ovom Okvirnom sporazumu.
- (2) Posebne dodjele funkcija i odgovornosti u vezi s pojedinom komponentom mogu se odrediti u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o financiranju. Ne smiju biti u suprotnosti s osnovnim pristupom odabranim za dodjelu funkcija i zajedničkih odgovornosti kako je prikazano u **DODATKU A**.
- (3) Ukoliko je u okviru decentraliziranog upravljanja određenim osobama dodijeljena odgovornost za neku aktivnost u vezi s upravljanjem, provedbom i kontrolom programa, Korisnik je dužan takvim osobama omogućiti izvršavanje dužnosti povezanih s tom odgovornošću uključujući i u slučajevima u kojima nema hijerarhijske veze između njih i direkcija koje sudjeluju u toj aktivnosti. Korisnik je posebno dužan tim osobama dati ovlast za uspostavljanje, kroz formalne sporazume o ulogama i odgovornostima između njih i odnosnih tijela:
- a) odgovarajućeg sustava za razmjenu informacija, uključujući ovlast za traženje informacija i pravo pristupa dokumentaciji i osobama na lokaciji, ako je potrebno;
 - b) standarda koje treba ispuniti;
 - c) postupaka koje treba slijediti.

ODJELJAK III. AKREDITACIJA I PRIJENOS OVLASTI UPRAVLJANJA U OKVIRU DECENTRALIZIRANOG UPRAVLJANJA

Članak 9. Zajednički zahtjevi

Upravljanje u vezi s nekom komponentom, programom ili mjerom može se prenijeti na Republiku Hrvatsku, samo ako i kada se ispune sljedeći zahtjevi:

- a) Korisnik ispunjava uvjete iz članka 56. Financijske uredbe, posebno u pogledu sustava upravljanja i kontrole. Sustavi upravljanja i kontrole uspostavljeni u Republici Hrvatskoj osiguravaju djelotvornu i učinkovitu kontrolu najmanje u područjima navedenim u Dodatku Provedbene uredbe o programu IPA te kako je navedeno pod Brojem 1 c) u **DODATKU A** ovom Okvirnom sporazumu. Ugovorne stranke mogu dogovoriti dodatne uvjete u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o financiranju.
- b) Dužnosnik nadležan za akreditaciju dao je akreditaciju nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje ujedno
 - i kao čelniku nacionalnog fonda koji nosi ukupnu odgovornost za financijsko upravljanje fondovima EU u Republici Hrvatskoj i odgovara za pravovaljanost i ispravnost odnosnih transakcija;
 - i u pogledu sposobnosti nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje da ispuni odgovornosti radi učinkovitog funkcioniranja sustava upravljanja i kontrole u okviru programa IPA.

Akreditacija nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje pokriva i nacionalni fond, kako je opisano u Dodatku A, 5.

- c) Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje akreditirao je relevantne operativne strukture.

Članak 10. Postupak za akreditaciju nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i nacionalnog fonda od strane dužnosnika nadležnog za akreditaciju

- (1) Akreditacija nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje u skladu sa člankom 11. Provedbene uredbe o programu IPA podliježe njegovom ispunjavanju važećih zahtjeva iz članka 11. spomenute uredbe te kako je detaljnije određeno u Dodatku A, 4. Ovu akreditaciju prati revizijsko mišljenje koje sastavlja vanjski revizor funkcionalno neovisan od svih sudionika u sustavu upravljanja i kontrole. Revizijsko mišljenje zasnivat će se na ispitivanjima provedenim u skladu s međunarodno prihvaćenim revizijskim standardima.
- (2) Dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je izvijestiti Komisiju o akreditaciji nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, najkasnije do izvijesti o akreditaciji prve operativne strukture. Dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je osigurati sve relevantne popratne podatke na zahtjev Komisije.
- (3) Dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je smjesta izvijestiti Komisiju o svim promjenama glede nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje ili nacionalnog fonda. U slučaju da promjena utječe na nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje ili nacionalni fond u vezi s važećim zahtjevima iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA, dužnosnik nadležan za akreditaciju Komisiji šalje procjenu o posljedicama takve promjene na valjanost akreditacije. Ukoliko je takva promjena značajna, dužnosnik

nadležan za akreditaciju dužan je također izvijestiti Komisiju o svojoj odluci glede akreditacije. Gdje je takva promjena značajna, dužnosnik nadležan za akreditaciju će također izvijestiti Komisiju o svojoj odluci vezanoj uz akreditaciju.

Članak 11. Postupak za akreditaciju operativnih struktura od strane nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje

- (1) Akreditacija operativne strukture podliježe ispunjavanju zahtjeva iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA. To jamstvo popraćeno je revizijskim mišljenjem koje izrađuje vanjski revizor, funkcionalno neovisan od svih sudionika u sustavu upravljanja i kontrole. Revizijsko mišljenje se temelji na ispitivanjima provedenim u skladu s međunarodno prihvaćenim revizijskim standardima.
- (2) Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je izvijestiti Komisiju o akreditaciji operativnih struktura i osigurati sve relevantne popratne podatke na zahtjev Komisije, uključujući opis sustava upravljanja i kontrole.

Članak 12. Postupak za prijenos ovlasti upravljanja od strane Komisije

- (1) Komisija prenosi ovlasti za upravljanje na Korisnika nakon imenovanja i uspostavljanja tijela i direkcija iz prethodnog članka 6. i nakon što se ispune uvjeti iz ovoga članka.
- (2) Prije prijenosa ovlasti upravljanja, Komisija pregledava akreditacije nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i operativnih struktura kako je navedeno u prethodnim člancima 10. i 11. i provjerava postupke i strukture bilo kojeg od odnosnih tijela ili direkcija u Republici Hrvatskoj. Ovo može uključiti provjere na lokaciji od strane službi Komisije ili pod-ugovaranje nekoj revizorskoj kući.
- (3) Komisija može, pri svojoj odluci o prijenosu ovlasti upravljanja, odrediti dodatne uvjete, u pogledu osiguranja ispunjavanja zahtjeva iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA. Ti dodatni uvjeti moraju se ispuniti unutar utvrđenog roka koji određuje Komisija kako bi prijenos ovlasti upravljanja ostao na snazi.
- (4) Odluka Komisije o prijenosu ovlasti upravljanja navodi popis *ex ante* kontrola, ako ih bude, koje će Komisija provesti o nadmetanju za ugovore, objavljivanju poziva na dostavu prijedloga i dodjeli ugovora i bespovratnih sredstava. Ovaj popis može se razlikovati ovisno o komponenti ili programu. *Ex ante* kontrole se primjenjuju, ovisno o komponenti ili programu, sve dok Komisija ne dopusti decentralizirano upravljanje bez *ex ante* kontrola kako je navedeno u donjem članku 16.

Članak 13. Povlačenje ili oduzimanje akreditacije nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i nacionalnog fonda

- (1) Nakon prijenosa ovlasti upravljanja sa Komisije, dužnosnik nadležan za akreditaciju odgovoran je za nadzor trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala te je dužan obavijestiti Komisiju o svim značajnim promjenama s njom u vezi.
- (2) Ukoliko bilo koji od važećih zahtjeva iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA nije, ili više nije, ispunjen, dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je ili oduzeti ili povući akreditaciju nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje te smjesta izvijestiti Komisiju o svojoj odluci i razlozima za tu odluku. Dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je osobno se uvjeriti da su ti zahtjevi ponovno ispunjeni prije vraćanja akreditacije. Potvrdu prati revizijsko mišljenje kako je navedeno u prethodnom članku 10. stavku 1.
- (3) U slučaju da dužnosnik nadležan za akreditaciju povuče ili oduzme akreditaciju nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, primjenjuju se sljedeće odredbe:
 - Komisija prestaje prebacivati sredstva Korisniku za vrijeme razdoblja kada akreditacija nije na snazi;
 - Tijekom razdoblja u kojem akreditacija nije na snazi, svi računi u eurima ili računi u eurima za predmetne komponente bit će blokirani, a isplate koje je Nacionalni fond izvršio s tih blokiranih računa u eurima neće se smatrati prihvatljivima za financiranje Zajednice;
 - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge financijske ispravke, Komisija može provoditi financijske ispravke kako je navedeno u donjem članku 30. protiv Korisnika u vezi s prošlim nepoštivanjem zahtjeva za prijenos ovlasti upravljanja.

Članak 14. Povlačenje ili oduzimanje akreditacije operativnih struktura

- (1) Nakon prijenosa ovlasti upravljanja sa Komisije, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje odgovoran je za nadzor trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala te je dužan obavijestiti Komisiju i dužnosnika nadležnog za akreditaciju o svim značajnim promjenama s njom u vezi.
- (2) Ukoliko bilo koji od zahtjeva iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA nije, ili više nije, ispunjen, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je ili oduzeti ili povući akreditaciju odnosno operativne strukture, te smjesta obavijestiti Komisiju i dužnosnika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci i razlozima za tu odluku.

Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je uvjeriti se da su ti zahtjevi ponovno ispunjeni prije vraćanja predmetne akreditacije. Potvrdu pratiti revizijsko mišljenje kako je navedeno u prethodnom članku 11. stavku 1.

- (3) U slučaju da nacionalni dužnosnik za ovjeravanje povuče ili oduzme akreditaciju operativne strukture, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija neće Korisniku prebacivati sredstva u vezi s programima ili operacijama koje provode odnosno operativna struktura dok joj je akreditacija oduzeta ili povučena;
 - Bez štete za bilo koje druge financijske korekcije, Komisija može provoditi financijske korekcije kako je navedeno u donjem članku 30. protiv Korisnika u vezi s prošlim nepoštivanjem zahtjeva i uvjeta za prijenos ovlasti upravljanja;
 - Nove pravne obveze preuzete od strane odnosno operativne strukture ne smatraju se prihvatljivima za vrijeme trajanja razdoblja u kojem akreditacija nije na snazi;
 - Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje odgovoran je za poduzimanje odgovarajućih zaštitnih mjera u vezi s izvršenim isplatama ili potpisanim ugovorima od strane predmetne operativne strukture.

Članak 15. Povlačenje ili oduzimanje prijenosa ovlasti upravljanja

- (1) Komisija će nadzirati poštivanje zahtjeva iz članka 11. Provedbene uredbe o programu IPA.
- (2) Bez obzira na odluku dužnosnika nadležnog za akreditaciju da zadrži, oduzme ili povuče akreditaciju nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, ili na odluku nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje da zadrži, oduzme ili povuče akreditaciju operativne strukture, Komisija može povući ili oduzeti prijenos ovlasti upravljanja u bilo kojem trenutku, posebno u slučaju da neki od zahtjeva spomenutih u članku 11. Provedbene uredbe o programu IPA nisu, ili više nisu, ispunjeni.
- (3) U slučaju da Komisija povuče ili oduzme prijenos ovlasti upravljanja, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija prestaje prebacivati sredstva Korisniku;
 - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge financijske ispravke, Komisija može provoditi financijske ispravke kako je navedeno u donjem članku 30. protiv Korisnika u vezi s prošlim nepoštivanjem zahtjeva za prijenos ovlasti upravljanja.
- Komisija može navesti ostale posljedice takvog oduzimanja ili povlačenja u posebnoj Odluci Komisije.
- (4) Odluka Komisije može navesti odredbe glede oduzimanja ili povlačenja prijenosa ovlasti upravljanja u vezi s pojedinim tijelima ili direkcijama.

Članak 16. Decentralizacija bez ex-ante kontrole Komisije

- (1) Decentralizacija bez ex-ante kontrole Komisije cilj je provedbe svih komponenti programa IPA gdje se pomoć provodi na decentraliziranoj osnovi u skladu s prethodnim člankom 5. Vrijeme postizanja ovog cilja može se razlikovati ovisno o odnosnoj Komponenti programa IPA.
- (2) Prije odustajanja od *ex-ante* kontrola navedenih u Odluci Komisije o prijenosu upravljanja, Komisija je dužna uvjeriti se u djelotvorno funkcioniranje odnosnog sustava upravljanja i kontrole u skladu s relevantnim pravilima Zajednice i nacionalnim pravilima. Komisija posebno nadzire provedbu, od strane Korisnika, plana sadržanog u Sporazumu o financiranju, koji se može odnositi na postupno odricanje od različitih vrsta ex-ante kontrola. Komisija će propisno razmotriti rezultate koje Korisnik postiže u ovom kontekstu, posebno u pružanju pomoći i procesu pregovaranja.

Članak 17. Izjava o jamstvu nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje

- (1) Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje daje godišnju izjavu o upravljanju koja obuhvaća
 - njegovu ukupnu odgovornost, u funkciji čelnika nacionalnog fonda, za financijsko upravljanje fondovima EU u Republici Hrvatskoj i za pravovaljanost i ispravnost predmetnih transakcija;
 - njegovu odgovornost za učinkovito funkcioniranje sustava upravljanja i kontrole u okviru programa IPA.

Ova izjava o upravljanju bit će u obliku izjave o jamstvu koju treba dostaviti Komisiji do 28. veljače svake godine uz primjerak dužnosniku nadležnom za akreditaciju.

- (2) Izjava o jamstvu temelji se na stvarnom nadzoru sustava upravljanja i kontrole koji provodi nacionalni dužnosnik za ovjeravanje tijekom financijske godine.
- (3) Izjava o jamstvu sastavlja se prema priloženom primjeru u **DODATKU B** ovom Okvirnom sporazumu.
- (4) Ukoliko potvrde glede djelotvornog funkcioniranja sustava upravljanja i kontrole i pravovaljanosti i ispravnosti predmetnih transakcija potrebne kroz Izjavu o jamstvu nisu dostupne, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je izvijestiti Komisiju, uz presliku dužnosniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i mogućim posljedicama kao i o mjerama poduzetim za ispravak situacije i zaštitu interesa Zajednice.

Članak 18. Uspostavljanje izvješća i mišljenja tijela nadležnog za reviziju i postupanje nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i Komisije u skladu s njima

- (1) U skladu s razrađenim funkcijama i odgovornostima tijela nadležnog za reviziju kako je navedeno u **DODATKU A** ovom Okvirnom sporazumu, tijelo nadležno za reviziju posebno uspostavlja sljedeća izvješća i mišljenja:

- a) Godišnje izvješće o obavljenim revizijama prema obrascu u **DODATKU C** ovom Okvirnom sporazumu;
 - b) Godišnje revizijsko mišljenje o sustavu upravljanja i kontrole prema obrascu u **DODATKU D** ovom Okvirnom sporazumu;
 - c) Revizijsko mišljenje o završnoj izjavi o izdacima radi zatvaranja programa ili dijelova programa prema obrascu u **DODATKU E** ovom Okvirnom sporazumu.
- (2) Po primitku godišnjeg izvješća o obavljenim revizijama i godišnjeg revizijskog mišljenja iz stavka 1., nacionalni dužnosnik za ovjeravanje:
- a) odlučuje jesu li potrebna poboljšanja u sustavima upravljanja i kontrole, bilježi odluke s tim u vezi i osigurava pravovremenu provedbu tih poboljšanja;
 - b) izvršava sve potrebne prilagodbe zahtjevima za plaćanje prema Komisiji.
- (3) Komisija može odlučiti ili sama poduzeti popratne mjere kao odgovor na izvješća i mišljenja, na primjer, pokretanjem postupka financijske korekcije, ili zatražiti od Korisnika da poduzme mjere, i obavijestiti nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i dužnosnika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci.

ODJELJAK IV. OPĆA PRAVILA ZA FINACIJSKU POMOĆ ZAJEDNICE

Članak 19. Prihvatljivost izdataka

- (1) U slučaju decentraliziranog upravljanja, neovisno o akreditacijama od strane dužnosnika nadležnog za akreditaciju i nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, potpisani ugovori i dodaci ugovorima, nastali izdaci i isplate od strane nacionalnih tijela neće biti prihvatljivi za financiranje u okviru programa IPA prije prijenosa upravljanja sa Komisije na odnosne strukture i tijela. Krajnji datum za prihvatljivost izdataka bit će naveden u Sporazumima o financiranju, gdje je to potrebno.
- (2) U smislu derogacije iz stavka 1.,
- a) tehnička pomoć kao podrška uspostavljanju sustava upravljanja i kontrole može biti prihvatljiva prije početnog prijenosa upravljanja, za izdatke nastale nakon 1. siječnja 2007. godine;
 - b) izdaci nastali nakon objave poziva na dostavu prijedloga ili poziva na dostavu ponuda mogu također biti prihvatljivi ukoliko je poziv objavljen prije početnog prijenosa upravljanja, pod uvjetom da je ovaj početni prijenos upravljanja uspostavljen u rokovima određenim u klauzuli o zadržavanju koja se unosi u odnosne operacije ili pozive, a podliježe prethodnom prihvaćanju odnosne dokumentacije od strane Komisije. Odnosni pozivi na dostavu prijedloga ili pozivi na dostavu ponuda mogu se otkazati ili mijenjati ovisno o odluci o prijenosu upravljanja.
- (3) Izdaci koji se financiraju u okviru programa IPA nisu predmet nijednog drugog financiranja u okviru proračuna Zajednice.

- (4) Osim prethodnog stavka 1. do 3., detaljniji propisi o prihvatljivosti izdataka mogu se navesti u Sporazumima o financiranju ili Sektorskim sporazumima.

Članak 20. Vlasništvo nad kamatom

Kamata zarađena na bilo kojem od računa u eurima koji se odnose na pojedinu komponentu, ostaje u vlasništvu Korisnika. Kamata nastala financiranjem programa od strane Zajednice knjiži se isključivo na taj program, a smatra se kao sredstvo za Korisnika u obliku nacionalnog javnog doprinosa te se prikazuje Komisiji u trenutku završnog zatvaranja programa.

Članak 21. Tijek revizije

Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje brine se da sve relevantne informacije budu dostupne kako bi se u svakom trenutku osigurao dovoljno detaljan tijek revizije. Te informacije uključuju dokumentirane dokaze o odobrenju zahtjeva za plaćanje, knjiženju i plaćanju takvih zahtjeva te o obradi predujmova, garancija i dugova.

Članak 22. Intenziteti pomoći i stopa doprinosa Zajednice

- (1) Doprinos Zajednice obračunava se u vezi s prihvatljivim izdacima, kako je određeno u II. dijelu Provedbene uredbe o instrumentu IPA za svaku pojedinu komponentu instrumenta IPA.
- (2) Odluke o financiranju kojima se usvajaju godišnji ili višegodišnji programi za svaku komponentu programa IPA određuju najviši indikativni iznos doprinosa Zajednice i sukladno s tim najvišu stopu za svaku osovine prioriteta.

ODJELJAK V. OPĆA PRAVILA ZA PROVEDBU

Članak 23. Pravila o nabavi

- (1) Pomoć u okviru svih komponenti programa IPA vodit će se u skladu s pravilima za vanjsku pomoć sadržanim u Financijskoj uredbi. Ovo ne vrijedi za pomoć koja se provodi prema prijelaznim odredbama članka 99. Provedbene uredbe o programu IPA u vezi s komponentom Prekogranične suradnje u onom dijelu programa koji se provodi na državnom području država članica, osim ako država članica sudionica nije odlučila drukčije.
- (2) Rezultati postupaka nadmetanja objavljuju se u skladu s pravilima iz prethodnog stavka 1. te kako je detaljnije navedeno u donjem članku 24. stavku 3.
- (3) Pravila za sudjelovanje i podrijetlo kako je navedeno u članku 19. Okvirne uredbe o programu IPA primjenjuju se na sve postupke dodjele ugovora u okviru programa IPA.
- (4) Svi ugovori o pružanju usluga, nabavi roba i ustupanju radova dodjeljuju se i provode u skladu s postupcima i standardnom dokumentacijom koju navodi i objavljuje

Komisija za provedbu vanjskih operacija, na snazi u trenutku pokretanja predmetnog postupka, osim ako drukčije nije određeno u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o financiranju.

Članak 24. Promidžba i preglednost

- (1) U slučaju centraliziranog i zajedničkog upravljanja, informacije o programima i operacijama osigurava Komisija uz pomoć nacionalnog koordinatora programa IPA, po potrebi. U slučaju decentraliziranog upravljanja i u svim slučajevima za programe ili dijelove programa unutar komponente prekogranične suradnje koji se ne provode kroz podijeljeno upravljanje, Korisnik, posebno nacionalni koordinator programa IPA, osigurava informacije i promidžbu programa i operacija. U slučaju podijeljenog upravljanja, države članice i Korisnik osiguravaju informacije i promidžbu programa i operacija. Informacije se usmjeravaju na građane i korisnike, s ciljem naglašavanja uloge Zajednice i osiguranja transparentnosti.
- (2) U slučaju decentraliziranog upravljanja, operativne strukture su odgovorne za organiziranje objavljivanja popisa krajnjih korisnika, naziva operacija i iznosa financiranja iz sredstava Zajednice alociranih na operacije dodjelom bespovratnih sredstava na sljedeći način:
 - a) Promidžba se obavlja prema standardnoj prezentaciji, na za to određenom i lako dostupnom mjestu na internetskim stranicama Korisnika. Ukoliko takva promidžba putem Interneta nije moguća, informacija se objavljuje bilo kojim drugim odgovarajućim sredstvom, uključujući nacionalni službeni list.
 - b) Promidžba se održava tijekom prvih šest mjeseci u godini nakon zatvaranja proračunske godine prema kojoj su sredstva dodijeljena Korisniku.
 - c) Korisnik je dužan Komisiji dostaviti adresu mjesta promidžbe. Ukoliko se informacije objavljuju drukčije, Korisnik je dužan Komisiji dostaviti potpune podatke o korištenim sredstvima.
 - d) Operativne strukture dužne su osigurati da krajnji korisnik bude informiran o tome da prihvaćanje sredstava ujedno predstavlja i prihvaćanje njihovog uključivanja na ovaj objavljeni popis korisnika. Svi osobni podaci sadržani u ovom popisu svejedno se obrađuju u skladu sa zahtjevima Uredbe (EZ) br. 45/2001 Europskoga parlamenta i vijeća od 18. prosinca 2000. o zaštiti osoba pri obradi osobnih podataka u ustanovama i tijelima Zajednice te o slobodnome protoku takvih podataka ⁽⁵⁾, i uz propisno poštivanje zahtjeva sigurnosti.
- (3) U slučaju decentraliziranog upravljanja, nadležna tijela pripremaju obavijest o dodjeli ugovora, nakon potpisivanja ugovora, i šalju ga Komisiji radi objave. Obavijest o dodjeli ugovora može objaviti i korisnik u odgovarajućim nacionalnim publikacijama.
- (4) Komisija i nadležna nacionalna, regionalna ili lokalna vlast Korisnika ugovaraju usklađen niz aktivnosti radi dostupnosti i promidžbe u Republici Hrvatskoj informacija o pomoći u okviru programa IPA. Postupci za provedbu takvih aktivnosti navode se u Sektorskim sporazumima i Sporazumima o financiranju.

⁵ SL L 8, 12. siječnja 2001., str. 1

- (5) Provedba aktivnosti iz stavka 4. odgovornost je krajnjih korisnika, a može se financirati iz iznosa alociranog odnosnim programima ili operacijama.

Članak 25. Odobranje olakšica za provedbu programa i izvršenje ugovora

- (1) U cilju osiguranja učinkovite provedbe programa u okviru programa IPA, Korisnik je dužan poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurao:
- a) da, u slučaju postupaka nadmetanja radi pružanja usluga, nabave roba ili ustupanja radova, fizičke ili pravne osobe kvalificirane za sudjelovanje u postupcima nadmetanja u skladu s gornjim člankom 23. imaju pravo na privremeni smještaj i boravak tamo gdje to značaj ugovora opravdava. To se pravo stječe tek nakon što je objavljen poziv na dostavu ponuda, a uživa ga tehničko osoblje potrebno za provedbu istraživanja i drugih mjera koje prethode izradi ponuda. To pravo prestaje mjesec dana nakon odluke o dodjeli ugovora;
 - b) da se osoblju koje sudjeluje u aktivnostima koje financira Zajednica i članovima njihovih najužih obitelji ne mogu odobriti manje povoljne pogodnosti, povlastice i izuzeća od onih koji se obično odobravaju ostalom međunarodnom osoblju zaposlenom u Republici Hrvatskoj, na temelju bilo kojeg drugog dvostranog ili mnogostranog sporazuma ili dogovora za pomoć i tehničku suradnju;
 - c) da se osoblju koje sudjeluje u aktivnostima koje financira Zajednica i članovima njihovih najužih obitelji dopusti ulazak u Republiku Hrvatsku, njihovo nastanjivanje u Republici Hrvatskoj, rad i odlazak iz Republike Hrvatske, kako to priroda predmetnog ugovora opravdava;
 - d) izdavanje svih dozvola potrebnih za uvoz roba, prije svega profesionalne opreme, potrebnih za izvođenje predmetnog ugovora, u skladu s postojećim zakonima, pravilima i propisima Korisnika;
 - e) da će uvoz koji se obavlja u okviru instrumenta IPA biti oslobođen carina, uvoznih pristojbi i drugih fiskalnih troškova;
 - f) izdavanje svih dozvola potrebnih za ponovni izvoz gore spomenutih roba, nakon što predmetni ugovor bude u potpunosti izvršen;
 - g) izdavanje odobrenja za uvoz ili kupnju deviza potrebnih za provedbu predmetnog ugovora i primjena nacionalnih propisa o deviznoj kontroli na nediskriminirajući način prema izvođačima, bez obzira na njihovu nacionalnost ili poslovni nastan;
 - h) izdavanje svih dozvola potrebnih za iznošenje iz zemlje sredstava primljenih u vezi s aktivnosti koja se financira u okviru instrumenta IPA, u skladu s propisima o deviznoj kontroli u Republici Hrvatskoj.

- (2) Korisnik je dužan osigurati punu suradnju svih relevantnih tijela. Osigurat će i pristup društvima u državnom vlasništvu i ostalim državnim institucijama, uključenim u ili potrebnim za provedbu programa ili za izvršenje ugovora.

Članak 26. Pravila o porezima, carinskim pristojbama i ostalim fiskalnim troškovima

- (1) Osim u slučaju kada je drukčije određeno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o financiranju, porezi, carinske i uvozne pristojbe ili drugi troškovi s jednakim učinkom ne financiraju se iz sredstava programa IPA.

- (2) Primjenjuju se sljedeće detaljne odredbe:

- a) Carinske pristojbe, uvozne pristojbe, porezi ili fiskalni troškovi s jednakim učinkom u slučaju uvoza roba prema ugovoru koji se financira sredstvima Zajednice ne financiraju se iz sredstava programa IPA. Predmetni uvozi propuštaju se od mjesta ulaska u Republiku Hrvatsku radi isporuke izvođaču, kao što stoji u odredbama odnosnog ugovora i za neposredno korištenje potrebno za normalnu provedbu ugovora, bez obzira na kašnjenja ili sporove zbog rješavanja spomenutih pristojbi, poreza ili troškova;
- b) Ugovori o pružanju usluga, nabavi roba ili ustupanju radova koje izvođe izvođači registrirani u Republici Hrvatskoj ili vanjski izvođači, koji se financiraju iz sredstava Zajednice, u Republici Hrvatskoj ne podliježu plaćanju poreza na dodanu vrijednost, biljega ili pristojbi za registraciju ili fiskalnih troškova s jednakim učinkom, bilo da takvi troškovi već postoje ili će se tek uvesti. Izvođači iz EZ-a, registrirani u Republici Hrvatskoj, oslobođeni su plaćanja poreza na dodanu vrijednost (PDV-a) za pružene usluge, nabavljene robe i/ili radove koje su izvršili temeljem ugovora s EZ-om uz pravo izvođača na prebijanje ili smanjenje ulaznog PDV-a plaćenog u vezi s pruženim uslugama, nabavljenim robama i/ili izvršenim radovima na sav PDV koji su naplatili za bilo koju drugu svoju transakciju. Ukoliko izvođači iz EZ-a nisu u mogućnosti iskoristiti ovu mogućnost, imaju pravo na povrat PDV-a, plaćenog u Republici Hrvatskoj, neposredno od poreznih tijela po podnošenju pismenog zahtjeva uz priloženu potrebnu dokumentaciju koju propisuje nacionalni/lokalni zakon za povrat i ovjerenu presliku predmetnog ugovora s EZ-om.

U svrhu ovog Okvirnog sporazuma, pojam „izvođač iz EZ-a“ tumači se kao fizičke i pravne osobe, koje pružaju usluge i/ili nabavljaju robe i/ili izvođe radove i/ili izvršavaju potporu temeljem ugovora s EZ-om. Pojam „izvođač iz EZ-a“ obuhvaća i savjetnike za pretpristupno razdoblje, poznate i pod nazivom rezidentni savjetnici za twinning, i stručnjake uključene u twinning sporazum ili ugovor. Pojam "ugovor s EZ-om" znači svaki pravno obvezujući dokument putem kojeg se neka aktivnost financira u okviru programa IPA, a koju potpisuje EZ ili Korisnik.

Najmanje iste proceduralne povlastice primjenjuju se na takve izvođače kao što se primjenjuju na izvođače temeljem bilo kojeg drugog dvostranog ili mnogostranog sporazuma ili dogovora o pomoći i tehničkoj suradnji.

- c) Dobit i/ili dohodak nastao iz ugovora s EZ-om, oporezuje se u Republici Hrvatskoj u skladu s nacionalnim/lokalnim poreznim sustavom. No fizičke i pravne osobe, uključujući osoblje privremeno nastanjeno izvan svoje zemlje, iz država članica Europske unije ili drugih država prihvatljivih u okviru IPA-e, koje izvršavaju ugovore koji se financiraju sredstvima Zajednice, oslobođene su tih poreza u Republici Hrvatskoj.
- d) Osobna imovina i stvari kućanstva uvezeni za osobnu uporabu fizičkih osoba (i članova njihovih najužih obitelji), osim lokalno zaposlenih, koje obavljaju poslove određene u ugovorima o tehničkoj suradnji, oslobođena je plaćanja carinskih pristojbi, uvoznih pristojbi, poreza i drugih fiskalnih troškova s jednakim učinkom, s tim da navedena osobna imovina i stvari kućanstva budu ili ponovno izvezeni ili otuđeni u državi, u skladu s propisima koji su na snazi u Republici Hrvatskoj nakon prestanka ugovora.

Članak 27. Nadzor, kontrola i revizija Komisije i Europskog revizorskog suda

- (1) Svi sporazumi o financiranju kao i iz njih proizašli programi i ugovori podliježu nadzoru i financijskoj kontroli od strane Komisije uključujući Europski ured za borbu protiv prijevара (European Anti-Fraud Office, OLAF) i revizije Europskog revizorskog suda. To uključuje pravo Delegacije Komisije u Republici Hrvatskoj na provedbu mjera kao što su ex-ante provjera natječajnih i ugovornih postupaka koje provode povezane operativne strukture, sve dok se od ex-ante kontrole ne odustane u skladu s prethodnim člankom 16. Valjano opunomoćeni zastupnici ili predstavnici Komisije i OLAF-a imaju pravo provoditi sve tehničke i financijske provjere koje Komisija ili OLAF smatraju potrebnima za praćenje provedbe programa uključujući obilaske lokacija i prostorija u kojima se provode aktivnosti financirane iz sredstava Komisije. Komisija o takvim misijama unaprijed izvještava nadležna nacionalna tijela.
- (2) Korisnik je dužan dostaviti sve informacije i dokumente koji se od njega zatraže, uključujući sve računalne podatke i poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi olakšao rad osobama koje obavljaju revizije ili inspekcije.
- (3) Korisnik je dužan održavati odgovarajuću evidenciju i račune za utvrđivanje usluga, roba, radova i potpora koji se financiraju temeljem povezanog Sporazuma o financiranju u skladu s dobrim računovodstvenim postupcima. Korisnik je također dužan osigurati da zastupnici ili predstavnici Komisije, uključujući OLAF, imaju pravo pregledati svu relevantnu dokumentaciju i račune koji se odnose na stavke koje se financiraju temeljem Sporazuma o financiranju i pomoći Europskom revizorskom sudu da provede revizije vezane uz korištenje sredstava Zajednice.
- (4) Radi osiguranja učinkovite zaštite financijskih interesa Zajednice, Komisija uključujući OLAF može također provesti provjere i preglede dokumentacije i na licu mjesta u skladu s Uredbom Vijeća (EZ, Euratom) 2185/1996 od 11. studenog 1996. ⁽⁶⁾. Ove provjere i pregledi biti će pripremljene i provedene u bliskoj suradnji sa nadležnim tijelima koje odredi Korisnik koji će biti pravovremeno obaviješten o objektu, svrsi i pravnom utemeljenju ovih provjera i pregleda, kako bi oni mogli pružiti svu potrebnu pomoć. Korisnik će utvrditi službu koja će na traženje OLAF-a pomagati u provedbi istraga sukladno Uredbi Vijeća (EZ, Euroatom) 2185/1996.

⁶ SLL 292, 15. studenog 1996., str. 2

Ukoliko Korisnik želi, provjere na licu mjesta i pregledi mogu biti provedeni zajednički. Kada sudionici u aktivnostima koje financira Zajednica odbijaju provjere na licu mjesta i preglede, Korisnik će, djelujući sukladno nacionalnim pravilima, pružiti Komisiji/inspektorima OLAF-a takvu pomoći kakvu oni trebaju kako bi im se omogućilo da obave svoje obveze u provedbi provjera na licu mjesta i pregleda.

Komisija/OLAF će izvijestiti Korisnika čim prije je to moguće o svim činjenicama ili sumnjama vezanim uz nepravilnost o kojoj su stekli spoznaju tijekom provjere na licu mjesta ili pregleda. U svakom slučaju, Komisija/OLAF će morati izvijestiti gore spomenutu službu o rezultatima takvih provjera i pregleda.

- (5) Prethodno opisane kontrole i revizije primjenjuju se na sve izvođače i pod-izvođače koji su primili sredstava Zajednice uključujući sve povezane informacije koje se mogu naći u dokumentima nacionalnoga fonda Korisnika u vezi s nacionalnim doprinosom.
- (6) Ne dovodeći u pitanje odgovornosti Komisije i Europskog revizorskog suda, računi i operacije Nacionalnog fonda i , tamo gdje je to primjenjivo, operativnih struktura mogu se provjeravati prema vlastitoj odluci Komisije od strane Komisije ili nekog vanjskog revizora kojeg imenuje Komisija

Članak 28. Sprječavanje nepravilnosti i prijevare, mjere protiv korupcije

- (1) Korisnik je dužan osigurati provođenje istrage i učinkovito postupanje u slučajevima kod kojih postoji sumnja u prijevare i nepravilnosti i osigurati funkcioniranje mehanizma kontrole i izvješćivanja istovjetnog onome predviđenom u Uredbi Komisije (EZ) br. 1828/2006 od 8. prosinca 2006. ⁽⁷⁾. Komisija mora bez odgađanja biti izvještena u slučaju da postoji sumnja u prijevaru ili nepravilnost.
- (2) Nadalje, Korisnik je dužan poduzeti sve odgovarajuće mjere za sprječavanje i suzbijanje aktivne ili pasivne korupcije u bilo kojoj fazi postupka nabave ili dodjele bespovratne pomoći, kao i tijekom provedbe odgovarajućih ugovora.
- (3) Korisnik, uključujući osoblje odgovorno za provedbu aktivnosti koje financira Zajednica, poduzeti će sve mjere predostrožnosti koje su neophodne kako bi se izbjegao rizik sukoba interesa te će odmah izvijestiti Komisiju o bilo kakvom sukobu interesa ili situaciji koja bi mogla prouzročiti takav konflikt.
- (4) Primjenjuju se sljedeće definicije:
 - a) *Nepravilnost* označava bilo kakvo kršenje odredbe primjenjivih propisa i ugovora koje proizlazi iz radnje ili propusta gospodarskog subjekta, a koje ima, ili

⁷ SLL 371, 27. prosinca 2006., str. 4

može imati, učinak da utječe na opći proračun Europske unije kroz neopravdanu troškovnu stavku.

- b) *Prijevarena* označava bilo koju namjernu radnju ili propust vezan uz: korištenje ili predstavljanje krivih, netočnih ili nepotpunih izjava ili dokumenata, koje kao učinak ima krivo doznačavanje ili zadržavanje sredstava iz općeg proračuna Europskih zajednica ili proračuna kojima upravljaju Europske zajednice ili netko u njihovo ime; prikrivanje informacija čime se krši određena obveza s istim učinkom; pogrešna primjena takvih sredstava u svrhe različite od onih za koje su prvobitno dodijeljena.
- c) *Aktivna korupcija* definira se kao nečija namjerna radnja kojom se službeniku, za njega ili za treću stranu, obećava ili daje, neposredno ili putem posrednika, prednost bilo koje vrste kako bi djelovao ili se suzdržao od djelovanja u skladu sa svojom obvezom, ili obavljao svoje funkcije protivno službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerojatno štetiti, financijskim interesima Europskih zajednica.
- d) *Pasivna korupcija* definira se kao namjerna radnja službenika koji neposredno, ili putem posrednika, traži ili prima bilo kakvu vrstu prednosti, za sebe ili treću stranu, ili prihvaća obećanje takve prednosti, kako bi djelovao ili se suzdržao od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljao svoju funkciju protivno službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerojatno štetiti, financijskim interesima Europskih zajednica.

Članak 29. Povrat sredstava u slučaju nepravilnosti ili prijevare

- (1) Bilo kakva dokazana nepravilnost ili prijevarena otkrivena u bilo kojem trenutku tijekom provedbe pomoći u okviru programa IPA ili nakon revizije, dovest će do povrata sredstava Komisiji od strane Korisnika.
- (2) Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je vratiti doprinos Zajednice isplaćen Korisniku od onih koji su počinili nepravilnost, prijevaru ili korupciju ili se njome okoristili, u skladu s nacionalnim postupcima povrata. Činjenica da nacionalni dužnosnik za ovjeravanje ne uspije vratiti sve ili dio sredstava ne sprječava Komisiju da sredstva vrati od Korisnika.

Članak 30. Financijske ispravke

- (1) U slučaju decentraliziranog upravljanja, radi osiguranja da se sredstva koriste u skladu s primjenjivim propisima, Komisija primjenjuje postupke obračuna ili mehanizme financijskih ispravki u skladu sa člankom 53.b(4). i 53.c(2). Financijske uredbe te kako je navedeno u Sektorskim sporazumima i Sporazumima o financiranju.
- (2) Financijska ispravka se može javiti uslijed:
 - utvrđivanja specifične nepravilnosti, uključujući prijevaru;
 - utvrđivanja slabosti ili nedostatka u sustavima upravljanja i kontrole Korisnika;

- (3) Ukoliko Komisija otkrije da je izdatak u okviru programa koji pokriva program IPA nastao na način kojim se krše primjenjiva pravila, odlučuje koji će iznosi biti isključeni iz financiranja iz sredstava Zajednice.
- (4) Obračun i utvrđivanje takvih ispravki, kao i odnosnih povrata, izrađuje Komisija, slijedom kriterija i postupaka iz donjih članaka 32., 33. i 34. Odredbe o financijskim ispravkama koje su navedene u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o financiranju primjenjuju se uz ovaj Okvirni sporazum.

Članak 31. Financijska usklađivanja

U slučaju decentraliziranog upravljanja, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje, koji je prvi odgovoran za provođenje istrage o nepravilnostima, provodi financijska usklađenja u slučajevima gdje su otkrivene nepravilnosti ili propusti u operacijama ili operativnim programima, otkazivanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice predmetnim operacijama ili operativnim programima. Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i financijski gubitak za doprinos Zajednice.

Članak 32. Kriteriji za financijske ispravke

- (1) Komisija može izvršiti financijske ispravke, otkazivanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice programu, u slučajevima iz gornjeg članka 30. stavka 2.
- (2) U slučaju utvrđivanja pojedinačnih nepravilnosti, Komisija uzima u obzir sistemsku prirodu nepravilnosti u određivanju treba li primijeniti paušalne ispravke ili točne ispravke ili ispravke zasnovane na ekstrapolaciji rezultata. Za komponentu Ruralnog razvoja, kriteriji za financijske ispravke navedeni su u Sporazumu o financiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Komisija, prilikom odlučivanja o iznosu ispravke, uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i/ili opseg financijskih implikacija slabosti ili nedostataka utvrđenih u sustavu upravljanja i kontrole u predmetnom programu.

Članak 33. Postupak za financijske ispravke

- (1) Prije donošenja odluke o financijskoj ispravci, Komisija obavještava nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje o svojim privremenim zaključcima i zahtjeva njegove komentare u roku od dva mjeseca.

U slučaju da Komisija predloži financijsku ispravku na osnovi ekstrapolacije ili paušalne stope, Korisniku se daje mogućnost da utvrdi stvarni opseg nepravilnosti provjerom predmetne dokumentacije. U sporazumu s Komisijom, Korisnik može ograničiti opseg ove provjere na odgovarajuću mjeru ili uzorak odnosne dokumentacije. Osim u valjano opravdanim slučajevima, vrijeme dopušteno za ovu provjeru ne smije biti duže od dva mjeseca nakon dvomjesečnog razdoblja iz prve točke.

- (2) Komisija je dužna razmotriti sve dokaze koje Korisnik dostavi unutar vremenskih rokova iz stavka 1.
- (3) Komisija će nastojati donijeti odluku o financijskoj ispravci u roku od šest mjeseci nakon otvaranja postupka iz stavka 1.

Članak 34. Povrat sredstava

- (1) Svaki povrat sredstava u opći proračun Europske unije izvršavaju se prije datuma dospjeća navedenog u nalogu za povrat sredstava sastavljenom u skladu s člankom 72. Financijske uredbe. Datum dospjeća je zadnji dan drugog mjeseca nakon izdavanja naloga.
- (2) Svako kašnjenje s povratom sredstava uzrokuje nastanak kamate zbog kašnjenja s plaćanjem, počevši s datumom dospjeća i zaključno na datum stvarnog plaćanja. Stopa takve kamate je jedan i pol postotnih poena viša od stope koju primjenjuje Europska središnja banka u svojim glavnim operacijama refinanciranja na prvi radni dan u mjesecu u kojem pada datum dospjeća.

Članak 35. Ponovna upotreba doprinosa Zajednice

- (1) Sredstva iz doprinosa Zajednice koja su otkazana slijedom financijskih ispravki sukladno članku 30. uplaćuju se u Proračun Zajednice, uključujući kamatu na njih.
- (2) Doprinos koji je otkazan ili vraćen u skladu s gornjim člankom 31. ne može se ponovno uporabiti za operaciju ili operacije koje su bile predmet povrata ili usklađivanja, niti, u slučaju kada je povrat ili usklađivanje provedeno zbog sistemske nepravilnosti, za postojeće operacije unutar cjelokupne ili dijela osovine prioriteta u kojoj je sustavna nepravilnost nastala.

Članak 36. Nadzor u slučaju decentraliziranog upravljanja, nadzorni odbori

- (1) U slučaju decentraliziranog upravljanja, Korisnik je dužan, u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu prvog sporazuma o financiranju, uspostaviti nadzorni odbor za program IPA, u suglasnosti s Komisijom, radi osiguranja usklađenosti i koordinacije u provedbi komponenti programa IPA.
- (2) Nadzornom odboru programa IPA pomažu sektorski nadzorni odbori uspostavljeni u okviru komponenti programa IPA. Oni su vezani za programe ili komponente. Mogu uključivati predstavnike civilnoga društva, gdje je to prikladno. Detaljnija pravila mogu se osigurati u Sporazumima o financiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Nadzorni odbor za program IPA dužan je uvjeriti se u opću djelotvornost, kvalitetu i usklađenost provedbe svih programa i operacija u cilju ostvarivanja ciljeva iz višegodišnjih indikativnih planskih dokumenata i sporazuma o financiranju.

- (a) Nadzorni odbor za program IPA može Komisiji, nacionalnom koordinatorskom programu IPA i nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje predlagati mjere za osiguranje usklađenosti i koordinacije između programa i operacija koje se provode u okviru raznih komponenti, kao i sve korektivne mjere u komponentama potrebne za osiguranje ostvarenja općih ciljeva pružene pomoći, i radi povećanja ukupne učinkovitosti. Može i relevantnom sektorskom nadzornom(im) odboru(ima) predlagati odluke o korektivnim mjerama da bi se osiguralo postizanje pojedinačnih ciljeva programa i povećala učinkovitost pomoći pružene u okviru programa ili predmetne(ih) komponente(i) programa IPA;
- (b) Nadzorni odbor za program IPA usvaja svoj interni poslovnik u skladu s mandatom nadzornog odbora koji utvrđuje Komisija, a unutar institucionalnog, zakonodavnog i financijskog okvira Republike Hrvatske;
- (c) Osim ako drukčije nije određeno u mandatu nadzornog odbora koji utvrđuje Komisija, primjenjuju se sljedeće odredbe:
 - aa) Članstvo nadzornog odbora za program IPA uključuje predstavnike Komisije, nacionalnog koordinatorskog programa IPA, nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, predstavnike operativnih struktura i strateškog koordinatorskog;
 - bb) Predstavnik Komisije i nacionalni koordinatorski program IPA supredsjedaju na sastancima nadzornog odbora za program IPA;
 - cc) Nadzorni odbor za program IPA sastaje se najmanje jednom godišnje. Prijelazni sastanci mogu se sazivati na tematskoj osnovi.

Članak 37. Nadzor u slučaju centraliziranog i zajedničkog upravljanja

U slučaju centraliziranog i zajedničkog upravljanja, Komisija može poduzeti sve mjere koje smatra potrebnim za nadzor predmetnih programa. U slučaju zajedničkog upravljanja, te mjere mogu se izvoditi zajednički s odnosnom međunarodnom organizacijom (ili više njih).

Članak 38. Godišnja i završna izvješća o provedbi

- (1) Operativne strukture sastavljaju sektorsko godišnje izvješće i sektorsko završno izvješće o provedbi programa za koje su odgovorne, u skladu s postupcima određenim za svaku pojedinu komponentu programa IPA u II. dijelu Provedbene uredbe o programu IPA.
Sektorska godišnja izvješća o provedbi pokrivaju financijsku godinu. Sektorska završna izvješća o provedbi pokrivaju cjelokupno razdoblje provedbe, a mogu uključiti i posljednje sektorsko godišnje izvješće.
- (2) Izvješća iz stavka 1. šalju se nacionalnom koordinatorskom programu IPA, nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje i Komisiji, nakon što ih provjere sektorski nadzorni odbori.
- (3) Na osnovi izvješća iz stavka 1., nacionalni koordinatorski program IPA šalje Komisiji i nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje, nakon provjere od strane nadzornog odbora programa IPA, godišnja i završna izvješća o provedbi pomoći u okviru Uredbe o programu IPA.

- (4) Godišnje izvješće o provedbi iz stavka 3., koje se šalje do 31. kolovoza svake godine i po prvi put 2008. godine, sažeto prikazuje različita sektorska godišnja izvješća izdana u okviru raznih komponenti te uključuje informacije o:
- a) postignutom napretku u provedbi pomoći Zajednice, u odnosu na prioritete utvrđene u višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu i različitim programima;
 - b) financijskoj provedbi pomoći Zajednice.
- (5) Završno izvješće o provedbi kako je navedeno u stavku 3. pokriva cjelokupno razdoblje provedbe a može uključiti posljednje godišnje izvješće spomenuto u stavku 4.

Članak 39. Zatvaranje programa u okviru decentraliziranog upravljanja

- (1) Nakon što Komisija od Korisnika zaprimi zahtjev za konačnom isplatom, program se smatra zatvorenim čim dođe do jednog od sljedećeg:
- isplate konačnog salda dospjelog od strane Komisije;
 - izdavanja naloga za povratom sredstava od strane Komisije;
 - oslobađanja od obveze izdvajanja od strane Komisije.
- (2) Zatvaranje programa ne dovodi u pitanje pravo Komisije da poduzme financijsku korekciju u kasnijoj fazi.
- (3) Zatvaranje programa ne utječe na obveze Korisnika da i dalje zadrži odnosnu dokumentaciju.
- (4) Osim gornjeg stavka 1. do 3., detaljnija pravila o zatvaranju programa mogu se utvrditi u Sporazumima o financiranju ili Sektorskim sporazumima.

Članak 40. Zatvaranje programa u okviru centraliziranog ili zajedničkog upravljanja

- (1) Program je zatvoren kada su svi ugovori i bespovratna pomoć financirana iz ovog programa zatvoreni.
- (2) Nakon zaprimanja konačnog zahtjeva za isplatom, ugovor ili bespovratna pomoć smatra se zatvorenim čim dođe do jednog od sljedećeg:
- isplate konačnog iznosa dospjelog od strane Komisije;
 - izdavanja naloga za povratom sredstava od strane Komisije po primitku konačnog zahtjeva za isplatom;
 - oslobađanja od obveze izdvajanja od strane Komisije.
- (3) Zatvaranje ugovora ili bespovratne pomoći ne dovodi u pitanje pravo Komisije da poduzme financijsku korekciju u kasnijoj fazi.

- (4) Osim gornjeg stavka 1. do 3., detaljnija pravila o zatvaranju programa mogu se utvrditi u Sporazumima o financiranju ili Sektorskim sporazumima.

DIO VI. ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 41. Konzultacije

- (1) Sva pitanja koja se odnose za izvršavanje ili tumačenje ovog Okvirnog sporazuma predmet su konzultacija između ugovornih stranaka i mogu dovesti, ako je potrebno, do izmjena i dopuna ovog Okvirnog sporazuma.
- (2) Ako se ne izvrši obveza sadržana u ovom Okvirnom sporazumu te ako mjere kako bi se to ispravilo nisu pravodobno poduzete, Komisija može obustaviti financiranje aktivnosti u okviru programa IPA nakon konzultacije s Korisnikom.
- (3) Korisnik se može u cjelini ili djelomično odreći provedbe aktivnosti u okviru programa IPA. Ugovorne stranke utvrđuju pojedinosti navedenog odricanja razmjenom pisama.

Članak 42. Rješavanje razlika, arbitraža

- (1) Razlike nastale uslijed tumačenja, upravljanja i provedbe ovog Okvirnog sporazuma, na bilo kojoj i svim razinama sudjelovanja, rješavat će se mirnim putem konzultacijama kako je određeno u članku 41.
- (2) U slučaju da se ne uspije riješiti mirnim putem, svaka ugovorna stranka može pitanje podnijeti na arbitražu u skladu s Izbornim pravilima o arbitraži između međunarodnih organizacijama i država pri Stalnom arbitražnom sudištu na snazi na datum potpisivanja ovog Okvirnog sporazuma.
- (3) Jezik koji će se koristiti u arbitražnom postupku bit će engleski jezik. Tijelo za imenovanje bit će glavni tajnik Stalnog arbitražnog sudišta na pisani zahtjev koji podnosi neka od ugovornih stranaka. Pravorijek arbitra je obvezujući za sve stranke bez prava na žalbu.

Članak 43. Sporovi s trećim stranama

- (1) Bez utjecaja na jurisdikciju suda određenog u ugovoru kao nadležnog suda za sporove nastale iz tog ugovora između stranaka u njemu, Europska komisija uživa na državnom području Republike Hrvatske imunitet od parničnog i drugog zakonskog postupanja u vezi s bilo kojim sporom između Europske zajednice i/ili Korisnika i treće strane, ili između trećih strana, koji se neposredno ili posredno odnosi na pružanje pomoći Zajednice Korisniku prema ovom Okvirnom sporazumu, osim do one mjere do koje se u konkretnom slučaju Europska zajednica izričito odrekla svoga imuniteta.
- (2) Korisnik je dužan u bilo kojem sudskom ili upravnom postupku pred sudom, tribunalom ili upravnom instancom u Republici Hrvatskoj braniti taj imunitet i zauzeti stav koji propisno štiti interese Europske komisije. Tamo gdje je to potrebno, Korisnik i Europska komisija pristupit će konzultacijama o stavu koji treba zauzeti.

Članak 44. Obavijesti

- (1) Sve obavijesti u vezi s ovim Okvirnim sporazumom bit će u pisanom obliku i na engleskom jeziku. Svaka komunikacija mora biti potpisana i dostavljena kao izvorni dokument ili putem faksa.
- (2) Svaka komunikacija u vezi s ovim Okvirnim sporazumom mora se slati na sljedeće adrese:

Za Komisiju:
 Europska Komisija
 Opća uprava za proširenje
 1049 Brussels
 BELGIJA
 Fax: +32 (2) 295.95.40

Za Korisnika:
 Središnji državni ured za razvojnu
 strategiju i koordinaciju EU fondova
 Radnička cesta 80
 10000 Zagreb
 HRVATSKA
 Fax: +385 (1) 4569 150

Članak 45. Dodaci

Dodaci se smatraju sastavnim dijelom ovog Okvirnog sporazuma.

Članak 46. Stupanje na snagu

Ovaj Okvirni sporazum stupa na snagu na datum kada se ugovorne stranke međusobno izvijeste pisanim putem o njegovom prihvatanju u skladu s unutarnjim zakonodavstvom svake od stranaka.

Članak 47. Izmjene i dopune

Sve izmjene i dopune dogovorene između ugovornih stranaka bit će u pisanom obliku i bit će dio ovog Sporazuma. Takve izmjene i dopune stupaju na snagu na datum koji odrede ugovorne stranke.

Članak 48. Prestanak

- (1) Ovaj Okvirni sporazum ostaje na snazi neodređeno vrijeme osim ako ga jedna od ugovornih stranaka na raskine uz pisanu obavijest.
- (2) Po prestanku ovog Okvirnog sporazuma, sva pomoć koja je u tijeku izvršenja bit će provedena do svog ispunjenja u skladu s Okvirnim sporazumom i Sektorskim sporazumom i Sporazumom o financiranju.

Članak 49. Jezik

Ovaj Okvirni sporazum je sastavljen u dva izvornika na engleskom jeziku.

Sastavljeno u Zagrebu, dana 27. kolovoza 2007. Sastavljeno u Zagrebu, dana 27. kolovoza 2007.

Za Vladu Republike Hrvatske

Za Komisiju

Martina Dalić
Državni tajnik i Nacionalni IPA koordinator
Središnji državni ured za razvojnu strategiju
i koordinaciju fondova EU

Vincent Degert
Šef Delegacije Europske komisije
u Republici Hrvatskoj

DODATAK A

Dodjela funkcija i zajedničkih odgovornosti strukturama, tijelima i direkcijama u skladu sa Člankom 8. Okvirnog sporazuma između Komisije i Korisnika od 27. kolovoza 2007.

Preliminarna napomena:

Ovaj popis prikazuje glavne funkcije i zajedničke odgovornosti odnosnih struktura, tijela i direkcija. Popis ne treba smatrati konačnim. Dopunjuje osnovni dio ovog Okvirnog sporazuma.

1) Dužnosnik nadležan za akreditaciju (DNA):

- a) Dužnosnika nadležnog za akreditaciju imenuje Korisnik. Dužnosnik nadležan za akreditaciju je visoko pozicionirani dužnosnik u vladi ili državnoj upravi Republike Hrvatske.
- b) Dužnosnik nadležan za akreditaciju odgovoran je za izdavanje, nadzor i oduzimanje ili povlačenje akreditacije nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje (NDO) ujedno
 - kao čelnika nacionalnog fonda koji ima ukupnu odgovornost za financijsko upravljanje sredstvima EU u Republici Hrvatskoj i odgovoran je za pravovaljanost i ispravnost predmetnih transakcija;
 - u vezi sa sposobnosti nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje da ispuni odgovornosti radi djelotvornog funkcioniranja sustava upravljanja i kontrole u okviru programa IPA.

Akreditacija nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje pokriva i nacionalni fond (NF).

Dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je Komisiju izvijestiti o akreditaciji nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje kao i izvijestiti Komisiju o svim promjenama u vezi s akreditacijom nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje. To uključuje dostavljanje svih relevantnih popratnih informacija na zahtjev Komisije.

- c) Prije akreditacije nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje, dužnosnik nadležan za akreditaciju dužan je uvjeriti se da su ispunjeni primjenjivi zahtjevi iz članka 11. Provedbenih propisa za program IPA. To uključuje provjeru poštivanja sustava upravljanja i kontrole koje je Korisnik uspostavio radi djelotvornih kontrola najmanje u područjima iz Dodatka Provedbene uredbe o programu IPA (kriteriji za akreditaciju). Ovaj dodatak sadrži sljedeće opće zahtjeve:
 - Kontrolno okruženje (uspostavljanje i upravljanje organizacijom i zaposlenicima) što uključuje načela etike i integriteta, upravljanje i izvješćivanje o nepravilnostima, planiranje broja zaposlenih osoba, zapošljavanje, obuku i ocjenjivanje uključujući upravljanje osjetljivim radnim mjestima, osjetljivim funkcijama i sukobima interesa, uspostavljanje pravnih osnova za tijela i pojedince, formalno uspostavljanje odgovornosti, nadležnosti, delegirane nadležnosti i svih potrebnih povezanih ovlasti za sve zadatke i položaje u cijeloj organizaciji);
 - Planiranje i upravljanje rizikom što uključuje utvrđivanje rizika, procjenu i upravljanje, utvrđivanje ciljeva i alokacije resursa prema ciljevima, planiranje procesa provedbe;

- Kontrolne aktivnosti (provedba mjera) što uključuje postupke provjere, postupke za nadzor kroz odgovorno upravljanje poslovima delegiranim na podređene, uključujući godišnje izjave o jamstvu od podređenih sudionika, pravila za svaku pojedinačnu vrstu nabave i poziva na dostavu prijedloga, procedure uključujući popise provjere za svaki korak nabave i poziva na dostavu prijedloga, pravila i procedure o promidžbi, procedure isplata, procedure za nadzor izvršavanja sufinanciranja, proračunske procedure da bi se osigurala dostupnost sredstava, procedure za kontinuitet operacija, računovodstvene procedure, procedure usuglašavanja, izvješćivanje o izuzecima, između ostalih o izuzecima uobičajenih procedura odobrenih na odgovarajućoj razini, neodobrenim izuzecima i utvrđenim propustima u kontroli, sigurnosne procedure, procedure arhiviranja, razdvajanje dužnosti i izvješćivanje i slabostima interne kontrole;
- Aktivnosti nadzora (nadzor intervencija), što uključuje internu reviziju uz sastavljanje revizijskih izvješća i preporuka, ocjena;
- Komunikacija (osiguranje da svi sudionici dobiju informacije koje su im potrebne za obavljanje njihove uloge) što uključuje redovne koordinacijske sastanke između različitih tijela radi razmjene informacija o svim aspektima planiranja i provedbe i redovito izvješćivanje na svim odgovarajućim razinama o učinkovitosti i djelotvornosti interne kontrole.

2) Nacionalni koordinator programa IPA (NIPAK):

- a) Nacionalnog koordinatora programa IPA imenuje Korisnik. Nacionalni koordinator programa IPA je visoko pozicionirani dužnosnik u vladi ili državnoj upravi Korisnika.
- b) Nacionalni koordinator programa IPA zadužen je za sveukupnu koordinaciju pomoći u okviru programa IPA.
- c) Nacionalni koordinator programa IPA osigurava partnerstvo između Komisije i Korisnika i usku vezu između općeg procesa pridruživanja i korištenja pretpristupne pomoći u okviru programa IPA. Nacionalni koordinator programa IPA ima ukupnu odgovornost za
 - usklađivanje i koordinaciju programa u okviru programa IPA;
 - godišnje programiranje za komponentu Pomoći u tranziciji i jačanju institucija na nacionalnoj razini;
 - koordinaciju sudjelovanja Korisnika u odnosnim programima prekogranične suradnje kako s Državama članicama tako i s drugim državama Korisnicama, kao i u programima transnacionalne, međuregionalne i suradnje u području morskoga sliva u okviru drugih instrumenata Zajednice. Nacionalni koordinator programa IPA može delegirati poslove koji se odnose na ovu koordinaciju na koordinatora programa prekogranične suradnje.
- d) Nacionalni koordinator programa IPA sastavlja, a nakon što ih pregleda nadzorni odbor programa IPA, i podnosi Komisiji godišnja i završna izvješća o provedbi programa IPA kako je određeno u članku 38. ovog Okvirnog sporazuma i u članku 61. stavku 3. Provedbene uredbe o programu IPA. Primjerak tih izvješća šalje nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje.

3) Strateški koordinator:

- a) Strateškog koordinatora imenuje Korisnik kako bi osigurao koordinaciju komponente Regionalnog razvoja i komponente Razvoja ljudskih potencijala pod odgovornošću nacionalnog IPA koordinatora. Strateški koordinator je tijelo unutar državne uprave Korisnika stavljeno pod nadležnost nacionalnog koordinatora programa IPA i bez izravnog uključivanja u provedbu predmetnih komponenti.
- b) Strateški koordinator posebno:
 - koordinira pomoć dodijeljenu u okviru komponente Regionalnog razvoja i komponente Razvoja ljudskih potencijala;
 - izrađuje nacrt okvira za usklađivanje strategija kako je navedeno u Članku 154. Provedbene uredbe o programu IPA;
 - osigurava koordinaciju između sektorskih strategija i programa.

4) Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje (NDO):

Nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje imenuje Korisnik. Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje je visoko pozicionirani dužnosnik u vladi ili državnoj upravi Korisnika.

Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje obavlja sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:

- a) Kao čelnik nacionalnog fonda, nosi ukupnu odgovornost za financijsko upravljanje fondovima EU u Republici Hrvatskoj i odgovoran je za pravovaljanost i ispravnost predmetnih transakcija. Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje posebno obavlja sljedeće poslove u pogledu tih odgovornosti:
 - osiguranje pravovaljanosti i ispravnosti predmetnih transakcija;
 - sastavljanje i podnošenje potvrđenih izjava o izdacima i zahtjeva za plaćanje Komisiji; nosi ukupnu odgovornost za točnost zahtjeva za plaćanje i za prijenos sredstava na operativne strukture i/ili krajnje korisnike;
 - potvrđivanje dostupnosti i valjanosti elemenata za sufinanciranje;
 - utvrđivanje i promptno obavješćavanje o nepravilnostima;
 - financijske ispravke slijedom eventualno uočenih nepravilnosti, u skladu sa člankom 50. Provedbene uredbe o programu IPA;
 - osoba za kontakt o financijskim informacijama koje se šalju između Komisije i Korisnika.
- b) odgovoran je za djelotvorno funkcioniranje sustava upravljanja i kontrole u okviru programa IPA. Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje posebno ispunjava sljedeće zadatke u pogledu tih odgovornosti:
 - odgovoran je za izdavanje, nadzor i oduzimanje ili povlačenje akreditacije operativnim strukturama;
 - osiguranje postojanja i djelotvornog funkcioniranja sustava upravljanja pomoći u okviru programa IPA;
 - osiguranje da sustav unutarnje kontrole u pogledu upravljanja sredstvima bude djelotvoran i učinkovit;

- podnošenje izvješća o radu sustava upravljanja i kontrole;
- učinkovit rad sustava izvještavanja i pružanja informacija;
- praćenje ispunjavanja nalaza iz revizorskih izvješća, u skladu sa člankom 18. ovog Okvirnog sporazuma i člankom 30. stavkom 1. Provedbene uredbe o programu IPA;
- bez odgađanja obavještava Komisiju, uz primjerak izvijesti dužnosnika nadležnog za akreditaciju, o bilo kakvim značajnim promjenama u sustavima upravljanja i kontrole.

Kao nužna posljedica odgovornosti pod a) i b) kako je gore navedeno, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje uspostavlja Godišnju izjavu o jamstvu kako je utvrđeno u članku 17. ovog Okvirnog sporazuma i sljedećeg **DODATKA B** ovom Sporazumu, koja uključuje:

- a) potvrdu o učinkovitom radu sustava upravljanja i kontrole;
- b) potvrdu o pravovaljanosti i ispravnosti odnosnih transakcija;
- c) informacije o bilo kakvim promjenama u sustavima i kontrolama, i elementima popratnih računovodstvenih podataka.

Ukoliko potvrde u vezi s učinkovitim radom sustava upravljanja i kontrole i pravovaljanosti i ispravnosti odnosnih transakcija (gornjih a) i b) nisu dostupne, nacionalni dužnosnik za ovjeravanje dužan je izvijestiti Komisiju, uz primjerak dužnosniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i mogućim posljedicama kao i o mjerama koje se poduzimaju za ispravak situacije i zaštitu interesa Zajednice.

5) Nacionalni fond (NF):

- a) NF je tijelo smješteno na razini državnog ministarstva Korisnika i nadležno je za središnji proračun te djeluje kao tijelo središnje riznice.
- b) NF je zadužen za poslove financijskog upravljanja pomoći u okviru programa IPA, pod nadležnosti NDO-a.
- c) NF je posebno zadužen za organiziranje bankovnih računa, podnošenje zahtjeva za isplatom sredstava Komisiji, odobravanje prijenosa sredstava sa Komisije na operativne strukture ili na krajnje korisnike i podnošenje financijskih izvješća Komisiji.

6) Operativne strukture:

- a) Po jedna operativna struktura uspostavlja se za svaku komponentu ili program IPA koja će se baviti upravljanjem i provedbom pomoći u okviru programa IPA. Operativna struktura je tijelo ili skupina tijela unutar uprave Korisnika.
- b) Operativna struktura je odgovorna za upravljanje i provedbu programa IPA ili predmetnih programa u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja. U tu svrhu, operativna struktura ima nekoliko funkcija koje uključuju:
 - pripremu godišnjih i višegodišnjih programa;
 - nadzor provedbe programa i vođenje sektorskih nadzornih odbora kako je određeno u članku 36. stavku 2. ovog Okvirnog sporazuma i u članku 59. Provedbene uredbe o programu IPA, odnosno, osiguravanje dokumentacije potrebne za nadzor kvalitete provedbe programa;

- pripremu sektorskih godišnjih i završnih izvješća o provedbi iz članka 38. stavka 1. i 2. ovog Okvirnog sporazuma i članka 61. stavka 1. Provedbene uredbe o programu IPA, te nakon njihove provjere od strane sektorskog nadzornog odbora, podnošenje izvješća Komisiji, NIPAK-u i NDO-u;
 - osiguranje da su aktivnosti koje se financiraju odabrane i odobrene sukladno kriterijima i mehanizmima primjenjivim na te programe te da poštuju relevantna pravila Komisije i nacionalna pravila;
 - uspostavljanje postupaka kako bi se osiguralo čuvanje dokumentacije u vezi s izdacima i potrebnim revizijama kako bi se osigurao odgovarajući revizorski trag;
 - organizaciju natječajnih postupaka, dodjelu bespovratnih sredstava i potpisivanje ugovora, izvršenje plaćanja i povrat sredstava od krajnjeg korisnika;
 - osiguranje da sva tijela sudionici u provedbi operacija održavaju poseban računovodstveni sustav ili posebnu računovodstvenu kodifikaciju;
 - dostavu svih potrebnih informacija o postupcima i provjerama provedenim u vezi s izdacima prema NF-u i NDO-u;
 - uspostavu, održavanje i nadogradnju odgovarajućeg sustava izvještavanja i informiranja;
 - potvrđivanje da su izdaci pristigli na naplatu učinjeni u skladu s primjenjivim pravilima, da je roba dostavljena i usluge izvršene sukladno relevantnoj odluci, te da su zahtjevi za plaćanje sa strane krajnjeg korisnika ispravni. Te potvrde pokrivaju administrativne, financijske, tehničke i fizičke aspekte operacija, kako je prikladno;
 - osiguranje interne revizije svojih različitih sastavnih tijela;
 - izvještavanje o nepravilnostima;
 - poštivanje zahtjeva vezanih uz informiranje i promidžbu.
- c) Čelnici tijela koja čine operativnu strukturu moraju biti jasno imenovani i odgovorni za zadatke koji su dodijeljeni njihovim odnosnim tijelima, u skladu sa člankom 8. stavkom 3. ovog Okvirnog sporazuma i člankom 11. stavkom 3. Provedbene uredbe o programu IPA.

7) Tijelo nadležno za reviziju:

- a) Korisnik imenuje tijelo nadležno za reviziju koje je funkcionalno neovisno od svih sudionika u sustavu upravljanja i kontrole i poštuje međunarodno prihvaćane revizijske standarde.
- b) Tijelo nadležno za reviziju odgovorno je za potvrđivanje djelotvornog i dobrog rada sustava upravljanja i kontrole.
- c) Tijelo nadležno za reviziju, pod nadležnosti svoga čelnika, posebno ispunjava sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:

- Tijekom svake godine, uspostavljanje i izvršavanje **godišnjeg plana rada revizije** koji obuhvaća revizije čiji je cilj potvrđivanje:
 - djelotvornog rada sustava upravljanja i kontrole;
 - pouzdanosti računovodstvenih podataka koji se dostavljaju Komisiji.

Rad revizije uključuje provođenje revizije na odgovarajućem uzorku operacija ili transakcija i provjeru procedura.

Godišnji plan rada revizije podnosi se nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje i Komisiji prije početka predmetne godine.
- podnošenje izvješća i mišljenja kako slijedi:
 - **godišnje izvješće o obavljenim revizijama** prema obrascu u **DODATKU C** ovom Okvirnom sporazumu i utvrđivanje resursa koje je tijelo nadležno za reviziju koristilo i sažetak svih slabosti otkrivenih u sustavu upravljanja i kontrole ili nalazima revizije transakcija izvršenih u skladu s godišnjim planom rada revizije tijekom prethodnih 12 mjeseci, zaključno na dan 30. rujna odnosno godine. Godišnje izvješće o obavljenim revizijama šalje se Komisiji, nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje i dužnosniku nadležnom za akreditaciju do 31. prosinca svake godine. Prvo takvo izvješće pokriva razdoblje od 1. siječnja 2007. do 30. studenog 2007.
 - **godišnje revizijsko mišljenje** prema obrascu u **DODATKU D** ovom Okvirnom sporazumu o tome rade li sustavi upravljanja i kontrole učinkovito i poštuju li zahtjeve ovog Okvirnog sporazuma i Provedbene uredbe o programu IPA i/ili drugih sporazuma između Komisije i Korisnika. Ovo se mišljenje šalje Komisiji, nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje i dužnosniku nadležnom za akreditaciju. Pokriva isto razdoblje i ima iste rokove kao i godišnje izvješće o obavljenim revizijama.
 - **mišljenje o završnoj izjavi o izdacima** koje nacionalni dužnosnik za ovjeravanje podnosi Komisiji, za zatvaranje nekog programa ili nekog njegovog dijela. Tamo gdje je to prikladno, završna izjava o izdacima može uključiti zahtjeve za plaćanje u obliku računa koji se podnose na godišnjoj osnovi. Ovo mišljenje bavi se valjanosti završnog zahtjeva za plaćanje, točnosti financijskih informacija i, tamo gdje je to prikladno, popraćeno je završnim izvješćem o obavljenim revizijama. Priprema se prema obrascu u **DODATKU E** ovom Okvirnom sporazumu. Šalje se Komisiji i dužnosniku nadležnom za akreditaciju u isto vrijeme kad i odnosna završna izjava o izdacima koju podnosi nacionalni dužnosnik za ovjeravanje ili najkasnije u roku od tri mjeseca od podnošenja te završne izjave o izdacima.
- Daljnji posebni zahtjevi za godišnji plan rada revizije i/ili izvješća i mišljenja iz prethodne točke mogu se utvrditi u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o financiranju.
- S obzirom na metodologiju rada revizije, izvješća i revizijska mišljenja, tijelo nadležno za reviziju mora poštivati međunarodne standarde o reviziji, posebno u pogledu područja procjene rizika, revizijske značajnosti i uzorkovanja. Ta se metodologija može upotpuniti daljnjim smjernicama i definicijama Komisije, posebno u vezi s odgovarajućim općim pristupom uzorkovanju, razinama povjerljivosti i značajnosti.

DODATAK B

Okvirnom sporazumu između Komisije i

Vlade Republike Hrvatske

Izjava o jamstvu¹

Nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje Republike Hrvatske²

Ja, (*prezime, ime, službeni naziv ili funkcija*), nacionalni dužnosnik za ovjeravanje Republike Hrvatske ovim dostavljam Komisiji [izjavu o izdacima] [račune i izjavu o izdacima]³ Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) za Republiku Hrvatsku za financijsku godinu 01. 01. 20xx. do 31. 12. 20xx.

Izjavljujem da sam uspostavio i nadzirao rad sustava upravljanja i interne kontrole u vezi s komponentom programa IPA [1 do 5] (Godišnja izjava o upravljanju).

Potvrđujem, na osnovi svoje vlastite prosudbe i na osnovi informacija koje su mi na raspolaganju, uključujući, *između ostalog*, rezultate rada interne revizije, da:

- Izdaci prikazani [i računi podnijeti]³ Komisiji tijekom financijske godine 01. 01. 20xx. do 31. 12. 20xx. daju³[s], po mom najboljem znanju, objektivno, potpuno i točno stanje izdataka i primitaka u vezi s komponentom programa IPA [1 do 5] za gore navedenu financijsku godinu;
- Sustav upravljanja i kontrole bio je djelotvoran kako bi osigurao prihvatljivo jamstvo pravovaljanosti i ispravnosti predmetnih transakcija, uključujući, *između ostalog*, poštivanje načela dobrog financijskog upravljanja;
- Sustav upravljanja i kontrole primijenjen za komponentu [1 do 5] nije se [značajno]⁴ promijenio u usporedbi s opisom danim u trenutku podnošenja zahtjeva za prijenos upravljanja (uzimajući u obzir promjene o kojima je Komisija bila obaviještena prethodnih godina);
- Poštovani su svi relevantni ugovorni odnosi koji bi mogli imati materijalne posljedice na prikazane izdatke [i podnijete račune]³ tijekom referentnog razdoblja u slučaju nepoštivanja. Nije bilo događaja nepoštivanja pravila Zajednice koji bi mogli imati materijalne posljedice na prikazane izdatke [i podnijete račune]³ u slučaju nepoštivanja.

Potvrđujem da sam, prema potrebi, poduzeo odgovarajuće mjere u vezi s izvješćima i mišljenjima tijela nadležnog za reviziju, koja su do danas izdana, u skladu s člankom 29. Provedbenih pravila IPA-e.

¹ po komponentama

² prema članku 27. Provedbene uredbe o programu IPA

³ mogućnost koja se bira za komponentu 5

⁴ gdje je to prikladno

[Ovo jamstvo ipak podliježe sljedećim rezervacijama <opisati i mjere za ispravak >:

- ...
- ...].

Nadalje, potvrđujem da nisam upoznat s bilo kojim neobjavljenim pitanjem koje bi moglo štetiti financijskim interesima Zajednice.

(Mjesto i datum izdavanja

Potpis
Ime i službeni naslov ili funkcija nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje)

DODATAK C

Okvirnom sporazumu između Komisije i Vlade Republike Hrvatske Godišnje izvješće o obavljenim revizijama¹ Tijela u Republici Hrvatskoj nadležnog za reviziju²

dostavlja se

- Europskoj komisiji, Općoj upravi ...
- Dužnosniku nadležnom za akreditaciju (DNA) u Republici Hrvatskoj i
- [primjerak]³ Nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje (NDO) u Republici Hrvatskoj

1. UVOD

- Utvrditi komponentu/program IPA-e koju izvješće pokriva
- Navesti tijela koja su bila uključena u pripremu izvješća, uključujući i samo Tijelo nadležno za reviziju
- Opisati korake koji su poduzeti za pripremu izvješća
- Navesti opseg obavljenih revizija (uključujući izdatke prikazane Komisiji za odnosnu godinu u vezi s relevantnim operacijama)
- Navesti razdoblje pokriveno ovim godišnjim izvješćem o obavljenim revizijama (*prethodnih 12 mjeseci zaključno na dan 30. 09. 20xx.*)

2. SAŽETAK NALAZA

- Opisati vrstu i opseg nalaza dobivenih i iz sustava i iz dokaznog ispitivanja. (Te nalaze podijeliti prema razini važnosti - "velika", "srednja" i "mala". Popis tih nalaza prikazan je u dodatku ovom izvješću). Navesti one pogreške, koje se smatraju sistemskim po svojoj prirodi i procijeniti vjerojatnost moguće daljnje kvalifikacije povezane s tim pogreškama. Opisati i količinski izraziti sve otkrivene nepravilnosti.

3. PROMJENE U SUSTAVIMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

- Provjeriti je li opis sustava upravljanja i kontrole i organizacijske strukture u Izjavi o jamstvu nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje točan ili nije. Ukoliko nije, navesti sve značajne promjene u sustavima upravljanja i kontrole koje nisu uključene u Izjavi o jamstvu.
- Potvrditi da li se promjene na koje se referira bile iskomunicirane s Nacionalnim dužnosnikom za ovjeravanje sukladno Dodatku A članak 4. b) Okvirnoga Sporazuma.

¹ po komponentama

² prema Članku 29. stavku 2(b) Provedbene uredbe o programu IPA

³ mogućnost koja se bira

4. PROMJENE U GODIŠNJEM PLANU REVIZIJE

- Navesti promjene koje su unijete u godišnjem planu revizije ili su predložene, uz objašnjenja i razloge.
- S obzirom na prethodno navedene promjene, opisati pristup revizije koji je usvojen kao odgovor. Naznačiti implikacije promjena i odstupanja, uključujući i naznaku osnove za odabir dodatnih postupaka revizije u kontekstu revidiranog godišnjeg plana revizije.

5. REVIZIJE SUSTAVA

- Navesti tijela koja su provela ispitivanje sustava u svrhu ovog izvješća, uključujući i samo tijelo zaduženo za reviziju.
- Priložiti sažeti popis obavljenih revizija; navesti primijenjene stupnjeve značajnosti i pouzdanosti (u %), gdje je prikladno, i datum kada je izvješće proslijeđeno Komisiji.
- Opisati osnovu za odabir revizija u kontekstu godišnjeg plana revizija.
- Opisati glavne nalaze i zaključke iz obavljenih revizija za sustave upravljanja i kontrole, uključujući adekvatnost tijeka revizije i poštivanje zahtjeva i politika Zajednice.
- Navesti sve financijske posljedice nalaza.
- Navesti podatke o praćenju nalaza revizije, a posebno o primijenjenim ili preporučenim mjerama ispravljanja i sprječavanja.

6. REVIZIJE UZORKA OPERACIJA

- Navesti tijela koja su provela dokazno ispitivanje u svrhu ovog izvješća, uključujući i samo Tijelo nadležno za reviziju.
- Priložiti sažeti popis s brojem obavljenih revizija, primijenjenih stupnjeva značajnosti i pouzdanosti (u %), gdje je prikladno, i iznos provjerenih izdataka, podijeljenih na komponente, osovine prioriteta programa i/ili mjere ukoliko je relevantno, razlikujući između uzorkovanja na osnovi rizika i statističke metode uzorkovanja, gdje je to prikladno. Navesti postotak provjerenih izdataka u odnosu na ukupne prihvatljive izdatke prijavljene Komisiji (i za predmetno razdoblje i kumulativno).
- Opisati osnovu za odabir provjerenih operacija.
- Opisati glavne rezultate dokaznog ispitivanja, posebno naznačiti ukupnu stopu financijskih pogrešaka u odnosu na ukupne izdatke nad kojima je obavljena revizija a koji su dobiveni iz uzorka.
- Navesti podatke o praćenju pogrešaka, primjeni financijskih ispravaka i/ili planu ispravaka.
- Navesti sve nastale financijske ispravke.

7. SURADNJA IZMEĐU REVIZIJSKIH TIJELA I NADZOR KOJI OBAVLJA TIJELO NADLEŽNO ZA REVIZIJU

- Opisati postupak za koordinaciju između različitih nacionalnih tijela za reviziju i samog tijela nadležnog za reviziju (ako je primjenjivo).
- Opisati postupak za nadzor koji primjenjuje tijelo nadležno za reviziju prema drugim revizijskim tijelima (ako je primjenjivo).

8. PRAĆENJE AKTIVNOSTI REVIZIJE IZ PRETHODNIH GODINA

- Navedi informacije, tamo gdje je prikladno, o praćenju preporuka revizije i rezultata obavljene revizije nad operacijama iz ranijih godina.

9. SREDSTVA KOJE JE KORISTILO TIJELO NADLEŽNO ZA REVIZIJU

- Opisati sredstva korištena u cilju izrade ovog godišnjeg izvješća o obavljenim revizijama

DODATAK: Godišnji plan revizija za referentnu godinu (*prethodnih 12 mjeseci zaključno na dan 30. 09. 20xx.*)

[Popis nalaza iz prethodne točke 2]

[Popis promjena iz prethodne točke 4]

[Sažeti popis iz prethodne točke 5 prema priloženom obrascu]

[Sažeti popis iz prethodne točke 6 prema priloženom obrascu]

[Sažeti popis iz prethodne točke 5] ZA REVIZIJE SUSTAVA

Datum obavljene revizije sustava	Program / sustav na kojem je obavljene revizija	Jedinica koja obavlja reviziju	Prikazani izdaci u referentnoj godini	Ukupni kumulativni prikazani izdaci	Osnova za odabir programa

[Sažeti popis iz prethodne točke 6] ZA PRIKAZANE IZDATKE I UZORKOVANE REVIZIJE

Fond	Referenca (CCI br.)	Program	Izdaci prikazani u ref. godini	Izdaci u ref. godini revidirani radi nasumičnog uzorka	Iznos i postotak (stopa pogreške) neredovitih izdataka u nasumičnom uzorku (3)	Ostali izdaci nad kojima je obavljena revizija (4)	Iznos neredovitih izdataka ostali izdaci iz uzorka	Ukupni izdaci prikazani kumulativno	Ukupni izdaci revidirani kumulativno kao postotak ukupnih izdataka prikazanih kumulativno	Stupanj značajnosti (%)	Stupanj povjerljivosti (%)
				1.	2.	Iznos	%	1.			

1. Visina izdataka nad kojima je obavljena revizija.
2. Postotak izdataka nad kojima je obavljena revizija u odnosu na izdatke prikazane Komisiji u referentnoj godini.
3. U slučaju u kojem nasumični uzorak pokriva više od jednog Fonda ili programa, informacije se daju za cijeli uzorak.
4. Izdaci iz dodatnog uzorka i izdaci iz nasumičnog uzorka koji nisu u referentnoj godini.

Dodatak C: Godišnje izvješće o obavljenim revizijama

DODATAK D

Okvirnom sporazumu između Komisije i Vlade Republike Hrvatske¹

Godišnje revizijsko mišljenje

Tijela u Republici Hrvatskoj nadležnog za reviziju² o sustavima upravljanja i kontrole

dostavlja se

- Europskoj komisiji, Općoj upravi ...
- Dužnosniku nadležnom za akreditaciju (DNA) u Republici Hrvatskoj i
- [primjerak]³ Nacionalnom dužnosniku za ovjeravanje (NDO) u Republici Hrvatskoj

Uvod:

Ja, (*prezime, ime, službeni naziv ili funkcija*), čelnik Tijela u Republici Hrvatskoj nadležnog za reviziju (*države*), (*naziv imenovanog Tijela nadležnog za reviziju*) ispitao/la sam rad sustava upravljanja i kontrole za operacije u okviru komponente [1 to 5] Instrumenta pretprijetne pomoći (IPA) tijekom prethodnog razdoblja od 12 mjeseci zaključno sa (*datumom*), kako bih izdao/la mišljenje o njihovoj usklađenosti s Okvirnim sporazumom i/ili drugim sporazumima između Komisije i Vlade Republike Hrvatske, u okviru programa IPA i o tome je li se tim sustavima upravljanja i kontrole – namijenjenim da doprinesu dobivanju pouzdanih [izjava o izdacima] [računa i izjava o izdacima]⁴ dostavljenih Komisiji i da pomognu u osiguranju, između ostalog, pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se te izjave odnose – upravljalo na efikasan način.

Odnosne odgovornosti nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje i revizora:

Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje odgovoran je, između ostalog, za pripremu i realno prikazivanje Izjave o jamstvu u skladu sa člankom 25. Provedbene uredbe o programu IPA (IPA PU). Ta odgovornost uključuje davanje izjave u pogledu objektivnosti, potpunosti i točnosti prikazanih izdataka [i podnijetih računa]³ Komisiji, kao i o tome da li djelotvoran rad sustava upravljanja i kontrole u okviru programa IPA osigurava prihvatljivo jamstvo u pogledu pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se Izjava odnosi.

¹ po komponentama

² sukladno Članku 29. stavku 2.b) Provedbene uredbe o programu IPA

³ mogućnost koja se bira za komponentu 5

⁴ mogućnost koja se bira ovisno o komponenti

Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje svoju procjenu treba temeljiti na svim informacijama koje su mu/joj na raspolaganju. To uključuje rad službe interne revizije.

Moja odgovornost u ovom izvješću – u skladu sa člankom 29. stavkom 2.b) 2. alineja Provedbene uredbe o programu IPA – je **izraziti mišljenje** o djelotvornom radu sustava upravljanja i kontrole uspostavljenih za operacije u okviru komponente programa IPA [1 do 5] tijekom prethodnog razdoblja od 12 mjeseci zaključno sa (*datumom*) u svakom materijalnom pogledu.

Naše revizije organiziraju se s tim ciljem (kao i s ciljem da se ujedno osiguraju mišljenja o prikazanim izdacima [i godišnji računi komponente 5]⁵ i završnim izjavama o zahtjevu). Organiziramo opći plan rada revizije radi ispunjenja svih naših odgovornosti prema članku 29. Provedbene uredbe o programu IPA. Naše revizije nismo planirali niti obavljali s ciljem da bismo mogli izraziti opće mišljenje o pouzdanosti Izjave o jamstvu nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje kao takve. No ipak navodimo svoje zaključke o tome da li rezultati obavljene revizije koju smo proveli značajno dovode u pitanje Izjavu o jamstvu. Posebno smo procijenili jesu li naši nalazi obavljene revizije u skladu s postojanjem ili izostankom rezervacija od strane nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje prema Izjavi o jamstvu. Revizije smo obavili u skladu s međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju, između ostalog, poštivanje etičkih zahtjeva te da revizije planiramo i obavljamo kako bismo dobili prihvatljivo jamstvo na kojem možemo temeljiti naše mišljenje.

Vjerujem da obavljeni rad osigurava dobru osnovu za naše mišljenje.

Opseg ispitivanja:

Revizijski zadaci obavljeni su u skladu s godišnjim planom revizije u pogledu ove komponente u predmetnom razdoblju od 12 mjeseci i navedeni su u godišnjem izvješću o obavljenim revizijama koje pokriva razdoblje do ... (*datum*).

Naša revizija zasnovana na sustavu uključila je ispitivanje, na osnovi testiranja, strukture i rada sustava upravljanja i kontrole koji je korisnik uveo radi djelotvornog upravljanja onim rizicima koji mogu ugroziti izradu pouzdanih [izjava o izdacima] [računa i izjava o izdacima]³ dostavljenih Komisiji.

Navesti ograničenja opsega ispitivanja:

- Objasniti eventualna ograničenja

Mišljenje revizora:

[1. mogućnost – Bezuvjetno mišljenje

Na osnovi gore spomenutog ispitivanja, moje je mišljenje da su u razdoblju od 1. listopada 20xx. do 30 rujna 20xx.+1) sustavi upravljanja i kontrole uspostavljeni za komponentu [1 do 5] kao doprinos izradi pouzdanih [izjava o izdacima] [računa i izjava o izdacima]³ dostavljeni Komisiji pa time i da bi pomogli u osiguranju, između ostalog, pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se te izjave odnose, djelotvorno funkcionirali a, glede njihove namjene i rada, poštivali su u svakom materijalnom pogledu sve važeće zahtjeve Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili svih drugih sporazuma između Komisije i Vlade Republike Hrvatske u okviru programa IPA. Bez izražavanja mišljenja o općoj pouzdanosti Izjave o jamstvu zaključujem da Izjava o jamstvu koju izdaje nacionalni dužnosnik za ovjeravanje ne sadrži

⁵ mogućnost koja se bira za komponentu 5

izjave koje bi materijalno bile neusklađene s nalazima revizije i koje bi tako dale osnove za sumnju u ispravnost Izjave o jamstvu u skladu s važećim zakonima.

Revizije su obavljene u razdoblju između d/m/20.. i d/m/20.. . Izvješće o mojim nalazima dostavlja se s istim datumom kao i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju]]

[2. mogućnost – Uvjetno mišljenje⁶

Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja, moje je mišljenje da su u razdoblju od 1. listopada 20xx. do 30 rujna 20xx.+1) sustavi upravljanja i kontrole uspostavljeni za komponentu [1 do 5] kao doprinos izradi pouzdanih [izjava o izdacima] [računa i izjava o izdacima]³ dostavljeni Komisiji pa time i da bi pomogli u osiguranju, između ostalog, pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se te izjave odnose, djelotvorno funkcionirali a, glede njihove namjene i rada, poštivali su u svakom materijalnom pogledu sve važeće zahtjeve Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili sve druge sporazume između Komisije i (države) u okviru programa IPA, osim u sljedećem:

- Iznijeti i objasniti kvalifikacije (bilo zbog neslaganja s nacionalnim dužnosnikom za ovjeravanje ili ograničenja opsega); posebno navesti odnosna tijela
- Navesti je li priroda kvalifikacija da se ponavljaju / sistemska ili jednokratna

Zbog toga, [(država)] [... tijelo] [i drugi sudionik(ci)] nije poštivao/la zahtjeve Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili druge sporazume između Komisije i Vlade Republike Hrvatske u okviru programa IPA.

Procjenjujem da **posljedica** kvalifikacija(e) iznosi ... EUR [%] od ukupnih prikazanih izdataka, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Doprinos Zajednice koji je oštećen tako iznosi Bez izražavanja mišljenja o općoj pouzdanosti Izjave o jamstvu u cjelini, zaključujem da Izjava o jamstvu koju je izdao nacionalni dužnosnik za ovjeravanje sadrži izjavu(e) koja(e) je/su materijalno neusklađena(e) s našim nalazima revizije i koje bi tako dale osnove za sumnju u ispravnost Izjave o jamstvu u skladu s važećim zakonima u vezi s ovim. Ova/ove rezervacija(e) i neusklađenost(i) jest/jesu: <opisati rezervaciju>

Revizije su obavljene u razdoblju između d/m/20.. i d/m/20.. . Izvješće o mojim nalazima dostavlja se s istim datumom kao i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

⁶ primjenjuje se bilo zbog njihovog neslaganja s nacionalnim dužnosnikom za ovjeravanje ili ograničenja opsega.

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

[3. mogućnost – Nepovoljno mišljenje]

Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja, moje je mišljenje da u razdoblju od 1. listopada 20xx. do 30. rujna 20xx.+1) sustavi upravljanja i kontrole uspostavljeni za komponentu [1 do 5] kao doprinos izradi pouzdanih [izjava o izdacima] [računa i izjava o izdacima]³ dostavljeni Komisiji pa time i da bi pomogli u osiguranju, između ostalog, pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se te izjave odnose, **nisu** djelotvorno funkcionirali a, glede njihove namjene i rada, **nisu poštivali**, u značajnoj mjeri, važeće zahtjeve Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili sve druge sporazume između Komisije i Vlade Republike Hrvatske u okviru programa IPA.

Ovo negativno mišljenje temelji se na sljedećem(im) nalazu(nalazima):

- Opisati okolnosti uslijed kojih su nastale rezervacije – kao i značajne posljedice za poštivanje pravila Zajednice – i posebno navesti tijela na koja utječu, ukoliko je primjenjivo.

Zbog posljedica pitanja opisanih u prethodnom stavku, [(država)] [... tijelo] [i drugi sudionik(ci)] **nije** poštivao/la zahtjeve Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili drugih sporazuma između Komisije i Vlade Republike Hrvatske u okviru programa IPA.

Revizije su obavljene u razdoblju između d/m/20.. i d/m/20.. . Izvješće o mojim nalazima dostavlja se s istim datumom kao i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

[4. mogućnost – Suzdržano mišljenje]

S obzirom na značaj predmeta rasprave u prethodnom odlomku, **ne izražavam mišljenje** o djelotvornosti sustava upravljanja i kontrole u okviru komponente programa IPA [1 do 5] za razdoblje od 1. listopada 20xx. do 30. rujna 20xx.+1 i njegovoj usklađenosti s Okvirnim sporazumom o programu IPA i/ili bilo kojim drugim sporazumima između Komisije i Vlade Republike Hrvatske u okviru programa IPA. Bez izražavanja mišljenja o općoj pouzdanosti Izjave o jamstvu u cjelini, zaključujem da Izjava o jamstvu koju izdaje nacionalni dužnosnik za ovjeravanje sadrži izjavu(e) koju(e) koja(e) jest/jesu materijalno neusklađene s našim nalazima revizije pa stoga daju osnovu(e) za sumnju u ispravnost Izjave o jamstvu u skladu s važećim zakonima u vezi s ovim. Ova/ove rezervacija(e) i neusklađenost(i) jest/jesu: <opisati rezervaciju>

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

DODATAK E

Okvirnom sporazumu između Komisije i Vlade Republike Hrvatske¹

Revizijsko mišljenje

**Tijela u Republici Hrvatskoj nadležnog za reviziju²
o završnoj izjavi o izdacima [programa s referencom: ...]
[o računima i izjavi o izdacima za komponentu 5]³
[dio ... programa s referencom: ...]
[uz podršku završnog Izvješća o obavljenim revizijama]⁴**

dostavlja se

- Europskoj komisiji, Općoj upravi
- Dužnosniku nadležnom za akreditaciju (DNA) u Republici Hrvatskoj

1. Uvod

Ja, (*prezime, ime, službeni naziv ili funkcija*), čelnik Tijela u Republici Hrvatskoj nadležnog za reviziju, (naziv imenovanog Tijela nadležnog za reviziju), ispitao/la sam rezultate revizija obavljenih na programu (navesti program – naziv, komponentu, razdoblje, poziv na broj (CCI)) prema ili pod odgovornosti Tijela nadležnog za reviziju u skladu s planom rada revizije [a poduzeo/la sam i dodatne aktivnosti koje sam prema vlastitoj prosudbi smatrao/la potrebnim].

2. Odnosne odgovornosti nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje (NDO) i revizora:

U skladu sa člankom 25. Provedbene uredbe o programu IPA (IPA PU), priprema i istinito prikazivanje izjava o izdacima koje se podnose Komisiji, kao i osiguranje pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se te izjave odnose, u nadležnosti je nacionalnog dužnosnika za ovjeravanje.

[Ta nadležnost uključuje: izradu, provedbu i održavanje interne kontrole koja se odnosi na pripremu i istinito prikazivanje godišnjih računa koji ne sadrže pogrešno prikazivanje, bilo zbog prijevare ili pogreške; odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika; i izradu računovodstvenih procjena koje su realne u zadanim okolnostima]³.

Moja je odgovornost u ovom izvješću – u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.b) 3. alineja Provedbene uredbe o programu IPA – izraziti mišljenje [o pouzdanosti završne izjave o izdacima] [o pouzdanosti izjave o izdacima i godišnjih računa]³ [i o valjanosti završnog zahtjeva za plaćanje] koje podnosi nacionalni dužnosnik za ovjeravanje. Revizije sam obavio/la u skladu s međunarodnim revizijskim standardima.

Ti standardi zahtijevaju da revizije planiram i obavljam kako bih dobio/la realna jamstva o tome je[su] li izjava(e) o izdacima [i godišnji računi]³ [i zahtjev za plaćanjem za konačni

¹ po komponentama

² sukladno Članku 29. stavku 2. b) Provedbene uredbe o programu IPA

³ mogućnost koja se bira za komponentu 5

⁴ gdje je odgovarajuće, u svakom slučaju nije primjenjivo na komponentu 5

saldo doprinosa Zajednice programu] oslobođeni od pogrešnog prikazivanja [i djelotvornost postupaka interne kontrole]³.

Organiziramo opći plan rada revizije radi ispunjenja naših odgovornosti prema Članku 29. Provedbene uredbe o programu IPA. Revizije su uključile [ispitivanje, na osnovi testiranja, dokaza koji podupiru iznose i informacije objavljene u završnoj izjavi o izdacima i zahtjevu za plaćanjem za konačni saldo doprinosa Zajednice programu] [ispitivanje, na osnovi testiranja, dokaza koji podupiru informacije u godišnjim računima, ispitivanje procedura i odgovarajućeg uzorka transakcija da bi se dobio revizijski dokaz o iznosima i podacima objavljenim u izjavi o izdacima i godišnjim računima]³. [Revizije su obuhvatile usklađenost isplata s pravilima Zajednice samo u vezi sa sposobnosti akreditiranih administrativnih struktura da osiguraju provjeru takve usklađenosti prije izvršenja isplate]⁵. Vjerujem da moje revizije osiguravaju realnu osnovu za moje mišljenje.

3. Opseg ispitivanja

Ispitivanje sam proveo/la u skladu sa Člankom 29. stavkom 2. b) Provedbene uredbe o programu IPA.

<Svrha našeg ispitivanja nije bila kreiranje mišljenja o pravovaljanosti i ispravnosti transakcija na koje se odnosi završna izjava o izdacima koja se podnosi Komisiji.>⁶ <Nije bilo ograničenja za opseg ispitivanja.>⁵

Opseg su nadalje ograničavali sljedeći faktori:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) ..., itd.

(Navesti sva ograničenja za opseg ispitivanja, na primjer sve sistemske probleme, slabosti u sustavu upravljanja i kontrole, nedostatak popratne dokumentacije, slučajeve u sudskim postupcima, itd. i procijeniti visine izdataka i doprinosa Zajednice na koji to utječe. Ukoliko Tijelo nadležno za reviziju ne smatra da ograničenja utječu na završne prikazane izdatke, i to je potrebno navesti.)

4. Greške i nepravilnosti

[Stope pogrešaka i slučajevi nepravilnosti otkriveni prilikom obavljanja revizije nisu takvi da bi spriječili bezuvjetno mišljenje ukoliko ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje riješi na zadovoljavajući način i s obzirom na kretanje u razini njihovog pojavljivanja tijekom vremena.]

Ili

[Stope pogrešaka i nepravilnosti otkrivene prilikom obavljanja revizije i način na koji ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje rješava, su takve da ne sprječavaju bezuvjetno mišljenje. Popis tih slučajeva nalazi se u završnom izvješću o obavljenim revizijama uz naznaku njihovog eventualnog sistemskog karaktera i raspona problema.]

⁵ nije obavezno za komponentu 5

⁶ mogućnost koja se bira ovisno o komponenti.

5. Mišljenje revizora o završnoj izjavi o izdacima

[1. mogućnost – Bezuvjetno mišljenje]

(Ukoliko nije bilo ograničenja glede opsega ispitivanja, a stopa pogrešaka i slučajevi nepravilnosti i način na koji ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje rješava ne sprječavaju bezuvjetno mišljenje)

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljenju u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], moje je mišljenje da su računi podnijeti Komisiji za operacije u okviru komponente programa IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma) (posebno izjava o izdacima) **prikazani istinito, u svakom materijalnom pogledu** <, uključujući one koji se odnose na pravovaljanost i ispravnost transakcija na koje se odnose >⁷ [a procedure interne kontrole su djelovale na zadovoljavajući način]³.]

Ili

[Na osnovi gore spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljenju u skladu sa Člankom 29. stavkom 2. (b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], moje je mišljenje da završna izjava o izdacima **prikazuje istinito, u svakom materijalnom pogledu** - < uključujući one koji se odnose na pravovaljanost i ispravnost transakcija na koje se odnose >⁷ - izdatke plaćene u okviru operativnog programa s pozivom na:... komponente u okviru programa IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma), i da je zahtjev za isplatom završnog salda doprinosa Zajednice ovom programu valjan.]

Moje revizije obavljene su između DD/MM/20YY. i DD/MM/20YY

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

[2. mogućnost – Uvjetno mišljenje

(Ukoliko su postojala ograničenja glede opsega ispitivanja i/ili stope pogrešaka i slučajeva nepravilnosti i načina na koji ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje rješava, to zahtjeva uvjetno mišljenje, ali ne opravdava nepovoljno mišljenje za sve predmetne izdatke)

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljenju u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio], moje je mišljenje da su računi podnijeti Komisiji za operacije u okviru komponente IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma) prikazani istinito, u svakom materijalnom pogledu - < uključujući one koji se odnose na pravovaljanost i ispravnost transakcija na koje se odnose >⁷ [a procedure interne kontrole su djelovale na zadovoljavajući način]³- osim u sljedećem:

(a) ...

(b) ...

(c) ..., itd.

(navesti kvalifikacije, posebno tijela na koja se odnose, i objasniti da li se ponavljaju / jesu li sistemski ili jednokratni)

⁷ uključiti po izboru za komponente za koje je to primjenjivo (pogledajte prethodnu fusnotu 6).

Procjenjujem da posljedica kvalifikacija(e) iznosi ... EUR [u %] od ukupnih prikazanih izdataka, [što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa]. Doprinos Zajednice koji je oštećen tako iznosi

III

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljen u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], moje je mišljenje da završna izjava o izdacima prikazuje istinito, u svakom materijalnom pogledu -< uključujući one koji se odnose na pravovaljanost i ispravnost transakcija na koje se odnose >⁷ izdatke plaćene u okviru operativnog programa s pozivom na... komponente programa IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma), i da je zahtjev za isplatom završnog salda doprinosa Zajednice ovom programu valjan osim u pogledu pitanja iz gornje točke 3 i/ili primjedbi iz prethodne točke 4 u pogledu stopa pogrešaka i slučajeva nepravilnosti i načina na koji ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje rješava.

Procjenjujem da posljedica kvalifikacija(e) iznosi ... EUR [u %] od ukupnih prikazanih izdataka, [što odgovara ... EUR [u %] javnog doprinosa]. Doprinos Zajednice koji je oštećen tako iznosi

Moje revizije obavljene su između DD/MM/20YY. i DD/MM/20YY

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju]

[3. mogućnost – Nepovoljno mišljenje

(Ukoliko su vrsta i razmjer pogrešaka i slučajeva nepravilnosti i načina na koji ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje rješava tako opsežni da se kvalifikacija ne smatra odgovarajućom za objavljivanje obmanjujuće prirode završne izjave o izdacima u cjelini)

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljen u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], a posebno u pogledu vrste i razmjera pogrešaka i slučajeva nepravilnosti i činjenice da ih nacionalni dužnosnik za ovjeravanje nije riješio na zadovoljavajući način iz prethodne točke 4, moje je mišljenje da računi podnijeti Komisiji za operacije u okviru komponente programa IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma) **nisu** istinito prikazani, u svakom materijalnom pogledu [a procedure interne kontrole nisu djelovale na zadovoljavajući način]³.]

III

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljen u skladu sa Člankom 29. stavkom 2. (b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], moje je mišljenje da završna izjava o izdacima **ne** prikazuje na istiniti način, u svakom materijalnom pogledu - < uključujući one koji se odnose na pravovaljanost i ispravnost transakcija na koje se odnose >⁷ izdatke plaćene u okviru operativnog programa s

pozivom na:... komponentne programa IPA [1 do 5] za razdoblje od (datuma) do (datuma), i da zahtjev za isplatom završnog salda doprinosa Zajednice ovom programu nije valjan.]

Moje revizije obavljene su između DD/MM/20YY. i DD/MM/20YY

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

[4. mogućnost - – Suzdržano mišljenje]

(Ukoliko je bilo velikih ograničenja u opsegu ispitivanja, koja su takva da se ne može doći do zaključka o pouzdanosti završne izjave o izdacima bez značajnog nastavka rada)

[Na osnovi prethodno spomenutog ispitivanja koje pokriva reviziju obavljen u skladu sa Člankom 29. stavkom 2.(b) Provedbene uredbe o programu IPA [i dodatnog rada koji sam obavio/la], a posebno u pogledu pitanja iz točke 3, **nisam u mogućnosti izraziti** mišljenje.

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i službeni naziv ili funkcija čelnika imenovanog Tijela nadležnog za reviziju)]

- [kopija: Nacionalni dužnosnik za ovjeravanje (NDO) Republike Hrvatske]⁶

DODATAK III**Financijski plan IPA doprinosa**

- Prilog 1** **Financijski plan IPA doprinosa s raspodjelom na države partnere u “IPA neintegriranoj fazi”**
- Prilog 2** **Financijske alokacije IPA doprinosa u “IPA integriranoj fazi”**
- Prilog 3** **Okvirna raspodjela IPA doprinosa po prioritetnoj osi u “IPA integriranoj fazi”**

Prilog 1 Financijski plan IPA doprinosa s raspodjelom na države partnere u “IPA neintegriranoj fazi”

Financijski plan koji sadrži godišnje IPA doprinose za 2007., 2008. i 2009. s raspodjelom na države partnere

Godine			
Države partneri	2007	2008	2009
Hrvatska	400.000	400.000	400.000
Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija	453.020	506.080	560.202
Albanija	200.020	200.000	400.202
Bosna i Hercegovina	453.020	406.080	460.202
Crna Gora	670.000	748.369	812.242
Srbija	1.114.228	988.513	1.264.283
Ukupno	3.290.288	3.249.042	3.897.131

Za prvu (neintegriranu) fazu primjene Programa, Komisija odlučuje na godišnjoj bazi o IPA financiranju za sudjelovanje država kandidata i potencijalnih kandidata u transnacionalnim programima suradnje u okviru regionalne politike EU.

Prilog 2 Financijske alokacije IPA doprinosa u “IPA integriranoj fazi”

U drugoj fazi programa primjene, godišnji IPA doprinos je kao što slijedi (nije raspodijeljen po državama)

Godina	2010	2011	2012	2013	Ukupno
Iznos	4.000.000	4.000.000	4.200.000	4.300.000	16.500.000

IPA proračun koji će biti raspodijeljen projektima (90%) iznosi 14.850.000 EUR, dok će preostalih 1.650.000 EUR (10%) biti upotrijebljeno za tehničku pomoć.

Prilog 3 Okvirna raspodjela IPA doprinosa po prioritetnoj osi u "IPA integriranoj fazi"

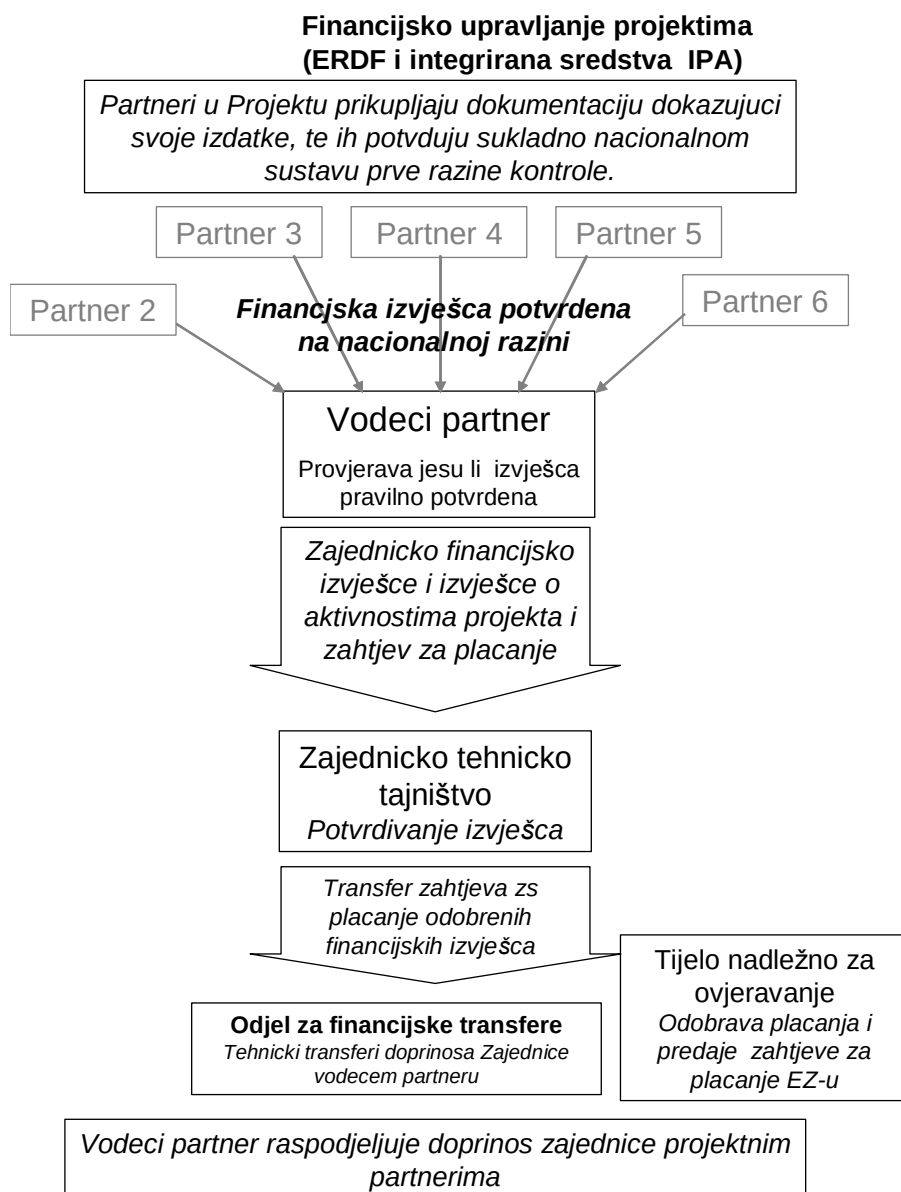
Financijski plan sadrži godišnje alokacije za 2010.-2013. doprinosa IPA raspoređenih prema prioritetnim osima.

	Financiranje Zajednice	Nacionalno javno financiranje	Nacionalno privatno financiranje	Ukupno financiranje	Stopa ko- financiranja	Za informaciju	
	(a)	(b)	(c)	(d) = (a) + (b) + (c)	(e) = (a)/(d)	EIB doprinosi	Drugo financiranje
Prioritetna os							
P1 Inovacija	3.366.922	594.163	0	3.961.085	0,85	0	0
P2 Okoliš	4.336.743	765.307	0	5.102.050	0,85	0	0
P3 Dostupnost	3.298.872	582.154	0	3.881.026	0,85	0	0
P4 Održiva područja rasta	3.847.463	678.964	0	4.526.427	0,85	0	0
P5 Tehnička pomoć	1.650.000	291.176	0	1.941.176	0,85	0	0
UKUPNO	16.500.000	2.911.764	0	19.411.764		0	0

U skladu sa stavkom 1. članka 90. Uredbe Komisije 718/2007/EZ, doprinos iz programa IPA je izračunat na temelju javno prihvatljivih izdataka.

DODATAK IV

Financijsko upravljanje projektima

DODATAK V**Doprinosi država korisnica za tehničku pomoć**

Država partner	2010	2011	2012	2013	Total	Proportion
Republika Albanija	11 385,88	11 385,88	11 955,18	12 239,82	46 966,76	16,13%
Bosna i Hercegovina	12 141,18	12 141,18	12 748,23	13 051,76	50 082,35	17,20%
Republika Hrvatska	12 472,94	12 472,94	13 096,59	13 408,41	51 450,88	17,67%
Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija	10 390,59	10 390,59	10 910,12	11 169,88	42 861,18	14,72%
Republika Srbija	14 964,71	14 964,71	15 712,94	16 087,06	61 729,42	21,20%
Crna Gora	9 232,94	9 232,94	9 694,59	9 925,41	38 085,88	13,08%
Ukupan nacionalni doprinos proračunu tehničke pomoći	70 588,24	70 588,24	74 117,65	75 882,34	291 176,47	100,00%

DODATAK VI

Izvješće o provjeri

Izvešće o provjeri (IPA)

Operativni program:

Država partner:

Ime odgovornog nacionalnog tijela:

Ime predviđenog kontrolora u Državi Partneru:

Izveštajno razdoblje (godina i kvartal):

Br. Izvešća o provjeri:

Dio I. Informacije o usklađenosti sustava kontrole

1.	Sustav kontrole djeluje sukladno članku 108. Uredbe (EZ) br. 718/2007.
2.	Kontrolor(i) odgovorni za provjeru legalnosti i pravilnosti izdataka koje je prijavio partner(i) u projektu koji sudjeluje u navedenom projektu.
3.	Imenovani kontrolor(i) je nezavisan od partnera koji sudjeluju u projektu.
4.	Kontroloru(ima) je država partner dala smjernice za provjere.
5.	Provjera izdataka na razini partnera pokriva administrativne, financijske, tehničke i fizičke aspekte projekata.
6.	Provjere osiguravaju da su izdaci koje je prijavio partner stvarni, te da su proizvodi ili usluge bili isporučeni prema odlukama o odobrenju i sukladno propisima Zajednice i nacionalnim propisima.
7.	Provjere uključuju administrativne provjere izdataka koje su partneri prijavili u odnosu na izvješće svakog partnera, kao i provjere na licu mjesta dijelova projekta koje su partneri proveli.

8.	Provjere koje provodi Kontrolor pokrivaju sljedeća područja uključujući - prihvatljivosti izdataka - izbjegavanje dvostrukog financiranja izdataka s drugim nacionalnim ili programima Zajednice i s drugim programnim razdobljima - javnu nabavu - pravila državne pomoći - promidžbu - pravila o zaštiti okoliša - pravila o jednakim prilikama	
9.	Provjere na licu mjesta obavezne su za sve projekte.	☐ Da ☐ Ne
10.	Ako je odgovor na prethodno pitanje ne: metoda uzorkovanja za projekte koji će biti provjereni na licu mjesta opisana je i pohranjena kod kontrolora.	
11.	Evidencija o izvršenim provjerama postoji i čuva se kod kontrolora.	
12.	Sustav kontrole osigurava da je provjera u smislu članka 108. Pravilnika Komisije (EZ) Br 718/2007 izvršena i dokumentirana uzevši u obzir troškove nastale u okvirima Tehničke pomoći projekta.	
13.	Izdaci prijavljeni u okviru tehničke pomoći projekta prihvatljivi su prema pravilima prihvatljivosti dogovorenima za tehničku pomoć (Priručnik za tehničku pomoć koji je odobrio Zajednički odbor za praćenje).	

14.	Priručnici o postupcima pripremljeni su za zaposlenike odgovornog nacionalnog tijela kako bi se osiguralo da imenovani kontrolor pravilno vrši provjere	☐ Da ☐ Ne
15.	Procedure postoje i njima upravljaju odgovorna nacionalna tijela kako bi se osigurala dostatnost i usklađenost provjera koje se vrše na razini projektnih partnera sa zahtjevima EU i nacionalnim zahtjevima.	☐ Da ☐ Ne
16.	Odgovorno nacionalno tijelo čuva evidenciju nalaza, zaključaka i preporuka napravljenih u okviru provjera iz točke 16.	☐ Da ☐ Ne
17.	Odgovorno nacionalno tijelo utvrđuje nedostake/greške u vezi provjera koje vrši imenovani kontrolor(i) u izvještajnom razdoblju.	☐ Da ☐ Ne
18.	Vanjske revizije su identificirale nedostatke/greške vezane uz nezavisnost i/ili kvalitetu provjera koje vrši imenovani kontrolor(i) u izvještajnom razdoblju.	☐ Da ☐ Ne
19.	Odgovorno nacionalno vijeće je primilo akcijski plan(ove) koje je izradio imenovani kontrolor(i) u izvještajnom razdoblju kako bi se	☐ Da ☐ Akcijski plan nije

	riješili nedostaci utvrđeni u točkama 17. i 18.	pripremljen
20.	Odgovorno nacionalno tijelo nadzire ispravke koje provodi imenovani kontrolor(i).	☐ Da ☐ Ispravke se ne provode
21.	Ispravke provodi imenovani kontrolor(i) u izvještajnom razdoblju.	☐ Da ☐ Provedba ispravki pokrenuta je prema akcijskom planu. ☐ Ispravke se ne provode

Ispunio/la

Datum...../ /20.....

Odobrio/la

Datum...../ /20.....

Dio II. Informacije o isplati državnog doprinosa¹ u izvještajnom razdoblju

Državni doprinos isplaćen je na temelju izjava o vrednovanju izdataka koje je izdao kontrolor(i) i <u>prije</u> povrata sredstava partnerima u projektu u sklopu programa IPA.	☐ Da ☐ Ne		
Državni doprinos je isplaćen tek <u>nakon</u> (autorizacije) povrata sredstava iz programa IPA partnerima u projektu.	☐ Da ☐ Ne		
U izvještajnom razdoblju projektni partnerima primili su povrat državnog doprinosa u iznosu od (razvrstali projektni partneri):	<i>Projekt ID</i>	<i>Projektni partner</i>	<i>Državni doprinos (EUR)²</i>

Ispunio/la

Datum...../ /20.....

Odobrio/la

Datum...../ /20.....

¹ Ispuniti samo u slučaju ako Država Partner osigurava nacionalni javni doprinos na državnoj razini za projekte koje je izabrao Odbor za praćenje. U slučaju ako država partner primjenjuje neku drugu opciju (osim gore navedene 2 opcije) za nadoknadu državnog doprinosa, oba odgovora trebaju biti Ne, i daljnje objašnjenje se nalaziti na istoj stranici Dijela II u Izvješću o verifikaciji.

² Iznosi u EUR-ima trebaju biti izraženi u skladu s izjavom o potvrdi troškova.

Dio III. Informacije o nepravilnostima i povratima

Identifikacijski brojevi kvartalnih izvješća o nepravilnostima dostavljeni Komisiji (OLAF) priloženi tekućem verifikacijskom izvješću:	Izvješće o novoj nepravilnosti:
	Prateće izvješće:
Brojevi predmeta Sažetih izvješća o nepravilnostima ne moraju biti dostavljeni OLAF-u u skladu s 28(2) od 1828/2006, u prilogu tekućeg verifikacijskog izvješća:	Izvješće o novoj nepravilnosti:
	Prateće izvješće:

Ispunio/la

Datum...../ /20.....

Odobrio/la

Datum...../ /20.....

Sažeto izvješće o nepravilnostima ne mora biti dostavljeno OLAF-u**Identifikacijski br verifikacijskoga izvješća:****Broj predmeta:****Niže opisan slučaj ne mora se dostaviti OLAF-u budući da je (molimo navesti)**

- ☐ nepravilnost ispod praga potrebnog za izvještavanje
- ☐ nepravilnost se sastoji isključivo u nemogućnosti dovršenja projekta zbog bankrota glavnog korisnika
- ☐ korisnik je dobrovoljno obavijestio mjerodavno nadzorno tijelo o nepravilnosti prije nego što ga je ono samo uočilo, prije ili poslije uključivanja dotičnih izdataka u ovjerenu izjavu dostavljenu Komisiji
- ☐ nepravilnost je otkrivena i otklonjena prije uključenja dotičnih izdataka u
- ☐ izjavu o izdacima dostavljenu Komisiji

Kod projekta:**Ime projektnog partnera:****Datum prve informacije koja je dovela do sumnje o nepravilnosti:****Datum ili razdoblje u kojem je došlo do nepravilnosti:****Datum utvrđivanja nepravilnosti:****Opis nepravilnosti:**

Iznos uzrokovan nepravilnošću

Potvrda da je iznos već plaćen

Nadoknađeni iznos*

Iznos koji će biti nadoknađen

Ukupan javni doprinos	Doprinos Zajednice	Nacionalni doprinos

Datum kad je započeo postupak nadoknade:

Iznos ne može biti nadoknađen i ne očekuje se da bude nadoknađen (Da/Ne):

Slučaj zatvoren (Da/Ne):

Ime nadležnog tijela koje podnosi sažeto izvješće:

Ime, telefonski broj i email adresa nadležne osobe koja podnosi sažeto izvješće:

Potpis nadležne osobe:

Datum:

* Uključujući iznos odbijen od isplate partneru

DODATAK VII

Izjava o potvrdi izdataka

Izjava o potvrđi izdataka (IPA)

Kod projekta:	Ime Partnera u projektu:
Akronim:	
Država partner u kojoj se nalazi projektni partner:	Organizacija / Kontrolor koji daje Izjavu o potvrđi izdataka:

Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od dan/mjesec/godna do dan/mjesec/godina	Vrsta izjave: Regularni Br.: Korektivni Br.:
Ukupan iznos prihvatljivih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih ovom izjavom, te umanjeno za iznos neto dobiti: 0.00 EUR	
Iznos prihvatljivih javnih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih ovom izjavom: 0.00 EUR	
Iznos koji je IPA potvrdila i obuhvatila u ovoj izjavi: 0.00 EUR	Stopa doprinosa IPA-e: 85.00 %
Iznos državnog doprinosa potvrđen i obuhvaćen ovom izjavom: 0.00 EUR	Stopa državnog doprinosa: 0.00 %

Temeljem provjere izdataka u smislu Članka 28. stavka 2. točke (j) Uredbe Komisije (EZ) br 718/2007 koje je prijavio gore navedeni projektni partner, ja, niže potpisani, u svojstvu Kontrolora ovime izjavljujem:	
1.	Troškovi koje je prijavio projektni partner i koji su uključeni u zahtjev za isplatu su stvarni i nastali su u projektu odobrenom u sklopu Programa.
2.	Troškovi koje je prijavio projektni partner potvrđeni su primljenim računima ili računovodstvenim dokumentima jednake dokazne vrijednosti.
3.	Projektni partner platio je izdatke koje je prijavio, što je potvrđeno primljenim dokumentom(ima).
4.	Proizvodi ili usluge isporučeni su sukladno ugovoru(ima) o subvencijama [Zajednica, nacionalno].
5.	Prateći dokumenti koje je projektni partner dostavio su potpuni, točni i prihvatljivi oblikom i sadržajem.
6.	Troškovi koje je prijavio projektni partner su opravdani u skladu sa zajedničkim pravilima Programa (Programski priručnik), mjerodavnom propisima EU i nacionalnim propisima.
7.	Izveštaj koji je dostavio projektni partner ispravan je i u skladu s pratećim dokumentima.
8.	Dio projekta proveden je i troškovi koje je projektni partner prijavio usklađeni su s ugovorom(ima) o subvencijama [Zajednica, nacionalno].
9.	Dio projekta je proveden i troškovi koje je projektni partner prijavio u skladu su sa propisima Zajednice i nacionalnim propisima, uključujući pravila o javnoj nabavi, pravila o državnoj pomoći, promidžbi, pravilima o zaštiti okoliša i pravilima o jednakim prilikama.
10.	Dio projekta koje je projektni partner proveo prima financijski doprinos samo iz Programa (ne postoji dvostruko financiranje izdataka iz drugih programa Zajednice ili nacionalnih programa ili drugih programskih razdoblja).

11.	Partner u projektu ima odvojeni računovodstveni sustav ili odgovarajući računovodstveni kod za sve transakcije u vezi s projektom.	
12.	Temeljem primljenih pratećih dokumenata može se reći da je Partner u projektu ispunio zahtjeve EU u vezi informiranja i promidžbe.	
13.	Mogući prihodi su oduzeti od ukupnih prihvatljivih izdataka dijela projekta koji je proveo projektni partner; projektni partner izjavljuje da nije bilo drugih prihoda osim onih koji su prijavljeni.	
14.	Troškovi koje je prijavio projektni partner nisu uzrokovani nepravilnostima niti o tome postoji sumnja.	
15.	Kontrolor je izvršio provjere na mjestu provođenja projekta o razdoblju koje Izjava o potvrdi obuhvaća.	☐ da ☐ ne
16.	Prijavljeni troškovi su u skladu s računovodstvenom evidencijom i pratećim dokumentima u posjedu projektnog partnera.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
17.	Dio projekta koji je projektni partner proveo napreduje u skladu s ciljevima ugovora o subvencijama [Zajednice, nacionalnih].	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
18.	Dio projekta provjeren na licu mjesta provodi se u skladu s nacionalnim propisima i propisima Zajednice.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
19.	Kontrolor je dokumentirao provjere na licu mjesta (npr. popis, izvješće). Dokumentacija se čuva kod kontrolora.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
20.	Za vrijeme provjere na licu mjesta kontrolor je primijetio nepravilnosti.	☐ da ☐ ne ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
21.	Mjerodavno nadzorno tijelo (nacionalno tijelo) informirano je o nepravilnostima na koje sumnja kontrolor.	☐ Da ☐ nepravilnosti nisu pronadjene
22.	Dokumentacija se čuva kod kontrolora, te ista opisuje i opravdava metodu uzorkovanja, i određuje projekte izabrane za provjere na licu mjesta.	

Ako bilo koja od točaka s gornjeg popisa nije ispunjena, odstupanje se mora imenovati i komentirati u Prilogu A. Ukupan iznos prihvatljivih izdataka koji su potvrđeni i obuhvaćeni ovom izjavom detaljno su prikazani u Prilogu B i Prilogu C. Ovi prilozi se pridodaju izjavi i na dnu stranice sadrže pravno obvezujući potpis.

Mjesto i datum

Službeni pečat Kontrolora

Ime i funkcija predstavnika Kontrolora

Potpis

Prilog "A" Izjavi o potvrdi izdataka (IPA)

Kod projekta :	Ime projektnog partnera:	
Akronim:		
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od dan/mjesec/godna do dan/mjesec/godina	Vrsta izjave:	Regularni br.: Korektivni br.:

I. Provjera u uredu

Provjera u uredu izvršena je u skladu s odgovarajućim smjernicama za nadzor.	
Iznos neprihvatljivih izdataka koje je kontrolor odbio i kratko objašnjenje:	

II. Provjera na licu mjesta

Broj, datum i mjesto provjera na licu mjesta obavljenih u razdoblju koje izjava o potvrdi izdataka obuhvaća:	
Glavni zaključci provjere(a) na licu mjesta u razdoblju obuhvaćenom izjavom o potvrdi izdataka:	
U slučaju nepravilnosti koje je kontrolor otkrio za vrijeme provjere na licu mjesta, projektni partner poduzeo je sljedeće mjere s ciljem osiguranja usklađenosti s ugovorom o subvencijama i primjenjivim nacionalnim propisima i propisima Zajednice:	
Vrsta evidencije (dokumentirane) o obavljenoj provjeri(ama) na licu mjesta:	

Mjesto i datum

Službeni pečat Kontrolora

Ime i funkcija predstavnika Kontrolora

Potpis

Prilog "B" Izjavi o potvrdi izdataka (IPA)

Kod projekta:	Ime projektnog partnera :
Akronim:	
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od <i>dan/mjesec/godina</i> do <i>dan/mjesec/godina</i>	Vrsta izjave: ☐ Regularni br.: 1 ☐ Korektivni br.: 1.1

I. Ukupan iznos potvrđenih prihvatljivih izdataka i obuhvaćenih ovom izjavom pripadaju sljedećim Radnim paketima (RP) i proračunskim stavkama:

	RP 0	RP 1	RP 2	RP 3	RP 4	RP 5	RP 6	RP 7	Ukupno
Zaposlenici									
Režije									
Putovanja									
Vanjski stručnj.									
Oprema									
Investicije									
Fin. troškovi									
Ukupno	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

II. Prihodi koji se oduzimaju od ukupnog iznosa prihvatljivih izdataka u tekućem razdoblju:

	Prihodi predviđeni u AF (Da/Ne)	Iznos ostvarenog prihoda (EUR)	Iznos neto prihoda koji se oduzima od prihvatljivih izdataka (EUR)
Ukupno		0,00	0,00

Mjesto i datum

Službeni pečat Kontrolora

Ime i funkcija predstavnika Kontrolora

Potpis

Prilog "C" Izjavi o potvrdi izdataka (IPA)

Kod projekta:	Ime partnera u projektu:
Akronim:	
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od <i>dan/mjesec/godina</i> do <i>dan/mjesec/godina</i>	Vrsta izjave: ☐ Regularni br.: 1 ☐ Korektivni br.: 1.1

I. Ukupan iznos prihvatljivih izdataka potvrđenih temeljem sljedećih faktura/dokumenata jednake dokazne vrijednosti:

RP 1 TRANSNACIONALNO UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA PROJEKTA													
BL 4 VANJSKA EKSPERTIZA I USLUGE													
Br.	Br. Fature/ Dokumenata jednake dokazne vrijednosti ID	Ime davatelja usluga koji izdaje fakturu	Opis izdataka	Aktivnost provedena prema odobrenom AF	Izdano dan/mj/god	Isplaćeno dan/mj./god	Ukupan iznos u originalnoj valuti	Prijavljeni troškovi u originalnoj valuti	Valuta	Devizni tečaj	Prijavljeni troškovi EUR	Neprihvatli vi troškovi koje je oduzeo kontrolor EUR	Prihvatljivi troškovi koje je potvrdio kontrolor EUR
1													
2													
3													
Ukupan iznos izdataka													

(Primjer! Redci se trebaju umetnuti i pripremiti odvojene tablice za Radne pakete i proračunske stavke!)

Mjesto i datum

Službeni pečat kontrolora

Ime i funkcija predstavnika kontrolora

Potpis

II. Prihodi

No.	Dokumenti jednake dokazne vrijednosti ID	Opis prihoda	Vezana djelatnost prema AF	Prihod nastao (datum)	Datum bilježenja prihoda	Ukupan iznos ostvarenih prihoda u originalnoj valuti	Ukupan iznos neto prihoda u originalnoj valuti	Valuta	Devizni tečaj	Ukupan iznos ostvarenih prihoda u EUR	Ukupan iznos neto prihoda u EUR	Ukupan iznos neto prihoda koje je potvrdio kontrolor u EUR
1												
2												
Total												

Mjesto i datum

Službeni pečat kontrolora

Ime i funkcija predstavnika kontrolora

Potpis

Izjava o potvrdi izdataka za Projekt tehničke pomoći (IPA)

Kod projekta:	Ime korisnika tehničke pomoći:
Naziv projekta:	
Država partner u kojoj se nalazi korisnik tehničke pomoći:	Organizacija/Kontrolor koji daje Izjavu o potvrdi izdataka:

Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od dan/mj./god. do dan/mj./god.	Vrsta izjave: ☐ Regularni br.: 1 ☐ Korektivni br.: 1.1
Ukupan iznos prihvatljivih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih ovom izjavom i umanjen za iznos neto prihoda: 0,00 EUR	
Iznos prihvatljivih javnih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih izjavom: 0,00 EUR	
Iznos IPA doprinosa potvrđenih i obuhvaćenih izjavom: 0,00 EUR	IPA stopa doprinosa: 85,00%
Iznos doprinosa Države partnera potvrđenih i obuhvaćenih izjavom: 0,00 EUR	Stopa doprinosa Države partnera: 15,00%

Temeljem provjere u smislu članka 28. stavka 2. točke (j) Uredbe Komisije (EZ) br. 718/2007 izvršene na troškovima koje je prijavio gore navedeni korisnik tehničke pomoći ja, niže potpisani, u svojstvu kontrolora izjavljujem:	
1.	Izjava obuhvaća izdatke nastale u sklopu tehničke pomoći programa.
2.	Prijavljeni izdaci korisnika tehničke pomoći koji se uključuju u zahtjev za nadoknadu su stvarni i nastali u projektu tehničke pomoći odobrenom u sklopu Programa.
3.	Izdaci koje je prijavio korisnik tehničke pomoći praćeni su fakturama ili računovodstvenim dokumentima jednake dokazne važnosti.
4.	Korisnik tehničke pomoći prijavio je i platio prijavljene izdatke, što može dokazati odgovarajućim dokumentima.
5.	Isporučeni proizvodi ili usluge u skladu su s odobrenim projektom tehničke pomoći.
6.	Prateći dokumenti koje je korisnik tehničke pomoći dostavio su potpuni, točni i prihvatljivi oblikom i sadržajem.
7.	Izdaci koje je prijavio korisnik tehničke pomoći su prihvatljivi izdaci nastali u skladu s pravilima prihvatljivosti dogovorenima za tehničku pomoć (Priručnik za tehničku pomoć koji je odobrio Odbor za praćenje), mjerodavnim propisima EU i nacionalnim propisima.
8.	Izvešće koje je predao korisnik tehničke pomoći točno je i u skladu s pratećom dokumentacijom.
9.	Dio provedenog projekta i prijavljeni izdaci korisnika tehničke pomoći u skladu su s odobrenom tehničkom pomoći u sklopu projekta.
10.	Dio provedenog projekta i izdaci koje je korisnik tehničke pomoći prijavio u skladu su s propisima Zajednice nacionalnim propisima.
11.	Dio projekta koji provod korisnik tehničke pomoći prima financijsku pomoć samo iz Programa (ne postoji dvostruko financiranje izdataka iz drugih nacionalnih programa ili programa Zajednice).

12.	Korisnik tehničke pomoći ima odvojeni računovodstveni sustav ili primjereni računovodstveni kod vezan za projekt.	
13.	Na temelju primljenih pratećih dokumenata može se reći da je korisnik tehničke pomoći ispunio zahtjeve EU koji se tiču informiranja i promidžbe.	
14.	Mogući prihodi oduzeti su od ukupnih prihvatljivih izdataka dijela projekta koji je proveo korisnik tehničke pomoći; korisnik tehničke pomoći izjavljuje da nisu nastali drugi prihodi, osim onih koji su prijavljeni.	
15.	Izdaci koje je prijavio korisnik tehničke pomoći u zahtjevu za nadoknadu troškova nisu uzrokovani nepravilnostima niti o tome postoji sumnja.	
16.	Kontrolor je izvršio provjere na mjestu provođenja projekta o razdoblju koje Izjava o potvrdi obuhvaća.	☐ da ☐ ne
17.	Prijavljeni troškovi su u skladu s računovodstvenom evidencijom i pratećim dokumentima u posjedu korisnika tehničke pomoći.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
18.	Dio projekta koji je korisnik tehničke pomoći proveo napreduje u skladu s ciljevima projekta o tehničkoj pomoći utvrđenima u odobrenom planu projekta tehničke pomoći.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
19.	Dio projekta provjeren na licu mjesta provodi se u skladu s pravilima Zajednice i nacionalnim pravilima.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
20.	Kontrolor je dokumentirao provjere na licu mjesta (npr. popis, izvješće). Dokumentacija se čuva kod kontrolora.	☐ da ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
21.	Za vrijeme provjere na licu mjesta kontrolor je posumnjao u postojanje nepravilnosti.	☐ da ☐ ne ☐ provjere razdoblja na licu mjesta nisu provedene
22.	Mjerodavno nadzorno tijelo (nacionalno tijelo) je informirano o nepravilnostima na koje sumnja kontrolor.	☐ da ☐ nepravilnosti nisu pronađene
23.	Dokumentacija se čuva kod kontrolora, te opisuje i opravdava metodu uzorkovanja i određuje projekte izabrane za provjere na licu mjesta.	

Ako bilo koja od točaka s gornjeg popisa nije ispunjena, odstupanje se mora utvrditi i komentirati u Prilogu A. Ukupan iznos prihvatljivih troškova koji su potvrđeni i obuhvaćeni ovom izjavom detaljno su prikazani u Prilogu B i Prilogu C. Ovi prilozi se pridodaju izjavi i na dnu stranice sadrže pravno obvezujući potpis.

Ime i funkcija predstavnika kontrolora

Službeni pečat kontrolora

Potpis

Prilog "A" Izjavi o potvrdi izdataka

Kod projekta:	Ime korisnika tehničke pomoći:
Naziv projekta:	
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od dan/mj./god do dan/mj/god	Vrsta izjave: ☐ Regularni br.: 1 ☐ Korektivni br.: 1.1

I. Provjera u uredu

Provjera u uredu izvršena je u skladu s odgovarajućim smjernicama o nadzoru.	
Iznos neprihvatljivih izdataka koje je kontrolor odbio i kratko objašnjenje:	

II. Provjera na licu mjesta

Broj, datum i mjesto provjera na licu mjesta izvršenih razdoblju koji obuhvaća izjava o potvrdi izdataka:	
Glavni zaključci provjere(a) na licu mjesta u razdoblju koji obuhvaća izjava o potvrdi izdataka:	
U slučaju nepravilnosti koje je otkrio kontrolor za vrijeme provjere na licu mjesta, sljedeće mjere korisnika tehničke pomoći su poduzete kako bi se osigurala usklađenost s ugovorom o subvencijama i primjenjivim propisima Zajednice i nacionalnim propisima:	
Vrsta evidencije (dokumentirane) o obavljenoj provjeri(ama) na licu mjesta:	

Mjesto i datum

Službeni pečat kontrolora

Ime i funkcija predstavnika kontrolora

Potpis

Prilog "B" Izjavi o potvrdi izdataka

Kod projekta:	Ime korisnika tehničke pomoći:
Naziv projekta:	
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od <i>dan/mj./god</i> do <i>dan/mj/god</i>	Vrsta izjave: ☐ Regularni br.: 1 ☐ Korektivni br.: 1.1

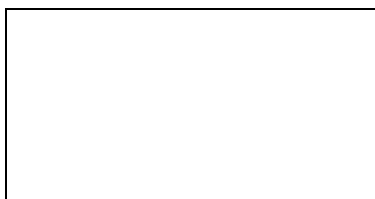
I. Ukupan iznos prihvatljivih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih izjavom i financijskim tijekom projekta tehničke pomoći:

		Iznos prihvatljivih izdataka (EUR)
1	Zaposlenici	
2	Režije	
3	Putovanja	
4	Vanjska ekspertiza i usluge	
5	Oprema	
6	Financijski troškovi	
	Ukupno	0,00

II. Prihodi koji će biti oduzeti od ukupnog iznosa prihvatljivih izdataka potvrđenih i obuhvaćenih izjavom:

	Prihodi predviđeni u AF (Da/Ne)	Iznos nastalih prihoda (EUR)	Iznos neto prihoda koji se oduzima od prihvatljivih izdataka (EUR)
Ukupno		0,00	0,00

Mjesto i datum

Službeni pečat kontrolora

Ime i funkcija predstavnika kontrolora

Potpis

Prilog "C" Izjavi o potvrdi izdataka

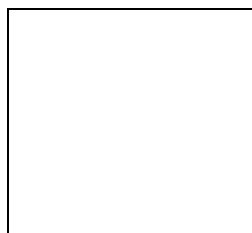
Kod projekta:	Ime korisnika tehničke pomoći:
Naziv projekta:	
Izveštajno razdoblje na koje se izjava odnosi: od dan/mj./god. do dan/mj./god.	Vrsta izjave: II. Regularni br.: 1 III. Korektivni br.: 1.1

I. Ukupan iznos prihvatljivih izdataka potvrđenih temeljem sljedećih faktura/dokumenata jednake dokazne vrijednosti:

BL 4 Vanjska ekspertiza i usluge													
Br.	Faktura Br./ Dokumenti jednake dokazne vrijednosti ID	Ime davatelja usluga koji izdaje fakturu	Opis izdataka	Djelatnost ispunjena prema odobrenom TA projektu	Izdano dan/mj/god	Isplaćeno dan/mj/god	Ukupan iznos u originaln oj valuti	Prijavlje ni troškovi u originaln oj valuti	Valu ta	Devizni tečaj	Prijavljen i troškovi EUR	Neprihvatljivi troškovi koje je odbio kontrolor EUR	Prihvatljivi troškovi koje je potvrdio kontrolor EUR
1													
2													
3													
Ukupan iznos izdataka													

(Primjer! Redci trebaju biti umetnuti i odvojene tablice sastavljene za Radne pakete i proračunske stavke!)

Mjesto i datum

Službeni pečat
Kontrolora

Ime i funkcija predstavnika Kontrolora

Potpis

II. Prihodi

Br.	Dokumenti jednake dokazne vrijednosti ID	Opis prihoda	Vezana djelatnost prema planu TA projekta	Prihod nastao na (datum)	Datum bilježenja prihoda	Ukupan iznos nastalih prihoda u originalno j valuti	Ukupan iznos neto prihoda u originalnoj valuti	Valuta	Devizni tečaj	Ukupan iznos nastalih prihoda u EUR	Ukupan iznos neto prihoda u EUR	Ukupan iznos neto prihoda koje je potvrdio kontrolor u EUR
1												
2												
Ukupno												

Mjesto i datum

Službeni pečat
Kontrolora

Ime i funkcija predstavnika Kontrolora

Potpis

DODATAK VIII

Predložak za potvrđivanje izdataka Komisiji

Potvrda i izjava o izdacima i zahtjev za međuplaćanje

EUROPSKA KOMISIJA
IPA

Potvrda i izjava o izdacima i zahtjev za plaćanjem

Naziv programa: Program transnacionalne suradnje Jugpistočna Europa

Odluka Komisije:

Referenca komisije (CCI) broj: CCI 2007CB163OP069

Nacionalni referentni (ako postoji): NULL

POTVRDA

Ja, dolje potpisani,

....., **VODITELJ TIJELA ZA OVJERAVANJE**

predstavljajući Tijelo za ovjeravanje određeno

Odlukom Vlade br. 49/2007, 26/03/2007

ovime potvrđujem da su svi izdaci uključeni u priloženu izjavu u skladu s kriterijima prihvatljivosti izdataka iz članka 34. i članak 89. Uredbe (EZ) br. 718/2007 i uplaćeni od strane korisnika tijekom provedbe operacija odabranih u okviru Operativnog programa u skladu s uvjetima za dodjelu javnih doprinosa prema važećim EU propisima.

nakon

i iznosa od:

EUR

(točna brojka na dva decimalna mjesta)

Priloženo izvješće o izdacima, raščlanjeno prema prioritetu, temelji se na računovodstvenoj evidenciji privremeno zatvorenoj dana

i tvori sastavni dio ove potvrde.

Također potvrđujem da operacije napreduju u skladu s ciljevima utvrđenim u odluci u skladu s Uredbama (EC) broj 1085/2006 i 718/2007, a naročito da:

- (1) iskazani izdaci su u skladu s primjenjivim propisima Zajednice i nacionalnim pravilima i uplaćeni su u odnosu na aktivnosti odabrane za financiranje u skladu s kriterijima primjenjivima na Operativni program i primjenjivim propisima Zajednice i nacionalnim pravilima, a osobito:
 - Pravila o državnim potporama;
 - Pravila javne nabave
- (2) izjava o izdacima je točna, proizlazi iz pouzdanih računovodstvenih sustava i temelji na provjerljivim popratnim dokumentima:
- (3) sve transakcije su zakonite i u skladu s pravilima i procedure su provođene na zadovoljavajući način;

- (4) izjava o izdacima i zahtjevima za plaćanje uzimaju u obzir, gdje je primjenjivo, svaki vraćeni iznosi i primljene kamate, i prihod ostvaren od operacija koje se financiraju u okviru Operativnog programa;
- (5) raščlamba operacija zabilježena je u računalnim datotekama i dostupna je mjerodavnim odjelima Komisije na zahtjev

U skladu s člankom 134. Uredbe (EZ) br. 718/2007, popratni dokumenti jesu i nastavit će biti dostupni najmanje tri godine nakon zatvaranja Operativnog programa od strane Komisije.

Datum:

.....
VODITELJ TIJELA ZA OVJERAVANJE

DODATAK IX

Popis nadležnih nacionalnih tijela odgovornih za Program Jugoistočna Europa

NACIONALNO TIJELO		Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Adresa: Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 1000 Zagreb, Republika Hrvatska
KONTROLORI ODREĐENI U DRŽAVI KORISNICI	ODREĐENI KONROLOR	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Adresa: Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 1000 Zagreb, Republika Hrvatska
	KONTROLNI SISTEM	Centralizirani
	POPIS KONTROLORA	Nije primjenjivo
NACIONALNO TIJELO ODGOVORNO ZA SLANJE IZVJEŠĆA O PROVJERI		Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Sektor za proračun, financije i računovodstvo Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 1000 Zagreb, Republika Hrvatska
NACIONALNO TIJELO ODGOVORNO ZA POVRAT SREDSTAVA		Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Sektor za proračun, financije i računovodstvo Adresa: Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 1000 Zagreb, Republika Hrvatska
NACIONALNO TIJELO ODGOVORNO ZA REVIZIJU		ARPA – Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske Unije Adresa: Koturaška ulica 53/1, 10000 Zagreb Republika Hrvatska

FINANCING AGREEMENT

BETWEEN

THE GOVERNMENT OF REPUBLIC OF CROATIA

THE EUROPEAN COMMISSION

AND

THE MANAGING AUTHORITY LOCATED IN HUNGARY

**CONCERNING THE INTEGRATION OF FUNDS FROM THE INSTRUMENT FOR
PRE-ACCESSION ASSISTANCE WITHIN THE SOUTH-EAST EUROPE
TRANSNATIONAL COOPERATION PROGRAMME FOR ASSISTANCE FROM
THE EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND UNDER THE EUROPEAN
TERRITORIAL COOPERATION OBJECTIVE**

(Shared Management)

CONTENTS

Preamble

CHAPTER I	GENERAL PROVISIONS
CHAPTER II	FINANCIAL CONTRIBUTION FROM THE IPA
CHAPTER III	ELIGIBILITY OF IPA EXPENDITURE
CHAPTER IV	STRUCTURES AND AUTHORITIES AT PROGRAMME LEVEL AND IN THE BENEFICIARY COUNTRIES
CHAPTER V	RESPONSIBILITIES AT PROGRAMME AND BENEFICIARY COUNTRY LEVEL
CHAPTER VI	FINANCIAL MANAGEMENT
CHAPTER VII	PUBLIC PROCUREMENT, PROJECT SELECTION, CONTRACTING PROCEDURES AND PROJECT IMPLEMENTATION
CHAPTER VIII	FINAL PROVISIONS

Annexes

ANNEX I	South-East Europe Operational Programme
ANNEX II	Framework Agreement
ANNEX III	Financing plan of IPA contribution
Appendix 1	Financing plan of IPA contribution with breakdown by partner states in the "IPA non-integrated phase"
Appendix 2	Financial allocations of IPA contribution in the "IPA integrated phase"
Appendix 3	Indicative breakdown of IPA contribution by priority axis in the "IPA integrated phase"
ANNEX IV	Financial management of projects
ANNEX V	Technical assistance contributions of the beneficiary countries
ANNEX VI	Verification report
ANNEX VII	Declaration on validation of expenditure
ANNEX VIII	Template for certification of expenditure to the Commission
ANNEX IX	List of national authorities / bodies responsible for the South East Europe Programme

FINANCING AGREEMENT

BETWEEN

THE GOVERNMENT OF REPUBLIC OF CROATIA,

THE EUROPEAN COMMISSION

AND

THE MANAGING AUTHORITY LOCATED IN HUNGARY

hereafter jointly referred to as "the Parties", or individually as "the beneficiary country" in the case of the Government of the Republic of Croatia, the Commission" in the case of the European Commission and "the managing authority" in the case of the managing authority located in Hungary.

Whereas:

- (1) On 17 of July 2006, the Council of the European Union adopted Regulation (EC) No 1085/2006 establishing an instrument for pre-accession assistance.¹ With effect from 1 of January 2007, this IPA Framework Regulation lays down the objectives and main principles for pre-accession assistance to candidate and potential candidate countries for the period from 2007 to 2013 and constitutes the single legal basis for the provision of financial assistance to these countries in their efforts to enhance political, economic and institutional reforms with a view to their becoming members the European Union.

¹ OJ L 210, 31.7.2006, p. 82

- (2) On 12 June 2007, the Commission adopted Regulation (EC) No 718/2007² implementing Regulation (EC) No 1085/2006, detailing applicable management and control provisions.
- (3) In accordance with Article 91(1) of Regulation (EC) No 718/2007, the assistance under the cross-border co-operation component should be implemented through multi-annual operational programmes. These programmes should be drawn up in accordance with the general policy framework referred to in Article 4 of Regulation (EC) No 1085/2006, the applicable multi-annual indicative financial framework referred to in Article 5 of that Regulation and the relevant multi-annual indicative planning documents referred to in Article 6 of that Regulation.
- (4) On 14 October 2009, the Commission adopted the multiannual indicative financial framework (MIFF) for 2011 to 2013³ and on 26 April 2011 the Commission adopted the multi-annual indicative document (MIPD) 2011-2013 for the IPA cross-border component.
- (5) On 27 August 2007, the Government of the Republic of Croatia and the Commission concluded a Framework Agreement setting out the general rules for cooperation and implementation of the Union assistance under the Instrument for Pre-accession Assistance.
- (6) On 15 February 2012, the Commission adopted Decision C(2012)1077 amending Decision C(2007)6590 adopting the operational programme "South-East Europe" for Community structural assistance from the European Regional Development Fund under the European territorial cooperation objective in Austria, Bulgaria, Greece, Hungary, Italy, Romania, Slovenia and Slovakia, with the participation of Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, the Republic of Moldova, Montenegro, Serbia and Ukraine in order to integrate IPA and ENPI funds. The amending decision was adopted with a view to integrate, within the "South-East Europe" programme ("SEE programme"), the IPA assistance additionally to ERDF, in order to allow smooth implementation of joint transnational projects under the programme.
- (7) The SEE programme is a programme financed by the European Regional Development Fund ("ERDF") under which, following the adoption of amending Decisions C(2011)1850 and C(2012)1077, joint transnational projects should be supported by the IPA assistance integrated under the programme, additionally to the "mainstream" ERDF. Amendment of the SEE programme should enable to use EUR 16.5 million of additional IPA funds for the beneficiary countries on a multi-country basis during the IPA integrated phase (2nd phase taking place in the years 2010-2013) under the SEE programme.
- (8) In accordance with Article 86(4) of Regulation (EC) No 718/2007, the cross-border cooperation component may support the participation of the eligible regions of the beneficiary countries in transnational programmes. In the first phase of the SEE programme implementation period (2007-2010), IPA funds were allocated, but due to the non multi-country and non-integrated character, the programme faced unbalances

² OJ L170, 29.6.2007, p. 1.

³ COM(2009)543 final of 14 October 2009

in both project selection and project implementations phases. The second phase of the implementation of the IPA assistance under the SEE programme aims at providing the same possibilities and responsibilities to the partners from the Member States and partners from the beneficiary countries and at fully integrating the latter into the joint transnational projects. In this regard, the support of partners from the Member States is of crucial importance.

- (9) The rules governing the management of the IPA assistance integrated under the SEE programme and rules on the participation of beneficiary countries in the programme should follow those already established for the ERDF assistance under the SEE programme. They are laid down in the SEE operational programme and should be further laid down in the financing agreements in accordance with Article 86(4) of Regulation (EC) No 718/2007.
- (10) Consequently, it is necessary for the Parties to conclude the Financing Agreement ("this Agreement") laying down the provisions by which the Government of the Republic of Croatia accepts the IPA assistance integrated under the SEE programme and agrees to the rules and procedures regarding its disbursement, its management and audit system.
- (11) The IPA assistance under the SEE programme should be implemented by shared management, in accordance with the provisions laid down in Articles 53(b) and 53b and Title II of part two of Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 of 25 June 2002 on the Financial Regulation applicable to the general budget of the European Communities⁴.
- (12) The lead partner principle should be the basic rule underlying all projects financed under the SEE programme. Each transnational project should be represented by the lead partner acting as the only direct contact between the project and the joint management authorities of the programme.
- (13) It is necessary to specify in the financing plan the applicable multi-annual financial framework for the IPA assistance. It is also appropriate to determine, for each priority axis, the maximum amount of IPA contribution and its co-financing rate as well as the amounts financed by the national public counterparts.
- (14) Common eligibility rules should be developed for the SEE programme and contained in the programme manual.
- (15) In accordance with Article 89(1) of Regulation (EC) No 718/2007, expenditure actually paid out from the IPA budget should have a different starting date of eligibility in the Member States and in the beneficiary countries. As the joint SEE programme authorities located in Hungary assume the overall financial responsibility for the assistance disbursed under the programme and manage its priority axis "Technical assistance", it is appropriate to clarify the different starting dates of eligibility of expenditure.
- (16) Expenditure declared by the IPA project partner should be eligible in compliance with the common eligibility rules of the SEE programme contained in the programme

⁴

OJ L 248, 16.9.2002, p. 1.

manual, the relevant EU and national legislation. Expenditure declared by the technical assistance beneficiary should be eligible in compliance with the eligibility rules agreed for technical assistance contained in the technical assistance manual approved by the monitoring committee, the relevant EU and national legislation.

- (17) It is necessary to determine the structures and authorities for the management of the IPA assistance under the SEE programme as well as their functions and responsibilities. Furthermore, partners from the beneficiary countries should be given the same opportunity to play a strategic role within transnational projects, with the exception that the Lead Partner shall be nominated from the EU Member States of the SEE Programme, but at the same time they should also have similar responsibilities as the partners from the Member States. Consequently, there should be no major deviations between the roles and responsibilities of IPA and ERDF partners respectively.
- (18) Since it is necessary to support the new tasks of the joint management structures and authorities in relation to the integrated IPA, by contributing to the communication, audit and management tasks of the SEE programme, technical assistance from the IPA funds should be integrated into the technical assistance framework of the SEE programme and should be managed with a project management approach.
- (19) In order to verify the legality and regularity of the expenditure financed from the IPA assistance, it is necessary for each beneficiary country to set up its own control system in due time and to designate controllers responsible for verifications of the delivery of products and services co-financed, the soundness of the expenditure declared for projects or part of projects implemented on their territory, and the compliance of such expenditure and of related projects, or parts of those projects with the relevant EU and national rules.
- (20) In order to ensure the common understanding of the rules regarding control at national level, guidelines at national level should be developed, in compliance with the relevant EU and national provisions, on the basis of control guidelines at programme level.
- (21) Each beneficiary country hosting an IPA project partner should be responsible for preventing, detecting, making decisions on and correcting irregularities as well as for recovering amounts unduly paid and repayment of the amounts unduly paid in case of an unsuccessful recovery procedure between the managing authority and the lead partner.
- (22) Furthermore, transnational projects should be implemented on the basis of a single subsidy contract to be concluded between the managing authority/ joint technical secretariat and the lead partner. The lead partner should bear responsibility for the total EU contribution awarded to the project, covering both the ERDF and IPA contribution. These responsibilities should be laid down in the subsidy contract.
- (23) Project applications should clearly distinguish between activities – and their costs – taking place on the EU territory with ERDF funds and those taking place on the beneficiary country's territory with IPA funds.

- (24) Detailed rules governing calls for proposals, contracting procedures and project implementation are laid down in the programming documents approved by the monitoring committee and should be further laid down in this Agreement.
- (25) Since this Agreement establishes the rules governing the participation of the Republic of Croatia in the SEE programme financed from the ERDF under the European territorial cooperation objective, it is appropriate for this Agreement to be signed by the managing authority of the programme, located in Hungary.
- (26) The SEE programme as adopted by Decision C(2012)1077, in its part regarding the integrated IPA assistance, should form an integral part of this Agreement,

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

Chapter I
General provisions

Article 1
Subject matter

- 1. This Agreement is concluded between the Government of the Republic of Croatia, the European Commission and the managing authority located in Hungary.
- 2. This Agreement concerns the implementation of the IPA assistance integrated under the SEE programme in order to finance joint transnational projects with participation of beneficiary countries.

The SEE programme, as last amended by Decision C(2012) 1077, set out in Annex 1 to this Agreement, shall form an integral part of this Agreement.

- 3. All documents and correspondence pertaining to the SEE programme in its part regarding the integrated IPA assistance shall bear the reference: CCI 2007CB163PO069.
- 4. Without prejudice to the provisions laid down in Regulation (EC) No 718/2007, in the Framework Agreement, in Decision C(2011)1850 and Decision C(2012) 1077 and in the Financial Regulation, this Agreement lays down the principles governing the participation of the Republic of Croatia in the SEE programme and establishes specific rules on partnership, management, including financial management, monitoring, evaluation and control under which the integrated IPA assistance shall be implemented within the programme.

Article 2
Programme area covered by the IPA assistance

The IPA assistance covers the following eligible areas under the SEE programme:

- a) the whole territory of the Republic of Albania,
- b) the whole territory of Bosnia and Herzegovina,
- c) the whole territory of the Republic of Croatia,
- d) the whole territory of the former Yugoslav Republic of Macedonia,
- e) the whole territory of Montenegro and
- f) the whole territory of the Republic of Serbia.

Article 3

General principles for implementation of IPA assistance

1. Implementation of IPA assistance shall be based on ERDF procedures and principles already established under the SEE programme, including the use of ERDF reporting tools and templates and ERDF project and budget structures.
2. IPA assistance shall be implemented under shared management, in accordance with the provisions of Articles 53(b), 53b and Title II of Part II of Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002.
3. Integrated IPA assistance shall finance projects selected through the calls for proposals launched after 31 December 2010.

Article 4

Lead partner principle

1. Each transnational project shall be represented by the lead partner, as referred to in Article 52, acting as the direct contact between the project and the joint management authorities of the programme.

The lead partner shall be appointed by the project partners amongst themselves and should be located in an EU Member State part of the SEE programme area.
2. The lead partner shall assume the following responsibilities:
 - (a) it shall lay down the arrangements for its relations with the project partners participating in the project in an agreement comprising, *inter alia*, provisions guaranteeing the sound financial management of the funds allocated to the project, including the arrangements for recovering amounts unduly paid;
 - (b) it shall be responsible for ensuring the implementation of the entire project;
 - (c) it shall ensure that the expenditure presented by the project partners participating in the project has been incurred for the purpose of implementing the project and corresponds to the activities agreed between those project partners;
 - (d) it shall verify that the expenditure presented by the project partners participating in the project has been validated by the controllers;
 - (e) it shall be responsible for transferring the EU assistance, including the IPA contribution, to the partners participating in the project.

3. Each IPA project partner participating in the project shall be responsible for irregularities in the expenditure which it has declared.

Article 5
Principles of assistance

1. The Commission shall ensure that the following principles apply in relation to the IPA assistance integrated under the SEE programme:
 - assistance granted shall respect the principles of coherence, complementarity, coordination, partnership and concentration,
 - assistance shall be coherent with EU policies and shall support alignment to the *acquis of the Union*,
 - assistance shall comply with the budgetary principles laid down in Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002,
 - assistance shall be consistent with the needs identified in the enlargement process and absorption capacities of the beneficiary country,
 - operations shall be properly prepared, with clear and verifiable objectives, which are to be achieved within a given period,
 - any discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation shall be prevented during the various stages of the implementation of assistance,
 - the objectives of pre-accession assistance shall be pursued in the framework of sustainable development and the EU promotion of the goal of protecting and improving the environment.
2. Each beneficiary country shall endeavour to ensure that all activities and objectives pursued for the implementation of the IPA assistance are consistent with Union legislation and policies in force and contribute to the adoption and implementation of the *acquis of the Union*, in case of Candidate countries, and the progressive alignment with the *acquis of the Union*, in case of Potential Candidate countries.
3. The participating countries shall ensure consistency, complementarity and coordination of the IPA assistance integrated under the SEE programme with other forms of Union assistance including, but not limited to, the other IPA components covered by Regulation (EC) No 1085/2006 as well as with assistance financed by the European Investment Bank, other international financing institutions or bilateral donors.

Article 6
Mutual support

1. Beneficiary countries shall undertake their utmost to support the managing authority, certifying authority, audit authority and joint technical secretariat in their efforts to discharge their responsibilities.
2. Partners from the Member States shall support partners from the beneficiary countries in the implementation of joint transnational projects.

Chapter II
Financial contribution from the IPA

Article 7
Integrated IPA assistance

1. The total IPA assistance integrated under the SEE programme covered by this Agreement shall be as laid down in paragraphs 2 and 3.
2. The maximum amount of the IPA assistance under the SEE programme for the years 2010-2013 as calculated with reference to the eligible public expenditure, is set at EUR 16 500 000 committed annually on budget line 13 05 03 02 as follows:
 - a) EUR 4 000 000 in 2010 ;
 - b) EUR 4 000 000 in 2011;
 - c) EUR 4 200 000 in 2012;
 - d) EUR 4 300 000 in 2013.

3. The co-financing rates by priority axis are fixed as follows:

For priority axis No 1 "Facilitation of innovation and entrepreneurship", the co-financing rate is set at 85% and the maximum amount of assistance from the IPA as calculated with reference to the total eligible public expenditure, is set at EUR 3.366.922.

For priority axis No 2 "Protection and improvement of the environment", the co-financing rate is set at 85% and the maximum amount of assistance from the IPA as calculated with reference to the total eligible public expenditure, is set at EUR 4 336 743.

For priority axis No 3 "Improvement of the accessibility", the co-financing rate is set at 85% and the maximum amount of assistance from the IPA as calculated with reference to the total eligible public expenditure, is set at EUR 3 298 872.

For priority axis No 4 "Development of transnational synergies for sustainable growth areas", the co-financing rate is set at 85% and the maximum amount of assistance

from the IPA as calculated with reference to the total eligible public expenditure, is set at EUR 3 847 463.

For priority axis No 5 "Technical assistance", the co-financing rate is set at 85% and the maximum amount of assistance from the IPA as calculated with reference to the total eligible public expenditure, is set at EUR 1 650 000.

3. Technical assistance financed from the IPA funds shall be integrated into the technical assistance framework of the SEE programme. The beneficiary countries shall provide the 15% co-financing of Priority axis 5 according to Annex V of this Agreement.

The yearly national contributions of the Beneficiary countries shall be transferred to the bank account for Partner State contributions held by the managing authority:

- d. 2010 and 2011 national contributions until 30 June 2012
- e. 2012 national contribution until 31 January 2013
- f. 2013 national contribution until 31 January 2014

The beneficiary countries commit themselves to ensure the liquidity of this bank account.

Chapter III

Eligibility of IPA expenditure

Article 8

Applicable rules

1. Common eligibility rules shall be developed for the SEE programme and contained in the programme manual.
Common eligibility rules regarding technical assistance shall be developed for the SEE programme and contained in the technical assistance manual approved by the monitoring committee.
2. Expenditure declared by the IPA project partner shall be eligible in compliance with the common eligibility rules of the SEE programme contained in the programme manual, the relevant EU and national legislation.
Expenditure declared by the technical assistance beneficiary should be eligible in compliance with the eligibility rules agreed for technical assistance contained in the technical assistance manual, the relevant EU and national legislation.
3. The rules on eligibility of expenditure at the programme level shall take into account the rules set by Article 34 and Article 89 of Regulation (EC) No 718/2007. In case of specific types of expenditure such as overheads, common costs, in kind contributions, the programme rules shall apply accordingly.

Article 9
Eligibility period

1. Expenditure under the SEE programme paid out from the IPA budget shall be eligible if it has actually been incurred by the project partners after the signature of this Agreement by all the three parties.
2. Expenditure actually paid out from the IPA budget by the joint programme authorities under priority axis "Technical assistance" of the SEE programme shall be eligible from the date of the adoption of Decision C(2011)1850.
3. Expenditure under paragraphs 1 and 2 shall be eligible until 31 December 2015.

Article 10
Eligible expenditure

1. Pursuant to Article 34(3) and Article 89(2) of Regulation (EC) No 718/2007, the following expenditure shall not be eligible for IPA contribution:
 - (a) taxes, including value added taxes;
 - (b) customs and import duties, or any other charges;
 - (c) purchase, rent or leasing of land and existing buildings;
 - (d) fines, financial penalties and expenses of litigation;
 - (e) operating costs;
 - (f) second hand equipment;
 - (g) bank charges, costs of guarantees and similar charges;
 - (h) conversion costs, charges and exchange losses associated with any of the component specific euro accounts, as well as other purely financial expenses;
 - (i) contributions in kind;
 - (j) interest on debt.
2. By way of derogation from Article 34(3) of Regulation (EC) No 718/2007 and in accordance with its Article 89(3), the following expenditure shall be eligible:
 - (a) value added taxes, if the following conditions are fulfilled:
 - (i) they are not recoverable by any means,
 - (ii) it is established that they are borne by the final beneficiary, and
 - (iii) they are clearly identified in the project proposal.

- (b) charges for transnational financial transactions;
 - (c) where the implementation of an operation requires a separate account or accounts to be opened, the bank charges for opening and administering the accounts;
 - (d) legal consultancy fees, notarial fees, costs of technical or financial experts, and accountancy or audit costs, if they are directly linked to the co-financed operation and are necessary for its preparation or implementation;
 - (e) the cost of guarantees provided by a bank or other financial institutions, to the extent that the guarantees are required by national or Union legislation;
 - (f) overheads, according to the programme rules
3. The following activities financed from the IPA funds shall be eligible under priority axis no 5 "Technical assistance" of the SEE programme:
- a) additional JTS staff costs for financial management and administration;
 - b) management and further development of the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System;
 - c) contribution to the technical assistance budget of programme level information and communication activities, audit, external expertise or evaluation;
 - d) contribution to the activities of the contact points of the beneficiary countries.
4. In addition to the technical assistance for the SEE programme and in accordance with Article 89(4) of Regulation (EC) No 718/2007, the following expenditure paid by public authorities in the preparation or implementation of a project shall be eligible under priority axis No 1 to 4 of the SEE programme:
- a) the costs of professional services provided by a public authority other than the final beneficiary in the preparation or implementation of a project;
 - b) the costs of the provision of services relating to the preparation and implementation of a project provided by a public authority that is itself the final beneficiary and which is executing a projects for its own account without recourse to other outside service providers if they are additional costs and relate either to expenditure actually and directly paid for the co-financed project.

The public authority concerned shall either invoice the costs referred to in point a) of this paragraph to the final beneficiary or certify those costs on the basis of documents of equivalent probative value which permit the identification of real costs paid by that authority for that project.

The costs referred to in point b) of this paragraph must be certified by means of documents which permit the identification of real costs paid by the public authority concerned for that project.

Article 11
Treatment of receipts

1. Receipts for the purposes of the IPA assistance include revenue earned by a project, during the period of its co-financing, from sales, rentals, service enrolment/fees or other equivalent receipts with the exception of:
 - (a) receipts generated through the economic lifetime of the co-financed investments in the case of investments in firms;
 - (b) receipts generated within the framework of a financial engineering measure, including venture capital and loan funds, guarantee funds, leasing;
 - (c) where applicable, contributions from the private sector to the co-financing of projects, which shall be shown alongside public contribution in the financing tables of the Programme.
2. Receipts, as defined in paragraph 1, represent income which shall be deducted from the amount of eligible expenditure for the project concerned. No later than the closure of the SEE programme, such receipts shall be deducted from the relevant project's eligible expenditure in their entirety or pro-rata, depending on whether they were generated entirely or only in part by the co-financed project.

Chapter IV
Structures and authorities at programme level and in the beneficiary countries

Section I
Joint structures and authorities at programme level

Article 12
Managing authority

1. The Hungarian National Development Agency shall act as the managing authority for the SEE programme.
2. The managing authority shall carry out its tasks with regard to the IPA assistance integrated under the programme as defined in section 7.1.2. of the SEE Operational Programme.

Article 13
Certifying authority

1. The Hungarian State Treasury shall act as a certifying authority for the SEE programme.
2. The certifying authority shall carry out its tasks also with regard to the IPA assistance integrated under the programme, as defined in the section 7.1.3. of the SEE Operational Programme.

Article 14
Audit authority

1. The Directorate General for Audit of European Funds in Hungary shall act as an audit authority for the SEE programme.
2. The audit authority shall carry out its tasks with regard to the integrated IPA assistance under the SEE programme, as defined in the section 7.1.4. of the SEE Operational Programme.
3. The audit authority shall be assisted by a group of auditors comprising a representative of each beneficiary country. The representatives who are delegated to the group of auditors shall be appointed within three months after the entry into force of this Agreement.

The audit authority and the auditors appointed in the group of auditors shall be independent of the management and control system.

Article 15
Joint technical secretariat

A joint technical secretariat for the SEE programme shall carry out its tasks with regard to the integrated IPA assistance under the programme as defined in the section 7.1.5. of the SEE Operational Programme.

Article 16
Monitoring committee

A Monitoring Committee is established at programme level. The representatives of the beneficiary countries are full members of the Monitoring Committee.

Section II
Structures in the beneficiary countries

Article 17
National coordination

Each partner state should establish, in accordance with the partnership principle established by Article 87 of Regulation (EC) 718/2007, a National Committee or corresponding national procedures in accordance with its institutional structure in order to involve the regional and local authorities as well as the relevant sectoral authorities and institutions and non-governmental organisations and any other socio-economic and institutional partner considered relevant by the concerned partner state.

Article 18
National authority and operating structure

1. A National Authority is designated and shall be responsible for co-ordinating the beneficiary country's participation in the SEE programme.

Details of the Croatian National Authority are included in Annex IX

Participation of the beneficiary country in the SEE programme shall be ensured by an operating structure set up by the National Authority.

2. The operating structure shall work in close cooperation with the managing authority.
3. The representatives of the operating structures shall be members of the monitoring committee.

Article 19
SEE contact points

1. Each beneficiary country shall establish a SEE contact point in order to support the implementation of the IPA assistance under the SEE programme.

The SEE contact point shall carry out its tasks in close cooperation with the joint technical secretariat.

2. The tasks of the SEE contact points are listed in the operational programme under section 7.1.6.

Article 20
Controllers

1. A list of controllers designated in the beneficiary country is set up under Annex IX.

Chapter V
Responsibilities at programme and beneficiary country level

Section I
Responsibilities of authorities at programme level

Article 21
Managing authority

1. The managing authority shall be responsible for the management and implementation of the ERDF and IPA assistance under the SEE programme.
2. The managing authority shall submit to the Commission a description of the management and control system on the basis of the information provided by the participating countries.
3. The managing authority shall not be responsible for the regularity of expenditures declared by each partner participating in the project. For this purpose, each beneficiary country shall set up its own control system described under Article 27 and designate controllers referred to in Article 28.

4. The managing authority shall satisfy itself that the expenditure of each beneficiary participating in a project has been validated by the controller.
5. The managing authority shall draw up a communication plan and any major amendments to it.
6. The managing authority shall set up and operate the monitoring and information system of the SEE programme for the integrated IPA assistance.
7. The managing authority shall support the certification activity of the certifying authority by operating a verification reporting system. For this purpose, the managing authority, before compiling the statement of expenditure, shall submit to the certifying authority a verification report on the procedures and verifications carried out in relation to the expenditure included in the statements of expenditure. The managing authority shall request the relevant information in the form of a verification report from the national authorities referred to in Annex IX;

Article 22
Certifying authority

1. The certifying authority shall be responsible for drawing up and submitting certified statements of expenditure and applications for payment Commission.
2. The certifying authority shall receive payments from the Commission and use them in order to make payments of the IPA contribution to IPA project partners.

All payments of the IPA contribution shall be made in euro.

3. In order to support its certification activity, the certifying authority may carry out fact-finding visits at the joint management structures participating in financial management of the programme.

Article 23
Financial transfer unit

Financial transfer unit shall be responsible for the technical management of payments of the EU assistance, including IPA contribution, to the lead partner.

Article 24
Audit authority

The audit authority shall approve the control systems and procedures in the beneficiary countries. The audit authority shall be responsible for the implementation of tasks listed in operational programme under section 7.1.4.

Article 25
Joint technical secretariat

1. Its tasks are listed in operational programme under section 7.1.5 and comprise technical management functions and operational functions for programme implementation.

Article 26
Monitoring committee

1. The monitoring committee shall be responsible for the selection of projects. Consequently, the National Coordination bodies shall not be entitled to pre-select project applications.
2. The monitoring committee shall ensure coherence and coordination in the implementation of the IPA assistance integrated under the SEE programme and satisfy itself to the overall effectiveness and quality of the implementation of the IPA assistance.
3. The tasks of the monitoring committee are listed in the operational programme under section 7.1.1.

Section II
Responsibilities of the beneficiary countries

Article 27
Management and control system

1. Each beneficiary country shall set up its own fully operational control system in order to verify the legality and regularity of the expenditure declared by each IPA project partner participating in the project and of the technical assistance expenditure.

The management and control system shall provide for procedures to ensure an adequate audit trail.

The control system in each beneficiary country shall be approved by the audit authority. The approval of the system by the audit authority is a precondition for reimbursement of the IPA contribution to the IPA project partners of the beneficiary country concerned.

2. Common control guidelines shall be developed at programme level.
Control guidelines at national level shall be developed on the basis of the common control guidelines defined at programme level in compliance with the relevant EU and national regulations.
3. The managing authority, the joint technical secretariat and the certifying authority shall be regularly informed of the functioning of the control system in each beneficiary country.

Article 28
Controllers

1. Each beneficiary country shall ensure that the expenditure of the IPA project beneficiaries is validated by the national controllers within a period of three months from the end date of each reporting period.

Controllers shall ensure compliance of expenditure incurred with EU and national rules, reality of the expenditure declared and delivery of the products and services, by carrying out verifications and issuing a declaration on validation of expenditure in respect of each application for reimbursement in the format set out in Annex VII.

A declaration on validation of expenditure shall be issued in euro.

2. Verifications carried out at national level shall cover administrative, financial, technical and physical aspects of projects.

Verifications include 100% administrative verification and on-the-spot verifications, as appropriate.

Where on-the-spot verifications are carried out on a sample basis, controllers in the beneficiary countries shall keep records describing and justifying the sampling method and identifying the projects or transactions selected for verification.

3. Controllers shall establish written standards and procedures for verifications. They shall keep records for each verification, stating the work performed the date and the results of the verification and the measures taken in respect of irregularities detected.
4. The representatives of controllers of the beneficiary countries shall be invited to the working group of controllers set up by the representatives of controllers of Member States participating in the SEE programme.

The work of this group shall be coordinated and supported by the joint technical secretariat. Regular consultations of the members of the working group shall be organised during the programme implementation period.

Article 29
Verification report

1. The authorities indicated in Annex IX shall be responsible for drawing up, on a regular basis, a verification report in the format set out in Annex VI.
2. The verification report shall cover the information regarding:
 - a) compliance of the national control system,
 - b) payments of national contribution to the project partners, and
 - c) all irregularities incurred during the period covered by the report:
 - irregularities and recoveries, in the form of copies of the reports sent to the Commission, and

- irregularities which do not fulfil the conditions to be reported to the Commission, in the form of a summary report.
3. The verification report shall be submitted to the joint technical secretariat within two weeks following the end of each quarter (15 January, 15 April, 15 July, 15 October).

Notwithstanding the requirement of the submission of Part II and Part III of the verification report by these deadlines, Part I of the verification report (Information on the compliance of the control system) shall be submitted by the beneficiary countries operating a decentralised control system within two weeks following the end of each half year (15 January, 15 July), taking into consideration the methodology applied by these beneficiary countries laid down in the description of the management and control system.

Article 30 *Audit trail*

1. The beneficiary countries shall ensure that all supporting documents required for a sufficient audit trail regarding expenditure incurred and payments made are recorded and stored in a computerised form and made available.
2. The beneficiary countries may decide to provide national public contribution to projects. In this case, it should be ensured that the contribution is allocated to those projects supported by a decision of the monitoring committee.

The beneficiary countries shall inform the managing authority about the amounts of the national contribution to the projects during the submission of the verification report referred to in Article 57.

Article 31 *Evaluations*

1. Evaluations shall aim to improve the quality, effectiveness and consistency of the assistance from the EU Funds and the strategy and implementation of the SEE programme while taking account of the objective of sustainable development and of the relevant EU legislation concerning environmental impact and strategic environmental assessment.
2. During the programming period, beneficiary countries shall, jointly with Member States, carry out evaluations linked to the monitoring of the SEE programme, in particular where that monitoring reveals a significant departure from the goals initially set. Where proposals are made for the revision of the SEE programme, analyses shall be provided on the reasons for the revision and the expected impact of the revision. The results of such evaluations or analyses shall be sent to the monitoring committee for the operational programme and to the Commission.

3. Evaluations shall be financed from the technical assistance budget of the programme.

Article 32

Information and publicity

The beneficiary countries shall provide information on the SEE programme, including a list of projects co-financed from the IPA assistance within its framework and a list of beneficiaries. The information shall be addressed to the citizens and beneficiaries, with the aim of highlighting the role of the European Union and ensure that the assistance from the IPA funds is transparent.

Article 33

Cost of structures and authorities at national level

The cost of the structures and authorities put in place by each beneficiary country for the implementation of the IPA assistance integrated under the SEE programme shall be borne by the beneficiary country concerned, with the exception of the technical assistance referred to in Article 10.

Chapter VI

Financial management

Section I

Common rules for payments

Article 34

Common rules for payments

1. Interim payments and payment of the final balance by the Commission shall be made in accordance with budget appropriations. Each payment shall be posted to the earliest open budget commitments.
2. Payments shall take the form of pre-financing, interim payments and payment of the final balance.
3. At the latest by 30 April each year, the joint certifying authority shall send the Commission a provisional forecast of its likely payment applications for the current financial year and the subsequent financial year.
4. All exchanges concerning financial transactions between the Commission and the authorities and bodies designated by the participating countries shall be made by electronic means. In cases of *force majeure*, and in particular of malfunction of the common computerised system or a lack of a lasting connection, the certifying authority may forward the statement of expenditure and the payment application in hard copy.

Article 35

Rules for calculating interim payments and payments of the final balance

Payment shall be calculated by applying the co-financing rate set out in Article 7 to the eligible public expenditure declared under each corresponding priority axis in each certified statement of expenditure.

However, the IPA contribution through the interim payments and payments of the final balance shall not be higher than the public contribution and the maximum amount of assistance from the EU funds for each priority axis as laid down in the decision of the Commission approving the SEE programme.

Article 36
Statement of expenditure

All statements of expenditure shall include, for each priority axis, the total amount of eligible expenditure paid by project partners in implementing the projects and the corresponding public expenditure paid or due to be paid to the project partners according to the conditions governing the public expenditure. Expenditure paid by project partners shall be justified by receipted invoices or accounting documents of equivalent probative value.

Article 37
Accumulation of pre-financing and of interim payments

1. The cumulative total of pre-financing and interim payments made shall not exceed 95 % of the IPA contribution under the SEE programme.
2. When this ceiling is reached, the certifying authority shall continue transmitting to the Commission any certified statement of expenditure on 31 December of year n, as well as the amounts recovered during the year for the IPA assistance integrated under the SEE programme, at the latest by the end of February of year n+1.
3. The beneficiary countries of the programme shall jointly bear the responsibility to ensure the liquidity in case where the SEE programme reaches 95% of spending until the Commission transfers the final balance.

Article 38
Wholeness of payment to IPA project partners

Beneficiary countries shall ensure that the project partners receive the total amount of the public contribution in due time and in full. No specific charge or other charge with equivalent effect shall be levied which would reduce these amounts for the final beneficiaries.

Section II
Pre-financing of the IPA assistance

Article 39
Pre-financing

A pre-financing of 50 % of the first three budgetary commitments of the IPA assistance integrated under the SEE programme shall be paid by the Commission to the certifying

authority once the extension of the management and control system is submitted to the Commission.

The total amount paid as pre-financing shall be reimbursed to the Commission by the certifying authority if no payment application under the SEE programme is sent within twenty-four months of the date on which the Commission pays the first instalment of the pre-financing amount.

Article 40
Interest

Interest generated by the pre-financing of the IPA contribution under the SEE programme shall be posted exclusively to the programme, being regarded as a resource for the beneficiary country in the form of a national public contribution, and shall be declared to the Commission, at the time of the final closure of the IPA assistance integrated under the SEE programme.

Article 41
Clearance

The amount paid as pre-financing of the IPA contribution under the SEE programme shall be totally cleared from the Commission accounts at the closure of the IPA assistance integrated under the SEE programme.

Section III
Interim payments

Article 42
Acceptability of applications for interim payments

1. Each interim payment made by the Commission shall be subject to the following conditions:
 - (a) the Commission must have been sent a payment application and a statement of expenditure;
 - (b) no more than the maximum amount of the IPA assistance as laid down in the decision of the Commission approving the SEE programme has been paid by the Commission during the whole period for each priority axis;
 - (c) the managing authority must have sent the Commission the most recent annual implementation report;
 - (d) the absence of a reasoned opinion by the Commission in respect of an infringement under Article 258 of the Treaty, as regards the operation(s) for which the expenditure is declared in the payment application in question.
2. If one or more of the conditions referred to in paragraph 1 are not met, the beneficiary countries and the certifying authority shall be informed by the Commission within a deadline of one month so that the necessary steps can be taken to remedy the situation.

Article 43

*Date of presentation of applications for interim payment and
payment delays*

1. The certifying authority shall send requests for interim payments to the Commission, as far as possible, on three separate occasions a year. For a payment to be made by the Commission in the current year, the latest date on which a payment application shall be submitted is 31 October.
2. Subject to available funding, and the absence of a suspension of payments to the programme, the Commission shall make the interim payment no later than two months after the date on which a payment application meeting the above conditions referred to in Article 42 is registered with the Commission.

Section IV

Closure of the IPA assistance and payment of the final balance

Article 44

Conditions for the payment of the final balance

1. The Commission shall pay the final balance of the IPA assistance integrated under the SEE programme provided that:
 - a) the certifying authority has sent a payment application comprising the following documents by 31 March 2017:
 - i) an application for payment of the final balance and a statement of expenditure;
 - ii) the final implementation report for the IPA assistance;
 - iii) a closure declaration; referred to in Article 62(1)(e) of Council Regulation (EC) 1083/2006, and
 - b) there is no reasoned opinion by the Commission in respect of an infringement under Article 258 of the Treaty, as regards the operation(s) for which the expenditure is declared in the payment application in question.
2. Failure to send any of the documents referred to in paragraph 1 to the Commission shall automatically result in the de-commitment of the final balance in accordance with Article 46.
3. The Commission shall inform the beneficiary countries of its opinion on the content of the closure declaration within five months of the date of its receipt. The closure declaration shall be deemed to be accepted in the absence of observations by the Commission within a deadline of five months.
4. Subject to available funding, the Commission shall pay the final balance within forty-five days from the later of the following dates:

- (a) the date on which it accepts the final report; and
 - (b) the date on which it accepts the closure declaration.
5. Without prejudice to paragraph 6, the balance of the budgetary commitment shall be de-committed twelve months following the payment of the final balance. The IPA assistance integrated under the SEE programme is considered closed as soon as one of the following events occurs:
- (a) the payment of the final balance determined by the Commission on the basis of the documents referred to in paragraph 1;
 - (b) the sending of a debit note for sums unduly paid by the Commission to the beneficiary countries in respect of the IPA assistance;
 - (c) the de-commitment of the final balance of the budgetary commitment.

The Commission shall inform the beneficiary countries about the date of the closure of the IPA assistance within a deadline of two months.

6. Notwithstanding the results of any audits performed by the Commission or the European Court of Auditors, the final balance paid by the Commission can be amended within nine months of the date on which it is paid or, where there is a negative balance to be reimbursed by the beneficiary countries, within nine months of the date on which the debit note is issued. Such amendment of the balance shall not affect the date of the closure of the IPA assistance integrated under the SEE programme.
7. The closure of a programme does not prejudice the Commission's right to undertake a financial correction at a later stage.
8. The closure of a programme does not affect the obligations of the beneficiary country to continue to retain related documents, in accordance with Article 45.

Article 45 *Retention of documents*

1. All documents relating to the IPA assistance integrated under the SEE programme shall be kept available for a period of at least three years following the closure of the IPA assistance under the SEE programme.

This period shall be interrupted either in the case of legal proceedings or at the duly motivated request from the Commission.

2. The documents shall be kept either in the form of the originals or in versions certified to be in conformity with the originals on commonly accepted data carriers.
3. The managing authority shall keep a record of the bodies holding the original supporting documents relating to expenditure and checks, comprising:

- (a) documents relating to specific expenditure incurred and declared payments made under the assistance and required for a sufficient audit trail including documents constituting proof of the actual delivery of products or services co-financed;
 - (b) reports and documents relating to checks carried out by the bodies referred to in Article 28.
4. The managing authority shall ensure that the documents referred to in paragraph 1 are made available for inspection by, and extracts or copies thereof are supplied to, persons and bodies entitled thereto, including at least authorised staff of the managing authority, certifying authority and audit authority and authorised officials of the European Union and their authorised representatives.
 5. The following at least shall be considered as commonly accepted data carriers as referred to in paragraph 2:
 - (a) photocopies of original documents;
 - (b) microfiches of original documents;
 - (c) electronic versions of original documents;
 - (d) documents existing in electronic version only.
 6. The procedure for certification of conformity of documents held on commonly accepted data carriers with the original document shall be laid down by the national authorities and shall ensure that the versions held comply with national legal requirements and can be relied on for audit purposes.
 7. Where documents exist in electronic version only, the computer systems used must meet accepted security standards that ensure that the documents held comply with national legal requirements and can be relied on for audit purposes.

Section V

Automatic decommitment

Article 46

1. The Commission shall automatically decommit any portion of a budget commitment for the IPA assistance where, by 31 December of the third year following year *n* being the one in which the budget commitment was made:
 - (i) it has not been used for the purpose of pre-financing; or
 - (ii) it has not been used for making intermediate payments; or
 - (iii) no declaration of expenditure has been presented in relation to it.
2. That part of budget commitments still open on 31 December 2015 shall be automatically decommitted if the Commission has not received an acceptable application for payment by 31 March 2017.

Section VI

Irregularities and recoveries

Article 47
Irregularities

1. Each beneficiary country hosting a project partner shall be responsible for preventing, detecting, making decisions on and correcting irregularities.
2. Each beneficiary country hosting a project partner shall be responsible for reporting irregularities to the Commission via the IMS (Irregularity Management System) system, as well as for reporting on procedures instituted with respect to all irregularities previously notified and of important changes resulting from them.

Within two months following the end of each quarter, beneficiary countries shall report to the Commission any irregularities which have been the subject of a primary administrative or judicial finding.

3. Each beneficiary country shall send a copy of their quarterly reports to the managing authority. The managing authority shall make a register for these reports in order to inform the Commission about the irregularities at programme level.

Article 48
Recovery and repayment

1. The lead partner shall be responsible for recovering amounts unduly paid together with any interest chargeable from the project partners and repayment of the amounts unduly paid to the certifying authority.

In case of an unsuccessful recovery procedure between the Lead partner and the project partner, the managing authority shall ask the beneficiary country hosting the project partner to bear the financial consequences and reimburse the certifying authority for the amounts unduly paid, together with any interest chargeable.

The amounts unduly paid shall be repaid by the beneficiary country as soon as possible, but no later than 6 months after receipt of the request from the managing authority.

2. Annex IX contains the list of the national authorities/bodies responsible for managing the repayment procedure on behalf of the beneficiary country.
3. Within one month from the entry into force of this Agreement, the beneficiary country shall inform the managing authority of the authority responsible for the repayment of amounts unduly paid. The following information shall be provided: name and address of the authority, name, position, and telephone, fax number and e-mail address of the contact person.

The beneficiary country shall inform the managing authority on any change regarding the authority responsible for the repayment procedure and the authority responsible for the repayment of amounts unduly paid within ten working days.

3. In case the Commission takes a decision on a financial correction or repayment, the certifying authority and the managing authority shall decide together on the

beneficiary countries' financial liabilities after consultation with the beneficiary countries concerned, on the basis of the audit report or any other correspondence from the Commission. In accordance with this decision, the beneficiary country shall repay the amount specified in the request of the managing authority within one month.

Chapter VII

Public procurement, project selection, contracting procedures and project implementation

Article 49

Public procurement rules

In accordance with Article 121(1) of Regulation (EC) No 718/2007, procurement procedures in the area covered by the IPA assistance under the SEE programme shall follow the provisions of Chapter 3 of Part 2, Title IV of Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 and Chapter 3 of Part 2, Title III of Regulation (EC, Euratom) No 2342/2002, as well as Commission Decision C(2007)2034 on the rules and procedures applicable to service, supply and work contracts financed by the general budget of the European Communities for the purposes of cooperation with third countries, with the exclusion of Section II.8.2 of Commission Decision C(2007) 2034, subject to the provisions of Article 56 on Technical Assistance.

Article 50

Rules of participation and origin, eligibility for grants

The rules of participation and origin and the rules on the eligibility for grants shall follow the rules laid down in Article 19 of Regulation (EC) No 1085/2006.

However, derogations may be granted in accordance with Decision C(2011)3740.

Article 51

Project selection

1. Project selection shall be the overall responsibility of the monitoring committee.
2. Applications for joint transnational projects shall identify a lead partner who shall sign the subsidy contract, on behalf of the ERDF and IPA partners, with the joint technical secretariat acting on behalf of the managing authority.

Article 52

Lead partner

1. The lead partner shall represent the project and shall act as the only direct contact between the project and the joint management structures of the SEE programme.

2. The lead partner shall work on the basis of a partnership agreement referred to in Article 53 and shall be responsible for the sound implementation of the project and for the financial aspects of the total EU assistance awarded to the project, including ERDF and IPA funds.
3. Project applications shall clearly distinguish between activities – and their costs – taking place on the EU territory with the ERDF assistance and those taking place on the beneficiary countries' territory with IPA assistance.

Article 53

Partnership agreement

The lead partner shall lay down the arrangements for its relations with the partners participating in the project in an agreement comprising, *inter alia*, provisions guaranteeing the sound financial management of the funds allocated to the project, including the arrangements for recovering amounts unduly paid.

Article 54

Payment of IPA contribution to the lead partner

1. Payment of the IPA contribution may only be authorised by the certifying authority on the condition that the lead partner provides proof of progress of the activities carried out to implement the project, and that declarations on validation of expenditure in respect of each application for payment are received by the joint technical secretariat.

Payments to lead partner shall be carried out technically by the financial transfer unit.

2. The lead partner shall submit the application for payment in euro, based on the declarations on validation of expenditure in euro.

Project partners from the beneficiary countries shall convert into euro the amounts of expenditure in the list of invoices incurred in national currency before submission for validation to the responsible controller in the beneficiary country.

The expenditures shall be converted into euro using the monthly accounting exchange rate of the Commission in force in the last month of the reporting period. The exchange rate risk shall be borne by the project partner concerned.

3. IPA assistance shall be disbursed in euro to a separate bank account of the lead partner opened for the project and indicated in the subsidy contract.
4. The lead partner shall be responsible for reimbursing project partners as soon as possible and in full.

Article 55

Subsidy contract

1. The responsibilities of the lead partner shall be laid down in a single subsidy contract to be concluded between the joint technical secretariat on behalf of the managing authority and the lead partner.
2. The decision on the use of the available IPA assistance shall be made by the monitoring committee. The managing authority shall bear the legal responsibility for the subsidy contract from the side of the SEE programme. Based on the decision of the monitoring committee, the joint technical secretariat shall sign a subsidy contract, on behalf of the managing authority, with the lead partner on the implementation of the project. When concluding the subsidy contract, the joint technical secretariat may not deviate from the rulings of the monitoring committee.
3. The legally binding subsidy contract shall be reported by the joint technical secretariat to the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System of the SEE programme.
4. The IPA assistance shall be granted exclusively for the project as described in the application form approved by the monitoring committee, which is an integral part of the subsidy contract.
5. The subsidy contract shall be concluded in euro.
6. The managing authority shall be responsible for recovering the amounts unduly paid under a subsidy contract.
7. The subsidy contract shall indicate the respective responsibilities of the lead partner and the managing authority for recovering amounts unduly paid, as set out in Article 48.
8. Beneficiary countries shall be regularly informed by the joint technical secretariat on the signature of the subsidy contracts.
9. In case of withdrawal of an IPA beneficiary from a subsidy contract, the national authority of the beneficiary country, hosting the respective beneficiary, shall be informed at least 5 working days before the withdrawal takes place.

Article 56

Technical assistance projects

1. Technical assistance activities regarding programme management shall be implemented by the programme authorities and by the national authorities and contact points in the beneficiary countries.
2. Technical assistance activities shall be prepared in the form of “Technical assistance projects”. Proposals for technical assistance projects shall be approved by the monitoring committee.
3. Technical assistance implemented by the programme authorities, located in Hungary, financed from the IPA funds shall follow the same procedures, including procurement, as those foreseen for the technical assistance financed from the ERDF.

Technical assistance projects implemented by the programme authorities shall be in compliance with the eligibility rules at the programme level.

Technical assistance projects implemented by the national authorities and contact points in the beneficiary countries shall be subject to the IPA implementation rules, including procurement, laid down in the program documents and in this Agreement.

Article 57
Reporting obligations

1. Progress reports and applications for payment shall be linked during the project implementation.

They shall be submitted on a regular basis, in principle every six months, during the project implementation.

2. The final progress report shall be submitted together with the last application for payment within three months after completion of the project.
3. Reporting deadlines shall be specified in the subsidy contracts.

Detailed rules on reporting shall be set out in the Implementation Manual of the programme.

Article 58
Detailed implementing rules

Detailed rules governing calls for proposals, contracting and project implementation shall be regulated in the program documents approved by the monitoring committee.

Chapter VIII
Final provisions

Article 59
Interpretation

1. Subject to any express provision to the contrary in this Agreement, the terms used in this Agreement shall bear the same meaning as attributed to them in Regulation (EC) No 1085/2006 and Regulation (EC) No 718/2007.
2. Subject to any express provision to the contrary in this Agreement, references to this Agreement are references to such Agreement as amended, supplemented or replaced.
3. Any references to Council or Commission Regulations are made to the version of these regulations as indicated in this Agreement. If required, modifications of these regulations shall be transposed into this Agreement by means of amendments.

4. Headings in this Agreement have no legal significance and do not affect its interpretation.

Article 60

Partial invalidity and unintentional gaps

1. If a provision of this Agreement is or becomes invalid or if this Agreement contains unintentional gaps, this shall not affect the validity of the other provisions of this Agreement. The Parties shall replace any invalid provision by a valid provision which comes as close as possible to the purpose of and intent of the invalid provision.
2. The Parties shall fill any unintentional gap by a provision which best suits the purpose and intent of this Agreement, in compliance with Regulation (EC) No 1085/2006 and Regulation (EC) No 718/2007.

Article 61

Review and amendment

1. The implementation of this Agreement shall be subject to periodic reviews at times arranged between the Parties.
2. Any amendment agreed to by the Parties shall be in writing and shall form part of this Agreement. Such amendment shall come into effect on the date determined by the Parties.

Article 62

Termination

1. Without prejudice to paragraph 2, this Agreement shall terminate three years after the date of closure of the IPA assistance under the SEE Programme. This termination shall not preclude the possibility for the Commission making financial corrections in accordance with Article 56 of Regulation (EC) No 718/2007.
2. This Agreement may be terminated by either Party by giving written notice to the other Parties. Such termination shall take effect six calendar months from the date of the written notice.

Article 63

Settlement of differences

1. Differences arising out of the interpretation, operation and implementation of this Agreement, at any and all levels of participation, will be settled amicably through consultation between the Parties.
2. In default of amicable settlement, either Party may refer the matter to arbitration in accordance with the Permanent Court of Arbitration Optional Rules for Arbitration Involving International Organisations and States in force at the date of this Agreement.
3. The language to be used in the arbitration proceedings shall be English. The appointing authority shall be the Secretary General of the Permanent Court of

Arbitration following a written request submitted by either Party. The Arbitrator's decision shall be binding on all Parties and there shall be no appeal.

Article 64
Notices

1. Any communication in connection with this Agreement shall be made in writing and in the English language. Each communication shall be signed and shall be supplied as an original document or by fax.
2. Any communication in connection with this Agreement shall be sent to the following addresses:

For the Commission:

European Commission
Directorate General for Regional Development
B-1049 Brussels/Belgium
Fax: +32 2 296 32 90

For the Beneficiary Country

Ministry of Regional Development and EU Funds
Address: Trg kralja Petra Krešimira IV,
10 000 Zagreb
Fax.:+ 385 1 6391 993

For the managing authority

National Development Agency (Hungary)
Wesselényi ú 20-22.
H – 1077 Budapest/Hungary
Fax: +36 1 474 9201

Article 65
Number of originals

This Agreement is drawn up in three copies in the English language.

Article 66
Annexes

The Annexes shall form an integral part of this Agreement.

The format of the following annexes is binding and can only be amended or modified at the request of the managing authority:

- ANNEX VI: Verification Report (including Summary Report)
ANNEX VII: Declaration on validation of expenditure (IPA) (together with annexes A to C);
Declaration on validation of expenditure for IPA TA Project (together with annexes A to C);

Any amendment to the above annexes is deemed to be adopted if no objections from the signatory parties have been expressed within 15 working days from the receipt of the written communication on the amendment, sent by the managing authority.

In case of amendment or modification of Annex IX, the Republic of Croatia shall provide the new information to the European Commission and the managing authority in writing within 15 working days from the day the modification incurred.

Article 67
Entry into force

This Agreement shall enter into force on the date of signature. Should the Parties sign on different dates, this Agreement shall enter into force on the date of signature by the last of the three Parties.

Signed, for and on behalf of the Government of the Republic of Croatia, at Zagreb on 31 October 2012

by Matija Derk, *Assistant Minister of Regional Development and EU Funds, NIPAC*

Signed, for and on behalf of the Commission, at Brussels on 18 June 2012

by Walter Deffaa, *Director General*

Signed, for and on behalf of the managing authority, at Budapest on 22 June 2012

by Balázs Simó, *Head of the Managing Authority*

ANNEX I

South-East Europe Operational Programme

CCI 2007 CB 163 PO 069

European Territorial Co-operation

2007 – 2013

South East Europe (SEE)

Transnational Co-operation Programme for a European area in transition on the way to integration

Operational Programme

Final version endorsed by the European Commission

20 December 2007

(decision number: C(2007)6590)

1st modified version

Endorsed by the European Commission

24 March 2011

(decision number: C(2011)1850)

2nd modified version

Endorsed by the European Commission

CONTENTS

Programme summary	369
1. Introduction	373
1.1 Legal basis	373
1.3 The Programme Area	374
1.4 Preparation of the operational programme	376
2. Analysis	377
2.1 Territorial Integration	377
2.2 Geographic features	378
2.3 Competitiveness – economic performance and innovation	383
2.4 Environment (in co-ordination with SEA)	389
2.5 Accessibility – Transport and IC-Network	393
2.6 Territorial structure	401
2.7 Lessons learned from the period 2000 – 2006, co-operation in South East Europe	405
3. SWOT and Challenges	408
3.1 Strengths, weaknesses, opportunities and threats	408
3.2 Challenges for the co-operation area	409
4. Programme strategy	413
4.1 Objectives and Priority Axes of the co-operation programme	413
4.2 Implementation principles	421
4.2.1 Visible and concrete co-operation projects	421
4.2.2 Quality of partnerships	422
4.2.3 Pro-active project development beyond “open call” procedure	423
4.3 Application of EU principles	424
4.3.1 Principle: Promotion of sustainable development	424
4.3.2 Principle: Promotion of equal opportunities and non-discrimination	425
4.3.3 Principle: Subsidiarity	425
4.4 Quantification of objectives	426
4.5 Compliance and complementarity with other policies and programmes	431
4.5.1 Compliance with the Community policies	431
4.5.2 Complementarity with other programmes and measures financed by the Structural Funds, IPA, ENPI, EAFRD and the EFF	433
4.6 Main findings of ex-ante evaluation and strategic environmental assessment	436
4.6.1 Main findings of the ex-ante evaluation	436
4.6.2 Main findings of the strategic environmental assessment	443
4.7 Indicative breakdown by category at programme level	450
5. Priority Axes	452
5.1 Priority Axis 1: Facilitation of innovation and entrepreneurship	453
5.1.1 Develop technology and innovation networks in specific fields	455
5.1.2 Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship	457
5.1.3 Enhance the framework conditions and pave the way for innovation	458
5.2 Priority Axis 2: Protection and improvement of the environment	460

5.2.1	Improve integrated water management and transnational flood risk prevention	461
5.2.2	Improve prevention of environmental risks	462
5.2.3	Promote co-operation in management of natural assets and protected areas	463
5.2.4	Promote energy and resource efficiency	464
5.3	Priority Axis 3: Improvement of the accessibility	467
5.3.1	Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary and secondary transportation networks	469
5.3.2	Develop strategies to tackle the “digital divide”	470
5.3.3	Improve framework conditions for multi-modal platforms	471
5.4	Priority Axis 4: Development of transnational synergies for sustainable growth areas	473
5.4.1	Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements	475
5.4.2	Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas	476
5.4.3	Promote the use of cultural values for development	479
5.5	Priority Axis 5: Technical assistance to support implementation and capacity building	480
6.	Financing plan	482
6.1	Annual commitment of ERDF in the programme	482
6.2	Indicative breakdown of ERDF contribution by Priority Axes	483
6.3	Financing plan for IPA contribution	484
6.3.1	Financing plan of IPA contribution with breakdown by partner states in the “IPA non-integrated phase”	484
6.3.2	Financial allocations of IPA contribution in the 2 nd phase of the programme implementation	485
6.3.3	Indicative breakdown of IPA contribution by Priority Axes in the 2 nd phase of the program implementation (2010-2013)	486
6.4	Financing plan for ENPI contribution	487
7	Implementing provisions for the operational programme	488
7.1	Programme management structure	488
7.1.2	Managing Authority	492
7.1.3	Certifying Authority	494
7.1.4	Audit Authority	495
7.1.5	Joint Technical Secretariat	496
7.1.6	“SEE” Contact Points	498
7.1.7	National Coordination	500
7.2	Project development and selection	500
7.2.1	Project generation	503
7.2.2	Project selection	503
7.2.3	Eligible applicants	504
7.2.4	Involving actors from other transnational programmes	505
7.3	Involvement of non-EU member “South East Europe” Programme partner states	505
7.3.1	Participation at programme level	505

7.3.2	Participation at project level – financing	506
7.4	Information and publicity	513
7.5	Project level implementation and programme level financial management	514
7.5.1	Project level implementation	514
7.5.2	Control systems to validate expenditure	516
7.5.3	Description of financial flows and procedures from project level to programme level	516
7.6	Monitoring and Evaluation	520
7.6.1	Monitoring	520
7.6.2	Evaluation	521
7.7	Specific implementation rules of the programme Technical Assistance budget	521
7.7.1	Technical Assistance Budget	522
7.7.2	Management of the Technical Assistance	523
7.8	Audits	523
7.8.1	The Audits of the Operations	523
7.9	Irregularities and recovery of funds unduly paid	524
7.9.1	Definition	524
7.9.2	Reporting	524
7.9.3	Recovery	525
7.9.4	Irregularities related to Technical Assistance projects	525
7.9.5	Errors of systemic nature	526
APPENDIX A – Literature for the analysis		527
APPENDIX B – Tables		530
APPENDIX C – Tables Strategic Environmental Assessment (SEA) - Results of Public Consultation		543
APPENDIX D – Map programme area South East Europe		562
APPENDIX E – List of National Authorities in IPA countries		563

Tables, Figures and Maps

Tab. 1:	Programme area	369
Tab. 2:	Priority axes and areas of intervention (Aoi)	371
Tab. 3:	Countries participating in the SEE programme	375
Tab. 4:	Financial allocation of priority axes	419
Tab. 5:	System of objectives	420
Tab. 6:	Subset of Ex-ante quantified OUTPUT indicators for the operational programme	427
Tab. 7:	Set of ex-ante quantified RESULT-indicators for Priority Axes and Areas of Intervention	429
Tab. 8:	Coherence between Priorities in NSRFs/SCF and South East Europe OP	434
Tab. 9:	Integration of core recommendations in the South East Europe OP	441
Tab. 10:	Procedural steps and timeline	443
Tab. 11:	Content of the Environmental Report acc. Article 5 and Annex I of the SEA-Directive	444
Tab. 12:	Recommendations of the Environmental Report	447
Tab. 13:	Indicative breakdown by codes for the priority theme at programme level (in accordance with Annex II of the Commission Implementing Regulation)	450
Tab. 14:	Indicative breakdown by codes for finance and territory at programme level (in accordance with Annex II of the Commission Implementing Regulation)	451
Tab. 15:	Annual commitment of ERDF in the programme (in Euro):	482
Tab. 16:	Priority axes by source of funding (in Euro):	483
Tab. 17:	Financing plan containing the 2007, 2008 and 2009 yearly contribution of IPA with breakdown by partner states	484
Tab. 18:	Basic indicators of size and economic activity in the SEE region, 2005	530
Tab. 19:	Demographic statistics	531
Tab. 20:	Labour statistics	532
Tab. 21:	Social indicators	533
Tab. 22:	Urban structure	534
Tab. 23:	Regional inequalities in NUTSIII level	535
Tab. 24:	Environmental indicators	536
Tab. 25:	Competitiveness indicators	537
Tab. 26:	Structural indicators	538
Tab. 27:	Infrastructure indicators	539
Tab. 28:	FDI inward stock in millions of dollars, 2004	540
Tab. 29:	Main characteristics of the INTERREG III B co-operation areas	541
Tab. 30:	Water supply and sanitation coverage	542
Fig. 1:	Logic chart of the programme objectives and priority axes	413
Fig. 2:	Definition of results according to the intervention logic	427
Fig. 3:	Generation of results, collection in the internal monitoring, selection of indicators for the OP	428
Fig. 4:	Priority axes and areas of intervention	452
Fig. 5:	South East Europe OP management structure	489
Fig. 6:	Calls for Proposals	502

Fig. 7:	Financial management of projects (ERDF and IPA in the “IPA integrated phase”)	518
Map 1:	Programme area South East Europe	375
Map 2:	Types of landscapes	380
Map 3:	Population development	381
Map 4:	GDP/capita 2003	385
Map 5:	Trans-European Transport Network and Pan-European transport corridors	396
Map 6:	Major transnational axes and motorways on the sea ports	396
Map 7:	Cities in South East Europe 2006	402

Programme summary

The Transnational Co-operation Programme South East Europe is part of the new **European Territorial Co-operation** Objective for the programming period 2007 – 2013.

The **general aim** of transnational co-operation is to foster a **balanced territorial development** and **territorial integration** within the co-operation area.

Transnational co-operation concentrates on a limited number of **priority areas** in line with the Lisbon and Gothenburg processes: Innovation, Environment, Accessibility and Sustainable Urban Development.

Action related to **Innovation** shall make a direct contribution to the balanced economic development of a transnational co-operation area. Action related to **Environment** and **Accessibility** shall have a clear transnational dimension. Action to strengthen **Sustainable Urban and Polycentric Development** can be pronounced multilevel (transnational, national, regional) with a clear transnational impact.

The Transnational Co-operation Programme South East Europe faces an **additional challenge**.

While the Transnational Co-operation Programme South East Europe is a part of the internal **Cohesion Policy** of the EU, it actively seeks the full participation of non-Member States in the programme area benefiting from the external **Pre-Accession Assistance** and the **European Neighbourhood Policy** funding. The **programme area** includes **16 countries** with a total population of 200 million and presents one of the **most diverse and complex transnational co-operation areas** in Europe. This is the only transnational Programme area with such a large number of non-EU countries participating (candidates, potential candidates and third countries).

Tab. 1: Programme area

Country	Area
Albania	Whole territory
Austria	Whole territory
Bosnia-Herzegovina	Whole territory
Bulgaria	Whole territory
Croatia	Whole territory
The former Yugoslav Republic of Macedonia	Whole territory
Greece	Whole territory
Hungary	Whole territory
Italy	Lombardia, Prov. Autonoma Bolzano/Bozen, Prov. Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia-Giulia, Emilia Romagna, Umbria, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata
the Republic of Moldova	Whole territory
Montenegro	Whole territory
Romania	Whole territory
Serbia	Whole territory
Slovakia	Whole territory
Slovenia	Whole territory
Ukraine	Chernivetska Oblast, Ivano-Frankiviska Oblast, Zakarpatska Oblast, Odessa Oblast

South East Europe poses a **unique landscape to improve integration, competitiveness and consequently territorial cohesion**.

As a global objective the South East Europe co-operation programme shall develop **transnational partnerships on matters of strategic importance** to improve the **territorial, economic and social integration process** and to contribute to **cohesion, stability and competitiveness**.

The programme adopts a **common challenge approach**, focusing **primarily on matters of strategic importance**. Pursuant to the requirements of Article 6 of the ERDF Regulation (1080/2006) the programme identifies strategic thematic issues, which are relevant for the co-operation area and which shall be tackled through multilevel transnational action.

Priority Axis 1 “Facilitation of innovation and entrepreneurship” shall contribute specifically to the future development of South East Europe as a place of innovation. The objective is to facilitate innovation, entrepreneurship, knowledge economy and to enhance integration and economic relations in the co-operation area.

Priority Axis 2 “Protection and improvement of the environment” shall contribute to the improvement of the environmental conditions and to a better management of protected and other natural/semi natural areas. The objective is to override the constraints imposed by national barriers, to foresee future environmental threats and opportunities and to develop common transnational action for the protection of nature and humans.

Priority Axis 3 “Improvement of the accessibility” shall contribute specifically to the improvement of the accessibility of local and regional actors to the European Networks. That includes physical infrastructure as well as access to the Information Society. The objective is to promote coordinated preparation for the development of accessibility networks and the support of multimodality.

Priority Axis 4 “Development of transnational synergies for sustainable growth areas” shall contribute to the balanced and polycentric patterns of the programme area. The Priority axis objective is to develop and implement integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, work towards optimal polycentric structures in the programme area and use cultural values for sustainable development.

Priority Axis 5 “Technical assistance to support implementation and capacity building” shall contribute to the smooth implementation of the programme while enabling the programme bodies, stakeholders, project promoters and final beneficiaries to make full use of the opportunities offered by the European Territorial Co-operation Objective 3 and transnational co-operation in particular.

These priority axes are further detailed down to the distinct **level of areas of intervention**.

Tab. 2: Priority axes and areas of intervention (Aol)

Priority Axis 1 Facilitation of innovation and entrepreneurship	Priority Axis 2 Protection and improvement of the environment	Priority Axis 3 Improvement of the accessibility	Priority Axis 4 Development of transnational synergies for sustainable growth areas	Priority Axis 5 Technical assistance to support implementation and capacity building
Aol 1.1 Develop technology & innovation networks in specific fields	Aol 2.1 Improve integrated water management and flood risk prevention	Aol 3.1 Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary & secondary transportation networks	Aol 4.1 Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements	Aol 5.1 Secure the core management for the implementation of the programme
Aol 1.2 Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship	Aol 2.2 Improve prevention of environmental risks	Aol 3.2 Develop strategies to tackle the "digital divide"	Aol 4.2 Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas	Aol 5.2 Implement accompanying activities (...)
Aol 1.3 Enhance the framework conditions and pave the way for innovation	Aol 2.3 Promote co-operation in management of natural assets and protected areas	Aol 3.3 Improve framework conditions for multi-modal platforms	Aol 4.3 Promote the use of cultural values for development	
	Aol 2.4 Promote energy and resource efficiency			

The programme aims to **realise high quality, result orientated transnational projects of strategic character, relevant for the programme area**. This requires **high quality partnerships** and a **multilevel approach** on the activities level.

Project partnerships have to contain partners **from at least three participating states**, of which at least one shall be a EU member state. It is the task of each project applicant to present an **ade-quate activities mix**, which will produce **concrete and visible outputs**, will assure the fulfilment of the proposed project objectives and will contribute to the programmes objectives. Detailed procedures on **project generation, application and selection** will be developed and will be communicated to potential applicants in form of detailed Program Manuals.

The **European Regional Development Fund (ERDF)** is the main funding source of the programme. It has a total available ERDF budget of Euro 206,7 million for the 2007 – 2013 period. These amount is supplemented by national public funds finally amounting to Euro 245,1 million. The financial resources are significantly higher than for the predecessor programme INTERREG IIIB CADSES 2000 – 2006.

The **involvement of non-member states** in transnational projects is a **significant element** of the programme. **Funding for non-member state project partners** shall come from **other EU sources**

(e.g. Instrument for Pre-accession Assistance and the European Neighbourhood and Partnership Instrument). For the 2007–2009 years, the financing of IPA countries is ensured by IPA funds (CBC Component) allocated separately to each IPA countries and managed by the concerned EU Delegation (exception: Croatia, where funds are managed by the national authorities, with ex-ante control of the EU Delegation). As of 2010 funds, IPA funds are transferred under Budget Chapter 13 (Regional policy) and are integrated in the programme, directly involving partners from for Croatia, Bosnia and Herzegovina, Serbia, Montenegro, Albania and the former Yugoslav Republic of Macedonia into transnational partnerships, but without breakdown per country

Eligible project partners are public authorities; public equivalent bodies and any legal body governed by public or private law. Specific rules are used according to the concerned financial sources (ERDF, IPA, ENPI). Further information is provided in chapter 7.2.3 “Eligible applicants” and in the Program Manuals.

The designated Managing Authority is the **National Development Agency (Hungary)** located in Budapest. The Managing Authority will be responsible for managing and implementing the programme in accordance with the respective regulations.

The **generation and selection of transnational projects** will be the responsibility of the **Monitoring Committee** assisted by the **Joint Technical Secretariat**. The network of “**SEE**” **Contact Points**, which represent the programme in partner states serve as national co-ordination points for the programme implementation.

1. Introduction

1.1 Legal basis

1 COUNCIL REGULATION (EC) No. 1083/2006 laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Regulation (EC) No. 1260/1999 (in the following referred to as “General Regulation”)

2 REGULATION (EC) No. 1080/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the European Regional Development Fund and repealing Regulation (EC) No. 1783/1999 (in the following referred to as “ERDF Regulation”)

3 COMMISSION REGULATION (EC) No. 1828/2006 setting out rules for the implementation of Council Regulation (EC) N° 1083/2006 laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and of Regulation (EC) N° 1080/2006 of the European Parliament and of the Council on the European Regional Development Fund (in the following referred to as “Implementation Regulation”)

4 COUNCIL REGULATION (EC) No. 1085/2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA);

5 COMMISSION REGULATION (EC) No. 718/2007 implementing Council Regulation (EC) No. 1085/2006 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA).¹

6 REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument²

1.2 Transnational co-operation in the framework of Territorial co-operation

The transnational Co-operation Programme South East Europe (SEE) is part of the new **European Territorial Co-operation** Objective for the programming period 2007 – 2013.

In the framework of Cohesion Policy the Objective “European Territorial Co-operation” becomes now an objective **of its own** on an equal footing with the Objective “Convergence” and the Objective “Regional Competitiveness and Employment” and will replace the Community Initiative INTERREG III. The Transnational Co-operation Programme South East Europe (SEE) is a descendant of the former INTERREG IIIB CADSES Programme.

According to the General Regulation (Art. 3, 1083/2006) the **overall objective** of transnational co-operation is to **strengthen integrated territorial development** (= territorial cohesion) **linked to Community priorities**.

¹ Article 86(4) of this Regulation establishes the legal basis for managing IPA contribution on an integrated manner in the framework of the Programme, stipulating that detailed rules on integrated management shall be laid down in the programme document and in the financing agreements.

² The ENPI Regulation is considered implementing the ENPI scheme described in 7.3.2.4 sub-chapter

Territorial cohesion pays particular attention to **specific needs** of broader transnational co-operation areas and should also be **part of the effort** to ensure that all Europe's territory has the opportunity to contribute to the **growth and jobs agenda** (renewed Lisbon agenda³).

The **Community strategic guidelines on cohesion** (2006/702/EC) specify that transnational co-operation areas need to **increase economic and social integration and cohesion**. Transnational co-operation programmes seek to increase co-operation across member states on matters of strategic importance.

Article 6 of the **ERDF** Regulation 1080/2006 provides that **transnational co-operation** supporting **integrated territorial development** in the co-operation area shall concentrate on **four priority areas**: Innovation, Environment, Accessibility and Sustainable Urban Development.

Action related to **Innovation** shall make a direct contribution to the balanced economic development of a transnational co-operation area. Action related to **Environment** and **Accessibility** shall have a clear transnational dimension. Action to strengthen **Sustainable Urban and Polycentric Development** can be pronounced multilevel (transnational, national, regional) with a clear transnational impact.

The Transnational Co-operation Programme South East Europe faces an **additional challenge**:

While the Transnational Co-operation Programme South East Europe is a part of the internal **Cohesion Policy** of the EU, it actively seeks the full participation of non-Member States in the programme area benefiting from the external **Pre-Accession Assistance and the European Neighbourhood Policy** funding. The programme area is located at the South Eastern edge of the Union, where several accession candidate countries and potential candidate countries as well as third countries engaged in the EU partnership framework are concentrated, thus going far beyond the external borders of the EU.

After the 2007 enlargement, 8 member states participate partially or totally in the **South East Europe** programme for territorial transnational co-operation in 2007 – 2013. The rest of the programme's regions belong to non-member states, which are either candidate countries, potential candidate countries, or third countries. The integration of potential and current candidate countries as well as of third countries **will be crucial for the South East Europe co-operation area**.

1.3 The Programme Area

The eligible area is legally based on the Commission Decision of 31 October 2006 drawing up the list of regions and areas eligible for funding from the European Regional Development Fund under the cross-border and transnational strands of the European territorial co-operation objective for the period 2007 – 2013 (notified under document number C(2006) 5144), (2006/769/EC).

The programme area covered by this operational programme, South East Europe (SEE) is a large geographical area of 1.9 million square km **including 16 countries** with a **total population of 200 million**.

³ In response to the recognition that the diverse potentials of European regions have **not been sufficiently taken into account in the Lisbon Strategy**, the Ministers for Spatial Planning of the EU member states have in 2004 started a process towards the 'Territorial Agenda of the EU' policy document, to be adopted in 2007

It includes **all three types of aforementioned regions**: Regions of member states (among them a founding state, countries which joined at different stages of the development of the Union as well as new member states), regions of potential and actual candidate countries as well as of third countries:

Map 1: Programme area South East Europe

Tab. 3: Countries participating in the SEE programme

Country/Area	Relations with EU	Prospects	Funding
Albania: Whole territory	Stabilization and Association Agreement (SAA)	Potential Candidate	IPA
Austria: Whole territory	EU member state		ERDF
Bosnia-Herzegovina: Whole territory	No contractual relations with EU, autonomous trade preferences by the EU, negotiations on SAA since 25/11/2005	Potential Candidate	IPA
Bulgaria: Whole territory	EU member state		ERDF
Croatia: Whole territory	SAA (signed 2001, implementation since 2/05), accession negotiations started on 3-10-2005	Candidate status	IPA
The former Yugoslav Republic of Macedonia: Whole territory	SAA (signed in 2001, implementation since 2004), since 17.12.2005 Candidate State, but still no Negotiations	Candidate status (no negotiations)	IPA
Greece: Whole territory	EU member state		ERDF
Hungary: Whole territory	EU member state		ERDF
Italy: Regions: Lombardia, Prov. Autonoma Bolzano/Bozen, Prov. Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia-Giulia, Emilia Romagna, Umbria, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata	EU member state		ERDF
the Republic of Moldova: Whole territory since July 1998, ENP Action Plan in force since February 2005	Partnership and co-operation agreement (PCA)	Third country	ENPI

Montenegro: Whole territory negotiations on SAA since 10/2005	Autonomous Trade Preferences since 2000,	Potential Candidate	IPA
Romania: Whole territory	EU member state		ERDF
Serbia: Whole territory negotiations on SAA since 10/2005	Autonomous Trade Preferences since 2000,	Potential Candidate	IPA
Slovakia: Whole territory	EU member state		ERDF
Slovenia: Whole territory	EU member state		ERDF
Ukraine: Chernivetska Oblast, Ivano-Frankivska Oblast, Zakarpatska Oblast, Odessa Oblast	Partnership and co-operation agreement (PCA) since March 1998, ENP Action Plan in force since February 2005	Third country	ENPI

1.4 Preparation of the operational programme

The programme is the result of an intensive and detailed working process, which has required a high amount and quality of transnational co-operation, discussion and communication. A task force and two drafting teams were set up. After the initial technical meeting in Brussels on the 31. January 2006 a series of meetings took place almost every month in several locations across the programme area.

Civil servants, public officials and external experts met and discussed the possibilities and best ways to stimulate and promote co-operation in the programme area. Between the meetings the operational programme was gradually developed based on the outcomes of the discussions, using further consultations among the members of the task force and the drafting teams and extensive research. Citizens in the concerned counties was also widely consulted and their comments, observations and suggestions taken into consideration. The operational programme was scrutinised using an extensive ex-ante evaluation and strategic environment assessment (SEA). Both the ex-ante evaluation and the strategic environmental assessment were conducted in parallel and interactively to the development of the OP itself. Experts contributed to and commented on the document at every stage of the preparation of the programme. The process of preparing the operational programme for the South East European co-operation area culminated in the submission to the European Commission on 18/07/2007.

2. Analysis

Introduction

The programme area is one of the **most diverse and complex transnational co-operation areas** in Europe. This is the only transnational Programme area with such a large number of participating Non-EU countries (candidates, potential candidates and third countries) and such a variety of stages of institutional relations, embeddedness or proximity to the EU.

Elaborating an **analysis** for a transnational co-operation programme of such a diverse space in almost every sense is a **great challenge**. Apart from the different status and relation to the EU of the programme partner the area is characterised by **highly distinct economic, social, infrastructural, technological and administrative and institutional disparities and diversities**. There are **massive lacunae** in the availability of harmonised data and no substantial preparatory thematic analysis for the whole area available. For the analysis the latest most current and available data have been used. However, in some fields a **lack of consolidated information on the EU 27** at the time of drafting was encountered. For that reason EU 25 data has also been included. Whenever this is the case the appropriate reference to the EU 25 or EU 27 is made.

Following the strategic and political guidelines of the EU the establishment and development of transnational co-operation should focus on **Innovation, Environment, Accessibility and Sustainable Urban Development** (according to Article 6, Regulation No. 1080/2006). Because of the different status of relationship to the EU of the programme participants and the different administrative and competence structures and level of development regarding economic basis, infrastructure, technology and innovation potential and the civil society, the four abovementioned topics **cover only a small range of the specific needs** of this European space.

For a better understanding of the challenges of transnational co-operation in this space the following analysis serves also as a **background report** and therefore some additional issues are integrated in the analysis which do not have a direct connection to the priorities of the programme.⁴

2.1 Territorial Integration

The programme area is the most heterogeneous area of Europe considering the specific cultural, political, ethnical, social and historical characteristics of the participating regions. Historically the political, cultural (several languages, Eastern, Western, South and mid-European impacts) social, ethnic (several nations and ethnic groups) and religious diversity of Europe and the Orient meets in the co-operation area. This great diversity is potential not only for the identity but also for conflicts and the foundation of both cross-border and transnational cohesion.

This area of wide diversities, different cultures, languages and different religions faces most of all the challenge of social, economic and political integration with regard to different facets:

⁴ As far as possible the analysis is based on harmonised and comparable data (Eurostat, World Bank..) In most of the cases data is only available for whole countries, therefore regional interpretations are not possible in all chapters. Because of the high disparities of quantities, qualities and structures in this co-operation space the use of average figures could be misleading; therefore, the focusing on the range of the differences gives a clearer picture of the specific situation.

- the deepening of EU 27 integration
- the pre-integration process of the accession countries
- the process of deepening relations with the EU Neighbouring countries and
- The stabilisation and development of bilateral relations.

This should not only refer to integration per se, but also to the spatial effects of international integration affects

- the internal disparities and development processes
- the relation between strong and weak regions and the structure of urban hierarchy and
- the different institutional and legal structures, frameworks and capacities

2.2 Geographic features

The physical, political and social geography of the programme area is a very important factor not only for the understanding of the present situation in the area but also for the identification of links for transnational co-operation issues.

The constitution of new states

Over centuries this space was affected by a changing history leading to the collapse of empires and political systems and spheres of influences, to wars, and to the constitution of new states and changing demarcations. Such a dynamic development of systems and political frameworks leads not only to new structures and new relations but needs also new approaches and new co-operation and communication structures.

The diversity of landscapes

The topography not only determines the spatial and settlement structures but also forms the spatial framework for the economic base and development perspectives. The diversity of landscapes in the programme area can be described by the following types:

- the mountainous areas

The Alps, going from France into Switzerland, Northern Italy and Austria and further extending into the Dinaric Alps along the Adriatic Coast, the Apennines as the backbone of Italy, the Carpathian Mountains in the Eastern part of South East Europe and the Balkan Mountains, Rhodope and Pindos mountains, Olympos, Ossa and Pilion mountains as well as the mountains of Southern Greece are the most important mountainous areas. The Great Hungarian Plain, large patches of grassland at a level of about 100m over the sea, are located in between those mountain ranges. The mountainous areas can be characterised by specific economic structure (agriculture, forestry, tourism), by specific settlement structures and climate condition. Much of these areas are economically weak regions. The mountainous areas are ecologically very sensitive and therefore of very high environmental interest.

- the sea and the maritime areas

Except Austria, Hungary, Slovakia and Serbia all programme partners have access to the sea, the Mediterranean or the Black Sea. For some of the partner regions the coastal and maritime space therefore is of crucial economic, cultural and ecological importance.

Tourism is one of the key sectors in these areas. The coastal regions account for most of the over-night stays throughout the whole programming area, with seasonal peaks in the summer months. By contrast, industry and the transportation sector (maritime transport, harbours) are responsible for the good economic performance and stability of the coastal regions. The integration of the ports into an efficient and adequate transportation and logistics system is seen as one of the most important challenges for the future.

In Greece there are 9,840 islands with a coastline of about 15,000 km. Along the Adriatic Sea coast of Croatia 1,185 small and large islands exist, of which 67 are populated. Restricted development potentials, demographic problems, the stabilisation of supply of goods and services, accessibility and integration into national markets and the transportation system are the main challenges for this part of the programming area.

From an ecological point of view, one of the biggest problems for the maritime regions is the pollution caused by traffic, tourism and from big rivers which flow into the sea after passing through mostly industrialised and built-up regions, and areas of intensive agriculture with a high density of intensive livestock breeding and the use of agricultural chemicals. The quality of the sea water on some beaches decreases in the vicinity of sewage outlets from larger urban agglomerations.

- ***the rivers(-systems)***

The Danube, as one of the largest rivers in Europe and connecting seven partner countries of the programme area and four capitals (Vienna, Bratislava, Budapest, Belgrade), plays a very important role for the Northern part of the co-operation area not only in a topographic and environmental sense but also in an economic and cultural sense. Running from North-West to South-East the Danube is the direct connection from the Atlantic Ocean and some of the most important harbours in Western Europe to the Black Sea and further the Mediterranean Sea. The Danube is also important for energy production and the vicinity to the river offers good locational conditions for specific industries and logistic activities. The **Danube Delta** is a specific landscape in the programme area. It forms the largest and best preserved of Europe's deltas and is one of the largest wetlands worldwide, a special waterfowl habitat and a museum of biodiversity, which includes 30 types of ecosystems

Beside the Danube, other **rivers/river-systems**, which play a significant role from a transnational point of view, including the Tisza and the Sava in the centre, the Po on the West, Axios, Nestos, Strimonas and Ardas-Evros in the South, are also located in the programme area.

Map 2: Types of landscapes

Source: EuroGeographics

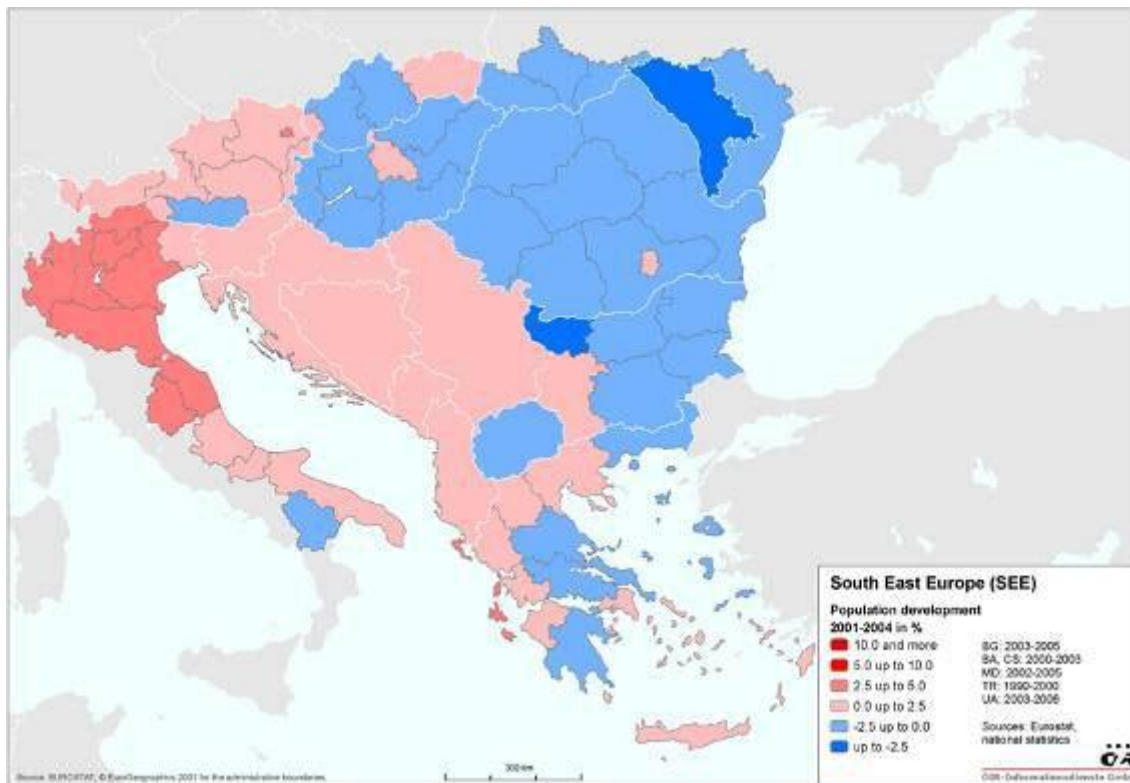
Demographic development

Demographic trends are very heterogeneous between and within the countries of the programme area, depending on economic, social and cultural and spatial factors. Challenges that need to be met are:

- the spatial concentration of positive or negative demographic development like migration, de- population (rural versus urban areas)
- ageing population and
- migration

Regarding **population growth** at the national level, most of the EU members (except Hungary, Bulgaria, Romania) in the programme area have experienced a modest increase in population in the last years mostly caused by immigration. Contrary developments have to be noted among the non-EU countries, which have lost a significant part of their population in a relatively short period due to emigration.

Map 3: Population development

Source: Eurostat, national statistics

In general the demographic development in the EU member states within the programme area follows the European trend of an **ageing population**. Therefore the main problem in those countries is the ageing of the population with all the connected strong impact in the social and health services and in the labour market. On the other hand the candidate, potential candidate and third countries follow two different routes. Countries like Serbia, Montenegro, Croatia and Albania seem to have a strong positive balance between birth and death rates offsetting emigration and keeping population on a growth path; for Ukraine further declines of development are expected because of serious negative balances between birth and death rates in combination with emigration.

For some (candidate, potential candidate and third) countries, **migration** is the main factor influencing the negative population development. A weak economic performance and lacking perspectives are the main motivation factors stimulating external migration. Notable are the emigrant outflows coming from Ukraine, Bulgaria, Romania, Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina and the former Yugoslav Republic of Macedonia. This emigration is directed mainly towards Western Europe (EU 15) and North America.

Migration is a very complex phenomenon with positive and/or negative impacts in the countries/regions of origin as well as in countries/regions of destination. Especially in economic weak rural or old industrialised areas, which are confronted with structural changes or problems, migration (mostly of young people) leads to depopulation and aging and to a deprivation of (qualified) human resources (brain drain) for starting or continuing development processes. On the other hand, in the immigration countries/regions the pressure on the labour market, the social systems and housing may increase, often followed by social tension and conflicts between different cultures.

In the programme area all these mentioned problems arise, some of the countries are favoured immigrant destination countries (e.g. Italy, Austria, Greece), while the other countries are the origin of high migration flows. Immigrant integration is a complex theme which generates continuous debate across the EU. The overrepresentation of immigrants in deprived urban neighbourhoods and the tendency to spatial segregation as a consequence of low income and unemployment, creates many of the conditions on which illegal immigration can feed.

Socio-cultural aspects and cultural heritage

The programme area is extremely diverse in terms of **ethnicity, culture and religion**. While larger homogenous areas are found on the perimeters, the central part of the area shows an extremely varied picture. In terms of ethnic and religious affiliation numerous peoples often are concentrated in border regions with neighbouring kin-states.

In some of the programme participating countries the Roma population remains the most vulnerable of the national minorities. Full and effective equality has not been secured for the Roma, who continue to be particularly exposed to discrimination and face difficulties in housing, health care, employment and education (high rate of illiteracy).

In general, ethnic diversity decreases. The long-term reasons thereof are found in urbanisation and assimilation. In the past decade, however, violent forms of homogenisation created homogenous areas even in once multi-ethnic lands. The return of those persecuted by war and conflict is doubtful and raises several issues. Relocations, however, cause new types of ethnic conflicts in other regions. This is one of the problems the area is faced in some parts.

Cultural heritage is defined as the totality of material and immaterial cultural assets like libraries, archives and museums, buildings (churches, castles, monasteries), as well as the expression of folk culture, the scientific perception etc. Cultural heritage contributes not only to cultural diversity and creativity and is part of a regional identity but is also a great resource for economic activities esp. for tourism and urban development.

In the programme area there are comprehensive activities to protect the cultural heritage (historical urban areas, monuments and historical ensembles, cultural landscapes). As examples for this wide variety of cultural heritage the properties included in the World Heritage list of the UNESCO⁵ are to be mentioned here.

The programme territory is characterised by a big variety of valuable cultural areas that need a wise management for their preservation, enhancement and sustainable exploitation. Many sites, besides the well known ones, are lacking any kind of care, others are still not “discovered” and exposed to all possible risks.

Architectural monuments primarily include religious monuments (monasteries, churches, mosques, synagogues) and architectural parts of some historical towns. In areas stricken by ethnic conflicts, their existence is often threatened. Their preservation may strengthen regional integration since their location is typically at the borders of countries and in regions crossing ethnic borders (e.g. sea and Danube port towns, monasteries and shrines linked to a certain religion, stations of the Via

⁵ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) seek to encourage the identification, protection and preservation of cultural and natural heritage around the world considered to be of outstanding value to humanity. This is embodied in an international treaty called the **Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage**, adopted by UNESCO in 1972.

Egnatia, stone bridges of late empires, national places of worship etc.). The protection of such heritage indispensably calls for co-operation between the various ethnic areas and countries.

2.3 Competitiveness – economic performance and innovation

Strong national and regional disparities are characterising the socio-economic performance of the programme area.

The analysis of the regional GDP per capita performance revealed that the programme area is far from being cohesive. This area includes both European richest and poorest regions, with differences between those regions more than tenfold. Most part of the disparities in GDP per capita emerged in the 20th century, and a significant part even in the last one and a half decades.

There is a clear distinction between old and new EU member and non-member states. All NUTS 2 (or equivalent) regions, which are below 50% of the average EU 25 GDP level are located in the new EU member, candidate, potential candidate or third countries (Source: Eurostat).

Concerning the economic activity level and the growth performance two patterns of economic strengths are visible in the programme area. Firstly, a clear West-East divide becomes apparent with the strongest regions located in the West (Italian regions, Austria) and the least developed in the East (capital city regions and Greece being an exception). Secondly, economic strength is obviously influenced by the status of EU integration: Old EU member countries (EU 15) are usually performing better economically than new EU member states, which in turn perform better than EU candidate, potential candidate and third countries.

The economic process in the programme area is based on different potentials and follows very different development paths: the new and (potential) candidate countries are performing worse than the old member states. Factors of competitiveness, like wages, taxes and aid systems in combination with the quantitative and qualitative availability of well educational labour force and the need of restructuring the national economy, offer good conditions for a high dynamic.

In terms of economic dynamics (growth rates of per capita GDP) the economic performance shows another picture. Countries like Greece, the new EU member, candidate, potential candidate and neighbouring countries (especially Albania) usually are performing better than the old EU 15 member states between 1995 and 2003. Although the first years after the fall of the “Iron Curtain” were characterised by a severe economic crisis caused by huge challenges of internally (political and economic) and externally (i.e. globalisation, European integration process) adjusted transformation processes, the last decade brought high economic growth leading especially in capital regions to a remarkable catching-up process with Western Europe. Growth performance of regions especially in new EU member states, is better than in most of the Western European countries. Countries with the highest GDP growth rates are Hungary, Slovakia, and Slovenia. Factors of competitiveness like wages, taxes and aid systems in combination with the quantitative and qualitative availability of well educational labour force and the need of restructuring the national economy offer good conditions for a high dynamic.

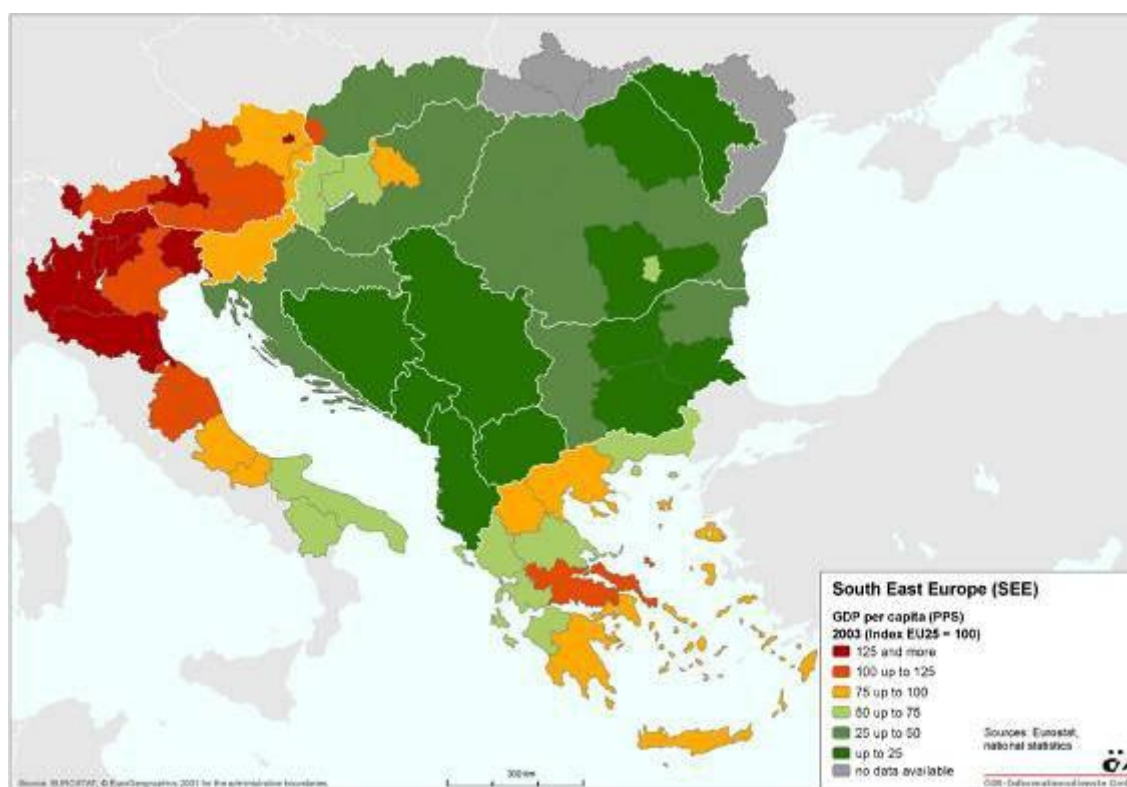
FDI as a development engine – the current competitiveness of most of the programme participating countries apparently depends on the presence of foreign capital in the country.

Foreign Direct Investment (FDI) was and still is a major source of growth and competitiveness in all transition countries in Europe. Especially the new EU members Hungary, Slovakia and Slovenia have considerably benefited from growing FDI inflows. Since 2000, FDI is also increasingly directed towards non-EU member countries from South East Europe with the candidate countries benefiting the most. For a number of non-EU countries within South East Europe, the most important investors are coming from Austria (for Croatia), Greece (for the former Yugoslav Republic of Macedonia) and Italy (for Albania), investment from within the region plays an important role also in supporting work positions and raising GDP and mobilising domestic capital. However, it seems that the allocation of FDI in South East Europe tends to favour the more advanced countries and increases disparities, despite the positive impact of investment by neighbours in the less advanced countries. What is true for the national level is even more true for the regional level. Growth and competitiveness of regions is a function of FDI in the respective regions. And since the location of FDI is rather selective and rather indifferent to cohesion considerations, the result is a dramatic increase of economic and income disparities among and within the countries of the programme area. The capital and other economic strong areas are benefiting much more of the foreign direct investment activities.

From the total FDI stock in the region in 2004, the largest share (49%) goes to Italy, followed by Austria (13.9%) and Hungary (13.0%), whereas the non-EU countries in the region receive very small sums (as e.g. Albania 0.3%, Bosnia and Herzegovina 0.4%, the former Yugoslav Republic of Macedonia 0.3%, Serbia and Montenegro 0.9%) (Source: UNCTAD, United Nations Conference on Trade and Development).

The growing FDI inflows have resulted in an increasing contribution of foreign firms to national economies. The presence of large transnational enterprises is a decisive factor of regional competitiveness in less developed areas in two ways: The investment of foreign enterprises, first of all, implies that some important factors ensuring profitability and competitiveness – like cheap and skilled labour force, basic infrastructure facilities, enterprise-friendly economic policies – are present in the region. Secondly, after settling down, the operations of foreign enterprises largely contribute to the competitiveness of the region, especially if supplies and production factors will be provided within the region.

Map 4: GDP/capita 2003

Source: Eurostat, national statistic

The structural change meets different competitive levels of economies in regard to the sectoral importance and the quality and efficiency of production and services and the institutional framework.

The economic structure of programme participating countries has similarities and differences from that of the EU 25. The similarity is that both areas experience a decline in the weight of agriculture and industry and an increase in the weight of services in the composition of GDP. The differences are the relative high importance of agriculture in some parts of the programme area. (e.g. Bulgaria, Romania, Albania, Serbia, Montenegro, the Republic of Moldova, Ukraine). Especially in the new EU member states and the candidate and some potential candidate countries the share of the service sector increased in the last years. Finally, industry, despite its serious decline since 1990, still accounts for 19% of GDP in Albania and 38% in Romania. Of course, similarities or differences in GDP shares with the EU should not underestimate the qualitative differences among the single countries in this area, especially in the industrial and the service sector.

As an important prerequisite for the economic development all countries in the programme area have taken significant steps towards **economic freedom**. As a result they are already very close to the EU average. The third countries Ukraine and the Republic of Moldova are the countries that yet need to cover some ground in order to reach the EU figures.

A comparison among 150 countries shows that there are serious problems of institutional nature, like corruption, in the region, which are affecting economic and social progress, but also the attractiveness of the programme area to outside investors. The Corruption Perception Index (CPI) ranks

more than 150 countries in terms of perceived levels of corruption, as determined by expert assessments and opinion surveys. On the basis of this assessment it can be shown that some parts of SEE suffer from relatively high levels of corruption. Only one country (Austria) ranks above the EU 25 average and only three countries have a value that is equal or above the mean value of the scale (Hungary, Italy, Slovenia). The rest of the countries have very low values.

The political and economic changes (transformation process, integration, constitution of new states) in the last decades lead to extensive changes of trade relations and affect the programme area to a very high degree.

The collapse of the Eastern bloc, the ongoing European integration process, times of isolation and severe sanctions during and after the war in the former Yugoslavia during the 1990s destroyed and changed traditional economic relationships between the countries of the programme area.

Nowadays trade relations in the programme area are dominated by some of the leading economic powers of Europe such as Germany and Italy. As an example, about one third of the foreign trade of Hungary or Slovenia is directed to Germany. Also for Austria, Germany is the most important trade partner in Europe. For Albania, Croatia, Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina and Romania, the most important partner is Italy. Countries, which have only recently become independent, have partly retained their traditional internal economic linkages and trade flows. There is still an intensive trade among the former Yugoslav Republics, although economic recession has lessened its volume. For Slovakia, the second main trade partner is still the Czech Republic. The main trade partner of the former Soviet republics, the Republic of Moldova and Ukraine is still Russia; Even older traditional links have been revived. For Hungary the second largest trade partner is Austria (Source: International Monetary Fund, IMF). However, intra-regional trade among the majority of the states in the programme area is still weak but rapidly rising.

The development of the labour market follows the structural changes of the national economies and is determined by significant changes of the labour force demand concerning skills, flexibility and wage levels.

The substantial changes of economic structures, development processes and relations between the countries since 1989 are determining the labour market structures in a qualitative and quantitative way with great differences between the old EU 15 member states and the new member states, candidate and potential candidate countries.

While the labour market in the old EU member states was influenced by the actual business cycles, the transformation process, structural changes of the national economies and the consequences of war affects the labour market in the new member states and the candidate and potential candidate countries. The main characteristics in the last mentioned were considerable and continuous decline and a significant change in labour force demand (causing additional pressure and mismatches in the labour market because of new requirements concerning labour force quality). On the other hand, the EU 15 countries within the programme area were confronted with labour market problems in the secondary sector, increasing shares of (part time) jobs in the services sector and pressure on the low qualified jobs by increasing number of foreign workers.

Regarding the **labour force** in general, the figures of labour force participation rate for 2004 (proportion of the population ages 15-64 that is economically active, source: World Bank) indicate the following patterns: Male participation rates range between 70-80%, whereas the female participation rate lies on average about 10-15 percentage points lower. In contrast to the experiences of EU 15 countries, women's participation rate in transition countries used to be higher, but dropped dramatically during the early years of transition.

Nevertheless, significant differences between the countries exist. Austria, Slovakia, Slovenia but also Bosnia and Herzegovina and the Republic of Moldova show generally relatively high labour force participation rates (both genders), whereas Greece, Albania, Serbia and Montenegro show high male, but lower female participation. Lower figures have to be noted in Italy, Hungary, Bulgaria, Romania, Croatia and the former Yugoslav Republic of Macedonia.

Unemployment statistics for 2005 indicate that South East Europe is divided in terms of the available work opportunities. Although the average figure for the region of South East Europe seems modest (9%), this is influenced primarily by the low figures of some EU 25 members (e.g. Austria, Slovenia, Hungary). Generally most of the participating countries were confronted by a loss of jobs during the transition process as a result of the privatisation of public sector enterprises and through the levelling off in hidden unemployment in government institutions. The demand of employees by the private sector, which is yet at the development stage, has decreased. The situation is critical in countries like Bosnia and Herzegovina, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Serbia and Montenegro. The unemployment rate is more than 30% and unemployment is the most serious social and economic problem, threatening to destabilise the social structure, the institutions and the legal system, undermining the living conditions and the morality of significant segments of population. Most disadvantaged groups in the labour market are: women, young people, older unemployed people, poorly-educated and low-skilled people, long-term unemployed, people with disabilities, demobilised soldiers, refugees and ethnic minority groups (e.g. Roma) (Source: WIIW).

The disparities of economic performance, the different institutional structures, missing or lacking (national) innovation strategies are the main characteristics of the programme area's innovation capacity.

The innovation capacity can be described by the education system, the human resources (level of qualification) and the institutional framework for research and development (public and private sector, institutions, enterprises, budgets, programmes and politics).

Generally the **level of qualification**⁶ – differing between the participating countries and single regions – does not reach the European average. Regarding the gross enrolment ratios 2004 (ratio of total enrolment, regardless of age, to the population of the age group that officially corresponds to the level of education shown) lower figures have to be noted concerning primary enrolment and to an higher extent regarding secondary enrolment ratios for the new EU member states Bulgaria and Romania as well as for the candidate and potential candidate and third countries.

⁶ Source of data: World Bank, 2006

Another indicator of opportunities regarding the active development of qualifications is the amount of **public expenditure on education**⁷. Measured in public expenditure in % of GDP the figures for 2004 range between 6% in Slovenia and 2.8% in Albania; even some EU 15 member states show quite low public expenditure percentages, e.g. Greece (4%) and Italy (4.7%).

The **research and development (R&D) system** includes universities, other public and private R&D facilities, science and technology parks, innovation and transfer centres. While universities and science centres are concentrated in major urban areas and/or the regional economic centres, some have been established in other regions to stimulate innovation and development processes.

The universities of the EU members of the programme area are of high quality in teaching and research and present a good level of internationalisation, so they can guarantee a fruitful co-operation in order to help the others to reach the standard level and contribute to the achievement of the Bologna Process and new Lisbon Strategy⁸. Although some progress can be observed concerning the adoption of the educational and research system in the candidate and potential candidate countries the progress reports noted that especially some of the small countries of this group did not fulfil the requirements set out in the Bologna Process and the implementation of the existing legislation is weak.

According to existing national strategies for innovation and technology the single countries in the programme area are more or less provided with technology parks, innovation and transfer centres. In the old EU member states such facilities are essential partners implementing the national and regional innovation strategy. In the new member states such institutions were established during the transformation process, the regional diffusion is much lower. In most of the candidate, potential candidate and third countries such facilities and institutions are missing as well as adequate strategic concepts.

Regarding **R&D expenditure** (Gross Domestic Expenditure on R&D, GERD) the figure is generally rather low in comparison to EU 25. In 2004 only Austria (2.3% of GDP) had R&D figures higher than the EU 25 (1.9%), while Slovenia (1.6%) was ranked second followed by Italy and Croatia (1.1%). Nevertheless, in Romania, Bulgaria and most of the candidate and potential candidate countries very low expenditure in R&D has to be noted (Source: DG Enterprise and Industry, 2006).

Concerning the recent development of R&D expenditure, some countries within the programme area show even declining shares of R&D expenditure, as e.g. in Slovakia, Bulgaria and Romania, whereas the highest growth rates can be observed in Hungary and Austria.

⁷ No data available for Bosnia and Herzegovina and Serbia-Montenegro.

⁸ According to these the major focus of training and research will be on growth and employment supporting knowledge and innovation, removing the obstacles to physical, labour and academic mobility and developing a knowledge-based economy with more and better jobs. This will contribute to the creation of the EHEA (European Higher Education Area) and the ERA (European Research Area) and their strict integration as required by Lisbon plans.

The programme area has a low performance with respect to R&D and a dual spatial pattern is shown where few countries have figures comparable to EU standards but the majority of them have low levels of innovative activity, also due to yet lacking regulations and institutional capacities mainly in potential candidate and third countries, and as a result, low levels of competitiveness.

Beside the public sector, enterprises are also playing an important role in terms of R&D. In this context the size, the position in the production process and the available capacity for research and development of the enterprises are determining the level and output and the quality of research and development activities. The economic structure described by the enterprise system gives a very diverse picture in this area. In Austria, in the Italian regions and in Greece the SMEs are dominating economic structures. Traditionally, large enterprise can be found in key industries (steel, machinery, vehicles, food and beverage, oil and chemicals). Until the transformation of the economic and political system the enterprise system in the former socialist countries was characterised by state-owned industrial complexes and large production units. During the transformation process the number of SMEs was growing rapidly, driven by the service sector, but also FDI contributes to structural change. This dynamic is especially very strong in the EU member states while in some of the candidate and potential candidate countries the basis of SMEs is still rather weak.

Generally the innovation capacity of SMEs is observed to be much lower than in large industry, therefore it will be very important to establish qualified and fitting frameworks to **motivate SMEs for innovation activities** or to bring them closer to the results of R&D activities.

This situation demonstrates an important reason that the performance of the programme area in terms of R&D in the business sector (Business sector expenditure on R&D, BERD) is (according to the GERD figures) at **low levels** absolutely, but also relatively. The share of business enterprise R&D expenditure on total R&D expenditure ranges between 24-60% in the participating countries (providing data on F&E expenditures), whereas EU 25 shows a share of 64% by the business sector (Source: DG Enterprise and Industry, 2006).

In terms of employment in the **research sector** South East Europe has a figure which is less than half the EU 25 average. This poor performance is due to the weak research base in the candidate and third countries. However, also Italy and Greece as well as the new member country Hungary show relatively low figures.

2.4 Environment (in co-ordination with SEA)

Natural resources, biodiversity

Due to the various landscapes (mountainous areas, maritime regions, seas and river systems) there are substantial differences regarding the present situation of the environment, the nature and the scale of problems they are confronted with.

Natural resources are extremely diversified in the programme area and include large areas of forest and agricultural land, mountain areas, important watercourses, coasts with specific landscapes, urbanised areas, as well as industrialised and mining areas. In general they are subject to a variety of adverse impacts from industrialisation, intensive agriculture, traffic and urbanisation and intensive tourism. Depending on the landscape features, the economic structure and performance, the

settlement structure and population density the main environmental issues and challenges are for example land use, water, protected areas, urban environment, brown fields development etc.

In all the territory there are areas with **valuable ecosystems** that are particularly sensitive and need special attention. Some are already protected but many are exposed to several risks due to unwise use and to the climate change.

The programme area contains the main **European rivers** after the Volga, which are the base of the local economies and identities, as the Danube with the Danube Delta, the Tisza and Sava on the East and the Po on the West, with the Axios, Nestos, Strimonas and Evros in the South and a huge **coastal area** along the Adriatic Sea, Ionian Sea, Black Sea and Aegean Sea, which are the cradle of European history and civilisation.

An uncontrolled development in terms of land use change, increased energy consumption, increasing surface of metropolitan areas would worsen all the water-related problems. A correct balance between exploitation and preservation of the ecological functions especially of **mountain and coast areas** as well as wetlands has to be envisaged to prevent the loss of the ecological balance with impact on the tourism/leisure industries, which represent a significant part of the economic resource base of the region.

Environmental features

The most severe environmental threats derive from increasing flows of motorised traffic and an increasing number of bottlenecks in urban areas, derelict and/or contaminated areas, gaps in energy efficiency, risks of natural and man-made disasters, threatened water reserves, deforestation and soil erosion, insufficient supply and disposal infrastructure and a significant industrial base in the still operating plants with no environmentally friendly technologies.

The environmental situation in the programme area has improved substantially over the last 15 years. Emission of most pollutants decreased due to a decline in production but also due to re-structuring and environmental measures. As far as the environmental risks related to economic activities are concerned, the programme area has an average **environmental quality** similar to that of the EU 25. The per capita daily emissions of organic pollutants into water are 9.211 kg in the region and 9.361 in the EU 25. However, this average figure conceals relatively still high emissions in countries like Hungary, Slovenia, Bulgaria, Romania and Serbia and very low emissions in countries like Albania, Bosnia and Herzegovina and Greece. In general, it seems that countries that had significant industrial bases in the pre-1989 period still operate plants with technologies that may not be as environmentally friendly, as in countries like Austria or Italy (World Bank, 2004).

The European Union's approach to **waste management** is based on three principles: waste prevention, recycling and reuse and improving final disposal and monitoring. Due to a linkage of the amount of waste and GDP, the amount of waste arising in the EU 25 is still higher than it is in the programme area. Nevertheless waste amounts are also increasing quickly in non-EU 25 participating countries. Many areas mainly in the candidate and potential candidate countries, particularly rural areas, are not served by municipal waste collection systems.

Land filling remains the dominant method of waste treatment used in Europe with lower rates in EU 15 and substantially higher rates in the acceding countries of 2004 and 2007 and the candidate

and potential candidate countries. Figures for recycling are rather discouraging. The rate of recycling in many countries is minimal. In relatively few countries, recycling of some waste streams has increased considerably during the past decade. In EU 15, recycling (including composting) of municipal waste was 21% in 1995 and 29% in 2000 (Eurostat, 2002). By comparison, in the EU accession countries where data exist, an average municipal waste-recycling rate of 8.6% was reported during the period 1998-2001.

In terms of the performance for **water supply and sanitation** services, urban regions are covered to a wide extent, whereas in some countries rural regions show a severe lack of services. Regarding the total coverage of services in 2004, the region may informally be divided into two broad groups of countries⁹:

- Countries with a **good to moderate performance for both water supply** (share of connected households between 82 and 100%) **and sanitation** (with more than 50% of households connected): Austria, Italy, Bulgaria, Slovakia and Croatia (where sanitation connection is even above 70%) and Greece, Hungary, Bosnia and Herzegovina and Ukraine
- Countries with **weak services in water supply** (share of connected households between 41- and 82%) and **sanitation** (coverage of households less than 50%): Romania, Albania, Serbia and Montenegro and the Republic of Moldova

Strong **growth in transport**, notable road transport, causes **growing environmental pressures**, like air and water pollution, greenhouse gas emissions, habitat fragmentation and destruction that need to be addressed by a sustainable transport policy. Growth in transport volume and activity will generate also increasing demand for fossil fuels and thus threatening energy security and generating more CO₂ emissions.

Land use, natural risks and risk management

South-East Europe has to face the consequences of settlement dispersal and urban sprawl. Future accessibility patterns are expected to influence urban development and landscape. Large shares of the population still live in rural or semi-urban areas, posing an additional challenge on urban-rural relationships.

Due to ongoing climate change, a future increase of natural risks like droughts and floods and forest fires, landslides etc has to be assumed for the programme region. In the programme area environmental risks seem to be highly differentiated. Regions in the southern part of the area face greater risks from droughts, earthquakes and fires, while regions in the northern part of the area face greater risks from floods in the plains and landslides in the mountainous regions. Especially the great floods and forest fires of recent years have shown that risk management structures on a transnational level are missing.

In South East Europe the share of population that lives in urban areas is relatively low compared to that of the EU-25. This is partly due to low level of urbanisation in Bulgaria, Romania and the Western Balkan countries, where a large segment of the population lives in rural and semi-urban

⁹ Source: Joint Monitoring Programme WHO-UNICEF, www.wssinfo.org, 2.5.2007; no data for Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia

areas. But there is a clear trend of suburbanisation in all urban regions from the beginning of the 1990s. Additionally segregation within existing urban areas is increasing.

Pressure on land take, urban sprawl and loss of traditional landscape will affect particularly those areas in South East Europe, which will gain higher accessibility potential in near future. The extension of high-speed transport infrastructure, but also extensions of airports and seaports will have a crucial influence on urban development. Some of the European corridors related to the trans European network, including the 30 priority projects, will affect the programme area's landscape.

As one result of changing land use patterns and high percentage of sealed surfaces, an increasing **number of flood events** were registered in the last decade: Between 1998 and 2004, Europe suffered from damaging floods, including the catastrophic floods along the river Danube in summer 2002. Since 1998 all floods registered in Europe caused about 700 fatalities, the displacement of about half a million people and insured economic losses totalling at least € 25 billion. Flood events during summer 2005, in Austria, Bulgaria and Romania and elsewhere, have pushed these figures even higher (COM 2006 15). The scale and frequency of floods are likely to increase in the future as a result of climate change, inappropriate river management and construction activities in flood risk areas.

The flow of the Danube River and other major river systems has become more extreme in Central and East Europe, with **higher floods and worse fluvial droughts**. The straightening and dredging of the riverbed has increased channel erosion, deepening riverbeds, lowering water levels and breaking the river's contact with its backwaters. The results led to falling water tables in surrounding aquifers and **extensive salination** of surviving water bodies on the floodplain.

The potential of other **natural or man-made hazards** is rising as well. While in central or northern areas of Europe more rainfall had been observed in the past few years, the Mediterranean region will have to face less snow- and rainfalls in the future which will lead to a higher risk of drought and forest fire. More extreme weather events will cause a real threat to human health, economic well-being and material assets.

Renewable energy and energy efficiency

The envisaged balance of the programme area in economic and social development will require a more and more increasing demand in energy provision, which should be provided by the ecologically friendly production of energy.

In most EU Member States of the programme area the share of **renewable energy** (source: Eurostat) for primary energy production lies slightly below the average of EU 25 (2005: 6.38%) including hydropower electricity production of pump-storage installations, except Austria (21%) and Slovenia (11%) as large forestry countries. Within the renewable primary energy production biomass and waste along with hydropower are by far the most abundant sources of renewable energy.

Concerning the contribution of electricity produced from **renewable energy sources** to the national electricity consumption, the programme area shows figures below the EU 27 average (14% in 2005) not taking into account hydroelectric production coming from pump-storage installations functioning with power grid electricity. The highest share of electricity generation by renewable sources can be shown in Austria (58%), followed by Romania (36%), Croatia (36%), Slovenia (24%) and Slovakia (16%).

Significant potential of renewable energy sources is given also in the candidate and potential candidate countries by large forest and agriculture areas that can provide energy biomass, highlands and coastal territories with strong wind potential and generally high solar irradiation.

Over the period of 1995-2003 the industrial sector of EU 25 achieved significant **efficiency** increases. Although heavy industry such as non-metallic minerals and iron, steel and non-ferrous metals remained the most energy-intensive segments, they reduced their specific energy¹⁰ by 0.5-2.5% per year (Source: DG TREN).

In contrast to EU 25, the energy efficiency in Bulgaria, Romania and in the candidate and potential candidate countries is at an early stage of implementation and realisation. Limited progress is especially shown for energy efficiency in most of the candidate and potential candidate countries, of which several have yet to implement legislation on those issues; administrative capacities require further strengthening.

2.5 Accessibility – Transport and IC-Network

Transnational accessibility and transport network

The programme area plays a significant role in the European transportation network acting as a bridge between North, South, East and West Europe. Although the existing transport network provides the basic accessibility to the programme area, the network and transport facilities mainly outside EU-25 territory are still sub-standard and provide a poor level of service, largely as a result of accumulated under-investment and a lack of adequate maintenance.

In general, the programme area needs a radical restructuring and a new planning of transport services in order to ensure parity of access to high quality infrastructure and a shift to environmental friendly systems.

Transport networks have developed for centuries according to trade and travel requirements but also to political constraints; both factors are forming the situation in the programme area and have significantly changed recently. The **Trans-European Transport Network (TEN-T)** serves as the relatively well-developed transport backbone within the EU, the TINA-network and the **Pan-European Transport Corridors** fulfil a complementary function outside of the EU territory. They are forming a priority transport network, which has been defined at the Pan-European Transport Conferences, in particular those in Crete (1994) and in Helsinki (1997), comprising the transport modes: road, rail, inland waterway and sea transport¹¹.

A dual pattern prevails in the context of **accessibility**. While the countries of EU 25 show relatively high levels of accessibility (even though already lower than central EU 25 respectively the accessibility of the "Pentagon" defined by London, Paris, Milan, Munich and Hamburg), the situation is worse in the countries which became EU members in 2007 but (apart from Northern Croatia) even inferior in candidate countries and potential candidate countries as repercussions of the difficult situation in the past decades causing lack of investment and maintenance.

¹⁰ Measured by final energy demand per unit of gross value added (GVA), in 1995 prices, source: DG TREN.

¹¹ For the majority of Corridors a Memorandum of Understanding has been signed between the Ministers of Transport of the respective governments and the European Commission. A number of corridors leading through SEE are listed, some of them have become part of the TEN-T by enlargement of the EU in 2004.

In the future, the policy of the Pan-European Transport Corridors (TINA networks) will improve significantly the present situation and increase the accessibility of the programme area (mainly in the yet less accessible South and East) in addition to the further upgrading of the Trans-European Transport Network (TEN-T) mainly along its high-priority axes. Within the programme area those high-priority axes¹² envisage mainly an upgrading of railway links, an additional upgrading of roads is planned in the axis of Igoumenitsa/Patras-Athens-Sofia-Budapest.

Three of the five identified **major Trans-European Transport axes** are of importance within the programme area:

- **Motorways of the Seas:** Linking the Baltic, Barents, Atlantic, Mediterranean, Black and the Caspian Sea areas as well as the littoral countries within the sea areas and with an extension through the Suez Canal towards the Red Sea
- **Central axis:** To link the centre of the EU to Ukraine and the Black Sea and through an inland waterway connection to the Caspian Sea. Connections towards Central Asia and the Caucasus are also foreseen, as well as a direct connection to the Trans-Siberian railway and a link from the Don/Volga inland waterway to the Baltic Sea
- **South Eastern axis:** To link the EU through the Balkans to the Caucasus and the Caspian Sea as well as to Egypt and the Red Sea. Access links to the Balkan countries as well as connections towards Russia, Iran and Iraq and the Persian Gulf are also foreseen

Additionally “soft” measures have been defined with the aim of removing physical and administrative bottlenecks along the main transport axes identified and to facilitate co-operation and communication between authorities in the different countries (harmonisation of documents and procedures, joint border control stations etc). These measures include maritime safety and environmental protection, rail interoperability, extension of the European satellite radio navigation system (GALILEO) as well as the extension of the “Single European Sky” Initiative to the neighbouring countries¹³.

The **Pan-European Transport Corridors** are of high importance within the programme area as well as for providing a linkage to Northern and Western EU. The main transport axis and thus the direction of the main traffic flow of the region is North-West to South-East. This is strengthened by inland navigation **Corridor VII** representing the Danube inland navigation routes. **Corridor X** starts from Salzburg and through Ljubljana-Zagreb-Beograd-Niš-Skopje-Veles leads to Thessaloniki with branches towards Graz, Budapest, Sofia and Bitola-Florina.

Another major traffic corridor in South East Europe is **Corridor IV** today, starting in Dresden and ending in Constanta (main branch), Istanbul and Thessaloniki. **Corridor V** connects Venice with Kiev over Trieste, Koper, Ljubljana, Budapest, Uzhhorod and Lviv. Corridor **IV** and **Corridor V** will be extremely important for the future transport connection with Far-East markets, in particular with China.

Despite of the general importance of North-South corridors, the degree of construction in those corridors generally is low, mainly in the candidate and potential candidate countries but also in the

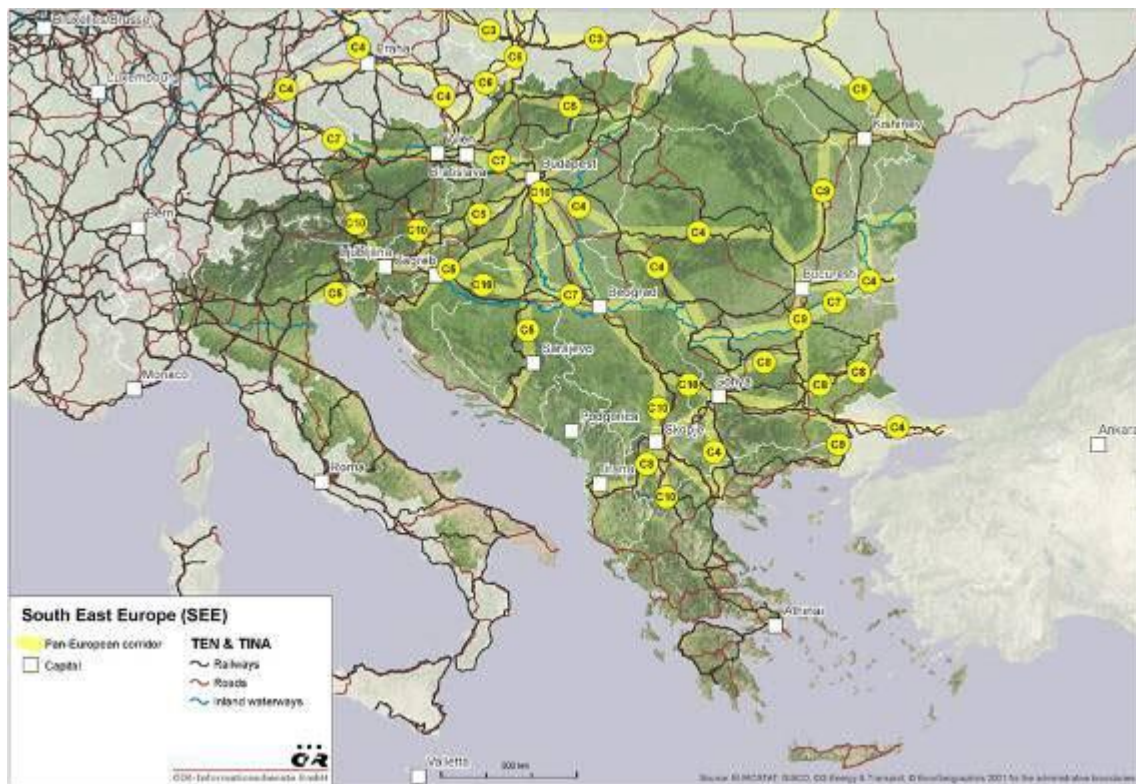
¹² 1. Railway axis Berlin–Verona/Milan–Bologna–Naples–Messina–Palermo, 6. Railway axis Lyons–Trieste–Divaca/ Koper–Divaca–Ljubljana–Budapest–Ukrainian border, 7. Motorway axis Igoumenitsa/Patras–Athens–Sofia–Budapest, 18. Rhine/Meuse–Main–Danube inland waterway axis, 22. Railway axis Athens–Sofia–Budapest–Vienna–Prague–Nuremberg/Dresden, 29. Railway axis of the Ionian/Adriatic intermodal corridor

¹³ Source: Report from the High Level Group chaired by Loyola de Palacio, NETWORKS FOR PEACE AND DEVELOPMENT, November 2005

new EU member states (2007). This is especially true for **Corridor V**, connecting Ukraine via Hungary, Slovakia and Slovenia with the Adriatic Sea (Croatia and Bosnia and Herzegovina) and **Corridor IX**, starting in Northern Europe and Russia/Belarus and running via Ukraine/the Republic of Moldova and Romania, Bulgaria to Greece and the Aegean Sea.

Corridor VIII links the Adriatic Sea to the Black Sea, but also the corridors running North(West) to South(East) to each other. The construction of this corridor (from the Adriatic Sea to the Black Sea) to Bulgaria and Romania (Burgas/Várna-Durres – Bari/Brindisi) is slow, too, while the parallel Egina-Odos motorway in Greece will be completed by 2008.

Map 5: Trans-European Transport Network and Pan-European transport corridors

Source: Gisco, DG Energy and Transport

Map 6: Major transnational axes and motorways on the sea ports

Source: High Level Group

Sea navigation is of high importance for most of the programme partners. The programme area comprises major strategic transit routes and important seaports within three European Transport Areas:

- The Black Sea Transport Area

- The Adriatic-Ionian Transport Area
- The Aegean Transport Area and
- The Mediterranean Transport Area

The ports of Constanta (Romania), Burgas and Varna (Bulgaria) and Odessa (Ukraine) are of major importance within the Black Sea Transport Area, having diversified activities and receiving large sea vessels. Piraeus, Thessaloniki and Alexandroupolis (Greece) are of major importance within the Mediterranean Transport Area, while within the Adriatic-Ionian Transport Area, there are Italian ports (Venice, Trieste, Ancona, Bari), Slovenian ports (Koper) and Greek ports (Patras, Igoumenitsa) and the ports of candidate and potential candidate countries (Rijeka, Split, Ploče, Dubrovnik and Vlore) of which Rijeka is the most important. The envisaged development of TEN and Pan-European Corridors is also meant to strengthen the links between the countries with accession to the sea and landlocked countries.

Additionally the **inland waterways**, the **Danube River** and its affluents are of high importance within programme area too. Inland navigation was almost completely interrupted by the destruction of bridges in Serbia, nevertheless, the Danube has a considerable potential for the transportation of goods. Danube accommodates the trade of some Balkan countries with Russia and Ukraine and also some transit between Western Europe and countries on the Black Sea, providing direct access to the sea for some landlocked countries.

Logistics plays a key role to ensure (sustainable) mobility and to increase the modal share of environmental friendly transport modes. Its importance is still growing because of the increase in globalisation of production together with corresponding supply chains. There are a number of – some contradictory – trends currently taking place, as e.g. centralisation of logistics organisation in European and regional distribution centres, decentralisation in the light of saturation of the European roads, outsourcing logistics activities (shippers buy multifunctional logistic services from external service providers). The “Motorways of the Sea” initiative by the EU Commission in 2004 aims to foster integrated inter-modal options, based on short sea shipping, providing frequent, high-quality alternatives to road transport. The guidelines set three main objectives: Concentrating freight flow on sea-based routes, increasing cohesion, and reducing road congestion through modal shift.

Concerning inter-modal transport a recently elaborated study on transport infrastructure¹⁴ noted that today it is still limited in the countries of the programme area, specific inter-modal transfer facilities (when existing) are largely under-utilised. Most inter-modal transfer operations are accommodated in seaports or river-ports, or in railway stations. The development of inter-modal transfer capabilities is generally included in individual development plans for ports and railways.

Regarding **air transport** wide differences in traffic volumes concerning both passenger traffic and freight and mail transport exist. In 2005, Italy reported the highest volumes of passengers (88 Mio.) and freight (754,000 tons), followed by Austria (20 Mio. passengers, 182,000 tons) and Greece (31 Mio. passengers, 106,000 tons). Within EU 25, the countries which accessed in 2004 and in 2007 clearly show higher year to year growth of passengers in 2005. Whereas the number of passengers increased in all participating countries of EU 27, freight transport in all countries except Austria decreased (Source: Eurostat).

¹⁴ ECMT, Transport Infrastructure Regional Study (TIRS) in the Balkans, Final Report prepared by Lois Berger SA, March 2002.

In contrast to EU 25, air transport in the candidate and potential candidate countries supports less traffic than ten years ago, but it is currently confronted with a steady increase in air traffic and with forecasts predicting high traffic demand. Some parts of the programme area are already facing the need to increase capacity while evidence indicates that this need will extend to the entire programme area in a medium range. This increase will put challenging requirements on the countries to ensure that capacity is available and an optimal airspace structure and route network is provided.

Within the programme area flows of air transport¹⁵ are oriented Northwest/Southeast serving the holiday destinations and the Eastern Mediterranean and linking the Middle-East and Africa to en-route traffic arriving/departing the European Region. Due to existing restraints, such as the fragmentation of airspace in non-EU countries, the airspace of the programme area is more complex, than it is in the European Union in which the framework for the creation of the "Single European Sky" (SES) has been laid down in 2004. The SES Regulations promote more efficient and safer use of the European airspace regardless of national boundaries. In 2004 the European Commission also started negotiations with eight South East European partners (Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Montenegro, Romania, and Serbia) on a "European Common Aviation Area" (ECAA) agreement, which has been signed in 2005 with the aim to develop the ECAA by 2010.

Summarising the situation of the **existing transport infrastructure network** the following **major weaknesses**, which require immediate attention by national and EU policy makers have to be noted:

- First, as a legacy of the previous system, transport networks are either obsolete – requiring reconstruction and maintenance – or not existing in several cases in Central and East European countries. European standards highways are very few and cannot serve the rapidly increasing demand for transport. Despite efforts, the transport network in the programme area and especially in the candidate and potential candidate countries is still inadequate and requires significant funds for its expansion
- Second, even in countries with more advanced transport networks, like Italy, the continuous increase in traffic has reduced the efficiency of the highways
- Third, the railway network in the area of the programme area is not sufficiently developed. Some countries have efficient systems covering a part of the territory, while other countries have inefficient systems of rail transport. Discontinuities across the borders are very often the reason of the limited efficiency of railway at the transnational level
- Fourth, the traditional transport route of the Danube River (Corridor VII) is under-utilised nowadays, but has a lot of potential for development. A greater utilisation of the Danube as an international transport waterway would significantly benefit the whole area by providing a viable alternative to road transport with positive impacts on the environment (reduction of gas emissions, reduced pressure on roads etc.) and on the economy of the river port cities
- The presence of rivers as Danube, Tisza and Sava and the connected rivers system as well as the Adriatic, Ionian, Aegean and Black Sea suggest the existence of opportunities for the exploitation of combined ground/water corridors.

¹⁵ Source: DG TREN - The South East Europe Functional Airspace Block Approach Working Group (SEE FABW WG), Report on The Opportunities for the Application of The Functional Airspace Block Approach in South East Europe, February 2006

National and regional accessibility

Rapid traffic changes took place in the last fifteen years, road traffic progressed extremely in all countries; however, the road network did not close the gap originating from the rapid growth in vehicles pressure; moreover, neither the technical condition nor the quality of side-road network attains the levels of 1990. Inland navigation grew only insignificant partly due to war damages and bridge wrecks and partly due to economic restructuring.

In South East Europe, excluding Greece, the degree of development of transport shows a West-East and a Northwest-Southeast decline based on the infrastructure and service quality, capacity. South East Europe is well behind the EU 25 figures in a number of critical indicators as e.g. for **road infrastructure**.

The participating EU 25 countries and Croatia have connecting European motorway networks, while Serbia and the former Yugoslav Republic of Macedonia have direct and continuous connections (through Hungary and Croatia), whereas Bulgaria, Romania, Montenegro, Bosnia and Herzegovina and Albania have none. The share of paved roads in the programme area is only 76%, compared to 93% of the EU 15. This lower figure is explained by the lower quality of the transportation system in the new EU members (2007), the candidate and potential candidate countries. The **motorway network** (based on density) is also most developed in EU 25 countries and Croatia, followed by Serbia and the former Yugoslav Republic of Macedonia. On the other hand, corridor motorways in Bulgaria and Romania only have short, non-connecting sections; the rather limited 2-by-2-lane main roads in Bosnia and Herzegovina and Albania do not have a motorway status. The density of automobile penetration is more or less the same as above (Source: World Bank).

Also the quality of the **railway system** is rather poor, its rail density (33 km/km^2) is at about 2/3 of EU 25 (48 km/km^2). The density is highest in Hungary, Slovakia and Austria and the lowest in Albania and Greece. Among the new EU members (2007) and the candidate and potential candidate countries, Romania and Croatia show figures, which reach EU 25 average (Source: World Bank).

Freight forwarding by railway regressed the most in Bosnia and Herzegovina, while passenger transport by rail regressed the most in Croatia and Albania. In spite of the traffic of numerous railroad branches decreasing below critical levels, only few lines have been eliminated. **High-speed railroads** are non-existent (implementation of long-term plans for construction of tracks between capitals with a minimum speed of 200 km/h call for at least 20 to 25 years), while tracks allowing for a maximum speed of 160 km/h (which are under construction in several parts of the international lines of Trans-European/Pan-European corridors) make up only 2-4% of national railroad networks.

Furthermore there are countries located at the sea, sharing the challenge to offer accessibility (for passengers and freight) to a high number of small isles (most of them sparsely inhabited) by **shipping traffic** (esp. Croatia and Greece).

Urban transport system

Due to their administrative, economic and cultural functions, the transport system of cities is of high importance. A sustainable urban transport system is essential to be able to take into consideration both, the increasing mobility requirements of the population and the quality of living and working spaces.

Studies from the “Urban Transport Initiative”¹⁶ demonstrate that cities in transition countries generally show urban road networks, which are **less densely developed** than those in the cities located in EU 15 states and **car ownership is still lower in those countries**. Further those studies indicate that the share of public transport in some of the new member state cities is still **considerably higher** than in EU 15 cities. It is considered possible that the limited road space in the cities could act as an inherent form of demand management measure, which – combined with the lower levels of car ownership – serves to **stimulate a higher public transport modal share until today** (although bus-fleet renewal is still less regular in those cities than in EU 15 cities). Nonetheless – because of further economic development – it can be presumed that, if not hindered by policy measures, this favourable modal share will approximate to the less favourable trend in EU 15 cities.

Information and telecommunication system

A serious gap of quality and quantity of telecommunication infrastructure and access to services between the single countries and regions is characterising the situation in the programme area.

Additionally to the improvement of transport infrastructures and services the development of **telecommunication** must integrate the infrastructure buildings. Access to knowledge is of as high importance as structural facilities regarding the competitiveness of the EU territory.

In terms of **telecommunication services and infrastructure**, the figures also indicate a serious gap between the EU 25 and South East Europe. This gap is primarily due to the low level of telecommunications infrastructure in the candidate, potential candidate and third countries and in Romania. In some countries, like Romania or the Republic of Moldova, the available telephone lines per 1000 people are less than half the ones available in the EU (while the number of mobile phones per capita is one of the highest in Europe in Romania).

Regarding the share of **internet users**, the situation is even more polarised. South East Europe has on average 154 internet users per 1000 people, while the EU 25 figure is more than double (322). This huge gap is explained by the low or extremely low levels of internet use in the candidate and potential candidate countries. Notice, however, that among the EU members only Austria, Italy and Slovenia have high figures of Internet use. The other EU 25 countries have internet use figures that are closer to the average of South East Europe, rather than the EU 25 average (Source: World Bank).

¹⁶ Source: Urban Transport Initiative, Year Two, 2005

2.6 Territorial structure

Significant for the programme area are regional disparities in terms of economic power, innovation, competitiveness and accessibility between urban areas and rural areas. Beside that the establishment of new countries and with it the establishment of new frontiers has upset the pre-existing patterns of political, economic, social and cultural relationships.

South East Europe is characterised by small countries, as 13 countries have a population less than 11 million people. There are regions of large countries like Italy and the bordering regions of the third countries like Ukraine participating in this programme.

Additionally, significant **regional differences** within programme area can be found. Regions among the richest of Europe (e.g. Vienna, Lombardia) may be found as well as the poorest countries and regions of the continent (the Republic of Moldova and Albania). Intra-national inequalities in the new member states and the non-EU countries tend to be on average higher than in the old EU members (EU 15) and for a number of reasons related to the process of integration and structural change in these countries they also tend to increase over time.

The capital regions are usually the **strongest regions** in a country because urban functions are concentrated here. They are “hot spots” of knowledge (universities, high education), cultural endowments, decision-making functions in the public and private sector, transport and telecommunication services etc. They take over gateway functions, decision-making and control functions as well as the leading role in terms of innovation and competitiveness. Within a national context, they are the strongest regions in terms of GDP growth and productivity. Most of the foreign direct investments (in the new EU member states and non-EU states) is directed towards them. In regard of competitiveness the capital regions are in a favourable position. The second highest level of per capita GDP can be found in most of the regions of the EU 15 member states and in the Western border regions of the new EU member, candidate and potential candidate countries. With the exception of Albania, Europe's poorest regions are nowadays along the Eastern and Southern external borders of the EU: In the Republic of Moldova and in the Western Ukraine.

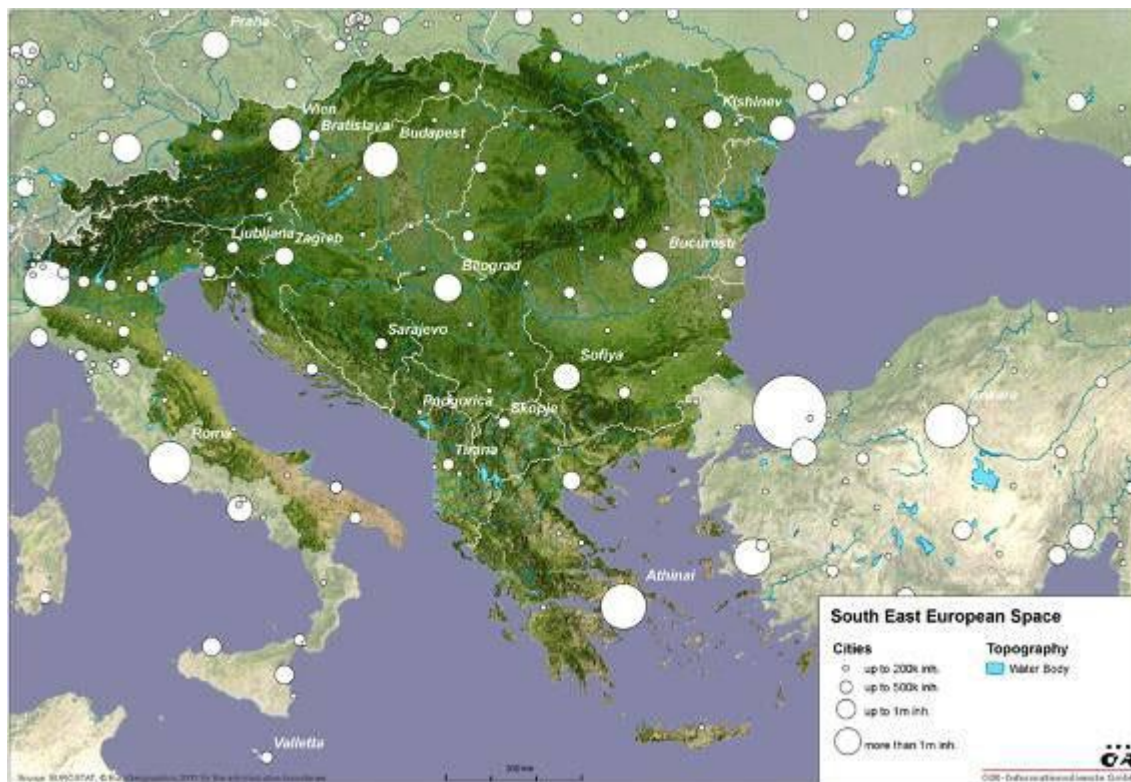
The urban system¹⁷

The population density is giving a clear picture of the actual settlement pattern in the programme area. At the national level, the most densely populated area is found in Italy (2005: national 191 inh./km², within Eastern Italy 193 inh./km²) followed by Slovakia, Hungary and Albania (109-110 inh./km²). At the sub-national level the population is concentrated clearly the capital areas, additionally only few other regions can compete with this trend.

The programme area is characterised by a significant **urban structure**. In terms of population the urban areas of Athens, Budapest, Vienna, Milan and Istanbul, Bucharest, Belgrade, Sofia and Thessaloniki are the largest. A population lower than 1 million have the capitals Zagreb, Bratislava, Sarajevo, Ljubljana, Podgoriza, Skopje, Tirana, and also important cities like Bologna and Bari in Italy), in Bulgaria Plovdiv, Iasi, Timisoara and Constanta in Romania and Odessa in Ukraine.

¹⁷ This chapter is based on the results of the PlanNET CenSE projects.

Map 7: Cities in South East Europe 2006

Source: EuroGeographics

The programme area presents a **very large variety of towns**, able to play the **leading role in the territorial polycentric development**. Both metropolitan regions and large, medium-sized or small cities are distributed evenly over the territory, (see map). Both, polycentric and monocentric structures can be found in programme area. Countries like Slovenia and the Slovak Republic are fostering polycentricity as traditional policy option, supporting by different instruments. The also more polycentric countries like Austria and Italy, have their rural parts strongly connected with urban centres, which are therefore more prosperous. Countries like Serbia, Montenegro and Albania have a polycentric network without policy support by administrative and political decentralisation so far and are thus strongly centralised in functional terms. Hungary and the former Yugoslav Republic of Macedonia are still more or less centralised in functional and accessibility terms with tendencies to decentralisation but also with concentration of economic activities and power in major urban centres. The result of these three options is evident in rural areas where small villages with no power or instruments are rapidly disappearing and suffering of social, economic and ecological challenges. Here, **polycentrism is running great risk** because of the current territorial development pattern in Europe. Only a limited number of large cities in the new EU member and candidate countries i.e. especially the capital cities, have until now been the beneficiaries of the integration process.

The meaning of the **polycentric policies and their implementation is therefore treated as of great importance for the European integration**. Any kind of promotion and application of polycentricity depends on the governance power of the acting institutions to be considered. In order to apply or to further develop the concept of polycentric development at the transnational level, it is crucial to take into account the very different ways of implementation at the national and regional levels, which reflect very different administrative systems and political cultures in the programme

participating countries. There is **no explicit urban policy** at the national level in the SEE countries. In most of the countries there is **only weak or even no power** at all with respect to **spatial development** at the national level.

Increasingly diverse functional interdependencies between cities and their countryside **require co-operation between local authorities** in the field of local transport, waste management, energy production and use, environment protection. To support sustainable urban (and rural) development, complementarities between cities and countryside, towns and regions or among similar close small towns should not be focused only on economic and infrastructure issues but on all the urban functions, such as culture, education, knowledge and social infrastructure.

Rural and periphery regions

Generally the programme region shows a relatively **high share of non-urban population** (36%) compared to the EU 25 average (24%). Within the group of the EU member countries a noticeable high level of rural areas has to be noted for Bulgaria, Slovakia, Slovenia, Romania and Greece (differences between the inner and coastal regions) and for the countries of the West Balkan Albania, Bosnia and Herzegovina, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Serbia, Montenegro and Croatia. High shares of rural regions can also be found in some (mountainous or coastal) parts of Austria and Italy where a large segment of the population lives in rural and semi-urban areas (Source: World Bank and Estimation from Eurostat and SEED Centre Regional Databases, OECD).

A **low level of urbanisation** in the region indicates that the economy still depends to a large extent on agriculture and do not fully exploit the possibilities to benefit from the (re)development of manufacturing and the expansion of services. It also indicates that a large share of population may **not have immediate access to a number of services** that are available in the cities. Due to the structural situation, rural areas often are confronted with the following trends and problems:

- Depopulation and the aging of the rural society due to the process of structural changes, the decrease in agricultural production or the loss of jobs in dominant branches
- Lower level of access to and quality of basic services and the poorer ICT penetration in comparison with urban areas
- Strong dependence on special industries (agriculture, fishing, forestry, mining)
- Adverse conditions for diversification regarding financial and human resources
- Peripheral position and lacking transportation network
- High level of unemployment and unfavourable unemployment structure
- Brain drain
- Problems in stabilizing the technical and social infrastructure
- Poor links to the central regions

In the programme area some rural regions have developed a **relatively good competitive position in agriculture or tourism** (e.g. coastal areas as the Mediterranean and Black Sea), mountainous areas as the Alps and the Carpathians). However, a number of rural areas have **not yet**

managed to achieve structural change and have considerable economic problems often due to their peripheral location.

Rural areas which are subject to pressures, for example through economic growth and the expansion of the neighbouring urban areas have to **face great challenges** in terms of increasing traffic volumes, pressure on land use and environmental burdens (e.g. noise, waste).

The rural regions are **not homogenous areas** in terms of development opportunities and prospects. The diversity of rural development in the programme area makes it clear that spatial development strategies must take into consideration the local and regional conditions, characteristics and requirements. New impetus can be expected from an intensification of the relationship between the (dominant) cities and the countryside (urban-rural relationship). In a polycentric urban system the small and medium-sized towns and their inter-dependencies form important hubs and links, especially for rural regions.

Border regions

In the past 25 years the programme area has undergone a number of political and structural changes (end of the communist regimes, 3 EU accession rounds 1995, 2004, 2007, the war in the former Federal Republic of Yugoslavia) that radically altered the political physiognomy. Nowadays within the programme area there are **very different situations of border relations**: EU internal borders with and without Schengen status, EU external borders, bilateral borders, although the status of particular borders is to be changed in the future (e.g. enlargement of Schengen).

The **numerous border regions seem to be more heterogeneous than in EU 27**. Whereas some countries show the known EU 25 pattern of peripheral, demographically and economically less prosperous border regions, in other countries those trends are less clear. Several border regions are favoured by a capital which is located near the border. (e.g. Vienna-Bratislava). As a consequence of the constitution of new states, old, **well-established connections have been severed and needs to be rebuilt now on a new basis**. Sometimes when the separation has been less than peaceful, hostility, mistrust and hatred form part of the heritage with which these countries have to cope and have to perceive the relationship with their “new” neighbours.

2.7 Lessons learned from the period 2000 – 2006¹⁸, co-operation in South East Europe

The Programme for South East Europe will built upon the experiences gained during the predecessor programmes for the CADSES area. Co-operation in this area started in the mid-90s, when the **INTERREG IIC programme** (1997 – 1999) played a considerable part in establishing and enhancing co-operation networks and contributed to a better understanding of common challenges and solutions. Projects under the successor **INTERREG IIIB CADSES programme** (2000 – 2006) could build upon this basis.

According to a JTS study from October 2006, an ERDF budget surpassing EUR 143 million (and EUR 100 million of national co-financing) were allocated during the programming period 2000 – 2006 to support the elaboration of **134 CADSES projects** in which more than 1,600 project partners have been involved in CADSES. The **number of partners** in the programme period 2000 – 2006 is almost eight times higher than in the funding period 1994 – 1999, thus the aim to generate and foster transnational co-operation during the two CADSES funding periods was successful.

Project partners can be found in **all 18 countries** participating in the CADSES programme. Most partners are based in the old member states (Italy leading, followed by Germany, Austria and Greece). Among the five new EU member states, Hungary and Poland boast the highest numbers of project partners. Bulgaria, Romania and Croatia – despite facing funding and administration obstacles – participated with a significant number of partners.

However, participants from different countries experience **deviating starting conditions** for transnational co-operation (incl. institutional capacities/experiences, political barriers etc.). While the enlargement process and the accession perspective for many of the countries provide a more equal basis, still provisions have to be made to facilitate the engagement of transnational partners.

Experience in CADSES showed a high motivation that was hampered by **significant administrative obstacles**. The IPA and ENPI¹⁹ frameworks will definitely facilitate the inclusion of non-EU partners. However, the mobilisation of multilevel partners in the EU countries is also crucial.

Suggestions from CADSES projects and studies underline the importance of **projects with multi level approach** (i.e. with a visible local/regional result and impact additional to the transnational one), the support of exchanges within projects with similar topics or structures, the participation of actors in small and medium cities, the fostering of co-operation among different transnational zones (i.e. MedSpace, Black Sea and especially Central) and the development of bottom-up development and integration zone even if they concern only a limited geographical area.

The largest number of projects (38%) is concentrated in the field of **spatial development**, whereas the remaining projects are distributed relatively equally over the issues **transport systems** (19%), **natural and cultural heritage** (19%) and **environmental protection** (24%).

¹⁸ Source: Study of the mid term evaluations of INTERREG programmes for the programming period 2000-06; MTE of the INTERREG IIIB CADSES Programme, December 2003; Draft Report-Update MTE of the INTERREG IIIB CADSES Programme, September 2005; Workshop Experience of East West Co-operation in the CADSES Area, Leipzig October 2006; INTERREG III B CADSES Project Book, October 2006; INTERREG- An assessment of needs by INTERACT, February 2004

¹⁹ European Neighbourhood and Partnership Instrument, ENPI

Studies and reports conducted in the framework of strategic projects²⁰ in the CADSES area recommend the intensification of transnational co-operation within **3 broad thematic groups**:

- **Metropolitan areas and polycentricity:** This group is considered as a highly complex issue addressing the role of metropolitan areas as dense areas dominating economic growth, innovation and knowledge, social and demographical trends, rural-urban relations and integration in to transnational and global economic zones. The issue could be approached as a terrain of combating negative developments (economic and employment “mono-cultivation”, over concentration of capital and know-how, urban sprawl and segregation, decline of economic sectors) or as an opportunity for the development of differentiated and complementary urban networks, exploitation of research and development facilities and potential, establishments as gateways to the larger transnational area. Last but not least parallel to the economic and urban development dimensions, the role of urban areas in the preservation of cultural heritage as crossroad of numerous cultural routes must be emphasised.
- **Accessibility** through transport and telecommunication networks: This group focuses on the requirements and needs of existing infrastructure, the projections for new infrastructure investments and the capacities of public and private sector to design, implement, maintain and operate them. Accessibility should also be addressed not only in operational terms but also in geographical. Hence the development of North-East and West-East connections, along with the upgrade of regional and secondary networks and the utilisation of the ports areas and their connection to the landlocked parts must be underlined.
- **Environment and natural resources protection:** The CADSES area is characterised by a large variety of natural environments. However, sources of problems tend to be present through the entire area. Thus Water management and waste water treatment, agricultural use of water resources, energy efficiency and Renewable Energy Sources, brownfields and pollution monitoring, suburbanisation, road transport, erosion and flooding fragmentation of landscaped and protected areas and finally the need for transnational co-ordination of protection acts and administrative provisions along with were all mentioned.

In the period 2000 – 2006 the overwhelming acceptance of CADSES was **not entirely problem-free** however. Some of the problems encountered were generic to Transnational Co-operation, other were area-specific. CADSES thematic orientation was obviously supported. Strategy was in some cases **too broad**, lacking focus on the enlargement process and the European Neighbourhood Policy. While this lack of sharpness raised questions it did not however affect the appeal of transnational co-operation. This fact is evident by the large numbers of project applications (559 for the 4 calls) and approved projects. **Programme implementation** revealed however **weak points**, which should be taken in consideration. The programme evaluations, workshops and conferences, project books and stakeholders’ feedback offer valuable sources for the extraction of lessons learned.

One of the main issues of implementation was the request for **clear structures**. Thus the role and tasks of the Managing Authority (MA), Technical Secretariat (JTS), Joint Monitoring Committee (JMC)/Joint Steering Committee (JSC) and especially of the CADSES Contact Point (CCP) and the Transnational CADSES Contact Point (TCCP) were not always clear to the beneficiaries. In some cases this **role-confusion** was accompanied with **delays** in the programme process (e.g. delays in the finalisation of subsidy contracts), which affected the creditability of transnational co-operation.

²⁰ Vision Planet, PlaNet CenSE, ESTIA-SPOSE

Directly related to the roles of the involved bodies, is the need for **transparency** in Programme publicity and communication, project generation and project selection. Easy access to relevant documents and information to Programme requirements and administrative proceedings could help significantly. The CADSES Website played a positive role in that direction, albeit to a **late point**. The importance of a **Programme Complement** should be underlined in light of the new Programming Period, especially regarding the need for clear objectives and eligibility guidelines in order to move towards tangible implementation.

Project partners and stakeholders also expressed the need for **common tools** such as assistance manuals for project generation and implementation. The provision of “Assessment Manuals” and “Project Books” was welcomed. The development of “Project Management Handbooks” was also greeted. The **Partners feedback mechanisms** should be further elaborated, definitely beyond the obligatory reporting procedure (and purpose), which should be better explained to the beneficiaries. **Programme monitoring** should be in the position to provide as early as possible meaningful and useful information.

Concerning Community added value some interesting points were identified. The request for **visible and concrete outputs** was a point of concern, especially when seeking high-ranking political backing, which was not always available. The “**bottom-up**” approach originally envisaged for CADSES might **not necessarily be the best practice** for the area. The potential of CADSES in raising the awareness on the Structural Funds in new member states and non-member states, promoting institutional development and capacity building and transferring know-how was somehow limited by the **occasional obscurity** of outputs and results.

In comparison with other transnational programmes CADSES fared reasonably well. In most cases similarities in objectives, procedures and management structures are obvious. However, CADSES had an initial **ratio of member states to non-member states of 4:14** and **diverse institutional pre-conditions**. Hence, imbalances in Country Participation and experience of lead partners (LPs) must be also seen in the light of programme effectiveness. Comparison to the Baltic Sea Region might be the most meaningful one, taking in account the large number of non-member states present in both programmes and the programme budget size. Apart from the diverging historical and political context, the **role definition and co-operation** between MA, JTS and JSC and JMC in the Baltic Sea Region could offer practical hints.

3. SWOT and Challenges

3.1 Strengths, weaknesses, opportunities and threats

The results of the socio-economic analysis are summarised in the following SWOT analysis and form a bridge to the programme's strategy (global and specific objectives, identification of priority axes).

Strengths	Weaknesses
– Diversified economic structure and dynamic development – Location advantages – important crossroad between Northern and Western Europe and the Far and Middle East – Strong and thriving capital regions as carriers of economic growth – Strong polycentric system and a leading role of the small and medium-sized cities – High labour force potential – Presence of universities and research institutes with high level of internationalisation and broad supply of education facilities – R&D infrastructure well developed in the central regions – Existing strategy by definition of TEN and Pan-European Corridors – Access to the sea, important high-capacity ports – Rivers suitable for freight transportation, the Danube, as an important international inland waterway – Broad biodiversity and abundance of natural resources of high environmental value – Presence of a great variety of valuable cultural heritage	– Existence of imbalances within the programme area - distinct economic disparities as separating elements (e.g. economic disparities along the EU external borders, between old and new member states and candidate countries, within countries, urban-rural, centre-periphery) – Depopulation and migration as consequence of structural changes and missing job perspectives, – Low R&D expenditure in the private and public sector and missing R&D concepts and/or implementation (esp. in some candidate countries) – Weak accessibility and poor quality of basic services (transport, information, telecommunication) in general and especially in the candidate countries, but also in rural/peripheral regions – Lags in quality and quantity of high developed infrastructure (rail, road, water ways, air transport, telecommunication) and insufficient maintenance of existing transport infrastructure – Quality of natural assets (e.g. water, soil, air, biodiversity) and increasing pollution – Low level of exploitation of renewable energy and of energy efficiency – Inadequate management and lack of preservation enhancement of natural and cultural assets – Insufficient co-ordination in the protection against and the prevention of natural disasters – Institution building process is lagging behind (candidate and third countries) – Very slow construction and upgrading of Pan-European Corridors due to lacking financial means

Opportunities

- Better access to (urban) services and information through technological progress and European Integration
- Mobility of the labour force through EU Membership and approximation
- Dynamic FDI activities
- Intensive trade relations among neighbouring countries and regions
- Sustainable tourism
- R&D infrastructure and (transnational, regional) know-how transfer
- Internationalisation process of the economy, the education and research system
- Qualified human resources as basis for promoting entrepreneurial skills
- Construction and upgrading of Pan-European Corridors (in accordance with TEN networks)
- The development of inter-modal transport and logistics together with the strategically important position of South East Europe
- Environmentally friendly transport systems and the potential of inland waterways (e.g. Danube) for sustainable international transport
- Existing sources for using renewable energy sources and applying environmental friendly technologies
- Coordination of international/national/regional interests
- Capacity building and strong institutions

Threats

- Depopulation process and loss of the economic base and worsening social disparities and isolation of peripheral regions
 - Existence of a lot of border regions with historical burdens
 - Decline and aging of population with pressure on labour markets, social and health services
 - Increasing sub-urbanisation process cause increasing commuting activities with negative environmental impacts
 - Social segregation due to economic problems, migration, missing or low integration of ethnic minorities
 - Delayed integration in the common market
 - Low adaptability of the labour force to the new requirements of prospective employers
 - Discrepancies in income level and distribution – strong increase of economic and income differences among the regions, population
 - Brain drain - migration of skilled labour force/well educated persons
 - High density and increasing traffic flows (urban areas, transnational routes...)
 - High environmental burdens caused by increasing traffic
 - Very slow construction and upgrading of Pan-European Corridors due to lacking financial means
 - Lack of co-operation between decision makers
 - Diverging and conflicting international/national and regional interests
 - Technological risks and risks of natural hazards
-

3.2 Challenges for the co-operation area

The SWOT offers a broad and detailed overview over the **most important strengths and weaknesses of the area and of the emerging opportunities and alarming threats** affecting the programme area. Nevertheless a large and diverse area such South East Europe can only be marginally outlined in a single SWOT.

But even when using a very dense and compact SWOT the programme is challenged to make some **crucial choices**. The South East Europe Transnational Co-operation Programme cannot address all issues. Resources must be concentrated in the fields with a clear transnational dimension (like innovation, environment, accessibility as well as urban and regional development) and where transnational co-operation can make a difference to the benefit of the co-operation area.

The **uniqueness of the co-operation area** has been emphasised in several occasions. The South East Europe Transnational Co-operation Programme poses a distinctive opportunity for all participating states and regions to react to strategic challenges that are not addressed or cannot be tackled within other programmes and initiatives. Those strategic challenges are:

- Foster **integration** at all levels
- Utilising the territorial capital to facilitate **competitiveness** and **innovation**
- Override the constraints imposed by national barriers to protect and improve the **environment**
- Coordinated improvement of **accessibility**
- Joint action for balanced **territorial structures**.

In the following paragraphs those **five strategic challenges** are illustrated.

Integration

South East Europe is composed from a **broad mix of countries**. Old and new EU Member states, accession candidates and potential candidates and third countries are concentrated. But the disparities among them are apparent. This area of wide diversities, different cultures, languages and different religions faces numerous challenges of social, economic and political nature. Some of the richest and the poorest regions of the continent are calling the programme area their home. Some of them have been zones of peace, prosperity and co-operation for decades while others only recently left the turmoil of the last years of the 20. century behind them.

Despite their differences, however, all states and regions are connected to a **universal vision** that of **European integration**. Member states are facing the need to deepen their integration in the EU structures and utilise the opportunities offered to them. Candidates and potential candidates are approaching the EU channelling their efforts in the fulfilment of the criteria for an equal partnership and a stabilisation and development of bilateral relations.

The European integration process offers each country with an array of tools and funding possibilities. There is a high concentration of Objective 1 regions and the related Structural Funds support, whereas the Instrument of Pre-Accession Assistance is also intervening in the non-member states in a way that bears close resemblance to the instruments of the EU Regional Policy. The utilisation of the programme for transnational co-ordination in those two fields is crucial.

Beside the Structural Funds intervention the area is revealing another field for transnational action. South East Europe is one of the **most rapidly growing areas** in Europe, despite the **big disparities** and the **troublesome recent past**. It is essential to avoid the emergence of **new dividing lines**, which are going to be rather of an economical rather than of a political nature. Currently a **rapid disintegration** in the co-operation area is observable especially within the states with growing economic differences, selective investment and brain drain currents. Transnational co-operation, while not possessing the funds for redirecting the existing trends can make a significant contribution to the **reorientation of co-operation patterns and motivation for joint action**. A unique chance for all actors at the national, regional and local level exists for the integration in networks of their peers and the joint development of answers to the problems imposed to all of them.

Competitiveness and Innovation

The requirement for more competitiveness and innovation **is present in every debate** on regional development policies all over Europe. However, South East Europe is rarely associated with those two terms. Indeed there are **large “white spots” in the innovation mental landscape** in the programme area. The area is undergoing a fundamental change in economic and production patterns after the 1990-changes. Some regions, especially the capital cities are adapting well to the new challenges, others are trying to re-orientate themselves.

However, the **main comparative advantages** of the programme area are of **temporary nature**. Low wages, tax cuts and aid systems cannot be maintained eternally. The combination of quantity and quality of the available well educated labour force, the development of public awareness and the restructuring of the economy are the **only guarantees for growth and integration** in the global markets in the long term.

The area is challenged to address the request for competitiveness and innovation in two dimensions:

- The geographical dimension, addressing the selective concentration of capacity, investment, labour forces and infrastructure in certain geographic areas, especially at the Western rim and
- The disparities in the institutional configuration, the qualification of the human resources, the mobilisation and networking of existing institutions and the development of critical mass on the demand and supply side.

Environment

South East Europe is **home to a vast variety of landscapes, ecosystems and species**. The large number of protected areas, the potential for the employment of environmental friendly technologies and the assets for future economic and social development are the strong points of the area. However, this environmental abundance is threatened by a **large number of factors** such as contaminated areas, risks of natural and human disasters, threatened water reserves, deforestation and soil erosion. Also global phenomena such as **global climate change** affect the area causing droughts, floods and forest fires.

The international community and the EU in particular have made the “environment” a major issue in the Political and Regional Development Agenda. In South East Europe the challenge has three dimensions:

- Facing the legacy of the past due to the heritage imposed to the region after 1945
- Reacting to the opportunities arising (e.g. renewable energy sources, surveillance technologies, tourism) and preparing for the emerging threats (e.g. climate change)
- Coordinating actions between the fragmented political landscapes.

Accessibility

The programme area plays a significant role in the European transportation network acting as a bridge between North, South, East and West Europe. The existing networks however **cannot keep pace with the rise of the demand and the increasingly demanding** standards specifications. A large number of instruments and concepts like the TEN and the Pan-European Transport Corridors are crossing the area. However, the **opportunities are sub-optimally used** either due to deficits

in co-ordination or in lacking know-how. Apart from that accessibility networks offer significant advantages to the adjacent areas without spreading the benefits within the regions. Last but not least accessibility has a fundamental environmental dimension, which should be considered when planning related interventions.

Accessibility interventions in the area must hence take in account the following parameters:

- Need for co-ordination through national and regional borders and across instruments and funds
- Interest compromise among national, regional and local stakeholders for the development of transport networks in line with the location development policies of agglomerations
- Integration of landlocked areas and maritime zones
- Utilisation of ICT²¹ and multi-modal platforms as an alternative to physical mobility and road transport.

Territorial structures

The area is characterised by extensive and balanced settlement patterns. However, those patterns are **rapidly changing** with capital regions becoming stronger, certain zones accumulating human resources and capital and a large number of regions and smaller centres entering a spiral of decline and degradation. Significant for the programme area are regional disparities in terms of economic power, innovation, competitiveness and accessibility between urban areas and rural areas. Beside that, the emergence of new countries and with it the establishment of new frontiers has upset the pre-existing patterns of political, economic, social and cultural relationships.

Apart from the shifts in influence between regions and metropolitan areas, centres and periphery are facing **urgent problems** within their boundaries. Thus a high concentration of activities and human resources in single cities causes urban sprawl, segregation and overburdening of the environment and the infrastructures. On the other side declining areas do not have the means to maintain their status and the inherited infrastructure thus entering a circle they cannot escape by their own.

Urban areas are the places where economic activity, cultural progress, innovation and knowledge are attracted and generated. Transnational co-operation is necessary in the state mosaic of the area due to the large number of centres and their functional relations. Interventions must move in two directions:

- Horizontally, addressing the relations and the development perspectives of centres and regions between them
- Vertically, addressing the problems within the urban areas and the joint approaches to solve them.

²¹ Information and communication technology

4. Programme strategy

4.1 Objectives and Priority Axes of the co-operation programme

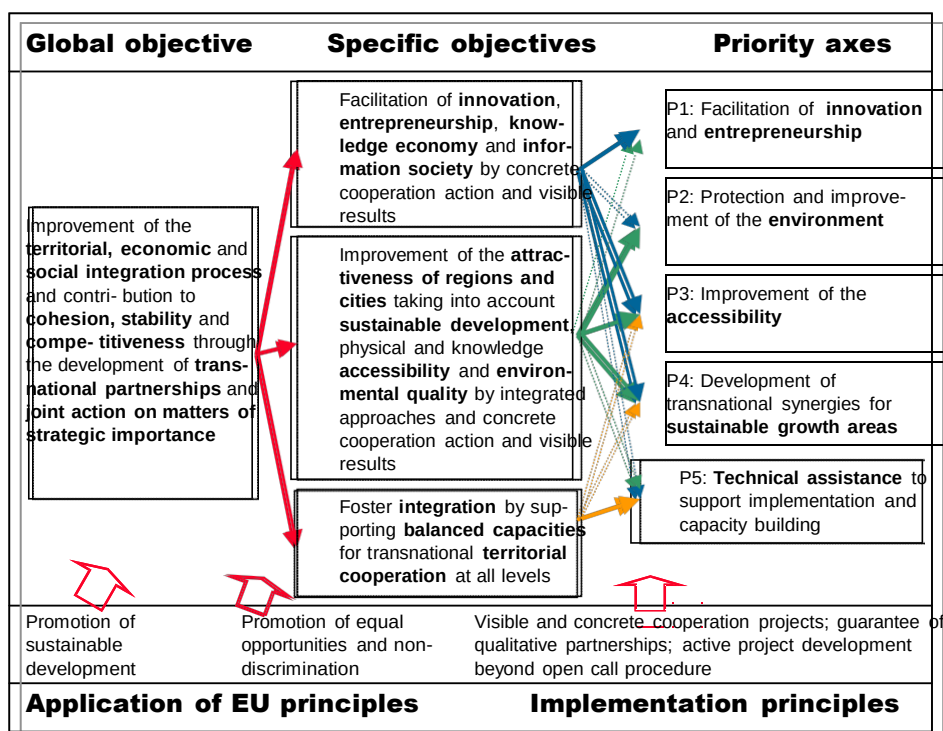
The Programme strategy is the result of the interaction of the following elements:

- **EU strategic decisions** as laid down in the Community Strategic Guidelines on Cohesion (2006/702/EC)
- The **specific needs and challenges** of the South East European co-operation area as presented in the analysis and SWOT of the present document
- The **scope and limitations** of an Objective 3 Transnational Co-operation Programme as outlined in the relevant regulations (e.g. Regulation No. 1080/2006)

These elements design the outline of the strategy and define the placement of the **global and specific objectives and corresponding priority axes of the operational programme.**

The programme strategy is structured along **one global objective, three specific objectives and implementation principles**, which will be achieved by implementing **five priority axes**.

Fig. 1: Logic chart of the programme objectives and priority axes

The programme strategy sets out a **consistent common territorial strategy** for the South East Europe co-operation area, which explains the major objectives and priority axes to be implemented.

Global Programme Objective:

The programme shall improve the **territorial, economic and social integration process** and contribute to cohesion, stability and competitiveness through the development of transnational **partnerships** and **joint action on matters of strategic importance**.

The Global Objective is in line with the Community Strategic Guidelines on the strategic focus of a transnational co-operation programme, addressing the need for **stability** of the South East European co-operation area and connects to the lessons learned in the 2000 – 2006 period.

South East Europe poses a **unique landscape for improving integration, competitiveness and consequently territorial cohesion**. The area is the most diverse, heterogeneous and complex transnational co-operation area in Europe and covers 17 countries (or regions thereof).

The aim of territorial cohesion sets requirements for a policy response addressing **both competitiveness AND integration** at the same time. These two policies need not be contradictory but actually complementary for the **territorial cohesion** of the programme area.

Competitiveness is about utilising and developing economic strengths and opportunities while utilising the territorial capital and developing growth poles.

Integration is about removing barriers of free movement, building up networks and enhancing interaction and co-operation.

The policy definitions outlined above are **closely interrelated**. The utilisation of economic strengths demands the development of interaction and co-operation, the utilisation of the territorial capital presumes the removal of barriers, while the development of growth poles assumes the networking of all relevant stakeholders if they wish to play a role in the integrated global markets.

The **crossroad** of the competitiveness and integration policies is **territorial cohesion**. Territorial cohesion is about reducing regional disparities, co-ordinating coherent sector policies and achieving added value compared to the results expected by the implementation of single programmes and initiatives. In other words territorial cohesion in South East Europe is **more than the sum** of all national and regional policies of the participating regions and states.

The programme adopts a **common challenge approach**, focusing **primarily on thematic issues and not only on a geographic approach**. Pursuant to the requirements of Article 6 of the ERDF Regulation (1080/2006) the programme identifies strategic thematic issues (matters of strategic importance), which are relevant for the co-operation area and which shall be tackled through multi-level transnational action. These thematic issues are further detailed down to the distinct **level of areas of intervention**.

Effective transnational co-operation in the entire programme area can only be achieved through the promotion of partnerships with **clear multilevel and thematic approaches** resulting in high quality result orientated transnational projects of strategic character, relevant for the programme area.

As another consequence of this approach, the programme also – but not exclusively – supports efforts that focus on and have a clear positive impact on larger **transnational geographic areas** such as river basins, transport corridors or polycentric developments. This emphasis is especially important to the programme since transnational geographic areas could be highly relevant to integrated economic, social and environmental development but are not typically targeted by other programmes such as cross-border or interregional co-operation programmes.

The above mentioned **matters of strategic importance** to be tackled, are epitomised in the specific programmes objectives:

Specific Programme Objective 1:

The programme shall facilitate **innovation, entrepreneurship, knowledge economy and information society** by concrete co-operation action and visible results.

This objective underlies a pure “acceleration strategy”, which combines and strengthens the South East European strengths and opportunities as defined in the SWOT. The objective is in line with Community Strategic Guidelines Priority 2.

Specific Programme Objective 1 is strongly - but not exclusively- linked to Priority Axes 1, 3 and 4.

Arguments for the Specific Programme Objective 1 are:

- The requirements of the Lisbon Agenda (EU context) to be implemented in all European programmes;
- The comparative advantage of many South East European countries is “low wages”. This advantage will vanish in a few years. It is necessary to invest in Innovation;
- Basic research institutions do exist and they educate satisfactory. However, if no adequate employment opportunities exist, those highly qualified people will leave the region;
- Growth poles exist in urban centres. They should be fostered. The region has the highest growth rates in the area; investment in Innovation will help maintain this;
- Weak or underdeveloped information and knowledge infrastructure in the area is confronted with a steadily rising demand. Hence an intervention in this direction can make a direct and visible difference in the development of the area;
- Research, technology and innovation investments are heavily polarised in the Western Edge of the programme area, diffusion mechanisms should be promoted through Transnational Action;
- The programme area is characterised by many small states. Innovation needs some critical mass (capital, human resources, knowledge, networks). This can be hardly achieved in single states, thus Transnational Action is recommended.

Specific Programme Objective 2:

The programme shall improve the **attractiveness of regions and cities** taking into account **sustainable development**, physical and knowledge **accessibility** and **environmental quality** by integrated approaches and concrete co-operation action and visible results

This objective offers a balanced mix of development and preservation through structuring, stabilising and preventing elements directly addressing weaknesses and threats identified in the SWOT. The objective is in line with Community Strategic Guidelines Priority 1.

Specific Programme Objective 2 will be pursued primarily in Priority Axes 2, 3 and 4.

Arguments for the Specific Programme Objective 2 are:

- European trends show that regions and cities are attractive when job opportunities and quality of life are assured at the long term. In the programme area attractive regions are located mainly in the periphery of the area while in the core, hot spots with a high concentration of economic, social, environmental problems exist. Current growth poles are congested, potential growth areas have to redefine their role and smaller centres are declining. These problems cannot be challenged only on national level. Transnational action is a booster for national or regional strategies;
- A balanced distribution of competitive growth areas over an area in combination with strong internal and external functional relations is seen as a necessary precondition to tackle regional disparities. Fostering a polycentric development thus requires both well-distributed, strong nodes and dynamic flows and interactions in-between. These should not be narrowed to the economic field only. Nodes develop and grow at cultural crossroads, thus cultural exchange and promotion should be a vivid element;
- Development and growth are dependent on an efficient connection to European and global markets. For instance, maritime areas surround the programme area; however, the connections between ports and land locked areas are weak. The utilization of the coastal areas and ports is crucial for the integration into the global market;
- In the environmental sector major changes were observed. Overall pollution was reduced due to industrial decline, however pollution sources and hot spots become more numerous and uncontrolled. Envisaged economic growth and related consumption rates require action. This action is of limited effectiveness if applied only at national level since pollution does not stop at borders;
- The area is characterised by a large number of smaller states with fragmented infrastructure, interrupted networks and natural resources extending over several states. Under those circumstances transnational action is a necessity, which can provide the framework for co-ordination.

Specific Programme Objective 3:

The programme shall foster **integration** by supporting **balanced capacities for transnational territorial co-operation at all levels**.

This objective addresses the basic needs for developing strategic activities in a geographic area, which is characterised by differing framework conditions for transnational, multilevel and cross-sectoral and implementation-oriented forms of co-operation. The aim is more enhanced and balanced framework conditions in all participating South East European regions for transnational co-operation. Framework conditions include awareness-raising activities, actions towards a common identity; develop methodologies and tools for identifying potentials of the space. This objective is in line with Community Strategic Guidelines (chapter 2.5 transnational co-operation).

Specific Programme Objective 3 is pursued primarily – but not exclusively – in Priority Axis 5.

Arguments for the Specific Programme Objective 3 are:

- In contrast to other programmes the co-operation area is characterised by **extreme disparities** deepened by the distinction between member states and third states. The development of capacities for transnational co-operation becomes an **objective per se** requiring special attention to accompanying activities;
- **Major challenges** exist in programme area such as: Administrative fragmentation, imprecise role of potential stakeholders, limited significance of transnational co-operation so far and complicated implementation due to multitude of regulative frameworks.

Objectives of Priority Axes

The global and specific objectives of the operational programme will be pursued through **five priority axes**. Those priority axes contribute differently to the specific programme objectives.

Priority Axes 1, 3 and 4 contribute to the facilitation of **innovation, entrepreneurship, knowledge economy and information society** by interventions in innovation networks, enabling environment and framework conditions, through addressing the “digital divide” on a transnational scale and through the development of synergies of metropolitan areas as the **primus locus** for achieving Specific Programme Objective 1.

Priority Axes 2, 3 and 4 contribute to Specific Programme Objective 2 improving the **attractive- ness of regions and cities** taking into account **sustainable development**, physical and knowledge **accessibility** and **environmental quality** through interventions in water management, environmental risk prevention, management of protected areas and resource efficiency, co-ordination of the development of accessibility networks and through joint approaches to the problems and potentials of growth and metropolitan areas.

Last but not least, Priority Axis 5 is aiming at balanced capacities for transnational territorial co-operation at all levels, as expressed through the Specific Programme Objective 3.

Finally the priority axes are in accordance with the thematic fields set out in Article 6, Reg. (EC) No. 1080/2006 and fit within the Community Strategic Guidelines on Cohesion (2006/702/EC) as far as the territorial dimension of Cohesion Policy is concerned.

Priority Axis 1 “Facilitation of innovation and entrepreneurship” shall contribute specifically to the future development of South East Europe as a place of innovation. Objective of Priority Axis 1 is to facilitate innovation, entrepreneurship, knowledge economy and to enhance integration and economic relations in the co-operation area.

This objective of Priority Axis 1 can be achieved through the accomplishment of the operational objectives referring to the development of technology & innovation networks, the promotion of an enabling environment for innovative entrepreneurship and the enhancement of the framework conditions for innovation.

Priority Axis 2 “Protection and improvement of the environment” shall contribute to the improvement of the environmental conditions and to a better management of protected and other natural/semi natural areas. Objective of Priority Axis 2 is to override the constraints imposed by national barriers, to foresee future environmental threats and opportunities and to develop common transnational action for the protection of nature and humans.

This objective of Priority Axis 2 can be achieved through the accomplishment of the operational objectives referring to integrated water management and flood prevention and management, the prevention of environmental risks, the management of natural resources and the promotion of resources and energy efficiency.

Priority Axis 3 “Improvement of the accessibility” shall contribute specifically to the improvement of the accessibility of local and regional actors to the European Networks. They include physical infrastructure as well as access to the Information Society. Objective of Priority Axis 3 is to promote co-ordinated preparation for the development of accessibility networks and the support of multi-modality.

This objective of Priority Axis 3 can be achieved through the accomplishment of the operational objectives referring to the co-ordination in promoting, planning and operating of primary and secondary transportation networks, the development of strategies tackling the “digital divide” and the improvement of framework conditions for multi-modal platforms.

Priority Axis 4 “Development of transnational synergies for sustainable growth areas” shall contribute to the balanced and polycentric patterns of the programme area. Objective of Priority Axis 4 is to develop and implement integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, work towards optimal polycentric structures in the programme area and use cultural values for sustainable development.

Priority axis 4 shows a specific cross-sectoral character strongly interlinking economic, environmental, social and governmental issues.

The objective of Priority Axis 4 can be achieved through the accomplishment of the operational objectives referring to the challenges of crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlement, the promotion of a balanced pattern of attractive and accessible growth areas and the promotion of cultural values as a development asset.

Priority axis 5 “Technical assistance to support implementation and capacity building” shall contribute to the smooth implementation of the programme while enabling the programme bodies, stakeholders, project promoters and final beneficiaries to make full use of the opportunities offered by the European Territorial Co-operation Objective 3 and transnational co-operation in particular.

Objective of Priority Axis 5 is to support the implementation of the programme and increase capacity of institutions and beneficiaries in the programme area.

The objective of Priority Axis 4 can be achieved through the accomplishment of the operational objectives referring to the securing the core management for the implementation of the programme and the implementation of accompanying activities to support the generation and implementation of high quality, result oriented transnational projects and partnerships.

Financial allocation per priority axes

The systematic of programme objectives, the internal coherence of the programme and the huge diversity of the programme area **require a balanced allocation** of the available funds. The financial allocation in the table presented reflects the equilibrium between the interests of the programme actors and the framework of the EU Cohesion Policy.

Tab. 4: Financial allocation of priority axes

Priority axes	Budget share (ERDF funds, rounded numbers)
P1: Facilitation of innovation and entrepreneurship	21,3%
P2: Protection and improvement of the environment	27,4%
P3: Improvement of the accessibility	21%
P4: Development of transnational synergies for sustainable growth areas	24,3%
P5: Technical assistance to support implementation and capacity building	6%

Tab. 5: System of objectives

Global programme objective	Specific programme objectives	Objectives of Priority Axes (related results are specified in the quantification)	Operational Objectives (corresponding with Areas of Intervention, Examples of activities are specified in each Aol)
The programme shall improve the territorial, economic and social integration process and contribute to cohesion, stability and competitiveness through the development of transnational partnerships and joint action on matters of strategic importance	1. The co-operation programme shall facilitate innovation, entrepreneurship, knowledge economy and information society through concrete co-operation action and visible results	P1: Facilitate innovation, entrepreneurship, knowledge economy and enhance integration and economic relations in the co-operation area (<i>P1 "Facilitation of innovation and Entrepreneurship"</i>)	1. Develop technology & innovation networks in specific fields 2. Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship 3. Enhance the framework conditions and pave the way for innovation
		P2: Override the constraints imposed by national barriers, foresee future environmental threats and opportunities and develop common transnational action for the protection of nature and humans (<i>P 2 "Protection and improvement of the environment"</i>)	4. Improve integrated water management and flood risk prevention 5. Improve prevention of environmental risks 6. Promote co-operation in management of natural assets and protected areas 7. Promote energy and resource efficiency
	2. The co-operation programme shall improve the attractiveness of regions and cities taking into account sustainable development , physical and knowledge accessibility and environmental quality through integrated approaches and concrete co-operation action and visible results	P3: Promote co-ordinated preparation for the development of accessibility networks and the support of multi-modality (<i>P3 "Improvement of the accessibility"</i>)	8. Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary & secondary transportation networks 9. Develop strategies to tackle the "digital divide" 10. Improve framework conditions for multi-modal platforms
		P4: Develop and implement integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, work towards optimal polycentric structures in the programme area and use cultural values for sustainable development (<i>P4 "Development of transnational synergies for sustainable growth areas"</i>)	11. Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements 12. Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas 13. Promote the use of cultural values for development
	3. The co-operation programme shall foster integration through supporting balanced capacities for transnational territorial co-operation at all levels	P5: Support the implementation of the programme and increase capacity of institutions and beneficiaries in the programme area (<i>P5 "Technical assistance to support implementation and capacity building"</i>)	14. Secure the core management for the implementation of the programme 15. Implement accompanying activities to support the generation and implementation of high quality, result oriented transnational projects and partnerships

4.2 Implementation principles

The programme shall support the areas “economic-” and “social integration process” through stimulating **concrete and visible transnational territorial co-operation projects** and **high quality partnerships** across all priority axes.

For this purpose the programme formulates **specific requirements** related to the generation of visible and concrete co-operation projects, the contingency of pro-active project development (“targeted calls”) in addition to “open call” procedure, the outlining of possible activities and the guarantee of qualitative partnerships.

This chapter aims at the provision of:

- Assistance for **project applicants** and
- Assistance for the bodies responsible for **project selection**.

4.2.1 Visible and concrete co-operation projects

In contrast to the EU mainstream programmes and objectives territorial co-operation often suffers from the **intangibility and vagueness** of outputs and results. Looking at the **outputs of successful CADSES projects**, it becomes clear that the programme area requires the implementation of **joint concrete actions** with a **result-oriented approach** and not exclusively focusing on the exchange of experiences and networking. The **Community Cohesion Policy** epitomised through the Structural Funds and the Cohesion Funds, the **Instrument of Pre-accession Assistance** and the **European Neighbourhood Policy** offer a comprehensive framework in this direction.

While the value of exchange of experiences and networking remains valid, the **thematic co-operation in specific fields** should be further encouraged. A „**peer-review process**“ could assist this aspect, especially during **project idea generation** and **project proposal development**. Such a process could guarantee qualitative “**bottom-up**” projects with clear transnational focus on the programme area.

Projects will produce **useful, applicable and transferable outputs**, preparing investment and delivering concrete examples of small-scale infrastructure investment as tangible proof of the efficiency of the methodologies and strategies decided at transnational level and of their reproducible character.

This requires high quality partnerships and a **multilevel approach** on the activities level. On the transnational level there are hardly any administrative authorities and very few transnational policies. The programme is acting as facilitator for competent national and regional actors to develop partnerships and bridge the transnational gap. The pattern repeats itself on the receiving end – there is usually no transnational media or public to be addressed, while local actors are focused on their narrow operating environment. Hence at the local level projects must include competent partners which can have an important role and which can produce outputs with a clear and visible impact. The programme should therefore focus on enabling projects to follow a multilevel approach involving different perspectives on the same topic.

For these ends the Transnational Co-operation Programme South East Europe offers a wide array of co-operation opportunities. There are some limitations imposed by the Objective 3 scope and available programme funds. However, the project generators and project applicants have the opportunity to propose the correct activities mix to reach the individual project objectives and hence contribute to the programmes objectives at all levels.

Projects could include **activities such as** networking and exchange of information activities, studies and operational plans, capacity building activities, promotion actions, set-up of services, preparation and conduction of investments proposed by transnational strategic concepts, including infrastructure investment if appropriate and justifiable.

It is obvious that **none of these activities** can serve the objectives of the programme **as a “stand alone”**. These types of activities are as always **only indicative**. The Transnational Co-operation Programme South East Europe and the generated projects are **objective driven**.

It is the task of each project applicant and each proposed intervention to present an **adequate activities mix**, which will produce visible outputs, assure the fulfilment of the proposed project objectives and contribute to the Programmes Objectives.

However, **visibility is not only project-related**. It requires the active engagement of the programmes **monitoring system**, which must be able to produce meaningful and comprehensive results.

Furthermore, an **ongoing evaluation process** on the level of the Monitoring Committee (MC) is envisaged from the very beginning for ensuring an appropriate steering of the programme implementation by the MC.

4.2.2 Quality of partnerships

Partnerships should be:

- Involving at least three countries of the programme area, one of which is an EU member state (details are provided in chapter 7.2.2 “Project selection”).
- Objective-driven
- Implementation-oriented
- Relevant, guaranteeing the required “critical mass”
- Capable of managing the transnational partnership while also competent to achieve the targeted thematic results
- Inclined to joint learning and interaction, promoting information flows and willing to deal with conflicts.

Experience showed that there is **not a universal definition of a good partnership**. The nature of each project and the objectives set the requirements of the partners. Process oriented projects will benefit from cross-sectoral participation. Strategic projects require multilevel approaches including the main decision makers in order to deal with the relevant issues and apply the proposed successful solutions on the ground. All projects benefit from balanced national representation (e.g. imbal-

ances of partnerships involving municipalities from one state and a Ministry from another state should be avoided). Finally partnerships should be **as large as required** to reach the projects objectives but **as small as possible** in order to remain manageable and flexible. Partnerships should not be artificially “inflated”, clearly stating the difference between Partners, Network members and target groups.

4.2.3 Pro-active project development beyond “open call” procedure

The **mainstream way** of programme implementation is the publication of **open calls**. In these calls transnational partnerships of potential beneficiaries can submit their proposals in line with the priority axes of the programme and further detailed information of the specific call. The bottom up development of project ideas shall be encouraged and supported by the programme.

Additional and in response to the need to strengthen the programme’s strategic character and its visibility and to concentrate efforts, the programme adds a **strategic top-down component** (“targeted calls”) to the mainstream bottom-up involvement of actors. Specifically, the Programme encourages and actively guides the development of a number of transnational projects, which are of particular strategic value to the programme partners.

The generation of strategic projects and the definition of issues of major importance fits within the role proposed for Priority Axis 5 on Technical Assistance. In general transnational co-operation programmes pose a specific challenge for the technical assistance. **South East Europe seems to be the most challenging among them, especially due to the capacity and experience disparities among beneficiaries and stakeholders** in the generation of the envisaged strategic projects. Pivotal aspects are Publicity and Communication, Project Generation and Project Selection. The Technical Assistance offers the **tools** (e.g. thematic seminars) for the facilitation of the preparatory activities.

In addition to the general requirements outlined above these “**top-down projects**” are expected to:

- Make an outstanding contribution to the achievement of the programme and priority axes objectives in accordance with implementation principles and application of EU principles
- Deal with thematic issues of major importance for the co-operation area
- Contribute to an integration of the space (e.g. co-operation of metropolitan areas)
- Are of high importance for the political agenda of the South East Europe co-operation area
- Involve a strategic partnership bringing together key actors with the capacity to deliver as well as to make use of project results
- Link the Programme to other Programme Areas, primarily to the Central European Space, Alpine Space, Black Sea Synergy and Mediterranean Space (e.g. through an inter area research network)

A more **detailed description** is provided in **chapter 7.2** “Project development and selection”.

4.3 Application of EU principles

This chapter addresses the EU principles according Article 16 and 17 of the General Regulation and describes of how the programme will pursue these horizontal objectives.

4.3.1 Principle: Promotion of sustainable development

In accordance with **Article 17 of the General Regulation**, the Operational Programme conforms to the general objective of protecting and improving the environment as stipulated in Article 6 of the Treaty. Projects are expected to actively tackle wider environmental concerns and should contribute to the realisation of the **EU Sustainable Development Strategy**²².

In relevant areas, projects shall further consider the principles of the Community Policy regarding the protection and improvement of natural heritage and biodiversity as well as related amendments, such as the **Flora-Fauna-Habitat directive** (92/43/EEC), **Birds directive** (79/409/EEC) and **NATURA 2000** ecological system.

Development in the South East Europe programme area is taking place in highly sensible areas. As a horizontal principle sustainability must be part of all the priorities. A special consideration point is whether activities are confronted with different user demands. Sustainable concepts are especially requested and implemented in regional and environmental development, the further development of national and nature parks, but also in sector activities, e.g. tourism, leisure economy, technical infrastructure (energy). The principle of sustainability aims at providing relevant development conditions to the living generation, without decreasing the development possibilities for future generations. To reach this point, the three dimensions of sustainability – the environmental, the economic and the social – have to be taken into consideration.

- Environmental sustainability means the environmental friendly use of natural resources, the improvement of the quality of the environment, the protection of biodiversity and risk prevention for humans and the environment
- Economic sustainability means to create a future oriented economic system and to increase economic capability and competence for innovation
- Social sustainability means social balance, the right for human life and the participation of the population in policy and society

In the programme's context that would mean that all envisaged actions respect the three dimensions of sustainability. The overall objectives structure and the resulting priority axes show direct links to these dimensions, addressing environmental protection and improvement, promoting a future oriented economic system based on knowledge and innovation and underlining social equality and public participation.

Sustainability implies: More balanced development of regions

This objective implies that regions which are less favoured e.g. in terms of accessibility and economic structure shall be included in the modernisation process, which overall shall contribute to

²² Commission Report for the Council and the European Parliament on the matter of the Sustainable Development Strategy summary: operational platform. Bruxelles, December 13, 2005, COM (2005) 658 final

reducing regional disparities in a long term perspective. A balanced development provide for a polycentric development with close ties between cities and their hinterland.

Sustainability implies: Improved regional governance and participation

Improving the governance of interventions. This means engaging all relevant stakeholders, promoting a greater role for local authorities, achieving the right co-ordination between territorial and thematic priorities and encouraging good planning and management practices.

4.3.2 Principle: Promotion of equal opportunities and non-discrimination

The Amsterdam Treaty 1999 adopted Gender Mainstreaming as one of the main tasks of the Community – imbalances should be abolished and equal opportunities for men and women supported. **Article 16 of the General Regulation** stipulates that the Member States and the Commission have to take care of equal opportunities for men and women and non-discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or believe, disability, age, or sexual orientation by implementing European Funds activities. Moreover, in any case of public expenditure it has to be ensured that the expenditure will be evaluated in its impact on equal opportunities and non-discrimination and, if needed, activities have to be adapted.

The implementation of the activities is in line with European and national policies for equal opportunities and non-discrimination. To put an end to discrimination and to achieve equal opportunities between the genders is a task of the policy – gender mainstreaming is a strategy for this. Equal opportunities is no separate topic, it is the basic principle for each single activity. By inclusion of equal opportunities in all the concepts and activities there should be achieved balance and fairness within the society.

In the South East European context that would mean that all priorities offer tools and opportunities to discriminated groups to improve their situation, while preventing or minimising negative developments in the fields of equal opportunities and non-discrimination (full economic and social participation of ethnic minorities). These elements are respected in all priority axes addressing participation and accessibility for everyone and promoting the inclusion of all citizens in the development processes.

4.3.3 Principle: Subsidiarity

The subsidiarity principle is intended to ensure that decisions are taken to the level ensuring the optimal efficiency and impact and simultaneously as closely as possible to the citizen and that constant checks are made as to whether action at Community level is justified in the light of the possibilities available at national, regional or local level. In the programme context that would mean that problems are tackled and projects are developed at the level where added value is guaranteed and local or national solutions are no more effective than action taken at the transnational level. The priorities of the programme offer practical means to empower civil society, to promote participation of local and regional authorities and to strengthen transnational bonds.

4.4 Quantification of objectives

The ERDF regulation (particularly Article 12 (4)) emphasises the need to describe the objectives of each priority axis using a limited number of indicators for **output and results**. All priority axes should set quantified targets by means of a limited set of indicators **to measure the achievement** of the programme objectives.

Due to the limited financial resources and the scope and limitations of possible activities within an Objective 3 Transnational Co-operation Programme, it is obvious that the results of the programme will be mainly of immaterial nature; in some cases material investments may be appropriate and justifiable. The co-operation programme will never be a substitute of convergence and competitiveness programmes, which are more investment oriented and produce more visible and quantifiable outputs and results. So in the case of the transnational co-operation programme results will be more difficult to measure compared to convergence and competitiveness programmes.

Despite these limitations, a set of output and result indicators has been developed to measure the achievements of the co-operation programme. Output and result indicators have been developed along with the specific objectives of the priority axes taking into account the operational objectives of the areas of intervention and the common minimum core indicators required by the Commission.²³

The operational programme **contains only a sub-set of output and result indicators**, which are ex-ante quantified. A **full set** of indicators will be further developed in a separate document (Programme Manual). The full set of indicators serves for the **internal programme management** and forms an indispensable basis for the **reporting and communication needs** to make the programme achievements **visible** to the programme partners and to a broader public. The full set of indicators is not part of the operational programme.

The ex-ante quantification of the **output targets** is based on **two parameters**: The allocation of ERDF funds per priority axis and an estimated average project size (Euro 1,5 million ERDF funds).

²³ The New Programming Period, 2007 – 2013: Methodological Working Papers, Working Document No. 2, 1 June 2006

Tab. 6: Subset of Ex-ante quantified OUTPUT indicators for the operational programme

	Target 2007-2015	Data source
Indicators for the priority axes		
Priority axis 1: Total no. of projects implemented to facilitate innovation and entrepreneurship	29	Monitoring
Priority axis 2: Total no. of projects implemented to protect and improve the environment	36	Monitoring
Priority axis 3: Total no. of projects implemented to improve the accessibility	37	Monitoring
Priority axis 4: Total no. of projects implemented to develop transnational synergies for sustainable growth areas	28	Monitoring
Total no. of projects P1-P4	130	Sum
Indicators reflecting the degree of co-operation		
– No. of projects respecting only two of the following criteria: Joint development, joint implementation, joint staffing, joint financing	0	Monitoring
– No. of projects respecting only three of the following criteria: Joint development, joint implementation, joint staffing, joint financing	104 (80%)	Monitoring
– No. of projects respecting four of the following criteria: Joint development, joint implementation, joint staffing, joint financing	26 (20%)	Monitoring

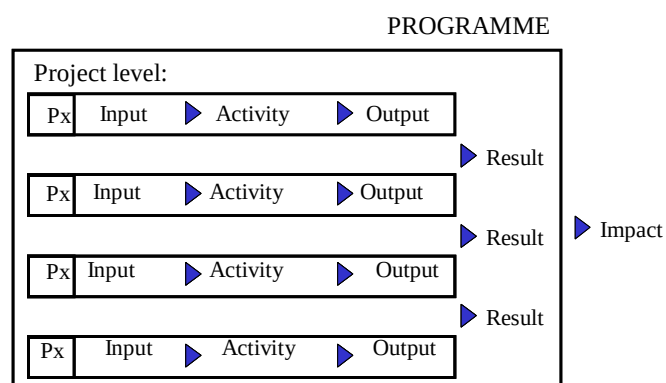
The **complete list of output indicators** (which is not part of the operational programme) could include output indicators referring to **all priority axes** and areas of intervention (including the Technical Assistance) and **horizontal** output-indicators reflecting project characteristics, strategic implementation principles, output of project activities, public awareness. All relevant indicators should be **included** in **application forms** and **reports**.

Definition and generation of results

Results are generated through the outputs of projects within the scope of the programme. In contrast to it impact indicators refer to the long-term consequences of the programme and are beyond control of the programme management. So, impact indicators are not included in the programme.

Result indicators are linked to **operational objectives** corresponding to single areas of intervention. Therefore in total **13 result indicators** are defined for the priority axes 1 to 4, which will be ex- ante quantified.

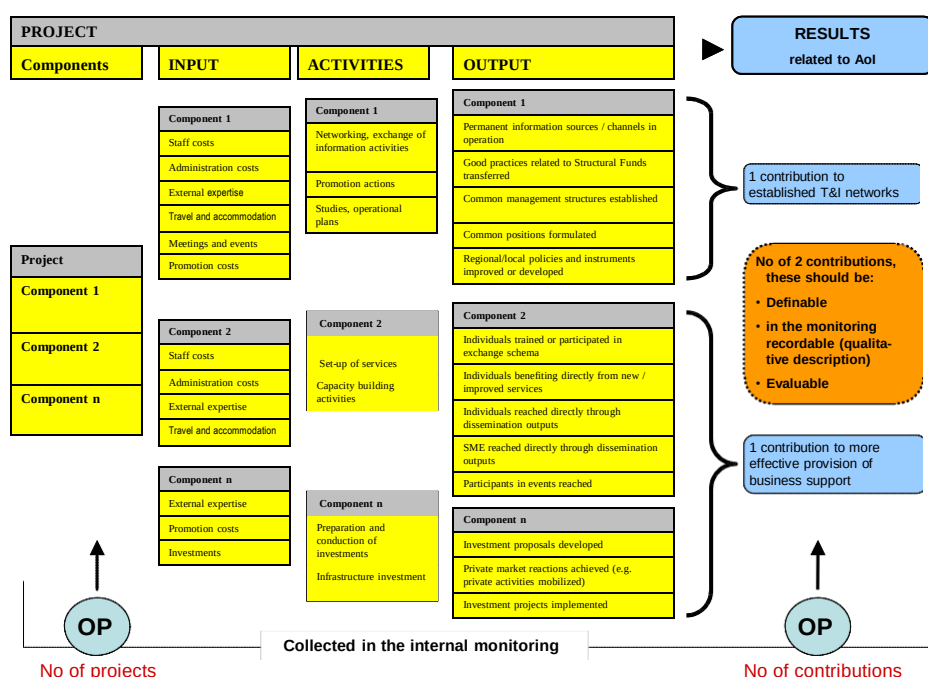
Fig. 2: Definition of results according to the intervention logic

To illustrate the **generation** of results: Projects usually consist of **components**. These components are related to **inputs** such as different types of costs (e.g. staff costs). Costs are related to **activities** (e.g. networking, exchange of information activities, studies, training). Activities generate **outputs** (e.g. permanent information sources/channels in operation, common positions formulated, individuals trained or participated in exchange schema). And – out of the scope of a project - outputs generate **results**. Results reflect the operational objectives of areas of intervention. A single component or a bundle of components can generate a result and therefore contribute to achieving an operational objective. Hence the **total number of contributions exceeds the total number of projects**. Contributions should be: **Definable**, in the monitoring **recordable** (with short qualitative descriptions) and **evaluable** (quality standard).

The following figure serves as an **illustration** and provides no concrete definitions for the monitoring system.

Fig. 3: Generation of results, collection in the internal monitoring, selection of indicators for the OP

Quantification of Result indicators

A single project can generate several definable, recordable and evaluable contributions to one or several operational objectives. It is assumed that every project generates **in average 3 contributions**. So **130 projects** produce in total **390 contributions** to **13 operational objectives** corresponding to single areas of intervention. The ex-ante quantification of the **result targets** depends on the **weighting** of the individual areas of intervention.

Projects will declare their relevance of any given result indicator by yes/no selection and subsequently will give a short qualitative description where applicable. All project contributions to the operational objectives of a single priority axis are accumulated. The total sum per priority axis reflects the achievement of the set target. This number represents the result indicator at priority axis level. If it turns out in the course of the implementation that especially highly weighted areas of

intervention do not show an appropriate performance (in terms of no. of contributions), measures should be taken to improve the performance.

Tab. 7: Set of ex-ante quantified RESULT-indicators for Priority Axes and Areas of Intervention

Result indicators corresponding with the objectives of Priority Axes and Areas of Intervention	Target 2007-2015	Data source
P1: Total no. of contributions to facilitated innovation, entrepreneurship, knowledge economy and enhanced integration and economic relations in the co-operation area	88	Sum
No. of contributions to established technology and innovation oriented networks in specific technology fields	38	Monitoring
No. of contributions to more effective provision of collective business and innovation support especially for SME	28	Monitoring
No. of contributions to improved innovation governance and increased public awareness with regard to innovation	22	Monitoring
P2: Total no. of contributions to protected and improved environment	108	Sum
No. of contributions to improved integrated water management and flood risk prevention structures and systems	23	Monitoring
No. of contributions to improved transnational risk prevention structures and systems	34	Monitoring
No. of contributions to co-ordinated activities on management schemes of natural assets and protected areas	27	Monitoring
No. of contributions to co-ordinated activities on energy and resource efficient technologies, services and policies	24	Monitoring
P3: Total no. of contributions to the co-ordinated preparation of accessibility networks and supported multi-modality	111	Sum
No. of contributions to the co-ordinated promotion, planning and operation of primary and secondary transportation networks	36	Monitoring
No. of contributions to co-ordinated activities to lessen the digital divide among states and regions especially in the case of market failure	32	Monitoring
No. of contributions to co-ordinated activities for increased efficiency of existing transport and to the stimulated shift to environmentally friendly transportation systems	43	Monitoring
P4: Total no. of contributions to developed and implemented integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, optimised poly-centric structures in the area and used cultural values for sustainable development	83	Sum
No. of contributions to built up and disseminated strategies, skills and knowledge and pilot action for tackling crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements	27	Monitoring
No. of contributions to the provision of partners with new tools for the formulation of their role and the formation of new partnerships for functional growth areas	27	Monitoring
No. of contributions to improved joint conservation and better utilisation of cultural values for development and sustainable tourism	29	Monitoring
Total no. of contributions	390	

Baselines for output and result indicators in order to provide information on the physical progress of the operational programme

According implementation regulation (ANNEX XX - annual and final reporting) for each quantified indicator mentioned in the operational programme the information on baseline, the target and the

achievement of the targets shall be provided. Targets will not be specified for each year but cumulative for the period 2007 – 2015.

As baseline for the year 2007 the value “0” will be applied. For the subsequent years the results of the respective previous year are applied in each case as baseline.

Context-indicators

Context indicators should monitor the evolving socio-economic context of the programme. Context indicators form part of the **analysis** to describe the socio-economic development status based on official statistics (e.g. Public expenditure on education in % of GDP, 2004).

For the OP no context indicators (going beyond the analysis) are defined. For the programme context indicators are unsuitable, since the public expenditures, which are applied in the framework of the OP, demonstrate **only a very small part** of the entire public expenditures in co-operation area. A relationship between the programme funds and context indicators (macro- and meso-economic values) cannot be made therefore.

4.5 Compliance and complementarity with other policies and programmes

4.5.1 Compliance with the Community policies

The OP South East Europe in 2007 – 2013 contributes to achieving priorities established in the updated Lisbon and Gothenburg strategies and in the Community Strategic Guidelines. Additionally it takes into consideration European policies in respect to urban development, spatial development, transport and environment.

In the course of the European Council summit held in March 2000 the **Lisbon Strategy** was adopted in which the emphasis was put on the necessity to make the EU „the most competitive and dynamic knowledge world economy with a higher figure of job opportunities having a better quality along with a higher social cohesion“. The scope of this strategy, which forms a socio-economic programme, has been extended by an agreement entered into in the course of the **Gothenburg Summit** where the sustainable economic development became an integral part. With regard to unsatisfactory results of the Lisbon Strategy its innovation has been proposed (in the report for the European Council spring summit²⁴) and the so-called Lisbon Action Programme has been adopted and presented in the document called „Joint activities for economic growth and employment - New start of the Lisbon Strategy“.

The **policy of cohesion** has to contribute to the implementation of the renewed Lisbon agenda. In the Community Strategic guidelines (2006/702/EC, October 2006) the following priorities of the Community have been defined:

- Improving the attractiveness of member states, regions and cities by improving accessibility, ensuring adequate quality and level of services, and preserving the environment (Guideline: Making Europe and its regions more attractive places in which to invest and work)
- Encouraging innovation, entrepreneurship and the growth of the knowledge economy by research and innovation capacities, including new information and communication technologies (Guideline: Improving knowledge and innovation for growth)
- Creating more and better jobs by attracting more people into employment or entrepreneurial activity, improving adaptability of workers and enterprises and increasing investment in human capital (Guideline: More and better jobs)

The Community Strategic guidelines formulate further strategic themes, which are supported by the South East programme namely:

- Encouraging a sound spatial planning strategy promoting a polycentric approach, and improving the links between rural and urban areas. This strategy should aim to strengthen the role of metropolitan areas as poles of excellence, at the same time controlling their expansion (urban sprawl) and to make small and medium-sized towns more attractive, reinforcing their economic base
- Improving the governance of interventions. This means engaging all relevant stakeholders, promoting a greater role for local authorities, achieving the right co-ordination between territorial and thematic priorities and encouraging good planning and management practices

²⁴ Report in the European Council spring summit: Joint activities for economic growth and employment. New start of the Lisbon Strategy. COM (2005)24, Brussels, February 2, 2005

The importance of the **urban question** is further developed in the communication from the Commission: "Cohesion Policy and cities: The urban contribution to growth and jobs in the regions" (COM(2006) 385 final, July 2006).

URBACT 2007 – 2013 tackles particular challenges concerning the situation in urban areas in Europe. The programme shall facilitate the cities' task of playing a vital role in the achievement of the Lisbon and Gothenburg strategy aims by following the overall objective: "To improve the effectiveness of sustainable integrated urban development policies in Europe with a view to implementing the Lisbon-Gothenburg Strategy". As priority axes have been defined: "Cities, engines of growth and jobs" (1) and "Attractive and cohesive cities" (2).

With the **European Spatial Development Perspective (ESDP, 1999)** an important step towards a co-ordinated regional and spatial development policy has been done. Three basic objectives, which should lead towards sustainable and balanced development of the territory of the European Union exist:

- Economic and social cohesion
- Preservation and management of natural and cultural resources
- More balanced competitiveness of European space

European integration is part of the ESDP. Local and regional authorities have to co-operate in regional development across borders.

The further development **policy of European Unions transport** systems is meant to meet society's economic, social and environmental needs. The fact that effective transportation systems are essential to Europe's prosperity and have significant impacts on economic growth, social development and the environment has been formulated already in the White Paper "European transport policy for 2010: Time to decide". EU transport policy shall help to provide Europeans with efficient, effective transportation systems that:

- Offer a high level of mobility to people and businesses throughout the Union
- Protect the environment, ensure energy security, promote minimum labour standards for the sector and protect the passenger and the citizen
- Innovate in support of the first two aims of mobility and protection by increasing the efficiency and sustainability of the growing transport sector
- Connect internationally, projecting the Union's policies to reinforce sustainable mobility, protection and innovation, by participating in the international organisations

The Trans-European Network (TEN) is one of the core projects, dealing with EU wide transport infrastructure development, linking up national networks by modern and efficient infrastructure and thus enhancing accessibility within EU.

The Programme „**i2010 – European Information Society in 2010**“ is supposed to contribute also to creation of the information society. It will concern primarily activities for achieving certain goals of the initiative that will consist in increase of the information technologies availability. Projects implemented in the framework of this transnational co-operation 2007 – 2013 will contribute to build-up the information society.

In compliance with the item 11 of the Regulation proposal on the ERDF activities concerning small and medium enterprises the transnational OP will contribute to the realisation of the **European Charter of Small Enterprises** adopted by the European Council in June 2000 in Santa Maria de Feira, in the area of "Increase of Technological Capacities in Small Enterprises."

Principles of the Community Policy regarding the protection and improvement of the **environment**, e.g. as formulated in the **Sixth Community Environment Action Programme 2002-2012** (EAP6)²⁵, addressing key environmental objectives and priorities as well as relevant amendments including the EU guidelines will also be respected. It concerns namely the fulfilment of obligations mentioned in the guideline 92/43/EEC (guideline on habitats), the guideline on birds 79/409/EEC and guidelines relating to the Natura 2000 ecological system.

Projects contributing to the realisation of priorities registered in the **EU Sustainable Development Strategy** will be supported in the OP because it is required that partner states would concentrate their efforts to promote key issues in the field of climate change, energy, public health, social exclusion, demography and migration, natural assets management and balanced traffic.

Other programmes that may be of relevance to the South East Europe programme comprise:

- **FP7**: the 7th Research Framework Programme with its priorities on collaborative research, Ideas, Human Resources (People) and Capacities (SMEs).
- **CIP**: the Competitiveness and Innovation Framework Programme with the aim to foster the competitiveness of enterprises, in particular SMEs; to promote all forms of innovation, including eco-innovation; to accelerate the development of a sustainable, competitive, innovative and inclusive Information Society; to promote energy efficiency and new and renewable energy sources in all sectors including transport.

In addition, specific transnational, national and regional programmes such as for instance the Danube River Protection Convention are of relevance.

The South East Europe programme acknowledges the potentials of cooperation with the three new joint cohesion policy initiatives, for investment, growth and jobs in the Member States and regions. The three initiatives are JASPERS (Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions), JEREMIE (Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises) and JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas). Although the South East Europe programme does not finance large-scale investments, it highly encourages preparing such investments, which can be funded from other programmes (e.g. Cohesion Fund etc.). In this respect all three initiatives can be of specific importance to the South East Europe programme.

4.5.2 Complementarity with other programmes and measures financed by the Structural Funds, IPA, ENPI, EAFRD and the EFF

Co-ordination of activities between the transnational programme for South East Europe and **national programmes** covering parts of the eligible area is seen as essential to create synergies between efforts at different levels and to allow financing of follow-up actions to transnational projects. Co-ordination with the present programme is therefore particularly needed with:

²⁵ Decision No. 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002

- **National Strategic Reference Frameworks** and the **National Strategy Plans for Rural Development** of the participating member states
- **Instrument for Pre-Accession Assistance** (IPA) for Candidate and Potentially Candidate countries and the respective Multi-Annual Indicative Planning Documents
- **European Neighbourhood and Partnership Instrument** (ENPI)

National Strategic Reference Frameworks (NSRFs) have been prepared by the national authorities of the member states, and Strategic Coherence Framework (SCF) have been prepared by the national authorities of the candidate countries. Those Frameworks depict the national strategic priorities 2007 – 2013. In the course of the ex-ante evaluation, the NSRFs and the SCF of all participating EU Members and Croatia (available as draft versions during the Programme drafting) have been reviewed and stated to be coherent as regards their objectives concerning convergence, competitiveness and employment (for further information see 4.6.1 Main findings of the ex-ante evaluation, “External coherence with other policies” as well as the report on the ex-ante evaluation).

Tab. 8: Coherence between Priorities in NSRFs/SCF and South East Europe OP

South East Europe OP	P1: Facilitation of innovation and entrepreneurship	P2: Protection and improvement of the environment	P3: Improvement of the accessibility	P4: Development of transnational synergies for sustainable growth areas	Chapters on territorial/transnational co-operation or other relevant chapters
NSRFs, SCFs					
Austria	z	z	z	z	3
Bulgaria	z	z	z	z	3
Croatia	z	z	z	#	-
Greece	z	z	z	z	3
Hungary	z	z	z	z	-
Italy	z	z	z	z	3
Romania	z	z	z	z	3
Slovak Republic	z	z	z	z	-
Slovenia	z	z	z	#	-

... Coherence with at least one of the NSRF priorities

Source: Report on the Ex-ante Evaluation, Draft 25 April 2007

Complementary activities to the **NSRFs** (ERDF, ESF and Cohesion Fund Operational Programmes), **IPA** and **ENPI** are assured by the programme's focusing on transnational issues of activities, which are in line with the nationally focused objectives identified by the participating countries. Special care should be taken for project activities related to social problems (e.g. migration, integration of disadvantaged people etc.) and **ESF-funded Operational Programmes** in order to exploit potential complementarities. The programme adds a wider European dimension to those programmes by facilitating transnational integration and cohesion on matters of strategic importance.

Within the **Objective 3 European Territorial Co-operation** it will be additionally essential to consider **overlaps with other programmes** covering parts of the eligible area (cross-border and inter-regional co-operation, other transnational co-operation areas), in order to enhance synergies and

to exploit potential complementarities but to avoid duplicating activities. In this context, the co-ordination of the South East Europe programme with the overlapping transnational co-operation areas (Central Europe, Alpine Space, Black Sea Synergy and the Mediterranean Space) will have to be taken into consideration particularly through the pro-active project development process beyond “open call” procedures as described in section 4.2.3.

Last but not least co-ordinated implementation of activities will be highly important in relation to measures financed by **EAFRD** (European Agricultural Funds for Rural Development, including LEADER 2007 – 2013) in particular for activities under **rural development programmes** such as enterprise development, accessibility, awareness raising and attractiveness, environmental quality (including the management of natural resources, water management and risk prevention, actions linked to biodiversity) and the use of renewable energy and by **EFF** (European Fisheries Funds). Possibly similar activities to be considered and co-ordinated might emerge mainly in Priority Axis 4 (Development of transnational synergies for sustainable growth areas) and Priority Axis 2 (Protection and improvement of the environment).

A **crucial role** in the **aiming for synergies and continuous complementarity** in programme implementation with all the above mentioned instruments is played by the National Coordination mechanisms and procedures e.g. through **National Committees or corresponding national procedures** as stipulated in chapter 7.1.7 National Coordination.

4.6 Main findings of ex-ante evaluation and strategic environmental assessment

4.6.1 Main findings of the ex-ante evaluation

Process and content of the ex-ante evaluation

Content of the ex-ante evaluation

ÖAR Regionalberatung was commissioned by the Ministry of Infrastructure and Transport, Italy, as the Managing Authority of the INTERREG IIIB “CADSES Neighbourhood Programme” 2000 – 2006 to carry out the ex-ante evaluation of the future Transnational Co-operation Programme South East Europe. This contract also includes the preparation of the strategic environmental assessment (SEA). Therefore SEA and ex-ante evaluation were carried out in close co-ordination both in terms of timing and content.

The components of the ex-ante evaluation correspond with those contained in the relevant Working Paper of the EU Commission:

1. Appraisal of the Socio-economic Analysis, Relevance of Strategy
2. Rationale and Consistency of the Strategy
3. External Coherence with other policies (national levels, EU)
4. Expected results and impacts
5. Implementation systems

These components were specified further during the meetings with the programming group, neither the Managing Authority nor the task force put forth additional evaluation questions or requirements to the ex-ante evaluators.

In dealing with these components, the experience gained during the 2000 – 2006 programme period was taken into account, in particular the findings of the mid-term evaluation (MTE) 2003 and the MTE up-date in 2005.

Process of the ex-ante evaluation

The ex-ante evaluation was carried out parallel to the elaboration of the operational programme, i.e. the assessments were done in an iterative process, based on interim results of the programming process and in close co-ordination with the programming team.

This process can be subdivided into several phases respectively assessment stages:

1. In a meeting of the drafting team on 11./12.9.2006 in Ljubljana the ex-ante evaluation team presented the content of the evaluation and a work plan.
2. The assessment of the first three components was done on the basis of a 1. draft OP (October 2006). Main findings were presented at and discussed with the task force (12. and 13. October 2006).

2006). The work was documented in a paper containing detailed comments, which were discussed with the programming experts.

3. The next assessment was carried out on the basis of the draft Version 1.1. (November 2006). The evaluators assessed the external coherence of the programme with National Strategic Reference Frameworks and policy risks and presented the result at a task force meeting (6. and 7. December 2006). As the programme draft was in a process of redrafting at this stage, no further evaluation steps were taken.
4. Based on the draft OP (version 2.1, January 2007) the evaluators assessed the incorporation of recommendations, the likeliness of expected results and impacts (based on the method "Process Monitoring of Impacts") as well as the indicator and the implementation system. The main findings were presented to the task force (6. and 7. February 2007). Detail comments and recommendations were discussed with the programming experts.
5. Based on the OP-draft 2.2. a draft Report has been prepared which was presented at the task force meeting on 19. and 20. April 2007. Following this meeting, the assessment of expected impacts was finalised based on the financial allocations and quantification of indicators provided in OP Version 3.0.

Results and value added of the ex-ante evaluation

Appraisal of socio-economic analysis, relevance of strategy

The analysis presents an accurate overview of the current situation in the co-operation area. Generally the analysis contains recent and relevant information on the economic and social situation of the programme area, partly – due to lack of availability for specific parts of the programme area – on national level. The main disparities, deficits and development potentials, relevant to the programme's strategy are presented in a concise manner, and extensive stakeholder consultation has taken place to identify needs or collect development ideas. The recommendations of the ex-ante evaluators have largely been integrated, eliminating initial inconsistencies between SWOT analysis and area description.

Rationale and consistency of the strategy

The programme objectives and the selected priorities appropriately address the needs, identified in the socio-economic analysis. The OP displays a high degree of strategic rationale: The global and specific objectives are in line with the premises and principles of the programme focus, and the selected priorities address the defined objectives. The programme is well focused and strives for a stronger implementation focus, compared to the 2000 – 2006 INTERREG IIIB-CADSES Neighbourhood Programme. The experience gained with the implementation of this programme, the findings of the mid-term evaluation and its up-date have been taken into account.

Most of the amendments recommended in the course of the ex-ante evaluation have been incorporated, which lead to improved justifications of priorities as well as to a clearer description of the links between priority objectives and areas of intervention. Also the intended application and implementation of horizontal principles was made more visible.

However, the implementation of the strategy – in particular the intended focus and level of ambition – is still associated with some risks that should be taken into account during the programme's implementation:

- Translating programme strategy into action: This will notably require pro-active development of transnational projects in line with defined objectives, which can only be achieved if there is a joint understanding of all programme partners. If this transformation process cannot be carried out swiftly there is a risk of slow programme start, delays in implementation and even de-commitments
- The participation of candidate and third countries on project level is crucial for reaching the programme objectives. Efforts should be intensified to find project actors in these countries. The necessary application of different funds (beside ERDF also IPA and ENPI) as well as the 10%/20%-rule (in third countries and EU member states) can at the same time delay the implementation of the programme
- Need to identify/address new actors: The realisation of strategic projects requires involvement of key actors for the respective themes
- To strengthen the pre-investment type of projects resp. support in a possible project follow-up with other funds, guidance on programme and national level is required

External coherence with other policies

The OP draft is coherent with the General Structural Fund Regulation and the ERDF Regulation, notably Article 6 (2). It is equally in line with the basic aim of Cohesion Guidelines, especially 2.5 on transnational co-operation (economic and social integration).

The OP draft was assessed for coherence with the National Strategic Reference Frameworks (NSRF) of all EU member states participating in the programme and for Croatia (Strategic Coherence Framework²⁶). In addition, interviews were carried out with persons responsible for NSRF.

This assessment has revealed that all priorities of the draft OP are in line with the NSRF objectives and priorities. Therefore the contents of the programme are in line with national strategies. In those cases, where the NSRFs contain a specific chapter on territorial co-operation, it was also verified that the Draft OP correspond with the priorities and objectives stated therein. This coherence with the NSRF implies that – in principle – within each member state taking part in the OP South East Europe funding will be available through various OPs which can be used to co-finance follow-up actions to transnational projects.

When drafting the programme it was also taken into consideration that programmes under EAFRD and ESF shall fulfil a complementary function that overlapping is avoided and possible synergies can be created.

Implementation system

The draft OP contains a concise overview of the structures and procedures for programme implementation, including descriptions of the programme structures (MC, MA, JTS, CA²⁷, AA²⁸, CP²⁹), the project life cycle, project development and call procedures, information and publicity as well as information on the involvement of non-EU member partner states in the programme area. In addition, descriptions of monitoring system and electronic data exchange are available.

²⁶ The SCF for the former Yugoslav Republic of Macedonia was not available at the time of programme drafting.

²⁷ Certifying Authority, CA

²⁸ Audit Authority, AA

²⁹ Contact Points, CP

Programme management structures are in line with ERDF requirements and take into consideration the experiences with management of the CADSES Neighbourhood Programme. It was thus decided to concentrate administrative structures on one location and to choose experienced institutions.

The roles and tasks of the various structures are clearly described and there is a clear division of tasks between Management, Certifying and Audit Authority.

On project level the lead partner principle is foreseen, thereby it can be built on experiences from the last programming period.

There is a good and useful description of desired quality of projects and the mechanisms for the generation of projects (targeted calls, 1 and 2 step procedures). This can make an important contribution to the intended focus on outputs and results, but the implementation of pro-active project development still remains unclear unless coherence between the chapters 4.2.2 and 7.2 is given.

The monitoring and evaluation system also displays an orientation towards observing the achievement of expected results and objectives. However, the descriptions at present are only rudimentary, and it remains to be seen whether the required focus on expected results and project contributions is actually integrated in the templates for applications and reports and if the foreseen on-going evaluation will be implemented in an adequate manner to support the Monitoring Committee in its envisaged steering tasks.

Concerning complementarity with other programmes, no provisions are made for overlaps with CENTRAL, Alpine Space and Mediterranean Programmes, beyond the application of the 20% rule. In particular, mechanisms for co-ordinating decision-making at project level should be introduced as well as provisions for the continuation of successful partnerships, which have been established within the (much larger) CADSES co-operation space.

To allow for a swift programme start as well as a smooth implementation of the programme, following recommendations of the ex-ante evaluation are underlined:

- A swift establishment of programme administration and procedures shall be ensured
- It shall be envisaged that all Contact Points have the same level of commitment and that financial support is ensured
- A rapid establishment of technical monitoring system and of control systems in the member states shall be strived for

Main results with regard to expected impacts

In order to assess the likeliness of results and impacts, impact diagrams were prepared by the evaluators at the level of priorities. These initial diagrams were presented to the task force and discussed with the programming expert team.

These impact diagrams show that the expected effects are linked in a plausible manner to the types of activities/projects envisaged for support. All of the expected results and impacts are likely to be achieved with the foreseen activities. Therefore the programme displays a rather consistent „theory of action“, although quite a few of the impact mechanisms are yet to be specified or completed.

However, there is a clear need for continuous steering at programme level to ensure focus and progress towards results. Elements in this direction are the targeted calls, the development of strategic projects and continuous monitoring of project contributions (via applications/reports).

The indicator systems consists of two types – output and result indicators.

- In the proposed system outputs are captured at a rather aggregated level (number of projects on priority axes level), but with the additional set of indicators contained in the Programme Manual it will be possible to provide figures on indicators at the level of areas of intervention and thus meet the likely reporting requirements of the EC (which are not clear at present)
- Result indicators are considered as proxy indicators, which measure the contribution of the projects to programme objectives, but not the achievement of objectives per se

The Programme Manual will contain an additional set of indicators, which should provide more detailed and qualitative information on the projects supported by the programme, including a more detailed breakdown of indicators per area of intervention (Aoi).

The financial allocations at priority level were agreed in a collaborative manner between the programme partners, taking into consideration their thematic preferences, their estimation on the potential for project generation and the experience gained during the current programme period. Based on these premises, the resulting distribution – clear preference for Priorities 2 (environment) and 3 (accessibility) – seems plausible, but the lower allocations for Priorities 1 (innovation) and 4 (sustainable growth areas) should still permit the achievement of their intended objectives.

A more refined picture of the financial allocations per area of intervention (based on an aggregation of the quantifications for the categories of expenditure) reveals that Aoi 3.3 (multi-modal platforms), 1.1. (technology and innovation networks) and 3.1. (transport networks) will receive the highest allocations, closely followed by 2.2 (environmental risks) and 3.2 (accessibility to ICT). These five areas of intervention will receive almost 50% of the total funding, which is considered appropriate given that these are thematic areas of EU-wide importance, which also have a good potential to demonstrate a transnational value-added.

The smallest allocations are foreseen for Aoi 1.3 (framework conditions for innovation), 2.1 (water management/risk prevention) and 2.4 (energy and resource efficiency). It remains to be seen whether the modest allocations of the two latter might not actually endanger the achievement of their operational objectives, therefore project generation in these two areas should be closely observed and reallocation of funds considered if the financial volumes prove to be too small.

The quantification of indicators is based on two plausible assumptions (average project size and expected contributions per project). The assumed average project size in terms of ERDF contribution (1,5 Mio.) is considerably higher than in the 2000 – 2006 CADSES programme (1 Mio.), due to intention of programme management to focus on larger projects, which can be handled easier. It remains to be seen whether this assumption is also in line with the financial capacity of the intended applicants, especially in the new member states.

Since the co-financing rate will be much higher than in the current programme period, the overall financial volume will be almost the same as in the 2000 – 2006 CADSES programme – as will be the expected total number of projects (130 vs. 134 at present).

The targets for the result indicators (expected contributions to the area of intervention objectives) are based on the assumption of on average three contributions per project, which seems ambitious

yet achievable – but will require adequate reporting of these contributions, so all of them can be duly captured.

Altogether it can be stated that the allocation of financial resources – both in terms of volume and their distribution to the priorities and areas of intervention – is in line with the programme's theory of action. And it can therefore be expected that this allocation will provide adequate support for the achievement of the objectives as stated in the OP.

Integration of core recommendations in the OP

The following table contains a synthesis of the main recommendations made during the ex-ante evaluation and how they have been incorporated during the programming process:

Tab. 9: Integration of core recommendations in the South East Europe OP

Ex-ante recommendations	Integration in the final OP draft
<i>Feedback to first OP draft (Sept. 2006)</i>	
Coherence analysis and SWOT with other programme parts to be improved – especially with strategy and priorities	The priority axes and corresponding areas of intervention are better explained in the light of the SWOT and challenges
Analysis shall be focused on OP relevant information, some chapters shall be strengthened or better described, SWOT structure shall be improved	The analysis chapter has a new structure according to priority axes, is a bit shorter and enriched with maps, important findings are emphasised. A new section “challenges” is added
Strategy has to be further developed, objectives and choice of priorities better justified	The strategy chapter is substantially revised, a table showing the systematic of objectives is added, the priority axes are better explained in the light of the SWOT and challenges
For the proposed activities transnational added value shall be ensured	The description of the priority axes and areas of intervention is substantially improved with respect to transnational added value
Within priorities innovation focus should be wider and pre-investment type of some projects underlined	The description of the priority axes and areas of intervention is substantially improved also with respect to pre-investment types of activities

Feedback to OP draft 1.1. (Nov. 2006)	
Doubts regarding eligibility of purely rural activities within "Priority 3 – Sustainable urban development" shall be considered	The revised priority axis 4: "Development of transnational synergies for sustainable growth areas" aims to develop and implement integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, optimise the area's polycentric structures and use cultural values for sustainable development. Possible similar activities supported by EAFRD (European Agricultural Funds for Rural Development, including LEADER 2007 – 2013) have to be considered and co-ordinated in the implementation phase.
Risk of broad thematic approach shall be considered, complementarities with other programmes and clear criteria for project selection required	The programme adopts a common challenge approach focusing on strategic thematic issues for the area, which are thoroughly described in the priority axes and areas of intervention. Criteria for project selection are set out in point 7.2.2 and will be further developed in the Applicants Manual
Risk of lacking transnational added value shall be taken into consideration	With the improved description of the priority axes and areas of intervention this risk should be kept small
Risk of delayed start due to unclear focus, new implementation procedures and application of different funds shall be considered	The transnational co-operation programme poses a specific challenge. Against this challenge the operational programme is optimised in order to keep risks as small as possible. All further risks must be considered in the implementation. A high risk – beyond the means of programme management – lays in the lacking harmonisation of regulations and legal standards.
Feedback to OP draft 2.1. (Jan. 2007)	
Structure of priority description shall be improved	The description of priority axes follows in the revised OP an uniform structure (context, objectives, Explanation, target groups and/or indicative potential beneficiaries)
Indicators should be revised as outputs are only captured at a very aggregate level and for result indicators the relation to the descriptions of AoI is often not evident	Section 4.4 is completely revised in accordance with ex-ante evaluation
In the Implementation chapter some descriptions are too detailed, capitalization as task for JTS and CP could be mentioned	Sections 5.5 and 7.7 will be more harmonised
Description of call procedures shall be coherent between chapters	Recommendation is considered in the OP (Harmonisation of sections 4.2 and 7.2)
Description of project quality should be realigned in one chapter	The desired project quality is described in section 4.2 and 7.2.2 (and not only in one chapter). Strong signals to potential applicants are essential. "Implementation Principles" should be seen as part of the strategy and indicate qualitative requirements and not an administrative specification. Project selection criteria are outlined in point 7.2.2 and will be further developed in the Applicants Manual
International organisations, consortia and NGOs should be taken into consideration as eligible partners	NGOs meeting the criteria in the OP (point 7.2.3) are eligible project partners. The case of international organisations is still under consideration.

4.6.2 Main findings of the strategic environmental assessment

According to the **SEA directive** (2001/42/EC) a Strategic Environmental Assessment has been performed for the South East Europe Programme.

The main aim of the Strategic Environmental Assessment was to assess significant impacts on environmental issues. Additionally, it was an objective to integrate environmental considerations into the programming procedure at an early stage to ensure a high level of environmental protection and promote sustainable development.

The process enabled the environmental authorities of the participating states and the general public to express their opinion on the environmental impacts of programme implementation.

This section delivers an overview of the main stages of the SEA process, also in correspondence to the overall process and programming steps.

Tab. 10: Procedural steps and timeline

PROGRAMMING PROCESS		2006 week	SEA PROCESS	
Sept 11.-12. 06	DT-Meeting Ljubljana	37	Diagnosis on environmental issues	
		39	Oct. 16. 06	Scoping Report
Oct. 12.-13. 06	TF-Meeting Bucharest, RO	41	Consultation with Environmental Authorities -> Comments on Scoping	
Nov. 03. 06	OP Draft 1-0	45	Nov. 10. 06	1st Draft (version 1-1) Environmental Report
Nov. 28. 06	OP Draft 1-1	48		
Dec. 06. / 07. 06	TF-Meeting Thessaloniki, GR	49		
Dec. 28. 06	OP Draft 2-0	52		
		2007		
		02	Jan. 31. 07	2nd Draft (version 2-1) Environmental Report
Feb. 06. / 07. 07	TF-Meeting Ljubljana, SLO	06		
Feb. 22. / 23. 07	Meeting with EC, TF-Meeting, Brussels	08		
March 19.07	OP Draft 2-2	10		
		12	March 21. 07	3rd Draft (version 2-2) Environmental Report
		12	March 22. 07	start of public SEA- consultation
April 19. / 20. 07	TF-Meeting Sinaia, RO			
May 4. 07	Final OP, Version 3-0	20	May 18. 07	end of public SEA- consultation
		20	May 23. 07	"Summarizing State- ment", Vers. 1-0
	Submission to the EC	29	July 18. 07	
		34	Aug. 23. 07	"Summarizing State- ment", Vers. 2-0
	Re-Submission to EC	44 / 45	Oct. 31. 07	"Summarizing State- ment", Final Version

Environmental Report – methodology and results of assessment

The Environmental Report describes the current situation and likely development of environmental issues. This “zero-option” represents the “baseline” for the overall assessment process within the SEA. International environmental objectives, laws and regulations with relevance to the environmental issues within the programming area of South East Europe are summarized.

For each area of intervention possible effects on the relevant environmental issues have to be analysed, referring to “guiding questions” and environmental protection objectives. As none of the areas of intervention are described sufficiently detailed to perform a quantitative assessment, the assessment concentrates on a qualitative description of possible impacts on relevant environmental issues referring to SEA directive (2001/42/EC).

The SEA directive requests to identify reasonable alternatives to the programme. In a multi-step process the SEA provided recommendations in order to optimize the programme. Positive, neutral and negative effects on environmental issues of different draft versions of the Operational Programme were assessed during the programming process. The SEA team suggested reformulations of priority axes / areas of intervention, new activities and project selection criteria to the Task Force which were mostly incorporated in the final versions of the programme. These suggestions and recommendations are regarded as possible alternatives to the Operational Programme (SEA Directive, Art. 5).

Due to the specifications of Article 6 of the ERDF Regulation the “zero-option” is not regarded as a “reasonable alternative” in the light of the Directive. However the environmental impact of the “zero-option” is illustrated in chapter 5 of Environmental Report according to Annex I lit. b of the Directive.

Tab. 11: Content of the Environmental Report acc. Article 5 and Annex I of the SEA-Directive

Directive provision	Chapter Environm. Report	Comments
Lit. a) outline of the contents, main objectives of the plan or programme and relationship with other relevant plans and programmes	Chapter 2	The final draft of the programme and the herein outlined priority axes / areas of intervention are the product of continuous interaction between the SEA team and the Task Force.
Lit. b) relevant aspects of the current state of the environment and the likely evolution thereof without implementation	Chapter 5	Including an assessment of environmental impact of the “zero-option”
Lit. c) the environmental characteristics of areas likely to be significantly affected	Chapter 5	Most environmental data were analysed on a transnational base due to the character of the Operational Programme.
Lit. d.) any existing environmental problems which are relevant to the plan or programme including, in particular, those relating to any areas of a particular environmental importance, such as areas designated pursuant to Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC;	Chapter 5	Chap. 5-5 includes an overview of number and area of sites pursuant to Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC (Natura 2000 network).
Lit. e) the environmental protection objectives, established at international, Community or Member State level, which are relevant to the plan or programme and the way those objectives and any environmental considerations have been taken into account during its preparation;	Chapter 4	As the South East Europe Programme operates on a transnational level, the description of environmental objectives was focused on international and Community frameworks.

Lit. f) (f) the likely significant effects on the environment, including on issues such as biodiversity, population, human health, fauna, flora, soil, water, air, climatic factors, material assets, cultural heritage including architectural and archaeological heritage, landscape and the interrelationship between the above factors;	Chapter 6	The assessment of likely significant effects on the environment was elaborated upon the relevant information, based on the different stages of programme development. It resulted in an interactive process, leading to an optimized version of operational programme.
Lit. g) the measures envisaged to prevent, reduce and as fully as possible offset any significant adverse effects on the environment of implementing the plan or programme;	Chapter 6	The suggested reformulations and amendments were provided to the programming team (Task Force) and discussed within an iterative process. They have been mostly integrated into the final draft of the programme. Detailed criteria used in course of project selection (incl. eligibility and quality criteria in terms of environmental impact) will be approved by the future Monitoring Committee and will be communicated to project applicants in form of "Applicants Manuals" (see OP, chap. 7.2.2)
Lit. h) an outline of the reasons for selecting the alternatives dealt with, and a description of how the assessment was undertaken including any difficulties (such as technical deficiencies or lack of know-how) encountered in compiling	Chapter 3	There is not any alternative for a fundamental change of the overall structure of the programme, as possible strategies and priority axes have to refer to Art. 6 of the ERDF Regulation. The assessment of different draft versions of the Operational Programme (including different approaches to reach the aims of the priority axes) complies with the request of SEA-directive to "deliver an outline of the reasons for selecting alternatives".
Lit. i) a description of the measures envisaged concerning monitoring in accordance with Article 10	Chapter 7	Environmental indicators will be an integrated part of the extended set of monitoring indicators, which will be concluded within a separate document by the future Monitoring Committee (OP, chap. 7.6.1)
Lit. j) a non-technical summary of the information provided under the above headings	Chapter 0	No additional comment

Integration of SEA process during programming

The preparation of the Operational Programme was conducted within the transnational Task Force composed by representatives of national authorities of participating EU member states, actual and potential candidate countries as well as of third countries, which were supported by external experts providing the technical assistance on the programming, the ex-ante evaluation and strategic environmental assessment. The process involved a number of meetings of the Task Force and discussions with continued feedback between the SEA and the programming experts from September 2006 to April 2007. The involvement of environmental authorities and SEA-experts in the programming process and the closely linked SEA process ensured that environmental aspects were considered at an early stage and were adequately integrated.

Possible environmental impacts of the programme (non-technical summary)

The programme integrates positive impacts on environmental issues into transnational cooperation and development activities. Priority axis 1 supports the creation or restructuring of technology & innovation-oriented networks, which will increase the implementation of best (or almost) best technologies and – in a mid-term perspective – will lead to more resource and energy efficiency in production and service sector. Priority axis 2 supports the protection of environment and natural resources, with positive impacts on most of the environmental issues including biodiversity and hu-

man health. Priority axis 3 aims to change transnational framework conditions for promoting, planning and operation for primary & secondary transportation networks and multimodal platforms. Priority axis 4 promotes activities to improve living conditions in urban areas, with positive impacts on water resources, soil, air and environmental related health risks.

An assessment of possible positive or negative effects cannot be performed for all areas of intervention, due to the lack of information on details about possible downstream activities. Some activities seem to have only limited impact on environmental issues (e.g. “Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship”).

Negative impacts on environmental issues cannot be excluded, if the programme supports planning and preparation of transport infrastructure (road, rail, waterways) without taking into account environmental impacts. This could lead to an increase in land take, fragmentation of habitats and additional impact through air and noise pollution in sensitive areas. Ongoing implementation of risk technologies (like gen manipulated seeds) or the unbalanced exploitation of energy sources could have negative impacts on landscape, soil and biodiversity. These assessment results should be taken into account during project selection procedures.

Main results

Programme priority axes and areas of intervention will mostly have positive or neutral impacts on the relevant environmental issues. Significant negative impacts on the environment can be excluded, as project selection criteria will be elaborated in line with the overall principle “promotion of sustainable development”.

Programme implementation should focus on key issues of long-term balanced development in a transnational context, like reducing negative impacts of climate change, air emission control, cooperative management of natural assets, sustainable transport systems and integrated risk management.

Recommendations of the Environmental Report

The SEA provided recommendations for improving the Operational Programme from the environmental point of view. These proposals for new activities, reformulations and for the selection of projects to be implemented aimed at the promotion of positive environmental effects and the mitigation of possible negative impacts on the environment. The table below gives an overview on main SEA suggestions and how these have been considered in the programme.

Tab. 12: Recommendations of the Environmental Report

SEA Comments	Integration into the OP
Diffusion and application of innovation should influence economic development, which leads to more resource and energy efficiency, especially by establishing regional knowledge capabilities and technology transfer institutions which work on these issues.	This objective is widely addressed under priority axis 1: "Facilitation of innovation and entrepreneurship": Activities should generate concrete projects in building up technology & innovation capacity for improved products, processes and services, integrating cleaner technologies and supporting innovation in public services.
Transnational technology & innovation networks should integrate "risk assessments" to identify possible environmental risks and social impacts of new technologies.	This recommendation was incorporated into the Objectives of Priority Axis 1.
The Operational Programme should explicitly address transnational activities, which support long-term reduction of air emissions, including greenhouse gas emissions beyond the target time frame of Kyoto-protocol (2012+). Know-how transfer should be supported in the field of integrated waste management, air emission control, cleaner production and consumption as well as energy efficiency.	Priority axis 2 supports activities, which intend to "promote energy & resource efficiency": The purpose of this area of intervention is to support transnational cooperation in the adoption of EU policies and directives including community frameworks for energy efficiency and reduction of greenhouse gas emissions. Transnational activities, which support integrated waste management and long-term reduction of air emissions are addressed by priority axis 4, particularly by the area of intervention "tackle crucial problems affecting metropolitan areas".
Projects which aim to increase the exploitation of renewable energy sources should be accompanied by impact assessments, analysing possible negative impacts on agriculture, forestry, biodiversity, soil, water, air and landscape development.	This recommendation will be incorporated into the project selection procedure to be developed by the future Monitoring Committee.
The transnational programme should concentrate on developing sustainable and energy efficient transportation systems including multi-modal logistics and alternative modes to improve accessibility without significant environmental impacts (esp. reducing air emissions, noise, land take).	This recommendation was incorporated into the Objectives of Priority Axis 3.
All projects which will support the development of physical transport infrastructure and / or extension of transport networks should be accompanied by impact assessments (EIA-SEA), reflecting long-term effects on urban development, land take, biodiversity, air pollution and climate change. The Operational Programme shall not support transnational projects, which may disaccord with existing European legal framework (like Water Frame Directive, Natura 2000 network).	This recommendation will be incorporated into the project selection procedure to be developed by the future Monitoring Committee. Detailed criteria (including eligibility and quality criteria) used in course of project selection will be developed and approved by the future Monitoring Committee (see OP, chap. 7.2.2). These criteria will also guarantee that there shall be no disaccord with existing European legal frameworks (like Water Frame Directive, Natura 2000 network). The Monitoring Committee can restrict the scope of eligible applicants in a given Call for Proposals taking into account the specific arrangements of the given Call.
Sustainable urban networks should optimise material flows, energy efficiency, low emission transport systems (including up-grading of public transport). It is suggested to add these principles to the overall objectives of programme implementation.	These principles are incorporated into the Objectives of Priority Axis 2 "Protection and improvement of the environment" and Priority Axis 4 "Development of transnational synergies for sustainable growth areas".
Strategies for regeneration of high-rising housing estates with low construction standards, decayed urban districts and polluted industrial areas should be addressed by transnational activities, including pilot projects, technical assistance and new governance methods.	Strategies for tackling serious problems of urban areas (including rehabilitation of urban brownfields) are explicitly addressed by Area of Intervention "Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements" (Priority Axis 4) – see "Examples of (multilevel) activities, Developing transnational synergies in Planning and Governance

Sustainable tourism development should be integrated into the Operational Programme as one additional area of intervention, which supports the objective of priority axis 4 "Development of transnational synergies for sustainable growth areas", particularly in coastal areas and mountainous regions.	Transnational strategies which support sustainable tourism development could be addressed by the Area of Intervention "Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements" (Priority Axis 4), as highly concentrated tourism activities in sensible areas may create crucial problems of interrelated economic, environmental, social and governance nature.
Assistance to project generation and implementation of project selection criteria should include the recommendations listed in chap. 6.2 of Environmental Report. The programme manual should comprise a set "environmental impact indicators" which make the programme achievements in terms of "sustainability principles" visible to the programme partners and the broader public.	This recommendation shall be incorporated by the JTS / Monitoring Committee when developing Applicants Manuals and detailed project selection criteria (see OP, chap. 7.2.2). Environmental indicators will be an integrated part of the extended set of monitoring indicators, which will be concluded within a separate document by the future Monitoring Committee (see OP, chap. 7.6.1)

Public Consultations

According to SEA-Directive Art. 5 and 6 environmental authorities and the public had the opportunity to express their opinion on the draft Operational Programme and the Environmental Report.

There were two key stages of consultation within the SEA-process:

- Stage 1: Scoping – Consultation with environmental authorities on scope and level of detail of Environmental Report in all participating member states: 16. Oct. - 30. Oct. 2006
- Stage 2: Environmental Report and Draft Operational Programme – Consultation with the general public and environmental authorities on Environmental Report and Draft Programme:

Information for the general public about the ongoing planning process including the relevant documents and invitation to send comments was provided on the website www.cadses.net (23 March – 18 May 2007).

Environmental authorities in all member states were invited by the Task Force-members to send comments on the Environmental Report and Draft Operational Programme, in accordance with national legislation for implementation of SEA directive (23. March – 18. May 2007). In all member states public consultation was performed according to national SEA legislation. The schedule for national environmental authorities to finish summarizing statements was therefore extended until end of Sept. 2007.

Results of public consultation and how they were taken into account in the final operational programme

All issues raised during public consultation have been brought in by national environmental authorities or multi-national governmental organisations (UNEP / Interim Secretariat of the Carpathian Convention). Civic society organisations or environmental NGOs have not placed any comment during public consultation. To deliver an overview, they contained recommendations as follows:

- Extended analysis of the current situation of environmental issues ("zero-alternative" of not implementing the programme)

- Detailed normative references on international level, particularly according to the thematic of air quality, human health and flood protection
- Details on project selection criteria should be part of the operational programme which could guarantee that SEA-results and environmental impacts will be taken into account during programme implementation
- “Compliance with international, European and the national legislation on SEA and environmental impact assessment” to be added to the measures for reduction of possible negative impacts on the environment
- More stringent obligation towards a monitoring system on the environmental impacts

All relevant issues concerning environmental issues, which were raised during the public consultation in participating member states of South East Europe programme, are outlined in the Annex of the Operational Programme. The Annex also includes remarks about how the results of public consultation were addressed in the final Operational Programme. This final overview was elaborated at October 31, 2007 after closure of general public consultation, including statements from all national environmental authorities, where consultation procedures were extended according to national SEA legislation.

Monitoring the environmental impacts of the programme

The Operational Programme provides a set of core indicators for monitoring and evaluation. The full set of indicators will be further developed in a separate document by the future Monitoring Committee. It is strongly recommended, that environmental indicators should be an integrated part of the extended set of indicators, as monitoring and on-going evaluation will “form an indispensable basis for the reporting and communication needs to make the programme achievements visible to the programme partners and to a broader public.” (OP, chapter 7.6.1).

Additionally, the monitoring has to fulfil following requirements:

- It has to evaluate the results of the environmental assessment referring to chap. 6 of Environmental Report
- It has to reveal of unforeseen significant environmental effects
- It has to measure the effectiveness of project selection procedures in terms of mitigation and avoidance of significant adverse effects on environmental issues

The monitoring shall enable the programme authorities to take remedial action if the evaluation shows unexpected adverse environmental effects.

When preparing project selection criteria (including eligibility as well as quality criteria; see OP, chap. 7.2.2) it will be essential to include requirements avoiding significant effects on relevant environmental issues. A preliminary impact assessment on environmental issues is recommended, probably on the basis of “guiding questions” (see chap. 3.3.1 of Environmental Report).

Any project likely to have a significant effect on Natura 2000 sites has to be subject to appropriate assessment of its implications according to Art. 6 and 7 of Habitat Directive.

4.7 Indicative breakdown by category at programme level

Tab. 13: Indicative breakdown by codes for the priority theme at programme level (in accordance with Annex II of the Commission Implementing Regulation)

Theme	Code	Priority theme dimension (according to Commission Regulation No. 1828/2006)	Allocation ERDF
Research and technological development (R&TD), innovation and entrepreneurship	3	Technology transfer and improvement of co-operation networks between small businesses (SMEs), between these and other businesses and universities, post-secondary education establishments of all kinds, regional authorities, research centres and scientific and technological poles (scientific and technological parks, technopoles etc.)	13.567.756
Research and technological development (R&TD), innovation and entrepreneurship	5	Advanced support services for firms and groups of firms	8.193.515
Research and technological development (R&TD), innovation and entrepreneurship	6	Assistance to SMEs for the promotion of environmentally-friendly products and production processes (introduction of effective environment managing system, adoption and use of pollution prevention technologies, integration of clean technologies into firm	556.207
Research and technological development (R&TD), innovation and entrepreneurship	9	Other measures to stimulate research and innovation and entrepreneurship in SMEs	1.365.586
Information society	11	Information and communication technologies (access, security, interoperability, risk-prevention, research, innovation, e-content etc.)	4.851.251
Information society	12	Information and communication technologies (TEN-ICT)	3.199.328
Information society	13	Services and applications for the citizen (e-health, e-government, e-learning, e-inclusion etc.)	6.174.073
Information society	14	Services and applications for SMEs (e-commerce, education and training, networking etc.)	3.199.328
Information society	15	Other measures for improving access to and efficient use of ICT by SMEs	3.199.328
Transport	16	Railways	3.530.293
Transport	17	Railways (TEN-T)	3.530.293
Transport	19	Mobile rail assets (TEN-T)	882.573
Transport	20	Motorways	882.573
Transport	21	Motorways (TEN-T)	882.573
Transport	25	Urban transport	3.530.293
Transport	27	Multimodal transport (TEN-T)	15.058.908
Transport	28	Intelligent transport systems	6.453.818
Transport	29	Airports	882.573
Transport	30	Ports	1.765.147
Transport	32	Inland waterways (TEN-T)	1.765.147
Energy	39	Renewable energy: Wind	865.211
Energy	40	Renewable energy: Solar	865.211
Energy	41	Renewable energy: Biomass	865.211
Energy	42	Renewable energy: Hydroelectric, geothermal and other	865.211
Energy	43	Energy efficiency, co-generation, energy management	865.211
Environmental protection and risk prevention	44	Management of household and industrial waste	865.211
Environmental protection and risk prevention	45	Management and distribution of water (drinking water)	865.211
Environmental protection and risk prevention	46	Water treatment (waste water)	865.211
Environmental protection and risk prevention	47	Air quality	865.211
Environmental protection and risk prevention	48	Integrated prevention and pollution control	865.211
Environmental protection and risk prevention	49	Mitigation and adaptation to climate change	865.211

Theme	Code	Priority theme dimension (according to Commission Regulation No. 1828/2006)	Allocation ERDF
Environmental protection and risk prevention	50	Rehabilitation of industrial sites and contaminated land	865.211
Environmental protection and risk prevention	51	Promotion of biodiversity and nature protection	5.373.983
Environmental protection and risk prevention	52	Promotion of clean urban transport	865.211
Environmental protection and risk prevention	53	Risk prevention (including the drafting and implementation of plans and measures to prevent and manage natural and technological risks)	17.895.363
Environmental protection and risk prevention	54	Other measures to preserve the environment and prevent risks	3.331.869
Tourism	55	Promotion of natural assets	3.358.739
Tourism	56	Protection and development of natural heritage	3.358.739
Culture	58	Protection and preservation of the cultural heritage	4.464.540
Culture	59	Development of cultural infrastructure	4.464.540
Culture	60	Other assistance to improve cultural services	4.464.540
Urban and rural regeneration	61	Integrated projects for urban and rural regeneration	17.196.745
Improving access to employment and sustainability	70	Specific action to increase migrants' participation in employment and thereby strengthen their social integration	661.413
Improving the social inclusion of less-favoured persons	71	Pathways to integration and re-entry into employment for disadvantaged people; combating discrimination in accessing and progressing in the labour market and promoting acceptance of diversity at the workplace	1.322.827
Improving human capital	74	Developing human potential in the field of research and innovation, in particular through post-graduate studies and training of researchers, and networking activities between universities, research centres and businesses	18.347.113
Strengthening institutional capacity at national, regional and local level	81	Mechanisms for improving good policy and programme design, monitoring and evaluation at national, regional and local level, capacity building in the delivery of policies and programmes	15.331.430
Technical assistance	85	Preparation, implementation, monitoring and inspection	6.200.749
Technical assistance	86	Evaluation and studies; information and communication	6.200.749
Total allocation ERDF			206.691.645

Tab. 14: Indicative breakdown by codes for finance and territory at programme level (in accordance with Annex II of the Commission Implementing Regulation)

Dimension 2: Codes for the form of finance		Dimension 3: Codes for the territorial dimension	
Code	Allocation in Euro	Code	Allocation in Euro
01 Non-repayable aid	206.691.645	09 Transnational co-operation area	206.691.645

5. Priority Axes

This chapter provides detailed explanations on the selected priority axes and subsequent areas of intervention. The priority axes should not be considered as “completely separated compartments”, they follow an integrated approach and show many interfaces. In practice applications can tackle one area of intervention only or can be relevant for more than one priority axes. In the latter case applicants and programme management have to consider which priority axes matches the projects focus at the best and apply under that priority axes only.

The operational programme defines a total of four priority axes plus a priority axis for technical assistance. The priority axes cover a certain number of **indicative areas of intervention**. The implementation of the areas of intervention will lead to the achievement of the global and specific programme objectives.

Fig. 4: Priority axes and areas of intervention

Priority axes	Areas of intervention			
P1:Facilitation of innova- tion and entrepre- neurship	1.1 Develop tech- nology & innovation networks in specific fields	1.2 Develop the enabling environment for innova- tive entrepreneurship	1.3 Enhance the framework condi- tions and pave the way for innovation	
P2:Protection and im- provement of the en vironment	2.1 Improve inte- grated water man- agement and flood risk prevention	2.2 Improve prevention of environmental risks	2.3 Promote co- operation in man- agement of natu- ral assets and protected areas	2.4 Promote energy & re- source efficiency
P3:Improvement of theaccessibility	3.1 Improve co-ordination in promoting, planning and op- eration for primary & sec- ondary transportation networks	3.2 Develop strate- gies to tackle the “digital divide”	3.3 Improve framework conditions for multi modal platforms	
P4:Development of transnational syner- gies for sustainable growth areas	4.1 Tackle crucial prob- lems affecting metropol- itan areas and regional systems of settlements	4.2 Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas	4.3 Promote the use of cultural values for development	
P5:Technical assist-ance to support implemen- tation and capacity building	5.1 Secure the core management for the implementation of the pro- gramme	5.2 Implement accompanying activities to support the generation and imple- mentation of high quality, result ori- ented transnational projects and part- nerships		

5.1 Priority Axis 1: Facilitation of innovation and entrepreneurship

Context

The analysis highlighted that the programme area is characterised by **strong disparities** in economic power and innovation activities between the countries but also within each state. A clear **West-East divide** becomes apparent with the **strongest regions** located in the West (Italian regions, Austria) and the **least developed** in the East (capital city regions and Greece being an exception). In terms of **economic dynamics** the last decade brought high economic growth leading especially in capital regions to a remarkable **catching-up process** with Western Europe. Growth performance of regions especially in new EU member states, is better than in most of the Western European countries.

The area seems to have a low performance with respect to R&D indicators on one hand and on the other hand, a **dual spatial pattern** is shown where **few countries** have innovative activities **comparable to EU standards** but the **majority** of them has **low levels of innovative activity** (also due to yet lacking regulations and institutional capacities mainly in potential candidate and third countries) and as a result, low levels of competitiveness. Generally, the **innovation capacity of SMEs** is much lower than in large industry, therefore it will be very important to establish qualified and fitting frameworks to motivate SMEs for innovation activities or to bring them closer to the results of R&D activities.

An “acceleration strategy” to facilitate innovation activities should build upon **strengths and opportunities to be exploited**. These are: R&D Infrastructure and qualified human resources well developed in the central regions, strong foreign direct investments in the new member states, present university research institutes as starting points. Transnational action could serve to **pool “subcritical mass”** to achieve **better visibility** even internationally.

Objectives of the priority axes and resulting operational objectives

In the light of this context and conclusions the Priority Axis 1 shall contribute specifically to the future development of South East Europe as a **place of innovation** contributing indirectly to the economic growth and employment in the technology sector.

This priority axis aims at facilitating innovation, entrepreneurship, knowledge economy and enhance integration and economic relations in the co-operation area and seeks in particular to achieve **three operational objectives** and will support transnational partnerships and action that contribute to:

- Develop technology and innovation networks in specific fields
- Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship
- Enhance the framework conditions and pave the way for innovation

Based on the significant regional differences in the area, the development of the innovation capacity should take **different directions of support** considering competitiveness and integration as complementary:

- Firstly, addressing the areas strengths and opportunities through networking. Emphasis should be given to actions built on **existing poles of activity** in order to exploit regional potential for

technology and innovation and to foster networking and technological co-operation in **specific technology fields** (e.g. advanced engineering, Information and Communication Technologies, ...)

- Secondly, addressing **structural deficits in the SME sector**, such as missing access to knowledge, “bad roads” to markets, low levels of co-operation, low level of internationalisation and lacking openness for new technologies
- Thirdly, emphasis should be given in the strengthening of the **enabling innovation environment** (the governance level) and the promotion of public awareness (“grass-root approach”).

The major support for research, technology and innovation projects in Europe and South East Europe stems from national and European programmes and schemes (e.g. FP7-RTD, CIP- Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007 – 2013, specific innovation priorities of Community Support Frameworks and OPs).

However, a heavy concentration of research, technology and innovation activities and related investment is noticeable at the **North-West edge** of the programme area, at the edge of the “Penta- gon”. Those regions make **full use of the opportunities** offered by the EU programmes mentioned above. The **challenge** for the programme area would be the development of **common in- terests** in the relevant fields, resulting to **successful transfer** of these capacities to potential poles.

The territorial co-operation programme shall tackle still existing fragmentation along national and regional lines, draw on the creative potentials available in the area and teaming up national and regional actors to encourage the innovation spirit and building up innovation capacity. In this respect transnational co-operation should **complement** European and national technology and innovation programmes.

The **orientation on research, technology and innovation** encloses a significant organisational and entrepreneurial development aspect. The emphasis on pure academic research would neglect the importance of structural adjustments and maturity of the business environment for entrepreneurial research and development.

The goal is to establish an **optimal development environment** for innovative enterprises, starting from the identification of scientific research findings, which can be commercially exploited, and their transfer to the business world, to the promotion of co-operative relationships. The programme does not intend to compete with, or substitute mainstream research programmes. Networks should not be dominated by academic institutions but consist of applied innovation actors. Last but not least the programme can make a significant contribution in integrating “risk assessments” identifying possible environmental risks and social impacts of new technologies at a transnational level.

Target groups and/or indicative potential beneficiaries are primarily: Collective business support actors; technology and innovation actors; local, regional and national governments and additionally culture and education actors.

Areas of intervention

5.1.1 Develop technology and innovation networks in specific fields

The programme area faces many research, technology and innovation facilities and educational infrastructures and potential poles with initial experience in co-operation, but in general sub-critical mass and lack of (international) visibility.

So there is a need to foster co-operation of networks, clusters, technology platforms to create critical mass and **strengthen specific technology fields**, gain (international) visibility, enable research, technology and innovation actors to participate at European programmes more effectively, set up mechanism to allow sharing and dissemination of key technologies, and help to establish supply chains.

The **purpose** of this area of intervention is primarily the preparation, creation or the restructuring of technology and innovation-oriented networks in specific technology fields in the industrial and service sectors relevant for the programme area.

The co-operation should – in the ideal case – generate concrete projects in building up technology and innovation capacity for improved products, processes and services in specific technology fields (e.g. advanced engineering, automotive, ICT, plastics, Life science, urban technologies) and should achieve at longer term a more intensive use of technology and innovation in South East Europe. Therefore attention should be given also to the application of technology and innovation at local and regional level and at integrating cleaner technologies and promoting innovation in public services (e.g. green procurement).

Activities should go beyond singular interests and show a real **co-operative character** and **mutual benefits**.

Networking should be directly linked to action to develop **skills and competencies**. The **exchange of skill at various levels** should be fostered (innovators, researchers, professors, students) allowing the sharing of experience and knowledge.

In the framework of technology and innovation-oriented networks the implementation of co-operative pilot projects connected with **small-scale investments** is possible.

In the programme area the **public sector** is expected to be the main business contract generator especially through the utilization of Structural Funds. Networks fostering innovation and new technologies (e.g. clean and energy efficient technologies, information and communication technologies to manage mobility) shall promote the inclusion of **innovative aspects in the public procurement**. This approach could be twofold: On the one hand innovative solutions will be introduced in public services, on the other hand innovation could acquire the necessary critical mass for market success. The introduction of an **innovation-oriented public procurement** requires the development of public procurement rules and the assessment of tender rules that allow for the accommodation of technical change and innovation risks (e.g. in the development of modern technologies for water treatment plants, innovative energy concepts for public buildings, software solutions for e-government and e-democracy).

Co-operation should also be sought with the **Innovation Relay centres** (IRC) which are financed under the CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007 – 2013). One of the major tasks of these IRC offices is to find suitable co-operation partners across Europe.

Specific target groups and/or indicative potential beneficiaries for this area of intervention are technology and innovation actors/facilities, including tertiary education.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Preparing activities that support the development of technology and innovation-oriented networks in specific technology fields (e.g. feasibility studies, set up of databases)
- Developing transnational partnerships around research, technology and innovation centres and agencies in sectors with high technology contents
- Facilitating the formation or consolidation or restructuring of transnational networks of productive clusters
- Creating or reinforcing co-operation networks between companies and research, technology and innovation facilities of different countries and promoting joint action regarding applied research
- Creating transnational exchange-teams (out of technology and innovation agencies, centres) specialised in measures building up technology and innovation capacity for improved products, processes and services
- Transnational partnerships promoting the inclusion of innovative aspects in the public procurement regarding the application of technologies of common interest
- Strategic co-operation aiming at enhancing the use of innovative and cleaner new technologies and its application at local and regional level
- Establishing transnational networks between appropriate tertiary education and research, technology and innovation facilities
- Establishing joint training courses in connecting with technology and innovation networks
- Establishing science- and technology park networks developing standards and locational requirements for successful technology oriented real estates ("integrated high tech campus") to be situated in the programme area
- Increasing the internationalisation level of research, technology and innovation facilities, especially in universities and in those areas, where the international rating for high educational level and research offer is still inadequate
- Facilitating the application of technological innovation in the programme area by enhancing the mobility of researchers, supporting the exchange of knowledge
- Fostering policies to support access to and link between research, technology and innovation facilities.

5.1.2 Develop the enabling environment for innovative entrepreneurship

The need in the programme area seems to be obvious: A SME-based economy with some leading companies as driving forces in innovation and internationalisation, but inadequate co-operation and internationalisation of SME, clusters remaining at local level, big disparities in economic development throughout the programme area.

The **purpose** of this area of intervention is primarily the preparation and/or creation (or the restructuring) of networks for better utilization of the possibilities of the South East economic area and for a more effective provision of collective business and innovation support services especially for SMEs.

This area of intervention promotes “second level” clustering that means networking of existing **SME-support facilities** in the programme area to set up mechanisms to allow sharing and dissemination of effective approaches in supporting SME.

Therefore networks should exchange, develop, promote and apply (in pilot projects) appropriate “soft measures”, e.g. for better exploitation of the market opportunities in the area, ensuring SMEs’ access to relevant information, support technology transfer, encouraging micro and family firms to develop entrepreneurial spirit, mobilise start ups, manage intellectual and industrial property rights and patent rights, ease the access to appropriate forms of finance and promote skills and knowledge necessary for innovation.

Specific target groups and/or indicative potential beneficiaries for this area of intervention are business support actors/facilities with a view of the needs of SMEs.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Networking of SME-support facilities to set up mechanisms for developing, sharing and dissemination of effective approaches in supporting innovative entrepreneurship
- Pooling expertise in networks to help SMEs diagnose and solve legal, organisational and human issues associated with innovation processes
- Co-operation activities for the support and promotion of female entrepreneurship
- Exchanging of practice and experience among innovative SME (managed by SME-support facility)
- Increasing the SMEs’ awareness of innovation and technology approaching better roads to market
- Developing standards and locational requirements for successful innovation oriented real estates (“innovative business parks”) to be situated in the programme area
- Developing regional business support structures within transnational partnerships
- Co-operation in the field of innovation financing, making SMEs more familiar with various financial engineering techniques or setting up of transnational innovation trusts.

5.1.3 Enhance the framework conditions and pave the way for innovation

Strengthening the **capacity of institutions and of the society for innovation** is a critical component of overall innovation performance. **Missing or lacking** (national) **innovation strategies** are a main characteristic of the programme area's innovation capacity. Whilst there has been in the best-case attention focused on national and regional level of innovation systems, the programme is seeking also to encourage the "transnational innovation system" for South East Europe. Transnational co-operation is considered to be suitable to develop the institutional framework to facilitate and foster innovation, to create an innovation friendly environment by co-ordinated action in the programme area (Innovative milieu, new forms of institutional governance). This could be developed taking into account the experiences on existing good practice in "Regional Innovation Strategies" from the EU's Innovative Action Programmes.

The **purpose** of this area of intervention is primarily to set up exchange and co-ordination mechanisms for research, technology and innovation approaches and policies (governance aspect) and to increase public awareness on the importance of technological progress by transnational actions in the area (awareness aspect).

A **modern system of promoting innovation** requires the understanding of a majority of citizens. The image and success of technology locations depends also on how the general social climate for new developments is open-minded. In a society, which tendentious positively faces "new", also innovative ideas will more easily become generally accepted and will attract researchers and enterprises. Concerning the long-term impact of the interventions special attention should be paid to the young people, especially parallel to educational schemes.

Activities should e.g. support the image formation of South East Europe as a place of innovation and growth, encourage young people to develop entrepreneurial spirit, mobilise existing institutions in contacting and communicating with the population, wake enthusiasm for scientific education, tackle information lacks in the area of technology and innovation, diminish fears concerning new technologies, paying special attention to gender issues to increase the participation of women in technology and innovation.

This intervention extents partly the classical target groups for technology and innovation and connects with the Information Society for all. For the support of activities specific quality standards may be defined. Activities should target a defined group and not represent singular interests or products.

Specific target groups and/or indicative potential beneficiaries for this area of intervention are national and regional governments, culture and education actors, business support actors, technology and innovation actors.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Setting up exchange and co-ordination mechanisms for research, technology and innovation approaches and policies across South East Europe between key players of the innovation system (including exchange schemes)
- Improving the common governance at regional and local level with respect to innovative entrepreneurship. Activities can support the development of "innovation management", "innovation

support” and “innovation governance” through analysis and monitoring of innovation performance and the development and co-ordination of innovation policy

- Networking between regions sharing an interest in a specific economic field /sector, aiming at strengthening the economic profile of respective regions
- Promoting the image formation of South East Europe as a place of innovation and growth by ICT
- Mobilising existing institutions (e.g. research institutes, education centres, media) in contacting and communicating via ICT with citizen to promote innovation
- Using ICT-tools of the evolving Information Society to encouraging young people to develop entrepreneurial spirit and wake enthusiasm for scientific education (e.g. open labs for pupils accessible by ICT)
- Taking the chance to explain and experiment the potential of Environmental Technologies Innovation.

5.2 Priority Axis 2: Protection and improvement of the environment

Context

Environment sets one of the **basic pillars of the EU Cohesion Policy** as defined in the Gothenburg Priorities, underlining the environmental dimension of the EU interventions and the need for protection and enhancement of environmental resources as a pre-condition for sustainable growth. Environmental objectives are epitomised in the **6. Environment Action Programme** of the European Community 2002-2012 (6. EAP), which identifies four environmental areas for priority actions: 'Climate Change', 'Nature and Biodiversity', 'Environment, Health and Quality of Life' and 'Natural Resources and Waste'. For the entire area the 6. Environmental Action Plan and the derived seven thematic strategies (e.g. Thematic Strategy on Air, Waste prevention and recycling, Marine Environment, Soil, Pesticides, Natural resources and Urban Environment) offer a **usable guideline for transnational action**.

South East Europe is characterised by a **large and diverse setting of natural environments** ranging from alpine to continental and Mediterranean regions. A large number of areas are rurally dominated and are characterised by **intact ecosystems** and unspoiled natural elements. Other areas are **heavily affected by industrialisation**, land take and urban sprawl, road traffic and intensive agriculture. Border zones pose challenging zones since they are fragmenting protected areas and ecosystems while simultaneously they have developed to zones of minimal human impact due to the former political dividing lines.

According to the **SWOT** the area is characterised by rich biodiversity, a large number of pristine landscapes, mountain areas and natural protected areas. The area possesses a large number of rivers as an environmental assets but also as a hazard due to frequent flooding. Additionally the industrialisation heritage caused problems in the quality of natural assets and still poses a large threat. The number of polluters, level of emissions, technology risks and resources consumption are expected to rise rapidly due to changes in the economic sectors. Significant potentials can also be exploited mainly in the utilisation of alternative energy sources, the co-ordinated protection of natural areas and in the areas of risk prevention and natural hazards management (particularly flood management) where transnational integration and co-ordination is of crucial importance.

Environmental policy is guided by European strategies and directives but main competence remains at the hands of the single states. In **member states** national funds and especially the Cohesion Fund provides a reference framework for environmental protection actions. In **non-member states** the quality of the environment is only gradually becoming a priority, whereas funding for environmental issues is always a problem, international donors having only a limited impact.

The chosen strategy focuses on opportunities to overcome the problems inherited by the past. Simultaneously it encounters the expected environmental threats. **Transnational action** could primarily serve to overcome the area fragmentation and to provide the framework for the adoption and development of the required methods and structures.

Objectives of the priority axis and resulting operational objectives

In the light of the aforementioned **specific Objective of Priority Axis 2** is to override the constraints imposed by national barriers, to foresee future environmental threats and opportunities and to develop common transnational action for the protection of nature and humans.

This priority axis seeks in particular to achieve four **operational objectives** and will support transnational partnerships and action that contribute to:

- Improve integrated water management and flood risk prevention
- Improve prevention of environmental and technological risks
- Promote co-operation in management of natural assets and protected areas
- Promote energy and resource efficiency

The operational objectives cover a wide spectrum, but are **closely related**. For example the guarantee of sustainable qualitative water supply is clearly interconnected with the prevention of environmental risks, while the successful management of natural assets should be regarded as highly relevant to the utilisation of resource efficient technologies and legislation. For most of the regions the main environmental interventions will be embedded within national programmes. However, in the heavily fragmented area of the area transnational focused action is necessary due to the discrepancies in funding, the differences in capacity, the inevitable “white spots” in the core of the area and the omnipresent limitations imposed by the national borders.

Target groups and/or indicative potential beneficiaries are primarily: Planning institutions and state agencies, NGOs and networks, regional and local authorities and related public utility companies, energy providers, technology centres and scientific institutions, associations and chambers, tourism agencies, management bodies of natural resources.

Areas of intervention

5.2.1 Improve integrated water management and transnational flood risk prevention

The programme area contains the **important rivers** such as the Danube, Tisza, Sava, Axios and Evros among others and a huge **coastal area** along the Adriatic Sea, Black Sea and Aegean Sea. These areas are important factors in the economic and social activities for the citizens of the areas. However, those activities set constraints on the available water reserves on the one hand and they are prone to natural hazards and especially floods. A specific challenge for the South East European Space is the common management of the flood hazards and the management of water resources and river catchments areas. Comprehensive river basin plans of the big rivers in the area and flood challenge in the river basins should be addressed. Water reserves, rivers and their impact are transnational per se. Thus only a transnational approach can have an impact on the long term.

The **purpose** of the area of intervention is the development of transnational structures and systems/tools for an integrated management of water resources and flood risk prevention.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will address the need for common actions in the management of river basins coastal areas, seas, lakes and fresh-water resources. The promotion of networking and skills for successful transnational operations, accompanied with infrastructure investment where appropriate will give the regions the necessary tools.

Integrated water management and transnational flood risk prevention should contribute to addressing **climate change**. Moreover, it is important that flood protection is developed in a way that is

coherent with the **Water Framework Directive** and the **Directive on the assessment and management of floods** (e.g. integrated management plan covering the two Directives).

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Elaborating integrated development and management plans of river basins, catchments areas and coastal areas, seas, lakes and fresh-water resources including sustainable land use policies, agriculture and forest development supporting and intensifying an integrated approach of landscape and land use management
- Integrated flood risk management including management plans, harmonisation of different standards; improved institutional co-operation and better integration of national and regional administrative structures
- Elaborating foresight studies and analyses about impacts of climate change on meteorology, hydrology, erosion etc.
- Coordinating, harmonising and developing joint water management activities
- Coordinating, harmonising and developing of monitoring systems and alert mechanisms
- Coordinating, harmonising and developing integrated reaction systems for flood protection
- Coordinating, harmonising and developing common civil protection systems
- Developing alternative methods and systems of water quality protection and wastewater treatment
- Strengthening the institutional capacity and human resources at national, regional and local level for the development of integrated water management and transnational flood risk prevention especially in the implementation of the Water Framework Directive and other related acts.

5.2.2 Improve prevention of environmental risks

South East Europe is an area affected by a large number of environmental risks. Some of them are **endemic** (e.g. earthquakes, droughts, floods and forest fires), others are imposed or **accelerated by human activities** (e.g. contamination, landslides, erosion) and others are inflicted by global factors such as the **climate change**. In the programme area environmental risks take a variety of forms ranging from **droughts, earthquakes and fires** in the Southern part to **chemical spills** and **landslides** in the Northern part. Risks are expected to increase due to intensification of human activities and due to accelerated global climate change.

Transnational action is considered to be necessary since even single environmental hot spots can have a clear impact on a huge area and population.

The **purpose** of the area of intervention is the development of transnational structures and systems/tools for environmental risk protection, and comprehensive policy development to reduce risks and impacts on human health, biodiversity and other environmental issues.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will develop policies, plans and systems for the joint prevention of environmental risks while facilitating the exchange of information and co-ordination of activities in cases of emergency along with rehabilitation of affected areas and risk sources.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Developing integrated policies for co-ordinated risk prevention and reaction to environmental risks
- Developing plans, measures and systems, including spatial and land use planning to prevent and cope with natural risks (especially fires, floods, desertification, droughts, earthquakes) and technological risks
- Developing monitoring systems (e.g. emission control, dataset about potential sources of pollution, emission monitoring systems for air quality, pollutants etc.) and alert mechanisms on potential natural and industrial hazards, forest fires as well as chemical and biological contamination of water, soil and air
- Applying alert mechanisms on potential hazards (floods, coastal hazards, forest fires; chemical and biological contamination of water, soil and air; industrial accidents, safety control of nuclear power plants etc.)
- Developing information systems concerning the transport of dangerous goods and identification of relevant actions to inform the relevant groups
- Developing regional “risks foresights” including future risk potentials, e.g. along transport corridors, economic activity zones etc.
- Identifying and managing risk sources (information policies, exchange of data and reports etc.);
- Promoting transnational actions on environmental objectives like reducing air emissions, protection of soil etc.
- Implementing awareness raising and emergency planning for the population located in very sensitive areas
- Implementing strategies for rehabilitation of brownfields
- Facilitating common procurement and/or operation of risk prevention infrastructure.

5.2.3 Promote co-operation in management of natural assets and protected areas

Protected areas and intact natural assets are indispensable elements for human health, biodiversity and socio-economic activities. Environmental damages have long-term negative effects and consequences on the local social and economic balance. In the programme area protected areas are an important development factor especially in the tourism/leisure industries. Simultaneously they will inevitably come under pressure by the **expected rise in economic activity** and the **correlated land use changes**. The EU offers an extensive framework of directives, guidelines and tools for the management of natural assets and protected areas. In most of the cases this framework under-

lines the importance for transboundary and transnational action. In the “congested” programme area this importance becomes a necessity.

The **purpose** of the area of intervention is the co-operation and know-how transfer in managing natural assets (e.g. vulnerable ecosystems, natural/semi natural areas, protected areas) and support of transnational awareness building on the importance of natural assets as development factor.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will address the need for the implementation of EU legislation and will facilitate the co-ordinated management of the designated areas. The projects should also respect the demand for know-how transfer and the development of skills for the useful management of natural assets and protected areas.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Developing common strategies in managing natural assets and protected areas
- Enhancing know-how transfer about comprehensive implementation of relevant EU Directives (Fauna-Flora-Habitat Directive, Bird Directive, Water Framework Directive etc.)
- Enhancing public information and public participation with respect to the management of natural assets and protected areas
- Developing and co-ordinating management plans and structures for areas of transnational interest designated as protected areas at the national level
- Developing corporate identity for transnational networks of protected areas (e.g. Natura 2000)
- Promoting the development of actions linked to biodiversity and the preservation of natural heritage, especially in Natura 2000 sites
- Developing and exchanging management practices (especially within Natura 2000), to ensuring the overall coherence and complementarity of the protected areas and addressing the problems of fragmentation and connectivity between Natura sites in the area
- Implementing transnational strategies for sustainable rural/maritime tourism in sensitive areas
- Building awareness on the importance of natural assets as a development factor for economic sectors like agriculture, tourism and health services.

5.2.4 Promote energy and resource efficiency

For centuries the natural environment of the area forced the local communities to make the maximum use of the resources and energy sources available at the region. This legacy was neglected in the recent past due to centralisation, industrialisation and new consumption patterns. Energy and resources demand declined in the past years but is expected to **rise rapidly in the near future due to the envisaged convergence to the rest of the EU**. Recent legislation and trends and technologies are offering a major opportunity for promotion and expansion of energy and resource efficiency in the area. The EU Environmental Policies set clear objectives e.g. regarding climate change and reduction of greenhouse gases emissions. Other initiatives and in particular the **CIP**

2007-2013 and its sub-programme “**Intelligent Energy for Europe**” emphasize on the promotion of energy and resources efficiency. Transnational action in this area contains a significant element of transfer of know-how from the most experienced zones to those with still unutilised resources.

The **purpose** of the area of intervention is to establish co-ordination and transfer of know-how on energy and resource efficiency policies, to co-operate in the adoption and adaptation of EU policies and directives in the relevant fields and the preparation of the area to cover the expected rise in energy demand and resources consumption through environmental friendly approaches. Interventions should be accompanied by impact assessments, taking in account possible negative impacts on agriculture, forestry, biodiversity, soil, water, air and landscape development at transnational level.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will support the adoption of energy and resource efficient policies and technologies. Projects should also facilitate the co-ordination among relevant stakeholders and raise the awareness for resource efficient policies and technologies in the programme area.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Developing policies for sustainable energy supply and resource efficiency at national or regional level, which help to implement the relevant EU guidelines and directives
- Setting up joint strategies for energy saving and energy efficiency
- Developing “resources consumption foresights” including future bottlenecks and problem areas
- Facilitating the co-ordination of energy providers, especially among renewable energy sources associations and regional and local authorities
- Coordinating development of infrastructure for the utilisation of renewable energy sources and especially hydropower at a transnational level
- Supporting the development and use of fuel from renewable sources
- Supporting the awarding and promotion of energy and resource efficient technologies and actions
- Developing transnational policies for emission reduction to reduce greenhouse gas emissions
- Developing transnational strategies which support and co-ordinate sustainable exploitation schemes of renewable energy sources (hydropower, biomass, geothermic energy etc.)
- Enhancing know-how transfer about comprehensive national strategies for sustainable waste management (avoiding – re-using – recycling)
- Enhancing know-how transfer about comprehensive national strategies for sustainable fresh water management (efficient water use strategies and technologies)
- Developing transnational networks on “green industries”, energy agencies, regional and local authorities

- Developing measures reducing the volume of traffic and/or support environmental-friendlier means of transportation and especially public transport
- Promoting the development of sustainable waste management activities and the movement to a recycling society
- Stimulating energy efficiency and the development of renewable energies as well as better co-ordinated efficient energy management systems and promoting sustainable transport including information to industrial customers, service providers and citizens on issues such as how to reduce energy consumption.

5.3 Priority Axis 3: Improvement of the accessibility

Context

Accessibility is considered to be one of the **prime requirements** for economic development and growth and finally for territorial cohesion. It facilitates the exchange of goods and ideas and the movement and interaction of people. All those aspects are of immense importance in South East- ern Europe. Transport corridors are showcase examples for the opportunities they offer to the re- gions they cross, while those areas by-passed tend to lag behind. Hence the development of transnational and intra-regional accessibility networks is therefore is a key factor for reducing exist- ing disparities.

Existing networks in South East Europe are in **most cases heavily fragmented** due to the political legacy or are facing inwards mainly serving the single states and regions. In most cases those networks are of **inferior quality** and cannot cope with the constant increase in road transport. A **dual pattern** of accessibility is evident with the **adequate funded TEN projects** on the one side and the ambitious but **cumbersome Pan-European Transport Corridors Network** outside the EU territory comprising **road, rail, inland waterway and sea transport** on the other side. How- ever, the potential offered by the surrounding sea routes and envisaged “Motorways of the Seas” and the significance of big navigable rivers like the Danube remains unexploited. Thus **contradic- tory trends** in the transport sector are visible with a high congestion of existing infrastructure but without the development of viable alternatives. A similar pattern occurs in the **ICT sector** (Informa- tion and Communication Technologies) where the **networks and services gap** between EU mem- ber states and third countries exists. This gap remains considerable also between members states themselves.

According to the **SWOT** the programme area is characterised by a basic infrastructure network, which needs urgent investment for restoration, upgrade and completion. There is limited know-how on investment, strategies, financial engineering tools in order to generate the necessary investment and initiatives are hampered by Diverging national and regional interests. Existing infrastructure (physical and ICT) is heavily fragmented due to topography and national barriers and does not correspond to European standards. Transnational and West-East connections are fairly weak. Connections to the ports and maritime zones are underdeveloped.

Nevertheless South East Europe is an area with a large concentration of important TEN projects and Pan-European Corridors. Parallel viable alternatives to road transport (ports, waterways, multi- modal platforms) with a high market potential exist. International Financing Institutions offer a sig- nificant array of tools and funding opportunities for the development of the necessary infrastructure for the improvement of accessibility.

In the programme area accessibility infrastructure is financed and implemented through a **large number of instruments**. In member states the options of National Funds, Structural Funds, inter- national Financial Institutes (e.g. EIB), public private partnerships are available. In the non-member states there is a more intensive commitment of international financing institutions and donors, since national funds are limited. In all cases all states follow their **own agenda** in the development of their accessibility infrastructure. Thus the abundance of implementing options and agendas makes the **co-ordination in the South East European area very difficult**. Whereas the TEN Policy of the EU supports the co-ordination on the “continental” level, **intra-regional disparities** at the sec- ondary network and their linkage to the mentioned TEN-T network remain untouched.

Additionally, a spatially based approach is evident in the geographic orientation of the corridors, which leave large **“white spots”** and **neglected maritime zones** in the area. Thus the successful integration of the networks should not only be relayed to the mainly North-South and West-East corridors but should also address the secondary networks. Topography poses some obstacles in the development of the networks. However, the surrounding seas (Adriatic, Ionian, Aegean and Black Sea) and the adjacent coastal zones along with the rivers and rail connections compose an attractive framework for regional development and EU transport policy implementation. Finally the spatial dimension of accessibility is interlinked with the EU environmental policy. The need for transnational co-operation is evident also in the consideration of the natural environment of the involved states and the existing European legislative framework (like Water Frame Directive, Natura 2000 network).

The transnational co-operation programme cannot substitute the existing programmes and plans. However, it can **provide a platform for co-ordination and agreement** among states, as well as a podium for negotiations with international financing institutions, donors etc..

The strategy underlying the Priority Axis 3 attempts to mobilise the strengths of the region and the opportunities emerging from the EU framework in order to overcome the weaknesses of the region. Priority axis 3 shall contribute specifically to the improvement of the accessibility of local and regional actors to the European Networks. This includes two main challenges:

- Physical accessibility (primary and secondary transportation infrastructure)
- Virtual accessibility (access to ICT networks and services)

Objectives of the priority axis and resulting operational objectives

Specific Objective of Priority Axis 3 is to promote co-ordinated preparation for the development of accessibility networks and the support of multi-modality.

This priority axis seeks in particular to achieve three **operational objectives** and will support transnational partnerships and action that contribute to:

- Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary and secondary transportation networks
- Develop strategies to tackle the “digital divide”
- Improve framework conditions for multi-modal platforms

The programme is confronted with a large number of issues and areas and limited funds. The main source of funding is still represented by National Programmes and Structural Funds Operational Programmes. The programme will contribute to the co-ordination of the related actors, which are limited either by operational means, national borders or institutional obstacles. The development of an efficient transportation network, accommodating sustainable and energy efficient transportation systems without significant environmental impacts, is closely dependent to the maximum utilisation of ICT as an assisting tool and as a substitute of physical mobility while the promotion of multi-modality is an obvious escorting action for the sustainability of the network itself. Hence the mix of transportation networks, ICT and multi-modality is offering a balanced approach concerning the accessibility to, within and between the regions.

Target groups and/or indicative potential beneficiaries are primarily: National authorities, planning institutions, regional and central state authorities, cities and rural communities, chambers and associations, transport authorities, international organisations and bodies.

Areas of intervention

5.3.1 Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary and secondary transportation networks

South East Europe is an area with a large concentration of programmes, plans and financing tools for the development of the primary and secondary transportation networks. Implementation is however slow either due to lack of know-how, institutional or contracting shortcomings. Also co-ordination with the neighbouring or affected countries is minimal. The disparities of land-locked countries and maritime states and the topography and political fragmentation do not facilitate the formulation of common positions and action plans. Transnational co-operation should be an indigenous element in the development of the networks due to the implementation requirements and the impact stretching over several countries.

The **purpose** of the area of intervention is the provision of tools and space for co-ordinated promoting, planning and operation for primary and secondary transportation networks. Interventions can be either for regional and local bodies pushing their agenda in the central states or for a number of South East European States towards the EU and other international institutions.

The programme cannot finance large infrastructure investments. However, a significant contribution may be expected in mobilising stakeholders, conducting feasibility studies and action plans and co-ordinating operations that are financed on other budgets.

Transnational action can support policy co-ordination among competent partners and transnational networking of regionally anchored pilot projects.

Regional interests and needs should be taken into consideration when planning high-ranked and secondary transportation networks. This is to ensure that the regions are actually profiting from the transportation networks.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will contribute to the creation and strengthening of networks for the co-ordinated development of transport connections and corridors and the elaboration of concrete action and financing plans for network development. The projects should also offer room for environmental friendly transportation and joint management of networks.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Promoting policy co-ordination among competent partners and elaborating co-ordinated strategies for infrastructure investments, promoting complementarities between various types of investments and mobilising various financial instruments
- Developing joint action plans for the realisation of physical infrastructure financed by other programmes

- Promoting transnational environmental assessment (EIA-SEA) and transnational territorial impact Assessments (TIA) in co-ordination with the realisation of physical infrastructure financed by other programmes
- Increasing the transparency of ongoing corridor related programmes and projects
- Elaborating PPP schemes for parts of the transportation infrastructure
- Establishing joint transportation networks management bodies
- Creating transnational facilities for maintenance and road pricing of physical infrastructure
- Fostering transnational public participation in consultations over infrastructure network development
- Strengthening co-ordinated development of regional airports
- Creating intelligent traffic information systems for agglomerations
- Developing solutions for the flexible public transport tackling the mobility needs
- Analysing and maximising the effects of changed/improved accessibility on regional/location development opportunities
- Tackling specific problems of peripheral and sensible regions (e.g. traffic in mountainous regions)
- Improving access to international maritime and river ports to achieve future strategic advantage in global freight competition
- Joint promotional campaigns for maritime and river transport and raising awareness about its environmental and economic advantages.

5.3.2 Develop strategies to tackle the “digital divide”

Access to information is a condition sine qua non in the framework of the EU Cohesion Policy. Accessibility to ICT and equally important, uptake and use of ICT is relevant not only for households and enterprises but also for public bodies for the provision of a large number of services which nowadays unnecessarily demand the physical presence of the citizens. The area is lagging behind in that sector. Transnational co-operation in this field is necessary in order to acquire the necessary critical mass for the development of the envisaged plans and tools.

The **purpose** of the area of intervention is the support of joint initiatives to lessen the “digital divide” among states and regions especially where market failure is evident or expected. The “digital divide” is the gap between those with regular, effective access to information and knowledge via ICT (information and communication infrastructure) and those without.

The transnational co-operation should generate concrete projects which will contribute to the development of concepts of public private partnerships for ICT accessibility, the development of concepts and implementation of ICT solutions for local and regional authorities public services, the collaboration of public authorities and scientific institutions in the development of public services, the interoperability of information systems and the harmonisation of ICT training.

Envisaged are also preparing activities for the development of regional ICT infrastructure and service providers for alternatives to costly earthbound broadband connections on a transnational basis. The programme is not designed to finance directly broadband infrastructure.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Raise awareness of ICT opportunities in regions where development of the information society is lagging behind
- Supporting SMEs especially in remote areas to develop their business activities through the application of ICT platforms to foster the economic and social development
- Developing public private partnerships for ICT accessibility
- Enhancing the role of regional and local administration in the implementation of the information society especially in remote areas
- Developing public services using e-government solutions and tools with the collaboration of public authorities and scientific institutions
- Establishing common standards in ICT development in relation to support services and training courses
- Promoting the interoperability of information systems e.g. in business support or education
- Developing databases of transnational interest
- Fostering the use of advanced ICT to reduce the need to travel and to replace physical mobility through virtual exchanges.

5.3.3 Improve framework conditions for multi-modal platforms

The completion of the transportation networks, integration in the global market and rising consumption patterns in the area place a **heavy burden on the transportation network**, which is currently **monopolised by road transport**. Matters of operational efficiency, exploitation of the available alternative routes and last but not least environmental concerns underline the need for the promotion of multi-modal platforms. Transnational action is obviously an important issue due to the economic interrelations and transport patterns between the regions and the impact of multi-modality or lack thereof in large areas.

The **purpose** of the area of intervention is the support of multi-modal platforms and the promotion of alternative transport means (e.g. rail and or sea compared to road) from the view of public interest. Multi-modal platforms can make existing transport more efficient and on the other hand stimulate the shift to environmentally friendly systems. Activities should go beyond singular interests and show a real co-operative character and mutual benefits.

The transnational co-operation should generate concrete projects, which will contribute to the development of multi-modal concepts and action plans, foster agreements for the promotion of multi-modality and support the development of tools and systems for the facilitation of multi-modal platforms.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Increasing the potential of inland waterway and maritime transport (short sea shipping and long-distance maritime transport) by concepts and action plans for the development of multi-modal terminals and hubs and improved hinterland connections
- Supporting platforms for communication and co-ordination between regional and city authorities and private service providers and investors and their collective associations
- Developing concepts and agreements on multi-modal connections especially among agglomerations
- Developing multi-modal transport solutions and action plans (mainly over waterways and sea) aimed at relieving or bypassing bottlenecks and missing links along transnational land transport
- Improving interoperability and intermodality of passenger and freight transport on land, inland waterways, sea and air, including harmonisation of all forms of public transport across national borders and on transnational East-West and North-South corridors
- Creating research and innovation networks focusing on multi-modal transport solutions including new equipment, technological developments, management of logistic chains etc.
- Developing transnational supply chain management structures including measures to improve the efficiency of multi-modal logistic chains (introduction of smart technologies, simplification of administration etc.)
- Developing ICT tools and structures for better connection with multi-modal platforms including optimisation of train capacities, road haulage pricing, one-stop shops for transport transactions
- Developing networks of logistic centres and encouraging the exchange of experience in the field of management, provision of services, co-operation within and outside the programme area
- Supporting joint planning efforts to harmonise transport and logistical investments as well as co-ordinated logistical capacities and services
- Developing solutions to improve logistics of renewable energies.

5.4 Priority Axis 4: Development of transnational synergies for sustainable growth areas

Context

The analysis highlighted firstly the growing tendencies of concentrated development in single areas connected with **increasing disparities within the areas** and evolving crucial problems, such as social segregation, growing poverty, lack of investments in certain areas, insufficient provision of public services, overburdening traffic capacities. This point addresses primarily the **internal cohesion** of growth areas.

Secondly, the **pattern** of metropolitan areas, medium-sized or small cities **distributed over the programme area** shows **dramatically increasing disparities** between stronger and weaker cities/regions. Monocentrism at a few metropolitan regions is strengthened by the current development in most of the countries. Today South East countries have much larger disparities than “Western countries” in Europe. The current trend increases this difference, while in the old EU member countries disparities consolidate or decrease.

Thirdly, the structure, function and role of capital, large, medium and small-sized cities is partly new defined though new state structures in the programme area and **offers in general a great potential** to further increase of co-ordinated strategic planning, co-ordinated marketing and lobbying, and functional division. Diverse cities could capitalise on their **potential complementarities** and so achieving competitiveness, (international) visibility and ensure a sufficient level of public services. There is a chance to develop in the long run “**integration zones**” backed by transport corridors as carriers of growth and competitiveness in the context of a balanced regional development to improve the position in Europe and catch up with the metropolitan regions in the old EU member states.

Fourthly, there is a lack of policy to “**centralise the periphery**” that means to foster viable growth areas in endangered rural areas aiming at developing locations with minimum size and thus securing public services.

Fifthly, the **great cultural diversity** (from prehistoric times and beyond to the ancient Greek civilization, Hellenistic times, the Roman and Byzantine Empires, the Ottoman Empire, Habsburg Monarchy, Communist period..) could be further utilised as development factor and as an asset in global competition.

Objectives of the priority axis and resulting operational objectives

In the light of these conclusions Priority Axis 4 shall contribute specifically to the future development of South East Europe as a **place of sustainable and polycentric development of metropolitan areas and regional settlement systems**.

This priority axis shows a specific **cross-sectoral character** strongly interlinking economic, environmental, social and governance issues. The Commission Communication on „**Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions**”³⁰ fully reflects this approach. According to the Community Strategic Guidelines on Cohesion (chapter 2.1) a high quality

³⁰ COM(2006) 385 final, Brussels, 13.7.2006

urban environment **contributes** to the priority of the **renewed Lisbon Strategy** to make Europe a more attractive place to work, live and invest.

The **Priority axis objective** is to develop and implement integrated strategies for metropolitan areas and regional systems of settlements, work towards optimal polycentric structures in the programme area and use cultural values for sustainable development.

Emphasis should be given to actions:

- On one hand tackling the **high concentration of economic, environmental, social and governance³¹ problems** affecting metropolitan areas and regional systems of settlements and
- On the other hand **taking up the chances** which the optimisation of the given polycentric structure and the utilization of cultural values can offer for the development of growth areas

As the objective indicates, the priority of sustainable urban and regional settlement development takes different forms of preventive measures AND development factors.

This priority axis seeks in particular to achieve **three operational objectives** and will support transnational partnerships and action that contribute to:

- Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements
- Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas
- Promote the use of cultural values for development

Firstly, the **internal cohesion** inside the urban areas is a basic condition necessary for sustainable economic development. **Diversity** and **migration** issues are some of the priorities to be treated.

Secondly, the contribution to the optimisation of the existing extensive polycentric structure in the sense of “**functional polycentricity**” offers chances to link smaller centres to attractive growth areas, capitalise their **potential complementarities** and thus achieve competitiveness and ensuring a sufficient level of public services. The area is characterised by a significant pattern of small and medium-sized cities. These cities have a potential to develop functional co-operations. The development of functional complementarities and urban-rural partnerships could be a future success factor to strengthen the **relative competitiveness of the respective regions** and secure key public services. In addition the use of **cultural values** can promote creativity, cultural identity and generate income and employment.

Transnational co-operation projects are **tools** to develop and in that sense apply integrated strategies, sharing knowledge and best practices and implementing pilot projects. **The transnational level is the scale where more creative patterns and co-operation experiences can interact.**

Transnational co-operation projects shall complement the (small) URBACT programme, as an instrument for exchange of experience and networking among cities.

Target groups and/or indicative potential beneficiaries are primarily: The civil society, NGOs, local, regional and national government, culture and education actors, business support actors, the private sector.

³¹ The planning, influencing and conducting of the policy and affairs of an organisation

Areas of intervention

5.4.1 Tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements

In the programme area hot spots with a high concentration of economic, social, environmental and governance problems exist. Current growth poles are congested and show increasing inner disparities, potential growth areas have to redefine their role and smaller centres are declining. These problems cannot be challenged only on national level. The co-operation programme supports joint action serving as a booster for national or regional strategies.

Joint expertise and pilot co-operation projects could be developed in a **wide spectrum of issues of common interest**. Transnational co-operation should combine the exchange of experience with appropriate pilot projects in urban and settlement areas to apply strategies, skills and knowledge.

The **purpose** of this area of intervention is the development, implementation and dissemination of concrete strategies and action plans and the utilisation of transnational skills and knowledge to tackle crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements.

Crucial problems could be of **interrelated economic, environmental, social and governance** nature. Multilevel activities within transnational partnerships should seek to improve these kind of crucial problems.

Co-operation partners, who work on similar or complementary problems, can use a transnational partnership within the co-operation area as „boosters“ for local action. Co-operation partners can use a transnational partnership also in terms of „**agenda setting**“, in order to receive external support for innovative ideas and approaches. Co-operation partners could **pool their resources** to implement trainings and pilot action. Partnership projects implemented at local and regional level can achieve a **pronounced visibility** for citizens.

In contrary to interregional co-operation – which deals in principle with similar issues – territorial co-operation aims at developing **durable partnerships** in the defined co-operation area. Only a territorial co-operation programme can carry that out. The intensification of interregional exchange may contribute to more cohesive and balanced territorial development of the South East Europe area.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

Developing transnational synergies in the field of Public Infrastructure and Public services, e.g.:

- Developing common pilot co-operation projects to improve the urban infrastructure (e.g. waste water treatment, drinking water improvement, energy efficiency refurbishment) and to improve useful inter-connections
- Developing new ways for public infrastructure financing
- Improving public procurement for urban infrastructure according to EU standards
- Improving management and monitoring systems for green areas
- Developing effective ways for housing restructuring and improvement of residential areas

- Tackling the needs of settlement areas that are suffering from economic and population decline

Developing transnational synergies in Planning and Governance, e.g.:

- Developing integrative tools such as city development strategies in order to cover poverty, economic development, the environment (e.g. Environmental Urban Management Plans), city management, sustainable tourism development and finance
- Development and action plans for co-operative solutions for urban renewal and revitalisation
- Developing plans for the restructuring of former military camps
- Developing GIS-networks (geographic information systems) to tackle specific needs (e.g. soil pollution monitoring)
- Tackling land registration as a serious problem especially concerning urban areas
- Enhancing the management, registration and regulation of real estates along with the development and rehabilitation of urban brownfields
- Promoting governance and development of accountability and transparency in local authorities could also be addressed. The key partners – the private sector, the community and NGOs, as well as local, regional and national government – should be mobilised in the planning, implementation and evaluation of urban development (e.g. city-district/quarter-management)

Developing transnational synergies in social issues (in the context of Integrated projects for urban and regional regeneration), e.g.:

- Developing pathways to integration for disadvantaged people, migrants and groups with specific needs

Developing transnational synergies in economic issues (in the context of integrated projects for urban and regional regeneration), e.g.:

- Developing measures to stimulate business opportunities, innovation and entrepreneurship in crisis areas
- Developing technological and management standards for economic infrastructures (such as SME business incubators) serving to improve areas with a lack of investments.

5.4.2 Promote a balanced pattern of attractive and accessible growth areas

Urban polycentrism in South East Europe is at **great risk**: Until now only a limited number of large cities, most of them the capital cities, have significantly benefited from the socio-economic development trends now prevailing in the area. What is in progress is a **marked polarisation** of growth, innovation, accessibility and investment and consequently of territorial development in a large part of the programme area (monocentrism). To preserve a viable polycentric territorial organisation is a real and difficult challenge that policy makers at various levels have to face. Transnational action can contribute to overcome the dilemma between a high-ranking goal (promoting viable polycentrism) and the restricted availability of common awareness, joint strategies and pooled resources to achieve that demanding goal. Transnational action can serve **as the framework** and **protecting**

shell for the development of the **partnership** for local/regional activities in advanced and experimental development strategies to develop **viable polycentrism** and consequently strengthen territorial cohesion in South East Europe against the emerging divides.

Against the background it is considered to be crucial to promote a balanced distribution of competitive growth areas in the co-operation area in combination with strong internal and external functional relations.

The **purpose** of this area of intervention is to elaborating integrated spatial and development strategies for strengthening functional regions as carriers of growth and competitiveness and providing partners with tools for the formulation of their role and for the formation of new partnerships within those areas.

This intervention is addressing multifaceted issues. They can be clustered as:

Joint action to formulate and manage “functional polycentricity”

Purpose is the development, implementation and dissemination of concrete strategies and action plans and the utilisation of transnational skills and knowledge in order to contribute to the optimisation of the existing extensive polycentric structure in the sense of “functional polycentricity” linking smaller centres to attractive growth areas, capitalizing on their potential complementarities and so achieving **competitiveness** and ensuring a **sufficient level of public services**.

In the existing polycentric structure all the elements needed for the **development of growth areas** with “critical mass” are present. The challenge of formulating and implementing a strategy for functional co-operation means to capitalise on potential complementarities and overbearing of geographic distances between different-sized cities through enhanced co-operation links. This should be based on the analysis of the different functions and specialisations and the definition of “**Who** will specialise in **what?**” Functional potentials should complement each other. Allocation of public money to the “wrong spots” should be avoided. This will require the making of strategic choices in **identifying and strengthening “growth areas”** and putting in place the networks that link them in both physical (infrastructure) and human terms (building up capacities, skill, knowledge). The map of South East Europe should show several inter-connected zones of major growth, each carving its own niche in the European (and global) space economies. However, functional polycentricity implies the creation of “regional compensation mechanisms” and the renouncement of “militant” competition.

Joint action to support governance as a new partnership of functional areas

Purpose is the development of structures and capacities for the development of **consistent policies**, plans and pilot projects for all the different factors promoting sustainable growth and jobs in functional areas.

Public bodies are increasingly aware of the question: What is happening outside the traditional administrative borders (jurisdictional boundaries), but within the functional linkages. Governance can be seen as the participatory process to engage relevant stakeholders for the identification and development of functional areas. Co-operation is an option for retaining control of development processes and regaining power in development planning. In fact there is a large number of practical constraints for effective institutionalised or informal co-operation to be tackled such as indistinct

legal framework for co-operation, low degree of co-operation between economic development agencies and regional development agencies; not fully developed mechanism of inter-communal financial compensations and contracting mechanisms and lack of common Land Use management. The governance aspect could be an additional asset for rural and suburban communities, which usually lack the possibility to express and defend their interests towards metropolitan zones.

Urban-rural relations should receive attention, like services of general interest for rapidly shrinking and ageing rural areas.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Developing Joint Action Plans for functional regions, e.g. in combination with extensive and participative planning processes, for better co-ordination between municipal authorities (both central and suburban) and rural and regional authorities, which are encouraged to pool their resources. “Hard core issues” of regional development (like transport and business location development) should be complemented by quality of life interventions such as in the field of culture, tourism and leisure. Attention should be paid to the knowledge based economy and qualification issues.
- Strengthening co-operative marketing activities to support economic and regional development, attracting investments in a transnational network of regions
- Integrated business location concept for functional economic regions: Presenting and co-ordinating disperse business location offers that cover a functional region of small communes, development of business zones located at the best suitable and accessible locations
- Developing better administrative procedures for business location development. Optimise and standardise public decision making procedures within an economic calculable time frame; Transparency of the obligations and conditions for private investors (e.g. binding handbook of the administration addressing investors explaining clearly defined, reliable requirements for development); Define “key area programmes” as a basis for the implementation of project management methods; Introduce “action planning” which means the elaboration of “regional business plans”
- Creating public funds or other relevant tools for interventions in the land market and as an instrument of public land policy, to “protect” areas for the intended use
- Intensifying the involvement of private money in the implementation process of urban and regional development projects by using appropriate forms of PPP, development of bodies for the management of renewal funds and development of resource centres
- Developing networks and other forms of co-operation between public bodies to save investment costs (e.g. inter-communal industrial parks)
- Promoting public participation and empowerment, establishment of ombudsmen and facilitators of polycentricity, development of decentralisation capacities (financial, managerial, political), establishment of “suburbs management” as urban-rural interfaces
- Creating networks of regional development agencies promoting integrated approaches for improving the partners capabilities

- Taking full advantage of modern information and communications technologies to support good urban governance and sustainable urban development
- Developing co-operation focused not only on economic and infrastructure issues but on all urban functions, such as culture, education, knowledge and social infrastructure.

5.4.3 Promote the use of cultural values for development

The programme area is rich in cultural values and tourism potentials. Urban development cannot take place in a “cultural vacuum” but should respect the cultural landscapes in which it is embedded. Hence the mobilisation **of cultural values** in the urban development context presents an opportunity for promoting local identities, bridging urban centres and rural periphery and making South East European cities an attractive place to live and work.

The **purpose** of this area of intervention is the inclusion of cultural values as an integral part of the programme area in the planning and development processes of urban centres, systems of settlements and surrounding rural areas.

Transnational action should support joint conservation and the utilisation of cultural values as a development factor and resource of sustainable tourism.

Projects should make sure that the action undertaken contributes to developing the endogenous potential and generates directly or indirectly income and jobs.

Examples of (multilevel) activities within transnational partnerships that can be supported under this area of intervention:

- Improving good policy, programme design and capacity building with respect to joint conservation and the utilisation of cultural values
- Enhancing joint promotion of historic places, joint labelling and communication strategies, development of transnational city marketing concepts for historical centres
- Transnational pooling of specific expertise, e.g. for better management of archaeological sites
- Coordinated approaches in cultural heritage conservation in combination with common professional training (Data base creation, mapping and monitoring the sites of cultural interest, restoration techniques, also utilizing ICT tools)
- Promoting cultural tourism, e.g. through the developing of cultural routes
- Supporting education both in the field of traditional materials and cultural resources management
- Developing public private civil society partnerships for the restoration of prominent sites
- Improving the perception of heritage with the help of new media tools.

5.5 Priority Axis 5: Technical assistance to support implementation and capacity building

Context

In general transnational co-operation programmes pose a specific challenge for the technical assistance. **The Transnational Co-operation Programme South East Europe seems to be the most challenging among them.**

The programme faces an **additional challenge**. It is located at the South Eastern edge of the Union, where several candidate and potential candidate countries as well as partner third countries are concentrated, thus going far beyond the present external borders of the EU. The programme management should support them to fully participate in the project collaboration. In particular, this applies for the Western Balkan countries, Ukraine and the Republic of Moldova. A **high risk – beyond the means of programme management** – lays in the lacking harmonisation of regulations and legal standards.

Objectives of the priority axis and resulting operational objectives

In the light of these requirements Priority Axis 5 aims to support the implementation of the programme and increase capacity of institutions and beneficiaries in the programme area for transnational action.

Priority Axis 5 seeks in particular to achieve two operational objectives:

- Secure the **core management** for the implementation of the programme (implementation of the programme and contracting, preparation, monitoring, evaluation and inspection)
- Implement **accompanying activities** to support the generation and implementation of high quality, result oriented transnational projects and partnerships and promote the **capitalization** of results.

As outlined in detail in **chapter 7.7 (specific implementation rules of the programmes Technical Assistance budget)** the Technical Assistance will be spent on activities necessary for the effective and smooth management and implementation of the programme in line with Article 46 of the General Regulation³².

Technical Assistance shall also cover costs for the “Programme Manual” (separate document) and costs for the preparation of the next programming period.

Technical Assistance shall be amended to provide for **environmental monitoring** of the programme, if necessary, according to the SEA report and particularly if monitoring measures are considered inadequate.

As this is a special need for the programme area, Technical Assistance should support **accompanying activities to foster participation, project generation and project selection** by activities as (**indicative**): Awareness raising campaigns, development of methodologies and tools to identify potentials of the area, finding common interests and helping to develop a common identity, actively

³² Council Regulation (EC) No. 1083/2006 of 11 July 2006 (OJ L 210 p. 25)

support information dissemination on partner states involved and on the co-operation area, media work.

Specifically targeted calls, seminars, studies, an annual conference, publications and the promotion of the programme shall contribute to a higher relevance and effectiveness of the programme's implementation.

One of the weaknesses of most 2000 – 2006 programmes is their **difficulty to transfer knowledge** beyond the co-funded partnerships. Frequently, valuable knowledge, tools, best practices and techniques are developed by projects but not sufficiently elaborated and disseminated to create added value for a wider group of beneficiaries. Therefore the new programme should foresee particular measures and tools for the **capitalization of results** for the benefit of new and ongoing projects, as well as stakeholders, experts, policy developers and implementers of all regions. A significant ally in this effort is the requirements of the Structural Funds Framework either in the member states or in the candidate and potentially candidate countries, which underline the common needs and concerns in a variety of fields addressed in the operational programme.

These **measures could entail (indicative)**: Peer to peer exchanges, consultations with predecessors, inspiration from the leaders (programme and project level), actively management of thematic issues of exceptional importance, proactively promotion of regions (e.g. by managing partner data), adoption of advanced tools and methodologies to increase innovation potential and programme visibility. An important tool will be the establishment of a projects databases providing information on content and on conduct.

Special attention shall be given to the services provided by the **INTERACT II Programme**. This EU-wide Programme focuses on the good governance of territorial co-operation and provides needs-based support to stakeholders involved in implementing programmes under the European Territorial Co-operation objective. The target groups for INTERACT are primarily the authorities to be established according to Council Regulations 1083/2006 and 1080/2006 as well as other bodies involved in programme implementation. In order to ensure maximum benefit from the INTERACT Programme for the implementing bodies of this Programme, the use of INTERACT services and documentation as well as the participation in INTERACT seminars will be encouraged. Related costs are eligible under Technical Assistance.

6. Financing plan

6.1 Annual commitment of ERDF in the programme

Tab. 15: Annual commitment of ERDF in the programme (in Euro):

Years	ERDF
2007	31.918.022
2008	29.689.399
2009	29.565.665
2010	28.565.151
2011	30.342.331
2012	29.004.134
2013	27.606.943
Total 2007 – 2013	206.691.645

ERDF budget to be allocated to projects (94%): 194.290.148

6.2 Indicative breakdown of ERDF contribution by Priority Axes

Tab. 16: Priority axes by source of funding (in Euro):

Priority axes	Community Funding (a)	National public funding (b)	National private funding (c)	Total funding (d) = (a) + (b) + (c)	Co-financing rate (e) = (a)/(d)	For information	
						EIB contributions	Other funding
P1 Innovation	44.051.157	7.773.734	0	51.824.891	0,85	0	0
P2 Environment	56.739.828	10.012.911	0	66.752.739	0,85	0	0
P3 Accessibility	43.160.834	7.616.618	0	50.777.452	0,85	0	0
P4 Sustainable growth areas	50.338.329	8.883.234	0	59.221.563	0,85	0	0
P5 Technical Assistance	12.401.497	4.133.832	0	16.535.329	0,75	0	0
TOTAL	206.691.645	38.420.329	0	245.111.974		0	0

With reference to paragraph 1 (b) of Article 53 of Council Regulation 1083/2006/EC the contribution from the Fund is calculated on the basis of public eligible expenditure.

6.3 Financing plan for IPA contribution

6.3.1 Financing plan of IPA contribution with breakdown by partner states in the “IPA non-integrated phase”

Tab. 17: Financing plan containing the 2007, 2008 and 2009 yearly contribution of IPA with breakdown by partner states

Years			
Partner states	2007	2008	2009
Croatia	400.000	400.000	400.000
The former Yugoslav Republic of Macedonia	453.020	506.080	560.202
Albania	200.020	200.000	400.202
Bosnia-Herzegovina	453.020	406.080	460.202
Montenegro	670.000	748.369	812.242
Serbia	1.114.228	988.513	1.264.283
Total	3.290.288	3.249.042	3.897.131

For the 1st (non-integrated) phase of the implementation of the Programme, the IPA funding for the participation of candidate and potential candidate countries in EU Regional Policy transnational co-operation programmes is decided by the Commission on a yearly basis.

6.3.2 Financial allocations of IPA contribution in the 2nd phase of the programme implementation

In the 2nd phase of the programme implementation, the yearly IPA contribution is as follow (not broken down by country)

Year	2010	2011	2012	2013	Total
Amount	4.000.000	4.000.000	4.200.000	4.300.000	16.500.000

The IPA budget to be allocated to the projects (90%) is 14.850.000 EUR, while the remaining 1.650.000 EUR (10%) is to be used for Technical Assistance.

6.3.3 Indicative breakdown of IPA contribution by Priority Axes in the 2nd phase of the program implementation (2010-2013)

The Financing plan contains the 2010-2013 yearly allocations of IPA contribution distributed by priority axes.

	Community Funding	National public funding	National private funding	Total funding	Co-financing rate	For information	
Priority axes	(a)	(b)	(c)	(d) = (a) + (b) + (c)	(e) = (a)/(d)	EIB contributions	Other funding
P1 Innovation	3.366.922	594.163	0	3.961.085	0,85	0	0
P2 Environment	4.336.743	765.307	0	5.102.050	0,85	0	0
P3 Accessibility	3.298.872	582.154	0	3.881.026	0,85	0	0
P4 Sustainable growth areas	3.847.463	678.964	0	4.526.427	0,85	0	0
P5 Technical Assistance	1.650.000	291.176	0	1.941.176	0,85	0	0
TOTAL	16.500.000	2.911.764	0	19.411.764		0	0

With reference to paragraph 1 of Article 90 of Commission Regulation 718/2007/EC the contribution from IPA is calculated on the basis of public eligible expenditure.

6.4 Financing plan for ENPI contribution

Priority axes	Community Funding (a)	National co- financing (b)	Total funding (c) = (a) + (b)	Co-financing rate (d) = (a)/(c)	For information	
					EIB contributions	Other funding
P1- P4 Priorities	1.800.000	200.000	2.000.000	0,90	0	0
P5 Technical Assistance	200.000	0	200.000	1,00	0	0
TOTAL	2.000.000	200.000	2.200.000		0	0

The ENPI budget to be allocated to the projects (90%): 1.800.000 EUR

Considering the ratio between the size of the ENPI and ERDF (IPA) allocations no distribution of funds between the priorities P1-P4 are indicated. 10% national co-financing should be provided by the concerned ENPI partner or by the national budget of the ENPI countries.

No national co-financing is required for the Technical Assistance priority, which is 10% of the ENPI allocation.

7 Implementing provisions for the operational programme

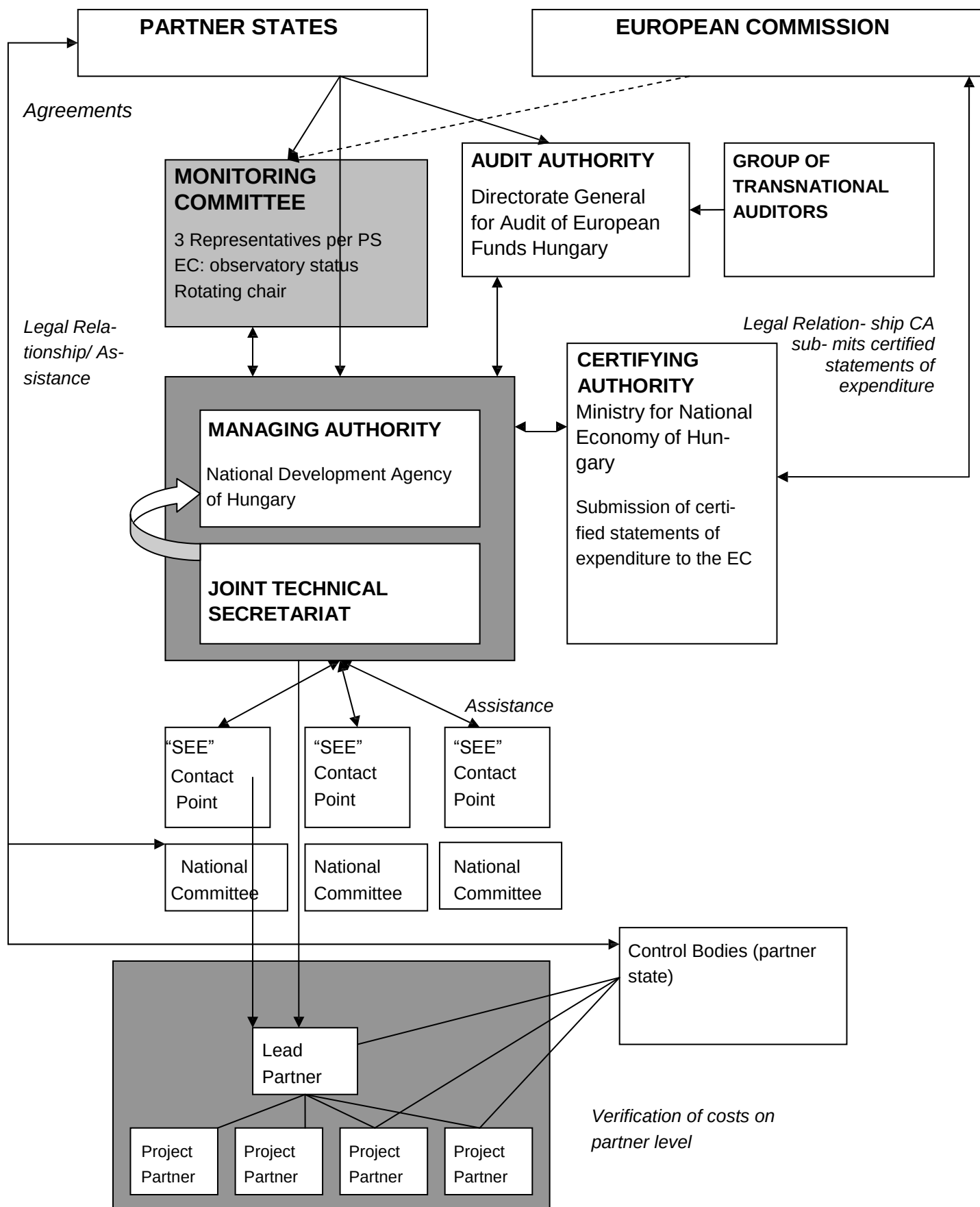
7.1 Programme management structure

The following structures for the management of the programme will be designated:

- Monitoring Committee (MC)
- Managing Authority (MA)
- Certifying Authority (CA)
- Audit Authority (AA)
- Joint Technical Secretariat (JTS)
- “SEE” Contact Points (SCP)³³
- National Coordination (NC)

³³ The acronym “SEE” stands for South East Europe and refers to the aim of strengthening that Contact Points primarily represent the transnational programme in partner states, National Contact Points can initiate and carry out activities of transnational character for the benefit of the programme.

Fig. 5: South East Europe OP management structure

7.1.1. Monitoring Committee

The Monitoring Committee of the South East Europe OP will be set up by the concerned partner states within three months after the decision of the European Commission approving the programme.

The overall tasks of the Monitoring Committee are to ensure the quality, effectiveness and accountability of the programme operations, and to select projects for funding.

The Monitoring Committee will work in accordance with the respective articles of the relevant regulations:

*General Provisions Article 65
Tasks of the Monitoring Committee*

The monitoring committee shall satisfy itself as to the effectiveness and quality of the implementation of the operational programme, in accordance with the following provisions:

- (a) it shall consider and approve the criteria for selecting the operations financed within six months of the approval of the operational programme and approve any revision of those criteria in accordance with programming needs;
- (b) it shall periodically review progress made towards achieving the specific targets of the operational programme on the basis of documents submitted by the managing authority;
- (c) it shall examine the results of implementation, particularly the achievement of the targets set for each priority axis and the evaluations referred to in Article 48(3);
- (d) it shall consider and approve the annual and final reports on implementation referred to in Article 67;
- (e) it shall be informed of the annual control report, or of the part of the report referring to the operational programme concerned, and of any relevant comments the Commission may make after examining that report or relating to that part of the report;
- (f) it may propose to the managing authority any revision or examination of the operational programme likely to make possible the attainment of the Funds' objectives referred to in Article 3 or to improve its management, including its financial management;
- (g) it shall consider and approve any proposal to amend the content of the Commission decision on the contribution from the Funds.

*ERDF Regulation Article 19. 3.
Selection of operation*

In addition to the tasks referred to in Article 65 of Regulation (EC) No. 1083/2006, the monitoring committee or a steering committee reporting to it shall be responsible for selecting operations.

The Monitoring Committee will draw up its own rules of procedure within the institutional and legal programme framework.

In accordance with the institutional structure of the partner states the Monitoring Committee is composed of up to three representatives of each partner state, preferably from both, national and regional level, to ensure efficiency and broad representation. The respective governments shall appoint the members of the Monitoring Committee within 30 days of the approval of the OP. Broader involvement of the regional and local level will be secured through the National Committees or corresponding national procedures to be established in each partner state. Members of the Monitoring Committee can invite additional advisors with observatory status to the Monitoring Committee meetings (the member has to communicate the participation of advisors to the chair in advance).

Within the Monitoring Committee participating member states and third countries will guarantee that **SEA-results will be taken into account** during programme implementation, utilising the SEA monitoring procedures at national level.

Chairmanship of the Monitoring Committee will be rotated among pairs of partner states involving an EU member and a non-member state on a yearly basis. The rights and duties of the chairman and vice-chairman shall be defined in the rules of procedure of the Monitoring Committee.

Representatives of the European Commission (including DG Regional Policy, DG Enlargement and other DGs as relevant) will participate as observers. The Joint Technical Secretariat will provide secretariat services towards the Monitoring Committee, including preparation of the documents, decisions and minutes.

The Monitoring Committee shall meet at least once a year. Decision making in the Monitoring Committee will be by consensus among the national delegations (one vote per delegation). Decisions may be taken via written procedure regulated by the rules of procedure.

The Monitoring Committee may create subcommittees with specific tasks, e.g. for project generation. Rules regulating the composition and operation of subcommittees will be set up by the MC within its rules of procedure. The Joint Technical Secretariat will assist the work of the subcommittees. Final decision on project approval or rejection always remains with the Monitoring Committee.

7.1.2 Managing Authority

The designated Managing Authority is:

National Development Agency (Hungary)

**H-1077 Budapest,
Wesselényi u. 20-22.**

The Managing Authority (MA) will be responsible for managing and implementing the programme in accordance with the respective regulations.

According to Article 15 of the ERDF Regulation the Managing Authority will not be responsible for the regularity of operations and their expenditures. For this purpose each member state and IPA partner state shall set up its own control system and designate the controllers responsible for verifying the legality and regularity of the expenditure declared by each beneficiary participating in the operation.

*General Provisions Article 60
Functions of the managing authority*

The managing authority shall be responsible for managing and implementing the operational programme in accordance with the principle of sound financial management and in particular for:

- (a) ensuring that operations are selected for funding in accordance with the criteria applicable to the operational programme and that they comply with applicable Community and national rules for the whole of their implementation period;
- (b) verifying that the co-financed products and services are delivered and that the expenditure declared by the beneficiaries for operations has actually been incurred and complies with Community and national rules; verifications on-the-spot of individual operations may be carried out on a sample basis in accordance with the detailed rules to be adopted by the Commission in accordance with the procedure referred to in Article 103(3);
- (c) ensuring that there is a system for recording and storing in computerised form accounting records for each operation under the operational programme and that the data on implementation necessary for financial management, monitoring, verifications, audits and evaluation are collected;
- (d) ensuring that beneficiaries and other bodies involved in the implementation of operations maintain either a separate accounting system or an adequate accounting code for all transactions relating to the operation without prejudice to national accounting rules;
- (e) ensuring that the evaluations of operational programmes referred to in Article 48(3) are carried out in accordance with Article 47;
- (f) setting up procedures to ensure that all documents regarding expenditure and audits required to ensure an adequate audit trail are held in accordance with the requirements of Article 90;
- (g) ensuring that the certifying authority receives all necessary information on the procedures and verifications carried out in relation to expenditure for the purpose of certification;
- (h) guiding the work of the monitoring committee and providing it with the documents required to permit the quality of the implementation of the operational programme to be monitored in the light of its specific goals;
- (i) drawing up and, after approval by the monitoring committee, submitting to the Commission the annual and final reports on implementation;
- (j) ensuring compliance with the information and publicity requirements laid down in Article 69;

*ERDF Regulation Article 15
Function of the managing authority*

1. The managing authority shall perform the duties provided for in Article 60 of Regulation (EC) No. 1083/2006, with the exception of those concerning the regularity of operations and expenditure in relation to national and Community rules, as set out under point (b) of that Article. In this connection, it shall satisfy itself that the expenditure of each beneficiary participating in an operation has been validated by the controller referred to in Article 16(1) of this Regulation.

According to Article 13 of the Implementation Regulation, the Managing Authority and the designated controllers have to fulfil the following tasks in order to complete the functions set out under paragraphs (a) and (b) of Article 60 of General provisions.

Implementation Regulation Article 13
Managing authority

1. For the purpose of the selection and approval of operations pursuant to Article 60 (a) of Regulation (EC) No. 1083/2006, the managing authority shall ensure that beneficiaries are informed of the specific conditions concerning the products or services to be delivered under the operation, the financing plan, the time-limit for execution, and the financial and other information to be kept and communicated. It shall satisfy itself that the beneficiary has the capacity to fulfil these conditions before the approval decision is taken.
2. The verifications to be carried out by the managing authority pursuant to Article 60 (b) of Regulation (EC) No. 1083/2006 or by the controllers designated by Member States in the case of the European territorial cooperation objective programmes pursuant to Article 16 of Regulation (EC) No. 1080/2006, shall cover as appropriate, administrative, financial, technical and physical aspects of operations. These verifications shall ensure that the expenditure declared is real, that the products or services have been delivered in accordance with the approval decision, that the applications for reimbursement by the beneficiary are correct and that the operations and expenditure comply with Community and national rules. They shall include procedures to avoid double financing of expenditure with other Community or national schemes and with other programming periods. The verifications shall include the following procedures:
 - (a) administrative verifications in respect of each application for reimbursement by beneficiaries;
 - (b) on-the-spot verifications of individual operations.
3. Where on-the-spot verifications under point (b) of paragraph 2 are carried out on a sample basis for an operational programme, the managing authority or the relevant controllers in the case of the European territorial cooperation objective programmes shall keep records describing and justifying the sampling method and identifying the operations or transactions selected for verifications. The managing authority or the relevant controllers in the case of European territorial cooperation objective programmes shall determine the size of the sample in order to achieve reasonable assurance as to the legality and regularity of the underlying transactions having regard to the level of risk identified by the managing authority, or the relevant controllers as appropriate for the type of beneficiaries and operations concerned. The managing authority or the relevant controllers shall review the sampling method each year.
4. The managing authority shall establish written standards and procedures for the verifications carried out under paragraph 2 and shall keep records, for each verification, stating the work performed, the date and the results of the verification, and the measures taken in respect of irregularities detected.
5. Where the body designated as managing authority is also a beneficiary under the operational programme, arrangements for the verifications referred to in paragraphs 2, 3 and 4 of this Article shall ensure adequate separation of functions in accordance with point (b) of Article 58 (1) of Regulation (EC) No. 1083/2006.

The Managing Authority will carry out the above-described functions also with regard to the IPA contribution in the “IPA integrated phase” of the Programme. Controllers designated by the IPA partner states shall also provide for the above-mentioned tasks.

The Managing Authority will be directly supported by the Joint Technical Secretariat as it carries out the operational management work for the whole programme. Although the Managing Authority bears overall responsibility for the programme, specific elements of the programme management (employment of the Joint Technical Secretariat members, contract preparation, setting up and operation of the programme monitoring system, payments to projects³⁴ etc.) can be delegated to intermediary bodies according to Article 59(2) of General Provisions. Delegation of tasks are described in the description of the management and control system and regulated by a specific framework agreement (contract) stipulated by the Managing Authority. The Managing Authority will use **VÁTI Hungarian Nonprofit Limited Liability Company** as a single intermediary, managing certain pre-defined programme level tasks.

³⁴ Separate department of VÁTI as a Financial Transfer Unit will be responsible for the technical management of payments of ERDF (and IPA, following IPA integration) funds to Lead Partners (and ENPI).

7.1.3 Certifying Authority

The designated Certifying Authority is:

Ministry for National Economy of Hungary
H – 1051 Budapest
József nádor tér 2-4.

Main tasks of the Certifying Authority (CA) are to draw up and submit to the Commission certified statements of expenditure and applications for payment and receive payments from the Commission.

The Certifying Authority will act in accordance with respective regulations:

General Provisions Article 61
Functions of the certifying authority

The certifying authority of an operational programme shall be responsible in particular for:

- (a) drawing up and submitting to the Commission certified statements of expenditure and applications for payment;
- (b) certifying that:
 - (i) the statement of expenditure is accurate, results from reliable accounting systems and is based on verifiable supporting documents;
 - (ii) the expenditure declared complies with applicable Community and national rules and has been incurred in respect of operations selected for funding in accordance with the criteria applicable to the programme and complying with Community and national rules;
- (c) ensuring for the purposes of certification that it has received adequate information from the managing authority on the procedures and verifications carried out in relation to expenditure included in statements of expenditure;
- (d) taking account for certification purposes of the results of all audits carried out by or under the responsibility of the audit authority;
- (e) maintaining accounting records in computerised form of expenditure declared to the Commission;
- (f) keeping an account of amounts recoverable and of amounts withdrawn following cancellation of all or part of the contribution for an operation. Amounts recovered shall be repaid to the general budget of the European Union prior to the closure of the operational programme by deducting them from the next statement of expenditure.

The Certifying Authority will carry out the above described tasks also with regard to the IPA contribution in the “IPA integrated phase” of the Programme.

7.1.4 Audit Authority

The designated Audit Authority of the programme is:

Directorate General for Audit of European Funds (Hungary)
H-1126 Budapest
Tartsay Vilmos u. 14.

Responsibilities of the Audit Authority (AA) are set out in the following regulations:

<i>General Provisions Article 62</i> <i>Functions of the audit authority</i>	
1.	The audit authority of an operational programme shall be responsible in particular for:
(a)	ensuring that audits are carried out to verify the effective functioning of the management and control system of the operational programme;
(b)	ensuring that audits are carried out on operations on the basis of an appropriate sample to verify expenditure declared;
(c)	presenting to the Commission within nine months of the approval of the operational programme an audit strategy covering the bodies which will perform the audits referred to under points (a) and (b), the method to be used, the sampling method for audits on operations and the indicative planning of audits to ensure that the main bodies are audited and that audits are spread evenly throughout the programming period.
(Where a common system applies to several operational programmes, a single audit strategy may be submitted.)	
(d)	by 31 December each year from 2008 to 2015:
(i)	submitting to the Commission an annual control report setting out the findings of the audits carried out during the previous 12 month-period ending on 30 June of the year concerned in accordance with the audit strategy of the operational programme and reporting any shortcomings found in the systems for the management and control of the programme. The first report to be submitted by 31 December 2008 shall cover the period from 1 January 2007 to 30 June 2008. The information concerning the audits carried out after 1 July 2015 shall be included in the final control report supporting the closure declaration referred to in point (e);
(ii)	issuing an opinion, on the basis of the controls and audits that have been carried out under its responsibility, as to whether the management and control system functions effectively, so as to provide a reasonable assurance that statements of expenditure presented to the Commission are correct and as a consequence reasonable assurance that the underlying transactions are legal and regular;
(iii)	submitting, where applicable under Article 88, a declaration for partial closure assessing the legality and regularity of the expenditure concerned.
(When a common system applies to several operational programmes, the information referred to in point (i) may be grouped in a single report, and the opinion and declaration issued under points (ii) and (iii) may cover all the operational programmes concerned);	
(e)	submitting to the Commission at the latest by 31 March 2017 a closure declaration assessing the validity of the application for payment of the final balance and the legality and regularity of the underlying transactions covered by the final statement of expenditure, which shall be supported by a final control report.
2.	The audit authority shall ensure that the audit work takes account of internationally accepted audit standards.
3.	Where the audits and controls referred to in paragraph 1(a) and (b) are carried out by a body other than the audit authority, the audit authority shall ensure that such bodies have the necessary functional independence.
4.	The Commission shall provide its comments on the audit strategy presented under paragraph 1(c) no later than three months from receipt thereof. In the absence of comments within this period it shall be considered to be accepted.

The above described tasks will be fulfilled by the AA related to the IPA contribution as well, in the “IPA integrated phase”.

The Audit Authority will also be in charge of the compliance assessment foreseen by the Article 71.

Transnational Group of Auditors

According to Article 14 of the ERDF Regulation, the Transnational Group of Auditors will be set up to assist the Audit Authority:

*ERDF Regulation Article 14
Designation of authorities*

2. The audit authority for the operational programme shall be assisted by a group of auditors comprising a representative of each member state participating in the operational programme and carrying out the duties provided for in Article 62 of Regulation (EC) No. 1083/2006. The group of auditors shall be set up at the latest within three months of the decision approving the operational programme. It shall draw up its own rules of procedures. It shall be chaired by the audit authority for the operational programme.

The representatives of the Transnational Group of Auditors for the South East Europe Programme shall be appointed by each national authority responsible for audit in the concerned Member State. Audit representatives from non-EU Member States taking part in the programme will be invited to participate in the work of the Group of Auditors.

The Audit Authority and the auditors appointed in the Transnational Group of Auditors shall be independent of the management and control system of the programme. The work of the Audit Authority and of the Group of Auditors will be supported by the Joint Technical Secretariat.

7.1.5 Joint Technical Secretariat

The programme will have a single Joint Technical Secretariat (JTS) in accordance with Article 14 (1) of the ERDF Regulation. The Joint Technical Secretariat will support the Managing Authority in programme co-ordination and implementation.

*ERDF Regulation Article 14
Designation of authorities*

1. The managing authority, after consultation with the member states represented in the programme area, shall set up a joint technical secretariat. The latter shall assist the managing authority and the monitoring committee, and, where appropriate, the audit authority, in carrying out their respective duties.

The tasks of the Joint Technical Secretariat are:

Programme level tasks

- a) Collaborate with the administrative central, local and regional organisations in the eligible area, with the view to collect data and information necessary in the process of the programme implementation (elaboration/revision of the multi-annual programming documents)
- b) Promotion activities related to the programme, by direct contacts with the relevant organisations (conferences, info days, brochures and any other type of information material)
- c) Participate in the working groups set up for elaborating/revising the programming documents
- d) Prepare proposals for programme amendments

Secretariat tasks for the Monitoring Committee

- a) Fulfil the usual work of a secretariat, i.e. organisation of meetings, preparation and the mailing of documentation for minutes, drafting of minutes of meetings in the agreed languages, drawing up and submission of the working documents to the committee members, in compliance with the internal rules of procedures of the committee
- b) Submit the results of the project evaluations sessions to the Monitoring Committee
- c) Implement operational decisions of the Monitoring Committee, including running written procedures
- d) Assistance and technical co-ordination in preparation of the draft annual reports

Administrative management of external services and other Technical Assistance activities

- a) Ensure the administrative management of (external) tasks and services i.e. interpreting services and translations if required, external experts, other Technical Assistance projects etc.

Monitoring

- a) Contribution to the setting up of the monitoring system
- b) Regular maintenance and updating of the monitoring system

Project generation and assessment

- a) Support project generation and development (organisation of information seminars etc.)
- b) Manage the project application process: prepare and make available documents necessary for project application and selection (general information on programme and project, standardised forms for project application and selection); provide information and advice to applicants, receiving, recording and checking (formally, technical, eligibility) the applications
- c) Carry out the assessment of the proposals by internal staff or external experts

Project implementation

- a) Conclude the subsidy contracts on behalf of the MA
- b) Manage the programme/project implementation: prepare material necessary for programme/project implementation (subsidy contract with lead partner, reporting forms, implementing guidelines...); provide advice and assistance to transnational project partners regarding implementation of activities and financial administration
- c) Organise workshops addressed to lead partners with the view to provide additional information and clarifications regarding the implementation of the projects
- d) Ensure exchange of information on different project proposals
- e) Check financial and activity reports elaborated by the lead partner; monitor project progress through collecting and checking project monitoring reports, monitoring outputs etc.
- f) Contribute to the communication and capitalisation on project results and support the programme in the dissemination of outputs and results in the partner states.

Others

- a) Support the contact points in their activities
- b) Manage the joint projects/partner search database
- c) Prepare any other documents required by the European Commission or the Monitoring Committee
- d) Organizing the working group meetings of the controllers
- e) Support the Audit Authority and the group of auditors in its activity

The annual work plans of the Joint Technical Secretariat have to be approved by the Monitoring Committee. The Joint Technical Secretariat will be funded from the Technical Assistance budget.

The staff of the Joint Technical Secretariat will be employed by VÁTI Hungarian Nonprofit Limited Liability Company on the basis of a framework contract with the Managing Authority. The Joint Technical Secretariat will be located in Budapest.

The Joint Technical Secretariat shall have international staff from the partner states. The number and qualification of staff shall correspond to the tasks defined above.

7.1.6 “SEE” Contact Points

The “SEE” Contact Points’ main task is to represent the programme in partner states and serve as national co-ordination points for the programme implementation. The “SEE” Contact Points shall complement the activities of the JTS, and may initiate and carry out other specific transnational activities.

The main tasks of the “SEE” Contact Points are:

- to assist the project generation, application and implementation process
- to contribute to information and publicity actions within the respective country
- to support the National Committees or corresponding national procedures in fulfilling their transnational tasks
- to serve as a contact point for project applicants and partners at the national level

Transnational activities of the “SEE” Contact Points should contribute to achieving programme goals. All “SEE” Contact Points are invited to design transnational activities and submit them to the Monitoring Committee (or its responsible subcommittee) for approval. Approved activities of the “SEE” Contact Points in the member states may be financed from a specific budget line of the programme’s ERDF Technical Assistance budget (in form of specific Technical Assistance projects) according to the provisions laid down in the “Specific implementation rules of the Programme Technical Assistance budget” chapter.

“SEE” Contact Points will be structured and organised in each partner state, in order to be able to adequately represent the programme in the concerned country and to have the powers needed to implement their duties.

Co-operation with the Joint Technical Secretariat

“SEE” Contact Points are an integrated part of a larger technical implementation team that consist of the Joint Technical Secretariat and all Contact Points. In line with Article 14 of the ERDF regulation, the Joint Technical Secretariat is responsible for the day-to-day implementation of the programme in support of the Managing Authority and the Monitoring Committee. For this reason, core tasks of technical implementation remain with the Joint Technical Secretariat which co-ordinates the co-operation of Contact Points and joint actions.

Within the network of Contact Points, each Contact Point fulfils a range of tasks related to **programme implementation**.

Contact Points specifically:

- Provide easily accessible first advice to project applicants;
- Act as ambassadors for transnational co-operation and involve authorities responsible for national, regional and local development and other stakeholders;
- Provide relevant national and regional documents, regulations and strategic papers to the Programme;
- Identify target groups and provide contact details to the Programme;
- Support applicants in the partner search in their national countries and help identify synergies between applicants and projects,
- Contribute to the assessment of applications in terms of partner eligibility and provide additional information on an as-needed basis (e.g., information on national relevance of project ideas);
- Assist in identifying relevant external thematic experts (e.g., for application assessment) if requested by the Monitoring Committee.
- Participate as observers in the Monitoring and Steering Committees.

Related to the organisation of events, programme promotion and capitalisation, Contact Points:

- Organise national information activities and support the Joint Technical Secretariat in the organisation and implementation of transnational events, transnational training seminars and transnational meetings taking place in the member states;
- Contribute to the implementation of the communication and capitalisation plan, ensure ongoing capitalisation of results on national and regional levels and support the programme in the dissemination of outputs and results in the member states.
- Provide data and information, contribute to newsletters, identify communication target groups and information needs in the member states;
- Establish and maintain together with the Joint Technical Secretariat links to related thematic information networks;
- Establish and maintain together with the Joint Technical Secretariat contacts to regional and national stakeholders;
- Identify information gaps, as well as synergies of project ideas and needs for projects.

7.1.7 National Coordination

Each partner state should establish a National Committee or corresponding national procedures in accordance with its institutional structure in order to involve the regional and local authorities as well as the relevant sectoral authorities and institutions and non-governmental organisations and any other socio-economic and institutional partner considered relevant by the concerned partner state.

The National Committee or corresponding national procedures in accordance with its institutional structure have a strong advisory and supporting status. They are not entitled to pre-select project applications, as project selection is reserved for the Monitoring Committee. National Committees or corresponding national procedures will be supported by the respective “SEE” Contact Points and by the Monitoring Committee members of the respective partner states. Close links will be established between the Joint Technical Secretariat and the respective “SEE” Contact Points that will transfer information or documents to the National Committees or corresponding national procedures and vice-versa.

The main **role** of the **National Committees or corresponding national procedures** is to provide information and consultation on the compliance and/or complementarity and/or synergies of project applications and the large number of ERDF, ESF, EARD and EFF Operational Programmes and other relevant initiatives, implemented within the programme area. The abundance and complexity of programmes, where complementarity is to be ensured makes this a task that can be accomplished only in a **decentralised manner**, offering valuable support to the Monitoring Committee.

In IPA countries, the participation of the country to the programme is ensured by an operating structure set up by the competent national authority of the respective country. The operating structures of IPA countries will work in close cooperation with the Managing Authority. The representatives of the operating structures are members of the Monitoring Committee. The list of the national authorities of IPA countries is annexed to the operational programme (Appendix E).

7.2 Project development and selection

The overall aim of the programme is to realise high quality; result orientated transnational projects of strategic character, relevant for the programme area.

Generation of transnational projects will be the responsibility of the Monitoring Committee assisted by the JTS and the network of “SEE” Contact Points. In order to perform this task effectively, as well as for other issues, the Monitoring Committee can create specific subcommittees in order to generate projects and to supervise application and evaluation procedures.

The Monitoring Committee can also introduce top-down elements to project generation in order to achieve high-level transnational projects. These elements may include (among others):

I. Regarding the structure of the call for proposals:

- **Open call for proposals** (targeting all potential applicants, to submit project ideas relevant for the programme priorities)
- **Targeted calls** for project proposals:

- focusing programme priorities (developing detailed project descriptions);
- narrowing the scope of indicative potential beneficiaries;
- setting specific eligibility criteria regarding the number and type of partners (or countries), activities etc.
- possible selection criteria to be used later during the evaluation and decision making about the project applications.

Preparation of targeted calls can be supported by thematic seminars at level of stakeholders of the programme (target groups, experts, programme management bodies etc.) to define potential fields of strategic co-operation, which can serve as basis for targeted calls.

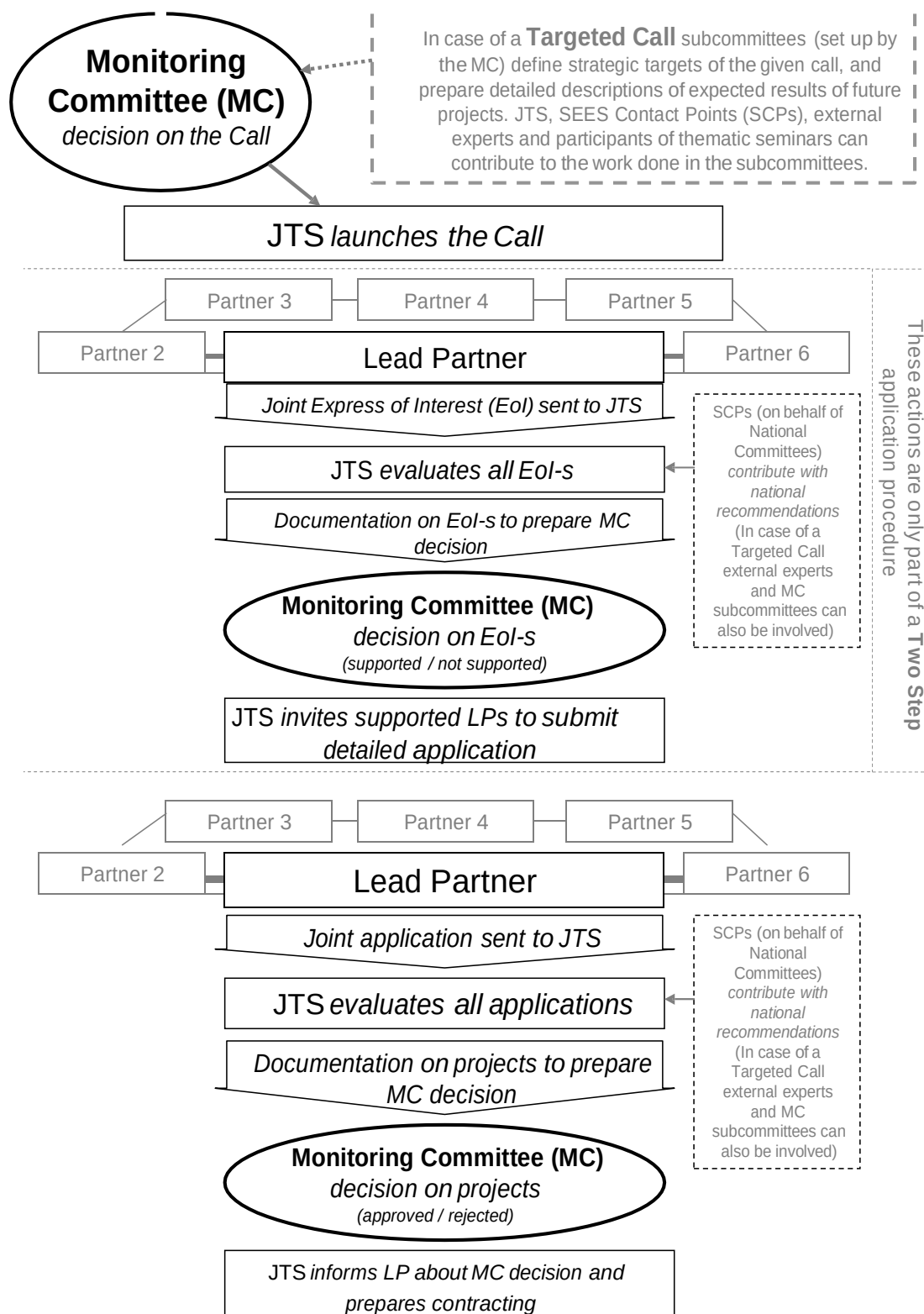
II. Regarding the selection of projects:

- **One step** application procedure: All applicants have to submit the whole applicants package which serves as a basis for evaluation of the project and the decision of the Monitoring Committee
- **Two step** application procedure:
 - Inviting potential applicants to submit “Expressions of Interest” describing aims, partnership, activities, expected results, deliverables, etc of future transnational co-operations;
 - Pre-select “Expressions of Interest” for further development (in terms of partnership, contents, results etc.) and/or give feedbacks to applicants in form of suggestions and conditions;
 - Initiate discussions with applicants in order orientate and guide them to develop higher quality transnational projects.
 - Submission of full application by lead partner

Final decision on approval/rejection of projects is the responsibility of the Monitoring Committee. The Monitoring Committee might create sub-committees and involve external experts to the generation and evaluation of projects if necessary.

Detailed procedures on project generation, application and selection will be developed by the Joint Technical Secretariat (with the involvement of the “SEE” Contact Points where it is necessary), approved by the Monitoring Committee and will be communicated to potential applicants in form of detailed Program Manuals.

Fig. 6: Calls for Proposals

7.2.1 Project generation

Assistance and support will be given to those developing projects. This support comprises the following elements:

- All partner states in the programme are taking care of spreading information on funding to potential applicants – with the support of the Joint Technical Secretariat. All activities of this kind will be integrated in the Information and publicity plan, especially if Technical Assistance funds are to be used
- Information on calls for proposals to potential applicants will be given in principle by the Joint Technical Secretariat
- “SEE” Contact Points as well as the Joint Technical Secretariat will take care of keeping the responsible authorities of partner states informed about opportunities to joint project development

While generating projects the following have to be secured:

- All potential applicants and project partners get the same information wherever they might be located
- Assisting the establishment of partnerships by helping to find interested actors, e.g. by means of a database or events
- Providing technical assistance to projects (e.g.: in form of model-contracts etc.)

7.2.2 Project selection

Project selection will be the overall responsibility of the Monitoring Committee. In order to achieve programme goals, the Monitoring Committee will seek for projects with real transnational character, reflected in the:

- The relevance of the topic/theme
- The concreteness of the envisaged results and impacts
- The quality of the partnership of the project
- Cost-benefit efficiency in terms of mobilised resources (financial, human, natural and cultural ones)

In course of the selection process, two different sets of criteria are applied to come to the decision of approving an application. A first set consists of **eligibility criteria** – it gives the minimum requirements that an application has to meet. Projects, which do not fulfil the eligibility criteria, are sorted out. The second set consists of **quality criteria**. These criteria form the basis for an assessment of the application with the aim of bringing the projects in a certain ranking for selection. The compliance with international, European and the national provisions for **environmental protection** (e.g. SEA and environmental impact assessment) will be a selection criterion.

Detailed criteria (including eligibility and quality criteria) used in course of project selection will be developed by the Joint Technical Secretariat in co-operation with the „SEE“ Contact Points and potential sub-committees involved, approved by the Monitoring Committee, and will be communicated to potential applicants in form of detailed Program Manuals.

The Monitoring Committee can restrict the scope of eligible applicants in a given call for proposals taking into account the specific arrangements of the given call.

Eligibility Criteria

*ERDF Regulation Article 19. 1.
Selection of operations*

Operations selected for operational programmes aimed at developing cross border activities as referred to in Article 6(1) and at establishing and developing transnational co-operation as referred to in Article 6(2) shall include beneficiaries from at least two countries, of which at least one shall be a member state, which shall co- operate in at least two of the following ways for each operation: joint development, joint implementation, joint staffing and joint financing.

The selected operations fulfilling the abovementioned conditions may be implemented in a single country provided that they have been presented by entities belonging to at least two countries.

- Partners from a minimum of three partner states, of which at least one shall be from a member state
- Project directly addresses a priority of the programme
- Partners of the project are eligible (according to the eligibility rules set out in the operational programme and the respective Call for proposals)
- Foreseen expenditures to be reimbursed from Community funds are eligible (according to the eligibility rules set out in the Call for proposals)
- All relevant EC regulations regarding being eligible final beneficiary are respected with special emphasis on ERDF Regulation Art 19

7.2.3 Eligible applicants

In line with Article 2 of Council Regulation (EC) No. 1083/2006 private, public and public equivalent bodies may be involved in projects as partners, non-financing partners or subcontractors – respecting all relevant EC and national regulations (e.g. public procurement).

Article 2 of Council Regulation (EC) No. 1083/2006

(4) 'beneficiary': an operator, body or firm, whether public or private, responsible for initiating or initiating and implementing operations. In the context of aid schemes under Article 87 of the Treaty, beneficiaries are public or private firms carrying out an individual project and receiving public aid;

The eligibility of applicants will be specified in the Program Manual of each call for proposals including an indicative list of the types of institutions eligible.

The Monitoring Committee may set specific eligibility rules on a case by case basis for the different calls for proposals.

7.2.4 Involving actors from other transnational programmes

Involving actors from other transnational programmes will be managed in line with related EC regulations:

ERDF Regulation Article 21

Special conditions governing the location of operations

2. In the context of transnational co-operation and in duly justified cases, the ERDF may finance expenditure incurred by partners located outside the area participating in operations up to a limit of 20% of the amount of its contribution to the operational programme concerned, where such expenditure is for the benefit of the regions in the co-operation objective area.

Flexibility provided by the “20 percent rule” will be primarily used at programme level in order to involve actors from other transnational programmes. The Monitoring Committee has the right to introduce territorial or topic-wise limitations in using the 20 percent flexibility rule in case of different calls or priorities.

In duly justified cases, the programme will make use of the “20% rule”. Financial involvement of other actors outside the programme area is possible if the corresponding control and audit procedures and the related legal system meets the requirements set up by the MA. Related activities and payments will be closely monitored and reported by the JTS during the whole programme period.

Detailed procedures on the use of the “20 percent rule” will be developed by the Monitoring Committee (with the involvement of the Joint Technical Secretariat and other relevant actors), and will be communicated to potential applicants in form of detailed **Program Manuals**.

7.3 Involvement of non-EU member “South East Europe” Programme partner states

Involvement of non-EU member “South East Europe” Programme partner states

The involvement of non-member states in transnational projects is a crucial element of the programme. Without the substantial participation of non-member states at programme and project level, the programme will be faced with difficulties in meeting its objectives. Therefore, each relevant actor (European Commission services, partner states) should make efforts during the whole programme period to improve the respective regulatory, institutional and financial framework.

The SEE Programme is an ERDF financed programme, initiated under the European Union’s territorial co-operation objective, with potential IPA and ENPI components. In the Operational Programme it is foreseen that joint projects will be supported by IPA and ENPI funds as well – additionally to the “mainstream” ERDF.

7.3.1 Participation at programme level

The aim of the programme is to encourage non-member states to fully integrate into the programme. For South East Europe Programme partner countries with EU candidate or potential candidate status full membership in the programme can be an important stage in preparing for accession.

Chairing tasks of the programme – rotated among partner states on a yearly basis – can also facilitate institutional involvement of non-member states. By having two countries acting together as chair and co-chair, the awareness and preparedness of the co-chairing non-member state can be raised significantly.

7.3.2 Participation at project level – financing

The core issue of project level involvement of non-member states is of course financing of participation of project partners. Throughout the programme implementation period, those solutions allowing the most harmonised management of the different funds at programme level and the most ERDF-like project management approach in non-member state partners will have to be found and applied. In order to achieve this goal, close co-operation is necessary between relevant European Commission General Directorates and relevant Contracting Authorities of the relevant funds, Programme management bodies (MA, JTS), the Monitoring Committee and relevant national authorities. A crucial element of this co-operation is that non-member state Monitoring Committee members have to have direct daily contact to institutions responsible for the funding sources of the given non-member state. Funding of the “SEE” Contact Points in the non-member states should be provided by the concerned external and national financial instruments.

Sources for funding participation of non-member state project partners preferably should come from other EU sources (e.g. IPA) allocated at programme level. Availability of the ENPI funds was not ensured during the **1st phase (2007-2010) of the program implementation**. IPA funds have been allocated, but due to the non multi-country and non-integrated character, the Programme faced unbalances in both project selection and project implementations phases. By modifying the Operational Program at the end of 2010 it is foreseen, that if an agreement can be reached with the European Commission and the Partner States, around 16.5 Million EUR additional IPA funds might be used for the IPA countries on a multi-country basis **during the 2nd phase of program implementation**. It is also foreseen that an additional 2 million EUR will be available from ENPI funds as well. As the use of IPA and ENPI funds will be integrated into the transnational projects, the integration of external funding cannot endanger the smooth implementation of the on-going and future ERDF projects and regularity of the external funding at the same time, therefore the MA and MC will assess the risks and feasibility of the proper implementation of each call before launching. In case of serious doubts MC may decide not to allocate external funding into certain call for proposals

For fast and simple involvement of the non-member state partners the respective **ERDF flexibility rule** (10% rule) can be applied, although it makes possible only a very limited participation considering both financial and content-related aspects.

7.3.2.1 ERDF – application of 10 percent flexibility rule

ERDF Regulation Article 21

3. In the context of cross border, transnational and interregional co-operation, the ERDF may finance expenditure incurred in implementing operations or parts of operations on the territory of countries outside the European Community up to a limit of 10% of the amount of its contribution to the operational programme concerned, where they are for the benefit of the regions of the Community.
4. member states shall ensure the legality and regularity of these expenditures. The managing authority shall confirm the selection of operations outside the eligible areas as referred to under paragraphs 1, 2 and 3.

The “10 percent flexibility rule” should be used to encourage the involvement of non-member state partners in the programme by using the ERDF budget to finance external expenditures in the context of a project. It is the quickest and most simple financial instrument to involve non-member state partners. A limited set of eligible costs should be developed and decided at programme level introducing limitations with respect to general programme level rules. The benefit brought to the EU territory by the ERDF resources spent externally has to be monitored during both project selection and validation of project costs. The overall responsibility for the management of external expenditures of the project via the 10 percent rule lies with the member state lead partner of the project.

As a general rule, the 10 percent flexibility rule will be available for all projects, i.e. all projects will have the possibility to plan 10% of their ERDF budget to spend outside the EU territory. The Monitoring Committee however, has the right to revise this general approach during programme implementation, and to decrease or raise the percentage from call to call. In any case, the MC has to respect the limit of 10% flexibility at the programme budget level.

Detailed procedures on the use of the “10 percent rule” will be developed by the Managing Authority and the Joint Technical Secretariat, with the involvement of the other relevant actors, and will be communicated to potential applicants in form of detailed Program Manuals.

7.3.2.2 IPA funding (1st phase of the program implementation)

The EC provides IPA funds at programme level to finance the participation of candidate and potential candidate countries in the programme. The following elements of implementation should be noted. Further information will be available in the call for projects documentation.

- (a) Responsible authorities of candidate/potential candidate countries shall establish an Operating Structure to deal with the management and implementation of the SEE programme in the relevant country. The Operating Structure will co-operate with the Managing Authorities of the SEE programme and will be represented in the Joint Monitoring Committees as a full member.
- (b) The Joint Monitoring Committees of the SEE programme will prepare the Call for proposals–Application pack (Guidelines for applicants) for the implementation of the programme.
- (c) Before being published, the Call for proposals notice and its Application pack shall be submitted to the EC Delegations of the candidate/potential candidate countries participating in the SEE programme, for ex-ante approval.
- (d) To be eligible for financing by IPA, joint operations shall include beneficiaries from both Member States and IPA countries. Applications for joint operations shall identify a financial lead partner located in a Member State for the part of the joint operation taking place on the EU side with ERDF funds, and a financial lead partner in each of the

participating candidate/potential candidate country for the part of the joint operation taking place on the candidate/potential candidate side with IPA funds. Applications must clearly distinguish between activities – and their costs – taking place on the EU side with ERDF funds and those taking place on the candidate/potential candidate side with IPA funds.

- (e) The Joint Monitoring Committees of the SEE programme is responsible for selecting joint operations.
- (f) The evaluation report and the list of joint operations selected for financing shall be submitted to the EC Delegations for approval. This approval will concern only the participation of partners from candidate/potential candidate countries in the relevant joint operations.
- (g) In countries where IPA assistance is managed in a decentralised manner, the Implementing Agency will issue the IPA grants to its national lead partners participating in the selected joint operations (while the Managing Authority of the SEE programme will issue the ERDF grants to the lead partners responsible for the part of the joint operations taking place on the EU territory). In countries where IPA assistance is managed in a centralised manner, the EC Delegation will issue the IPA grants to the national lead partners participating in the selected joint operations.

7.3.2.3 Integration of IPA funding (2nd phase of the program implementation)

The main principle of the integration of IPA funds into the SEE program system is to provide the same possibilities and responsibilities to the Partners from the Member States and Partner States. The foreseen new system gives a possibility to fully integrate the external partners into the transnational partnerships, thus the whole project can be managed by one single contract under the responsibility of the Lead Partner. During the 2nd phase of the program implementation ("IPA integrated" phase), the lead partner of the project bears responsibility for the total Community contribution awarded to the project (i.e. ERDF and IPA contribution); these responsibilities are laid down in the single subsidy contract to be concluded between the MA/JTS and the lead partner.

The Monitoring Committee together with the programme authorities, based on the results of the discussion with the Partner States and European Commission, agrees that the following principles are necessary to ensure the smooth implementation of the integration of IPA funds into the programme management system:

- 1. Proper and fully established legal framework and financial system.** Agreements on the sound amendment of the legal system and financial/audit procedures should be made. Program financial, management and audit system are to be regulated by the Financing Agreements to be signed by the European Commission and the IPA partner state and co-signed by the Managing Authority; and program level documents approved by the Monitoring Committee and program authorities (MA, CA, AA).

2. **Integration is based on the established program rules and procedures.** In the middle of a program period, after committing at least two third of the ERDF funds, no major deviations are possible from the recent ERDF procedures, therefore the IPA procedures will follow the already established modalities. Partners from external Partner States should be given the same opportunity to play a strategic role within a transnational partnership, but at the same time they also have to take similar responsibilities as the partners from the Member States. It means that no major deviations are expected between the roles, responsibilities of IPA and ERDF partners respectively.

3. **Compliant and operational control systems.** Fully **operational and compliant control systems/ procedures** (to be approved by the Audit Authority) will be available in each Partner States in due time in order to be able to verify the expenditure of the IPA project partners and the TA expenditure as well

Detailed rules regarding the management of the integration of IPA funds will be covered by the Financing Agreements and program level documents (Program Manual, Implementation Manual, Control Guidelines). The text of the Financing Agreements will be developed by the European Commission, involving the MA/JTS/CA/AA and signed by the EC, the Managing Authority of the program and the IPA Partner States.

Detailed modalities governing call for proposals, contracting and project implementation will be regulated by program level documents approved by the Monitoring Committee.

7.3.2.4 ENPI funding

The ENPI Regional East Strategy Paper and Indicative Programme 2010-2013 include a sub-priority on territorial cooperation, according to which (inter alia) selected border regions of partner countries will have the possibility to co-operate with EU MS regions in the context of existing Territorial Co-operation Programmes established under the Territorial co-operation objective of the EU Cohesion Policy.

This provides funding possibilities for partners from the Republic of Moldova and Ukraine in the context of the South-East Europe programme.

The ENPI funds, e.g. the yearly allocations for the participation in the SEE programme for Moldova and Ukraine were not available in the 1st phase of the Programme. The participation of the MD and UA partners was provided through the 10% ERDF flexibility rule. For the second phase of the implementation of the program 2 MEUR of ENPI funds will be used for the involvement of partners from Ukraine and Moldova into the transnational partnerships.

As the ENPI regulation is substantially different from the ERDF and IPA rules, direct integration of all the funds into one single system cannot be managed effectively within this program period. While the full program level co-ordination should be kept according to the program rules, a specific ENPI scheme will be developed in line with the general rules related to external funding.

In this respect 4 main elements of the ENPI implementation concept within the SEE program should be defined:

1. **SEE program level rules** governing the co-ordination of the SEE transnational program (program level decision making, project selection, communication, TA management, overall reporting framework, etc) **will also be applicable for the ENPI funds.**
2. **Implementation rules of the ENPI project parts (ENPI contracts) are in principle following the rules of external funding.** ENPI Grant Contracts will be concluded between the ENPI partners and the JTS/MA; therefore ENPI partners are responsible for the ENPI contribution awarded.
3. The ERDF Lead Partner will submit the application form, sign the subsidy contract with the JTS (acting on behalf of the MA) and will act as a direct contact between the project and the joint management bodies of the programme (with regard to the ERDF and IPA funds). **Relation between the ERDF LP and the ENPI partners should be established by a partnership agreement** where the responsibilities regarding to the transnational project co-ordination system and reporting will be defined. However, the ENPI partners will have an additional obligation, i.e. to report to the LP about project activities.
4. Considering the expected difficulties on program management capacities and resources and the need on concentrating efforts on strategic projects, the Monitoring Committee will decide on the **minimum project size** (e.g. 200.000 EUR) in order to limit the number of ENPI contracts managed within the program framework. For the same reasons, preferably, ENPI related projects will be defined more clearly during strategic project development procedures. The programme would, thus, ensure the involvement of national stakeholders in the strategic projects which would in turn improve the quality of operations.

2. Legal Background

The ENPI funds will be implemented as a specific scheme within the SEE program, therefore both the program governing rules and the ENPI regulation should be considered. Governing regulation for the ENPI funds is **REGULATION (EC) No 1638/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL (hereinafter: ENPI Regulation)** laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument. The ENPI regulation allows for multi-country actions. Art. 15 (2) h) of the ENPI Regulation states that: "Community assistance may also be used to contribute to a fund established by the Community, its Member States, international and regional organizations, other donors or partner countries".

Apart from the governing regulation for the implementation of ENPI funds, the rules at programme level will be also detailed in the Financing Agreements and program-level documents (program manuals).

3. ENPI Implementing provisions for the operational program

Monitoring Committee

The overall tasks of the Monitoring Committee of the South East Europe programme are to ensure the quality, effectiveness and accountability of the programme operations, and to select projects for funding. The national representatives of Moldova and Ukraine are members of the Monitoring Committee thus fully satisfying the article 9 (9) of the ENPI regulation, "Participating countries shall, taking into account the principle of partnership, jointly select those actions consistent with the priorities and measures of the joint operational programme that will receive Community assistance."

Managing Authority

The Managing Authority of the South East Europe Programme (National Development Agency, Hungary) bears the responsibilities of the joint managing authority in accordance with the article 10. of the ENPI Regulation

Joint Technical Secretariat

According to the article 10.(1). „1. Joint operational programmes shall, in principle, be implemented through shared management by a joint managing authority located in a Member State. The joint managing authority may be assisted by a joint technical secretariat."

The programme has a single Joint Technical Secretariat which will provide its assistance according to the stipulations in chapter 7.1.5 to the ENPI partners as well. Joint Technical Secretariat acts on behalf of the Managing Authority.

SEE Contact Points

The "SEE" Contact Points' main task is to represent the programme in partner states and serve as national co-ordination points for the programme implementation. The "SEE" Contact Points shall complement the activities of the JTS, and may initiate and carry out other specific transnational activities. The programme has in all 16 partner states established contact points.

In Moldova the SEE contact point is within the State Chancellery, Chisinau and in Ukraine within Ministry of Economy, Kyiv.

Project selection and contracting

Project selection will be the overall responsibility of the Monitoring Committee. To be eligible for financing from ENPI funds, joint operations shall include beneficiaries from both Member States and ENPI countries. Applications for joint operations shall identify a Lead Partner located in a Member State who will sign the subsidy contract with the MA/JTS on behalf of the ERDF and IPA partners, while the ENPI partners will sign separate grant contracts with the MA/JTS.

Eligible applicants

As a general rule the applicants from ENPI countries will be eligible in accordance with the article 14 of ENPI Regulation. Eligibility of applicants will be further specified in the Program Manual of each call for proposals including an indicative list of the types of institutions eligible. The Monitoring Committee may set specific eligibility rules on a case by case basis for the different calls for proposals.

Implementation of ENPI contracts

At the project level, specific provisions will be set up.

The ENPI partners will sign a separate contract and the procurement will be done according to external action rules. Project expenditure will be checked by independent external auditors. Charges will be borne by the projects (external first level control) and can be reported as eligible costs.

Apart from the reporting requirements to be defined in the General Conditions and Special Conditions of the Grant Contract, the ENPI partners will have reporting obligations towards the ERDF LP in order to enable the LP to fulfil its reporting obligations on the project progress in accordance with the deadlines set in the subsidy contract.

Specific implementation rules of the program Technical Assistance budget

Out of 2 MEUR ENPI allocation to the program 10% will be used for technical assistance. No national co-financing is foreseen. The operational TA system of the SEE program will be used including eligibility of expenditures and procurement.

The following activities will be carried out within the frame of Technical Assistance financed from ENPI funds:

- Staff costs for financial management and administration
- Further development of the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System (if applicable)
- Contribution to the joint program TA budget of communication, external expertise, evaluation (as applicable), etc.

Recovery of ENPI funds

The recovery procedure for ENPI contribution will be regulated in the Financing Agreements.

If the Managing Authority is unable to recover the ENPI funds unduly used within one year of the issuing of the recovery order to the ENPI partner, the MA shall refer the case to the European Commission. On the basis of a complete file transferred by the MA, the European Commission will then take over the task of recovering the amounts owed by the beneficiary established in Moldova or Ukraine or directly from the national authorities of those countries.

No offset made by the Commission will affect the payments made to the Member State hosting the programme management bodies.

7.4 Information and publicity

Information and publicity strategy of the programme shall be carried out in accordance with the relevant regulatory requirements:

General Provisions Article 69 Information and publicity	
1.	The member state and the managing authority for the operational programme shall provide information on and publicise operations and co-financed programmes. The information shall be addressed to European Union citizens and beneficiaries with the aim of highlighting the role of the Community and ensure that assistance from the Funds is transparent. The Commission shall adopt implementing rules for this Article in accordance with the procedure referred to in Article 103(3).
2.	The managing authority for the operational programme shall be responsible for publicity in accordance with the implementing rules of this Regulation adopted by the Commission in accordance with the procedure referred to in Article 103(3).

Detailed regulation requirements related to information and publicity are set out in Articles 2-9 of the Implementation Regulation.

An overall information and publicity strategy for the whole programming period will be developed and submitted to the Monitoring Committee for approval after the European Commission endorsement of the programme. Detailed yearly information and publicity plan will be developed by the Joint Technical Secretariat (with the involvement of “SEE” Contact Points) and will be basis for Monitoring Committee approval.

Objectives

The general aim of the information and publicity strategy is to highlight the role of the Community and to ensure that assistance from the funds is transparent by proactively disseminating information and providing platforms that stimulate exchanges of experience in order to raise the awareness with the general public.

The general objectives of the information and publicity strategy are:

- Spreading information on the opportunities of this programme and ensuring transparency for the target groups of the programme including relevant actors from the point of view of specific programme priorities
- Making the general public more aware of the results and benefits achieved by transnational projects
- Informing correctly, in due time, the potential beneficiaries upon the rules and procedures in order to ensure sound project implementation

Target groups

Communication primarily should be directed to potential applicants and beneficiaries to ensure that they are properly and in time informed about the opportunities of funding, about calls for proposals and simultaneously to make sure that they understand the administrative process.

The second target group is the general public as indirect beneficiaries who should be aware of the results and benefits achieved by the projects. Information on the results of the projects should also be provided to institutions involved in policy-making in fields related to the programme priorities.

7.5 Project level implementation and programme level financial management

This chapter describes the rules of implementation for ERDF and IPA project parts only.

7.5.1 Project level implementation

The programme follows two different models of project implementation depending on the structure of IPA financial allocation to the Programme:

In the **1st phase of the programme implementation**, so called “IPA non-integrated phase”, the project implementation from contracting to project closure included reporting obligations and payment of Funds will be executed according to the regulations and rules relevant for the financial instruments of the programme (ERDF, IPA). This model is followed for the projects selected within the call for proposals launched before 31 December 2010 (i.e. IPA funds 2007–2009).

In the **2nd phase of the programme implementation**, so called “IPA integrated phase” (projects selected in the call for proposals launched after 31 December 2010, i.e. with IPA funds 2010 onwards), the project implementation will be based on the ERDF procedures and principles, including the use of ERDF reporting tools and templates and the ERDF project and budget structure.

The rules for eligibility of expenditure at programme level will be integrated considering the rules set by Article 34 and Article 89 of 718/2007 EC Regulation as well. In case of specific types of expenditure (e.g. overheads, common costs, in kind contributions, etc.) the programme rules apply accordingly.

ENPI funds may be used to support the integration of Ukrainian and Moldovan partners into transnational partnerships. As ENPI funding will not be integrated into the mainstream program financial and management procedures the specific rules regulating the implementation of the ENPI project fund are described separately in chapter 7.3.2.4 in details.

7.5.1.1 The lead partner principle

The lead partner principle according to Article 20 of the ERDF Regulation is a basic requirement for all operations financed from the programme.

The project will be represented by the lead partner who will act as the only direct contact between the project and the joint management bodies of the programme. It is the responsibility of the lead partner to create a well working consortium based on a partnership agreement ensuring the proper and sound implementation of the project.

For the projects approved under the call for proposals in the “IPA non-integrated” phase (i.e. with IPA funds 2007–2009), the lead partner is not responsible for the financial aspects of IPA funds. For joint projects which include the participation of partners from IPA countries, a “financial lead partner” is appointed in each of the participating candidate/potential candidate countries for the part of the joint operation taking place on the candidate/potential candidate side with IPA funds. Applications must clearly distinguish between activities – and their costs – taking place on the EU side with ERDF funds and those taking place on the candidate/potential candidate side with IPA funds.

For projects approved under calls for proposals launched following the integration of IPA funds into the programme (i.e. IPA funds 2010–2013) and project level financial implementation, the lead partner shall be responsible for the financial aspects of IPA funds as well.

7.5.1.2 Contracting procedures

Based on the formal project approval by the Monitoring Committee, the Joint Technical Secretariat prepares the **subsidy contract** with the lead partner. The Managing Authority bears legal responsibility for the subsidy contract from the side of the Programme, and decides on the programme body responsible for signing the contract on behalf of the Managing Authority. The MA/JTS will use a subsidy contract form approved by the Monitoring Committee.

Based on the formal project approval by the Monitoring Committee the Joint Technical Secretariat (hosted by VÁTI) concludes the subsidy contract with the lead partner. The Managing Authority bears legal responsibility for contracting. The legally binding subsidy contract of a project shall be reported by the Joint Technical Secretariat to the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System of the Programme.

In case of projects in the IPA non-integrated phase (i.e. IPA funds 2007–2009), the subsidy contract is concluded by the MA/JTS only for the ERDF contribution, while for the projects implemented in the “IPA integrated phase” (i.e. IPA funds 2010–2013) one single subsidy contract is concluded per project, meaning that the Lead Partner signs the subsidy contract on behalf of the IPA Partners as well

7.5.1.3 Project reporting

Reporting Obligations

Progress reports and applications for reimbursement will be linked during the project implementation period. Therefore, the lead partner of the project may request Community Contribution (ERDF contribution, and IPA contribution for the projects in the “IPA integrated phase”, i.e. IPA funds 2010–2013) by providing proof of progress as described in the work plan of the project.

Progress reports and applications for reimbursement should be submitted on a regular basis (generally by 6 months) during the project implementation. The final progress report should be submitted with the last application for reimbursement within three months after completion of the project. Reporting deadlines will be given in the subsidy contracts. Detailed rules of reporting will be set out in the Implementation Manual of the programme.

Reporting for projects approved under the IPA non-integrated phase (i.e. IPA funds 2007–2009) involving both ERDF and IPA funding

In the case of projects financed from ERDF and IPA jointly, the progress report prepared by the lead partner should contain **additionally** information on the IPA Grant Contracts, providing therefore an overview on the whole project activity, financial progress and the realisation of partnership, in every six months.

Reporting requirements relating to the IPA 2007–2009 funding itself will be set out in the relevant IPA Grant contract.

7.5.2 Control systems to validate expenditure

According to Article 16 of the ERDF Regulation, each member state shall set up a control system to validate the expenditures at national level:

In accordance with Article 13 of the Implementation Regulation, verifications to be carried out at national level shall cover administrative, financial, technical and physical aspects of operations. Verifications shall ensure that the expenditure declared is real, that the products and services have been delivered, and that the operations and expenditures comply with relevant Community and national rules. The process of verification carried out by the controllers at national level includes 100% administrative verification and on the spot verifications, as appropriate.

Following the integration of IPA funds into the programme and project level financial implementation, IPA partner states shall operate a control system making it possible to verify the delivery of products and services co-financed, the soundness of the expenditure declared for operations or part of operations implemented on their territory, and the compliance of such expenditure and of related operations, or parts of those operations with Community, when relevant, and its national rules.

The Managing Authority, the Joint Technical Secretariat and the Certifying Authority should be regularly informed on the control system set up by each member states, and following the integration of IPA funds into the programme and project level financial implementation also by each IPA partner state.

In order to ensure the common understanding of the rules applied for control at national level **Control Guidelines** including detailed checklists will be developed at programme level. The common **Control Guidelines** will be the basis for the guidelines prepared at national level. The national level guidelines have to be developed in line with the relevant EC and national regulations. These guidelines should be available in due time on the programme homepage as well.

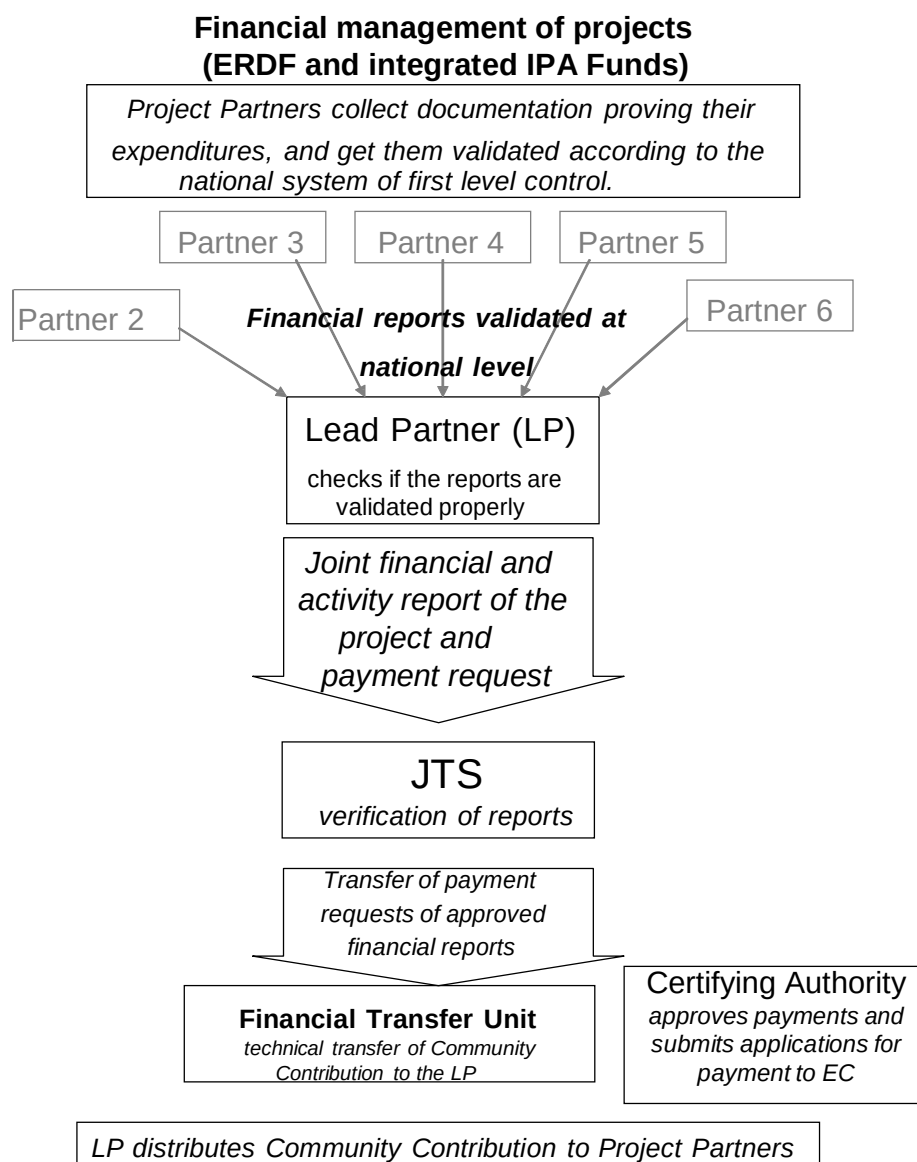
The representatives of controllers of each member states participating in the Programme will set up a **working group**. Following the integration of IPA funds, the representatives of controllers of IPA partner states will also be invited to the working group of controllers. The work of this group will be co-ordinated and supported by the Joint Technical Secretariat. Regular consultation for the members of the working group shall be organised during the programme implementation period.

7.5.3 Description of financial flows and procedures from project level to programme level

For the projects approved in the 1st phase of the programme implementation, i.e. with non-integrated IPA 2007–2009 funds, the financial management of projects, including payment of ERDF funds and IPA will be executed separately according to the relevant regulations.

The steps of financial flow for ERDF and for IPA in the “IPA integrated phase” are presented by the following flowchart:

Fig. 7: Financial management of projects (ERDF and IPA in the “IPA integrated phase”)

7.5.3.1 Flow of payments to lead partners

- a) The controller responsible checks the invoices or accounting documents of equivalent probative value submitted by the project partner and verifies the delivery of the products and services co-financed, the soundness of the expenditure declared, and the compliance of such expenditure and related (parts) of operations with Community rules and relevant national rules. After verification, the Controller issues the Declaration on validation of expenditure.
- b) After reception of the declarations on validation of expenditure submitted by the project partners the lead partner draws up and submits the project-level application for reimbursement to the JTS

- c) Following the checks on the application for reimbursement and the relating progress report the JTS forwards the application for reimbursement to the Financial Transfer Unit. In the course of the requests of funds, the Financial Transfer Unit draws up requests for the transfer of ERDF contribution and following integration of IPA, of IPA contribution from the Certifying Authority through the programme's monitoring system, which results in the approval of payments by the Certifying Authority and the transfer of ERDF contribution and following integration of IPA, of IPA contribution drawn from the programme account(s) handled by the Certifying Authority to the technical disposal bank account kept by the Financial Transfer Unit

Following the approval of the Certifying Authority, the Financial Transfer Unit transfers the payment of the ERDF contribution, and following integration of IPA, the IPA contribution to the lead partners. The implementation of the payment process is supported by the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System of the programme. The project applications for reimbursement and the specific stages of the process are entered into the monitoring system so that they can be traced back afterwards

- d) The lead beneficiary transfers the ERDF contribution, and following integration of IPA, the IPA contribution to beneficiaries participating in the operation

7.5.3.2 Programme level financial procedures (ERDF and IPA in the “IPA integrated phase”), certification process

The ERDF contribution and following the integration of IPA funds, the IPA contribution are paid into the single accounts opened per Funds and managed by the Certifying Authority. Payments made by the European Commission take the form of pre-financing, interim payments and payment of the final balance.

Based on validated eligible expenditure verified by the Joint Technical Secretariat which can be supported by receipted invoices or accounting documents of equivalent probative value the Certifying Authority draws up the statement of expenditure. The statement of expenditure shall include for each priority axis the total amount of eligible expenditure paid by the lead beneficiaries or beneficiaries in implementing the operations and the corresponding public contribution. The Certifying Authority draws up the application for payment and the certification of expenditure and submits them together with the statement of expenditure in SFC2007 to the European Commission.

In support of the certification activity of the Certifying Authority the Managing Authority operates a verification reporting system. Before compiling the statement of expenditure to the European Commission the Managing Authority submits a verification report on the procedures and verifications carried out in relation to expenditure included in the statements of expenditure. In order to have adequate information on the validation and verification of expenditure the Managing Authority will request information in the form of a verification report from the partner states.

In order to support its certification activity, the Certifying Authority may carry out so-called fact-finding visits at the joint management structures participating in financial management of the programme.

7.6 Monitoring and Evaluation

7.6.1 Monitoring

According to the Article 66(2) of the General Regulation No.1083/2006, the Managing Authority and the Monitoring Committee shall carry out monitoring by reference to financial indicators and the indicators specified in the Strategy Chapter of the Programme.

Indicator system

For the Programme a subset of quantified indicators will be applied taking into account the common minimum core indicators required by the Commission (The New Programming Period, 2007 – 2013: Methodological Working Papers, Working Document No. 2, 1. June 2006). The ex-ante quantification of the targets is based on two parameters: the financial weight of the priority axes and an average project size drawn from previous experiences.

A full set of indicators will be further developed in a separate manual. The full set of indicators serves for the internal programme management and forms an indispensable basis for the reporting and communication needs to make the programme achievements visible to the programme partners and to a broader public. Targets of the full set indicators may be ex-ante quantified for internal use if appropriate. The full set of indicators is not part of the OP.

The indicators shall make it possible to measure the progress in relation to the baseline situation and the effectiveness of the targets implementing the priorities. The Joint Technical Secretariat will monitor these indicators.

Annual report on implementation

In accordance with Article 67 of General Regulation annual report and final report on implementation have to be prepared. The annual reports will be drafted by the Joint Technical Secretariat and will be verified and submitted by the Managing Authority and approved by the Monitoring Committee before they are sent to the Commission.

Project level monitoring

The purpose of the project monitoring is to keep track of how the project is progressing in terms of expenditure, resource use, implementation of activities, delivery of results and management of risks. The monitoring activity of the project presumes the systematic and continuous collection of the information, input the data into the monitoring system, analysis of the value of the indicators defined in the project and use the system to support effective decision-making.

The Joint Technical Secretariat may review project progress and performance on a periodic basis by monitoring the indicators of the project and take the necessary decisions to keep the project on track.

7.6.1.2 Programme Monitoring and Information System

The Managing Authority is responsible for the setting up of a system to gather reliable financial and statistical information on implementation for the monitoring indicators and for evaluation and forwarding these data in accordance with arrangements agreed between the member states and the Commission using computer systems permitting the exchange of data with the Commission.

The common monitoring and information system of the programme will be based on a management information system, which allows for data collection and monitoring at a transnational level. The system is to provide the competent bodies (Monitoring Committee, Managing Authority, Certifying Authority, Audit Authority, Joint Technical Secretariat, Financial Transfer Unit, Contact Points) with a practical tool to perform their tasks and should also foster communication and the flow of information among the partner states. The system will support both the project cycle and the programme implementation.

The development and implementation of the Programme Monitoring and Information System shall be financed from the Technical Assistance budget.

7.6.1.3 Computerised Exchange of Data

Electronic data exchange between the **SFC** (Structural Funds Common database) and the programme management structures is a requirement according to Article 39 of the Rules of Implementation. After having set up the Monitoring and Information system for the programme, in co-ordination with the European Commission, an efficient way of data exchange will be decided.

The computer system for data exchange shall be developed as a tool of exchange of all data relating to the operational programme. The computer system used must meet accepted security standards to ensure that the documents held comply with national legal requirements and can be relied on for audit purposes.

7.6.2 Evaluation

The aim of the evaluation is to improve the quality, effectiveness and consistency of the use of assistance, the strategy and the implementation of the programme. Evaluation shall be carried out before (ex-ante evaluation), ongoing evaluation and after (ex-post evaluation) the programming period according to Article 48 of the General Regulation. The partner states shall provide the resources necessary for carrying out evaluations, organise the production and gathering of the necessary data and use the various types of information provided by the monitoring system.

The results of the evaluation shall be presented to the Monitoring Committee and to the Commission and shall also be published on the website of the programme.

Evaluations shall be financed from the Technical Assistance budget.

7.7 Specific implementation rules of the programme Technical Assistance budget

Technical Assistance is necessary to assist the joint structures (Managing Authority, the Joint Technical Secretariat and partly the "SEE" Contact Points) in implementing the programme. Taking into consideration the size and diversity of the programming area 6% of the ERDF funds allocated to this programme will be used for the priority "Technical Assistance". Technical Assistance from IPA funds is to be integrated into the TA framework of the program. It is necessary to support the increased tasks of the core management structure in the IPA integrated phase by contributing to the communication, audit and management tasks of the joint program. 10% of the IPA contribution of this phase will be allocated to Technical Assistance.

Technical Assistance budget will be used for assistance required to prepare, manage, implement, monitor, control and evaluate the programme. The Joint Technical Secretariat should provide support

for efficient programme implementation by helping to co-ordinate the transnational co-operation at programme level.

Furthermore, Technical Assistance budget should be used for tasks aimed to improve and assure proper programme implementation at project generation level (e.g. thematic seminars, information and publicity measures, evaluation) and to increase the overall quality of funded projects.

The following activities are to be carried out within the scope of Technical Assistance in order to ensure the efficient administration of the programme:

- Activities in connection with the generation, preparation, selection, evaluation and support of projects
- Activities to promote the capitalization of results
- Activities in connection with the support to joint structures
- Management and work of the Joint Technical Secretariat including staff supporting horizontal tasks
- Activities involving meetings of the Monitoring Committee and sub-committees in connection with interventions
- Examination of control and on-the-spot checks of operations
- audit and evaluation of the operations and the programme (e.g. environmental monitoring, if necessary)
- The setting up, operation and maintenance of a common Monitoring and Information System for the administration, support and evaluation of the programme
- Preparation of reports and studies (e.g. annual reports, mid-term evaluation etc.) and other external expertise supporting programme implementation and the preparation of successor transnational programmes after 2013
- Information and publicity activities
- Promotion and assistance to potential final beneficiaries.

The following activities will be carried out within the frame of Technical Assistance financed from IPA funds:

- Additional JTS staff costs for financial management and administration
- Further development of the IMIS 2007-2013 Monitoring and Information System
- Contribution to the TA budget of communication, audit, external expertise, evaluation, etc.
- Contribution to the activities of the contact points of the IPA countries (eligible co-financing)

7.7.1 Technical Assistance Budget

6% of the programme's ERDF budget will be used to finance Technical Assistance, with a **25%** national co-financing rate. EU member states will transfer their national co-financing share to a separate bank account on a yearly basis.

In the “IPA integrated phase”, **10%** of the IPA budget of the programme will be used to finance Technical Assistance, with a **15%** national co-financing rate. The Partner States involved in the IPA integrated phase will provide the national co-financing which in principle will be calculated in proportion of the population of the country. Further rules on the national contribution will be regulated by the Financing Agreements and the program TA Manual.

7.7.2 Management of the Technical Assistance

Activities covered by Technical Assistance (from ERDF Funds, and from IPA Funds in the IPA integrated phase) will be financed using the project management approach. All programme management activities (i.e. work of the Joint Technical Secretariat, including development and management of the monitoring system etc.; or transnational project generation activities of “SEE” Contact Points etc.) to be reimbursed by Technical Assistance shall be prepared in form of “Technical Assistance projects”. Technical Assistance project plans shall include:

- Objectives
- Activities
- Target groups
- Expected expenditures etc.

Technical Assistance projects are implemented by programme management structures. Technical Assistance project proposals have to be previously approved by the Monitoring Committee. Costs occurred while implementing the project will be partly or fully reimbursed by the programme. Reimbursement will take place on the basis of occurred expenditures to be a subject of regular control. Programme management bodies implementing Technical Assistance projects have to respect and follow the programme level eligibility rules and procedures.

For the procurements from IPA Technical Assistance managed by the core management (JTS, MA) will follow the same procedures (including procurement) as in case of the ERDF TA budget as being implemented within the framework of the program joint TA activities, such as contribution to programme level information and communication activities, evaluation, audit and management of the monitoring and information system, etc. TA activities carried out by the contact points in the IPA countries are subject of IPA implementation rules (including procurement) as it is further defined within the Financial Agreements and additional program documents.

7.8 Audits

7.8.1 The Audits of the Operations

*Article 16 Implementation Regulation
The Audits of the Operations*

1. The audits referred to in point (b) of Article 62 (1) (b) of the Regulation (EC) No. 1083/2006 shall be carried out each twelve month period from 1 July 2008 on a sample of operations selected by a method established, or approved by the Audit Authority in accordance with Article 17.

The audits shall be carried out on the spot, on the basis of documentation and records held by the beneficiary.

The audits shall verify that the following conditions are fulfilled:

- The operation meets the selection criteria for the operational programme and has been implemented in accordance with the approval decision and fulfils any applicable conditions concerning its functionality and use or the objective to be attained
- The expenditure declared corresponds to the accounting records and supporting documents held by the beneficiary
- The expenditure declared by the beneficiary is in compliance with the Community and national rules
- Public contribution has been paid to the beneficiary

Where problems detected appear to be systemic in nature and therefore entail a risk of other operations under the programme, the Audit Authority shall ensure that further examination is carried out, including additional audits where necessary, to establish the scale of such problems. The relevant authorities shall take the necessary preventive and corrective actions.

The method of sampling for the operations to be audited should be in line with the Article 17 of the Implementation Regulation.

The Group of Auditors comprising a representative of each member states will assist the Audit Authority as described in point 7.1.4.

7.9 Irregularities and recovery of funds unduly paid

Detailed regulation of responsibilities related to irregularities will be part of the Memorandum of Understanding of the programme and the Financing Agreements concluded in the IPA integrated phase.

7.9.1 Definition

Article 2 (7) general provisions

'irregularity': any infringement of a provision of Community law resulting from an act or omission by an economic operator which has, or would have, the effect of prejudicing the general budget of the European Union by charging an unjustified item of expenditure to the general budget.

The responsibilities related to handling irregularities contain two main duties, one is the reporting to the Commission and the other is the recovery of the amounts unduly paid.

7.9.2 Reporting

Article 28 rules for implementation

1. Without prejudice to the other obligations under Article 70 of Regulation (EC) No. 1083/2006, within two months following the end of each quarter, member states shall report to the Commission any irregularities which have been the subject of a primary administrative or judicial finding.

4. Irregularities relating to operational programmes under the European territorial co-operation objective shall be reported by the member state in which the expenditure is paid by the beneficiary in implementing the operation. The member state shall at the same time inform the managing authority, the certifying authority for the programme and the audit authority.

Following IPA integration into programme and project level financial implementation each IPA partner state hosting a project partner is responsible for reporting irregularities detected directly to the European Commission via the IMIS system, as well as for reporting on procedures instituted with respect to all irregularities previously notified and of important changes resulting from them.

The member states and, following IPA integration, the partner states shall send a copy of their quarterly reports to the Managing Authority.

The Managing Authority shall make a register for these reports so that it can inform the European Commission about the irregularities at programme level.

7.9.3 Recovery

The Managing Authority can recover money only from the natural or legal persons which are in contractual legal relation with the Managing Authority.

Each Member State, and following IPA integration, Partner State hosting a project partner is responsible for preventing, detecting, making decisions on and correcting irregularities and recovering amounts unduly paid together with any interest chargeable from the project partners. Each Member State and following IPA integration, Partner State hosting a project partner shall be responsible for repayment of the amounts unduly paid in case of an unsuccessful recovery procedure between the Managing Authority and the Lead Partner. Further details of the recovery procedure are regulated in the Memorandum of Understanding and following IPA integration in the Financing Agreements.

7.9.3.1 Responsibility scheme

The responsibility of the member states is limited to the errors and expenditure irregularities committed by partners located on their national territory.

In the implementation phase of the Programme two types of responsibilities can occur:

1. Contractual liability between the Managing Authority and the lead partner (parallel with this there is also contractual liability between the lead partner and the Project Partner)
2. Legal liability between the European Commission and the concerned partner state

7.9.4 Irregularities related to Technical Assistance projects

Irregularity can be committed by those who are benefited by the Technical Assistance budget.

If any control or audit activity detects an irregularity related to a Technical Assistance project the affected part of the management has to pay back the unduly paid amount to the Certifying Authority.

7.9.5 Errors of systemic nature

During the running of the system, errors can be detected which make impossible to detect irregularities or cause irregularities themselves. (For example there is a mistake in the call for proposals, which indicates irregularities).

In case anybody detects an error like this, the Managing Authority/Certifying Authority submits the whole documentation to the Monitoring Committee with a recommendation how to solve the problem. The Monitoring Committee decides how to solve the problem.

APPENDIX A – Literature for the analysis

Capgemini/i2010, Online Availability of Public Services: How Is Europe Progressing? Web Based Survey on Electronic Public Services, Report of the 6th Measurement, June 2006

Centre for the Study of Democracy, South-East European Legal Development Initiative, Anti- Corruption in South-East Europe: First Steps and Policies, 2002

Commission of the European Communities COM(2006) 129 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Bridging the Broadband Gap

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Bulgaria May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Romania May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 336 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Freight Transport Logistics in Europe – the key to sustainable mobility

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, The former Yugoslav Republic of Macedonia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Albania 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Bosnia and Herzegovina 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Croatia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Kosovo (under UNSCR 1244) 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Serbia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Montenegro 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2006-2007, Including annexed special report on the EU's capacity to integrate new members

Commission of the European Communities, Flash Eurobarometer 187 – The Gallup Organisation, 2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe, Analytical Report, July 2006

Commission of the European Communities, Information Society Benchmarking Report 2005, Information, Society and Media

Commission of the European Communities, Networks for Peace and Development, Extension of the major Trans-European transport axes to the neighbouring countries and regions, Report from the High Level Group chaired by Loyola de Palacio, November 2005

Commission of the European Communities, Report from the High Level Group chaired by Loyola de Palacio, NETWORKS FOR PEACE AND DEVELOPMENT, November 2005

Commission of the European Communities, Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2005

Council of Europe Development Bank, Social challenges in South Eastern Europe Economic and social situation in target group countries of South Eastern Europe, June 2005

DG TREN, The annual energy and transport review for 2004, part II - European Union Energy and Transport Developments

ECMT, Transport Infrastructure Regional Study (TIRS) in the Balkans, Final Report prepared by Lois Berger SA, March 2002.

ESPON ECPs Transnational Networking activities 097/2005 Data and Indicators of Western Balkans Final Report, 2006

EUROPE INNOVA (Christian Ketels, Örjan Sölvell), Clusters in the EU 10 new member countries, 2006

European Commission - DG Energy and Transport, Analysis of the EU Air Transport Industry, 2004

European Commission - DG Energy and Transport, ASSESS – Assessment of the contribution of the TEN and other transport policy measures to the midterm implementation of the White Paper on the European Transport Policy for 2010, Final Report, Transport & Mobility LEUVEN, October 2005

European Commission - DG Energy and Transport, European Freight Transport, Modern logistics solutions for competitiveness and sustainability

European Commission - DG Energy and Transport, PAN-EUROSTAR, Pan-European Transport Corridors and Areas Status Report, Project N° TREN/B2/26/2004, Final Report, HB-Verkehrsconsult and VTT Technical Research Centre of Finland, November 2005

European Commission - DG Energy and Transport, Trans-European Transport Network, TEN-T priority axes and projects 2005

European Commission - DG Energy and Transport, White Paper: European transport policy for 2010: time to decide, 2001

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT production on aggregate labour productivity growth (staff papers), July 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT capital on economic growth (staff papers), June 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, European Innovation Progress Report 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Key indicators on the Competitiveness of EU's ICT Industry, March 2005

European Commission - DG Transport and Environment, The South East Europe Functional Airspace Block Approach Working Group (SEE FABW WG), Report on The Opportunities for the Application of The Functional Airspace Block Approach in South East Europe, February 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, Enlargement, two years after: An economic evaluation (occasional papers), May 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, The Western Balkans in transition (enlargement papers), December 2004

European Commission, Working Group of the Commission Services, DG Energy and Transport, DG External Relations and ErupeAid Co-operation Office, Transport and Energy infrastructure in South East Europe, October 2001

European Environment Agency, Energy and environment in the European Union, Tracking progress towards integration, 2006

European Environment Agency, Environmental assessment report No. 10, Europe's environment: The third assessment, Copenhagen, 2003

European Environment Agency, The European environment, State and Outlook 2005

Eurostat, Statistics in focus 08/2007, Air transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 12/2006, Measuring gender differences among Europe's knowledge workers

Eurostat, Statistics in focus 13/2006, Inland Waterways Freight Transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 15/2006, R&D and internationalisation

Eurostat, Statistics in focus 24/2006, SMEs and entrepreneurship in the EU

Eurostat, Statistics in focus 38/2005, The digital divide in Europe

Eurostat, Statistics in focus 6/2006, R&D expenditure in Europe

Eurostat, Statistics in focus 8/2006, Which are the characteristics of Europe's highly qualified human resources?

Kaczmarczyk, Pawel and Okolski, Marek, International Migration in Central and Eastern Europe – Current and Future Trends, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, Population Division, New York, July 2005

NEA Transport research and training BV, TEN-STAC: Scenarios, Traffic Forecasts and Analysis of Corridors on the Trans-European Network, Traffic, Bottlenecks and Environmental Analysis on 25 Corridors, Project founded by the European Community, September 2004

PLANCO Consulting GmbH, TEN-Invest, Transport Infrastructure Costs and Investments between 1996 and 2010 on the Trans-European Transport Network and its Connection to Neighbouring Regions, Essen 2003

SEE-ERA.NET, The SouthEast European Era-Net SEE-ERA.NET, Zagreb, December 2005

United Nations Development Fund for Women, The Story Behind the Numbers: Women and Employment in Central and Eastern Europe and the Western Commonwealth of Independent States, 2006

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, UNESCO Science Report 2005, South East Europe

United Nations, Economic Commission for Europe, Economic Survey of Europe 2005, No.2, The economic situation in the ECE Region in Mid-2005

Urban Transport Initiative, Year Two, 2005

Vienna Institute of Demography, International Institute for Applied Systems Analysis, Population Reference Bureau, European Demographic Data Sheet 2006, The forces driving unprecedented population ageing (www.populationeurope.org)

World Bank, The road to stability and prosperity in South Eastern Europe: A regional strategy paper, March 2000

World Health Organisation- United Nations International Children's Emergency Fund, WHO-UNICEF Joint Monitoring Programme, www.wssinfo.org

World Health Organisation, Health and Economic Development in South Eastern Europe, 2006

APPENDIX B – Tables

The following tables were provided by the Task Force and were used as a basis for the analysis. In some cases the most current available Eurostat data were used for the last version of the Programming Document.

Tab. 18: Basic indicators of size and economic activity in the SEE region, 2005

Countries	Area	Population		GDP			GDP/cap
	th.km ²	million	density	million EUR	89=100	EUR	PPS
Austria	84	8.2	98	246,466	134	30,057	28,600
<i>East Italy</i>	<i>149</i>	<i>28.6</i>	<i>193</i>	<i>709,444</i>	<i>154^a</i>	<i>24,806</i>	<i>25,091</i>
Italy	301	57.6	191	1,417,241	122	24,605	24,200
Greece	132	10.7	81	181,088	141	16,924	19,600
Hungary	93	10.1	109	87,826	120	8,696	14,500
Slovakia	49	5.4	110	37,301	121	6,935	12,700
Slovenia	20	2.0	100	27,373	125	13,870	18,900
Bulgaria	111	7.8	70	21,448	92	2,760	7,500
Romania	238	22.2	93	79,314	101	3,500	7,700
Albania	29	3.2	110	6,739	130	2,140	4,710
Bosnia	51	4.1	80	7,995	64	1,950	6,140
Croatia	57	4.5	79	30,465	95	6,770	11,000
The former Yugoslav Republic of Macedonia	26	2.0	78	4,631	84	2,280	5,980
Serbia-Montenegro	102	8.1	79	21,060	54	2,600	6,179
the Republic of Moldova	34	4	124	3,691	44	460	
Ukraine	604	46.9	78	65,510	59	1,396	6,240
EU 15	3,247	380	117	10,245,077	133	26,929	25,300
EU 25	3,985	455	114	10,798,352	132	23,749	23,400
SEE	1.931	196.8	102	2.234.457	120	8.892	12.425

Sources: Eurostat (2006), WIIW (2006)

a: 1995-2003

Tab. 19: Demographic statistics

Countries	Population growth	population age composition (15-64)	Life expectancy at birth	Crude death rate	Crude birth rate
		2002	2002	2002	2002
Austria	6.9	68	79	10	9
<i>East Italy</i>	5.1				
Italy	1.1	67	78	11	9
Greece	5.2	67	78	11	9
Hungary	-2.9	69	72	13	10
Slovakia	2.8	70	73	10	11
Slovenia	4.1	70	76	10	9
Bulgaria	-13.2	69	72	14	9
Romania	-1.7	69	70	13	10
Albania	-0.6	65	74	6	17
Bosnia	-5.2	72	74	8	12
Croatia	-0.2	68	74	12	10
The former Yugoslav Republic of Macedonia	2.4	68	73	9	14
Serbia-Montenegro	-19.8	66	73	12	12
the Republic of Moldova	-3.1	68	67	13	11
Ukraine	-9.3	69	68	15	9
EU 15	4.6	67	78	10	10
EU 25	1.4	67	77	10	10

Sources: Eurostat (2006), WIIW (2006), World Bank (2004)

Tab. 20: Labour statistics

Countries	Ratio of labour force to population	Unemployment ratio
	2002	2005
Austria	46	5
Italy	45	8
Greece	43	10
Hungary	49	7
Slovakia	56	16
Slovenia	50	6
Bulgaria	53	10
Romania	48	8
Albania	50	14
Bosnia	46	46
Croatia	47	18
The former Yugoslav Re- public of Macedonia	49	38
Serbia-Montenegro	48	32
the Republic of Moldova	52	
Ukraine	53	8
EU 15	47	8
EU 25	49	9

Source: WIIW (2006), World Bank (2004)

Tab. 21: Social indicators

Countries	Health expenditure %GDP	Physicians/ 1000 people	Hospital beds/ 1000 people	Gini index of social inequality ¹
	2001	2002	2002	2002
Austria	8.0	3.2	8.6	30
Italy	8.4	4.3	4.9	36
Greece	9.4	4.4	4.9	35
Hungary	6.8	2.9	8.2	24
Slovakia	5.7	3.6	7.8	26
Slovenia	8.4	2.2	5.2	28
Bulgaria	4.8	3.4	7.2	32
Romania	6.5	1.9	7.5	30
Albania	3.7	1.4	3.3	28
Bosnia	7.5	1.4	3.2	26
Croatia	9.0	2.4	6.0	29
The former Yugoslav Republic of Macedonia	6.8	2.2	4.8	28
Serbia-Montenegro	8.2	2.1	5.3	
the Republic of Moldova	5.1	2.7	5.9	36
Ukraine	4.3	3.0	8.7	29
EU 15	8.9	3.3	6.5	32
EU 25	8.5	3.2	6.5	32

Source: World Bank (2004)

1: Gini index measures the extent to which the distribution of income among individuals or households within an economy deviates from a perfectly equal distribution. The gini index of 0 represents perfect equality, while an index of 100 implies perfect inequality.

Tab. 22: Urban structure

Countries	Urban population (%)	Number of cities with population over 100,000 inhabitants	Metropolitan population as a share of total		Metropolitan GDP as a share of total GDP	
			1991 ^a	2003 ^b	1991 ^a	2003 ^b
Austria	66	5	0,20	0,20	0,20	0,20
Italy	67*	26*	0,07	0,06	0,07	0,06
Greece	60	6	0,34	0,36	0,34	0,36
Hungary	65	9	0,19	0,17	0,19	0,17
Slovakia	58	2	0,12	0,11	0,12	0,11
Slovenia	50	1	0,24	0,25	0,24	0,25
Bulgaria	69	7	0,14	0,15	0,14	0,15
Romania	56	25	0,09	0,09	0,09	0,09
Croatia	58	3		0,13		0,13
Albania	44	1	0,12	0,27	0,12	0,27
Bosnia	44	2		0,17		0,17
The former Yugoslav Republic of Macedonia	59	2	0,28	0,29	0,28	0,29
Serbia-Montenegro	52	5	0,15	0,15	0,15	0,15
the Republic of Moldova	43	4				
Ukraine	71	41				
EU 15	79					
EU 25	76					

Source: World Bank (2004) and Estimation from Eurostat and SEED Centre Regional Databases

a: For Hungary, Italy, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Romania the base year is 1995

b: For Albania, Bosnia, Serbia the latest information is for 1998, and for the former Yugoslav Republic of Macedonia is 2002.

* The figures refer to Eastern Italian regions

Tab. 23: Regional inequalities in NUTSIII level

countries/regions	Coefficient of variation (CV) based on regional GDP per capita		max/min ratio based on regional GDP per capita	
	1991 ^a	2003 ^b	1991 ^a	2003 ^b
Austria	0,40	0,35	3,14	2,66
Italy	0,31	0,28	3,29	2,70
Greece	0,19	0,25	2,70	4,22
Hungary	0,48	0,61	3,05	3,79
Slovakia	0,37	0,44	3,08	3,67
Slovenia	0,21	0,32	1,68	2,10
Bulgaria	0,39	0,49	2,87	2,81
Romania	0,23	0,43	2,14	3,81
Croatia		0,42		3,12
Albania	0,32	0,27	2,87	2,95
Bosnia-Herzegovina		0,43		3,12
The former Yugoslav Republic of Macedonia	0,37	0,46	3,41	2,90
Serbia-Montenegro	0,51	0,57	7,97	23,13

Source: Estimation from Eurostat and SEED Centre Regional Databases

a: For Hungary, Italy, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Romania the base year is 1995

b: For Albania, Bosnia, Serbia the latest information is for 1998, and for the former Yugoslav Republic of Macedonia is 2002.

Tab. 24: Environmental indicators

Countries	Emissions of organic water pollutants ¹ (kilograms per day)	
	per sq ²	per inh.
Austria	962	9,852
Italy	1,646	8,601
Greece	433	5,344
Hungary	1,640	15,102
Slovakia	1,183	10,777
Slovenia	1,930	19,397
Bulgaria	972	13,839
Romania	1,400	15,008
Albania	225	2,035
Bosnia	175	2,171
Croatia	850	10,766
The former Yugoslav Republic of Macedonia	903	11,566
Serbia-Montenegro	995	12,535
the Republic of Moldova	1,007	8,118
Ukraine	828	10,652
EU 15	1,580	8,673
EU 25	1,565	9,361

Source: World Bank (2004)

1: Emissions of organic water pollutants are measured in terms of biochemical oxygen that bacteria in water will consume in breaking down waste. This is a standard water treatment test for the presence of organic pollutants. Emissions per worker are total emissions divided by the number of industrial workers.

Tab. 25: Competitiveness indicators

Countries	GDP per capita in euros	Total in-tramural R&D expenditure (GERD) as a share of GDP ^a	R&D expenditure as a share of GDP in business sector (BERD) ^a	Total exports as a share of GDP	Total R&D personnel and researchers % total employment	Researchers in R&D per million people	Economic freedom ¹	Corruption perception index ¹ (CPI)
	2005	2003	2003	2003	2003	2001	2006	2005
Austria	30,057	2,2		47	1,8		8.1	8.7
Italy	24,605	1,1	0,5	25	1,1	1128	7.5	5.0
Greece	16,924	0,6	0,2	10	1,3	1400	7.2	
Hungary	8,696	0,9	0,4	65	1,2	1440	7.6	5.0
Slovakia	6,935	0,6	0,3	85	1,0	1774	7.7	4.3
Slovenia	13,870	1,5	0,9	58	1,1	2258	7.6	6.1
Bulgaria	2,760	0,5	0,1	48	0,6	1167	7.1	4.0
Romania	3,500	0,4	0,2	39	0,4	879	6.8	3.0
Albania	2,140			9			7.3	2.4
Bosnia	1,950			20			7.0	2.9
Croatia	6,770	1,1	0,4	27	1,1	1187	7.2	3.4
The former Yugoslav Republic of Macedonia	2,280			25		387	7.2	2.7
Serbia-Montenegro	2,600			11		2389		2.8
the Republic of Moldova	460			41		329	6.9	2.9
Ukraine	1,396			56		2118	6.8	2.6
EU 15	26,929	2,0	1,3	33	1,6	2531	7.8	7.4
EU 25	23,749	1,9	1,2	34	1,5	2366	7.8	6.9

Source: Gwartney J. and Lawson, R. (2006), Internet Centre for Corruption Research (2005)

1: The annual TI *Corruption Perceptions Index (CPI)*, first released in 1995, is the best known of TI's tools. It has been widely credited for putting TI and the issue of corruption on the international policy agenda. The CPI ranks more than 150 countries in terms of perceived levels of corruption, as determined by expert assessments and opinion surveys. **CPI Score** relates to perceptions of the degree of corruption as seen by business people and country analysts and ranges between 10 (highly clean) and 0 (highly corrupt).

1: The index measures the degree to which the policies and institutions of countries are supportive of economic freedom. The cornerstones of economic freedom are personal choice, voluntary exchange, freedom to compete, and security of privately owned property. Each component and subcomponent is placed on a scale from 0 to 10 with 10 to reflect the ideal situation.

Tab. 26: Structural indicators

Countries	Share of Agriculture in GDP (%)		Share of Industry in GDP (%)		Share of Services in GDP (%)	
	1990	2002	1990	2002	1990	2002
Austria	3	2	37	32	60	66
Italy	3	3	33	28	64	69
Greece	11	7	27	23	62	70
Hungary	15	4	32	31	53	65
Slovakia	7	4	56	29	37	67
Slovenia	6	3	48	36	46	61
Bulgaria	18	12	49	30	33	58
Romania	20	13	48	38	32	49
Albania	36	25	48	19	16	56
Bosnia	9	18	48	37	43	45
Croatia	10	9	34	30	56	61
The former Yugoslav Republic of Macedonia	9	12	48	30	43	57
Serbia-Montenegro	25	15	48	32	27	53
the Republic of Moldova	51	24	31	23	18	53
Ukraine	26	15	45	38	29	47
EU 15	3	2	34	28	63	70
EU 25	4	2	35	29	60	69

Source: World Bank (2003, 2004)

Tab. 27: Infrastructure indicators

Countries	Paved road %	length of road/sq. km	length of railway/sq km	Electric power consumption per capita kwh	Telephone mainlines per 1000 people	Users of internet per 1000 people
	2001	2000	2000	2001	2002	2002
Austria	100	2381	69	7,031	489	409
Italy	100	1594	55	4,813	481	352
Greece	92	886	17	4,205	491	155
Hungary	44	2024	83	2,998	361	158
Slovakia	87	872	75	4,360	268	160
Slovenia	100	1009		5,535	506	376
Bulgaria	94	336	39	3,066	368	81
Romania	50	834	48	1,620	194	83
Albania	39	621	15	1,123	71	4
Bosnia	52	428		1,444	237	26
Croatia	85	493	48	2,683	417	180
The former Yugoslav Republic of Macedonia	62	334	27		271	48
Serbia-Montenegro	62	488	40		233	60
the Republic of Moldova	86	372		785	161	34
Ukraine	97	281	37	2,217	216	18
EU 15	97	1154	47	6,072	454	355
EU 25	93	1.095	48	5,579	430	332

Source: World Bank (2004)

Tab. 28: FDI inward stock in millions of dollars, 2004

Countries	million \$	%	per head
Austria	62,657	13.9	7,641
Italy	220,720	49.0	3,832
Greece	27,213	6.0	2,543
Hungary	60,328	13.4	5,973
Slovakia	14,501	3.2	2,696
Slovenia	4,962	1.1	2,493
Bulgaria	7,569	1.7	970
Romania	18,009	4.0	811
Albania	1,514	0.3	473
Bosnia	1,660	0.4	405
Croatia	12,989	2.9	2,886
The former Yugo- slav Republic of Macedonia	1,175	0.3	579
Serbia- Montenegro	3,947	0.9	487
the Republic of Moldova	940	0.2	223
Ukraine	9,217	2.0	196
EU 15	3,794,199		9,973
EU 25	4,016,947		8,834

Source: UN (2005)

Tab. 29: Main characteristics of the INTERREG III B co-operation areas

	Number of approved projects	Number of project Partners	Total budget thsd. €	ERDF contribution thsd. €	Partners per project	Budget per project thsd. €	Budget per partner thsd. €	Share of ERDF contribution
Alpine Space	49	502	94600	42700	10	1931	188	45,1%
Archimed	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
Atlantic Rim	64	515	123783	72576	8	1934	240	58,6%
Baltic Space	100	2325	196813	101155	23	1968	85	51,4%
CADSES	93	1124	197578	105335	12	2124	176	53,3%
Northern Periphery	89	574	49625	14220	6	558	86	28,7%
North Sea	54	383	253961	126614	7	4703	663	49,9%
Northwest Europe	85	522	618524	295661	6	7277	1185	47,8%
Southwest Europe	76	376	100349	62303	5	1320	267	62,1%
Western Mediterranean	77	608	139266	70283	8	1809	229	50,5%
Total	687	6929	1774495	890851	10	2583	256	50,2%

Source: EC (2005) Study on "Territorial co-operation and transnational co-operation programmes within Structural Funds", Second interim report, No. 2004 CE 16 0 AT 040, Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences.

Tab. 30: Water supply and sanitation coverage

Coverage in %, 2004	Water supply coverage			Sanitation coverage		
	total	houses connected	Note: Data of year	total	houses connected	Note: Data of year
Austria	100	100		100	94	
Bosnia and Herzegovina	97	85		95	57	
Bulgaria	99	90		99	72	
Croatia	100	83		100	74	
Czech Republic	100	95		98	88	
Germany	100	100		100	93	
Greece	.	84	1995	.	68	
Hungary	99	94		95	52	
Italy	.	99		.	75	2000
Poland	.	98		.	57	
the Republic of Moldova	92	41		68	.	
Romania	57	49		.	49	
Serbia and Montenegro	93	82		87	49	
Slovakia	100	96		99	71	
Slovenia	.	.		.	.	
The former Yugoslav Republic of Macedonia	.	.		.	.	
Ukraine	96	76		96	57	
Albania	96	69		91	62	

Source: WHO-UNICEF, Joint Monitoring Programme, www.wssinfo.org

APPENDIX C – Tables Strategic Environmental Assessment (SEA) - Results of Public Consultation

All issues concerning environmental issues and SEA-results, which were raised during the public consultation in participating member states of South East Europe programme (23 March – 18 May 2007), are summarized.

This overview was elaborated at October 31, 2007 after closure of general public consultation, including statements from national environmental authorities, where consultation procedures were extended according to national SEA legislation.

The Annex also includes remarks about how the results of public consultation were addressed in the final version Operational Programme (V 3-0, October 2007).

AUSTRIA: Ministry for Agriculture, Forestry, Environment and Water Management, Department V	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
The SEA Directive stipulates that the SEA has to be carried out during the preparation of the programming document and must be completed before its adoption. SEA can therefore be seen as an integral part of the programming process. It should be positively valued that the present SEA is carried out in close collaboration with the planning team as an interactive process.	No further remarks
The Environmental Report lacks following information: Sound description of the likely evolution of the current state of the environment if the programming document is not implemented (so-called "zero-alternative") as a reference framework to assess positive and negative impacts of the draft Operational Programme; Process history of developing the present programme draft, including a detailed description of the methodology used; An outline of the reasons for the most favourable alternative in terms of environmental concerns; Monitoring provisions for the programme implementation; Evaluation criteria for proposed activities or projects, including formulation of mitigation measures	An appropriate description of the likely evolution of the current state of the environment was elaborated in chap. 5 of Environmental Report. Process history of developing the different versions of the Programme including public consultation on SEA and the OP is delivered in chap. 4.6.2. of final Operational Programme.; The reasons for selecting the alternatives dealt with are outlined in Chap. 3.4 of Environmental Report. Measures envisaged concerning monitoring in accordance with Article 10 are described in Chap. 7 of Environmental Report. Further details on monitoring system will be elaborated by the Monitoring Committee. Evaluation criteria for selection of activities and projects will be elaborated by the Joint Technical Secretariat in co-operation with the "SEE" Contact Points and potential sub-committees involved, approved by the Monitoring Committee in an additional document ("application manual" – see chap. 7.2.2 of Operational Programme). The Environmental Report contains measures to prevent, reduce and offset possible adverse effects (Chap. 6.3 of Environmental Report), which have been implemented into the final version of Operational Programme.

Only appropriate selection criteria and environmental safeguards for the implementation phase can enable adequate evaluation of significant effects and assure an environmentally suitable implementation of the programming document. Without defining project selection criteria for the selection and funding of activities and projects, which potentially impact the environment, and taking them into account during the SEA procedure, such statement cannot be regarded as plausible.	Project selection criteria will be elaborated according to the global and specific programme objectives, implementation principles and general EU principles, including "promotion of sustainable development / ecological sustainability". Appropriate environmental safeguards will therefore be implemented into selection procedures and approved by the Monitoring Committee, according to chap. 7.2.2 of Operational Programme.
An SEA assigned task is to define priorities on which monitoring will concentrate. The focus could be on critical issues identified within the framework of SEA with regard to environmental effects. Acknowledging that the South East Europe draft OP does not enter into details as regards the project selection criteria or eligible measures, it is even of higher importance that the SEA suggests specific project evaluation criteria to ensure that the selection of activities and projects will contribute, to the greatest extent possible, to the relevant objectives.	Measures envisaged concerning monitoring in accordance with Article 10 of SEA Directive are described in Chap. 7 of Environmental Report. They focus on issues identified within the framework of SEA with regard to environmental effects. On project level a preliminary impact assessment on environmental issues is recommended on the basis of "guiding questions" (see chap. 3.3.1). All recommendations listed in chap. 6 of Environmental Report have the objective to extent the possible positive impacts and to reveal adverse effects on environmental issues. Any project likely to have a significant impact on Natura 2000 sites has to be subject to appropriate assessments of its implications for the site in view of the site's conservation objectives (art. 6 and 7 Habitat Directive) – see chap. 7 of Environmental Report.
Chap. 3.1: General approach: With regard to the mentioned factors that are important in deciding the scope and level of detail of the Environmental Report, the further descriptions in the Environmental Report are missing any reference to "the nature of possible projects to be funded and its likely effects on the environment".	The characteristics of possible projects, which can be assumed to be supported under the different areas of intervention and their possible effects on environmental issues, have been the most important reference for impact assessment.
Chap. 3.3.1: Determination of SEA-objectives: Regarding the guiding question to item (1) – Water: "Will the OP create impact on the sustainable use of water resources?" it should be stated whether a quantitative assessment could be performed where this is likely due to existing information on detailed level.	A quantitative assessment of possible impacts on water resources on programme level could not be performed due to lack of information about location and details of possible transnational activities.
Chap. 3.4: Discussion of alternatives, measures to minimize negative impacts: The described approach to elaborate on an optimized version of the Operational Programme in an interactive process is a very advisable procedural attempt to meet both the ERDF Regulation and SEA requirements. For a transparent assessment the Environmental Report needs to contain information on the elaboration of different draft versions (including different approaches to reach the aims of the priorities). In particular a description and evaluation of the so-called "zero-alternative" as a reference framework to assess potential impacts of the programme's implementation are required.	A description and summarizing evaluation of the most important environmental trends in the programming area has been elaborated in chap. 5, by this way delivering the so-called "zero-alternative" as a reference framework to assess potential impacts of programme's implementation.
Chap. 4: Environmental Protection Objectives; 4.1 Water: Further Directives, which are likely to be relevant to the programme, should also be mentioned, such as the Directive on Bathing waters, the new Directive on the assessment and management of flood risks (expected to enter into force during the programming period), Fishing waters, etc.	The Directive on Bathing waters will be mentioned in the final version of Environmental Report. The new Directive on the assessment and management of flood risks has been mentioned under environmental issue "Landscape / Cultural Heritage"

Chap 4.3: Air, Climate: The Air Quality Framework Directive and its four Daughter Directives should be mentioned as well. It is recommended to add the following as a main SEA Objective (likewise in Chapter 3.3): "WILL THE OP IMPROVE THE AIR QUALITY?"	The Air Quality Framework Directive and its four Daughter Directives will be mentioned in the final version of Environmental Report as well as an additional SEA objective "Will the OP improve the ambient air quality"? as guiding question for environmental assessment and programme evaluation.
Chap. 4.4 Population, Human Health: As one of the reference documents to set up environmental protection objectives the European Environment and Health Action plan 2004-2010 is mentioned, which proposes an Integrated Information System on Environment and Health as well as a coordinated approach to Human Bio-monitoring activities. This focus is not reflected in the main SEA objectives or in the corresponding guiding questions.	Human health issues will be integrated into the main SEA objectives and into the corresponding guiding questions of final Environmental Report.
With regard to the reference to the "proposed" Directive on assessment and management of floods across Europe the text should be updated according to the actual status: On 25/04/2007 the European Parliament adopted a compromise package agreed with the Council which in essence means the Directive is agreed. The formal adoption is expected later in 2007 by the Council. The flood Directive shall be included and referred to in both landscape and cultural heritage as well as in the water chapters (4.1, 5.1), as both fields can directly be affected during the course of implementation of the present Operational Programme. This is of particular importance as the flood Directive is meant to create an EU framework for flood risk management that builds on and is closely coordinated and synchronised with the 2000 Water Framework Directive, the cornerstone of EU water protection policy.	The text regarding the reference to the "Directive on assessment and management of floods across Europe" will be up-dated, the flood Directive will be included in water chapters as well.
The present Environmental Report does not satisfactorily cover this SEA requirement as indices for describing the "zero alternative" can only be found in the summary boxes by mentioning some future trends. As the likely evolution of the environment in the chosen period of time serves as a basic prerequisite for the assessment of the likely environmental effects of the draft programme, the "zero alternative" needs to be described in a comparable level of detail to provide for clearly traceable assumptions.	Chap. 5 of Environmental Report describes the current state of the environment and the likely evolution thereof without implementation of the programming document in adequate way to provide a baseline for assessments of programme impacts on environmental issues according to SEA directive.
Chap. 5.3 Air, Climate: The current situation concerning air quality should be described as well. Chap. 5.4 Population, Human Health: Ambient air pollution appears to be the largest environmental related health problem	Chap. 5.3 describes the most important trends and burdens as result of air emissions in the programming area.
Chap. 5.5 Fauna, Flora, Biodiversity: Besides the mentioned threats on biodiversity, impacts of climate change also need to be addressed.	No further remarks

Chap. 6. Generally the information concerning the methodology used for the assessment is not sufficient for the necessary traceability of the information provided. It remains unclear how the baseline data has been taken into account for the assessment, which criteria have been applied to assign the scores for the objectives, etc. Due to a lack of a verbal- argumentative description of the undertaken analysis for each area of intervention and potential effects on the relevant environmental issues, the classification results of the assessment in the chosen method of evaluation are not quite comprehensible.	In Chap. 6, the methodical approach of impact assessment follows the general question: “Is there any significant positive and/or negative effect on environmental issues in the programme area due to possible actions related to programme priorities and areas of intervention pointed out in the OP?” For each area of intervention possible effects on the relevant environmental issues were analysed, following the “guiding questions” (see chapter 4.2.3). If the area of intervention will probably contribute in a positive way to improve environmental trends in the programme area as identified in chapter 5, the result of the assessment is positive (+). If a negative environmental trend, as identified in chapter 5 could be enhanced by possible outcomes of the area of intervention or existing environmental assets of the programme area are effected in a negative way, the result of the assessment is negative (-).
Furthermore, it should be made explicit that suggestions for reformulations of priorities / areas of interventions and possible measures to be implemented into the OP have to be bindingly considered on completion of the Operational Programme.	Most of the recommendations listed in chap. 6 of Environmental Report have been incorporated into the final version of Operational Programme.
6.2.2 Priority axis (2): Protection and improvement of the environment With regard to the suggestions made for reformulations and possible measures to be implemented, under the listing of examples for interdisciplinary strategies FLOOD RISK MANAGEMENT PLANS shall be added, according to the new Directive on the assessment and management of flood risks.	Flood Risk Management Plans will be added to the possible interdisciplinary strategies and activities.
The assessment that the area of intervention 4.2 has no relevant impact on the environmental issue “water” cannot be followed, as most of the economic development occurs in flood prone areas (risk of economic loss as well as negative environmental impacts by flooding areas with hazardous materials that are set free). Extensive growth of land take for economic purpose also leads to surface sealing, which has a negative impact on ground water regeneration and again supports the generation of floods. The assessment shall be revised in this regard and correspondingly also corrected in the assessment matrix on page 41.	The assessment will be revised in this regard, correspondingly the assessment matrix on page 41.

Chap 6.3 Conclusion out of the assessment: It is assumed that the listed issues to be integrated into the programme to extend positive impacts and minimize negative ones can be equated with mitigation measures. They seem to represent the response to significant environmental effects identified with the purpose to influence either the volume or the probability or the frequency of environmental effects. However, attention should be paid to their (ecological) effectiveness and appropriateness as well as the cost-benefit ratio. Another crucial aspect should be the fact whether the measures are adequately capable of contributing to the avoidance and reduction or, if appropriate, enhancement of effects with a view to cause-effect relationships.	No further remarks
Chap 6.3 With regard to human health issues the following should be added (in capitals): Priority axis (1), second bullet point: “...risk assessments” to identify possible environmental AND HUMAN HEALTH risks ...” Priority axis (2), third bullet point: “...,analysing possible negative impacts on agriculture, forestry, biodiversity, soil, water, air and landscape development, ALSO WITH RESPECT ON POSSIBLE NEGATIVE IMPACTS ON HUMAN HEALTH.”	“Human Health” will be added to the main recommendations in the chap. 6.3 according to the comment of the environmental authority.
Chap 6.3 Assessment matrix (figure 6-7): The SEA Directive requires not only the assessment of the individual impacts of specific proposals in the programming document, but also the resulting cumulative effects. This analysis should use information generated by the preceding assessments of individual measures in the programming document. The presented assessment matrix as such without any verbal description does not provide for an adequate summary of the assessment, also taking cumulative effects into account.	Taking into account the size of the programming area and the type of possible activities to be supported by the programme, no significant cumulative impacts on environmental issues as direct or indirect result of programme implementation can be assessed.
Chap. 7 Monitoring: As already mentioned above, it is not sufficient for an SEA to only give general recommendations for the future monitoring system to be set up by the Monitoring Committee. According to the SEA Directive monitoring measures have to be presented in the Environmental Report. In the present case the Environmental Report shall propose the mentioned “environmental impact indicators” for the programme manual such as relevant “guiding questions” for project selection in combination with a preliminary impact assessment on environmental issues.	Measures envisaged concerning monitoring in accordance with Article 10 are described in Chap. 7 of Environmental Report. They focus on issues identified within the framework of SEA with regard to environmental effects. On project level a preliminary impact assessment on environmental issues is recommended on the basis of “guiding questions” for project selection (see chap. 3.3.1) in combination with a preliminary impact assessment. Any project likely to have a significant impact on Natura 2000 sites has to be subject to appropriate assessments of its implications for the site in view of the site's conservation objectives (art. 6 and 7 Habitat Directive).

BULGARIA: Ministry of Environment and Water of the Republic of Bulgaria	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
The SEA presented is in compliance with requirements of Directive 2001/42/EA and Chapter 6 to the Act of the preservation of environment.	No further remarks
To each subsection of the section 4 of the SEA report a conclusion of the compliance between the objectives and priorities of the programme and the objectives of the environment protection at international and European level to be made.	The assessment of impacts on environmental issues (chap. 6 of Environmental Report) was based on the SEA objectives, which were derived from the objectives of the environment protection at international and European level as listed in chap. 4. By this way a conclusion of the compliance between the objectives and priorities of the programme and the
We recommend the following measure "Projects, including investment proposals/plans or programmes to be adopted only after fulfilment of the requirements of the international, European and the national legislations on SEA and environmental impact assessment" to be added to the measures for reduction or total elimination of presumable negative effects of the programme implementation on the environment.	We recommend that "Compliance with international, European and the national legislations on SEA and environmental impact assessment" to be added to the listed criteria for project selection, which have to be finally approved by the future Monitoring Committee (see chap. 7.2.2 of Operational Programme).
We propose the tasks concerning monitoring to be clarified. If possible indicators for monitoring and control on the impact on the environment to be suggested.	Possible "qualitative" indicators for monitoring and control on the impact on the environment of programme implementation are listed in chap. 3-3-1 of Environmental Report ("guiding
Concerning methodology for the elaboration of SEA and reflecting of the public consultations results we recommend the documentation of the public consultations on SEA and the OP to be enclosed.	Process history of developing the different versions of the Programme including public consultation on SEA and the OP is delivered in chap. 4.6.2. of final Operational Programme.
We recommend introducing information of the way the ecological statements and comments has been taken in to consideration.	Information of the way the ecological statements and comments has been taken in to consideration is delivered by chap. 4.6.2 of Operational Programme (including this table attached in

BULGARIA: District governor of the District of Yambol	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
It is stated that based on the lack of quantitative prognoses, the indicators of the environmental components in the programme give only qualitative assessments. That makes impossible the estimation of the quantitative impact of the programme objectives and activities on the environment.	No further remarks
No data of the territories included in NATURE 2000 had been presented.	Fig. 5-5 of Environmental Report illustrates the number, area and percentage of land cover to be effected by protected areas under FFH and / or Birds Directive in all participating member states.

BULGARIA: National Assembly of the Municipalities of the Republic of Bulgaria (NAMRB)	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
We recommend to be cited that the activities concerning cultural heritage and air pollution control should be in compliance with the national legislations.	No further remarks

ITALY: Ministry of Environment and Territorial and Sea Protection	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
The OP takes a very strategic framework approach and it involves a wide area and so many different countries: this is its main challenge. The OP objects and priorities match well with the needs arising from its socio-economical analysis, and there is a good internal coherence.	No further remarks
As detailed procedures on project generation application and selection will be developed in form of detailed Applicants Manuals we suggest an environmental expertise to assure these aspects will be taken into account during the implementation phases. There is also a procedural aspect that gives us some doubts: the possibility that the Monitoring Committee can restricts the scope of eligible applicants in a given Call for Proposal because this may be a prerogative of the MA.	Project selection criteria will be elaborated according to the global and specific programme objectives, implementation principles and general EU principles, including "promotion of sustainable development / ecological sustainability". Appropriate environmental safeguards will therefore be implemented into selection procedures and approved by the Monitoring Committee, according to chap. 7.2.2 of Operational Programme. Within the Monitoring Committee environmental expertise of participating member states and third countries on administrative level will be represented which should guarantee that SEA-results will be taken into account during programme implementation.
The Non Technical synthesis is missing, even if it is envisaged at par. 4.6.2 (pg. 69) of the OP; we suggest publishing this Annex for the official transmission to EC	The Non-Technical Summary of the Environmental Report has been incorporated into chap. 4.6.2 of final Operational Programme.
There is some lack of information about the Sea Environment in the ER, which focuses only on the freshwaters; on the contrary, the OP envisages many actions on Sea and Harbours Environment. Moreover it is necessary to pay more attention to the impacts deriving from sea traffic in the Adriatic. We would like to notice also specifically that the OP doesn't take in account the Taranto Harbour which is, in our opinion, of strategic relevance in the geographical area of SEES.	In Chap. 5 of Environmental Report the current environmental situation in coastal areas was illustrated in a short paragraph. Impacts on environmental issues like Biodiversity and Landscape of Sea Environment (coastal areas) were assessed in Chap. 6 of Environmental Report, particularly possible impacts of the "transport-related" priority axis of the programme. Due to lack of information about details of possible projects to be supported by the programme no impact assessment on project level could be performed as part of the "Strategic Environmental Assessment".

There's no sufficient level of coherence between the analysis of the state of the environment in the area and the suggestions for reformulation, possible measures to be implemented into the OP	The assessment of impacts on environmental issues (chap. 6 of Environmental Report) was based on the SEA objectives (chap. 4) and current state of the environment as listed in chap. 5. Consequently, suggestions for reformulations and possible measures to be implemented into the OP were elaborated out of the results of impacts assessment, to improve the quality of environmental issues (starting from the current quality level, as described in chap. 5) and to avoid any significant negative impact. The coherence between the analysis of the state of the environment in the area and the suggestions for reformulation, possible measures to be
Regarding Waste Management we underline that they are not considered as a specific area of intervention, despite of the assumption of the ER about the importance of this theme in the wide European context; also in the analysis of the current situation the Waste theme is not so well examined and doesn't appear at all any evaluation about potential impact of the OP on this component. It seems inappropriate to put suggested activities to promote "recycling society" in the Aol 2.4 "Promote energy and resource efficiency" (Pg 88 of the OP Draft 2.2)	Transnational activities to support sustainable waste management strategies can be supported under Area of Intervention 4.1 "Tackling crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements" (transnational synergies in the field of Public Infrastructure or Public services...), as this agenda could be regarded as one of the examples for crucial problems of interrelated economic, environmental, social and governance nature.
Chap. 5-2, Pg. 21: "Municipal waste, to be handled as an indicator for describing the material intensity of economies in Europe, continues to increase." This kind of analysis is absolutely correct but it needs to be effectively translated in the OP's Aol.	
The ER develops a traditional approach based upon environmental component but the OP chooses its areas of interventions in relation with the pressure factors. That's why we strongly recommend inserting two paragraphs on "Transport" and "Urban Environment". The SEES OP is an occasion to share a common approach among different Member States for different themes concerning Sustainable Growth Areas; obviously this approach must be organized according to the different types of urban areas, not only the metropolitan ones, but also small cities and villages.	The content structure of Environmental Report was elaborated according to Annex I of SEA Directive, including indirect effects of "Transport" and "Urban Environment".
The Zero Alternative is not clearly defined and evaluated, so that it's difficult to recognize the added value product by the OP.	Chap. 5 of Environmental Report describes the current state of the environment and the likely evolution thereof without implementation of the programming document in adequate way to provide a baseline for the assessment of programme impacts on environmental issues
The important theme of the Monitoring System takes only one page of the ER. It should be fully integrated in the evaluation of OP, but it must not be "one of the goals". To evaluate correctly the environmental aspect of the OP is required a third, independent subject with a specific know how.	No further remarks
The Indicators System is not defined at all and it is absolutely inconvenient to postpone their selection to the Programme Manuals.	Project selection criteria and indicator systems for programme evaluation will be elaborated according to the global and specific programme objectives, implementation principles and general EU principles, including "promotion of sustainable development / ecological sustainability".

Chap. 4.5 Pg.17 We would like to add, after the reference to the COM 2006 216, the following sentence: "This communication, in particular, provides an EU Action Plan proposing concrete measures to meet the commitments to halt biodiversity loss."	The text will be added in the final version of Environmental Report.
Chap. 4.5 Pg 18 In general, it might be useful to refer the guiding questions to the "key policy questions" individuated by EEA in "the European Environment, State and Outlook 2005". In particular, we would like to reformulate the guiding questions for Biodiversity as follows: "Does the OP support the EU objective to stop the loss of biodiversity? If yes how? If not why?" ~~Will the OP improve the quality and/or quantity of protected areas, especially the natura 2000 network?~~ "Will the OP affect the state of conservation of habitat and species in protected areas, especially in the Natura 2000 network? If yes, How?"	The guiding questions on "Biodiversity" will be adjusted in the final version of Environmental Report as suggested in the comment.
Chap. 5.1 Pg.20 "In the CEE countries only 25% of the population (on average) is connected to wastewater treatment plants". The OP must envisage a specific measures aiming to improve the wastewater treatment system	Transnational activities to support sustainable wastewater treatment strategies can be supported under Area of Intervention 4.1 "Tackling crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements" (transnational synergies in the field of Public Infrastructure or Public services...).
Chap. 5.3 Pg.25 «Transport volumes in Eastern European Countries shifted dramatically from rail (common transport) to road and air during the 1990ies. » This is not only a problem of CO2 emissions, but also of noise, and of many other pollutants. It's matter of change of life style and landscape planning. We have the opportunity to intercept an important phenomenon of mutation which is involving a wide part of Europe, which is in transition between different models of development. We can save their territory, preserving those countries from the environmental dumping effects of translation through out a phase of spoiling of its landscape, an impoverishment of its natural and cultural heritage.	No further remarks.
Chap. 5.5 Pg.26: If in the South East European countries they have «enormous problems in monitoring and controlling the exploitation of their wild fauna and flora.» they have to pay special attention in avoiding any actions that could compromise they natural heritage, even if, but more because it's their big asset. Also they have to set and improve their environmental information and monitoring systems, which can constitute the first requirement of any action of implementation.	The Area of Intervention 2-3 (OP, chap. 5-2-3) supports activities within transnational partnerships, which develop common strategies in managing natural assets and protected areas including management plans, monitoring systems as well as awareness building activities.

Chap. 5.5 Pg 27 Since in the old Member States (such as Italy) the selection-process of Sites of Community Interest is already ended, the word “pro- posed” before SCIs is not always appropriate. It might be useful to specify that MS are in different situations concerning the implementation of Natura 2000. Figure 5-5: - We propose to change the title of the figure as following: “Natura 2000 protected Areas sites in the EU-member states of South East Europe” - since the data reported are not updated, we kindly ask you to specify the date of reference together with the source, to avoid misinterpretations. In Italy, for example, the situation has changed as following:	The text as well as title and dataset of the figure will be up-dated in the final version of Environmental Report as suggested in the comment.																											
<table><tr><th colspan="3">SPA</th><th colspan="3">SCI</th><th colspan="3">Natura 2000 (*)</th></tr><tr><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th><th>n°</th><th>sup. (ha)</th><th>%</th></tr><tr><td>590</td><td>3.707.328</td><td>12,3%</td><td>2280</td><td>4.504.960</td><td>15,0%</td><td>2543</td><td>5.812.828</td><td>19,3%</td></tr></table>		SPA			SCI			Natura 2000 (*)			n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	590	3.707.328	12,3%	2280	4.504.960	15,0%	2543	5.812.828	19,3%
SPA			SCI			Natura 2000 (*)																						
n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%	n°	sup. (ha)	%																				
590	3.707.328	12,3%	2280	4.504.960	15,0%	2543	5.812.828	19,3%																				
(*) The number and extension of the total Natura 2000 network has been calculated excluding overlapping between SCIs and SPAs.																												
Chap. 5.6 Pg.27 «South-East Europe has to face consequences that follow dispersal and sprawl of urban settlements. Future accessibility patterns will influence changes to urban development and landscape. » This theme also could be deepened in a paragraph on the Urban Environment. pg 28 «But there is a clear trend of suburbanisation in all urban regions from the beginning of the 1990ies. The adverse effects of suburbanisation are increasingly apparent, segregation is growing. The concept of accessibility is based on the assumption that the attraction of a destination increases with size (expressed via population or GDP) and declines with distance, travel time or cost. » The countries of the SEES could learn the lesson which is already experimented by the Central Europe Member States: no super size the small cities or magnify the villages. The spatial structure typical of a rural economy society could be useful in the next stage of digital society; by-passing a phase of stormy urbanisation could preserve the network of social relationships, which are the add value of a smaller urban dimension. The policies to be implemented in the transport sector must aim to reduce costs of public transport, simultaneously to increase costs of private mobility using tools like road price policy. A successful strategy could focus in making more attractive the public transport.	No further remarks																											

Chap 6 We propose some integration to the schedules referring to each Aols. Area of intervention (1.2): The OP should promote incubators of Environmental Innovation Enterprises which can work as assistants and supporters in optimization of environmental performances of old and new factories. Area of intervention (1.3): Moreover there a chance to explain and experiment the potential of Environmental Technologies Innovation.	The paragraphs will be added in the final version of Environmental Report and the final version of Operational Programme.
Area of intervention (3.1): Within the comments, we would like to add the following words: "and the appropriate assessment under art.6 of Habitat Directive" after the reference to the transnational territorial impact assessments (TIA). Within the "Suggestions for reformulations, possible measures to be implemented into the OP", we would like to add the words "and biodiversity" at the end of the period as following: "[...] air pollution and climate change and biodiversity". Moreover in this Aol should be included the chance of experiment the sustainable Urban Mobility Plan envisaged in the Thematic Strategy on Urban Environment. Area of intervention (3.3): Within the "Suggestions for reformulations, possible measures to be implemented into the OP", we would like to add the words: "and the appropriate assessment under art.6 of Habitat Directive" after the reference to the transnational territorial impact assessments (TIA). Area of intervention (4.1): Moreover in this Aol should be included the chance of experiment the Environmental Urban Management Plan envisaged in the Thematic Strategy on Urban Environment.	The paragraphs will be added in the final version of Environmental Report and the final version of Operational Programme.
Par 6.3 Conclusions out of the assessment Priority axis (3): We would like to add in the second point of the list, within the parenthesis, the following words "appropriate assessment under art. 6 of Habitat Directives" after the reference to EIA-SEA.	The text will be added in the final version of Environmental Report
Chap, 7, Monitoring System Pg. 42 The monitoring system is still to be defined by the future Monitoring Committee. We would like to underline that : - at project level, environmental impact assessments are not only recommended, but compulsory for certain categories of projects (EIA) and for any project likely to affect Natura 2000 sites as specified in the same paragraph. - the guiding questions are not sufficient to assess fully the environmental impacts at project level.	We recommend that "Compliance with international, European and the national legislations on SEA and environmental impact assessment" to be added to the listed criteria for project selection, which have to be finally approved by the future Monitoring Committee (see chap. 7.2.2 of Operational Programme).

SLOVAK Republic: Ministry of Environment	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational
Taking into account the current level of knowledge we recommend to approve the strategic document „Operational Programme South East Europe“ under the conditions specified in the part VI „CONCLUSIONS“, point 3 „Recommendations to re-elaborate, complete and modify the draft strategic document“, of this position. If particular projects supported by the OP SEE are subject to environmental impact assessment according to the Act and the SEA Directive or EIA Directives [...] it will be necessary to carry out environmental impact assessment in accordance with this legislation before issuing a permission pursuant to specific legal acts or before approving a strategic document.	No further remarks
The results of environmental impact assessment of the OP SEE, notification, comments on the environmental impact statement and on the draft OP SEE, defined scope and schedule of assessment, the quality of the environmental impact statement and of the draft OP SEE, results of the public hearing on the environmental impact statement and on the draft OP SEE, result of expert judgement and other consultations on the environment show that it is not necessary to substantially re-elaborate, complete and modify the draft strategic document. We agree with the conclusions and recommendations specified in the environmental impact statement and with their incorporation into the draft strategic document. However, it is necessary that the draft OP SEE include the following measures to ensure environmental optimisation of implementation of the strategic document:	No further remarks
1. When selecting projects, to take into consideration the criteria excluding or modifying particular projects so that they are compatible with the environmental, landscape and human health protection.	As project selection criteria will be elaborated in line with the overall objectives of the programme (including “Sustainable Development” – see chap. 4.3.1 of OP), significant negative impacts on the environment will be excluded. On project level a preliminary impact assessment on environmental issues is recommended on the basis of “guiding questions” (see chap. 3.3.1 of environmental
2. To ensure full implementation of environmental impact assessment at project, programme and plan level in accordance with the Act, SEA and EIA Directives before permission issued pursuant to specific legal acts or before approving a strategic document so as to achieve optimisation of selected solutions and their localisation, selection of environmental technologies, sequencibility of individual implementation steps as well as balance of environmental, social and economic aspects of implemented projects, plans and programmes.	All projects which will be supported by the Transnational Programme South East Europe 2007-2013 will have to take into account all legal requirements according to community frameworks / guidelines as well as national law, particularly SEA and EIA directives – see chap. 7.2.2 “Project selection” of OP.
3. When selecting projects and deciding on funding, to monitor the sustainability aspect of an activity to be supported after completion of a co-financed project and the balance of short-term and long-term impacts.	As project selection criteria will be elaborated in line with the overall objectives of the programme during programme implementation, aspects of short-term and long-term impacts on sustainability will be enclosed according to chap. 4.3.1 of OP (“Sustainable Development”).

4. When selecting projects it is necessary to consider the balance of local, regional, national and transnational impacts of the operations.	No further remarks
5. To ensure transparent approach also with regard to access to information throughout the process of launch of the call for project applications, selection, monitoring and evaluation of the projects, priority axes and Programme, respecting competition rules.	Within the Monitoring Committee environmental expertise of participating member states and third countries on administrative level will be represented which should guarantee that SEA-results will be taken into account during programme implementation (see
6. To monitor and evaluate environmental and human impacts of the OP SEE and specify proposed monitoring.	Monitoring procedures are described in Chap. 7.6.1 of Operational Programme. To monitor and evaluate the results and effects of the programme activities, a number of indicators will be applied, also including impacts on sustainability, environment and human health. Details on output and result indicators will be developed separately for the Programme Manual by the Monitoring Committee.
7. To add environmental and health criteria for selection and evaluation of particular projects.	As project selection criteria will be elaborated in line with the overall objectives of the programme during programme implementation, environmental and health-related criteria will be enclosed according to chap.
8. To consider the support of projects aimed at reducing emissions and minimising climate change and global warming in the framework of international cooperation, including support of projects concerning energy saving, to be more important.	Priority 2, Area of Intervention "Promote energy & resource efficiency" addresses activities to reduce emissions and to support transnational action plans to minimize impacts on global climate.
9. To carry out modification of the draft OP SEE according to relevant comments specified in the part II „BASIC DATA ON STRATEGIC DOCUMENT“, chapter 6 "Positions to the environmental impact statement and to the draft OP SEE".	Most of the outcomes of consultation to the environmental report have been implemented into final version of Operational Programme. All projects which will be supported by the Transnational Programme South East Europe 2007-2013 will have to take into account all legal requirements according to community frameworks / guidelines as well as national law, particularly SEA and EIA directives – see chap. 7.2.2 "Project selection" of
10. To ensure provision of sufficient information for applicants concerning environmental issues and potential links of submitted projects to the environment.	Quality aspects on project generation and implementation (as outlined in chap. 7.2 of Operational Programme) as well as overall strategies and principles of the programme, which include environmental and sustainability issues, will be communicated to all project applicants and to a broader public by the future Joint Technical

Priority 1: Facilitation of innovation and entrepreneurship 11. Diffusion and application of innovation should lead to increased resource and energy efficiency, especially by establishing regional knowledge capabilities and technology transfer institutions which work on these issues. 12. To ensure that transnational technology & innovation networks integrate "risk assessments" to identify possible environmental risks and social impacts of new technologies, while taking into account synergic and cumulative impacts. 13. Not to support innovations based on high-risk technologies but to support innovations based on best available technologies. 14. To ensure meeting special sectoral requirements for transnational diffusion of innovations. 15. To support and initiate an open discussion on potential environmental and social impacts of new technologies.	Comments are included in the recommendations of Environmental Report and final version of Operational Programme (Examples of multilevel activities within Priority 1).
Priority 2: Protection and improvement of the environment 16. To explicitly address transnational activities, which support long-term reduction of air emissions, including greenhouse gas emissions beyond the target time frame of Kyoto-protocol (2012+) and projects supporting the restructuring of economic and social background. 17. To support exchange of know-how in the area of interdisciplinary strategies to protect environmental components and human health. 18. To protect networking activities and transnational information platform focused on the area of nature and landscape protection and sustainable development of particular areas. 19. To support effective activities focused to increase the share of renewable energy sources which will be based on using a local potential and limits of affected territory.	Comments are included in the recommendations of Environmental Report and final version of Operational Programme (Examples of multilevel activities within Priority 2).

Priority 3: Improvement of the accessibility 20. To focus on developing sustainable and energy efficient transportation systems including multi-modal logistics and alternative modes to improve accessibility to meet objectives of improvement of the accessibility without significant adverse environmental and human health impacts. 21. To support processes of transnational environmental impact assessment for particular activities and strategic documents (EIA and SEA) and e.g. TIA. 22. To support systems of time-spatial optimisation of transport infrastructure which will be based on proper selection of a certain mode of transport or a correct combination of particular transport modes; 23. To prefer generally environmentally friendly transport (railway, water transport). 24. To support also activities focused to allow access to public services and to services of general economic interest by means other than physical transport (e-learning, digitalisation of libraries and other sources of information, videoconferences); 25. Not to support transnational projects which could conflict with existing European legal framework (like Water Frame Directive, Natura 2000 network).	Comments are included in the recommendations of Environmental Report and final version of Operational Programme (Examples of multilevel activities within Priority 3).
Priority 4: Development of transnational synergies for sustainable growth areas 26. To ensure that sustainable urban networks optimise material flows, energy effectiveness, low emission transport systems (including improvement of public transport) and solve in particular environmental challenges in cities. 27. Strategies for regeneration of high-rising housing estates with low construction standards, decayed urban districts and polluted industrial areas should be addressed by transnational activities, including pilot projects, technical assistance and new governance methods. 28. To support only sustainable tourism projects which will accept principles of nature and landscape protection. 29. To support only activities without negative human health impacts or activities supporting human health. 30. To support activities related to optimising distribution of particular development activities which will be in accordance with defined area standards, ensuring a spatial and material diffusion of development activities leading to minimisation of adverse environmental and human health impacts. 31. To take into consideration natural and social capacities and potential indirect impacts which can result from a comprehensive economic exploitation of cultural heritage.	Comments are included in the recommendations of Environmental Report and final version of Operational Programme (Examples of multilevel activities within Priority 4).

Priority 5: Technical assistance to support implementation and capacity building 32. Assistance to project generation and implementation of project selection criteria should include the recommendations of this position and conclusions and recommendations from the environmental impact statement. 33. The programme manual should comprise a set “environmental impact indicators” which make the programme achievements in terms of “sustainability principles” visible to the programme partners and the broader public.	Comments are included in the recommendations of Environmental Report and final version of Operational Programme (Examples of activities within Priority 5; quality aspects on project generation and implementation as outlined in chap. 7.2).

GREECE: Ministry of Environment, Regional Planning and Public Works	
SEA-issues raised	How it has been addressed in the final Operational Programme / further remarks
1. The OP is compatible with the international and EU priorities and internally with Priority Axis on the Environment and promotes the environment, hence no additional comments or reformulations beyond those of the SEA are proposed.	No further remarks
2. For improved environmental protection the following conditions, restrictions and directions for the protection and management of the environment should be considered: a. Suitable proposal assessment and selection criteria based on the programme objectives and the sustainability premises, b. Better dissemination on environmental issues during calls and invitations for expression of interest but also during implementation in order to improve the inclusion of environmental elements	As project selection criteria will be elaborated in line with the overall objectives of the programme during programme implementation, aspects of short-term and long-term impacts on sustainability will be enclosed according to chap. 4.3.1 of OP (“Sustainable Development”). Project selection will be the overall responsibility of the Monitoring Committee. The Monitoring Committee will seek for projects with real transnational character, among others taking into account “compliance with international, European and the national provisions for environmental protection (e.g. SEA and environmental impact assessment)” – see chap. 7.2.2 of OP. Ad Project generation (see chap. 7.2.1 of OP): Assistance and support will be given to developing of suitable projects during following “Open calls” for project proposals (targeting all potential applicants, to submit project ideas relevant for the programme priorities) or “Targeted calls” for project proposals, e.g. focusing programme priorities: All partner states in the programme are taking care of spreading information on funding to potential applicants – with the support of the Joint Technical Secretariat. All activities of this kind will be integrated in the Information and publicity plan, also including possible examples of (multilevel) activities within transnational partnerships with relevance on environmental issues.

3. Networks of technology and innovation should be promoted in fields which contribute or assist the environmental protection (e.g. clean and energy efficient technologies)	Under Priority Axis 1 (Facilitation of innovation and entrepreneurship), the preparation, creation or the restructuring of technology and innovation-oriented networks in specific technology fields in the industrial and service sectors relevant for the programme area will be supported. Special attention will be given at integrating cleaner technologies and supporting innovation in public services.
4. Considering the prevention and removal of environmental risks, the development of integrated plans and the uptake of sustainable precaution measures should be promoted.	As part of Area of Intervention 2-2 "Improve prevention of environmental risks" (multilevel) activities within transnational partnerships are addressed, which include monitoring systems (e.g. emission control, dataset about potential sources of pollution, emission monitoring systems for air quality, pollutants etc.) and alert mechanisms on potential natural and industrial hazards, forest fires as well as chemical and biological contamination of water, soil and air. Integrated flood risk management including management plans, harmonisation of different standards; improved institutional co-operation and better integration of national and regional administrative structures will be supported under Priority Axis 2.
5. Actions concerning national areas of NATURA 2000 should be in compliance with the approved management plans and EIAs of those areas.	Detailed criteria (including eligibility and quality criteria) used in course of project selection will be developed and approved by the future Monitoring Committee (see OP, chap. 7.2.2). These criteria will also guarantee that there shall be no disaccord with existing European legal frameworks (like Water Framework Directive, Natura 2000 network). The Monitoring Committee can restrict the scope of eligible applicants in a given Call for Proposals taking into account the specific arrangements of the given Call.
6. On accessibility energy efficient transport means should be promoted aiming at the improvement of accessibility and the reduction of the environmental impact. Special attention should be given to projects requiring EIA.	Multilevel activities which will be supported under Priority Axis 3 include the promotion of transnational environmental assessment (EIA-SEA) and transnational territorial impact Assessments (TIA) in co-ordination with the realisation of physical infrastructure financed by other programmes. Areas of intervention 3-1 "Improve co-ordination in promoting, planning and operation for primary and secondary transportation networks" will support transnational co-operation that should generate concrete projects which will contribute to the creation and strengthening of networks for the co-ordinated development of transport connections and corridors. These projects should also offer room for environmental friendly transportation and joint management of networks.

7. Promote transnational cooperation addressing RES, energy efficiency, urban infrastructures and mass transport improvement, the reduction of GHG, ambient noise, the proper management of public urban space etc. Special attention should be given to sustainable tourism development in rural, mountain and coastal zones.	The purpose of Area of Intervention 2-4 is to establish co-ordination and transfer of know-how on energy and resource efficiency policies, to co-operate in the adoption and adaptation of EU policies and directives in the relevant fields and the preparation of the area to cover the expected rise in energy demand and resources consumption through environmental friendly approaches. The development of transnational policies for emission reduction to reduce greenhouse gas emissions and know-how transfer about comprehensive national strategies for sustainable waste management (avoiding – re-using – recycling) will be supported. Under Priority Axis 4 (Development of transnational synergies for sustainable growth areas), crucial problems affecting metropolitan areas and regional systems of settlements (also including tourism areas in rural, mountain and coastal zones) will be addressed. Developing integrative tools such as city development strategies in order to cover poverty, economic development, the environment (e.g. Environmental Urban Management Plans) as well as sustainable tourism development will be supported, including action plans for co-operative solutions for urban renewal and revitalisation.
8. Plans, programmes, projects and actions implemented in the framework of the OP are still subject, if required to national legislation.	No further remarks
Monitoring system 1. The monitoring of the environmental impact of actions implemented in Greece is conducted by the Planning Authority (i.e. representatives in the TF of the Ministry of Finance) and is supported by the Ministry of Environment, 2. The monitoring is conducted through annual reports following the directions below: I. The annual monitoring report has the aim to record the indicators related to the activities of the programme which represent environmental changes. Additional indicators can be added by the responsible ministries, II. The Ministry of Finance is responsible for the collection of the data III. Each report is published 6 months after the end of the year. For 2008 the report will include also actions on 2007. IV. If non expected negative environmental impacts are recorded then additional protective and corrective measures are proposed.	The operational programme provides a set of core indicators for monitoring and evaluation. The full set of indicators will be further developed in a separate document by the future Monitoring Committee. Environmental indicators will be an integrated part of the extended set of indicators, as monitoring and ongoing evaluation will “form an indispensable basis for the reporting and communication needs to make the programme achievements visible to the programme partners and to a broader public” (OP, chapter 7.6.1). Programme monitoring shall enable the programme authorities (Monitoring Committee, Managing Authority) to take remedial action if the evaluation shows unexpected adverse environmental effects. Results of monitoring activities on national level, especially collection of data and assessment of impacts on regional environmental issues, will be integrated into monitoring reports on programme level.

UNEP – Vienna, Interim Secretariat of the Carpathian Convention

SEA-issues raised	How it has been addressed in the final operational programme / further remarks
We would like to particularly appreciate the comprehensive and detailed references made to the Carpathian Convention per se in the Strategic Environ-	No further remarks

mental Assessment / Environmental Report of the Central Europe Programme 2007-2013. Consequently, we would like to express our sincere hope and expectation that the concise findings of the Environmental Report will also lead to more specific references to the Carpathian Convention (Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians) in the Operational Programme itself, anticipating that the Carpathian Convention can contribute to the success of the programme, by providing a transnational and integrative platform of cooperation. A reference to the Carpathian Convention in the Central Europe Programme will also help to ensure that the provisions of the Carpathian Convention regarding environmental protection and sustainable development would be fully taken into account in the course of programme implementation. Please be informed that the "Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of mountain areas in SEE" is currently under development. It is expected to cover those mountain areas of the region not yet covered by the Carpathian Convention, in particular in the Western Balkans, Bulgaria and Greece. We are confident that this new international instrument will also support the SEE Programme 2007-13 by ensuring the due attention to the importance of mountain matters in regional development and territorial cooperation.	

APPENDIX D- Map programme area South East Europe

© EuroGeoposition for the administrative boundaries (NUTS regions)
 Other administrative boundaries: Global Administrative Unit Layers (GAUL), FAO
 © EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Structural Funds 2007 - 2013: Transnational Cooperation South East Europe

- EU27 Cooperation areas
- Other cooperation areas

0 500 Km

APPENDIX E – List of National Authorities in IPA countries

Albania	Ministry of European Integration, Rr. Papa Gjon Pali II, No.3 Tirana
Bosnia and Herzegovina	Directorate for European Integration, Trg BiH 1 71 000 Sarajevo
Croatia	Ministry of Regional Development, Forestry and Water Management, Trg kralja Petra Krešimira IV br 1. , 10 000 Zagreb
Former Yugoslav Republic of Macedonia	Ministry of Local Self-Government, Dame Gruev 14 1000 Skopje
Montenegro	Ministry of Foreign Affairs and European Integration , Slanka Dragojovica 2, 81000 Podgorica
Serbia	European Integration Office, Nemanjina 34, 11000 Belgrade

ANNEX II

Framework Agreement

FRAMEWORK AGREEMENT

BETWEEN

THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF CROATIA

AND

THE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

ON

**THE RULES FOR CO-OPERATION CONCERNING EC-FINANCIAL
ASSISTANCE TO THE REPUBLIC OF CROATIA IN THE
FRAMEWORK OF THE IMPLEMENTATION OF THE ASSISTANCE
UNDER THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE
(IPA)**

DATED 27 AUGUST 2007

Annexes:

- ANNEX A: Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies in accordance with Article 8 of the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia of 27 August 2007
- ANNEX B: Model Statement of Assurance of the national authorising officer in accordance with Article 17 of the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia of 27 August 2007
- ANNEX C: Model Annual Audit Activity Report of the audit authority of the Republic of Croatia in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation
- ANNEX D: Model Annual Audit Opinion of the audit authority of the Republic of Croatia in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation
- ANNEX E: Model Audit Opinion of the audit authority of the Republic of Croatia on the final statement of expenditure for the closure of a programme or parts of a programme in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

The Commission of the European Communities, hereinafter referred to as "**the Commission**", acting for and on behalf of the European Community, hereinafter referred to as "the Community"

on the one part, and

the Government of the Republic of Croatia, acting on behalf of the Republic of Croatia, hereinafter referred to as "**the Beneficiary**"

and together, jointly referred to as "the Contracting Parties"

Whereas

- (1) On 1 August 2006, the Council of the European Union adopted Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006¹ establishing an instrument for pre-accession assistance (hereinafter referred to as "IPA Framework Regulation"). With effect from the 1 January 2007, this new instrument constitutes the single legal basis for the provision of financial assistance to candidate countries and potential candidate countries in their efforts to enhance political, economic and institutional reforms with a view to become members of the European Union;
- (2) On 12 June 2007, the Commission has adopted the regulation implementing the IPA Framework Regulation, detailing applicable management and control provisions;
- (3) The new instrument for pre-accession assistance (IPA) replaces the five previously existing pre-accession instruments: Regulation (EEC) No 3906/1989 on economic aid to certain countries of Central and Eastern Europe, Regulation (EC) No 1267/1999 on the establishment of an instrument for structural policies for pre-accession, Regulation (EC) No 1268/1999 on the support for pre-accession measures for agriculture and rural development, Regulation (EC) No 2666/2000 on assistance for Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia, repealing Regulation (EC) No 1628/96 and amending Regulations (EEC) No 3906/89 and (EEC) No 1360/90 and Decisions 97/256/EC and 1999/311/EC and Regulation (EC) No 2500/2001 on the financial assistance to Turkey;
- (4) The Beneficiary is eligible under IPA as provided for in the IPA Framework Regulation and in Commission Regulation (EC) No 718/2007 of 12 June 2007² implementing the IPA Framework Regulation (hereinafter referred to as "IPA Implementing Regulation");

¹ OJ L 210, 31 July 2006, p. 82

² OJ L 170, 29 June 2007, p.1

- (5) The Beneficiary figures in Annex I of the IPA Framework Regulation, and should therefore have access to the 5 components established under IPA, i.e. the Transition Assistance and Institution Building Component, the Cross-Border Co-operation Component, the Regional Development Component, the Human Resources Development Component and the Rural Development Component;
- (6) It is therefore necessary to set out the rules for co-operation concerning EC financial assistance with the Beneficiary under IPA;

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

SECTION I GENERAL

PROVISIONS

Article 1 Interpretation

- (1) Subject to any express provision to the contrary in this Framework Agreement, the terms used in this Agreement shall bear the same meaning as attributed to them in the IPA Framework Regulation and the IPA Implementing Regulation.
- (2) Subject to any express provision to the contrary in this Framework Agreement, references to this Agreement are references to such Agreement as amended, supplemented or replaced from time to time.
- (3) Any references to Council or Commission Regulations are made to the version of those regulations as indicated. If required, modifications of these regulations shall be transposed into this Framework Agreement by means of amendments.
- (4) Headings in this Agreement have no legal significance and do not affect its interpretation.

Article 2 Partial invalidity and unintentional gaps

If a provision of this Agreement is or becomes invalid or if this Agreement contains unintentional gaps, this will not affect the validity of the other provisions of this Agreement. The Contracting Parties will replace any invalid provision by a valid provision which comes as close as possible to the purpose of and intent of the invalid provision. The Contracting Parties will fill any unintentional gap by a provision which best suits the purpose and intent of this Agreement in compliance with the IPA Framework Regulation and the IPA Implementing Regulation.

Article 3 Purpose

- (1) In order to promote co-operation between the Contracting Parties and to assist the Beneficiary in its progressive alignment with the standards and policies of the European Union, including, where appropriate the *acquis communautaire*, with a view to membership, the Contracting Parties agree to implement activities in the various fields as specified in the two regulations mentioned above and as applicable to the Beneficiary.

- (2) The assistance activities shall be financed and implemented within the legal, administrative and technical framework laid down in this Agreement and as further detailed in Sectoral Agreements and/or Financing Agreements, if any.
- (3) The Beneficiary takes all necessary steps in order to ensure the proper execution of all assistance activities and to facilitate the implementation of the related programmes.

Article 4 General rules on financial assistance

- (1) The following principles shall apply to financial assistance by the Community under IPA:
 - a) Assistance shall respect the principles of coherence, complementarity, co-ordination, partnership and concentration;
 - b) Assistance shall be coherent with EU policies and shall support alignment to the *acquis communautaire*;
 - c) Assistance shall comply with the budgetary principles laid down in Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 of 25 June 2002³ on the Financial Regulation applicable to the general budget of the European Communities (hereinafter referred to as "Financial Regulation") and its Implementing Rules⁴;
 - d) Assistance shall be consistent with the needs identified in the enlargement process and absorption capacities of the Beneficiary. It shall also take account of lessons learned;
 - e) The ownership of the programming and implementation of assistance by the Beneficiary shall be strongly encouraged and adequate visibility of EU intervention shall be ensured;
 - f) Operations shall be properly prepared, with clear and verifiable objectives, which are to be achieved within a given period; the results obtained should be assessed through clearly measurable and adequate indicators;
 - g) Any discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation shall be prevented during the various stages of the implementation of assistance;
 - h) The objectives of pre-accession assistance shall be pursued in the framework of sustainable development and the Community promotion of the goal of protecting and improving the environment.
- (2) Assistance for the Beneficiary shall be based on the priorities identified in the existing documents, i.e. the European Partnership, the Accession partnership, the national programme for the adoption of the *acquis communautaire*, the reports and strategy paper contained in the annual enlargement package of the Commission, the Stabilisation and Association Agreement and the negotiation framework.

³ OJ L 248, 16 September 2002, p.1, as amended by Regulation No 1995/2006 of 13 December 2006 (OJ L 390, 30 December 2006, p.1)

⁴ Commission Regulation (EC, Euratom) No 2342/2002 of 23 December 2002 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 (OJ L 357, 31.12.2002, p. 1) as last amended by Commission Regulation No 478/2007 of 23 April 2007 (OJ L 111, 28.4.2007)

- (3) All operations receiving assistance under IPA shall in principle require co-financing by the Beneficiary and the Community, unless otherwise agreed upon in a Sectoral Agreement or Financing Agreement.
- (4) Where the execution of activities depends on financial commitments from the Beneficiary's own resources or from other sources of funds, the funding of the Community shall become available at such time as the financial commitments of the Beneficiary and/or the other sources of funds themselves become available.
- (5) The provision of Community financing under IPA shall be subject to the fulfilment by the Beneficiary's obligations under this Framework Agreement and under Sectoral Agreements and Financing Agreements, if any.

Article 5 Implementation methods

- (1) For the implementation of assistance under IPA in the Republic of Croatia, decentralised management, whereby the Commission confers the management of certain actions on the Beneficiary, while retaining overall final responsibility for general budget execution in accordance with Article 53c of the Financial Regulation and the relevant provisions of the EC Treaties, shall apply as a rule. Decentralised management shall cover at least tendering, contracting and payments by the national administration of the Beneficiary. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Article 53c of the Financial Regulation and the ones referred to in this article.
- (2) However, the Contracting Parties may agree to make use of
 - a) centralised management as defined in Article 53a of the Financial Regulation under the Transition Assistance and Institution Building Component, in particular for regional and horizontal programmes, and under the Cross-Border Co-operation Component. It may also be used for technical assistance under any of the IPA components. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (a), 53a and 54 to 57 of the Financial Regulation.
 - b) joint management as defined in Article 53d of the Financial Regulation for the Transition Assistance and Institution Building Component, in particular for regional and horizontal programmes, and for programmes involving international organisations. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (c) and 53d of the Financial Regulation.
 - c) shared management as defined in Article 53b of the Financial Regulation under the Cross-Border Co-operation Component, for cross-border programmes involving Member States of the European Union. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (b), 53b and Title II of Part two of the Financial Regulation. The following particular provision shall be taken into account in the implementation of cross-border programmes with Member States.

Where one or more Member States of the European Union and the Beneficiary participating in a cross-border programme are not yet ready for implementation of the whole programme under shared management, the part of the programme

concerning the Member State(s) shall be implemented in accordance with Title II (Cross-Border Co-operation Component), Chapter III, Section 2 of the IPA Implementing Regulation (Articles 101 to 138) and the part of the programme concerning the Beneficiary shall be implemented in accordance with Title II, Chapter III, Section 3 of the IPA Implementing Regulation. (Articles 139 to 146

IPA Implementing Regulation, with the exception of Article 142. The provisions concerning the joint monitoring committee of Article II 0 shall apply).

- (3) If required by the related Financing Decision, the Commission and the Beneficiary shall conclude a Financing Agreement in accordance with Article 8 of the IPA Implementing Regulation on multi-annual or annual programmes. Financing Agreements may be concluded between the Commission and several beneficiary countries under IPA including the Beneficiary for assistance for multi-country programmes and horizontal initiatives.
- (4) This Framework Agreement shall apply to all Financing Agreements concluded between the Contracting Parties for the financial assistance under IPA. Where they exist, Sectoral Agreements related to a given component shall apply to all Financing Agreements concluded under that component. Where there is no Financing Agreement, the rules included in this Framework Agreement apply together with Sectoral Agreements, if any.

SECTION II MANAGEMENT STRUCTURES AND AUTHORITIES

Article 6 Establishment and designation of structures and authorities for decentralised management

- (1) The following structures and authorities must be designated by the Beneficiary in the event of decentralised management:
 - a) The competent accrediting officer (CAO);
 - b) The national IPA co-ordinator (NIPAC);
 - c) The strategic coordinator for the Regional Development Component and the Human Resources Development Component;
 - d) The national authorising officer (NAO);
 - e) The national fund (NF);
 - f) Operating structures per component or programme to deal with the management and implementation of assistance under the IPA Regulation;
 - g) The audit authority.
- (2) Specific bodies may be established within the overall framework defined by the bodies and authorities described above within or outside the operating structures initially designated. The Beneficiary shall ensure that the final responsibility for the functions of operating structures shall remain with the operating structure initially designated. Such a restructuring shall be formalised in written agreements or governmental acts and shall be subject to accreditation by the national authorising officer and the conferral of management by the Commission.

- (3) The Beneficiary shall ensure that appropriate segregation of duties applies to the bodies and authorities mentioned under paragraph 1 and 2 above in accordance with Article 56 of the Financial Regulation. Duties are segregated when different tasks related to a transaction are allocated to different staff, thereby helping to ensure that each separate task has been properly undertaken.

Article 7 Establishment and designation of structures and authorities for centralised or joint management

- (1) In the event of centralised or joint management the national IPA co-ordinator shall act as the representative of the Beneficiary vis-a-vis the Commission. He shall ensure that a close link is maintained between the Commission and the Beneficiary with regard both to the general accession process and to EU pre-accession assistance under IPA.
- (2) The national IPA co-ordinator shall also be responsible for co-ordinating the Beneficiary's participation in the relevant cross-border programmes, both with Member States and with other Beneficiary countries, as well as in the trans-national, interregional or sea basins programmes under other Community instruments. He may delegate the tasks relating to this latter responsibility to a cross-border co-operation co-ordinator.
- (3) In the case of the Cross-border Co-operation Component, operating structures shall be designated and put in place by the Beneficiary, in accordance with Article 139 of the IPA Implementing Regulation.

Article 8 Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies

- (1) The bodies and authorities mentioned in Article 6 above shall be allocated the functions and common responsibilities as set out in **ANNEX A** to this Framework Agreement.
- (2) Component-related specific allocations of functions and responsibilities may be set out in Sectoral Agreements or Financing Agreements. They must not be in contradiction to the basic approach chosen for the allocation of functions and common responsibilities as shown in **ANNEX A**.
- (3) Where under decentralised management specific persons have been given responsibility for an activity in relation to the management, implementation and control of programmes, the Beneficiary shall enable such persons to exercise the duties associated with that responsibility including in cases where, there is no hierarchical link between them and the bodies participating in that activity. The Beneficiary shall, in particular, provide those persons with the authority to establish, through formal working arrangements between them and the bodies concerned:
 - a) an appropriate system for the exchange of information, including the power to require information and a right of access to documents and staff on the spot, if necessary;
 - b) the standards to be met;
 - c) the procedures to be followed.

SECTION III ACCREDITATION AND CONFERRAL OF MANAGEMENT POWERS UNDER DECENTRALISED MANAGEMENT

Article 9 Common requirements

Management relating to a component, a programme or a measure can only be conferred on the Republic of Croatia, if and when the following requirements are fulfilled:

- a) The Beneficiary meets the conditions set to Article 56 of the Financial Regulation, in particular as regards the management and control systems. The management and control systems set up in the Republic of Croatia shall provide for effective and efficient control in at least the areas set out in the Annex to the IPA Implementing Regulation and as listed under No I c) of **ANNEX A** to this Framework Agreement. The Contracting Parties may define further provisions in Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- b) The competent accrediting officer has given accreditation to the national authorising officer both
 - as the head of the national fund bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in the Republic of Croatia and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions;
 - with regard to national authorising officer's capacity to fulfil the responsibilities for the effective functioning of management and control systems under IPA.

The accreditation of the national authorising officer shall also cover the national fund as described in Annex A, 5.

- c) The national authorising officer has given accreditation to the relevant operating structures.

Article 10 Procedure for accreditation of the national authorising officer and the national fund by the competent accrediting officer

- (1) Accreditation of the national authorising officer in accordance with Article II of the IPA Implementing Regulation is subject to his fulfilment of the applicable requirements set out in Article II of the said regulation and as further defined in Annex A, 4. This accreditation shall be supported by an audit opinion drawn up by an external auditor functionally independent from all actors in the management and control system. The audit opinion shall be based on examinations conducted according to internationally accepted auditing standards.
- (2) The competent accrediting officer shall notify the Commission of the accreditation of the national authorising officer, not later than the notification of the accreditation of the first operating structure. The competent accrediting officer shall provide all relevant supporting information required by the Commission.
- (3) The competent accrediting officer shall immediately inform the Commission of any changes concerning the national authorising officer or the national fund. Where a change affects the national authorising officer or the national fund in relation to the applicable requirements as set out in Article II of the IPA Implementing Regulation, the competent accrediting officer shall send to the Commission an assessment of the

consequences of such a change on the validity of the accreditation. Where such a change is significant, the competent accrediting officer shall also notify the Commission of his decision concerning the accreditation.

Article 11 Procedure for accreditation of operating structures by the national authorising officer

- (1) Accreditation of an operating structure is subject to its fulfilment of the requirements set out in Article II of the IPA Implementing Regulation. This assurance shall be supported by an audit opinion drawn up by an external auditor functionally independent from all actors in the management and control system. The audit opinion shall be based on examinations conducted according to internationally accepted auditing standards.
- (2) The national authorising officer shall notify the Commission of the accreditation of the operating structures and shall provide all relevant supporting information required by the Commission, including a description of the management and control systems.

Article 12 Procedure for conferral of management powers by the Commission

- (1) The Commission shall confer management powers on the Beneficiary, only after the bodies and authorities referred to in Article 6 above have been designated and put in place and the conditions laid down in this article are fulfilled.
- (2) Before the conferral of management powers, the Commission shall review the accreditations of the national authorising officer and the operating structures as laid down in Articles 10 and II above and examine the procedures and structures of any of the bodies or authorities concerned within the Republic of Croatia. This may include on-the-spot verifications by the services of the Commissions or subcontracted to an audit firm.
- (3) The Commission may, in its decision to confer management powers, set further conditions, with a view to ensuring that the requirements referred to in Article II of the IPA Implementing Regulation are met. These further conditions must be fulfilled within a fixed period determined by the Commission for the conferral of management powers to remain effective.
- (4) The Commission Decision on the conferral of management powers shall lay down the list of the *ex ante* controls, if any, to be performed by the Commission on the tendering of contracts, launch of calls for proposals and the award of contracts and grants. This list may vary with the component or the programme. The *ex ante* controls shall apply, depending on the component or programme, until the Commission allows for decentralised management without *ex ante* controls as referred to in Article 16 below.

Article 13 Withdrawal or suspension of the accreditation of the national authorising officer and the national fund

- (1) After the conferral of management powers by the Commission, the competent accrediting officer shall be responsible for monitoring the continuing fulfilment of all the requirements for this accreditation to be maintained and shall inform the Commission of any significant change related thereto.
- (2) If any of the applicable requirements set out in Article I 1 of the IPA Implementing Regulation, are not, or are no longer, fulfilled, the competent accrediting officer shall either suspend or withdraw the accreditation of the national authorising officer, and shall immediately inform the Commission of his decision and of the reasons for his decision. The competent accrediting officer shall assure himself that those requirements are again fulfilled before restoring the accreditation. This assurance shall be supported by an audit opinion as specified in Article I0(1) above.
- (3) Where the accreditation of the national authorising officer is withdrawn or suspended by the competent accrediting officer, the following provisions shall apply:
 - The Commission shall cease to make transfers of funds to the Beneficiary during the period when the accreditation is not in force;
 - During the period when the accreditation is not in force, all the euro accounts or the euro accounts for the components concerned shall be blocked and no payment made by the National Fund from those euros accounts which are blocked shall be considered eligible for Community funding;
 - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements for the conferral of management powers.

Article 14 Withdrawal or suspension of the accreditation of the operating structures

- (1) After the conferral of management powers by the Commission, the national authorising officer shall be responsible for monitoring the continuing fulfilment of all the requirements for this accreditation to be maintained and shall inform the Commission and the competent accrediting officer of any significant change related thereto.
- (2) If any of the requirements set out in Article I I of the IPA Implementing Regulation are not, or are no longer, fulfilled, the national authorising officer shall either suspend or withdraw the accreditation of the operating structure concerned, and shall immediately inform the Commission and the competent accrediting officer of his decision and of the reasons for his decision.

The national authorising officer shall assure himself that those requirements are again fulfilled before restoring the accreditation concerned. This assurance shall be supported by an audit opinion as referred to in Article 11(1) above.

- (3) Where the accreditation of an operating structure is withdrawn or suspended by the national authorising officer, the following provisions shall apply.
- The Commission shall make no transfers to the Beneficiary of funds relating to programmes or operations implemented by the operating structure concerned while its accreditation is suspended or withdrawn;
 - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements and conditions for the conferral of management powers;
 - No new legal commitments made by the operating structure concerned shall be considered eligible during the period when the accreditation is not in force;
 - The national authorising officer shall be responsible for taking any appropriate safeguard measures regarding payments made or contracts signed by the operating structure concerned.

Article 15 Withdrawal or suspension of conferral of management powers

- (1) The Commission shall monitor compliance with the requirements set out in Article II of the IPA Implementing Regulation.
- (2) Irrespective of the decision by the competent accrediting officer to maintain, suspend or withdraw the accreditation of the national authorising officer, or of the decision by the national authorising officer to maintain, suspend or withdraw the accreditation of the operating structure, the Commission may withdraw or suspend the conferral of management powers at any time, in particular in the event that any of the requirements mentioned in Article II of the IPA Implementing Regulation are not, or no longer, fulfilled.
- (3) Where the conferral of management powers is withdrawn or suspended by the Commission, the following provisions shall apply:
- The Commission shall cease to make transfers of funds to the Beneficiary;
 - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements for the conferral of management powers.

The Commission may lay down other consequences of such a suspension or withdrawal in a specific Commission Decision

- (4) The Commission Decision may lay down provisions concerning the suspension or withdrawal of the conferral of management powers in relation to specific bodies or authorities.

Article 16 Decentralisation without ex-ante control by the Commission

- (1) Decentralisation without ex-ante control by the Commission shall be the objective for the implementation of all IPA components where assistance is implemented on a decentralised basis in accordance with Article 5 above. The timing for attainment of this objective may vary depending on the IPA Component concerned.
- (2) Before dispensing with the *ex-ante* controls laid down in the Commission Decision on conferral of management, the Commission shall satisfy itself of the effective functioning of the management and control system concerned in accordance with the relevant Community and national rules. In particular, the Commission shall monitor the implementation, by the Beneficiary, of the roadmap included in the Financing Agreement, which may refer to a phased waiver of different types of ex-ante controls. The Commission shall take due account of the results achieved by the Beneficiary in this context, in particular in the provision of assistance and in the negotiation process.

Article 17 Statement of assurance by the national authorising officer

- (1) The national authorising officer shall make an annual management declaration covering
 - his overall responsibility, in his function as head of the national fund, for the financial management of EU funds in the Republic of Croatia and for the legality and regularity of the underlying transactions;
 - his responsibility for the effective functioning of management and control systems under IPA.

This management declaration shall take the form of a statement of assurance to be presented to the Commission by 28 February each year with a copy to the competent accrediting officer.

- (2) The Statement of Assurance shall be based on the national authorising officer's actual supervision of the management and control system throughout the financial year.
- (3) The Statement of Assurance shall be drawn up according to the model attached in **ANNEX B** to this Framework Agreement.
- (4) If the confirmations regarding the effective functioning of the management and control systems and the legality and regularity of underlying transactions required through the Statement of Assurance are not available, the national authorising officer shall inform the Commission, copy to the competent accrediting officer, of the reasons and potential consequences as well as of the actions being taken to remedy the situation and to protect the interests of the Community.

Article 18 Establishment of reports and opinions by the audit authority and follow up by the national authorising officer and the Commission

- (1) Subject to the detailed functions and responsibilities of the audit authority as set out **ANNEX A** to this Framework Agreement, the audit authority shall in particular establish the following reports and opinions:

- a) An annual audit activity report according to the model in **ANNEX C** to this Framework Agreement;
 - b) An annual audit opinion on the management and control system according to the model in **ANNEX D** to this Framework Agreement;
 - c) An audit opinion on the final statement of expenditure for the closure of a programme or parts of a programme according to the model in **ANNEX E** to this Framework Agreement.
- (2) Following receipt of the annual audit activity report and the annual audit opinion referred to in paragraph I, the national authorising officer shall:
- a) decide whether any improvements to the management and control systems are required, record the decisions in that respect and ensure the timely implementation of those improvements;
 - b) make any necessary adjustments to the payment applications to the Commission.
- (3) The Commission may decide either to take follow-up action itself in response to the reports and opinions, for example by initiating a financial correction procedure, or to require the Beneficiary to take action, while informing the national authorising officer and the competent accrediting officer of its decision.

SECTION IV GENERAL RULES FOR COMMUNITY FINANCIAL ASSISTANCE

Article 19 Eligibility of expenditure

- (1) In the event of decentralised management, notwithstanding accreditations by the competent accrediting officer and the national authorising officer, contracts and addenda signed, expenditure incurred and payments made by the national authorities shall not be eligible for funding under IPA prior to the conferral of management by the Commission on the concerned structures and authorities. The end date for the eligibility of expenditure shall be laid down in Financing Agreements, where necessary.
- (2) By way of derogation from paragraph I,
- a) technical assistance to support the setting up of management and control systems may be eligible prior to the initial conferral of management, for expenditure incurred after 1 January 2007;
 - b) expenditure following the launch of calls for proposals or calls for tenders may also be eligible if the call is launched prior to the initial conferral of management, subject to this initial conferral of management being in place within the time limits defined in a reserve clause to be inserted in the operations or calls concerned, and subject to prior approval of the documents concerned by the Commission. The calls for proposal or calls for tender concerned may be cancelled or modified depending on the decision on conferral of management.
- (3) Expenditure financed under IPA shall not be the subject of any other financing under the Community budget.

- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on eligibility of expenditure may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

Article 20 Property of interest

Any interest earned on any of the component-specific euro accounts remains the property of the Beneficiary. Interest generated by the financing by the Community of a programme shall be posted exclusively to that programme, being regarded as a resource for the Beneficiary in the form of a national public contribution, and shall be declared to the Commission, at the time of the final closure of the programme.

Article 21 Audit trail

The national authorising officer shall ensure that all the relevant information is available to ensure at all times a sufficiently detailed audit trail. This information shall include documentary evidence of the authorisation of payment applications, of the accounting and payment of such applications, and of the treatment of advances, guarantees and debts.

Article 22 Aid intensities and rate of Community contribution

- (1) The Community contribution shall be calculated in relation to the eligible expenditure, as defined in Part II of the IPA Implementing Regulation for each IPA component.
- (2) Financing decisions adopting the annual or multi-annual programmes for each IPA component shall set the maximum indicative amount of the Community contribution and the subsequent maximum rate for each priority axis.

SECTION V GENERAL RULES FOR IMPLEMENTATION

Article 23 Rules on procurement

- (1) Assistance under all IPA components shall be managed in accordance with the rules for External Aid contained in the Financial Regulation. This shall not apply to assistance implemented under the transitional arrangements of Article 99 IPA Implementing Regulation regarding the Cross-Border Co-operation Component to that part of the programme that is implemented on Member States' territory, unless otherwise decided by the participating Member State.
- (2) Results of tender procedures shall be published according to the rules referred to in paragraph 1 above and as further specified in Article 24(3) below.
- (3) The rules of participation and origin as laid down in Article 19 of the IPA Framework Regulation shall apply to all contract award procedures under IPA.
- (4) All service, supplies and work contracts shall be awarded and implemented in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by

the Commission for the implementation of external operations, in force at the time of the launch of the procedure in question, unless otherwise provided for in Sectoral or Financing Agreements.

Article 24 Publicity and visibility

- (1) In the case of centralised and joint management, information on programmes and operations shall be provided by the Commission with the assistance of the national IPA co-ordinator as appropriate. In the case of decentralised management and in all cases for programmes or part of programmes under the cross-border co-operation component not implemented through shared management, the Beneficiary, in particular the national IPA co-ordinator, shall provide information on and publicise programmes and operations. In the case of shared management, the Member States and the Beneficiary shall provide information on and publicise programmes and operations. The information shall be addressed to the citizens and beneficiaries, with the aim of highlighting the role of the Community and ensuring transparency.
- (2) In the case of decentralised management, the operating structures shall be responsible for organising the publication of the list of the final beneficiaries, the names of the operations and the amount of Community funding allocated to the operations by means of the award of grants in the following way:
 - a) The publication shall be made according to a standard presentation, in a dedicated and easily accessible place of the Beneficiary's internet site. If such internet publication is impossible, the information shall be published by any other appropriate means, including the national official journal.
 - b) Publication shall take place during the first half of the year following the closure of the budget year in respect of which the funds were attributed to the Beneficiary.
 - c) The Beneficiary shall communicate to the Commission the address of the place of publication. If the information is published otherwise, the Beneficiary shall give the Commission full details of the means used.
 - d) The operating structures shall ensure that the final beneficiary is informed that acceptance of funding is also an acceptance of their inclusion in this list of beneficiaries published. Any personal data included in this list shall nevertheless be processed in accordance with the requirements of Regulation (EC) No 45/2001 of the European Parliament and the Council of 18 December 2000 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies and on the free movement of such data ⁵, and with due observance of the requirements of security.
- (3) In the case of decentralised management, the relevant bodies shall prepare a contract award notice, once the contract has been signed, and send it to the Commission for publication. The contract award notice may also be published by the beneficiary in the appropriate national publications.
- (4) The Commission and the relevant national, regional or local authorities of the Beneficiary shall agree on a coherent set of activities to make available, and publicise,

⁵ OJ L 8, 12 January 2001,p.

in the Republic of Croatia information about assistance under IPA. The procedures for implementing such activities shall be specified in the Sectoral or Financing Agreements.

- (5) Implementation of the activities referred to in paragraph 4 shall be the responsibility of the final beneficiaries, and might be funded from the amount allocated to the relevant programmes or operations.

Article 25 Granting of facilities for the implementation of programmes and execution of contracts

- (1) In order to ensure the effective implementation of programmes under IPA, the Beneficiary shall take all necessary measures to ensure:
- a) that, in the case of service, supplies or works tender procedures, natural or legal persons eligible to participate in tender procedures pursuant to Article 23 above shall be entitled to temporary installation and residence where the importance of the contract so warrants. This right shall be acquired only after the invitation to tender has been launched and shall be enjoyed by the technical staff needed to carry out studies and other preparatory measures to the drawing up of tenders. This right shall expire one month after the decision of contract award;
 - b) that personnel taking part in Community financed activities and members of their immediate family are accorded no less favourable benefits, privileges and exemptions than those usually accorded to other international staff employed in the Republic of Croatia, under any other bilateral or multilateral agreement or arrangements for assistance and technical co-operation;
 - c) that personnel taking part in Community financed activities and members of their immediate family are allowed to enter the Republic of Croatia, to establish themselves in the Republic of Croatia, to work there and to leave the Republic of Croatia, as the nature of the underlying contract so justifies;
 - d) the granting of all permits necessary for the importation of goods, above all professional equipment, required for the execution of the underlying contract, subject to existing laws, rules and regulations of the Beneficiary;
 - e) that imports carried out under IPA will be exempted from customs duties, import duties and other fiscal charges;
 - f) the granting of all permits necessary for the re-export of the above goods, once the underlying contract has been fully executed;
 - g) the granting of authorisations for the import or acquisition of the foreign currency necessary for the implementation of the underlying contract and the application of national exchange control regulations in a non-discriminatory manner to contractors, regardless of their nationality or place of establishment;
 - h) the granting of all permits necessary to repatriate funds received in respect of the activity financed under IPA, in accordance with the foreign exchange control regulations in force in the Republic of Croatia.

- (2) The Beneficiary shall ensure full co-operation of all relevant authorities. It will also ensure access to state-owned companies and other governmental institutions, which are involved or are necessary in the implementation of a programme or in the execution of the contract.

Article 26 Rules on taxes, customs duties and other fiscal charges

- (1) Save where otherwise provided for in a Sectoral Agreement or a Financing Agreement, taxes, customs and import duties or other charges having equivalent effect are not eligible under IPA.
- (2) The following detailed provisions shall apply:
- a) Customs duties, import duties, taxes or fiscal charges having equivalent effect in the case of the import of goods under a Community financed contract are not eligible under IPA. The imports concerned shall be released from the point of entry into the Republic of Croatia for delivery to the contractor, as required by the provisions of the underlying contract and for immediate use as required for the normal implementation of the contract, without regard to any delays or disputes over the settlement of the above mentioned duties, taxes or charges;
 - b) Community financed contracts for services, supplies or works carried out by contractors registered in the Republic of Croatia or by external contractors shall not be subject in the Republic of Croatia to value added tax, documentary stamp or registration duties or fiscal charges having equivalent effect, whether such charges exist or are to be instituted. EC contractors registered in the Republic of Croatia shall be exempted from VAT for services rendered, goods supplied and/or works executed by them under EC contracts with the right of the contractors to offset or deduct input VAT paid in connection with the services rendered, the goods supplied and/or the works executed against any VAT collected by them for any of their other transactions. Should EC contractors not be able to make use of this possibility, they shall be entitled to obtain VAT refund for VAT paid in the Republic of Croatia directly from the tax authorities upon submission of a written request accompanied by the necessary documentation required under the national/local law for refund and by a certified copy of the underlying EC contract.

For the purposes of this Framework Agreement, the term "EC contractor" shall be construed as natural and legal persons, rendering services and/or supplying goods and/or executing works and/or executing a grant under an EC contract. The term "EC contractor" shall also cover pre-accession advisors, also known as resident twinning advisors, and experts included in a twinning covenant or contract. The term "EC contract" means any legally binding document through which an activity is financed under IPA and which is signed by the EC or the Beneficiary.

At least the same procedural privileges shall apply to such contractors as applicable to contractors under any other bilateral or multilateral agreement or arrangements for assistance and technical co-operation.

- c) Profit and/or income arising from EC contracts shall be taxable in the Republic of Croatia in accordance with the national/local tax system. However, natural and legal persons, including expatriate staff, from the Member States of the European Union or other countries eligible under IPA, executing Community financed contracts shall be exempted from those taxes in the Republic of Croatia.
- d) Personal and household effects imported for personal use by natural persons (and members of their immediate families), other than those recruited locally, engaged in carrying out tasks defined in technical co-operation contracts, shall be exempted from customs duties, import duties, taxes and other fiscal charges having equivalent effect, the said personal and household effects being re-exported or disposed of in the state, in accordance with the regulations in force in the Republic of Croatia after termination of the contract.

Article 27 Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors

- (1) All Financing Agreements as well as all resulting programmes and subsequent contracts shall be subject to supervision and financial control by the Commission including the European Anti-Fraud Office (OLAF) and audits by the European Court of Auditors. This includes the right of the Delegation of the Commission in the Republic of Croatia to carry out measures such as ex-ante verification of tendering and contracting carried out by the related operating structures, as long as ex-ante control has not been waived in accordance with Article 16 above. The duly authorised agents or representatives of the Commission and of OLAF shall have the right to carry out any technical and financial verification that the Commission or OLAF consider necessary to follow the implementation of a programme including visits of sites and premises at which Community financed activities are implemented. The Commission shall give the national authorities concerned advance notice of such missions.
- (2) The Beneficiary shall supply all requested information and documents including any computerised data and take all suitable measures to facilitate the work of the persons instructed to carry out audits or inspections.
- (3) The Beneficiary shall maintain records and accounts adequate to identify the services, supplies, works and grants financed under the related Financing Agreement in accordance with sound accounting procedures. The Beneficiary shall also ensure that the agents or representatives of the Commission including OLAF have the right to inspect all relevant documentation and accounts pertaining to items financed under the related Financing Agreement and assist the European Court of Auditors to carry out audits relating to the use of Community funds.
- (4) In order to ensure the efficient protection of the financial interests of the Community, the Commission including OLAF may also conduct documentary and on-the-spot checks and inspections in accordance with the procedural provisions of Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996 of 11 November 1996 ⁽⁶⁾. These checks and inspections shall be prepared and conducted in close collaboration with the competent

⁶ OJ L 292, 15 November 1996, p. 2

authorities designated by the Beneficiary, which shall be notified in good time of the object, purpose and legal basis of the checks and inspections, so that they can provide all the requisite help. The Beneficiary shall identify a service which will assist at OLAF's request in conducting investigations in accordance with Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996. If the Beneficiary wishes, the on-the-spot checks and inspections may be carried out jointly with them. Where the participants in Community financed activities resist an on-the-spot check or inspection, the Beneficiary, acting in accordance with national rules, shall give Commission/OLAF inspectors such assistance as they need to allow them to discharge their duty in carrying out an on-the-spot check or inspection.

The Commission/OLAF shall report as soon as possible to the Beneficiary any fact or suspicion relating to an irregularity which has come to its notice in the course of the on-the-spot check or inspection. In any event, the Commission/OLAF shall be required to inform the above-mentioned authority of the result of such checks and inspections.

- (5) The controls and audits described above are applicable to all contractors and sub-contractors who have received Community funds including all related information to be found in the documents of the national fund of the Beneficiary concerning the national contribution.
- (6) Without prejudice to the responsibilities of the Commission and the European Court of Auditors, the accounts and operations of the National Fund and, where applicable, operating structures may be checked at the discretion of the Commission by the Commission itself or by an external auditor assigned by the Commission.

Article 28 Prevention of irregularity and fraud, measures against corruption

- (1) The Beneficiary shall ensure investigation and effective treatment of suspected cases of fraud and irregularities and shall ensure the functioning of a control and reporting mechanism equivalent to that foreseen in the Commission Regulation (EC) No 1828/2006 of 8 December 2006 ⁽⁷⁾ In the case of suspected fraud or irregularity, the Commission shall be informed without delay.
- (2) Furthermore, the Beneficiary shall take any appropriate measure to prevent and counter any active or passive corruption practices at any stage of the procurement procedure or grant award procedure or during the implementation of corresponding contracts.
- (3) The Beneficiary, including the personnel responsible for the implementation tasks of the Community financed activities, undertakes to take whatever precautions are necessary to avoid any risk of conflict of interests and shall inform the Commission immediately of any such conflict of interest or any situation likely to give rise to any such conflict.
- (4) The following definitions shall apply:
 - a) *Irregularity* shall mean any infringement of a provision of applicable rules and contracts resulting from an act or an omission by an economic operator which has,

⁷ OJ L 371, 27 December 2006, p. 4

or would have, the effect of prejudicing the general budget of the European Union by charging an unjustified item of expenditure to the general budget.

- b) *Fraud* shall mean any intentional act or omission relating to: the use or presentation of false, incorrect or incomplete statements or documents, which has as its effect the misappropriation or wrongful retention of funds from the general budget of the European Communities or budgets managed by, or on behalf of, the European Communities; non disclosure of information in violation of a specific obligation with the same effect; the misapplication of such funds for purposes other than those for which they are originally granted.
- c) *Active corruption* is defined as the deliberate action of whosoever promises or gives, directly or through an intermediary, an advantage of any kind whatsoever to an official for himself or for a third party for him to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the European Communities.
- d) *Passive corruption* is defined as the deliberate action of an official, who, directly or through an intermediary, requests or receives advantages of any kind whatsoever, for himself or a third party, or accepts a promise of such advantage, to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the European Communities.

Article 29 Recovery of funds in case of irregularity or fraud

- (1) Any proven case of irregularity or fraud discovered at any time during the implementation of assistance under IPA or as the result of an audit will lead to the recovery of the funds by the Commission from the Beneficiary.
- (2) The national authorising officer shall recover the Community contribution paid to the Beneficiary from those who committed the irregularity, fraud or corruption or benefited from it, in accordance with national recovery procedures. The fact that the national authorising officer does not succeed in recovering all or part of the funds shall not prevent the Commission from recovering the funds from the Beneficiary.

Article 30 Financial corrections

- (1) In the case of decentralised management, in order to ensure that the funds are used in accordance with the applicable rules, the Commission shall apply clearance-of-accounts procedures or financial correction mechanisms in accordance with Article 53b(4) and 53c(2) of the Financial Regulation and as detailed in Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- (2) A financial correction may arise following either:
 - identification of a specific irregularity, including fraud;
 - identification of a weakness or deficiency in the management and control systems of the Beneficiary;

- (3) If the Commission finds that expenditure under the programmes covered by IPA has been incurred in a way that has infringed applicable rules, it shall decide what amounts are to be excluded from Community financing.
- (4) The calculation and establishment of any such corrections, as well as the related recoveries, shall be made by the Commission, following the criteria and procedures provided for in Articles 32, 33 and 34 below. Provisions on financial corrections which have been set down in Sectoral Agreements or Financing Agreements shall apply in addition to this Framework Agreement

Article 31 Financial adjustments

In the case of decentralised management the national authorising officer, who bears in the first instance the responsibility for investigating irregularities, shall make the financial adjustments where irregularities or negligence are detected in operations or operational programmes, by cancelling all or part of the Community contribution to the operations or the operational programmes concerned. The national authorising officer shall take into account the nature and gravity of the irregularities and the financial loss to the Community contribution.

Article 32 Criteria for financial corrections

- (1) The Commission may make financial corrections, by cancelling all or part of the Community contribution to a programme, in the situations referred to in Article 30(2) above.
- (2) Where individual cases of irregularity are identified, the Commission shall take into account the systemic nature of the irregularity to determine whether flat-rate corrections, punctual corrections or corrections based on an extrapolation of the findings should be applied. For the Rural Development Component, criteria for financial corrections are set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.
- (3) When deciding the amount of a correction, the Commission shall take into account the nature and gravity of the irregularity and/or the extent and financial implications of the weaknesses or the deficiencies found in the management and control system in the programme concerned.

Article 33 Procedure for financial corrections

- (1) Before taking a decision on a financial correction, the Commission shall inform the national authorising officer of its provisional conclusions and request his comments within two months.

Where the Commission proposes a financial correction on the basis of extrapolation or at a flat rate, the Beneficiary shall be given the opportunity to establish the actual extent of the irregularity, through an examination of the documentation concerned. In agreement with the Commission, the Beneficiary may limit the scope of this examination to an appropriate proportion or sample of the documentation concerned. Except in duly justified cases, the time allowed for this examination shall not exceed a period of two months after the two-month period referred to in the first subparagraph.

- (2) The Commission shall take account of any evidence supplied by the Beneficiary within the time limits mentioned in paragraph 1.
- (3) The Commission shall endeavour to take a decision on the financial correction within six months after opening the procedure as set out in paragraph 1.

Article 34 Repayment

- (1) Any repayment to the general budget of the European Union shall be effected before the due date indicated in the recovery order drawn up in accordance with Article 72 of the Financial Regulation. The due date shall be the last day of the second month following the issuing of the order.
- (2) Any delay in repayment shall give rise to interest on account of late payment, starting on the due date and ending on the date of actual payment. The rate of such interest shall be one-and-a-half percentage points above the rate applied by the European Central Bank in its main refinancing operations on the first working day of the month in which the due date falls.

Article 35 Re-use of Community contribution

- (1) The resources from the Community contribution cancelled following financial corrections pursuant to Article 30 shall be paid to the Community Budget, including interest thereon.
- (2) The contribution cancelled or recovered in accordance with Article 31 above may not be re-used for the operation or operations that were the subject of the recovery or the adjustment, nor, where the recovery or adjustment is made for a systemic irregularity, for existing operations within the whole or part of the priority axis in which the systemic irregularity occurred.

Article 36 Monitoring in the case of decentralised management, monitoring committees

- (1) In the case of decentralised management, the Beneficiary shall, within six months after the entry into force of the first financing agreement, set up an IPA monitoring committee, in agreement with the Commission, to ensure coherence and coordination in the implementation of the IPA components.
- (2) The IPA monitoring committee shall be assisted by sectoral monitoring committees set up under the IPA components. They shall be attached to programmes or components. They may include representatives of civil society, where appropriate. More detailed rules may be provided for in Financing Agreements or Sectoral Agreements.
- (3) The IPA monitoring committee shall satisfy itself as to the overall effectiveness, quality and coherence of the implementation of all programmes and operations towards meeting the objectives set out in the multi-annual indicative planning documents and the financing agreements.

- (a) The IPA monitoring committee may make proposals to the Commission, the national IPA co-ordinator and the national authorising officer for any actions to ensure the coherence and co-ordination between the programmes and operations implemented under the different components, as well as for any cross- component corrective measures needed to ensure the achievement of the global objectives of the assistance provided, and to enhance its overall efficiency. It may also make proposals to the relevant sectoral monitoring committee(s) for decisions on any corrective measures to ensure the achievements of programme objectives and enhance the efficiency of assistance provided under the programmes or IPA component(s) concerned;
- (b) The IPA monitoring committee shall adopt its internal rules of procedure in compliance with a monitoring committee mandate established by the Commission, and within the institutional, legal and financial framework of the Republic of Croatia;
- (c) Unless otherwise provided in the monitoring committee mandate set out by the Commission, the following provisions shall apply:
 - aa) The IPA monitoring committee shall include among its members representatives of the Commission, the national IPA co-ordinator, the national authorising officer, representatives of the operating structures, and the strategic co-ordinator.
 - bb) A representative of the Commission and the national IPA co-ordinator shall co-chair the IPA monitoring committee meetings;
 - cc) The IPA monitoring committee shall meet at least once a year. Intermediate meetings may also be convened on a thematic basis.

Article 37 Monitoring in the case of centralised and joint management

In the case of centralised and joint management, the Commission may undertake any actions it deems necessary to monitor the programmes concerned. In the case of joint management, these actions may be carried out jointly with the international organisation(s) concerned.

Article 38 Annual and final reports on implementation

- (1) The operating structures shall draw up a sectoral annual report and a sectoral final report on the implementation of the programmes for which they are responsible, in compliance with the procedures defined for each IPA component in Part II of the IPA Implementing Regulation.
The sectoral annual reports on implementation shall cover the financial year. The sectoral final reports on implementation shall cover the whole period of implementation and may include the last sectoral annual report.
- (2) The reports referred to in paragraph 1 shall be sent to the national IPA co-ordinator, the national authorising officer and to the Commission, after examination by the sectoral monitoring committees.
- (3) On the basis of the reports referred to in paragraph 1, the national IPA co-ordinator shall send to the Commission and the national authorising officer, after examination

by the IPA monitoring committee, annual and final reports on the implementation of assistance under the IPA Regulation.

- (4) The annual report on implementation referred to in paragraph 3, which shall be sent by 31 August each year and for the first time in 2008, shall synthesise the different sectoral annual reports issued under the different components and shall include information about:
 - a) progress made in implementing Community assistance, in relation to the priorities set up in the multi-annual indicative planning document and the different programmes;
 - b) financial implementation of Community assistance.
- (5) The final report on the implementation as referred to in paragraph 3 shall cover the whole period of implementation and may include the latest annual report mentioned in paragraph 4.

Article 39 Closure of programmes under decentralised management

- (1) After an application for final payment has been received by the Commission from the Beneficiary, a programme is considered closed as soon as one of the following occurs:
 - payment of the final balance due by the Commission;
 - issuance of a recovery order by the Commission;
 - de-commitment of appropriations by the Commission.
- (2) The closure of a programme does not prejudice the right of the Commission to undertake a financial correction at a later stage.
- (3) The closure of a programme does not affect the obligations of the Beneficiary to continue to retain related documents.
- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on the closure of programmes may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

Article 40 Closure of programmes under centralised and joint management

- (1) A programme is closed when all the contracts and grants funded by this programme have been closed.
- (2) After a final payment application has been received, a contract or grant is considered closed as soon as one of the following occurs:
 - payment of the final amount due by the Commission;
 - issuance of a recovery order by the Commission following receipt of the final payment application;
 - de-commitment of appropriations by the Commission.
- (3) The closure of a contract or grant does not prejudice the right of the Commission to undertake a financial correction at a later stage.

- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on the closure of programmes may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

SECTION VI FINAL PROVISIONS

Article 41 Consultation

- (1) Any question relating to the execution or interpretation of this Framework Agreement shall be the subject of consultation between the Contracting Parties leading, where necessary, to an amendment of this Framework Agreement.
- (2) Where there is a failure to carry out an obligation set out in this Framework Agreement which has not been the subject of remedial measures taken in due time, the Commission may suspend the financing of activities under IPA after consultation with the Beneficiary.
- (3) The Beneficiary may renounce in whole or in part the implementation of activities under IPA. The Contracting Parties shall set out the details of the said renunciation in an exchange of letters.

Article 42 Settlement of differences, arbitration

- (1) Differences arising out of the interpretation, operation and implementation of this Framework Agreement, at any and all levels of participation, will be settled amicably through consultation as provided for under Article 41.
- (2) In default of amicable settlement, either Contracting Party may refer the matter to arbitration in accordance with the Permanent Court of Arbitration Optional Rules for Arbitration Involving International Organisations and States in force at the date of this Framework Agreement.
- (3) The language to be used in the arbitral proceedings shall be English. The appointing authority shall be the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration following a written request submitted by either Contracting Party. The Arbitrator's decision shall be binding on all Parties and there shall be no appeal.

Article 43 Disputes with third parties

- (1) Without prejudice to the jurisdiction of the court designated in a contract as the competent court for disputes arising out of that contract between the parties to it, the European Community shall enjoy in the territory of the Republic of Croatia immunity from suit and legal process with respect to any dispute between the European Community and/or the Beneficiary and a third party, or between third parties, which directly or indirectly relates to the provision of Community Assistance to the Beneficiary under this Framework Agreement, except in so far as in any particular case the European Community has expressly waived its immunity.
- (2) The Beneficiary shall in any legal or administrative proceedings before a court, tribunal or administrative instance in the Republic of Croatia defend this immunity and take a position which takes duly account of the interests of the European Community. Where necessary, the Beneficiary and the European Commission shall proceed with consultations on the position to take.

Article 44 Notices

- (1) Any communication in connection with this Framework Agreement shall be made in writing and in the English language. Each communication must be signed and must be supplied as an original document or by fax.
- (2) Any communication in connection with this Framework Agreement must be sent to the following addresses:

For the Commission: European Commission
 Directorate-General Enlargement
 1049 Brussels
 BELGIUM
 Fax: +32 (2) 295.95.40

For the Beneficiary:
 Central Office for Development
 Strategy and Co-ordination of
 EU Funds
 Radnička cesta 80
 10000 Zagreb
 CROATIA
 Fax: +385 (1) 4569 150

Article 45 Annexes

The Annexes shall be deemed an integral part of this Framework Agreement.

Article 46 Entry into force

This Framework Agreement shall enter into force on the date on which the Contracting Parties inform each other in writing of its approval in accordance with the existing internal legislation or procedure of each of the Parties.

Article 47 Amendment

Any amendment agreed to by the Contracting Parties will be in writing and will form part of this Agreement. Such amendment shall come into effect on the date determined by the Contracting Parties.

Article 48 Termination

- (1) This Framework Agreement shall continue to be in force for an indefinite period unless terminated by written notification by one of the Contracting Parties.
- (2) On termination of this Framework Agreement, any assistance still in the course of execution shall be carried out to its completion in accordance with this Framework Agreement and any Sectoral Agreement and Financing Agreement.

Article 49 Language

This Framework Agreement is drawn up in two originals in the English language.

Done at Zagreb on 27 August 2007

the Government of the
Republic of Croatia

Martina Dalic
State Secretary and National IPA Co-ordinator
Central Office for Development Strategy
and Co-ordination of EU Funds

Done at Zagreb on 27 August 2007

For the Commission

Vincent Degert
Head of Delegation
of the European Commission
to the Republic Croatia

ANNEX A

Allocation of functions and common responsibilities to the structures, authorities and bodies in accordance with Article 8 of the Framework Agreement between the Commission and the Beneficiary of 27 August 2007

Preliminary remark:

This list shows the main functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies concerned. It is not to be considered exhaustive. It supplements the core part of this Framework Agreement.

1) The Competent Accrediting Officer (CAO):

- a) The CAO shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Republic of Croatia.
- b) The CAO shall be responsible for issuing, monitoring and suspending or withdrawing the accreditation of the national authorising officer (NAO) both
 - as the head of the national fund bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in the Republic of Croatia and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions;
 - with regard to the NAO's capacity to fulfil the responsibilities for the effective functioning of management and control systems under IPA.

The accreditation of the NAO shall also cover the national fund (NF).

The CAO shall notify the Commission of the accreditation of the NAO and shall inform the Commission of any changes regarding the accreditation of the NAO. This includes the provision of all relevant supporting information required by the Commission.

- c) Prior to accrediting the NAO, the CAO shall satisfy himself that the applicable requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Rules are fulfilled. This includes the verification of the compliance of the management and control system set up by the Beneficiary for effective controls in at least the areas set out in the Annex to the IPA Implementing Regulation (accreditation criteria). This annex provides for the following overall requirements:
 - Control environment (establishment and management of the organisation and the staff) comprising ethics and integrity policies, irregularity management and reporting, staff planning, recruitment, training and appraisal including sensitive post management, sensitive functions and conflicts of interest, establishment of legal bases for bodies and individuals, formal establishment of accountability, responsibility, delegated responsibility and any necessary related authority for all tasks and positions throughout the organisation);
 - Planning and risk management comprising risk identification, assessment and management, objective setting and allocation of resources against objectives, planning of the implementation process;

- Control activities (implementation of interventions) comprising verification procedures, procedures for supervision by accountable management of tasks delegated to subordinates, including annual statements of assurance from subordinate actors, rules for each type of procurement and calls for proposals, procedures including checklists for each step of procurement and calls for proposals, rules and procedures on publicity, payment procedures, procedures for monitoring the delivery of co-financing, budgetary procedures to ensure the availability of funds, procedures for continuity of operations, accounting procedures, reconciliation procedures, reporting of exceptions, amongst others exceptions to normal procedures approved at appropriate level, unapproved exceptions and control failures whenever identified, security procedures, archiving procedures, segregation of duties and reporting of internal control weaknesses;
- Monitoring activities (supervision of interventions), comprising internal audit with handling of audit reports and recommendations, evaluations;
- Communication (ensuring all actors receive information necessary to fulfil their role) comprising the regular coordination meetings between different bodies to exchange information on all aspects of planning and implementation and the regular reporting at all appropriate levels on efficiency and effectiveness of internal control.

2) The National IPA Coordinator (NIPAC):

- a) The NIPAC shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Beneficiary.
- b) He shall ensure the overall coordination of assistance under IPA.
- c) The NIPAC shall ensure partnership between the Commission and the Beneficiary and close link between the general accession process and the use of pre-accession assistance under IPA. He shall bear the overall responsibility for
 - the coherence and coordination of the programmes provided under IPA;
 - the annual programming for the Transition Assistance and Institution Building Component at national level;
 - the co-ordination of the participation of the Beneficiary in the relevant cross-border programmes both with Member States and with other Beneficiary countries, as well as the transnational, interregional or sea basins programmes under other Community instruments. The NIPAC may delegate the tasks relating to this co-ordination to a cross-border co-operation co-ordinator.
- d) The NIPAC shall draw up and, after examination by the IPA monitoring committee, submit to the Commission the IPA annual and final reports on implementation as defined in Article 38 of this Framework Agreement and in Article 61(3) of the IPA Implementing Regulation. He shall send a copy of these reports to the NAO.

3) The Strategic Co-ordinator:

- a) A strategic co-ordinator shall be appointed by the Beneficiary to ensure the co-ordination of the Regional Development Component and Human Resources Development Component under the responsibility of the national IPA co-ordinator. The strategic co-ordinator shall be an entity within the state administration of the Beneficiary with no direct involvement in the implementation of components concerned.
- b) The strategic co-ordinator shall in particular:
 - co-ordinate assistance granted under the Regional Development Component and the Human Resources Development Component;
 - draft the strategic coherence framework as defined in Article 154 of the IPA Implementing Regulation;
 - ensure co-ordination between sectoral strategies and programmes.

4) The National Authorising Officer (NAO):

The NAO shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Beneficiary.

The NAO shall fulfil the following functions and assume the following responsibilities:

- a) As the head of the national fund, bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in the Republic of Croatia and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions. The NAO shall in particular fulfil the following tasks as regards these responsibilities:
 - providing assurance about the regularity and legality of underlying transactions;
 - drawing up and submitting to the Commission certified statements of expenditure and payment applications; he shall bear overall responsibility for the accuracy of the payment application and for the transfer of funds to the operating structures and/or final beneficiaries;
 - verifying the existence and correctness of the co-financing elements;
 - ensuring the identification and immediate communication of any irregularity;
 - making the financial adjustments required in connection with irregularities detected, in accordance with Article 50 of the IPA Implementing Regulation;
 - being the contact point for financial information sent between the Commission and the Beneficiary.
- b) being responsible for the effective functioning of management and control systems under IPA. The NAO shall in particular fulfil the following tasks as regards these responsibilities:
 - being responsible for issuing, monitoring and suspending or withdrawing the accreditation of the operating structures;

- ensuring the existence and effective functioning of systems of management of assistance under IPA;
- ensuring that the system of internal control concerning the management of funds is effective and efficient;
- reporting on the management and control system;
- ensuring that a proper reporting and information system is functioning;
- following-up the findings of audit reports from the audit authority, in accordance with Article 18 of this Framework Agreement and Article 30(1) of the IPA Implementing Regulation;
- immediately notifying the Commission, with a copy of the notification to the CAO, any significant change concerning the management and control systems.

As corollary to the responsibilities under a) and b) above, the NAO shall establish an Annual Statement of Assurance as defined in Article 17 of this Framework Agreement and following **ANNEX B** to this Agreement, which shall include:

- a) a confirmation of the effective functioning of the management and control systems;
- b) a confirmation regarding the legality and regularity of the underlying transactions;
- c) information concerning any changes in systems and controls, and elements of supporting accounting information.

If the confirmations regarding the effective functioning of the management and control systems and the legality and regularity of underlying transactions (a) and b) above) are not available, the NAO shall inform the Commission, copy to the CAO, of the reasons and potential consequences as well as of the actions being taken to remedy the situation and to protect the interests of the Community.

5) The National Fund (NF):

- a) The NF shall be a body located in a State level Ministry of the Beneficiary and shall have central budgetary competence and act as central treasury entity.
- b) The NF shall be in charge of tasks of financial management of assistance under IPA, under the responsibility of the NAO.
- c) The NF shall in particular be in charge of organising the bank accounts, requesting funds from the Commission, authorising the transfer of funds from the Commission to the operating structures or to the final beneficiaries and the financial reporting to the Commission.

6) The Operating Structures:

- a) An operating structure shall be established for each IPA component or programme to deal with the management and implementation of assistance under IPA. The operating structure shall be a body or a collection of bodies within the administration of the Beneficiary.

- b) The operating structure shall be responsible for managing and implementing the IPA programme or programmes concerned in accordance with the principle of sound financial management. For those purposes, the operating structure shall carry a number of functions that include:
- drafting the annual or multi-annual programmes;
 - monitoring programme implementation and guiding the work of the sectoral monitoring committee as defined in Article 36(2) of this Framework Agreement and in Article 59 of the IPA Implementing Regulation, notably by providing the documents necessary for monitoring the quality of implementation of the programmes;
 - drawing up the sectoral annual and final implementation reports defined in Article 38(1) and (2) of this Framework Agreement and in Article 61(1) of the IPA Implementing Regulation and, after their examination by the sectoral monitoring committee, submitting them to the Commission the NIPAC and the NAO;
 - ensuring that operations are selected for funding and approved in accordance with the criteria and mechanisms applicable to the programmes, and that they comply with the relevant Community and national rules;
 - setting up procedures to ensure the retention of all documents regarding expenditure and audits required to ensure an adequate audit trail;
 - arranging for tendering procedures, grant award procedures, the ensuing contracting, and making payments to, and recovery from, the final Beneficiary;
 - ensuring that all bodies involved in the implementation of operations maintain a separate accounting system or a separate accounting codification;
 - ensuring that the NF and the NAO receive all necessary information on the procedures and verifications carried out in relation to expenditure;
 - setting up, maintaining and updating the reporting and information system;
 - carrying out verifications to ensure that the expenditure declared has actually been incurred in accordance with the applicable rules, the products or services have been delivered in accordance with the approval decision, and the payment requests by the final Beneficiary are correct: These verifications shall cover administrative, financial, technical and physical aspects of operations, as appropriate;
 - ensuring internal audit of its different constituting bodies;
 - ensuring irregularity reporting;
 - ensuring compliance with the information and publicity requirements.
- c) The heads of the bodies constituting the operating structure shall be clearly designated and shall be responsible for the tasks assigned to their respective bodies, in accordance with Article 8(3) of this Framework Agreement and with Article 11(3) of the IPA Implementing Regulation.

7) The Audit Authority:

- a) The audit authority shall be designated by the Beneficiary and shall be functionally independent from all actors in the management and control system and comply with internationally accepted audit standards.
- b) The audit authority shall be responsible for the verification of the effective and sound functioning of the management and control systems.
- c) The audit authority, under the responsibility of its head, shall in particular fulfil the following functions and assume the following responsibilities:

- During the course of each year, establishing and fulfilling an **annual audit work plan** which encompasses audits aimed at verifying:
 - the effective functioning of the management and control systems;
 - the reliability of accounting information provided to the Commission.

The audit work shall include audits of an appropriate sample of operations or transactions, and an examination of procedures.

The annual audit work plan shall be submitted to the NAO and the Commission before the start of the year in question.

- submitting reports and opinions as follows:
 - an **annual audit activity report** following the model in **ANNEX C** to this Framework Agreement and setting out the resources used by the audit authority, and a summary of any weaknesses found in the management and control system or in transaction findings from the audits carried out in accordance with the annual audit work plan during the previous 12 month period, ending on 30 September of the year concerned. The annual audit activity report shall be addressed to the Commission, the NAO and the CAO by 31 December each year. The first such report shall cover the period 1 January 2007 - 30 November 2007.
 - an **annual audit opinion** following the model set out in **ANNEX D** to this Framework Agreement as to whether the management and control systems function effectively and conform to the requirements of this Framework Agreement and the IPA Implementing Regulation and/or any other agreements between the Commission and the Beneficiary. This opinion shall be addressed to the Commission, the NAO and the CAO. It shall cover the same period and have the same deadline as the annual audit activity report.
 - an **opinion on any final statement of expenditure** submitted to the Commission by the NAO, for the closure of any programme or of any part thereof. Where appropriate, the final statement of expenditure may include payment applications in the form of accounts submitted annually. This opinion shall address the validity of the final payment application, the accuracy of the financial information, and, where appropriate, be supported by a final audit activity report. It shall follow the model provided in **ANNEX E** to this Framework Agreement. It shall be sent to the Commission and to the CAO at the same time as the relevant final statement of expenditure submitted by the NAO, or at least within three months of the submission of that final statement of expenditure.

- Further specific requirements for the annual audit work plan and/or the reports and opinions mentioned under the previous bullet point may be set out in the Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- With regard to the methodology for the audit work, reports and audit opinions, the audit authority must comply with international standards on auditing in particular as regards the areas of risk assessment, audit materiality and sampling. That methodology may be complemented by any further guidance and definitions from the Commission, notably in relation to an appropriate general approach to sampling, confidence levels and materiality.

ANNEX B

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia

Statement of Assurance¹

of the National Authorising Officer of the Republic of Croatia²

I, (*name, first name, official title or function*), National Authorising Officer of the Republic of Croatia herewith present to the Commission the [statement of expenditure] [accounts and statement of expenditure]³ of the Instrument for Pre-accession (IPA) for the Republic of Croatia for the financial year 01/01/20xx to 31/12/20xx.

I declare that I have put in place, and supervised the operation of, a management and internal control system relating to the IPA component [1 to 5] (Annual Management Declaration).

I confirm, based on my own judgment and on the information at my disposal, including, *inter alia*, the results of the work of the internal audit, that:

- The expenditure declared [and the accounts submitted]³ to the Commission during the financial year 01/01/20xx to 31/12/20xx give³[s], to the best of my knowledge, a true, complete and accurate view of the expenditure and receipts related to the IPA component [1 to 5] for the financial year mentioned above;
- The management and control system has functioned effectively to provide reasonable assurance on the legality and regularity of the underlying transactions including, *inter alia*, the adherence to the principles of sound financial management;
- The management and control system in operation for component [1 to 5] was not [significantly]⁴ changed as compared to the description provided at the moment of submitting the application for conferral of management (taking into account of changes notified to the Commission in previous years);
- All relevant contractual agreements which could have a material effect on the expenditure declared [and the accounts submitted]³ during the reference period in the event of non-compliance have been complied with. There have been no incidences of non-compliance with Community rules that could have a material effect on the expenditure declared [and the accounts submitted]³ in the event of non-compliance.

I confirm that, where necessary, I have taken appropriate actions in respect of the reports and opinions from the audit authority issued to date in accordance with Article 29 of the IPA Implementing Rules.

¹ per component

² pursuant to Article 27 of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected for component 5

⁴ where appropriate

[This assurance is, however, subject to the following reservations *<also describe remedial actions>*:

- ...
- ...].

Furthermore, I confirm that I am not aware of any undisclosed matter which could be damaging to the financial interest of the Community.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the National Authorising Officer)

ANNEX C

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia

Annual Audit Activity Report

1

of the Audit Authority of the Republic of Croatia ²

addressed to

- the European Commission, Directorate-General ...
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of the Republic of Croatia and
- [copy to]³ the National Authorising Officer (NAO) of the Republic of Croatia

1. INTRODUCTION

- Identify the component/programme of IPA covered by the report
- Indicate the bodies that have been involved in preparing the report, including the Audit Authority itself
- Describe the steps taken for the preparation of the report
- Indicate the scope of the audits (including the expenditure declared to the Commission for the year concerned in respect of the relevant operations)
- Indicate the period which is covered by this annual audit activity report (*previous 12 months ending on 30/09/20xx*)

2. SUMMARY OF FINDINGS

- Describe the nature and extent of findings arisen from both systems and substantive testing. (Categorise these findings by reference to their level of importance - "major", "intermediate" and "minor". The list of these findings is shown in the annex to this report). Indicate those errors, which are considered systemic in nature and assess the probability of a possible subsequent qualification linked to the errors. Describe and quantify any irregularities encountered.

3. CHANGES IN MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS

- Indicate any significant changes in the management and control systems as compared to the description provided for at the moment of submitting the application for conferral of management (decentralised management) and since the last annual audit activity report.
- Confirm whether or not the changes referred to have been communicated by the NAO in accordance with Annex A 4) b) of the Framework Agreement.

¹ per component

² pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected

4. CHANGES TO THE ANNUAL AUDIT WORK PLAN

- Indicate any changes that have been made to the annual audit work plan or are proposed, giving explanations and reasons.
- Given the changes listed above, describe the audit approach adopted in response. Outline the implications of the changes and deviations, including an indication of the basis for selection of any additional audits in the context of the revised annual audit work plan.

5. SYSTEMS AUDITS

- Indicate the bodies that have carried out systems testing for the purpose of this report, including the Audit Authority itself.
- Attach a summary list of the audits carried out; indicate the materiality and confidence levels applied (%), where appropriate, and the date on which the audit report was forwarded to the Commission.
- Describe the basis for selection of the audits in the context of the annual audit work plan.
- Describe the principal findings and the conclusions drawn from the audit work for the management and control systems, including the adequacy of the audit trail and compliance with Community requirements and policies.
- Indicate any financial impact of findings.
- Provide information on the follow-up of the audit findings and in particular any corrective and preventive measures applied or recommended.

6. AUDITS OF SAMPLE OF OPERATIONS

- Indicate the bodies that have carried out substantive testing for the purpose of this report, including the Audit Authority itself.
- Attach a summary list indicating the number of audits carried out, the materiality and confidence levels applied (%), where appropriate, and the amount of expenditure checked, broken down by components, programme priority axis and/or measure if relevant, distinguishing between risk-based and statistical sampling, where appropriate. Provide the percentage of expenditure checked in relation to total eligible expenditure declared to the Commission (both for the period in question and cumulatively).
- Describe the basis for selection of the operations inspected.
- Describe the principal results of the substantive testing, indicating in particular, the overall rate of financial errors in proportion to the total expenditure audited resulting from the sample.
- Provide information on the follow-up of errors the application of any financial adjustments and/or any remedial action plan.
- Indicate any resulting financial corrections.

7. CO-ORDINATION BETWEEN AUDIT BODIES AND SUPERVISORY WORK OF THE AUDIT AUTHORITY

- Describe the procedure for co-ordination between different national audit bodies and the audit authority itself (if applicable).
- Describe the procedure for supervision applied by the audit authority to other audit bodies (if applicable).

8. FOLLOW-UP OF PREVIOUS YEARS' AUDIT ACTIVITY

- Provide information, where appropriate, on the follow-up to audit recommendations and results of audits of operations from earlier years.

9. RESOURCES USED BY THE AUDIT AUTHORITY

- Describe the resources used in order to establish this Annual Audit Activity Report

ANNEX: Annual audit work plan for the reference year (*previous 12 months ending on 30/09/20xx*)

[List of findings according to point 2 above]

[List of changes according to point 4 above]

[Summary list according to point 5 above following the model enclosed]

[Summary list according to point 6 above following the model enclosed]

[Summary list according to point 5 above] FOR SYSTEMS AUDITS

Date of performance of the systems audit	Programme / system audited	Auditing entity	Expenditure declared in reference year	Total cumulative expenditure declared	Basis of selection of the programme

[Summary list according to point 6 above] FOR DECLARED EXPENDITURE AND SAMPLE AUDITS

Fund	Reference (CCI no)	Programme	Expenditure declared in ref year	Expenditure in ref year audited for the random sample		Amount and percentage (error rate) of irregular expenditure in random sample (3)		Other expenditure audited (4)	Amount of irregular expenditure in other expenditure sample	Total expenditure declared cumulatively	Total expenditure <i>audited</i> cumulatively as a percentage of total expenditure <i>declared</i> cumulatively	Materiality level (%)	Confidence level (%)
				1.	2.	Amount	%	1.					

1. Amount of expenditure audited.
2. Percentage of expenditure audited in relation to expenditure declared to the Commission in the reference year.
3. Where the random sample covers more than one Fund or programme, the information is provided for the whole sample.
4. Expenditure from complementary sample and expenditure for random sample not in reference year.

ANNEX D

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia¹

Annual Audit Opinion

of the Audit Authority of the Republic of Croatia² on the management and control systems

addressed to

- the European Commission, Directorate-General ,
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of the Republic of Croatia and
- [copy to]³ the National Authorising Officer (NAO) of the Republic of Croatia

Introduction:

I, (*name, first name, official title or function*), Head of the Audit Authority of the Republic of Croatia, (*name of Audit Authority designated*), have examined the functioning of the management and control systems for the operations under component [1 to 5] of the Instrument for pre-accession (IPA) during the previous 12-month period ended on (*date*), as presented in the description sent to the Commission on (*date*) at the moment of submitting the application for conferral of management (taking into account of changes notified to the Commission in previous years on (*date*) together with the changes identified in the annual audit activity report accompanying this opinion).

The objective of this examination is to issue an opinion on the conformity of the management and control systems with the Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and the Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA and as to whether these management and control systems - designed to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]⁴ presented to the Commission and therefore to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements - were operated effectively.

Respective responsibilities of the NAO and the auditors:

The NAO is responsible, inter alia, for the preparation and fair presentation of the Statement of Assurance in accordance with Article 25 of the IPA Implementing Regulation (IPA IR). This responsibility includes the expression of a representation as regards the truth, completeness and accuracy of the expenditure declared [and the accounts submitted]³ to the Commission, as well as whether the effective functioning of the management and control systems under IPA provides reasonable assurance as to the legality and regularity of transactions underlying the Statement.

¹ per component

² pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected

⁴ option to be selected depending on the component

The NAO should base his/her assessment upon all information at his/her disposal. This includes the work of the internal audit service.

My responsibility in this report – in accordance with Article 29(2)(b) 2nd indent of the IPA IR - is to **express an opinion** on the effective functioning of the management and control systems established for the operations under the IPA component [1 to 5] during the previous 12-month period ended on (*date*) in all material respects.

Our audits are organised with this objective in mind (together with the objective of also providing opinions on expenditure declared [and annual accounts of Component 5]⁵ and final statements of claim). We organise an overall audit work plan to fulfil all our responsibilities under Article 29 IPA IR. We did not plan and perform our audits with a view to be able to express an overall opinion on the reliability of the NAO's Statement of Assurance as such. However, we do state our conclusions whether the results of the audit work that we have carried out give rise to any significant doubts in respect of the Statement of Assurance. In particular we have assessed whether our audit findings are consistent with the presence or absence of reservations by the NAO to the Statement of Assurance. We conducted our audits in accordance with international auditing standards. Those standards require, inter alia, that we comply with ethical requirements, and that we plan and perform the audits to obtain reasonable assurance on which to base our opinion.

I believe that the work carried out provides a sound basis for our opinion.

Scope of the examination:

The audit assignments were carried out in accordance with the annual audit work plan in respect of this component during the 12-month period in question and reported in the annual audit activity report covering the period until ... (*date*).

Our system-based audit included an examination, on a test basis, of the design and operation of the management and control systems put in place by the beneficiary to effectively manage those risks which threaten the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission.

Indicate any limitations on the scope of the examination:

- Explain any limitations

Auditors' Opinion:

[Option 1 - Unqualified opinion]

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, functioned effectively and, concerning its design and operation, complied in all material respects with all applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and the Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA. Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO did not contain

⁵ option to be selected for component 5

any representations that would be materially inconsistent with our audit findings and which would therefore provide any reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation.

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 2 - Qualified opinion⁶

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, functioned effectively and, concerning its design and operation, complied in all material respects with all applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA except in the following respects:

- State and explain the qualifications (whether due to disagreement with the NAO or scope limitation); in particular, indicate the bodies concerned
- Indicate whether the qualifications are of a recurring / systemic nature or one-off

As a consequence, [the Republic of Croatia] [the ... authority] [any other actor(s)] has **failed** to comply with the requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and the Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA.

I estimate the **impact** of the qualification(s) to be ... EUR [%] of the total expenditure declared, corresponding to ... EUR [%] of the public contribution. The Community contribution affected is thus..... Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance as a whole, I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO contained representation(s) that is / are materially inconsistent with our audit findings and which therefore provide(s) some reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation in this respect. This/These reservation(s) and inconsistency(ies) is / are: <describe reservation>

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

⁶ applicable due to either disagreement with the NAO or scope limitation.

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 3 - Adverse opinion

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the IPA component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, did **not** function effectively and, concerning its design and operation, **failed** to comply, in significant respects, with applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and the Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA.

This adverse opinion is based on the following observation(s):

- Describe the circumstances giving rise to the reservations – together with its significant compliance implications with Community rules - and name in particular the bodies affected, if applicable.

Because of the effects of the matters described in the preceding paragraph [*Republic of Croatia*] [the ... authority] [any other actor(s)] has **failed** to comply with the requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and (country) in the framework of IPA.

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 4 - Disclaimer of opinion

Because of the significance of the matter discussed in the preceding paragraph, **I do not express an opinion** on the effectiveness of the management and control systems under the IPA component [1 to 5] for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1 and its conformity with the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and the Government of the Republic of Croatia in the framework of IPA. Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance as a whole, I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO contained representation(s) that is / are materially inconsistent with our audit findings and which therefore provide(s) some reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation in this respect. This/These reservation(s) and inconsistency(ies) is / are: <describe reservation>

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))]

ANNEX E

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of the Republic of Croatia¹

Audit Opinion

of the Audit Authority of the Republic of Croatia²
on the final statement of expenditure of the [programme with reference: ...]
[on the accounts and statement of expenditure of component 5]³
[part ... of the programme with reference: ...]
[as supported by the final Audit Activity Report]⁴

addressed to

- the European Commission, Directorate-General
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of the Republic of Croatia

1. Introduction

I, (*name, first name, official title or function*), Head of the Audit Authority of the Republic of Croatia, (*name of Audit Authority designated*), have examined the results of the audit work carried out on the programme (*indicate programme - title, component, period, reference (CCI) number*) by or under the responsibility of the Audit Authority in accordance with the audit work plan [*and have carried out additional work as I judged necessary*].

2. Respective responsibilities of the National Authorising Officer (NAO) and the auditors

In accordance with Article 25 of the IPA Implementing Regulation (IPA IR) the preparation and fair presentation of the expenditure statements submitted to the Commission, as well as ensuring the legality and regularity of the transactions underlying those statements, rest with the NAO.

[This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of annual accounts that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances]³.

My responsibility in this report – in accordance with Article 29(2)(b) 3rd indent of the IPA IR - is to express an opinion [on the reliability of the final statement of expenditure] [on the reliability of statement of expenditure and annual accounts]³ [and the validity of the final payment application] submitted by the NAO. I conducted the audits in accordance with international auditing standards.

¹ per component

² pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected for component 5

⁴ where appropriate, in any case not applicable to component 5

Those standards require that I plan and perform the audits in order to obtain reasonable assurance about whether the statement of expenditure [and the annual accounts]³ [and the payment application for the final balance of the Community contribution to the programme] is [are] free of material misstatement [and the effectiveness of internal control procedures]³.

We organise an overall audit work plan to fulfil all our responsibilities under Article 29 of the IPA IR. The audits included [examination, on a test basis, of evidence supporting the amounts and disclosures in the final statement of expenditure and the payment application for the final balance of the Community contribution to the programme] [examination, on a test basis, of evidence supporting the information in the annual accounts, an examination of procedures and of an appropriate sample of transactions to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the statement of expenditure and the annual accounts]³. [The audits covered compliance of payments with Community rules only as regards the capability of the accredited administrative structures to ensure that such compliance has been checked before payment is made]⁵.

I believe that my audits provide a reasonable basis for my opinion.

3. Scope of the examination

I have conducted my examination in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR.

<The scope of our examination was not designed to form an opinion on the legality and regularity of the transactions underlying the final statement of expenditure submitted to the Commission.>⁶ <There were no limitations on the scope of the examination.>⁵

The scope was further limited by the following factors:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) ..., etc.

(Indicate any limitation on the scope of the examination, for example any systemic problems, weaknesses in the management and control system, lack of supporting documentation, cases under legal proceedings, etc., and estimate the amounts of expenditure and the Community contribution affected. If the Audit Authority does not consider that the limitations have an impact on the final expenditure declared, this should be stated.)

4. Errors and irregularities

[The error rates and cases of irregularity found in the audit work are not such as to preclude an unqualified opinion given the satisfactory way they have been dealt with by the NAO and the trend in the level of their occurrence over time.]

Or

[The rate of errors and irregularities found in the audit work and the way, they have been dealt with by the NAO, are such as to preclude an unqualified opinion. A list of these cases is provided in the final audit activity report together with an indication of their possible systemic character and the scale of the problem.]

⁵ optional for component 5

⁶ option to be selected

5. Auditors' opinion on the final statement of expenditure

[Option 1 - Unqualified opinion]

(If there have been no limitations on the scope of the examination, and the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO do not preclude an unqualified opinion)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) (in particular, the statement of expenditure) are **presented fairly, in all material respects** <, including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ [and the internal control procedures have operated satisfactorily]³.]

Or

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure **presents fairly, in all material respects** - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ - the expenditure paid under the operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is valid.]

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 2 - Qualified opinion

(If there have been limitations on the scope of the examination and/or the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO calls for a qualified opinion but do not justify an unfavourable opinion for all the expenditure concerned)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) are presented fairly in all material respects - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ [and the internal control procedures have operated satisfactorily]³- **except** in the following respects:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) ..., etc.

(state the qualifications, in particular the bodies concerned, and explain, e.g. whether they are of a recurring / systemic nature or one-off)

⁷ to be included optionally for components where applicable (see foot-note 6 above).

I estimate the impact of the qualification(s) to be [EUR] [%]... of the total expenditure declared, [corresponding to [EUR] [%] of the public contribution]. The Community contribution affected is thus].

Or

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure presents fairly, in all material respects - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ the expenditure paid under the operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is valid **except** with regard to the matters referred to at point 3 above and/or to the observations at point 4 regarding the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO.

I estimate the impact of the qualification(s) to be [EUR] [%]... of the total expenditure declared, [corresponding to [EUR] [%] of the public contribution]. The Community contribution affected is thus].

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 3 - Adverse opinion

(If the nature and extent of the errors and of the cases of irregularities and the way they have been dealt with by the NAO are so pervasive that a qualification is deemed inadequate to disclose the misleading nature of the final statement of expenditure as a whole)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], and in particular in view of the nature and extent of the errors and of cases of irregularities and the fact that they have not been dealt with satisfactorily by the NAO as disclosed under point 4, it is my opinion that that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) are **not** presented fairly, in all material respects [and the internal control procedures have not operated satisfactorily]³.]

OR

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure does **not** present fairly, in all material respects - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ the expenditure paid under the operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is **not** valid.]

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature
Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))]

[Option 4 - Disclaimer of opinion

(If there have been major limitations on the scope of the examination such that no conclusion can be reached on the reliability of the final statement of expenditure without considerable further work)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], and in particular in view of the matters referred to at point 3, I am **unable to express** an opinion.

(Place and date of issue

Signature
Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))]

- [copy to: National Authorising Officer (NAO) of the Republic of Croatia]⁶

ANNEX III

Financing plan of IPA contribution

- Appendix 1 Financing plan of IPA contribution with breakdown by partner states in the “IPA non-integrated phase”**
- Appendix 2 Financial allocations of IPA contribution in the "IPA integrated phase"**
- Appendix 3 Indicative breakdown of IPA contribution by priority axis in the "IPA integrated phase"**

Appendix 1 Financing plan of IPA contribution with breakdown by partner states in the “IPA non-integrated phase”

Financing plan containing the 2007, 2008 and 2009 yearly contribution of IPA with breakdown by partner states

Years			
Partner states	2007	2008	2009
Croatia	400.000	400.000	400.000
The former Yugoslav Republic of Macedonia	453.020	506.080	560.202
Albania	200.020	200.000	400.202
Bosnia-Herzegovina	453.020	406.080	460.202
Montenegro	670.000	748.369	812.242
Serbia	1.114.228	988.513	1.264.283
Total	3.290.288	3.249.042	3.897.131

For the 1st (non-integrated) phase of the implementation of the Programme, the IPA funding for the participation of candidate and potential candidate countries in EU Regional Policy transnational co-operation programmes is decided by the Commission on a yearly basis.

Appendix 2 Financial allocations of IPA contribution in the "IPA integrated phase"

In the 2nd phase of the programme implementation, the yearly IPA contribution is as follow (not broken down by country)

Year	2010	2011	2012	2013	Total
Amount	4.000.000	4.000.000	4.200.000	4.300.000	16.500.000

The IPA budget to be allocated to the projects (90%) is 14.850.000 EUR, while the remaining 1.650.000 EUR (10%) is to be used for Technical Assistance.

Appendix 3 Indicative breakdown of IPA contribution by priority axis in the "IPA integrated phase"

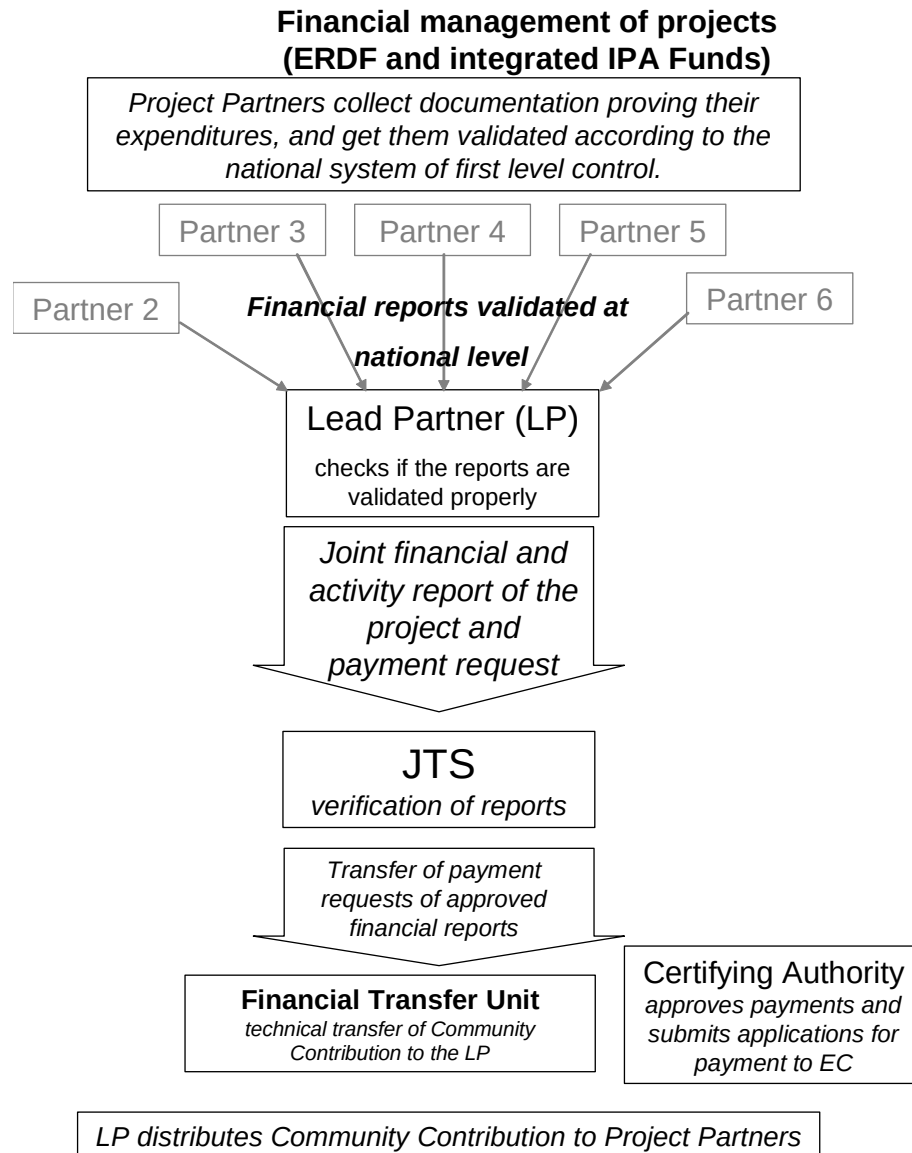
The Financing plan contains the 2010-2013 yearly allocations of IPA contribution distributed by priority axes.

Priority axes	Community Funding	National public funding	National private funding	Total funding	Co-financing rate	For information	
	(a)	(b)	(c)	(d) = (a) + (b) + (c)	(e) = (a)/(d)	EIB contributions	Other funding
P1 Innovation	3.366.922	594.163	0	3.961.085	0,85	0	0
P2 Environment	4.336.743	765.307	0	5.102.050	0,85	0	0
P3 Accessibility	3.298.872	582.154	0	3.881.026	0,85	0	0
P4 Sustainable growth areas	3.847.463	678.964	0	4.526.427	0,85	0	0
P5 Technical Assistance	1.650.000	291.176	0	1.941.176	0,85	0	0
TOTAL	16.500.000	2.911.764	0	19.411.764		0	0

With reference to paragraph 1 of Article 90 of Commission Regulation 718/2007/EC the contribution from IPA is calculated on the basis of public eligible expenditure.

ANNEX IV

Financial management of projects

ANNEX V

Technical assistance contributions of the beneficiary countries

Partner States	2010	2011	2012	2013	Total	Proportion
Republic of Albania	11 385,88	11 385,88	11 955,18	12 239,82	46 966,76	16,13%
Bosnia and Herzegovina	12 141,18	12 141,18	12 748,23	13 051,76	50 082,35	17,20%
Republic of Croatia	12 472,94	12 472,94	13 096,59	13 408,41	51 450,88	17,67%
The former Yugoslav Republic of Macedonia	10 390,59	10 390,59	10 910,12	11 169,88	42 861,18	14,72%
Republic of Serbia	14 964,71	14 964,71	15 712,94	16 087,06	61 729,42	21,20%
Montenegro	9 232,94	9 232,94	9 694,59	9 925,41	38 085,88	13,08%
Total national contribution to Technical Assistance budget	70 588,24	70 588,24	74 117,65	75 882,34	291 176,47	100,00%

ANNEX VI

Verification report

Verification Report (IPA)

Operational programme:

Partner State:

Name of the responsible national body:

Name of the designated Controller(s) in the
Partner State:

Reporting period (Year and quarter):

No of the Verification Report:

Part I. Information on the compliance of the control system

1.	The control system is operated according to Article 108 of Regulation (EC) No 718/2007.
2.	The Controller(s) responsible for verifying the legality and regularity of the expenditure declared by the project partner(s) participating in the projects is (are) designated.
3.	The designated Controller(s) is (are) independent from project partners participating in the projects.
4.	Guidance has been given by the Partner State to the Controller(s) on verifications.
5.	Verification of expenditure at partner level covers administrative, financial, technical and physical aspects of projects.
6.	Verifications ensure that expenditure declared by project partners is real, that the products or services have been delivered in accordance with the approval decision and expenditure complies with Community and national rules.
7.	Verifications include administrative verifications of the expenditure declared by the project partners in respect of each partner report, and on-the-spot checks of the part of the projects implemented by the project partners(s).

8.	Verifications performed by the Controller cover issues including - eligibility of expenditure - avoidance of double-financing of expenditure with other Community or national schemes and with other programming periods - public procurement - state aid rules - publicity - rules on environmental protection - rules on equal opportunities	
9.	On-the spot checks are required for all projects.	IV. Yes V. No
10.	If the answer to the previous question is no: the sampling method for projects to be verified on-the-spot is described and recorded at the Controller.	
11.	Documentary evidence on the performed verifications exists and is kept at the Controller.	
12.	The control system ensures that verification within the meaning of Article 108 of Commission Regulation (EC) No 718/2007 is performed and documented concerning expenditure incurred in the framework of Technical Assistance projects.	
13.	Expenditure declared in the framework of Technical Assistance projects is eligible according to the eligibility rules agreed for Technical Assistance (TA Manual approved by the Joint Monitoring Committee).	

14.	Manuals of procedure have been prepared for use by staff of the responsible national body on obtaining assurance that controls are properly carried out by the designated Controller.	VI. Yes VII. No
15.	Procedures exist and are operated by the responsible national body in order to get assurance on the sufficiency and compliance of verifications performed at project partner level with EU and national requirements.	VIII. Yes IX. No
16.	The responsible national body keeps records on the findings, conclusions and recommendations made in the framework of the checks referred to in point 16.	X. Yes XI. No
17.	Shortcomings/errors have been identified by the responsible national body concerning verifications performed by the	XII. Yes

	designated Controller(s) in the reporting period.	XIII. No
18.	External audits have identified shortcomings/errors concerning the independence and/ or the quality of verifications performed by the designated Controller(s) in the reporting period.	XIV. Yes XV. No
19.	The responsible national body has received the action plan(s) drawn up by the designated Controller(s) in the reporting period to handle deficiencies identified in points 17. and 18.	XVI. Yes XVII. No action plans prepared
20.	The responsible national body supervises the implementation of the corrective measures taken by the designated Controller(s).	XVIII. Yes XIX. No corrective measures to be implemented
21.	Corrective measures have been implemented at the designated Controller(s) in the reporting period.	XX. Yes XXI. Implementation of corrective measures launched according to the action plan XXII. No corrective measures to be implemented

Filled in by

Date...../ /20.....

Approved by

Date...../ /20.....

Part II. Information on the payment of state contribution¹ in the reporting period

The state contribution has been paid on the basis of the declaration on validation of expenditure issued by the Controller(s) and <u>before</u> the reimbursement of IPA to the project partner(s).	☐ Yes ☐ No		
The state contribution is paid only <u>following</u> the (authorisation of) reimbursement of IPA to the project partner(s).	☐ Yes ☐ No		
In the reporting period the state contribution has been reimbursed to project partners in the amount of (classified by project partners):	<i>Project ID</i>	<i>Project partner</i>	<i>State contribution (EUR)²</i>

Filled in by

Date...../ /20.....

Approved by

Date...../ /20.....

¹ To be filled in only in case the Partner State provides national public contribution at state level for the projects selected by the Monitoring Committee. In case the Partner State applies other option to reimburse state contribution than the 2 options listed, both answers should be No, and further explanation shall be provided on the same page of Part II of the Verification Report.

² The EUR amounts should be given in accordance with the declarations on validation of expenditure.

Part III. Information on irregularities and recoveries

Identification numbers of quarterly Irregularity Reports submitted to the Commission (OLAF) enclosed to the current verification report:	Reports on new irregularity:
	Follow-up reports:
Case reference numbers of Summary Reports on irregularity need not be reported to OLAF in accordance with 28(2) of 1828/2006 attached to the current verification report:	Reports on new irregularity:
	Follow-up reports:

Filled in by

Date...../ /20.....

Approved by

Date...../ /20.....

Summary report on irregularity need not be reported to OLAF

Identification No of the verification report concerned:

Case reference number:

Case summarised below need not be reported to OLAF as (please indicate)

- ☐ the irregularity is under the reporting threshold
- ☐ the irregularity consists solely in the failure to execute the project owing to the bankruptcy of the final beneficiary
- ☐ the irregularity was brought to the attention to the competent authority by the beneficiary voluntarily and before detected by them, whether before or after the inclusion of the expenditure concerned in a certified statement submitted to the Commission
- ☐ the irregularity was detected and corrected before inclusion of the expenditure concerned
- ☐ in a statement of expenditure submitted to the Commission

Project code:

Name of project partner:

Date of first information leading to suspicion of irregularity:

Date at which or period during which the irregularity was committed:

Date of establishment of the irregularity:

**Description of the
irregularity:**

Financial aspects in EUR

	Total public contribution	Community contribution	National contribution
Amount affected by the irregularity			
Whereof amount already paid			
Amount recovered*			
Amount to be recovered			

Date on which the recovery procedure was started:

The amount cannot be recovered or is not expected to be recovered (Y/N):

Case closed (Y/N):

Name of the competent authority issuing the summary report:

Name, phone number and email address of the competent person issuing the summary report:

Signature of the competent person:

Date:

* including the amount deducted from the payment to the partner

ANNEX VII

Declaration on validation of expenditure

Declaration on validation of expenditure (IPA)

Project Code:	Name of the Project Partner:
Acronym:	
Partner State in which the Project Partner is located:	Organisation / Controller issuing the declaration on validation of expenditure:

Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued:	Regular No.: Corrective No.:
Total amount of eligible expenditure validated and covered by the present declaration and reduced by the amount of net revenues: 0.00 EUR		
Amount of eligible public expenditure validated and covered by the present declaration:		0.00 EUR
Amount of IPA validated and covered by the present declaration: 0.00 EUR	IPA contribution rate: 85.00 %	
Amount of state contribution validated and covered by the present declaration: 0.00 EUR	State contribution rate: 0.00 %	

Based on verification within the meaning of Article 28 (2) point j) of Commission Regulation (EC) No 718/2007 performed on expenditure declared by the above-mentioned Project Partner I, the undersigned, representing the Controller hereby declare that:	
1.	Expenditure declared by the Project Partner and to be included in the application for reimbursement is real and incurred for the project approved under the Programme.
2.	Expenditure declared by the Project Partner is supported by receipted invoices or accounting documents of equivalent probative value.
3.	Expenditure declared by the Project Partner has been paid by the Project Partner which can be supported by receipted document(s).
4.	The products or services have been delivered in accordance with the subsidy contract(s) [Community, national].
5.	Supporting documents submitted by the Project Partner are complete, accurate and acceptable as to their form and content.
6.	Expenditure declared by the Project Partner is eligible according to the common eligibility rules of the Programme (Programme Manual), the relevant EU and national legislation.
7.	The partner report submitted by the Project Partner is correct and consistent with the supporting documents.
8.	The part of the project implemented and expenditure declared by the Project Partner comply with the subsidy contract(s) [Community, national].
9.	The part of the project implemented and expenditure declared by the Project Partner are in line with Community and national rules, including, public procurement rules, state aid rules, publicity, rules on environmental protection and rules on equal opportunities.

10.	The part of the project implemented by the Project Partner receives financial contribution only under the Programme (double-financing of expenditure with other Community or national schemes and with other programming periods is avoided).	
11.	The Project Partner maintains either a separate accounting system or an adequate accounting code for all transactions relating to the project.	
12.	On the basis of the received supporting documents it can be stated that the Project Partner fulfilled the EU requirements concerning information and publicity.	
13.	Eventual revenues have been deducted from the total eligible expenditure of the project part implemented by the Project Partner; the Project Partner declares that no further revenues, others than declared have been generated.	
14.	Expenditure declared by the Project Partner is not affected by irregularity or any suspected irregularity	
15.	On-the-spot check was carried out by the Controller at the Project Partner concerning the period covered by the present declaration on validation.	XIII. yes XIV. no
16.	The expenditure declared corresponds to the accounting records and supporting documents held by the Project Partner.	XXV. yes XVI. no on-the-spot check performed for the period
17.	The part of the project implemented by the Project Partner is progressing in compliance with the objectives of the project laid down in the subsidy contract(s) [Community, national].	XVII. yes XVIII. no on-the-spot check performed for the period
18.	The part of the project checked on-the-spot is implemented in compliance with Community and national rules.	XIX. yes XX. no on-the-spot check performed for the period
19.	On-the-spot check was documented by the Controller (eg. checklist, report). Documentary evidence is kept by the Controller.	XXI. yes XXII. no on-the-spot check performed for the period
20.	Irregularity was suspected by the Controller in the course of on-the-spot check.	XIII. yes XIV. no XXV. no on-the-spot check performed for the period
21.	The competent national body (National Authority) was informed about the irregularity suspected by the Controller .	XVI. yes XVII. no irregularity found
22.	Records are kept at the Controller describing and justifying the sampling method and identifying the projects selected for on-the-spot verification.	

If any of the points listed above is not fulfilled the deviation has to be identified and commented in Annex A. The total amount of eligible expenditure validated and covered by this declaration is presented in details in Annex B and Annex C. These annexes have to be attached to this declaration and also bear the legally binding signature as requested below.

Place and Date

Official stamp of the
Controller

Name and position of the representative of the Controller

Signature

Annex “A” to the Declaration on validation of expenditure (IPA)

Project Code :	Name of the Project Partner:	
Acronym:		
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued:	Regular No.: Corrective No.:

I. Desk based check

Desk based check was carried out in accordance with the respective control guidelines.	
Amount of ineligible expenditure deducted by the Controller and short explanation:	

II. On-the-spot check

Number, date and place of on-the-spot checks performed in the period covered by the present declaration on validation of expenditure:	
Main findings of on-the-spot check(s) in the period covered by the present declaration on validation of expenditure:	
In case of deficiencies discovered by the Controller in the course of on-the-spot check, the following measures were taken by the Project Partner in order to ensure compliance with the subsidy contract and the applicable Community and national rules:	
Type of (documentary) evidence of on-the-spot check(s) performed:	

Place and Date

Official stamp of the
Controller

Name and position of the representative of the Controller

Signature

Annex “B” to the Declaration on validation of expenditure (IPA)

Project Code:	Name of the Project Partner:	
Acronym:		
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued:	☐ Regular No.: 1 ☐ Corrective No.: 1.1

I. Total amount of eligible expenditure validated and covered by the present declaration belong to the following Work Packages (WP) and Budget Lines as follows:

	WP 0	WP 1	WP 2	WP 3	WP 4	WP 5	WP 6	WP 7	Total
Staff									
Overheads									
Travel									
External exp.									
Equip.									
Investments									
Fin. charges									
Total	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

II. Revenues to be deducted from the total amount of eligible expenditure of the current period:

	Revenues foreseen in the AF (Yes/No)	Amount of revenues generated (EUR)	Amount of net revenues to be deducted from the eligible expenditure (EUR)
Total		0,00	0,00

Place and Date

*Official stamp of the
Controller*

Name and position of the representative of the Controller

Signature

Annex “C” to the Declaration on validation of expenditure (IPA)

Project Code:	Name of the Project Partner:		
Acronym:			
Reporting period for which the declaration is issued: from <i>dd/mm/yyyy</i> to <i>dd/mm/yyyy</i>	Type of the declaration issued:	☐	Regular No.: 1
		☐	Corrective No.: 1.1

☐ **The total amount of eligible expenditure validated on the basis of the following invoices/documents of equivalent probative value:**

WP 1 TRANSNATIONAL PROJECT MANAGEMENT AND COORDINATION													
BL 4 EXTERNAL EXPERTISE AND SERVICES													
No.	Invoice No./ Documents of equivalent probative value ID	Name of the service provider issuing the invoice	Description of the expenditure	Activity fulfilled according to the approved AF	Issued on dd/md/yyyy	Paid on dd/mm/yyyy	Total amount in original currency	Reported expenditure in original currency	Currency	Exchange rate	Reported expenditure EUR	Ineligible expenditure deducted by the Controller EUR	Eligible expenditure validated by the Controller EUR
1													
2													
3													
Total amount of expenditure													

(Example! Rows to be inserted and separate tables to be prepared by Work packages and by Budget Lines!)

Place and Date

Name and position of the representative of the Controller

Official stamp of the Controller

Signature

☐ **Revenues**

No.	Documents of equivalent probative value ID	Description of the revenue	Related activity according to the AF	Revenue incurred on (date)	Date of accounting the revenue	Total amount of revenues generated in original currency	Total amount of net revenues in original currency	Currency	Exchange rate	Total amount of revenues generated in EUR	Total amount of net revenues in EUR	Total amount of net revenues validated by the Controller in EUR
1												
2												
Total												

 Place and Date

Official stamp of the Controller

 Name and position of the representative of the Controller

Signature

Declaration on validation of expenditure TA Project (IPA)

Project code:	Name of the TA Beneficiary:
Project title:	
Partner State in which the TA Beneficiary is located:	Organisation/Controller issuing the declaration on validation of expenditure:

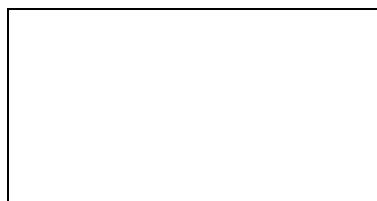
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued: ☐ Regular No.: 1 ☐ Corrective No.: 1.1
Total amount of eligible expenditure validated and covered by the present declaration and reduced by the amount of net revenues: 0,00 EUR	
Amount of eligible public expenditure validated and covered by the present declaration: 0,00 EUR	
Amount of IPA contribution validated and covered by the present declaration: 0,00 EUR	IPA contribution rate: 85,00%
Amount of Partner State contribution validated and covered by the present declaration: 0,00 EUR	Partner State contribution rate: 15,00%

Based on verification within the meaning of Article 28 (2) point j) of Commission Regulation (EC) No 718/2007 performed on expenditure declared by the above-mentioned TA Beneficiary I, the undersigned, representing the Controller hereby declare that:	
1.	The present declaration covers expenditure incurred under the Technical Assistance priority of the programme.
2.	Expenditure declared by the TA Beneficiary and to be included in the application for reimbursement is real and incurred for the TA project approved under the Programme.
3.	Expenditure declared by the TA Beneficiary is supported by receipted invoices or accounting documents of equivalent probative value.
4.	Expenditure declared by the TA Beneficiary has been paid by the TA Beneficiary which can be supported by adequate document(s).
5.	The products or services have been delivered in accordance with the TA project approved.
6.	Supporting documents submitted by the TA Beneficiary are complete, accurate and acceptable as to their form and content.
7.	Expenditure declared by the TA Beneficiary is eligible expenditure incurred in compliance with the eligibility rules agreed for Technical Assistance (TA Manual approved by the Monitoring Committee), the relevant EU and national legislation.
8.	The report submitted by the TA Beneficiary is correct and consistent with the supporting documents.
9.	The part of the project implemented and expenditure declared by the TA Beneficiary comply with the TA project approved
10.	The part of the project implemented and expenditure declared by the TA Beneficiary are in line with Community and national rules.
11.	The part of the project implemented by the TA Beneficiary receives financial contribution only under the Programme (double-financing of expenditure with other Community or national schemes and with other programming periods is avoided)

12.	The TA Beneficiary maintains either a separate accounting system or an adequate accounting code for all transactions relating to the project.	
13.	On the basis of the received supporting documents it can be stated, that the TA Beneficiary fulfilled the EU requirements concerning information and publicity.	
14.	Eventual revenues have been deducted from the total eligible expenditure of the project part implemented by the TA Beneficiary; the TA Beneficiary declares that no further revenues, others than declared have been generated.	
15.	Expenditure declared in the application for reimbursement by the TA Beneficiary is not affected by irregularity or any suspected irregularity.	
16.	On-the-spot check was carried out by the Controller at the TA Beneficiary concerning the period covered by the present declaration on validation.	☐ yes ☐ no
17.	The expenditure declared corresponds to the accounting records and supporting documents held by the TA Beneficiary.	☐ yes ☐ no on-the-spot check performed for the period
18.	The part of the project implemented by the TA Beneficiary is progressing in compliance with the objectives of the TA project laid down in the TA Project Plan approved.	☐ yes ☐ no on-the-spot check performed for the period
19.	The part of the project checked on-the-spot is implemented in compliance with Community and national rules.	☐ yes ☐ no on-the-spot check performed for the period
20.	On-the-spot check was documented by the Controller (eg. checklist, report). Documentary evidence is kept by the Controller.	☐ yes ☐ no on-the-spot check performed for the period
21.	Irregularity was suspected by the Controller in the course of on-the-spot check.	☐ yes ☐ no ☐ no on-the-spot check performed in the period
22.	The competent national body (National Authority) was informed about the irregularity suspected by the Controller.	☐ yes ☐ no irregularity found
23.	Records are kept at the Controller describing and justifying the sampling method and identifying the projects selected for on-the-spot verification.	

If any of the points listed above is not fulfilled the deviation has to be identified and commented in the Annex A. The total amount of eligible expenditure validated and covered by this declaration is presented in details by the Annex B and Annex C. These annexes have to be attached to this declaration and also bear the legally binding signature as requested below.

Name and position of the representative of the Controller

Official stamp of the Controller

Signature

Annex “A” to the Declaration on validation of expenditure

Project Code:	Name of the TA Beneficiary:		
Project title:			
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued:	☐ Regular No.: 1 ☐ Corrective No.: 1.1	

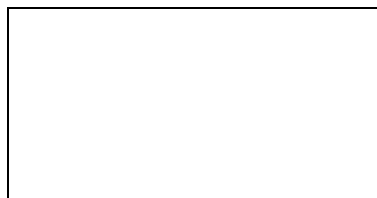
I. Desk based check

Desk based check was carried out in accordance with the respective control guidelines.	
Amount of ineligible expenditure deducted by the Controller and short explanation:	

II. On-the-spot check

Number, date and place of on-the-spot checks performed in the period covered by the present declaration on validation of expenditure:	
Main findings of on-the-spot check(s) in the period covered by the present declaration on validation of expenditure:	
In case of deficiencies discovered by the Controller in the course of on-the-spot check, the following measures were taken by the TA Beneficiary in order to ensure compliance with the TA project and the applicable Community and national rules.	
Type of (documentary) evidence of on-the-spot check(s) performed:	

Place and Date

Official stamp of the Controller

Name and position of the representative of the Controller

Signature

Annex “B” to the Declaration on validation of expenditure

Project Code:	Name of the TA Beneficiary:		
Project title:			
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued:	☐ Regular No.: 1 ☐ Corrective No.: 1.1	

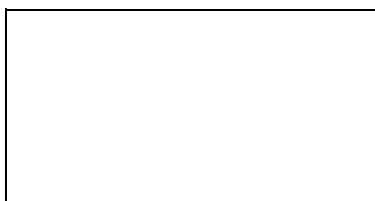
I. Total amount of eligible expenditure validated and covered by the present declaration and financial progress of the TA project:

		Amount of eligible expenditure (EUR)
1	Staff	
2	Overheads	
3	Travel	
4	External expertise and services	
5	Equipment	
6	Financial charges	
	Total	0,00

II. Revenues to be deducted from the total amount of eligible expenditure validated and covered by the present declaration:

	Revenues foreseen in the AF (Yes/No)	Amount of revenues generated (EUR)	Amount of net revenues to be deducted from the eligible expenditure (EUR)
Total		0,00	0,00

Place and Date

Official stamp of the Controller

Name and position of the representative of the Controller

Signature

Annex “C” to the Declaration on validation of expenditure

Project Code:	Name of the TA Beneficiary:
Project title:	
Reporting period for which the declaration is issued: from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy	Type of the declaration issued: ☐ Regular No.: 1 ☐ Corrective No.: 1.1

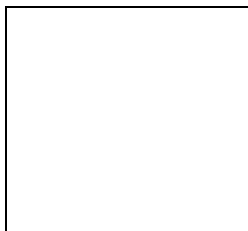
I. The total amount of eligible expenditure validated on the basis of the following invoices/documents of equivalent probative value:

BL 4 External expertise and services													
No.	Invoice No./ Documents of equivalent probative value ID	Name of the service provider issuing the invoice	Description of the expenditure	Activity fulfilled according to the approved TA project	Issued on dd/mm/yyyy	Paid on dd/mm/yyyy	Total amount in original currency	Reported expenditure in original currency	Currency	Exchange rate	Reported expenditure EUR	Ineligible expenditure deducted by the Controller EUR	Eligible expenditure validated by the Controller EUR
1													
2													
3													
Total amount of expenditure													

(Example! Rows to be inserted and separate tables to be prepared by Budget Lines!)

Place and Date

Name and position of the representative of the Controller

Official stamp of the Controller

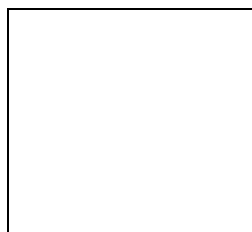
Signature

II. Revenues

No .	Documents of equivalent probative value ID	Description of the revenue	Related activity according to the TA project plan	Revenue incurred on (date)	Date of accounting the revenue	Total amount of revenues generated in original currency	Total amount of net revenues in original currency	Currency	Exchange rate	Total amount of revenues generated in EUR	Total amount of net revenues in EUR	Total amount of net revenues validated by the Controller in EUR
1												
2												
Total												

Place and Date

Name and position of the representative of the Controller

Official stamp of the Controller

Signature

ANNEX VIII

Template for certification of expenditure to the Commission

Certificate and statement of expenditure and application for Interim payment

EUROPEAN COMMISSION

IPA

Certificate and statement of expenditure and payment application

Name of Programme: South East Europe Transnational Co-operation Programme

Commission Decision:

Commission reference (CCI) No: CCI 2007CB163OP069

National reference (if any): NULL

CERTIFICATE

I, the undersigned,

....., **HEAD OF CERTIFYING AUTHORITY**

representing the certifying authority designated by

Government Decree No 49/2007, 26/03/2007

hereby certify that all expenditure included in the attached statement complies with the criteria for eligibility of expenditure set out in Article 34 and Art. 89 of Regulation (EC) No 718/2007 and has been paid by the beneficiaries on the implementation of the operations selected under the Operational programme in accordance with the conditions for granting of public contributions of the applicable EU regulations.

after

 and amounts to:

EUR	

(exact figure to two decimal places)

The attached statement of expenditure, broken down by priority, is based on accounts provisionally closed on

and forms an integral part of this certificate.

I also certify that operations are progressing in pursuance with the objectives laid down in the Decision and in accordance with Regulations (EC) No 1085/2006 and 718/2007, and in particular that:

- (1) the expenditure declared complies with the applicable Community and national rules and has been paid in respect of operations selected for funding in accordance with the criteria applicable to the Operational programme and the applicable Community and national rules, in particular:
 - State aid rules;
 - Public procurement rules;
- (2) the statement of expenditure is accurate, results from reliable accounting systems and is based on verifiable supporting documents;
- (3) the underlying transactions are lawful and comply with the rules and the procedures have been followed satisfactorily;

- (4) the statement of expenditure and the payment application take account, where applicable, of any amounts recovered and of any interest received, and of revenue accruing from operations financed under the Operational programme;
- (5) the breakdown of the underlying operations is recorded on computer files and is available to the relevant Commission departments on request.

In accordance with Article 134 of Regulation (EC) No 718/2007, the supporting documents are and will continue to be available for at least three years following the closure of the Operational programme by the Commission.

Date:

.....
HEAD OF CERTIFYING AUTHORITY

ANNEX IX

List of national authorities / bodies responsible for the South East Europe Programme

NATIONAL AUTHORITY		Ministry of Regional Development and EU Funds Address: Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1. Rr.Elbasanit, Kati 3,1000 Zagreb, Republic of Croatia
CONTROLLERS DESIGNATED IN THE BENEFICIARY COUNTRY	DESIGNATED CONTROLLER	Ministry of Regional Development and EU Funds Address: Trg Kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 10000 Zagreb Republic of Croatia
	CONTROL SYSTEM	Centralised
	LIST OF CONTROLLERS	Not applicable
NATIONAL AUTHORITY / BODY RESPONSIBLE FOR SUBMISSION OF VERIFICATION REPORT		Ministry of Regional Development and EU funds Sector for Budget, Financing and Accounting Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1, 10 000 Zagreb Republic of Croatia
NATIONAL AUTHORITY / BODY RESPONSIBLE FOR REPAYMENT		Ministry of Regional Development and EU Funds, Sector for Budget, Financing and Accounting Address: Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 1. Rr.Elbasanit, Kati 3, 10000 Zagreb Republic of Croatia
RESPONSIBLE NATIONAL AUTHORITY / BODY FOR AUDIT		ARPA - Agency for the Audit of European Union Programmes Implementation System Address: Koturaška street 53/1, 10000 Zagreb Republic of Croatia

Članak 3.

Sredstva za financijske obveze, koje nastaju za Republiku Hrvatsku na temelju Sporazuma o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona osigurana su u okviru proračunskih sredstava na poziciji središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u iznosu od 290.000,00 kuna u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2013. godinu i u iznosu od 110.000,00 kuna u državnom proračunu Republike Hrvatske za 2014. godinu.

Članak 4.

Provedba ovoga Zakona u djelokrugu je središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Članak 5.

Sporazum o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona stupio je na snagu 31. listopada 2012. godine.

Članak 6.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u Narodnim novinama.

OBRAZLOŽENJE

Uz članak 1.

Člankom 1. ovoga Zakona utvrđuje se da Hrvatski sabor potvrđuje Sporazum o financiranju između Vlade Republike Hrvatske, Europske komisije i Upravljačkog tijela sa sjedištem u Mađarskoj o integraciji sredstava iz Instrumenta pretpristupne pomoći u okviru Programa transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa za pomoć iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu cilja Europska teritorijalna suradnja, sukladno članku 140. stavku 1. Ustava Republike Hrvatske.

Uz članak 2.

U članku 2. sadržan je tekst Sporazuma o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona u izvorniku na engleskom jeziku i u prijevodu na hrvatski jezik.

Uz članak 3.

Članak 3. sadrži odredbe o osiguranju financijskih sredstava potrebnih radi izvršavanja Sporazuma o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona.

Uz članak 4.

Člankom 4. određuje se središnje tijelo državne uprave nadležno za provedbu ovoga Zakona.

Uz članak 5.

Člankom 5. utvrđuje se datum stupanja na snagu Sporazuma o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona. Sporazum o financiranju iz članka 1. ovoga Zakona stupio je na snagu 31. listopada 2012. godine kada ga je potpisala posljednja od tri stranke.

Uz članak 6.

Člankom 6. propisuje se dan stupanja na snagu ovoga Zakona.

PRILOG: Preslika teksta Sporazuma o financiranju u izvorniku na engleskom jeziku